

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

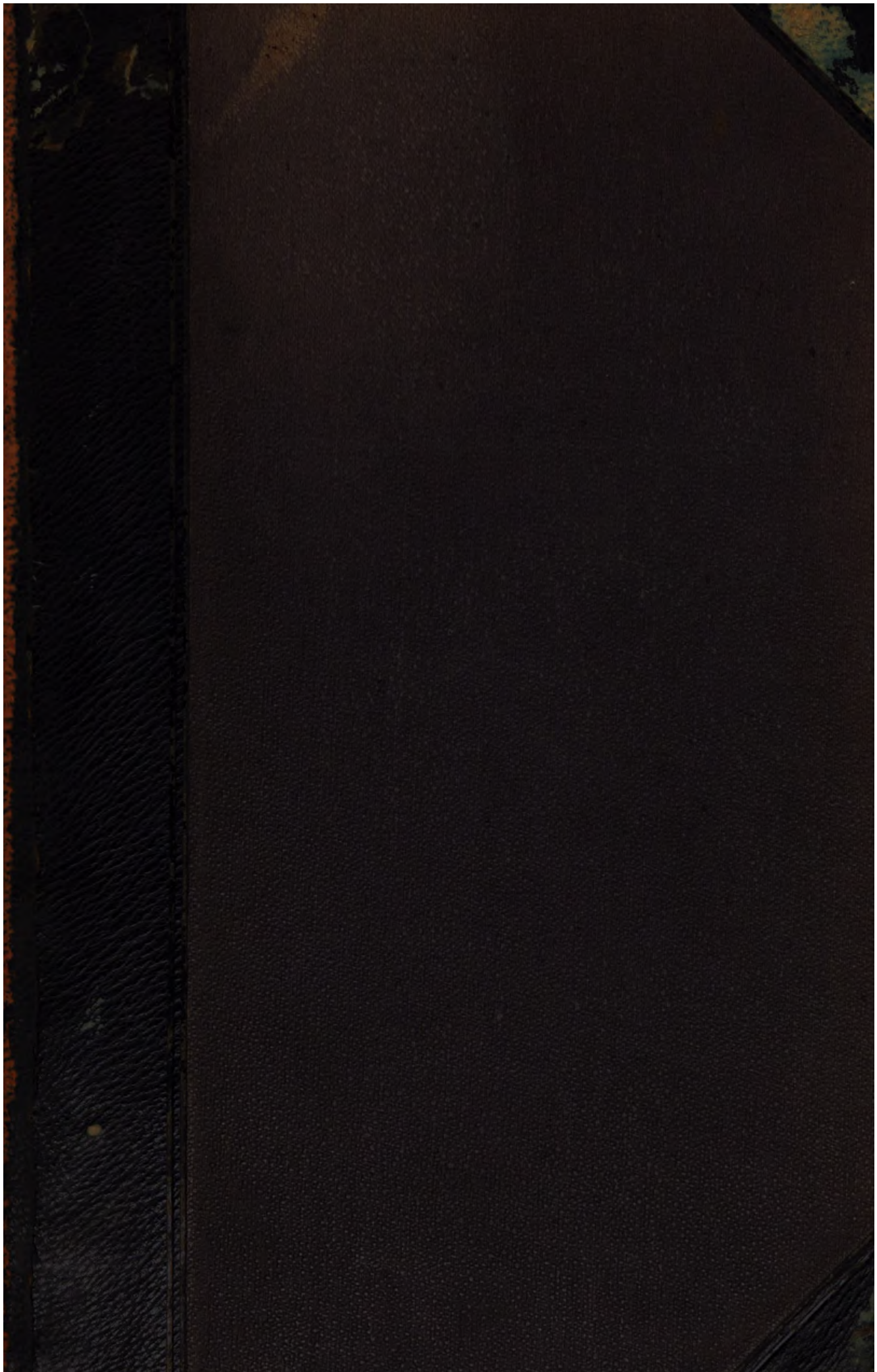
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

Catalogued in S.

600101928R

110 m. 597b

= S. Th. 487
?

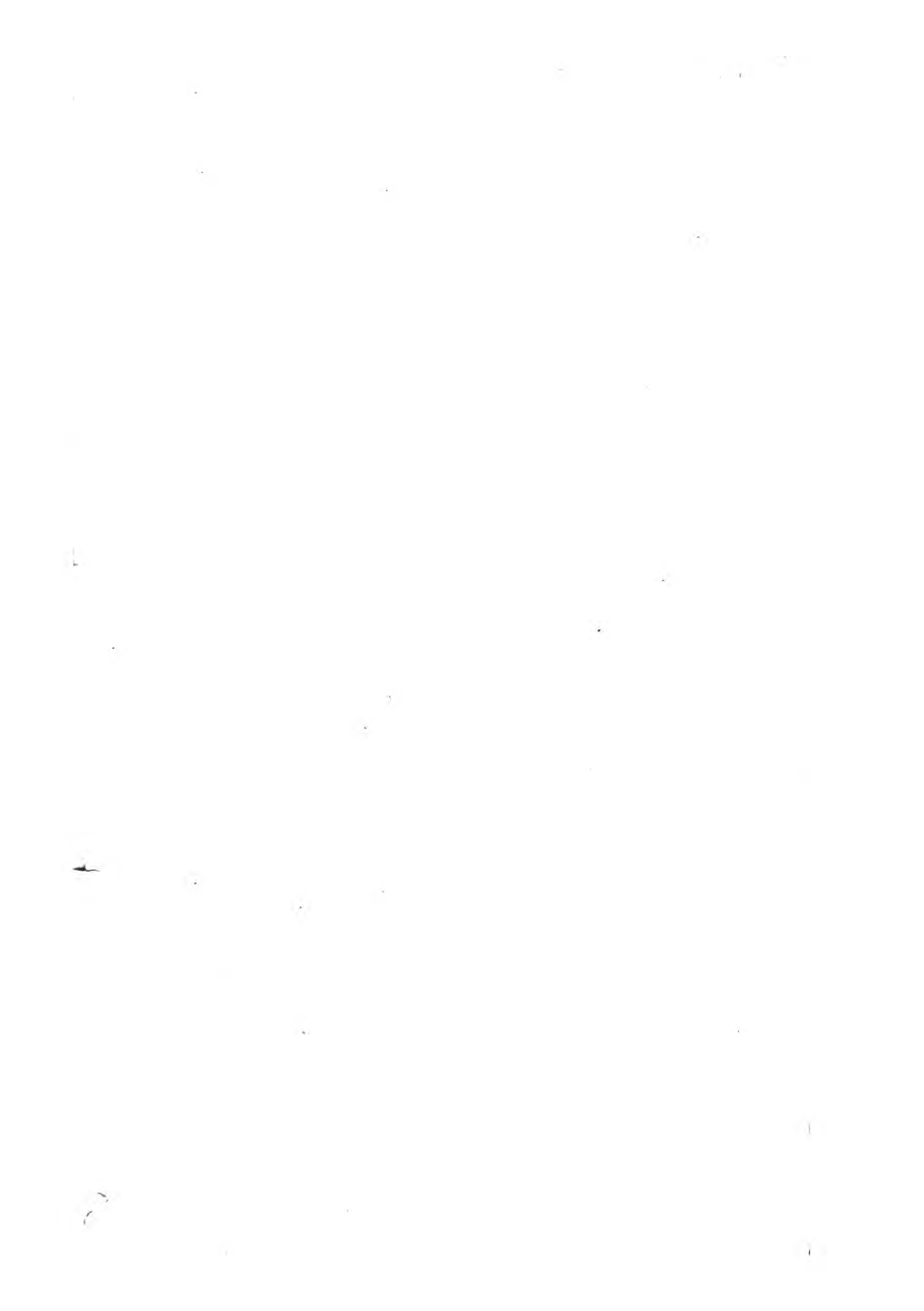
S. Th. Y. 5.2

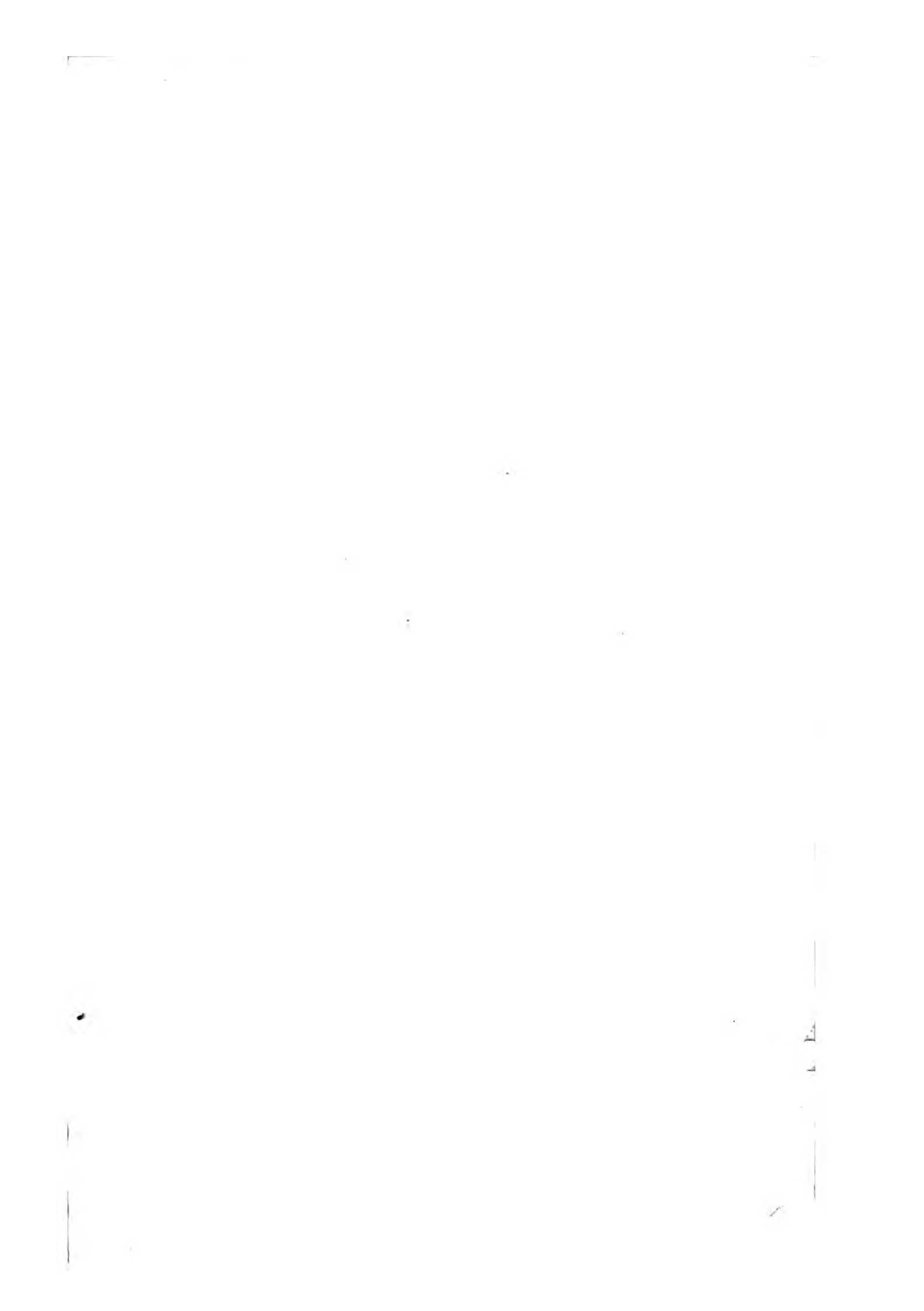
110 m. 597b

0/215

Patro

16.

**OPERA
PATRUM APOSTOLICORUM.**

TEXTUM RECENSUIT,
ADNOTATIONIBUS CRITICIS EXEGETICIS HISTORICIS
ILLUSTRAVIT, VERSIONEM LATINAM, PROLEGOMENA,
INDICES ADDIDIT

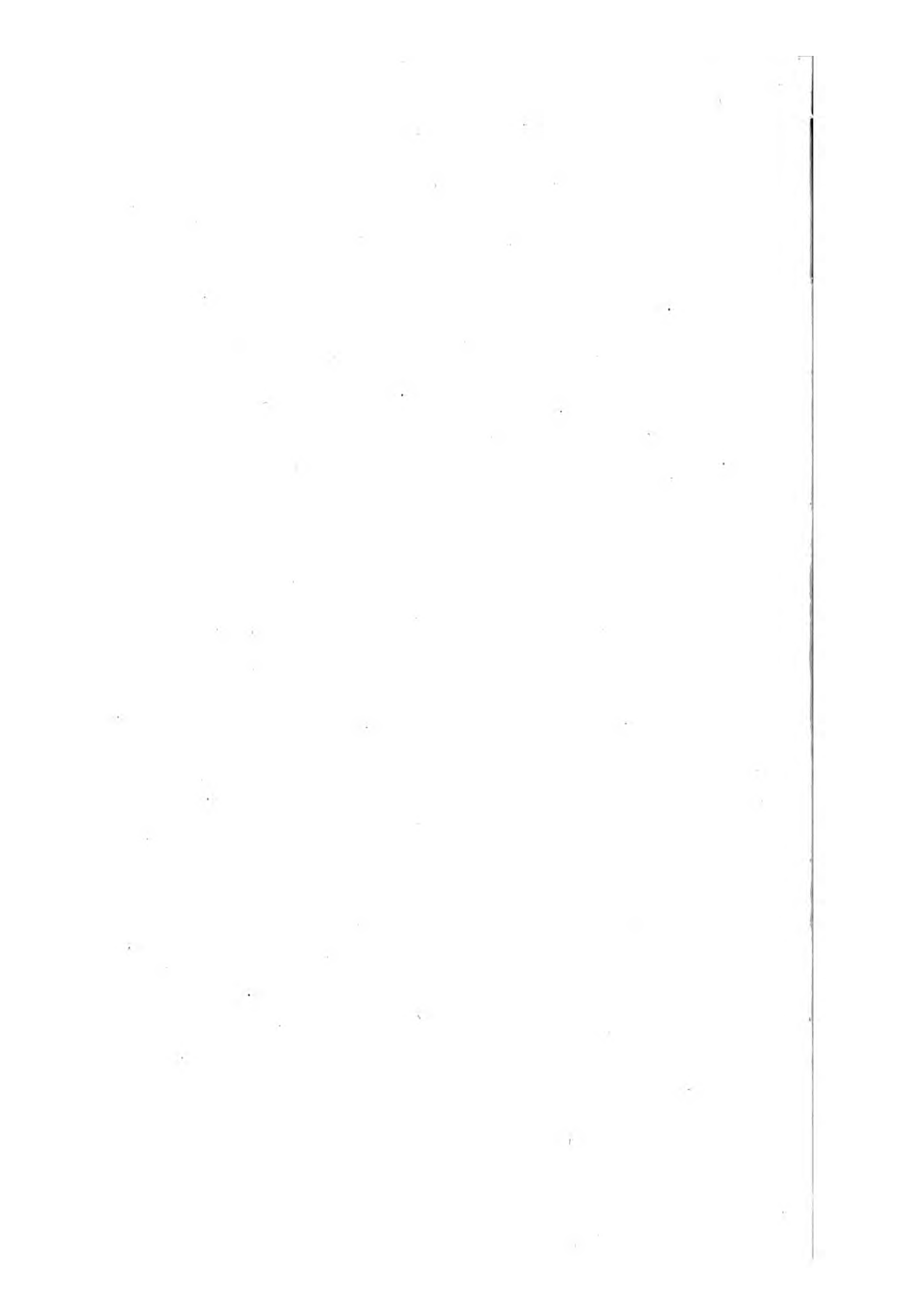
FRANCISCUS XAVERIUS FUNK,
SS. THEOLOGICÆ IN UNIVERSITATE TUBINGENSE PROF. P.O.

VOLUMEN II.

*110 m. 597**

TUBINGÆ,
IN LIBRARIA HENRICI LAUPP.

MDCCLXXXI.

OPERA
PATrum APOSTOLICORUM.

TEXTUM RECENSUIT,
ADNOTATIONIBUS CRITICIS EXEGETICIS HISTORICIS
ILLUSTRAVIT, VERSIONEM LATINAM, PROLEGOMENA,
INDICES ADDIDIT

FRANCISCUS XAVERIUS FUNK,
SS. THEOLOGIZÆ IN UNIVERSITATE TUBINGENSE PROF. P.O.

VOLUMEN II.

TUBINGÆ,
IN LIBRARIA HENRICI LAUPP.
MDCCLXXXI.

OPERA
PATRUM APOSTOLICORUM.

EDIDIT

FRANCISCUS XAVERIUS FUNK.

VOLUMEN II.

CLEMENTIS ROM. EPISTULÆ DE VIRGINITATE EIUSDEMQUE
MARTYRIUM; EPISTULÆ PSEUDOIGNATHII; IGNATHII MARTYRIA
TRIA: VATICANUM, A S. METAPHRASTE CONSCRIPTUM, LATINUM;
PAPLÆ ET SENIORUM APUD IRENÆUM FRAGMENTA; POLYCARPI
VITA.

TUBINGÆ,

IN LIBRARIA HENRICI LAUPP.

MDCCCLXXXI.

110 m 527.

EX OFFICINA H. LAUPP.

VIRO REVERENDO

DOCTISSIMO CLARISSIMO

IOANNI DE KUHN

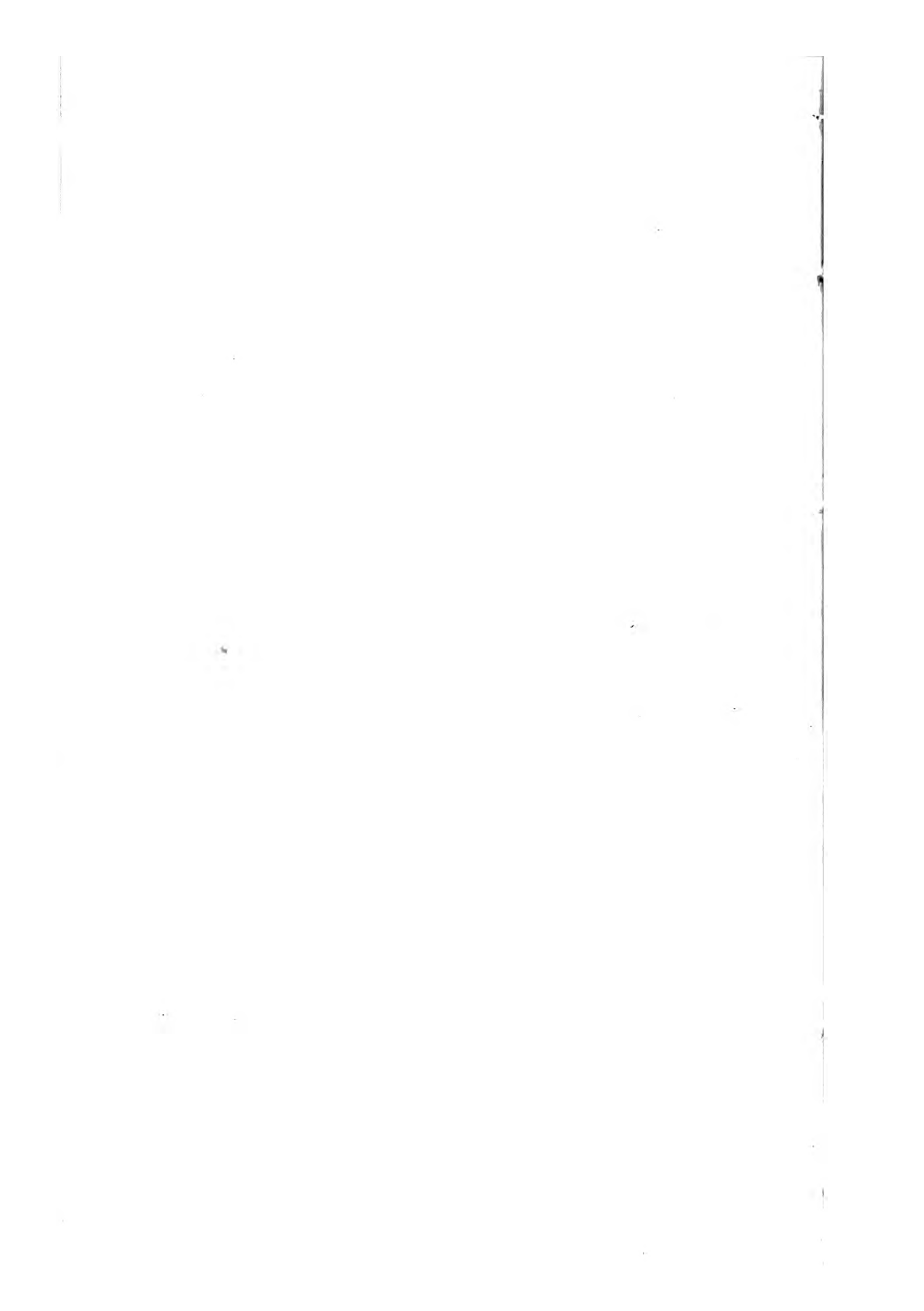
PHILOSOPHIÆ ET SS. THEOLOGIÆ DOCTORI THEOLOGIÆ PROFESSORI IN
UNIVERSITATE TUBINGENSE PUBLICO ORDINARIO REGIORUM ORDINUM FRIDE-
RICIANI PRIMÆ CLASSIS ET CORONÆ WÜRTEMBERGICÆ COMMENDATORI IN
SUPERIOREM REGNI WÜRTEMBERGICI CURIAM A REGE ALLECTO

MAGISTRO AC COLLEGÆ CARISSIMO

ANNUM ORDINATIONIS QUINQUAGESIMUM AGENTI

GRATISSIMUS

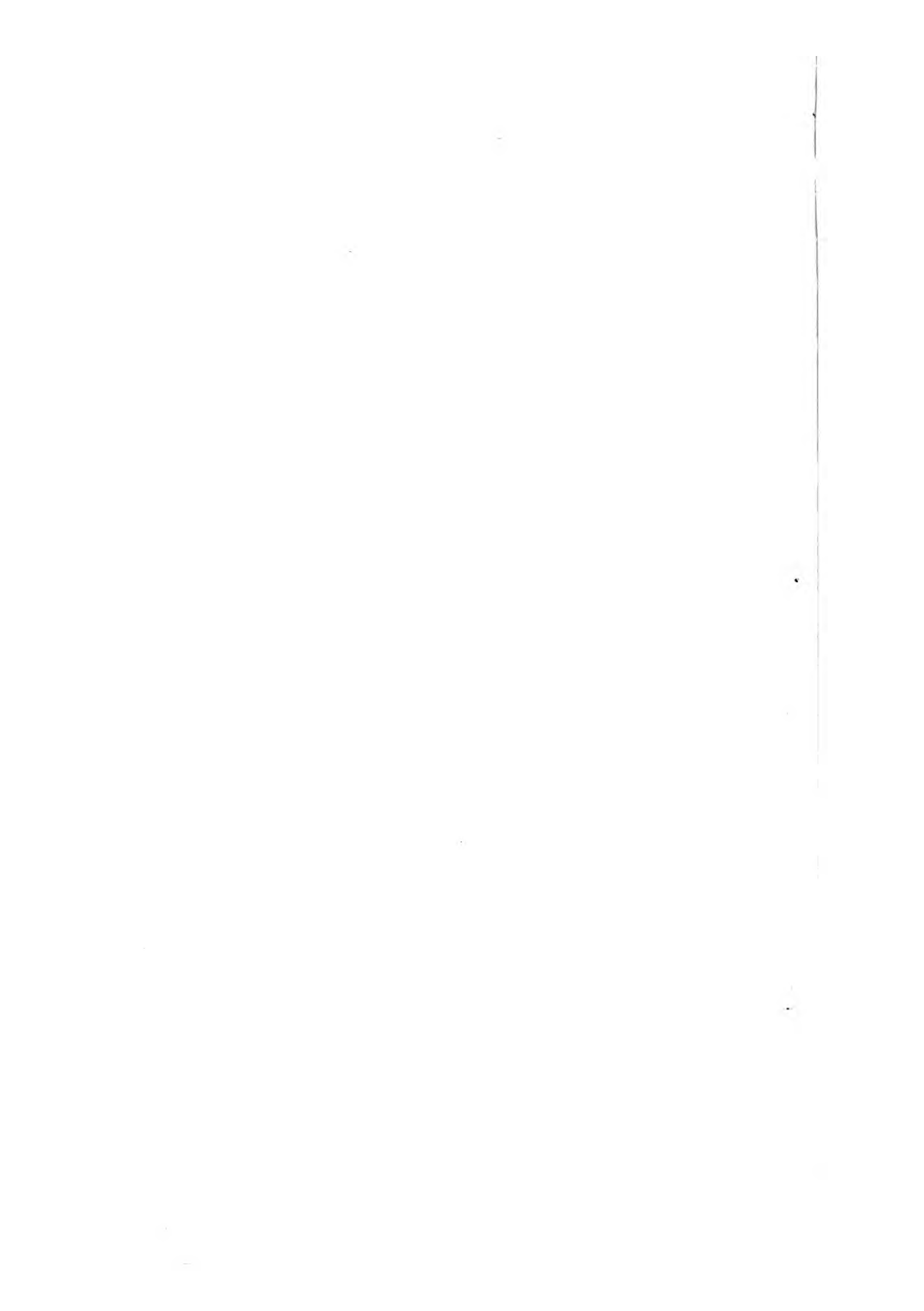
EDITOR.

all
cat?

ELENCHUS.

Prolegomena	I—LVIII.
S. Clementis epistulae de virginitate	I—VII.
S. Clementis Martyrium	VII—IX.
S. Ignatii epistularum recensio longior	IX—XLIII.
De fide, aetate et patria Pseudoignatii	IX—XIII.
De collectionibus epistularum	XIII—XV.
De versione epistularum vetere latina	XVI—XXIII.
De editionibus ac codicibus graecis	XXIII—XL.
Laus Heronis	XL—XLI.
De epistulis latinis	XLI—XLIII.
Martyrium Ignatii Vaticanum	XLIII—XLV.
Martyrium per S. Metaphrasten conscriptum	XLVI—XLVIII.
Martyrium latinum	XLVIII—XLIX.
Papiae Fragmenta	XLIX—LIII.
Seniores apud Irenaeum	LIII—LIV
Vita Polycarpi	LIV—LVIII
Textus	1—357
S. Clementis epistulae de virginitate	1—27
S. Clementis Martyrium	28—45
S. Ignatii epistularum recensio longior	46—213
Laus Heronis	214
S. Ignatii epistulae latinae	214—217
Martyrium Ignatii Vaticanum	218—245
Martyrium Ign. per S. Metaphrasten conscriptum	246—258
Martyrium Ignatii latinum	259—275
Papiae Fragmenta	276—300
Presbyterorum Reliquiae	301—314
Vita Polycarpi	315—357
Index locorum S. Scripturae	358—365
Index nominum et vocabulorum	366—371
Addenda	372

PROLEGOMENA.

S. CLEMENTIS EPISTULAE DE VIRGINITATE.

Primus inter veteres epistulas de virginitate nomen Clementis prae se ferentes cognitatas habuit Epiphanius. Postquam H. 30 c. 15 retulit, Ebionaeos Petri Circuitibus a Clemente conscriptis uti, dicit, Clementem ipsum eos omnibus modis redarguere idque in epistulis circularibus, quae in ecclesiis legantur, in quibus virginitatem doceat, quam illi repudient, et Eliam, David, Sampsonem omnesque prophetas laudibus ornet, quos illi detestentur. Αὐτὸς Κλήμης, inquit, αὐτοὺς κατὰ πάντα ἐλέγχει ἀφ' ὧν ἔγραψεν ἐπιστολῶν ἐγκυκλίων τῶν ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις ἀναγινωσκομένων, ὅτι ἄλλον ἔχει χαρακτῆρα ἢ ἑαυτοῦ πίστις καὶ ὁ λόγος παρὰ τὰ ὑπὸ τούτων εἰς ὄνομα αὐτοῦ ἐν ταῖς Περιόδοις νενοθευμένα· αὐτὸς γὰρ παρθενίαν διδάσκει, καὶ αὐτοὶ οὐ δέχονται· αὐτὸς γὰρ ἐγκωμιάζει Ἥλιαν καὶ Δαυὶδ καὶ Σαμψῶν καὶ πάντας τοὺς προφήτας, οὓς οὗτοι βδελύττονται. Lardner ¹⁾, Venema ²⁾, Mansi ³⁾ et Lumper ⁴⁾ putaverunt quidem, haec verba de Clementis epistula (vel epistulis) ad Corinthios intel-

1) *A dissertation upon the two epistles adscribed to Clement of Rome, lately published by Mr. Wetstein* etc. Londini 1753. Cf. Beelen, S. Clementis Rom. epistolae binae de virginitate, Lovanii 1856 p. XXXII sqq.

2) Epistola ad P. Wesseling, qua duas Clementis epistolas a Wetstenio nuper publicatas Epiphanio et Hieronymo notas fuisse in dubium vocatur etc. Harlingae 1754. Secutae sunt duae aliae epistolae eodem anno. Cf. Beelen l. c. p. XXIV sqq. XCI sq.

3) SS. Concil. Collect. I p. 157.

4) *Historia theologico-critica de vita, scriptis et doctrina SS. Patrum* etc. I (1783) p. 42 sq.

legenda esse. Sed erraverunt haud dubie. Qua in epistula nec virginitas ita laudatur, ut Epiphaniai iudicium ad eam referri possit, neque Elias vel Sampson omnino commemorantur. Duo autem, et laus virginitatis et nomina Eliae, David et Sampsonis, in illis (II c. 8 sqq.) leguntur. Itaque in aperto est, Epiphanium epistulas de virginitate manu versasse.

Paulo post hunc patrem Hieronymus epistularum notitiam prodit. Quae enim in libro contra Iovin. I. c. 12 scribit: *Ad hos (eunuchos) et Clemens, successor apostoli Petri, cuius Paulus meminit, scripsit epistulas omnemque paene sermonem suam de virginitatis puritate contexit*, ea cum optime illis conveniunt tum evidentissime ab epistula vel epistulis ad Corinthios discedunt. Viri supra dicti quidem etiam Hieronymum de his epistulis locutum esse contenderunt ¹⁾. Hoc autem tempore eos falsos esse ad unum omnes consentiunt.

Tertium epistularum testimonium exstat in libro manuscripto syriaco saec. VI, qui nunc in Museo Britannico asservatur ²⁾. Continet enim fragmentum prioris epistulae, scilicet verba postrema capituli V et priora capituli VI (cfr. adnot. ad cap. 6, 1), idque cum hac inscriptione: *Clementis, episcopi Romae, ex epistula priore de virginitate*.

Denique notandum est, epistulas in ecclesia syriaca etiam medio aevo lectas fuisse. Ign. Ant. Samhiri, patriarcha Antiochiae, anno 1855 I. Theodoro Beelen literis communicavit, eas omnibus scriptoribus Syris tam antiquioribus quam recentioribus notas esse, veluti Gregorio Bar-Hebraeo, Moysi Bar-Cepha, Georgio, Dionysio Bar-Salibi et ceteris ³⁾. Codex syriacus, quo epistulae nobis traditae sunt, praeterea testatur, eas magnam auctoritatem habuisse. Namque adiunctae libris Novi Testamenti locum fere eundem obtinent ac Clementis epistulae ad Corinthios in codice Alexandrino vel Barnabae epistula et Pastor Hermae in codice Sinaitico.

1) Cf. Beelen l. c. p. XXXVIII sqq. XLVII sqq.

2) Cf. Cureton, Corpus Ignatianum p. 212. 352 sq. Beelen l. c. p. LIII.

3) Cf. Beelen l. c. p. LIV sqq. Dionysius Bar-Salibi (saec. XII) imprimis mentionem facit epistulae Clementis Rom. adversus eos, qui matrimonium reiciunt. Cf. Assemani, Bibl. Orient. II p. 158.

Editores atque interpretes praeter Mansi et Premagny epistulas genuinas habuerunt, et plures viri docti ad eorum sententiam accesserunt, praesertim Möhler ¹⁾, Permaneder ²⁾, Champigny ³⁾, Brück ⁴⁾, Martigny ⁵⁾. Alii, inter quos inprimis Lardner ⁶⁾, Venema ⁷⁾, Herbst ⁸⁾ memorandi sunt, authenticam impugnaverunt. Alii, e. g. Mansi ⁹⁾, Lumper ¹⁰⁾, Hefele ¹¹⁾, Fessler ¹²⁾, Alzog ¹³⁾, rem in dubio reliquerunt. Mihi epistulae ex his rationibus spuriae esse videntur.

1) Quae Epiphanius et Hieronymus de scripturis dicunt, ea authenticae non minus obsunt quam favent. Si enim ille refert, epistulas in ecclesiis praelectas fuisse, Eusebius vero et Hieronymus in libro de viris illustribus, quem ante librum contra Iovinianum scripsit et in quo id egit, ut omnes scriptores christianos eorumque opera enumeraret, eas silentio praetereunt, sequitur, in paucissimis tantum ecclesiis auctoritatem illam eas consecutas esse, cum non sit verisimile, patrem historiae ecclesiasticae et auctorem Catalogi scriptorum ecclesiasticorum simul adeo neglegenter de Clemente egisse, ut ambo has literas sane egregias omitterent. Eusebius igitur, qui inter veteres amplissimam de literis christianis notitiam habuit, eas prorsus non cognovit, Hieronymus eo demum tempore, quo contra Iovinianum scripsit.

2) Argumenta interna authenticae etiam minus patrocinantur.

a) Auctor epistulis multos S. Scripturae locos facile inserit,

1) *Patrologie* 1840 p. 67—69.

2) *Patrologia specialis* 1842 p. 26.

3) *Les Antonins* 1863 I p. 198 sqq.

4) *Lehrbuch der Kirchengeschichte*. Ed. II 1877 p. 74.

5) *Dictionnaire des antiquités chrétiennes*. Ed. II 1877 p. 593.

6) *A dissertation upon the two epistles* etc. 1753. Cf. supra p. I n. 1.

7) *Epistola ad P. Wesseling* etc. 1754. Cf. supra p. I n. 2.

8) *Tüb. Theol. Quartalschrift* 1829 p. 539—552. Auctor nomen suum non indicavit.

9) *SS. Concil. Coll.* I p. 157.

10) *Historia theolog. critica* I p. 40 sqq.

11) *Kirchenlexikon*, ed. Wetzer et Welte, II (1848) p. 586.

12) *Institutiones Patrol.* 1850 I p. 164 sqq.

13) *Patrologie* Ed. III 1876 p. 23 sq.

cum Clemens in epistula ad Corinthios, si orationem illam praestantissimam c. 59—61 exceperis, fere semper indicat, ubi aliquid e S. Scriptura desumpsit.

b) Clemens paucissimis tantum Novi Testamenti libris iisque rarissime verbotenus usus est, scilicet Evangeliiis secundum Matthaeum et Lucam ac Pauli epistula ad Titum, cfr. Index locorum S. Script. vol. I p. 568 sqq.; ille autem multos locos ex Evangeliiis secundum Matthaeum et Ioannem et ex omnibus fere apostolorum epistulis allegavit, cfr. Index locorum S. Script. in hoc vol. p. 358 sqq.

c) Stilus auctoris a stilo Clementis potius discrepat quam ad eum accedit. Beelen (p. LX sqq.) quidem inter opera utriusque viri magnam similitudinem deprehendisse sibi visus est. Quae autem ex iis exscripsit, ea adeo trita et communia sunt, ut nihil probent. Mea quidem sententia non ea necessitudo exstat, quae eundem auctorem prodat. Itaque nec falsarius stilum Clementis imitatus esse putandus est.

d) Auctor epistularum rationem vitae, qua viri caelibes cum virginibus cohabitabant, non solum cognitam habuit, sed etiam impugnavit, cf. ep. I c. 10; ep. II passim. Patet ergo, eam iam degenerasse et fructus illos malos produxisse, de quibus scriptores ecclesiastici tertio demum saeculo narrant.

Quae cum ita sint, epistulae non ante saeculum tertium confectae esse videntur. Cum Eusebius earum nondum mentionem faciat, eas quarto demum saeculo ineunte scriptas esse suspicari licet. Num auctor ipse eas Clementi Romano supposuerit, non est certum, propterea quod nomen s. patris in inscriptionibus et subscriptionibus tantum, neque vero in epistulis ipsis legitur. Attamen verisimile est. Equidem coniecerim, virum aliquem pium epistulas Clementi attribuisse, sperantem, verbis huius patris homines potius oboedituros esse quam suis.

Num auctor graece an syriace scripserit, viri docti inter se dissentiunt. Qui epistulas genuinas habuerunt, iis graece eas primitus exaratas fuisse statuendum erat, cum non sit verisimile, Clementem syriace scripsisse. Lardner ¹⁾ quoque

1) Cf. Beelen l. c. p. LXIII.

hanc sententiam tuitus est. Herbst ¹⁾ e contrario rem in dubio relinquendam esse censuit.

In Occidentem epistulae pervenerunt medio saeculo XVIII. Ioannes Iac. Wetstein cum in editione Novi Testamenti, quam parabat, lectiones quoque versionis syriacae Philoxenianae variantes exhibere vellet, a Iacobo Porter, Britanniae tunc temporis ad Turcas legato, ut exemplar versionis sibi mitteretur petiit. Non id quidem, quod quaesierat, nactus est. Pro versione enim illa versionem Simplicem vel Peshito iam saepius typis expressam accepit ²⁾. Sed scripturam nactus est plane novam. Codex enim ad eum transmissus, conscriptus anno 1470 a monacho et presbytero Kuphar, non solum plerosque Novi Testamenti libros exhibet eosque in hoc ordine: 1) Actus apostolorum, 2) Epist. Iacobi, 3) Epist. I Petri, 4) Ep. I Ioannis, 5) Epp. Pauli, 6) (praemissa hac nota: *Pauli epistulis adiungimus illas apostolorum epistulas, quae non inveniuntur in omnibus codicibus*) Ep. II Petri, 7) Epp. II et III Ioannis, 8) Ep. Iudae, sed etiam post hos vel potius post Epistolam Iudae spatio nullo interiecto Epistulas Clementis duas ad virgines. Olim iuxta notam librarii Pauli epistulis adiunctam etiam Evangelia continuit ³⁾. Epistulae autem Clementis de virginitate illo tempore in Occidente prorsus incognitae fuerunt. Mentionem earum quidem fecerunt, ut supra vidimus, Epiphanius et Hieronymus. Sed verba patris utriusque male intellecta a viris doctis temporis recentioris ad Clementis epistulas ad Corinthios referebantur ⁴⁾.

Quo modo postquam Wetstein epistularum notitiam nactus est, anno 1752 Lugduni Batavorum eas una cum versione latina typis expressit ⁵⁾. Textum syriacum repetierunt Gallandi ⁶⁾ et

1) *Theol. Quartalschrift* 1829 p. 551.

2) Cf. Beelen l. c. p. LXXXIX sqq.

3) Cf. Beelen l. c. p. IX sqq.

4) Cf. Cave, *Script. eccl. hist. literaria* c. 64 ed. Genev. 1694 p. 14. Grabe, *Spicilegium* I p. 262 ed. II. R. Ceillier, *Histoire générale* etc. I (Parisii 1729) p. 605.

5) Duae epistolae S. Clementis Romani, discipuli Petri apostoli, quas e codice manuscripto Novi Testamenti syriaci nunc primum erutas, cum versione latina apposita, ed. Ioannes Iacobus Wetstenius.

6) *Biblioth. vet. Patrum* t. I p. I—XXV.

Migne ¹⁾, interpretationem latinam praeter illum Mansi ²⁾ et Premagny. Hic ad versionem latinam Wetstenianam etiam gallicam confecit ³⁾. Villecourt ⁴⁾ ad eandem et versionem latinam novam et versionem gallicam elaboravit. E textu syriaco epistulas in linguam germanicam transtulit P. Zingerle ⁵⁾. Editionem novam et emendatiorem codice, qui nunc in Bibliotheca seminarii Remonstrantium Amstelodamensis asservatur, iterum inspecto paravit I. Th. Beelen in opere iam saepius laudato anno 1856, idemque non solum versiones Wetstenianam et Zingerlianam denuo excudit, sed etiam latinam novam et fidelissimam instituit.

Equidem hanc versionem, quippe quae accuratissima sit, ita repetii, ut ea, quae Beelen tanquam glossemata suppressit, in textum reciperem, multa verba, quae ad iuvandam intelligentiam, uncinis inclusa, de suo sibi addenda esse putavit, deleverem, locos plures, quos Welte ⁶⁾ et Himpel, collega meus, qui versionem denuo cum textu syriaco liberalissime in usum meum contulit, minus fideliter translatos esse demonstraverunt, emendarem. Non enim interpreti docto semper adstipulari potui, ubi glossema invenire sibi visus est, et textum uno codice traditum integrum recipiens tutiorem me viam ingredi censui. In notis autem semper ea indicavi, quae Beelen glossam habuit et in versione omisit. Altera vero a parte additamenta interpretis mea quidem sententia saepissime mere superflua sunt et versionem potius amplificant quam illustrant. Iure igitur multa ex iis delevisse mihi visus sum. Lector severior etiam plura omittenda fuisse censeat. Equidem non prorsus nego, animad-

1) Patrol. graec. I p. 379—452. Adiecta est interpretatio latina Villecourtiana.

2) SS. Concil. Collect. I p. 143—160.

3) Cf. Beelen l. c. p. XCII.

4) *Les deux épîtres aux Vierges de saint Clement Romain, disciple de saint Pierre, traduites en Latin et en Français par Mgr. Clement Villecourt, Evêque de la Rochelle et de Saintes, précédées d'une dissertation, qui en établit l'authenticité.* Parisiis 1853.

5) *Die zwei Briefe des h. Clemens in Rom an die Jungfrauen.* Vienne 1827.

6) *Theol. Quartalschrift* 1856 p. 658 sqq.

verto autem, additamenta, quippe quae sint uncinis inclusa, facillime posse cognosci.

MARTYRIUM CLEMENTIS ROMANI.

Martyrium Clementis Rom. in libris manuscriptis plerisque in fine *Epitomes ex Petri inter peregrinandum praedicationibus* idque duplex legitur, cum duae Epitomes recensiones exstent. Utrumque typis expresserunt Cotelier ¹⁾ et Dressel ²⁾. Dressel etiam utramque Epitomen publicavit, cum Cotelier eam tantum edidisset, quae apud hunc est prior. Cotelier autem Martyrium alterum non solum cum Epitome conglutinatum, sed in uno vel altero codice etiam solum invenit, et hanc narrationem repetens lectoribus Patrum apostolicorum gratum facere mihi visus sum. Exordio excepto Martyrium idem est, quod in libro Dresseliano alteri Epitome adiunctum est, et equidem huius textum secutus sum, cum editor germanicus non solum optimos codices adhibuisset, scilicet Ottobonianum 443 saec. XIV ³⁾ et Vaticanum 824 saec. XI, sed etiam indicasset, quae ex singulis codicibus deprompsit. Altera autem a parte adhibitis tribus libris manuscriptis Monacensibus, scilicet codice 377 saec. X, codice 52 saec. XV, codice 54 saec. XVI ⁴⁾, respectaque editione Cotelieriano textum emendavi. Noto inprimis, fretum auctoritate codicum Ottoboniani et Monacensis antiquissimi, qui ma-

1) SS. Patrum etc. opp. tom. I p. 1672. Textum repetierunt Clericus a. 1698 et a. 1724 et Migne, Patr. gr. t. II, a. 1857.

2) Clementinorum epitomae duae. Lipsiae 1859.

3) Liber Ottobonianus ille pretiosus est, qui solus Clementis Homilias integras praebet. Cf. Dressel l. c. p. VIII.

4) Codex 377, membranaceus, in folio, constat foliis 304 et fol. 271—299 Epitomen una cum Martyrio exhibet. Praecedunt sermones S. Iohannis Chrysostomi; sequuntur *Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἐφραίμ ἀρχιεπισκόπου Χερσῶνος ἱερομάρτυρος εἰς τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου Κλήμεντος τὸ εἰς τὸν παῖδα* (Cf. Cotelier-Clericus 1724 I p. 815—820. Migne, Patr. gr. I p. 634—636) vel narratio illa, quam auctor Martyrii alterius operi suo inseruit (Cf. Cot. Clericus I p. 805 sq. Dressel l. c. p. 116 sq.) et *Μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βλασίου*. — Codex 52, chartaceus, in folio,

xime concinunt, cumque verisimilius sit, librarium addidisse quam omisisse, in fine Martyrii me plura omisisse, quae alii exhibent. Cf. 25, 2 not. Num recte fecerim, ii indicent, qui codices Parisinos accuratius probare possunt.

Signavi codicem Monacensem 377 = M, Monacensem 52 = P, Monacensem 54 = R, Ottobonianum = O, Vaticanum = V, editionem Cotelierianam = Cot, textum Dresselianum = D. Vitia scripturae et alia manifesta menda, quibus praesertim codex Monacensis 54 laborat, non notavi.

Veteres de martyrio Clementis Rom. nihil tradidisse et Rufinum ac Zosimum primos episcopum martyrem appellasse iam in Prolegomenis ad epistulas s. patris (Vol. I p. XXI) dixi. Aequè vidimus, Irenaeum (III c. 3. 3) inter episcopos Romanos a Lino usque ad Eleutherum Telesphorum solum martyrem putare videri. Iure igitur quaerere licet, num Clemens martyrio coronatus sit¹⁾. Utut autem haec res se habet, Acta martyrii, quae circumferuntur, plane fide non esse digna vix quisquam infitias iverit.

Sin quaeras, quo tempore Acta confecta sint, haec animadvertas velim. Haud dubie Beda Venerabilis ea iam cognita habuit. Narrat enim, iubente Traiano Clementem missum esse in exsilium trans Pontum maris et multis ad fidem vocatis per miracula et doctrinam suam praecipitatum esse in mare alligata ad collum ancora; mare autem discipulis orantibus per tria milia recessisse et corpus defuncti inventum esse in arca saxea

foliorum numero 243, ante Epitomen, quae legitur fol. 131—187, Philocaliam Origenis et Photii de voluntatibus in Christo gnomis orationem, post Basilii M. epistulas exhibet. — Codex 54, chartaceus, in folio, fol. 412, Augustini de trinitate libros XV graece versos, Cabasilae expositionem in divinam et sacram liturgiam, Gregorii hieromachi responsionem ad epistolam Marci Ephesii, Vitam S. Ambrosii, denique fol. 352—412 sub titulo *Βίος τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Ῥώμης μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου* Epitomen continet. Notandum est tamen, hanc Epitomen a duabus vulgatis diversam et fortasse eandem esse cum ea, quam Cotelier (ed. 1724 I p. 755 not.) in codice Regio 148 se invenisse profitetur. In initio Homilia I fere integra legitur.

1) Eum non cum Tito Flavio Clemente martyre confundi posse demonstravi in *Theol. Quartalschrift* 1879 p. 531 sqq.

in templo marmoreo et ancoram iuxta ¹⁾. Considerans, Rufinum non solum Clementem martyrem vocasse, sed etiam Recognitiones Clementinas de graeco in latinum vertisse, etiam hunc Acta respexisse coniecerim. Ante saeculum quartum autem Martyrium non esse conscriptum prodit officium Comitum officiorum (c. 15), quod a Constantino Magno institutum est.

EPISTULAE PSEUDOIGNATII.

I.

Prima epistularum pseudoignatianarum vel recensio epistularum Ignatii quam dicunt longioris vestigia in literis veterum saeculo VI exeunte et saeculo VII ineunte inveniuntur. Notitiam earum produnt Stephanus Gobarus, assecla Tritheitarum, sectae Monophysiticae (cf. adnot. ad Trall. 11, 2), Anastasius auctor libri de rectis veritatis dogmatibus (cf. Philipp. 9, 3), Anastasius episcopus Antiochenus vel Gregorius Magnus, qui verba ab illo allegata nobis tradidit (cf. Eph. 21, 2), auctor Chronici paschalis (cf. Trall. 10, 4—6). Saeculis sequentibus earum mentionem faciunt Maximus Confessor (cf. Trall. 4, 1), Ioannes Damascenus (Trall. 4, 1. 2. Ant. 11, 2), Theodorus Studites (Philad. 3, 5), Nicephorus Constantinopolitanus (Philipp. 3, 1), Ado Viennensis (Ant. 7, 1. Eph. 1, 3 secundum veterem interpretationem), Antonius auctor Melissae (Ign. ad Mar. 2, 2; 3, 1—3; 4, 2. Trall. 4, 2).

Constat igitur, saeculo VI Ignatii epistulas iam interpolatas et ficticiis auctas fuisse, et Usher ²⁾ syllogem epistularum Ignatianarum ampliorem illo tempore profecto prodiisse putavit. Plerique eam ad saeculum quartum retulerunt, e. g. Vedelius ³⁾,

1) Martyrol. IX Cal. Decembr. Migne, Patr. lat. t. 94 p. 1111.

2) Polyc. et Ign. Epist. Dissert. c. 6 p. XXIV. Assensus est Bunsen, *Ignatius von A. und seine Zeit* 1847 p. 205. Arndt, *Th. Studien u. Kritiken* 1839 p. 166, falsarium VII vel VIII saeculo vixisse censuit.

3) Apologia pro Ignatio c. 3 (praemissa Ign. epistularum editioni 1623).

Düsterdieck ¹⁾, Zahn ²⁾, Lightfoot ³⁾. De illis, qui recensio-
nem longiorem Ignatio ipsi attribuendam esse putaverunt, hic non
amplius verba faciam. Cf. quae in Prolegomenis ad epistulas
Ignatii genuinas c. 3 (Vol. I p. LV—LIX) dixi. Ante saeculum IV
autem vel potius ante aetatem Eusebii falsarius non scripsit,
quia illius Historiam ecclesiasticam in suum usum vertit. Cf.
adnot. ad Trall. 9, 4. Philad. 6, 3. Ant. 1, 1.

Ut accuratius Pseudoignatii tempus definiamus, prius
inquirendum est, quam fidem professus sit. De hac quaestione
alii aliud statuerunt. Usher ⁴⁾ alios locos (Philipp. 5, 2. Philad.
6, 6) Apollinarismum, alios (Magn. 4, 2. Tars. 2, 1; 5, 1;
Smyrn. 9, 2) Arianismum prodere coniecit, certi autem nihil
statuit. Cotelier interpolatorem Catholicum potius quam Arianum
fuisse putavit, Düsterdieck ⁶⁾ eum Catholicum declaravit. Pleri-
que vero falsarium Arianum fuisse censuerunt, e. g. Clericus ⁷⁾,
Grabe ⁸⁾, Zahn ⁹⁾. Hic etiam invenire sibi visus est, eum Aca-
cium episcopum Caesareae († 365) fuisse. Equidem persuasum
mihi habeo, Pseudoignatium a parte Apollinaristarum
stetisse. Quam sententiam rectam esse ex his appareat.

Duobus locis quidem (Philipp. 12, 3. Smyrn. 7, 1) falsarius
Christum ὑπεροχὴν τοῦ πατρὸς profitentem facit. Trall. 5, 2
de celsitudine spiritus sancti et de regno Domini et de incom-
parabilitate Dei omnipotentis loquitur. Sed nusquam filium
instar Arianorum creaturam declarat vel eo modo quo Semi-
ariani filium minorem esse patre dicit. E contrario tantum
abest, ut filium alius substantiae esse quam patrem dicat, ut
patrem maiorem filium putet nonnisi ea ratione, qua filium
genuit, cum ipse sit ingenuus. Philipp. 12, 3 τὴν ὑπεροχὴν τοῦ

1) Quae de Ign. epist. authentia etc. prolatae sunt sententiae enar-
rantur et diiudicantur. 1843 p. 32 sqq.

2) *Ignatius von Antiochien* 1873 p. 129.

3) *Contemporary Review* t. XXV (Febr. 1875) p. 338.

4) L. c. p. LXXXV sqq. CVIII sq.

5) *Patr. apost. ed. Clericus* 1724 II p. 43 not. 1. p. 79 not. 20.

6) L. c. p. 32—35. 41.

7) *Patr. ap. ed. 1724. II* p. 506.

8) *Spicilegium* II p. 325 sq.

9) *Ign. v. A.* p. 132—141.

πατρός disertis verbis inde explicat, quod pater filii τῆς γεννήσεως αἷτιος est, idemque patres catholici docuerunt. Accedit, quod duobus aliis locis se fidei Nicaenae sectatorem fuisse manifestissime prodit. Philipp. 5, 2 Christum appellat τῆ φύσει ἄτρεπτον. Philipp. 2, 4 patrem et filium et spiritum sanctum ὁμοτίμους vel eiusdem dignitatis vocans non solum doctrinam Nicaenam profitetur, sed etiam paene verbo Nicaeno utitur, cum Ariani vel Semiariani eo modo de filio et spiritu sancto neque dixissent neque dicere potuissent. Cf. adnotationes ad locos laudatos ¹⁾).

Quamquam autem Pseudoignatius de filio Dei fidem Nicaenam profitetur, minime est Catholicus. De filio enim hominis aliter sentit ac ecclesia catholica, Christo corpus humanum tantum, non autem animam attribuens (Philipp. 5, 2. Philad. 6, 6; cf. etiam Trall. 10, 4. Philad. 6, 3. Smyrn. 2, 2). Idem quidem Ariani quoque docuerunt, ac nonnulli falsarium etiam eo illorum parti adnumerandum esse putaverunt, quod in hac re cum iis consentiret. Erraverunt autem. Etiamsi enim Pseudoignatius ad Arianorum doctrinam prope accedit, non prorsus cum ea consentit. Nam cum Ariani Christo humanam animam abiudicarent, ut animae affectus in Christo τῷ λόγῳ attribuentes hunc inferioris naturae esse quam patrem demonstrarent, ille naturam filii hominis mutilavit, ut salvatorem sine peccato fuisse comprehenderet. Quid, inquit Philipp. 5, 2 satanae, iniquum vocas legislatorem, qui humanam animam non habuit? Ex eadem ratione autem Apollinaris humanam Christi naturam mutilavit, et si ipse a Pseudoignatio in eo discedit, quod Christo non tam animam quam mentem humanam vel τὸν νοῦν abiudicavit, plures ex eius asseclis etiam in hac re cum illo consentiebant (Epiph. H. 77 c. 2. 24).

Neque vero locis laudatis solum, sed etiam aliis Pseudoignatius Apollinaristam se esse prodit. Smyrn. 4, 2 Ignatius Christum perfectum hominem factum esse scripsit. Ignatiaster autem verba τοῦ τελείου ἀνθρώπου γενομένου delevit, haud dubie, quia dogmati suo repugnabant. Altera ex parte cum Smyrn.

1) Cf. etiam adnot. ad Eph. 15, 2.

5, 2 post αὐτόν (sc. Christum) σαρκοφόρον addiderit θεόν, iterum se doctrinae Apollinaristarum favisse indicat, quia hi Christum θεὸν σαρκοφόρον praedicabant. Cf. adnot. ad h. l.

Quae cum ita sint, Pseudoignatius non ante annum 362 scripsit, quo de doctrina, quae naturam Christi humanam mutilavit, primo synodus Alexandrina egit. Sed neque brevi tempore post illum annum eum vixisse statuere licet. Non est enim verisimile, Apollinaristas magistro superstite Ignatii epistulas corrupisse, ut suam doctrinam episcopo Antiochiae celeberrimo adscriberent. Praeterea pluribus locis doctrina Theodori Mopsuestini impugnatur. Falsarius non solum diligentissime enuntiat, Christum vel filium Dei unum esse (cf. Tars. 4, 2. Philipp. 1, 2; 2, 2. 4; 3, 1. Philad. 4, 2. Antioch. 4, 3), cum Theodorus duos filios Dei statuere videretur, sed etiam eos aggreditur, qui negantes Deum verbum hominem factum esse docuerunt, eum in homine (velut in templo) habitasse (Philipp. 5, 3; cf. Philad. 6, 6 not.). Accedit, quod vehementissime etiam in doctrinam eorum invehitur, qui Christum hominem purum habuerunt (Trall. 6, 4. Tars. 2, 1; 6, 1—4. Philad. 6, 3. Ant. 5, 2) vel Deum salvatorem non vere carnem assumpsisse crucemque subiisse putaverunt (Trall. 9, 1—4; 10, 1—6. Philipp. 5, 1. Smyrn. 2, 1), quam doctrinam Theodorus eiusque asseclae multis defendere videbantur.

Alteram autem ex parte Pseudoignatius Monophysitarum dogmatis prorsus nullam rationem habuit. Itaque iure meritoque statuere mihi videor, eum saeculo V ineunte vixisse. Id adhuc animadvertas velim, teste Leontio Constantinopolitano ¹⁾ Apollinaristas scripturas a magistro exaratas sub nominibus Gregorii Thaumaturgi, Athanasii Alexandrini et Iulii Romani circumtulisse. Non igitur a veri similitudine abhorret, eosdem Ignatii epistulis intulisse.

Sin quaeras, ubi Pseudoignatius vixerit, respondeo, eum Syrum fuisse. Quod colligitur e Philipp. 8, 2 et 13, 3 (cf.

1) Adv. fraud. Apollinaristarum. Patr. gr. ed. Migne t. 86 p. 1948. 1969. Alii, ex. gr. Evagrius H. E. III c. 31, fraudis illius Monophysitas accusant. Cf. Caspari, *Alte und neue Quellen zur Geschichte des Taufsymbols und der Glaubensregel* 1879 p. 111—117.

adnot. ad h. l.) ac consentaneum est doctrinae, quam profitetur, cum Syria sit patria Apollinaristarum ¹⁾).

Perspicientes fidem Pseudoignatii unam ex rationibus cognovimus, ex quibus scripsit. Id egit, ut aliis de doctrina Apollinaris persuaderet. Alia ratio haec esse videtur. Probare voluit, iuvenes quoque et diaconos ecclesiarum praepositos eligi posse, cum canon Sardicensis X praecipiat, ne quis prius episcopus ordinetur, nisi ante et lectoris munere et officio diaconi et presbyteri fuerit perfunctus, et Constitutiones apostolorum (II c. 1) decernant, ne episcopus minor sit quinquaginta annis. Iam prima epistula de ea re agit. Maria Cassobolitana enim Ignatium orat, ut Marin episcopum, Eulogium presbyterum ordinet, ne fideles, qui sunt in civitate Anazarbi, diutius pastoribus careant, et cum viri illi ad aetatem episcopo vel presbytero secundum canones convenientem nondum venerint, exemplis e S. Scriptura desumptis etiam iuvenes magna perfecisse probat. Ignatius in epistula, quam ei scribit, argumentis allatis assentitur. Praeterea de eadem re multis verbis agit in epistula ad Magnesianos c. 3 nec non in epistula ad Heronem (3, 3) eam tangit, quem pluribus locis, etiamsi adhuc diaconus tantum fuerit, in episcopatu ecclesiae Antiochenae sibi successurum esse indicat (Her. 8, 3. Mar. 5, 2. Ant. 8, 1; 12, 1; 14, 2).

II.

Plures exstant epistularum collectiones. Prima ea est, cuius auctor est ipse Pseudoignatius. Invenimus eam et in codicibus graecis et in versione vetere latina, quae ante saeculum IX confecta est, cum Ado Viennensis eam iam cognitam habuit, in qua tamen prima epistula seu ea, quam Maria Cassobolitana ad Ignatium scripsit, deest. Ordo epistularum hic est: 1) Maria ad Ignatium, 2) Ignatius ad Mariam, 3) ad Trallianos, 4) ad Magnesianos, 5) ad Tarsenses, 6) ad Philippenses, 7) ad Philadelphenos, 8) ad Smyrnaeos, 9) ad Polycarpum, 10) ad Antiochenos, 11) ad Heronem, 12) ad Ephesios, 13) ad Romanos.

1) Uberius de doctrina et tempore Pseudoignatii disputavi in *Theol. Quartalschrift* 1880 p. 355—378, ubi tamen Theodorum Mopsuestenum impugnari nondum perspexi.

Cum haec collectio omnes epistulas pseudoignatianas, et interpolatas et suppositicias, contineat, duae aliae sunt, in quibus epistulae suppositiciae epistulis Ignatii genuinis sunt adiunctae. Qua ex ratione reliquae epistulae non receptae sint, non liquet. Fortasse collectores eas corruptas esse perspexerunt; fortasse eas ideo non receperunt, quoniam eas plane easdem esse falso putaverunt atque eas, quas iam habuerunt.

Altera ex illis collectionibus exstat in versione armeniaca, quae saeculo V exorta esse videtur¹⁾. Cum autem haec versio ex interpretatione syriaca nunc deperdita fluxerit, statuere licet, auctorem collectionis Syrum esse. Ordo, quem epistulae obtinent, hic est: 1) ad Smyrnaeos, 2) ad Polycarpum, 3) ad Ephesios, 4) ad Magnesianos, 5) ad Trallianos, 6) ad Philadelphenos, 7) ad Romanos, 8) ad Antiochenos, 9) Maria ad Ignatium, 10) ad Mariam, 11) ad Tarsenses, 12) ad Heronem, 13) ad Philippenses²⁾.

Altera collectio ea est, quam Usher e duobus codicibus latinis primus in lucem produxit³⁾. Auctor vero non est interpres latinus. Epistulae in eodem ordine in codice Mediceo graeco leguntur, nisi quod hic mutilus est et in epistula ad Tarsenses 7, 3 desinit. Attamen epistula ad Philippenses in hac collectione deest. Collector fortasse similitudine tituli epistulae ad Philadelphenos falsus est eoque facilius, quod haec in opere Pseudoignatii epistulam ad Philippenses ipsam sequitur. Epistula ad Romanos non per se ipsa legitur, sed inclusa in Martyrio Colbertino, quod finem collectionis facit. Opinari licet, collectionem saeculo VII ineunte iam exstitisse. Auctor enim Sacrorum Parallelorum, quae in codice Rupefucaldino asservantur, quae imperante Heraclio (610—641) collecta fuisse Lequien⁴⁾ probavit, collectione eiusmodi usus est, et praeter

1) Cf. K. F. Neumann, *Versuch einer Geschichte der armenischen Literatur* 1836 p. 71 not. 2; p. 73 sq. *Petermann*, S. Ignatii epist. p. XXV sq. Tempori seriori versionem adscribit Katergi Mechitarista in *Zeitschrift für d. g. kath. Theologie* 1852 p. 317.

2) Cf. Katergi l. c. p. 316.

3) Polyc. et Ignat. epist. p. CXXI sq.

4) Ioann. Damasc. opp. II p. 275. Migne, Patr. gr. t. 95 p. 1035.

illam alia a Graeco instituta non est cognita. Ordo epistularum hic est: 1) ad Smyrnaeos, 2) ad Polycarpum, 3) ad Ephesios, 4) ad Magnesianos, 5) ad Philadelphenos, 6) ad Trallianos, 7) Maria ad Ignatium, 8) ad Mariam, 9) ad Tarsenses, 10) ad Antiochenos, 11) ad Heronem, 12) ad Romanos vel potius Martyrium Ignatii inserta epistula ad Romanos.

Quaeritur, num epistula ad Romanos in epistularum Ignatianarum sylloge lecta fuerit, qua Pseudoignatius usus sit. Zahn ¹⁾ negavit, et ego in primo volumine p. LII sq. ei assensus sum. Rem denuo pertractanti sententia mihi dubia evasit. Quod falsarius nullam aliam epistulae partem quam caput V, quod etiam in Historia ecclesiastica Eusebii legitur, in suum usum convertit, seu veteres epistulas interpolans seu novas fingens, id non tanti momenti est, quanti Zahn aestimavit, cum numerus locorum, qui ex epistulis genuinis in falsas translati sunt, haud ita magnus sit. Accedit, quod epistula revera et quidem magis interpolata est quam epistula ad Polycarpum. Pseudoignatius itaque certe eam cognitam habuit, cum eundem, qui reliquis omnibus epistulis manus intulerit, hanc quoque corrupisse verisimillimum sit. Id ad summum dicere licet, epistulam eo demum tempore, quo reliquae iam foedatae erant, in manus falsarii venisse. Sed etiam id non tam probandum quam coniectandum est.

Ex iis, quae de collectionibus diximus, apparet, epistulas pseudoignatianas non solum libris manuscriptis graecis, sed etiam pluribus versionibus antiquis conservatas fuisse. Plurimum valet versio latina, quae omnes epistulas excepta prima complectitur. De ea uberius nobis agendum est, cum eam in hoc libro una cum textu graeco edamus. Versionem latinam alteram seu eam, quae epistulas suppositicias tantum continet, pro epistulis interpolatis vero genuinas integras exhibet, edidit Iacobus Usher ²⁾, versionem armeniacam I. H. Petermann ³⁾.

1) *Ignatius von Ant.* p. 115 sq.

2) *Polyc. et Ignatii epistolae* 1644 p. 127 sqq.

3) *S. Ignatii patris apost. epistolae* 1849.

III.

Versionem epistularum Ignatianarum veterem latinam primus typis publicavit Iacobus Faber Stabulensis anno 1498¹⁾, haud dubie adhibito codice Parisino (Biblioth. nation.) 1639 et forsan inspecto codice 229 Collegii Baliolensis Oxon. vel alio simili libro manuscripto. Editio autem minime fidelis est. Cum enim interpres vetus sermone uteretur barbaro, editori permulta emendanda erant, ut lectores librum intellegere possent. Alia ex aliis rationibus mutavit. Editio saepe recedebatur, Venetiis a. 1502 et 1546, Argentinae a. 1502, Parisiis a. 1515, Basileae²⁾ a. 1550. Symphorianus Champerius in sua editione³⁾ Ignatii epistolam ad Mariam Cassobolitanam, a Fabro omissam, e codice Palatino adiecit.

Fideliorem editionem paravit Iacobus Usher tribus codicibus adhibitis, scilicet Collegii Baliolensis et Collegii Magdalenensis Oxoniae et Bibliothecae Alexandri Petavii Senatoris Parisiensis. Adiecit etiam epistolam Mariae Cassobolitanae ad Ignatium, quam in alia epistularum collectione invenerat⁴⁾. Attamen haec quoque editio pluribus vitiis laborat. Usher non solum Fabro nonnunquam nimiam fidem habuit, sed etiam ipse aliquot locis (cf. Trall. 8, 3; 9, 1; Philipp. 8, 3; 9, 3) textum latinum e graeco emendasse videtur. Cotelier editionem repetiit et e codice, quem dicit Thuanum quemque eundem ac codicem Parisinum 1639 esse mihi persuasum habeo, aliquot lectiones exscripsit, nonnulla feliciter coniecit.

Diligentissimam collationem duorum codicum Bibliothecae Vaticanae, scilicet Regii 81 et Palatini 150, instituit Dressel. De textu autem emendando non aequè meritis est. Codicum,

1) Dionysii celestis hierarchia, ecclesiastica hierarchia etc. Ignatii undecim epistolae. Polycarpi epistola una. Parisiis.

2) *ΜΙΚΡΟΠΡΕΣΒΥΤΙΚΟΝ*. Elenchus veterum brevium theologorum, qui aut tempore apostolorum aut non multo post vixerunt.

3) Dionysii Carthusiani super omnes Dionysii Areopagitae libros commentaria. Coloniae 1536 fol. 357 sq.

4) Polycarpi et Ignatii epistolae: una cum vetere vulgata interpretatione latina, ex trium manuscriptorum codicum collatione, integritati suae restituta. Oxoniae 1644.

quos Usher contulit, neque scientiam habuit neque rationem. Accedit, quod codicum Vaticanorum alter eiusdem familiae est ac codex Collegii Magdalenensis, quem iam Usher ad textum constituendum adhibuit, alter, ut iam Zahn vidit, vel idem est, cuius collationem idem editor Oxoniensis in manibus habuit. Codices Alexandri Petavii et Regius enim ita inter se contra reliquos consentiunt, ut unus idemque esse videantur, neque obstat fatum Bibliothecae Senatoris Parisini, quin hoc statuas. Libri Petavii enim manuscripti divenditi in Sueciam indeque Christina regina pontifici Romano donante maxima ex parte in Bibliothecam Vaticanam transportati sunt, et Montefalconius inter libros viri illius, qui in hac Bibliotheca asservantur, diserte unum nominat, qui S. Ignatii martyris et episcopi epistulas duodecim continet ¹⁾.

Novam editionem instituit Zahn et omnia ab aliis publicata maxima diligentia colligens et in usum suum vertens textum profecto emendatiorem constituit. Attamen cum codices ipse non inspexisset neque editores priores uno excepto notitiam codicum sufficientem dedissent, fieri non potuit, quin saepius erraret. Cf. quae de editionibus Pseudoignatii latinis dixi in *Theol. Quartalschrift* 1881 p. 137 sqq.

Itaque ego rem denuo aggressus et in textu recensendo nonnisi in libris manuscriptis nisus sum. Codices autem, quos adhibui, hi sunt:

1) Parisinus 1639, membranaceus, in folio, saec. XII, post Origenis commentarium in Ep. ad Romanos, Hieronymi commentarios in Epp. ad Galatas, Ephesios, Titum et Philemonem, Augustini Quaest. in Ep. ad Rom. nec non Retract. et Expos. in Ep. ad Gal. fol. 177—190 epistulas S. Ignatii duodecim una cum Laude Heronis atque deinde Passionem eiusdem patris, epistolam S. Polycarpi ad Philippenses et Passionem Ayulfi abbatis atque sociorum eius continens. Codicem eundem esse, quo Faber usus est, iam supra dixi et nunc mihi probandum est. Si codices omnes, quos cognitos habemus, accuratius inspexeris, facile intelleges duos tantum eiusmodi esse,

1) Bibliotheca bibliothecarum p. 66.

ut textus Fabri ex iis desumptus esse dici possit, Parisinum et Baliolensem. Inter hos autem priorem ab editore Parisino adhibitum esse inde apparet, quod ille in locis plurimis, cum editione principe contra codicem Baliolensem consentit. Sufficit epistulas duas editionis Fabri priores accuratius inspicere. In epistula ad Trallianos editor et codex Parisinus contra codicem Baliolensem exhibent 3, 1 *et coniunctio: coniunctio*; 4, 1 *et si: et*; 6, 2 *evangelii: evang. Christi*; 6, 3 *dominum: deum*; 7, 3 *vobis b. apostoli: b. apostoli vobis*; 7, 4 *consessores (confessoris Fab.) episcopi: consensores Christo*; 8, 1 *carissimos: clarissimos*; 9, 4 *est cum apostolis: cum ap. est*; 9, 4 *sedet: sedit*; 10, 2 *cruce domini: domini cruce*; 10, 3 *ego: ego vero*; 10, 3 *vere mortuus est: m. est vere*; 10, 5 *a Iohanne: ab Ioh.*; 12, 1 *una cum compraesentibus: cum praesentibus*; 12, 2 *in invicem: invicem*; 13, 3 *in domino: a domino*; in epistula ad Magnesianos inscr. *Iesu Christo: Christo Iesu*; 3, 1 *episcopi: Christi*; 3, 4 *ininterpretabilem: interpretabilem*; 5¹, 2 *vera moneta: vere m.*; 5, 3 *si vero quis: si quis vero*; 5, 4 *in nobis: nobis*; 6, 2 *Christum Iesum: Iesum Chr.*; 7, 1 *tale enim: t. etenim*; 7, 2 *ingeniti dei patris: d. p. ingeniti*; 8, 2 *ideoque et: ideoque*; 8, 2 *inspirante gratia: inspirati gr.*; 9, 1 *vacuam: non vacuam*; 9, 1 *nam et Abraham, inquit, pater: pater*; 9, 3 *salutationes: salutationes*; 9, 4 *octava (octavo Fab.): octona*; 9, 4 *quo: qua*; 10, 3 *dominetur vestri: d. vobis*; 11, 1 *agnovi: agnosco*; 11, 2 *benef. hominum: beneficiis*; 11, 2 *et solum: et*; 11, 3 *atque resurrexit: et res.*; 12, 2 *quoniam: quia*; 12, 2 *primus: primo*; 12, 2 *omnia quae: quae*; 12, 3 *Iob: Iacob*; 12, 3 *cinerem: cineres*; 12, 3 *supra: super*; 13, 1 *spirituali Stephano presbytero vestro et secundum deum diaconis: spirituali*; 13, 2 *invicem: in invicem*; 13, 2 *secundum deum: secundum*; 14, 2 *orationibus vestris: orationibus*; 14, 2 *laudabili vestra: laudabili*; 15, 1 *unde scribo: scribo*¹⁾.

Altera ex parte in iisdem epistulis plures sunt loci, ubi

1) Plures alias eiusmodi lectiones collegi in *Theol. Quartalschrift* 1881 p. 143.

Codex Baliolensis cum Fabro adversus codicem Parisinum facit, scilicet in epist. ad Trall. 7, 3 *presbyteros et diaconos: presbyteros*; 9, 5 *quo: in quo*; 10, 4 *collocutione: allocutione*; in ep. ad Magn. 1, 1 *exsultans: exsultas*; 6, 1 *regni: regni enim*; 6, 2 *secundum carnem nemo: nemo sec. c.*; 7, 1 *ideo: deo*; 8, 1 *omnia nova: nova omnia*; 10, 1 *secundum autem quod agimus: sec. quod ag. autem*; 15, 1 *in honore: in honorem*. Sed hae lectiones non solum non tam crebrae sunt quam illae, sed etiam multo minoris momenti, et fere omnes inde explicari possunt, quod editor princeps permulta, quae in suo codice legit, ex ingenio suo emendavit.

Difficilius nonnulli alii loci e codice Parisino derivandi sunt, praesertim Eph. 9, 4, ubi contra Fabrum exhibet *et: et introductos*, Eph. 13, 1 *convenire: accedere*, Rom. 7, 2 *conscendite: consentite quae vobis scribo*¹⁾, et concedam equidem, editorem ad emendandos aliquos locos alium quoque codicem inspexisse vel consuluisse idque codicem Baliolensem. Nihilominus constat, editionem eum e codice Parisino instituisse, et cum hic adhuc exstet, deinceps liber manuscriptus, non liber impressus in textu constituendo nobis respiciendus est.

2) Codex 229 Biblioth. Collegii Baliolensis Oxoniae, membranaceus, in folio, saec. XII, fol. 103—116 S. Ignatii epistulas duodecim et Laudem Heronis exhibens, sequente S. Polycarpi epistula ad Philippenses, sermone Io. Chrysostomi de reparatione lapsi et libris Hieronymi de hebraicis quaest. et de locis, praecedentibus pluribus scriptis vel epistulis Hieronymi et aliorum patrum.

3) Regius 81 in Bibliotheca Vaticana, membranaceus, in octavo, saec. IX, post pauca alia fol. 13—88 Ignatii epistulas duodecim et Laudem Heronis, fol. 89—87 Polycarpi ep. ad Philipp. et Vitam eiusdem patris continens, qua absoluta amanuensis hosce versus rubros apposuit:

Huius opus scripti finaliter explicit istic.

Hic liber Ignatii radiatur dogmate sancti.

1) Cf. *Theol. Quartalschrift* 1881 p. 142, ubi plures eiusmodi lectiones exscripsi.

*Huic si quis nequam sancto subtraxerit unquam,
Ad finem vitae barathri crucietur in igne.*

Liber olim Ludovici Carterii (*Loys Cartier*) erat et ab hoc forsitan Alexandro Petavio donatus aut divenditus est. Ad textum recensendum eum iam a duobus editoribus adhibitum esse supra dixi. Hic addo, Dressel, quamvis diligenter codicem contulerit, nihilominus ei plures lectiones adscripsisse, quas ego non inveni. Ex. gr. Trall. 7, 2 codex exhibet *inquit*, non *in quid*; 7, 4 *quid* (ante *etiam*), non *quis*: Magn. 3, 1 *sed*, non *sed et id*; 6, 1 *regni*, non *regni enim*; 10, 2 *suscipit*, non *suscepit*; Tars. 6, 4 *genuit*, non *generat*; 9, 1 *eas*, non *easque*; Philipp. 3, 2 *vere manducavit*, non *vere et m.*; Polyc. 2, 1 *anima et corpore*, non *anima*; Ant. 14, 2 *quem*, non *quae*; Eph. 6, 2 *super omnes*, non *s. omnia*¹⁾.

4) Palatinus 150 in Bibl. Vaticana, membranaceus, in octavo, saec. XIV, primo loco Ignatii epistulas duodecim una cum Laude Heronis et epistulam Polycarpi ad Philipp., deinde epistulas septem beati Antonii abbatis ad diversa monasteria, fol. 94—180 Pastorem Hermae, fol. 181—193 enchiridion Xysti Pythagorici exhibens. Liber minus diligenter quam ceteri exaratus est. Laborat multis scripturae vitiis aliisque mendis manifestis, quae tamen prima vel secunda manus maxime ex parte correxit et quorum pauca tantum in notis exscripsi. Primus inter editores eum adhibuit Symphorianus Champerius, postea eum contulit Dressel. Ille quidem non indicavit, quo libro in edenda Ignatii epistula ad Mariam Cassobolitanam usus esset. Revera autem ex hoc codice Palatino hausisse ex his lectionibus apparet. Editor et codex contra ceteros libros manuscriptos simul exhibent: *inscr. et Deo: Deo*; 1, 3 *anima: anima gustum*; 2, 1 *optam non meis (optavi n. in eis Champ.): o beata n. meis; plicamorum (publicanorum Champ.): aliorum plurimorum*; 2, 3 *ego: enim*; 3, 2 *mente (in te Champ.) negotium: negotium mente*; 4, 1 *te ipsam: tu ipsa*; 4, 3 *revelare: relevare*. Duobis tantum locis, 4, 1 (*centupliciter*) et 5, 1 (*fuge*)

1) Imaginem scripturae huius codicis et sequentis exhibet Dressel in calce editionis suae.

textus Champerii cum ceteris codicibus vel uno ex iis contra Palatinum consentit. Sed illa lectio (pro *centupliciter*) parvi momenti est; hoc loco codex Palatinus lectionem corruptam (*fugigite*) exhibens ipse occasionem emendandi editori dedit. Aliae lectiones, quae in nullo codicum nostrorum inveniuntur, nihil probant, quippe quae haud dubie ex ingenio editoris originem trahant, ex. gr. in inscriptione *christicolae* pro *christiferae*.

Exstat quintus codex in Bibliotheca Collegii Magdalenensis Oxoniae, signatus numero 76, scriptus a Ioanne de Rodenberga Germano. Eiusdem familiae est ac codex Palatinus et aetate ceteris codicibus multo inferior. Cum enim praeter epistulas Pseudoignatii versionem Vitae Gregorii Nazianzeni latinam contineat, quae ab Ambrosio Camaldulense † 1490 instituta est, non ante finem saeculi XV confectus est¹⁾. Quae cum ita sint, non nimis doleo, quod eum inspicere mihi non licuit. Ad textum constituendum uno vel duobus locis exceptis (Philipp. 13, 3 et Eph. 9, 2), ubi solus lectionem rectam conservasse videtur, nihil confert²⁾.

Quodsi codices laudatos accuratius inspexeris, haud te fugiet, ex uno exemplari eos derivatos esse. Omnes enim in ep. ad Trall. 9, 5 plura verba omittunt et in ep. ad Polyc. 3, 2 in voce *hominem* desinunt. Exemplar autem illud non interpretis ipsius fuisse inde elucet, quod in omnibus quaedam menda leguntur, quae non nisi e negligentia librarii latini, neque vero e textus graeci obscuritate explicanda sunt, ex. gr. Philipp. 4, 1 *invidia* pro *in Iuda*; 4, 3 *auxiliores* pro *auxiliator est*; Philad. 2, 2 *voluntate* pro *voluptate*, 3, 1 *a verbis* pro *ab herbis*, 3, 2 *maledicis* pro *maledictis*, 7, 2 *prohibentem* pro *providentem*, 8, 1 *consensum* pro *consessum*, Eph. 6, 1 *verum* pro *virum*, 10, 4 *falsa* pro *salsa*. Nec tamen codices inter se pares sunt. Dividuntur potius in duas familias, quarum unam Parisinus, Baliolensis et Regius efficiunt, alteram Palatinus nec non Mag-

1) Cf. Usher, Polyc. et Ignat. epist. p. CXXII sq.

2) Zahn, Ignat. et Polyc. epp. p. XXV—XXIX sex codices enumerat. Sed non vidit, codicem Thuaneum eundem esse ac codicem Fabri seu Parisinum.

dalenensis. His enim plura debemus, quae in illis exciderunt (cf. Eph. 9, 2. Philipp. 5, 1; 6, 1; 8, 2), et altera ex parte in his vel in codice Palatino (codicem Magdalenensem ex rationibus supra laudatis nonnisi duobus locis respexi) plura desiderantur, quae in illis leguntur (cf. Trall. 11, 4. Magn. 3, 8. Philipp. 13, 3). Priori familiae codicem Regium quoque adnumeravi. Attamen notandum est, eum pluribus locis etiam Palatino affinem et quasi medium inter duas partes esse.

Codex Baliolensis reliquis codicibus eiusdem familiae certe inferior est. Librarius textum saepe emendare vel verba saltem aliter ponere ausus est. Cf. Trall. 4, 2; 6, 2; 7, 3; Magn. 5, 3; 6, 2; 7, 2; Philipp. 11, 2; Eph. 13, 2; 16, 1 etc. Ceteroquin codex proxime ad Parisinum accedit. Maximi aestimandi sunt codices Parisinus ac Regius. Sed neque hi textum tam fideliter tradiderunt, ut hunc vel illum ducem sequi possemus. Quae cum ita sint, certa regula in textu constituendo omnino inveniri nequit. Id tantum dicere licet unum vel alterum codicem ex illis tribus, qui sunt eiusdem familiae, cum codice Palatino, teste alterius partis, concinentem ceteris plerumque praeferendum esse. Nonnunquam autem textus graecus hos maiorem auctoritatem habere docet. Interpres latinus quidem suo munere non ubique eodem modo functus est, sed nunc verba graeca accurate vertit, nunc paraphrasin exhibuit. Nihilominus textum graecum respicientibus plerumque nobis perspicere licet, quae inter lectiones varias ab illo profecta sit, quae librariis attribuendae sint. Textus graecus quoque nobis indicat et prioribus editoribus iam indicavit, pluribus locis codicem Palatinum ceteris testibus omnibus esse anteponendum.

Prima collectionis pseudoignatianae epistula, scilicet ea, quam Maria Cassobolitana Ignatio scripsit, in versione nostra latina non exstat. Legitur autem in versione illius collectionis, in qua Ignatii epistulae genuinae non interpolatae cum epistulis suppositiciis coniunctae sunt quamque Usher in duobus codicibus invenit, quorum alter fuit Ricardi Montacutii, episcopi Norwicensis, postea autem a nemine visus est, alter in Bibliotheca Collegii Gunwelli et Caii Cantabrigiae (signatus numero

37) adhuc asservatur ¹⁾. Itaque versionem primae epistulae atque partem epistulae Ignatii ad Polycarpum alteram, quam in codicibus nostris deesse iam supra vidimus, ex hac collectione desumpsi, eoque libentius, quod haec versio ad textum constituendum Ignatii epistularum genuinarum plurimum confert.

Scriptiois modus in codicibus non constat. Plerumque quidem verba ita leguntur, ut medio aevo scribi solita sunt, ex. gr. *michi* vel *nichil* pro *mihī* et *nihil*, *contempno* pro *contemno*, *benivolentia* pro *benevolentia*. Saepe autem etiam recte scripta sunt. Propterea illam scriptionem in textu edendo imitari non sum ausus, in notis vero eius rationem reddidi.

Codices signavi: Parisinum = f, Baliolensem vel Oxoniensem = o, Palatinum = p, Regium = v. Ubi prima manus codicem correxit, siglo adieci *, ubi secunda, signavi **. Alia sigla sunt: G = textus graecus, U = editio Usseriana, Z = editio Zahniana, ed pr = editores priores, edd pler = editores plerique. Scripturae vitia et alia menda manifesta, quae in codice Regio abundant, non omnia mihi notanda esse videbantur.

IV.

Graece epistulas pseudoignatianas, excepta ea, quam scripsit Maria ad Ignatium, Valentinus Hartung, Frid sive Paceus appellatus, primus edidit e libro manuscripto Bibliothecae reipublicae Augustae Vindelicorum, nunc Monacense, anno 1557 Dillingae ²⁾. Codex quidem optimae est notae. Sed editor munere suo satis negligenter functus est et opus vitiis scatet ³⁾. Editionem longe meliorem paravit Guil. Morelius

1) Cf. Usher, Polyc. et Ign. epist. p. CXLI sq. Smith, S. Ignatii epist. Praef. Jacobson, Patr. apost. 1838 t. I p. V. XXXIII.

2) Τοῦ μακαρίου, ἐν τοῖς ἁγίοις, ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου, ὃς καὶ Θεοφόρος, ἀρχιεπισκόπου Θεουπόλεως Ἀντιοχείας, ἅπαντα. Τῆ ἐπιμελείᾳ καὶ τῇ σπουδῇ Οὐαλεντίνου τοῦ Εἰρηναίου. Οὐκ ἄνευ προνομίας καὶ τοῦ προτερήματος. Beati inter sanctos Christi etc. In calce libri adiectum est: Ἐντυπώθη ἐν Διλιγγίᾳ παρὰ Σεβάλδφ τῷ Μαῖφρ, μηνὶ Μαίμακτηριῶνι, ἔτει δὲ ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως χιλιαστῶ πεντακοσιοστῶ πεντηκοστῶ ἐβδόμῳ.

3) Cf. quae dixi in *Theol. Quartalschrift* 1879 p. 600 sqq.

a. 1558 Parisiis ¹⁾). Codicem quidem non inspexit. Textum autem editionis Pacei a mendis crebris purgavit, plures locos corruptos adhibita versione vetere latina vel feliciter coniec-tando sanavit, in adnotationibus textu adiunctis diligentissime emendationes indicavit, ne pervertisse cuipiam locum aliquem videretur. Minore laude digna est editio tertia, quam instituit Tiguri a. 1559 Andreas Gesner ²⁾). Editor in prooemio dicit, exemplar manuscriptum graecum ex Bibliotheca Cl. V. pia memoriae D. Gaspari a Nydrugck se nactum esse, et poste-riores putaverunt, illud a libro manuscripto Augustano non pendere, sed codicem plane novum esse. Dressel et Zahn etiam contenderunt, editorem Tigurinum editionis Dillingianae prorsus ignarum fuisse. Erraverunt autem. Infra probandum erit, codicem quem dicunt Nydruccianum e codice Augustano provenisse. Hic addo, editionem Tigurinam non ex aliis fontibus fluxisse quam editionem Parisinam, scilicet e codice laudato vel editione Dillingiana et versione latina, longe minoris autem pretii esse, cum editor nimiam in textu constituendo libertatem sibi vindicaverit nec semel indicaverit, num lectio tradita sit an coniectura tantum nitatur ³⁾).

Editiones laudatae quasi fontes sunt, e quibus editores per longum tempus hauserunt, scilicet Christophorus Plantinus ⁴⁾, Iacobus Grynaeus ⁵⁾, Martialis Mastraeus ⁶⁾, Nicolaus Vedelius ⁷⁾.

1) Τοῦ ἐν ἁγίοις ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας ἐπι-στολαί. Sancti martyris etc. Recusa a. 1562.

2) Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου θεουπόλεως Ἀντιο-χείας ἐπιστολαὶ δώδεκα. Ignatii beatissimi etc. Editio pars est operis, quod inscribitur: Θεολόγων διαφόρων συγγράμματα παλαιὰ καὶ ὀρθόδοξα. Theologorum aliquot graecorum veterum orthodoxorum libri graeci etc.

3) Cf. quae de editione Tigurina disputavi in *Theol. Quartalschrift* 1879 p. 617 sqq.

4) Τοῦ ἐν ἁγίοις ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας ἐπι-στολαί. Sancti martyris etc. Antverpiae 1566 et denuo 1572.

5) Basileae 1589 in *Orthodoxographorum* volumine. Cf. Usher, *Annotat.* praef.

6) Τοῦ ἐν ἁγίοις ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας ἐπι-στολαί. Sancti martyris etc. Parisiis 1608. Recusa in Bibliothecae pa-trum tomo I a. 1624.

7) Τὰ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου μάρτυρος ἐπισκόπου Ἀντιοχείας εὐρισκόμενα

Neque Usher eo tempore, quo editionem suam parabat ¹⁾, alios libros adhibere potuit. Nonnisi opere perfecto apographum codicis Florentini nactus est. Dicit quidem, se in epistularum recensione apographo illo usum esse ²⁾. Sed verba haud dubie non de textu constituendo, sed de annotationibus intellegenda sunt, quas tribus annis post editioni adiunxit. Isaac Voss ³⁾ alterum codicem Florentinum adhibuit ex eoque primus epistulam Mariae ad Ignatium publicavit. Cotelier ⁴⁾ codicem Thuaneum, nunc Parisinum 341, contulit. Petermann ⁵⁾ Occidenti versionem armeniacam vulgavit. Maximam quidem operam in libris manuscriptis perquirendis navavit Albertus Dressel ⁶⁾. Magis autem de textu emendando meritus est Zahn ⁷⁾, omnia, quae hucusque publicata erant, diligentissime colligens et sagacissime disponens. Attamen codicibus destitutus vix potuit a via recta non aberrare. Inprimis nimiam fidem codici quem dicunt Nydprucciano habuit, qui revera est nullus.

Codices, qui nunc cogniti sunt, in duas classes dividuntur. Alterius classis sunt ii, qui epistulas pseudoignatianas omnes continent, alterius ii, in quibus epistulae suppositiciae epistulis genuinis adiunctae leguntur. Codices illius classis sunt hi:

1) Monacensis 394, in folio, membranaceus, fol. 261,

Ἐπιστα. S. Ignatii episc. Ant. et mart. quae exstant omnia, in duos libros distincta, quorum prior continet epistolas genuinas, alter suppositicias. Genevae 1623.

1) Polycarpi et Ignatii epistolae etc. Oxoniae 1644.

2) Appendix Ignatiana 1647 p. 75.

3) Epistolae genuinae S. Ignatii martyris, quae nunc primum lucem vident ex Bibliotheca Florentina. Adduntur S. Ignatii epistolae, quales vulgo circumferuntur etc. Amstelodami 1646.

4) SS. Patrum, qui temporibus apostolicis floruerunt, Barnabae etc. opera, vera et suppositicia. Parisiis 1672. Repetita a Ioanne Clerico 1698 Antverpiae et 1724 Amstelodami. Commemorandae sunt etiam editiones, quas paraverunt Whiston, *Primitive Christianity reviv'd; vol. I containing the Epistles of Ignatius, both Larger et Smaller, in Greek and English* (Londini 1711), et Migne, *Patr. G. t. 5 a. 1857*. Hic repetiit textum Cotelierianum.

5) S. Ignatii patris apost. quae feruntur epistolae. Lipsiae 1849.

6) Patrum apostolicorum opera etc. Lipsiae 1857. Editio altera 1863.

7) Ignatii et Polycarpi Epistolae, Martyria, Fragmenta. Lipsiae 1876.

saec. X ¹⁾ vel saec. XI ineuntis. Continet fol. 1—212 Catecheses Cyrilli Hierosolymitani, fol. 213—261 epistulas Pseudo-ignatii. Utraque scriptura vero est mutila. Cum unum folium exciderit, illa desinit in verbis ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν (Cat. myst. V c. 17), haec incipit verbis [ἀ]νάσκαλον δὲ τὸν λογισμόν vel potius τῷ λογισμῷ σου (Mar. ad Ign. 2, 2). Codex optimae notae est. Vitia quidem non prorsus deficiunt, sed rara sunt. Epistulas pseudoignatianas primus Val. Hartung ex eo descripsit. Denuo ego eas contuli. Codex etiam eo notabilis est, quod nobis indicat, tria capita epistularum Ignatianarum in sacra liturgia praelecta fuisse, scilicet dominica secunda quadragesimae Smyrn. 6, 1—9, 4, dominica tertia quadragesimae Ephes. 2, 3 (πρέπον οὖν ὑμᾶς ἐστὶν κτλ.) — 8, 2, in festo S. Ignatii Rom. c. 4—10. Cf. quae dixi in *Theol. Quartalschrift* 1879 p. 610 sqq.

2) Vaticanus 859, in folio, membranaceus (folia 2—27 et 263 sunt chartacea), fol. 288, saec. XI vel saec. XII ineuntis. Ignatii epistulae leguntur in foliis 151—195. Praecedunt 1) Ὑπόμνημα εἰς ἅγιον ἀπόστολον Φίλιππον, 2) Ἀκολουθία εἰς τὸν ἅγιον Παντωλεήμονα, 3) Μαρτύριον τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Παντ., 4) Μεθωδίου Πατάρων εἰς τὸν ἔσχατον καιρόν, 5) Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου περὶ οὐρανίας ἱεραρχίας κτλ. Sequuntur Polycarpi et Barnabae epistulae conglutinatae, altera fine, altera initio carens, Iacobi fratris Domini, Gregorii Nazianzeni, Ioannis Chrysostomi et aliorum sermones. Sicut autem Polycarpi et Barnabae epistulae coniunctim leguntur, ita Ignatii quoque epistula ad Trallianos cum Dionysii epistula ad Titum consarcinata est. Verba enim huius: καὶ τὴν μὲν κατ' αἰτίαν, τὴν δὲ καθ' ὑπαρξιν, τὴν δὲ κατὰ μέθεξιν, καὶ ἄλλα ἄλλως, ὡς ἢ κατ' αὐτά ²⁾ excipiunt verba illius: οὖν πράξιτος, ἐν ᾗ καταλύεται ὁ ἄρχων κτλ. (Trall. 4, 2). Deficiunt ergo, cum epistulae in codice ordinem communem obtineant, praeter exordium epistulae ad Trallianos epistulae Mariae et Ignatii mutuae. In operibus Dionysii deest praeter finem epistulae ad Titum epistula ad

1) Cf. Ign. Hardt, Catalog. codd. mscr. graec. Bibl. reg. Bav. I, 4, 222.

2) Cf. Dionys. Areop. opp. ed. Corderius Venet. 1755 I p. 614.

Ioannem apostolum integra. Codex quidem vitiis scripturae ex itacismo exortis et aliis scatet, ut infra in describendis apographis apparebit, sed magni etiamsi minoris pretii quam codex Monacensis est. Primus eum excussit Dressel ¹⁾ et diligentissime munere suo functus est. Pauca tantum minus recte legit, ex. gr. Trall. 5, 2 Χερουβιν και Σεραφιν pro Χερουβιμ κ. Σεραφίμ, Magn. 12, 1 ὦν pro ὠν, Tars. 6, 2 γίνεθαι pro γενέσθαι, Philipp. 8, 4 ἡ λιγγιάς pro ἡλιγγιάς.

3) Reginus 30 in Bibliotheca Vaticana, in 4°, membranaeus, fol. 167, saec. XI, initio ac fine mutilus. Continet post opera Dionysii Areopagitae acephala fol. 161—167 partem Pseudoignatii epistulae ad Ephesios maiorem (1—18, 1). Diligentissime scriptus est. Post Dressel ego eum denuo contuli.

4) Ottobonianus 348 in Bibliotheca Vaticana, in 4°, chartaceus, fol. 84, saec. XVI ineuntis ²⁾. Praecedunt tria folia, quorum primum ac tertium vacua sunt, secundum haec exhibet: *Ignatii et Polycarpi martyrum beatorum epistolae*, et: *Ex codicibus Ioannis Angeli Ducis ab Altaemps.* Continet ergo codex praeter epistulas Pseudoignatii (fol. 1—63) epistulam Polycarpi (fol. 63—84) vel potius, cum haec eodem modo quo in codice Vaticano cum Barnabae epistula conglutinata sit, epistulas Polycarpi et Barnabae mutilas. Neque Pseudoignatii epistulae integrae sunt. Codex incipit enim verbis ὡς ἡ κατ' αὐτὰ οὖν πρώτης vel eodem loco quo codex Vaticanus, nisi quod verba ὡς ἡ κατ' αὐτὰ, quae sunt Pseudodionysii, Pseudoignatio attribuuntur et vox πρώτης mutata est in vocem πρώτος. Si librarius codicis Ottoboniani in hoc erravit, initium epistulae ad Trallianos deesse recte intellexit. Maior enim pars primi folii vacua relicta est. Prima pagina nihil nisi titulum totius operis: Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου ἐπιστολαί, titulum epistulae ad Trallianos: Πρὸς Τραλλησίους, ἐπιστολὴ δευτέρα, et in margine hanc notam exhibet: λείπει

1) Idem in tabula lapidi incisa editioni suae adiuncta imaginem scripturae et huius codicis dedit et plurimorum aliorum, quorum deinceps mentio fit.

2) Dressel, Patr. ap. p. LVI codicem saeculo XIV ineunti adscribit, nisi forte typographus erravit et legendum est saec. XVI ineuntis.

ἡ ἀρχὴ τῆς πρὸς Τραλλησίους ἐπιστολῆς β̄, cui secunda manus addidit: τῆς δὲ πρώτης τὸ πᾶν. Textus ipse incipit in parte inferiore paginae alterae. Secunda manus in margine emendationes, coniecturas, scholia adiecit. Primus codicem contulit Dressel. Ego partem eius maiorem accurate inspexi.

5) Barberinus IV 68, olim 428, in 4°, chartaceus, saec. XVII. Continet Pseudoignatii epistulas duodecim integras, et quis librum exaraverit et e quo codice eam descripserit, e verbis apparet, quae in primo folio leguntur: *S. Ignatii Martyris epistolae graecae ex codice Vaticano a Leone Allatio erutae*. Dressel¹⁾ quidem putavit, eum non e codice Vaticano 859, sed ex alio nunc deperdito fluxisse, qui numerum 428 habuisset. Sed valde erravit. Numero 428 non codex Vaticanus indicatur, sed olim codex Barberinus signatus erat. Ceterum Allatius non tam exemplar Vaticanum describere quam textum emendatiorem constituere voluisse videtur. Adhibuit enim, ut iam Zahn²⁾ vidit, etiam editionem Morelianam, ex qua inprimis epistulam ad Mariam et initium epistulae ad Trallianos hausit, et in margine lectiones codicis Laurentiani plut. LVII n. 7 (G¹) notavit.

6) Florentinus, Bibliothecae Laurentianae plut. VII. n. 21, in 4°, chartaceus, fol. 100, saec. XVI ineuntis³⁾. Continet plane eodem modo quo codex Ottobonianus epistulas Pseudoignatii et Polycarpi et Barnabae ac praeterea Hippolyti librum de consummatione mundi et de Antichristo. In primo folio praesertim eadem et in eodem ordine leguntur ac in codice Ottoboniano exceptis iis, quae in nota marginali secunda manus addidit. In initio librarius folium nudum reliquit. Secunda manus autem sermone graeco (Ἐπιστολαὶ τοῦ ἁγίου κτλ.) ea inscripsit, quae in libro insunt.

7) Parisinus Biblioth. Nation. 937, olim Colbertinus 4443, Regius 2874, in 4°, chartaceus, fol. 120, saec. XVI. Fol. 1—81 eadem insunt, quae in codice Florentino. Fol. 82—120

1) Patr. apost. opp. p. LX.

2) Ign. et Polyc. epp. p. XXIV sq.

3) Bandini, Catal. codd. gr. Bibl. Laur. I p. 269 sq., codicem saeculo XV adscribit.

sequuntur Dialogus Cyrilli et Nestorii et plura opuscula Athanasii, Gregorii Nysseni et aliorum. Epistulas ad Trallianos, Magnesianos et Tarsenses ego contuli, aliarum epistularum plures locos inspexi.

8) Parisinus Bibl. Nat. Supplem. gr. 341, olim Thua-neus, in 4°, chartaceus, saec. XVI. Insunt praeter plura alia opuscula, praesertim a Gregorio Nysseno scripta, septimo loco epistulae pseudoignatianae, plane eodem modo dispositae ac in codicibus Ottoboniano, Florentino, Parisino altero. Modo nota marginalis in prima folii primi pagina deest. Aliquot codicis lectiones Cotelier exscripsit. Ego epistulas ad Trallianos et Magnesianos contuli, aliarum epistularum plures locos inspexi.

9) Bodleianus Miscell. XV. Auct. D. Infr. 2, 19, olim Leicestrensis, in 8°, membranaceus, fol. 53, saec. XVII. Insunt Ignatii epistulae septem ab Eusebio commemoratae eaeque interpolatae ¹⁾ et in eo ordine dispositae, quem in collectione pseudoignatiana obtinent. Secundum notitiam praemissam codex a Ioanne Berry, qui eum Oundliae in agro Northamptoniensi apud bibliopolam neglectum et inter scruta delitescens pretio satis exiguo redemerat, a. 1673 Ioanni Fell donatus est. Pearson (Annotationes, apud Smith, S. Ign. epist. gen. 1709) et Smith aliquot lectiones ex codice exscripserunt. Ego eum totum perlegi.

10) Constantinopolitanus, in Bibliotheca monasterii patriarchalis Hierosolymitani, numero 456 signatus, membranaceus, in octavo minore, anno 1056 a Leone quodam scriptus vel finitus ²⁾, foliis 120 haec continens: 1. Τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Σύνοψις τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἐν τάξει ὑπομνηστικοῦ (fol. 1—32) ³⁾, 2. Βαρνάβα ἐπιστολή (fol.

1) Itaque erravit Coxe (Catal. codd. mscr. Bibl. Bodleianae I p. 628) de epistulis Ignatii *genuinis* sermonem faciens.

2) Descriptionem codicis et imaginem scripturae exhibet Ph. Bryennius in sua epistularum Clementinarum editione 1875 p. η' κτλ. In fine codicis (fol. 120^a) hoc legitur: Ἐτελειώθη μηνὶ Ἰουνίῳ εἰς τὰς ια. ἡμέρας γ'. ἰνδ. θ'. ἔτους σφξδ'. χειρὶ Λέοντος νοταρίου καὶ ἀλείτου.

3) Bryennius in nota addit: Ἡ πραγματεία αὕτη φέρει μὲν τὴν εἰρημένην ἐπιγραφὴν, ἔστιν ὁμως Σύνοψις μόνης τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὀριζομένη μέχρι τοῦ προφήτου Μαλαχίου.

33—51b), 3. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους α' (fol. 51_b med. — fol. 70^a med.), 4. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους β' (fol. 70^a med. — fol. 76^a med.), 5. Διδαχὴ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων (fol. 76^a med. — 80), 6) Ἐπιστολὴ Μαρίας Κασσοβόλων πρὸς τὸν ἅγιον καὶ ἱερομάρτυρα Ἰγνάτιον ἀρχιεπίσκοπον θεουπόλεως Ἀντιοχείας (fol. 81—82^a med.), 7. Τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου θεουπόλεως Ἀντιοχείας πρὸς Μαρίαν, πρὸς Τραλλιανούς κτλ. (fol. 82^a med. — 120^a init.). Codex ille pretiosissimus est, qui primus textum epistularum Clementinarum integrum nobis suppeditavit et ad textum Barnabae epistulae constituendum permultum contulit. Ipsum inspiciere quidem mihi non licuit. Sed Philotheus Bryennius, metropolitā Nicomediensis, vir de literis christianis optime meritus, maxima cum liberalitate epistulas pseudoignatianas in usum meum accuratissime contulit. In hac sectione codex non tantum valet quantum codex Monacensis. Quod iam in epistulis Clementis ac Barnabae perspeximus, id hic quoque animadvertimus: librarius aut huius libri aut exemplaris, e quo descriptus est, textum non semper fideliter tradidit, sed plura ex ingenio suo mutavit. Nihilominus codex magni aestimandus est. Solus in hac classe textum integrum servavit, et quamquam non multos, attamen nonnullos locos emendat (cf. ex. gr. ep. ad Mar. 1, 1 Κασσοβόλων pro καὶ Σόβηλον, Philipp. 11, 3 κινήσας pro ἠκείσας (codd.) vel ἐξώσας (edd.) 11, 4 ἀφηγιάσας pro ἀφηγιᾶς. Her. 9, 2 τῷ εὐαγγελίῳ pro τὸ vel εἰς τὸ εὐαγγέλιον, Rom. 7, 2 φιλόῦλον pro φιλοῦν τι) vel emendationes coniectando iam prius factas confirmat (ex. gr. ad Mar. 1, 1. Polyc. 6, 2. Her. 6, 2. Eph. 6, 2. 3; 8, 1; 9, 4. Rom. 6, 1).

Cum Andreas Gesner e Bibliotheca Nydprucciana exemplar manuscriptum se esse nactum dicat, editores priores codicibus laudatis codicem Nydpruccianum adnumeraverunt. Equidem eum in enumeratione codicum omittendum esse censi, cum ipse deperditus sit eiusque archetypus in codice Monacense adhuc exstet. Eum autem ex hoc originem traxisse ex his apparet. Primo uterque codex easdem Pseudoignatii epistulas integras continet, cum alius non sit cognitus, qui Mariae epistulam ad Ignatium aut mutilam exhibeat aut ea plane careat. Tum textus Nydpruccianus vel Tigurinus cum codice Monacense aequae

concinit atque ab aliis codicibus divergit, ita ut non sit dubium, codices Nydruccianum et Monacensem eiusdem saltem familiae esse. Sin accuratius eos inter se comparaveris, etiam animadvertes, illum ex hoc ipso fluxisse. Invenies quidem multas lectiones varias. Neque vero te fugiet, editorem Tigurinum vel librarium exemplaris Nydrucciani textum saepissime cum e versione vetere latina¹⁾ tum ex ingenio suo emendasse vel etiam per negligentiam corrupisse²⁾. Immo denique perspicies,

1) Cf. Mar. 2, 1 *ἐμαντῶ* cod. Monac.: *ἐμαντοῦ* cod. Nydrucc. vel ed. Tigurina. — Trall. 6, 3 *τὴν ἐκ παρθένου: καὶ τὴν ἐκ π.* — Magn. 6, 1 *ἠγάπησα: ἀγάπη*, 12, 3 *αὐτοί: ἑμεῖς* — Tars. 5, 2 *ᾧ καί: ὅς καί* — Philipp. 1, 2 *Ἰησοῦς: Ἰ. Χριστός*, 4, 2 *καλὸν κινῶν: καλῶν τε καὶ κινῶν (κικῶν)*, 4, 4 *ἀγνοίας: add γάρ*, 4, 4 *τῶν ἑαυτοῦ λόγων: τὸν ἑαυτοῦ λόγον*, 6, 1 *οὗτος: add θεός*, 7, 3 *διο δόξη . . βέννεις: διὰ λοξὰ . . βαίνεις*, 8, 3 *στρεβλούμενον: στρεβ. καί*, 10, 2 *κλέπτων οὐ: κλ. ᾧ*, 11, 1 *παραδεδόσθαι: add λέγειν*, 11, 3 *ἐφέλκη: ἀφ.*, 13, 3 *μετὰ τὴν: καὶ τὴν*, 13, 3 *σαββάτου: add τοῦ πάσχα*. — Philad. inscr. 2 *ᾧσιν: οἷσι*, *ibid. πνεύματι: πνευματικῇ*, 2, 1 *τῆς κακοδιδασκαλίας: τὴν -ίαν*, 4, 5 *ψέγων: ψέγω δέ*, 4, 5 *τούτων: ᾧν*, 4, 5 *ἀλλ': οὐχ . . δέ*, 4, 5 *αὐτούς: ἑαυτῶν τοῦ γένους*, 6, 3 *ἐπὶ κλίνη βιῶν: ἐπικαλεῖται Ἐβραίων*, 6, 6 *ὡς: ὡσπερ καί*, 6, 9 *εὐχαρίστως: -στῶ*, 7, 1 *ἐκραύγασα: ἐκρ. γάρ*, 8, 2 *τοῦ εὐαγγελίου: τὸ εὐαγγέλιον*, 8, 3 *πρόκειται: προκρίνεται*, 9, 2 *ἄγιος pr: add δέ*, 10, 1 *καὶ δοξάσαι: δοξάσαι*, 11, 1 *Γαῖα: Γαῖα*. — Smyrn. 1, 1 *τοῦ: τοῦ Χριστοῦ*, 3, 3 *ἐπίστευσεν: -αν*, 3, 6 *τριῆμα: σῆμα*, 5, 1 *ἡμέτερα τῶν: ἡμ. τά*, 5, 3 *μετανοήσουσιν: -ωσι*, 6, 3 *ἐστῶτα: ἐνεστῶτα*, 7, 2 *περὶ αὐτῶν: μετ' αὐτῶν*, 11, 1 *θέλημα: δὲ θέλημα τοῦ θεοῦ*, 11, 3 *καὶ ἐτοιμοὺς: καὶ ἐτοιμός ἐστιν ὁ θεός*, 12, 1 *συναδέλφοις: ἀδελφοῖς*, 12, 2 *κοινη: καὶ κοινη*. — Polyc. 2, 1 *ἐν βροχαῖς: ἐμβροχαῖς*. — Antioch. 6, 1 *νεολέα: νεολαία*, 7, 2: *ὡς: ὡς οὖν*, 8, 1 *σπένδομαι: σπεύδομαι*, 11, 2 *ἡμῶν: ἑμῶν*, 14, 2 *πεφωτισμένον: -νοι*. — Heron. 3, 2 *διακονῇ: διακονεῖς*. — Ephes. 1, 2 *πεποιθότες: -τα*, 3, 1 *ὄνομα: add αὐτοῦ*, 5, 2 *πίστει: πιστοῖ*, 6, 1 *δηλον ὅτι: δηλον*, 7, 1 *ἄλλα τινά: ἀλλά τινα*, 9, 5 *ἔρχεται: praem φησὶν*, 10, 3 *ἀντέτεινεν: ἀντεῖπε*, 11, 1 *ἢ pr: μᾶλλον*, 11, 1 *βίω: add ἔστω δὲ ἡ ἐνεστῶσα χαρὰ καὶ ἡ ἀληθινὴ τό*, 11, 2 *ἀγνεῦσαι: ἀναπνεῦσαι*, 16, 3 *ἀληθῶς: ἀληθῆν*, 16, 3 *δόξη: δόξης*, 17, 1 *δυσωδίαν διδασκαλίαν: τις δυσ. διδασκαλίας*, 17, 2 *γινόμεθα: γινώμεθα*, 19, 3 *μαγίας: μαγία*, 21, 2 *ἡ χάρις Ἰγν. Ἐφ.: om*. — Rom. inscr. *ἀξιοεπίτευκτος: ἀξιεπίστευτος*, 1, 2 *μὴ φείσησθε: γε φείσ.*, 2, 2 *τοῦ σπονδισθῆναι: εἰ ἤδη σπονδίσουσθέ με τῶ*, 2, 2 *τὸ διαλυθῆναι: τοῦ διελθεῖν αὐτόν*, 3, 2 *λέγω — μὴ μόνον: om*, 6, 1 *ἀληθινοῦ: ἀλ. θεοῦ*, 7, 1 *ἔμοι γένεσθε . . τοῦ θεοῦ: δὲ ἔμοι παραγίνεσθε . τῶ θεῶ*, 7, 3 *ἤδομαι: ἤσομαι*.

2) Cf. Mar. 1, 1 *ὄσπερ* cod. Monac.: *ἤπερ* cod. Nydrucc. vel ed. Tigur., 3, 1 *τοῖς: τὴν*, 3, 2 *καὶ αἱ: καί*, 3, 2 *ἦσαν: ἦσαν*, 3, 2 *ἐνεδόασα:*

editionem Tigurinam non e codice Monacense ipso, sed ex editione Dillingiana vel ex apographo illius codicis a Paceo confecto, id quod idem valet, exortam esse. In editionibus enim

ἐνεδοίασα, 4, 3 τόνω: πόνω, 4, 3—5, 1 πολλὸς post μισθός: post Χριστοῦ, 5, 2 ἀντεχομένοις: ἀντισχ., 5, 2 τέκνα: τέκνας, 5, 3 ἀγιάσει: ἀγιάσοι. — Trall. tit. β. τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῆ πρὸς Τραλλησίους: τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου θεοπόλεως Ἀντιοχείας ἐπιστολῆ πρὸς Τραλλησίους β, similiter in omnibus aliis epistulis, cum cod Monacensis et editio Dillingiana hunc titulum pleniorē nonnisi in epistula prima seu ad Mar. exhibeant, 3, 1 ἅγιον: ἁγίων, 3, 3 προσάντης: προσαύτης, 4, 1 ἴνα μὴ ἐν κ. ἀπ. κ. δὲ τό: om, 4, 2 τὸ ζῆλος: ὁ ζ., 5, 1 χωρῆσαι: χωρῆσαν, 5, 2 στρατειῶν: στρατιῶν, 5, 2 πάντως: πάντος, 6, 2 Χριστοῦ: τοῦ Χρ., 6, 3 εἰσηγοῦνται: εἰσνοῦνται, 7, 1 τοῦ λυμαιομένου ἑαυτὸν: καὶ λυμαιομένου τὸν ἑαυτοῦ, 7, 2 ἀχωρίστοις: ἀχωρίστοις, 7, 3 καθά: καθ' ὅ, 7, 3 χωρίς: χάρις, 7, 5 δυσεβής: δυσεβής, 7, 3 διάταξιν: διάταξιν, 8, 1 ἀκοάς: τὰς ἀκ., 8, 1 τὴν ἁγίαν: ἁγίαν, 8, 1 ἦς: οἷς, 8, 1 εὐδοκία: εὐδοκία γὰρ αὕτη, 9, 1 λαλῆ: λαλεῖ, 9, 1 ταῦτόν: ταῦτό, 9, 4 μεσότυχον: μεσότειχον, 9, 5 Ἀριμαθείας: -θίας, 9, 5 καρδία: κοιλία, 10, 1 ἀνειληφέναι: ἀναλ., 10, 1 πεπονθέναι: τῷ τε πεπ., 10, 4 μήτρα: μήτρω, 10, 4 χρόνον: χρόνον, 10, 5 ἐμαστιγώθη — κατεκρίθη: om ob homoeotel., 10, 6 κρῖνον: κρῖνων, 10, 7 καὶ πᾶς — ζήσεται: om ob homoeot., 10, 8 γυναικός: iteravit τοῦ ἀρχεκάκου ὄψεως τοῦ διὰ τῆς γυναικός, 11, 1 Ἰερεμίας: ὁ Ἰερ., 11, 2 ψευδωνύμοις: ψευδωνύμοις, 12, 2 πατρός: τοῦ π. 12, 3 εἰς τό: εἰς τὰ, 13, 1 ἕμων: ἡμῶν, 13, 3 ἐπὶ κίνδυνόν εἰμι: ἐπικίνδυνός εἰμιν, 13, 3 αἴτησιν . . ᾧ . . ἄμομοι: αἴτησιν . . ᾧ . . ἄμομοι. — Magn. 1, 2: ποθεινοῦ: καὶ π., 1, 3 διαφεύξεσθε: διαροήξεσθε, 2 δι' ἀδαγμα: διαδέγμα, 3, 1 ἀφορῶντας: -τες, 3, 3 διελέγγει: διελέγγα, 3, 4 ψευδιερεῖς: ψευδοιερεῖς, 3, 5 μοχθηρᾶν: μοχθηρός, 3, 7 τῷ τοιούτῳ: τὸ τ., 3, 8 Μωσῆς: Μωσῆς, 3, 9 ἀντεῖπαν: -ον, 3, 10 ἐκκρεμνῆς: ἐκεῖ κρεμηθεῖς, 3, 10 Ἀβεδδαδάν: Ἀβνέρ, 4, 2 ὡς καὶ ὁ ἀληθινός: ὁ ἀλληθινός, 4, 2 φαίνονται: -ονται, 5, 1 ἐπεὶ: ὑπεί, 5, 1 ζωή: ζωή, 5, 1 ἕκαστος: -ον, 5, 1 χωρεῖν: χάρειν, 5, 1 εὐρεθέντος: ἀξεθέντος, 5, 3 εὐσεβῆ . . ἀσεβῆ: -εῖ bis, 5, 3 γινόμενος: γεν., 6, 1 λόγος θεός: λ. θεοῦ, sic fere semper, 7, 1 ἀφ' ἑαυτοῦ: ἀπ' ἑαυτοῦ, 7, 1 μηδὲ πρὸς: καὶ μὴ δὲ πρ., 7, 1 μὴ . . μὴ: μηδὲ . . μηδέ, 7, 2 ἀγεννήτου: ἐγεννήτου, 8, 1 μύθοις: μύθους, 8, 1 ἀνέχετε: ἐν., 8, 2 γεννητή: -θή, 8, 2 κατευαρέστησεν: -έσκησε, 9, 1 Μωσεῖ: Μωσῆ, 10, 1 μιμήσεται: μωμήσεται, 10, 1 καθά: καθό, 10, 1 παρατηρήσῃ κύριε: παρατηρήσεις, 10, 3 ὑπέροθεσθε: ἀπόθεσθε, 10, 4 γέγοναν: -ασιν, 11, 2 γεννώμενον: γεννωμένω, similiter in sequentibus, 11, 2 ἐξωκίλασιν εἰς πολυθείαν: ἔξω ἀλλασασι τῆς πολιτείας, 11, 3 καὶ πρὸς: πρὸς, 11, 3 αἰώνων: αἰώνον, 11, 4 οὖν: νῦν, 11, 4 φιλόθεοι: -θεσι, 11, 4 γένηται: γένεται, 12, 3 ἴσον ὀνόμαζον: ὀνόμαζον, 12, 3 εἰμι sec.: εἰμιν, 13, 1 πρεσβυτερίου: -τέρου, 13, 2 ἀλλήλοις: ἀλλήλοις, 14, 2 ἐκκλησίας: ἐκκλησίας, 14, 2 ἠνωμένης: ἠνωμένης. Hucusque etiam vitia scripturae leviora ad-

plura vitia leguntur, quae in codice desiderantur. Huiusmodi lectiones sunt: Trall. 5, 2 πάντος edd.: πάντως cod., 9, 5 εἰρημένων: εἰρημένον, Magn. 14, 2 εἰμή: εἰμί, Philipp. 7, 1 νόμον:

notavi, ut cognoscas, quanta cum neglegentia editio Tigurina parata sit. Deinceps eiusmodi menda praetermittam. — Tars. 1, 2 ἴδω: ἴδε, 1, 3 μονοτρόπους: ὁμοτρόπους, 3, 3 γάρ: γὰρ ὅτι, 4, 2 πάντα sec.: πάντα τά, 6, 1 ὁ δι' οὐ: δι' οὐ, 6, 4 βουνῶν: τῶν β., 7, 2 Παῦλος: αὐτός ὁ Π., 7, 2 πίστις ὑμῶν: π. ἡμῶν, 8, 2 ἀντίψυχον: -ος, 9, 1 προηγείσθε: αἰδεῖσθε, 10, 1 γαμετάς: γαμετά, 10, 3 ἐπιλάθησθε: -θεςθε. — Philipp. tit. περὶ βαπτίσματος: om, 1, 2 τὸν θάνατον: θάν., 1, 2 μία: μία δέ, 2, 2 θεός: θεοῦ, 2, 4 κύριος: καί, 3, 2 καὶ τέξεται: om, 3, 3 ταῦτα pr: αὐτά, 3, 3 ἀρνήται: ἀρνεῖται, 4, 2 ἐπὶ τῷ: ἐπί, 6, 1 μόνον φυγαδεύων: μόνῳ φυγαδεύειν, 6, 2 ἀπολαλεῖς: ἀποκ., 6, 2 πομπένων: -ειν, 7, 2 νομοθετῆς: -τεῖς, 7, 3 γεγενῆσθαι: γεγενῆσθαι, 7, 3 ὅτι: ὅτε, 8, 1 κομιζόντων: κομισάντων, 8, 1 μεμνηστευμένης: πεπιστευμένη, 8, 2 προσκομιδαί, ἐπειδή: προσκομῆσαι, ἔπειτα, 8, 3 ἀμνοῦ: add πρὸ πάθος διὰ τῆς τοῦ ἀμνοῦ, 8, 2 ποιήσης: -σεις, 9, 2 μεταβαλεῖν: -βάλλειν, 10, 1 βάλλε: βάλλε, 11, 1 προσκνήση: προσκνήσει, 11, 3 ἡκείσας: ἀπατήσαι, 11, 3 προσκνήσης: -σεις, 11, 4 αἰσθητῶν: τῶν αἰσθ., 14, 1 ἀσπάζομαι — Πολύκαρπον: om ob homoeot., 14, 1 ἀντίψυχον: -ος, 15, 2 περὶ Ῥηγιονα: περιοργεῖς, 15, 2 ἀναγομένον — μον: om — Philad. tit. Φιλαδελφεῖς: -φίους, 3, 2 προσδέχεςθε: -ξεσθε, 4, 1 ἐκχυθὲν εἰς p. ἡμῶν: p. σάρξ, 4, 3 χροή: ἐχροή, 4, 6 πατήρ: om, 4, 8 λίχνοι: λίχραι, 4, 8 ἐαντόν: ἐμαντόν, 5, 2 εὐθὲς πνεῦμα: om, 5, 3 Μωσεῖ: -σῆ, 5, 4 καὶ ἀξιοθαύμαστοι: θαυμαστοί, 6, 1 κηρύττειν: -ει, 7, 1 ὦν: οὐς, 8, 2 πράσσετε: πράττετε, 8, 2 ἄδικτον: ἀθεντικόν, 9, 1 κρείσσω: κρείττων, 10, 2 ἀδύνατον: add γάρ, 11, 1 Κιλικίας: κοιλλας, 11, 1 εἰς τὸν θ.: τὸν θ. — Smyrn. 1, 2 πολιτευσάμενος: -ον, 6, 2 ὄλος: om, 7, 1 ἐξέωσαντος: ἐξώσαντος, 7, 1 τοῦ τῷ: om, 8, 1 πρασέτω: πραττέτω, 8, 1 ἐπιτρέψη: -ει, 8, 2 ἔστω: ἔσται, 8, 2 διανομεῖ: -ή, 8, 2 δ δ' ἂν πράσσητε: δ τ' ἂν πράσσετε, 9, 1 ἔχομεν: ἔχοντας, 9, 5 καθά: καθό, 11, 3 συνδοξάση: -ει — Polyc. 2, 1 πρᾶντητι: πρᾶότητι, 2, 1 τῇ αὐτῇ: τῷ αὐτῷ, 2, 2 ὄφεις: ὁ ὄφεις, 2, 2 ἐπανορθῶσαι: -ώση, 2, 2 αἴτη: αἰτήση, 2, 3 ἀπαιτεῖ σε: ἀπαιτήσαι, 2, 3 σοί: σοὶ ἢ εὐχὴ πρὸς, 4, 2 ἀλλ' — δουλενέτωσαν: om ob homoeot., 4, 2 ἀπὸ θεοῦ: παρὰ θ. 4, 2 αἰρέτωσαν: αἰρέσθωσαν, 4, 2 κοινοῦ: κυρίου, 5, 2 καὶ ἔαν — ἔφθαρται: om, 6, 2 δεσελτωρευθῆ: διασαλευθῆ, 6, 2 δὲ ποσιτά: πολέμικα, 6, 2 ἄκκεπα: ἄθλα, 6, 2 πρᾶντητι: πρᾶότητι, 7, 3 αὐτὸ ἀπαρτίσητε: αὐτὸν ἀγαπήσητε, 8, 1 θέλημα: θεοῦ θ., 8, 1 γράφεις: γρ. σύ, 8, 3 διαμεινετε: -ατε, 8, 3 ἢ χάρις: ἢ χ. μεθ' ὑμῶν. — Antioch. 1, 2 εἰσκομασάσας: -ισάσας, 2, 2 καὶ ἐξῆς — ἄνθρωπον: καὶ τὰ ἐξῆς, 3, 2 κἀγώ: καί, 6, 1 ὑμῖν: ὑμῶν, 6, 2 τοὺς κίνας: om, 7, 2 ἦτω: ἔστω, 12, 2 ἐπορχιστάς: ἐξορκ., 13, 2 ἀσπάζεται a. ὑμᾶς: ἀσπάζονται. — Heron. inscr. σεμνοτάτῳ: om, 1, 1 Χριστοῦ: τοῦ Χρ., 1, 1 καταβάλλης: -λλης, 1, 3 ἀρέση . . ἀθλή . . ἀθλήση: -ει ter, 2, 1 ἦ: om, 2, 3 λέγη: λέγει, 4, 1 κοινωνή: -νεῖ, 5, 1

νόμων, 7, 2 ἐγέννητον: ἀγέννητον, Smyrn. 10, 1 ἐπικολούθησαν ἐπηκολούθησαν. Itaque iure meritoque codicem Nydrpruccianum e testium numero delevisse mihi videor.

Neque vero codices, qui adhuc exstant quique supra enumerati sunt, omnes testes haberi possunt. Ex iis etiam unus e codice Monacense, plures e codice Vaticano originem traxerunt. Ille est codex Bodleianus. Cum autem non solum proxime ad archetypum accedat, sed etiam omnes fere emendationes exhibeat, quas Morelius instituit, non e codice Monacense ipso, sed potius ex editione Parisina a. 1558 descriptus est ¹⁾).

πάντας: φησί π., 6, 1 Ἡρωνι . . τέκνω: Ἡρώνα . . τέκνον, 6, 2 ὑποκορύζηται: -ίζεται, 7, 2 δοχθέντων: δεχθέντων, 7, 2 θεῶ: τῷ θ., 9, 1 ὑπὲρ τ. εἰς ἡ. διακ.: om, 9, 3 καὶ τ. κ. οἶκον αὐτῆς ἐκκλ.: om, 9, 4 φυλάττοι: -ει. — Ephes. 1, 1 ἀποδεξάμενος: ἀπεδεξάμεν, 1, 1 ἀναζωπυρήσαντες: add οὖν, 1, 2 γὰρ: om, 1, 3 ἐπεὶ: ἐγὼ μὲν, 2, 2 κατὰ: κατ', 3, 2 καὶ γὰρ — θεοῦ: om ob homoeot., 4, 1 ὁ Χριστός: Χρ., 4, 2 γένεσθε: γίν., 6, 1 ἀνθρώποις νωθοῖς: -ους bis, 6, 2 ὅτι pr: καὶ ὅτι, 6, 2 Παύλω τῷ κτλ.: Παύλου τοῦ κτλ. 8, 1 ὅπερ: ὡσπερ, 8, 1 ὄλοι: ὄλω, 8, 1 ὑπάρχη: -ει, 8, 1 περιψημα: π. δέ, 8, 1 αἰῶσιν: ἐκβάλλετε, 9, 4 ἑαυτόν: ἑαυτό, 9, 4 φλοῖαρον: φλόαρον, 9, 4 ἀναφερόμενοι κτλ.: -ένους κτλ., 10, 1 αὐτοῖς sec: αὐτούς, 10, 2 πραότητι: ἐν πρ., 10, 3 εἰ ἀνταπέδωκα — μισ. ὑμᾶς: λέγετε δέ (haec inseruit, illa om ob homoeot.), 12, 1 ἐγώ: add μὲν, 12, 1 καὶ p. Ἰγνάτιος: om, 12, 1 γε: γε ἐγώ, ἀλλά, 12, 1 τοῦ ἐλαχίστου: ἐλάχιστος· ὑμεῖς δέ, 13, 2 πονηρίας: ἐξουσίας, 15, 1 ποιῆ κτλ.: ποιεῖ κτλ., 15, 2 ὁ Χριστός: Χρ., 16, 3 κολασθήσεται: om, 16, 3 ἀπ. ποιμένοι: π. ἀπ. δέ, 17, 1 ἐπὶ κεφαλῆς: ὡς ἐπὶ κεφ. τῆς ἐκκλησίας, 17, 1 τοῦ θεοῦ: θεοῦ, 17, 1 Χριστοῦ: τοῦ Χρ., 17, 2 ἐξ: καὶ ἐξ, 18, 2 οἰκονομίαν: οἰκ. θεοῦ, 18, 2 πνεύματος: διὰ πν., 18, 2 ἐγεννήθη: ἐγ. καί, 19, 2 αὐτούς: αὐτά, 21, 1 ἀγαπῶν: -ῶ, 21, 2 ἐν πνεύματι: praem καί. — Roman. inscr. ἀξιαγνος: ἀξιόγιος, inscr. ἡμῶν: om, 1, 2 ἀδικήσῃ: -σει, 1, 2 τοῦ: τό, 2, 2 με: μοι, 2, 2 μεταπεμφόμενος: μ. καί, 2, 2 πρὸς: εἰς, 3, 2 φαίνομαι: -ωμαι, 4, 1 ἐντελοῦμαι: ἐπιστέλλω, 4, 2 εὔρεθήσωμαι: -σομαι, 4, 2 θεῶ: θεοῦ, 6, 1 κερδήσῃ: -ει, 7, 1 λαλήτε: -εἴτε, 8, 2 ὁ Χρ.: -στός Χρ. 9, 1 μόνος: μ. γε οὗτος, 10, 3 ὑμῖν: ὑμῶν.

1) Longum est, omnes locos enumerare, ubi codex cum editione eandem lectionem habet. Sufficit hos commemorare. Legis utrimque Trall. 1, 1 συνεχάρη: συνεχάρει ed. Dillingiana, 2, 2 ὅσα περ: ὅσαπερ, 4, 2 πολεμοῖ: πολεμεῖ, 5, 2 καθ' ὅ, τι: καθ' ὅτι, 6, 4 δ' εἶναι: δὲ εἶναι, 6, 4 κτήσιν: κτίσιν, Magn. inscr. Μαιάνδρω: Μεάνδρω, 1, 1 προειλόμην: προειλάμην, 2 διὰ Λαμᾶ . . Σωτίωνος: δι' ἀδαγμα . . Ζωτ. 3, 4 κατερείπον . . κατέσφαττεν: κατερρίπον . . κατασφάττει, 3, 10 ἐκκρεμής: ἐκ κρεμνῆς, 4, 2 ὅς καί: ὡς καί, 7, 1 ἀπ' ἔμαντοῦ: ἀπ' ἑαυτοῦ, 8, 2 ἀπιστοῦντας: ἀπειτοῦντας, 9, 3 σαββατίζωμεν:

E codice Vaticano codicem Barberinum erutum esse iam supra vidimus. Eundem autem archetypum habent codices Ottobonianus, Florentinus, Parisinus uterque, et Ottobonianus ex exemplari Vaticano ipso descriptus est. Accuratissime enim cum eo concinit eiusque vitia quoque minutissima exhibet ¹⁾. Altera ex parte nonnumquam ab eo discedit ²⁾. Sed dissensus rarissimus est et facillime inde explicatur, quod librarius exemplar haud recte legit.

σαββατίζομεν, 9, 3 νόμον: νόμον, 9, 3 ἔωλα; ἔωλα, 10, 2 καλῆται: καλεῖται, 11, 2 ἐξοκείλασιν: ἐξωκίλασιν, 13, 1 ἀξιονίκον: ἀξιοπλόκον.

1) Eiusmodi lectiones sunt hae: Trall. 6, 2 γλνκία codd. Vat. Ottob.: γλνκεία ed. nostra, 6, 3 ἀγαθῶς: ἀγαθός (corr. = corrector codicis Ott.) 6, 4 δ̄: δέ, 7, 1 τίθεσθαι superscripto ε super αι: τίθεσθε, 7, 1 λυμαינוμαίνον: λυμαינוμένον, 7, 2 ἀλαζωνίαν: ἀλαζονείαν, 7, 3 χεῖρον: χείρων (corr.), 8, 1 φησάμενος: φεισάμενος (corr.), 8, 2 ἠγάπησεν: ἠγάπ., 8, 2 παράσχειται: παράσχηται (corr.), 8, 3 βλασφημῆται (post διδασκαλία): βλασφημεῖται, 10, 1 γεγενεῖσθαι: γεγενῆσθαι (corr.), 10, 4 ὀμηλίας: ὀμιλίας (corr.), 10, 5 ἐμαστιγῶθη: ἐμαστιγιώθη (corr.), 10, 7 οὐκ ἔξει: οὐχ ἔξει (corr.), 11, 1 Σίμωνα: Σίμωνα, 11, 2 ψευδονύμονος: ψευδανύμονος, 12, 3 ὦ: ὠ (corr.), 12, 3 χρίζοντος: χριζόντος (corr.), 13, 1 Σμυρνεῶν: Σμυρναίων, 13, 1 ὦν: ὠν (corr.), 13, 3 ὀνέμειν: ὀναίμην (corr.) — Magnes. 1, 3 ἐάσει: ἐάσει, 3, 3 ἐνενήκοντα ἔτη: ἐνενηκονταετῆ (corr.), 3, 4 τεμένει: τεμένη (corr.), 3, 4 ψευδ' ἱερεῖς: ψευδιερεῖς, 3, 4 ἀπαταιῶνας: ἀπατεῶνας, 3, 6 καταφρονεῖτο: καταφρονεῖτω, 3, 8 παρελογήσαντο: παρελογίσαντο, 3, 9 Ἀβιρῶν: Ἀβειρῶν, 3, 10 Ἀβεσαλώμ, Ἀβεσσαλώμ, 3, 10, διομοίαν: δι' ὀμοίαν, 5, 2 ψευδόνυμον: ψευδώνυμον (corr.), 5, 2 οὐκ ὑπό: οὐχ ὑπό (corr.), 6, 1 ἠγάπησα: ἠγ. (corr.), 6, 2 μηδεῖς: μηδείς, 6, 2 μηδέν: μηδέν, 6, 2 ἐνώθητε: ἐν. (corr.), 9, 1 Ἀβραάμ (sic semper): Ἀβρ., 9, 1 ἠγαλλιάσατο: ἠγ. (corr.), 9, 3 ἰδρότητι: ἰδρότητι (corr.) vel potius ἰδρωῖτι, 9, 3 μεμετρημένα: μεμετρημένα (corr.), 9, 3 ὀρχίσει: ὀρχήσει (corr.), 9, 5 χρηστέμποροι: χριστ. (corr.), 9, 5 χρηματολέλαπαις (corr. superscripsit ε super παις): -λαίλαπες, 10, 4 λιθόδης (corr. λιθώδης): λιθώδεις, 11, 2 γεννόμενον: γεννώμενον (corr.) vel potius γεννωμένῳ, 11, 2 ὀμηλίας: ὀμιλίας (corr.), 12, 2 δέδεμε: δέδεμα (corr.). Similia exempla etiam ex aliis epistulis permulta afferri possunt. Sed vereor, ne iam nimis multa proposuerim. Cf. adnot. 2 p. XXXVI.

2) Trall. 7, 1 ἑαυτοῦ Vat.: αὐτοῦ Ottob. — Magn. 3, 5 τὸ νέον: τὸν νέον, 12, 1 ὦν: ὠν (pro ὠ) — Philipp. 3, 1 μόνον: μόνος, 4, 2 ἦ: εἰ, 7, 3 ὅτι: om, 8, 2 νηπιοκτόνον: νηπιοκτόνων, 7, 4 τὸ (pro τοῦτο): om — Smyrn. 3, 5 αὐτῶν: αὐτόν, 10, 3 οὐδὲ ἐπισχύνθητε: om — Antioch. 7, 1 ὑμετέραν: ἡμ., 11, 3 φόνον: φθόνου — Eph. 9, 1 ψευδολόγον: ψευδολόγων — Rom. 4, 1 κωλύσητε: κολ., 4, 3 μάται: μάταιον, 6, 1 αὐτοῦ: αὐτοῦ, 7, 3 τοῦ: Ἰησοῦ τοῦ.

Reliqui codices non quidem e Vaticano ipso transcripti sunt, sed duo, scilicet Florentinus et Parisinus Supp. gr. 341, ex exemplari Ottoboniano fluxerunt, unus, Parisinus alter, ex eius apographo Florentino. Librarius codicis Florentini non adeo accurate quidem exemplar propositum depinxit ac scriptor codicis Ottoboniani, sed potius plura mutavit vel emendavit ¹⁾. Nihilominus codex Florentinis saepissime et in rebus minutissimis cum Ottoboniano facit, ita ut non solum eiusdem familiae cum eo, sed potius ex eo descriptus esse putandus sit ²⁾.

1) Eiusmodi lectiones sunt: Trall. 5, 2 *εὐαγγελικάς* Flor.: *ἀγγελικάς* Ottob., 6, 1 *λέγητε*: *λέγετε*, 6, 2 *ἀγαθός* (o* = corrector cod. Ottob.): *ἀγαθῶς*, 6, 3 *μὲν νόμον*: *δὲ ν.*, 7, 2 *ἀπόθησθε* (o*): *ἀπόθεσθε*, 7, 2 *ἔστιν ὑμῖν*: *ὑμῖν ἔστιν*, 7, 5 *τούτων* (o*): *τούτων*, 8, 1 *φεισάμενος* (o*), *φισ.*, 9, 1 *ἐκ Μαρίας*: *τοῦ ἐκ Μ.*, 9, 4 *ἄδον*: *ἄδην*, 9, 5 et 10, 6 *ἀπὸ τῶν νεκρῶν*: *ἐκ τ. ν.*, 10, 4 *ἔχον* (o*): *ἔχων*, 10, 4 *ἐκνοφορήθη* post *ἡμεῖς*: ante *ὡς καί*, 10, 4 *χρόνων*: *χρόνον* (?), 10, 5 *ἐρράπισθη*: *ἐραπίσθη*, 10, 5 *οὐδὲ φαντασία*: *οὐ φ.*, 11, 1 *φεύγετε* (o*): *φεύγεται*, 11, 2 *καὶ γὰρ* (o*): *οὐ γὰρ*, 11, 3 *καὶ τὰ* (o*): *καὶ τόν*, 12, 3 *ᾧ* (o*): *ᾧ*, 12, 3 *χοῦζοντος* (o*): *χοῦζ.*, 13, 1 *ἡμῶν*: *ὑμῶν* — Magnes. 2 *ὑποτάσσεται* (o*): *ὑποτάσσετε*, 3, 1 *οὐ* (o*): *οὐς*, 3, 3 *παιδάριον ὄν* (o*): *π. ὄν*, 3, 5 *μοχθηρός*: *μοχθηράν*, 3, 7 *παραλογίσασθαι*: *-λογισθῆναι*, 3, 10 *δι' ὁμοίαν* (o*): *διομοίαν*, 5, 3 *ποτὲ μὲν*: *τότε μὲν*, 5, 4 *ἔχωμεν*: *ἔχομεν*, 6, 1 *ἠγάπησα*: *ἠγ.*, 7, 2 *συνέρχεσθε* (o*): *συνέρχεσθαι*, 8, 1 *μύθοις* (o*?): *μύθους*, 9, 1 *ἠγαλλιάσατο* (o*): *ἠγ.*, 9, 3 *σαββατίζωμεν* (o*): *σαββατίζομεν*, 9, 3 *ἔωλα*: *ἔολα*, 9, 3 *μεμετρομένα* . . . *ὀρχήσει* (o*): *μεμετρομένα* . . . *ὀρχίσει*, 9, 5 *ἦν* (o*): *ᾧν*, 10, 1 *παρατηρήσῃς*: *-ρήσῃ*, 10, 2 *καλῆται*: *καλεῖται*, 10, 2 *οὐ*: *οὐ γὰρ*, 10, 3 *ζήμεν* bis: *ζύμην*, 11, 2 *γεννώμενον* (o*): *γεννώμενον*, 11, 3 *ἐπιστάντα* (subnotato *επι* et in marg. *ὑποστ.*): *ὑποστάντα*, 11, 4 *ὑμῶν* bis: *ἡμῶν*, 13, 1 *κατενοδοθήσεται*: *-ωθήσεται*, 14, 2 *ἐνωμένης* (o*): *ἐν.*, 15, 1 *καὶ αἱ*: *καί*. Ex reliquis epistulis hae lectiones exscribantur: Tars. 3, 1 *εἰμί*: *εἰ μή* — Philipp. 4, 2 *κάλων* (o*): *καλόν*, 7, 3 *βαίνεις* (o*): *βαίνεις*, 9, 2 *ἐπίσις* (i. e. *ἐπ' ἴσης*): *ἐφ' ἴσις* — Philad. inscr. *οἰκοδομίας*: *οἰκοδομή* — Polyc. 6, 2 *δεσέρτωρ* (o*): *δεσέλωρ*, 6, 2 *δεπόσιτα* (o*): *δὲ ποσιτά*. Cum corrector codicis Ottoboniani saepe cum librario exemplaris Florentini faciat, fortasse coniciat quispiam, illum cum hoc eundem esse. Animadvertat autem, illum haud raro lectionem perversam emendasse, ubi hic eam recepit, ex. gr. Magn. 10, 2; Tars. 5, 2; 6, 1; Philad. 10, 7.

2) Exceptis lectionibus, quas in nota praecedente exscripsi, lectiones supra p. XXXV n. 1 enumeratae fere omnes hic iterari possunt. Quae cum ita sint, sufficit nonnullas alias commemorare: Trall. 7, 1 *τῆς σκοπιᾶς* Ottob. Flor.: *τῆ σκοπιᾶς* ed. nostra (Flor. in marg.), 7, 4 *γενόμενον*: *γιν.*,

Cum codex Ottobonianus Vaticano simillimus sit, fortasse conicias, exemplar Florentinum ex hoc vel archetypo, non ex illo vel apographo derivatum esse. Sed consideres velim, omnibus locis, quibus codicem Ottobonianum a Vaticano discedere supra vidimus, codicem Florentinum cum illo, non cum hoc concinere.

Codex Parisinus 937 proxime ad Florentinum accedit. Non desunt quidem lectiones variae, et nonnullis locis vix te fugere potest, librarium non tam errasse in legendo quam de industria mutasse ¹⁾. Paucissimis locis codex etiam cum exemplari Ottoboniano contra Florentinum facit ²⁾. Altera autem ex parte lectiones plurimas exhibet, quibus codex Florentinus ab Ottoboniano discedit ³⁾, ita ut dubium non sit, eum ex illo fluxisse.

Fons codicis Parisini alterius est exemplar Ottobonianum. Caret enim lectionibus, quae codicis Florentini propriae sunt ⁴⁾,

7, 4 Ἀνάκλητος: Ἀνεγκ. — Magn. 2 διὰ δάγμα (O) vel διὰ δάγμα (γ subnot. F): διὰ Δαμά, 3, 3 Ἥλι: Ἥλει, 3, 4 κατεμπίρα: κατεπίμρα, 3, 5 πεπαλαιωμένον: -ωμένος, 9, 2 δυνησώμεθα: -σόμεθα, 9, 3 ἀργαίς: ἀργείαις, 10, 2 πρῶτος: πρῶτως, 10, 4 τε πάντες: πάντες — Tars. 1, 1 βιβροσκόμενος: βιβρωσκ., 2, 2 ἤξατε (O) vel ἤξατε (F): εἴξατε, 5, 2 ὑπετάγει: ὑπετάγη, 6, 1 ἐποίη (superscripto ει super η in F): ἐποίη, 7, 2 ἐγγεγρται: ἐγγεγρται, 7, 2 ἐλεηνότεροι: ἐλεειν. — Philipp. 3, 3 γεγέννηται: γεγέννηται, 4, 2 ἐπαίσθητο (ἐπαίσθητο O): ἐπήσθητο, 5, 3 ἐνανθρωπίσει (-πίση O): ἐνανθρωπήσει, 6, 3 προσποιεῖ: -ποιῆ, 7, 3 λέλυθας (superscripto η super υ in F): λέληθας, 8, 4 ἡλιγγιᾶς (ἡλ. O): ἡλιγγιᾶς, 9, 1 πεινῶντι: πεινῶντα, 11, 3 πρωτοπλάσταις: -στοις, 14, 1 Βητάλιον: Βιτάλιον.

1) Cf. Trall. 9, 4 ἄδην Par.: ἄδου Flor., item Magn. 3, 9, Trall. 9, 6 τὸ δὲ σάββατον . . καὶ ἡ κυριακή: τὸ σάββατον . . ἡ κυριακή, Magn. 3, 2 κατήλεγε: ἀπήλεγε, 8, 1 τὰ πάντα καινὰ: καινὰ τὰ π., 10, 4 εὐλογήθησαν: ἐνευλογήθησαν τε.

2) Cf. Trall. 10, 4 ἔχων Par. Ottob.: ἔχον Flor., Magn. 3, 5 μοχθηρῶν: μοχθηρός, 9, 3 ἔολα: ἔωλα.

3) Cf. supra p. XXXVI n. 1. Addo nonnullos alios locos, ubi Florentinus et Parisinus contra Ottobonianum faciunt: Philipp. 1, 3 καί: καὶ διὰ πάντων καί, 11, 2 κυρίον: δεσπότον — Smyrn. 6, 3 δεδεμένων: δεδεμένον — Polyc. 7, 1 Χριστοῦ: Θεοῦ — Ant. 2, 3 κύριος ὁ Θεός: κύριος, 7, 1 παρακαταθήκην: παραθήκην (item Her. 7, 2) — Her. 4, 1 ἀνέθρεψαν: ἐξέθρεψαν, 7, 2 δοθέντων: δοχθέντων — Eph. 4, 2 γενέσθω: γένεσθε, 6, 2 εὐταξίαν ὑμῶν: εὐταξίαν, 8, 2 ἀπιστίας: ἀπιστίας, οὐδὲ ἡ ἀπιστία τὰ τῆς πίστεως.

4) Cf. Trall. 9, 1 τοῦ ἐκ Μαρίας Par.: ἐκ Μ. Flor., 9, 4 ἄδην: ἄδου,

et cum Ottoboniano in iis concinit, quibus hic a Vaticano discedit ¹⁾. Exhibet autem non solum eas codicis illius lectiones, quas prima manus scripsit, sed etiam eas, quae a secunda manu profectae sunt ²⁾. Unde apparet, eum e codice Ottoboniano correcto descriptum esse.

Quae cum ita sint, stemmata codicum ³⁾, quae ex exemplaribus Monacense et Vaticano originem traxerunt, haec sunt:

Monacensis		Vaticanus	
Apographum Pacei = editio Dillingiana		Ottobonianus	
Codex Nydruccianus	Editio Moreliana	Florentinus	Parisinus
vel editio Tigurina	Cod. Bodleianus	Parisinus 937	S. gr. 341

Alterius classis codices sunt:

1) Florentinus, Biblioth. Laurentianae plut. LVII n. 7, in 4°, membranaceus, fol. 252, saec. XI ⁴⁾, initio ac fine mutilus. Insunt fol. 242—252 Ignatii et Pseudoignatii epistulae, ante has epistulae aliorum patrum, praesertim Athanasii, Basilii M., Gregorii Nazianzeni. Cum autem illae iam in epistula ad Tars. 7, 3 desinant, codex praeter fragmentum istius epistulae duas tantum Pseudoignatii epistulas continet, scilicet epistulas Mariae et Ignatii mutuas. Ab aliquot viris descriptus est, primum in usum Isaaci Voss, et apographum a Luca Hol-

9, 5 et 10, 6 *ἐκ τῶν νεκρῶν*: ἀπὸ τ. ν. — Magn. 5, 3 *τότε μὲν*: ποτὲ μὲν, 13, 1 *πρεσβυτερίου*: -τέρου — Philipp. 11, 2 *δεσπότην*: κυρίου.

1) Cf. supra p. XXXV n. 2.

2) Cf. Magn. 1, 3 *δς* Paris. et corrector cod. Ottob.: ὡς Ottob. prima man., 2 *ὑποτάσσεται*: ὑποτάσσετε, 7, 1 *ἀπ' ἑμαντοῦ*: ἀφ' ἑαντοῦ, 9, 3 *σαββατίζωμεν*: σαββατίζομεν, 9, 3 *ἔωλα*: ἔολα, 10, 1 *παρατηρήσης*: -ρήση, 10, 2 *πρώτως*: πρώτος, 11, 2 *γεννώμενον*: γεννόμενον, 15, 1 *καὶ αἱ*: καί — Philipp. 7, 2 *νομοθετεῖς* (in marg.): -θέτης, 9, 2 *ἐπ' Ἰσης*: ἐφ' Ἰσῆς, 11, 2 *ἐφέλκη*: ἐφέλκει, 11, 4 *αἰσθητῶν*: ἐσθητῶν — Philad. inscr. 2 *ἐστήριξεν*: ἐστήρισεν, 3, 2 *προσδέχεσθε*: προσδέχεσθαι, 7, 2 *λέγον*: λέγων, 8, 2 *ἐρίθειαν*: ἐρίθειαν, 8, 2 *χρηστομάθειαν*: χριστομάθειαν, 9, 1 *κρείσσαν*: κρείσσω — Polyc. 6, 2 *δεσέρτωρ*: δεσέλτωρ, 6, 2 *δεπόσιτα*: δὲ ποσιτά, 8, 1 *ἄξιοι ὄντες*: ἄξιος ὢν.

3) Cf. *Theol. Quartalschrift* 1880 p. 629 sqq.

4) Cf. Bandini, *Catal. codd. gr. Bibl. Laur.* II p. 348.

stenio confectum adhuc exstat. Dressel plures locos inspexit vel per alios inspiciendos curavit. Ego eum diligenter contuli.

Casanatensis G. V 14, in 4°, chartaceus, saec. XVI¹⁾. Est miscellaneus et praeter varia aliorum patrum scripta Ignatii epistulas plane easdem continet, quae sunt in codice Florentino modo laudato, e quo eum descriptum esse iam Dressel²⁾ et Zahn viderunt. Ille primus codicem inspexit. Ego denuo eum contuli.

3) Barberinus IV, 14, olim num. 504, in 4°, chartaceus, saec. XVII. Continet easdem Ignatii et Pseudoignatii epistulas atque codex Florentinus, et ex hoc a Luca Holstenio descriptus est. Dressel codicem contulit.

4) Barberinus V, 7, in 4°, chartaceus, saec. XVII. Post Polycarpi et Barnabae epistulas exhibet Pseudoignatii epistulas ad Magnesianos, Philadelphenos, Trallianos, Mar. ad Ignatium, Ign. ad Mariam, ad Tarsenses usque ad 7, 3. Librarius codicis est Lucas Holstenius. Codicem hucusque nemo contulisse videtur. Neque ego eum accuratius inspicere volui, cum haud dubie ex aliis libris adhuc exstantibus originem trahat, scilicet e Vaticano 859 et Florentino seu Laurentiano p. XXXVIII descripto.

Quae cum ita sint, quatuor tantum vel, si codicem Regium 30 quoque numeraveris, quinque codices graeci ad textum constituendum tanquam testes adhiberi possunt. Neque tamen hi soli fontes sunt, ex quibus textus hauriendus est. Accedunt versiones veteres, latinae duae et armeniaca. Quarum versio latina, quam textui graeco adiungimus, plurimum valet; omnes enim epistulas prima excepta continet, cum ceterae epistulas suppositicias tantum exhibeant, latina praeter epistulas interpolatas etiam epistolam ad Philippenses omiserit, armeniaca non e textu graeco, sed e versione syriaca confecta sit. Debemus illi plura, quae in exemplaribus graecis aut evanuerunt aut corrupta sunt. Cf. Trall. 4, 1. 2; Magn. 2; 12, 3; Philad. 11, 1; Eph. 5, 2; 9, 3; 11, 2. Attamen ipsa caute ducenda

1) Dressel p. LXI eum saeculo XV adscribit.

2) Attamen hic sententiam non retenuit. Postea putavit, utrumque codicem ex eodem vetustissimo archetypo, per ambages quidem, emanasse.

est. Cum interpres exemplar graecum nequaquam semper accurate expresserit, sed saepe nonnulla aut omiserit aut addiderit, ibi tantum fides ei adhibenda est, ubi libros graecos corruptos esse evidenter apparet. Reliquis locis autem testes graecos sequamur oportet neque imitemur editorem Tigurinum, qui hos saepius interpreti postposuit.

Inter se ipsos quidem codices graeci non valde differunt, et ad textum constituendum suum quisque confert. Palma autem haud dubie ei danda est, e quo epistulae primum editae sunt, scilicet Monacensi, olim Augustano. Itaque hunc praecipue, prout fieri potuit, secutus sum. Lectiones codicum variantes diligenter notavi. Versionum autem non semper ratio reddenda esse videbatur, sed tum tantum, cum aut lectionem rectam confirmant aut duae vel tres idem tradunt. Ut lector facile videat, quae sint Pseudoignatii, ea, quae sunt Ignatii et iam in primo volumine leguntur, characteribus minoribus expressi.

Sigla, quibus in hac parte usus sum, haec sunt: A = versio armeniaca; c = cod. Constantinopolitanus; m = cod. Monacensis; r = cod. Regius, v = cod. Vaticanus; G¹ = cod. Florentinus (plut. LVII n. 7); G² vel (sc. in iis epistulis, quae in G¹ non leguntur) G = Corpus pseudoignatianum vel codices c m r v; L = versio latina unica (sc. in epistula Mariae ad Ignatium L¹, in epistulis interpolatis et ad Philippenses = L²); L¹ = versio latina collectionis G¹; L² = versio lat. collectionis G²; LL = utraque versio; D = ed. Dresseliana; Z = ed. Zahniana.

V.

Scriptura, quae inscribitur *Laus Heronis*, in omnibus codicibus, qui Pseudoignatii epistulas latine versas exhibent quique supra p. XVII sqq. descripti sunt, his adiuncta est. Quae cum ita sint cumque scriptura hucusque nusquam in codice graeco inventa fuerit, eam ab interprete Pseudoignatii latino exortam esse conicere licet, neque versimile est id, quod Baronius (ann. 110, 8) putavit, eam a Graeco confectam esse.

Primus eam Baronius (ann. 110, 9) typis expressit et quidem e codice Vaticano. Quem Zahn¹⁾ eundem esse suspi-

1) Ignatii et Polyc. epp. p. 297 not.

catus est atque eum, qui inter codices Palatinos in Bibliotheca Vaticana adhuc asservatur. Vix recte. Lectiones alium codicem produnt et codices Palatini Baronii tempore nondum Romam translati fuerunt. Neque vero idem est cum altero codice vel Regio, qui in eadem Bibliotheca adhuc exstat, cum hic etiam seriore tempore Romam pervenerit ac lectiones etiam magis a textu Baronii discedant. Codex potius evanuisse videtur.

Textum Baronii Halloix ¹⁾ repetiit, nonnullas lectiones mutans. Codices denuo inspexerunt Usher ²⁾ et Dressel ³⁾. Zahn lectiones ab editoribus prioribus publicatas inter se comparans textum recensuit. Editiones horum trium virorum maximopere concinunt. Mihi quoque fere nihil emendandum erat.

VI.

Sub nomine Ignatii tres denique epistolae latine circumferuntur, quarum duae Ioanni apostolo missae sunt, una b. Mariae virgini, iisque adiuncta est responsio, quam haec Ignatio dedisse dicitur. De aetate et indole istarum quatuor epistularum iam in Prolegomenis ad Ignatii epistulas c. 3 (Vol. I p. LIV) nonnulla dixi. Pauca hic addenda sunt. Cotelier (cf. not. ad Philipp. c. 14) in Catalogo Manuscriptorum ecclesiae, S. Petri Bellocensis ita legit: *Epistolae duae aut tres B. Ignatii martyris ad B. Mariam virginem et ad S. Ioannem evangelistam, quae inventae fuerunt Lugduni tempore concilii Innocentii papae IV et de Graeco in Latinum conversae.* Epistolae igitur iam saeculo XIII legebantur. Idem probat codex Sangallensis. Codex Parisinus 2049 eas iam saeculo XII exstitisse testatur. Num a Graeco exaratae sint, adhuc mihi dubium est.

Epistolae primum Parisiis anno 1495 ad calcem libri, qui inscriptus est: *Vita et processus S. Thomae Cantuarensis martyris super libertate ecclesiastica*, typis editae sunt ⁴⁾. Alteram editionem instituit Symphorianus Champerius Coloniae

1) Illustr. eccl. or. script. I p. 338.

2) Polyc. et Ign. epp. p. 191 sq.

3) Patr. apost. opp. p. XXI sq.

4) Cf. Usher, Polycarpi et Ign. epist. p. CXLII. Cureton, Corpus Ignatianum p. I sq.

a. 1536 idemque epistulas illis epistulis pseudoignatianis prae-misit, quas Iacobus Faber primus publicaverat, ita ut cum his unam collectionem facere viderentur ¹⁾. Textus utriusque editionis cum haud parum inter se differant, e diversis codicibus fluxisse videntur. Qui autem hi codices sint, equidem non potui comperire et fortasse plane erui nequit.

Champerii textus saepe repetebatur, ex. gr. in Basiliensium Micropresbytico a. 1550. Novam editionem paravit Usher. Praeter priores editiones quatuor codices adhibuit, scilicet Montacutiensem et Caiensem iam supra (p. XXII) memoratos, qui epistulas Ignatii genuinas et ficticias exhibent, et duos alios, quos Oxoniae invenerat, alterum in Collegio Lincolnense, alterum in Collegio Magdalenense. Num hic idem sit cum illo Magdalenense, qui versionem epistularum pseudoignatianarum latinam continet, non indicavit. Eius textum repetierunt Cotelier et Clericus, praetermissa Mariae epistula ad Ignatium Cureton et Dressel. Hoc denique tempore textum recensuit Zahn. Cum autem codicibus plane destitutus esset, fieri non potuit, ut nonnunquam de recta via decederet. Saepius textum Usserianum mutavit, ubi non erat mutandus.

Equidem rem non eo usque producere potui, quo volui. Attamen non plane frustra laborasse mihi videor. Textum Zahnianum pluribus locis emendavi. Codices, quos inspicere mihi licuit, hi sunt:

1) Parisinus latinus (Bibl. Nat.) 2049, membranaceus, in fol., saec. XII. Continet fol. 226 Ignatii et Mariae epistulas mutuas. Signavi a.

2) Parisinus lat. 3522 A, membranaceus, in quarto, saec. XIV. Epistulae ²⁾ leguntur fol. 90—91 et quidem Ignatii et Mariae epistulae mutuae ante Ignatii epistulas ad Ioannem. Signavi b.

3) Parisinus lat. 5030, membranaceus, in octavo, saec. XV. Epistulae exstant fol. 428. Signavi d.

1) D. Dionysii Carthus. super S. Dionysii Areopag. libros commentaria. Fol. 358 sq.

2) Ubi contrarium non indicatur, omnes quatuor epistulae intelligendae sunt.

4) Parisinus lat. 3159, chartaceus, in octavo, saec. XV. Continet fol. 6^b Mariae epistolam ad Ignatium. Signavi e.

5) Parisinus lat. 4154, chartaceus, in quarto, saec. XV. Epistolae leguntur fol. 214 sq. Signavi f.

6) Sangallensis lat. 454, membranaceus, in folio, saec. IX. Exhibet epistulas pag. 368 ab alia manu saec. XIII scriptas ¹⁾. Signavi g.

7) Oxoniensis Bibl. Bodl. Canon. lat. 93, membranaceus, in quarto, saec. XII. Continet Senecae tragoedias. Foliis quatuor prioribus a manu superiore scripta alia leguntur, fol. 3 epistula Pseudoignatii ad Ioannem altera atque epistolae eiusdem et b. Mariae virginis mutuae. Signavi o.

Lectiones horum codicum una cum aliis, quae cognitae sunt, in usum meum converti. Lectiones autem codicum, quos Usher manibus tractavit, exscribere nolui. Textum solum Usserianum indicavi eumque signavi U, textum Zahnianum Z.

MARTYRIUM S. IGNATII VATICANUM.

Nescimus, quis haec Acta scripserit, neque accurate definiri potest, quo tempore confecta sint. Certum autem est, ante saeculum IX ea exarata esse. Namque iam Ado ²⁾ Martyrium latinum a Bollandistis editum cognitum habuit, in quo illa cum Actis Colbertinis in unum conflata sunt. Usher ³⁾ putavit, Bedam Venerabilem quoque Martyrium illud manu versasse. Sed martyrologium Bedae nomen prae se ferens, in quo fere eadem de Ignatii passione legimus ac in martyrologio Adonis, spurium est ⁴⁾.

Exstat Martyrium in duobus codicibus graecis et in duabus versionibus.

1) Cf. G. Scherrer, *Verzeichniss der Handschr. der Stiftsbibl. von St. Gallen* 1875 p. 149. Falsus est Scherrer dicens, epistulas etiam in codicibus Einsiedlensibus 266 et 665 exstare.

2) Lib. de festivitatibus SS. apost. Migne, Patr. lat. t. 123 p. 191.

3) Ignatii et Polyc. Mart. Praef. p. 2.

4) Cf. Migne, Patr. l. t. 123 p. 483. Giles, *The miscell. works of Ven. Bede* IV p. IV.

Alter codex est Vaticanus gr. 866, membraneus, in folio, saec. X vel XI, in foliis 394 Martyria et Vitas Sanctorum exhibens. In foliis 184 (hic legitur inscriptio colore rubro facta) — 188 inest Martyrium S. Ignatii. Primum ex hoc codice integrum editum est a. 1857 ab Alberto Dressel ¹⁾, quomobrem Martyrium Vaticanum appellari solet. Editor diligenter quidem suo munere functus est; nihilominus autem nonnulla mihi reliquit, qui codicem denuo excussi. Legitur enim 1, 1 ἐνυπατία h. e. ἐν ὑπατία (non ἐνυπατίας), 2, 4 ὀφεληθήσομαι (non ὄφελος θήσομαι), 2, 5 θύον τοις θεοῖς, h. e. θύοντα θεοῖς (non θύοντα), 5, 5 οἱ ταῦτα σεβόμενοι, ἐπιρρήτους, οἱ προσκυνούτες (non ταῦτα οἱ σ., ἀπορρήτους, προσκ. sine articulo), 6, 4 ἡ ante σύμπασα, 6, 5 ἀδιαψεύστῳ (ἀδιαψεύστα), 10, 7 ὑπέμεινεν (ὑπέμενεν), 10, 8 στέγειν (στέργειν), 11, 3 ἃ τὸν (αὐτόν), 12, 1 πρὸς θεὸν (πρ. θεοῦ). Alia, quae Dressel haud recte legit, in notis criticis afferam. Hoc loco addo, codicem scripturae vitiis, inprimis ex itacismo ortis, scatere et iota subscriptum ubique deesse.

Alter codex est Oxoniensis Biblioth. Bodl. Laud. 69, membraneus, in folio, saec. XI, foliorum 324, inter alia Martyria et Vitas Sanctorum Martyrium S. Ignatii in fol. 245—255 continens. Codicem iam Usher ²⁾ manibus tractavit et aliquot locos exscripsit; totum ego contuli. Diligentissime scriptus est et vitia scripturae rara sunt.

Versiones non hoc Martyrium quidem ipsum continent. Constant potius e duobus Martyriis, Colbertino et Vaticano, et qui ambo in unum conflavit, nonnullos locos omisit. Sed exhibent paene omnia, quae in illo sunt.

Versio latina primum integra edita est a Bollandistis (Act. SS. Febr. t. I p. 29—33). Denuo in hoc libro editur. De ratione, quae inter eam intercedit ac Martyria duo graeca, e quibus confecta est, cf. infra p. XLIX.

Versio armeniaca item, sed alio modo e duobus illis

1) Patrum apost. opera (Lipsiae) p. 368—375. Editio secunda curata a Theodoro Zahn 1876. Aliquot emendationes proposuit Hollenberg in *Theol. Studien und Kritiken* 1881 p. 311—313.

2) Ign. et Polyc. Martyria. Praef. p. 2 et Not. p. 45 et 55.

Martyriis confecta est. Dum enim Latinus duo inter Traianum et Ignatium colloquia habet, unum cum Martyrio Colbertino Antiochiae et alterum cum Martyrio Vaticano Romae factum, Armeniacus unum statuit idque Antiochiae ac praeterea multa de suo addit, cum ille ea tantum exhibeat, quae in exemplaribus graecis legit. Primus versionem prelo submitit I. B. Aucher¹⁾, denuo I. H. Petermann²⁾.

Codices graeci haud parum inter se discrepant et facile cognoscis, Vaticanum satis neglegenter conscriptum plura omis-
sisse (cf. imprimis 2, 5; 3, 3; 4, 4; 5, 2. 3; 6, 1. 3; 7, 7; 9, 1, 7; 10, 1. 5. 6; 11, 3), alia minus recte tradidisse (cf. 2, 3. 6; 3, 5; 4, 2; 5, 5; 6, 5; 8, 2; 9, 4; 10, 7; 12, 1. 3). Codex Oxoniensis igitur permultum ad textum restituendum confert eumque saepissime Vaticano anteponendum esse versiones ostendunt, easdem cum ipso lectiones exhibentes. Attamen caveas, ne nimiam ei habeas fidem. Diligenter enim eum inspicientem et cum ceteris testibus comparantem haud te fugiet, librarium aut nostri exemplaris aut alius eiusdem familiae plura de industria mutasse, cum codex Vaticanus tali suspicione careat. Quae cum ita sint, versionum magna ratio habenda est idque iure ac merito, cum exemplaria graeca aetate superent. Generaliter itaque ea lectio recipienda mihi visa est, cui aut ambae versiones patrocinantur aut altera deficiente una; ubi ambae desunt, Vaticanum Oxoniensi praetuli; ubi ipsae quoque divergunt, eum plerumque codicem secutus sum, a cuius parte stat Armeniacus. Uno loco (11, 3) Latinus solus rectam lectionem conservasse mihi videtur, cum non sit verisimile, martyrologum ea, quae apud Eusebium legit, ita mutasse, sicut testes graeci tradunt. Signavi codicem Vaticanum V, Oxoniensem O, versionem latinam L, armeniacam A.

1) Vitae Sanctorum. Venetiis. XII tom. 1810—14.

2) S. Ignatii patr. ap. quae fer. epistolae una cum eiusdem Martyrio. Lipsiae 1849.

MARTYRIUM S. IGNATII PER SYMEONEM METAPHRA-
STEN CONSCRIPTUM.

De tempore, quo Symeon Metaphrastes vixit, alii aliud statuerunt. Rectam viam in eius aetate investiganda Leo Allatius ¹⁾ ingressus esse videtur Vitam S. Theoctistae inspiciens, quam revera ab eo exaratam esse testatur Michael Psellus ²⁾. Qua in Vita (latine apud Surium 10. Nov.) Metaphrastes indicat, se imperatoribus Leone Sapiente et Constantino Porphyrogenito vixisse, proditque insuper, anno 902, quo tempore in Cretam missus esset, ut Arabes ab expeditione contra Thesalonicensem dehortaretur, in insula Paro ab anachoreta quodam se ad Vitam illius Sanctae conscribendam admonitum esse. Vixit ergo saeculo IX exeunte et saeculo X ineunte ³⁾ et tradente Michaele Psello ⁴⁾ Constantinopoli oriundus fuit. Cum esset adultus, rei publicae administrandae operam navavit et ad summos gradus ascendit. Inprimis munere logothetae fungebatur. Praeterea literis se dedit ac praesertim Martyria et Vitas Sanctorum collegit redegitque in novam formam. Haud raro quidem definiri nequit, num scriptura eius nomen prae se ferens revera ab eo profecta sit, cum multae ab aliis confectae ei adjudicatae fuerint. Ignatii Martyrium autem opus genuinum esse omnes consentiunt. Unde Metaphrastes hauserit, facile intelleges, si ipsius scripturam cum aliis episcopi Antiocheni Martyriis, scilicet Colbertino et Vaticano, comparaveris.

Primus hoc Martyrium Surius typis expressisse videtur idque latine versum ⁵⁾. Cuius versionem cum exemplari graeco

1) De Symeonum scriptis. Paris. 1664. Ea huius operis pars, quae ad nostrum Symeonem spectat, exstat in Patrol. gr. ed. Migne t. 114 p. 18—158.

2) Cf. Migne I. c. p. 203. Ode VI.

3) Casimirus Oudin Metaphrasten prius (Supplem. de script. eccl. ed. Paris. 1686 p. 592 sqq.) ad annos 1314—1330, postea (Comment. de script. eccl. II p. 1300 sqq.) ad saeculum XII medium retulit. Sed argumenta, quibus ad sententiam Leonis Allatii refutandam usus est, non sunt valida.

4) Encomium in Metaphrasten. Migne I. c. p. 186.

5) Vitae Sanctorum t. I (1570) p. 758—762.

MARTYRIUM IGNATII PER S. METAPHR. CONSCRIPTUM. XLVII

collatam emendatamque repetierunt Bollandistae ¹⁾. Textum graecum (una cum versione latina) primus edidit Cotelier e duobus codicibus Parisinis ²⁾, qui nunc numeris 1490 et 1530 signati esse videntur ³⁾, denuo Dressel ⁴⁾ e tribus codicibus Romanis, duobus Vaticanis et Angelico B. 2. 4, tertio Zahn ⁵⁾ ex editionibus prioribus.

Codices, quos mihi licuit conferre, hi sunt:

1) Monacensis 132, saec. XI, membraneus, in folio, foliorum numero 278, fol. 58—70 inter alia Martyria et Vitas Sanctorum Ignatii Martyrium exhibens ⁶⁾. Signavi M.

2) Vaticanus 813, anno 1378 absolutus, chartaceus, in quarto, foliorum 321, fol. 304—312 Ignatii Martyrium continens. Signavi R.

3) Vaticanus 815, saec. XII vel XIII, membraneus, in quarto maiore, foliorum 194, fol. 41—51 Acta Ignatii complectens. Signavi V.

4) Baroccianus 192 in Bibliotheca Bodleiana Oxoniae, saec. XIV vel XV, chartaceus, in quarto maiore, foliorum 325, fol. 62—68 Martyrium Ignatii exhibens. Signavi O.

Quorum codicum lectiones omnes accurate notavi. Aliquot locis etiam alios codices hucusque notos respexi, scilicet Parisinos duos et Angelicum ⁷⁾. Hunc signavi A, illos Pa et Pb vel, ubi lectio unius tantum notatur, P. Ubi vero libri a me collati ad textum constituendum sufficebant, illorum codicum rationem non reddidi. Versio Surii latina, cum tot exemplaria graeca exstent, mihi prorsus non respicienda esse videbatur. Altera ex parte versionem latinam textui graeco non adiunxi,

1) Act. SS. Febr. t. I p. 24—28. ed. Venet. 1735.

2) Patr. apost. ed. Clericus 1724 t. II p. 163—170.

3) Codices enim sic signatos Iacobson inspexerat ad textum epistulae Ignatii ad Romanos constituendum.

4) Patr. apost. p. 350—367.

5) Ignat. et Polyc. epp. p. 316—325.

6) Hardt (Catal. codd. mss. gr. Biblioth. reg. Bav.) codicem ad saeculum X refert. Lectiones variantes plurimas iam publicavit Moesinger, Supplementum Corporis Ignat. (1872) p. 21 sq.

7) Hic codex evanuisse videtur. Equidem Martyrium Ignatii per Metaphrastem conscriptum in Biblioth. Angelica anno 1879 non reperi.

cum Martyrium e duobus aliis compilatum sit, quae in hac editione iam versa sunt.

Alia sigla sunt Cot = Cotelier, D = Dressel, Z = Zahn.

MARTYRIUM S. IGNATII LATINUM.

In eodem codice Parisino, in quo versio latina recensio- nis epistularum Ignatianarum longioris legitur, et in pluribus aliis codicibus Martyrium Ignatii latinum inveni, cuius initium seu eam partem, quae maxime e Martyrio Colbertino hausta est, Usher ¹⁾ e codice Cottoniano, textum integrum ex vetustissimis libris manuscriptis Bollandistae publicaverunt. Dubitabam quidem, an scriptura denuo edenda esset, postquam Martyria graeca, e quibus conflata est, vulgata sunt. Cum autem editio Bollandistarum quamquam satis fidelis nequaquam plane accurata sit ³⁾ cumque Martyrium latinum ad textum graecum ipsum restituendum multum conferat, induxi in animum, ut novam editionem instituerem. Codices, qui mihi praesto erant, hi sunt:

1) Parisinus lat. 1639 iam supra p. XVII laudatus. Continet Martyrium fol. 187—189. Signavi A.

2) Parisinus lat. 18301, membranaceus, in quarto, saeculi XI, Martyrium S. Ignatii (fol. 1—18) et Passionem S. Anastasiae exhibens. Signavi B.

3) Parisinus lat. 11756, membranaceus, in folio, saec. XIII, inter multa Martyria et Vitas Sanctorum fol. 164—167 Passionem Ignatii continens. Signavi C.

4) Parisinus lat. 17004, membranaceus, in folio, saec.

1) Ignat. et Polyc. Mart. 1647 p. 1—6.

2) Acta SS. Febr. t. I p. 29—33 ed. Venet. 1735.

3) Non ita quidem textui manus intulerunt, ut sensus mutaretur. Attamen textum non semper talem receperunt, qualis in codibus legitur. E. gr. in nullo eorum codicum, quos inspexi, hae lectiones reperiuntur: *Antiochenam* pro *Antiochenorum*, *bonus pastor atque* pro *bonus*, *doctrina assidua* pro *ass. doctr.*, *pusillanimum* pro *pusillanimum* 1, 1 — *inclinaret* pro *inclinaret vel compelleret* 2, 1 — *altera* pro *alia* 5, 5 — *Christi* pro *Dei* 7, 1. Saepe inprimis Bollandistae *Sanctus* vel *episcopus* vel aliam similem vocem posuerunt, ubi in codicibus nihil legitur.

XII, inter plura Martyria fol. 6—9 Passionem Ignatii exhibens. Signavi D.

5) Parisinus lat. 16732, membranaceus, in folio, saec. XII, praeter alia Martyria fol. 5—8 Ignatii Martyrium continens. Signavi E.

6) Sangallensis lat. 454, supra p. XLIII descriptus. Exhibet post Adonis Martyrologium et duas epistulas pseudocyprianas fol. 343 sqq. Passiones Ignatii, Gereonis, Severini. Signavi G.

Codices Parisini bini, scilicet B et C, D et E, valde inter se consentiunt. D et E adeo concinunt, ut non solum eiusdem familiae esse videantur, sed alterum ex altero descriptum esse conicere liceat. Quae cum vidissem, codicem E non integrum perlegi, sed eos tantum locos inspexi, qui alicuius momenti esse videbantur. Praesumere autem licet, codicem E etiam ibi cum codice D facere, ubi lectio non est notata.

Palma codicibus B et C ferenda est, et Bollandistae, cum hunc vel illum vel alium codicem simillimum ducem secuti essent, editionem probam parare potuerunt. Attamen reliqui quoque libri manuscripti, praesertim codex A, haud parum ad textum constituendum conferunt.

Martyrium ita in capita distribui, ut proxime ad Martyria graeca accedat, e quibus conscriptum est. Capita I et II capitibus I et II Martyrii Colbertini respondent excepto huius versu ultimo. Caput III ea continet, quae in Martyrio Colbertino 2, 9—5, 4 et in Martyrio Vaticano 1, 2—3 leguntur. Capita IV—XIV respondent capitibus II—XII Martyrii Vaticani.

Graece hoc Martyrium hucusque non inventum est, ac dubito, num graece scriptum sit. A Latino potius e Martyriis graecis consarcinatum esse videtur idque ante saeculum IX, cum iam Ado Viennensis plures locos ex eo, praesertim e capitibus 7. 11 et 12, excerpserit ¹⁾).

PAPIAE FRAGMENTA.

Papias episcopus ecclesiae Hierapolitanae in Phrygia fuit.

1) Lib. de festivitibus SS. Apost. Patr. lat. ed. Migne t. 123 p. 191.

Quo tempore episcopatum susceperit, non constat. Omnes autem fere veteres tradunt, eum discipulum Ioannis apostoli fuisse. Irenaeus V c. 33, 4 quidem eum Ioannis tantum auditorem vocat (cf. Fragm. I); haud dubie vero de Ioanne apostolo cogitat, cum Ioannem paulo ante (n. 3) discipulum Domini appellet neque alius Ioannis praeter apostolum mentionem faciat. Idem referunt Eusebius in Chronico (cf. Fragm. XIII), Hieronymus in Epist. 75 ad Theod. (Fragm. XVI) nec non alio loco, ubi simpliciter de Ioanne loquitur (Fragm. XIV), Anastasius Sinaita (Fragm. VI sq.), Maximus Confessor (Fragm. IX). Solus Eusebius in Hist. eccles. III c. 39 (cf. Fragm. II) aliter sentit. E prooemio enim in Papias libros colligendum esse putat, episcopum Hierapolitanum apostolos non vidisse neque Ioannis apostoli, sed potius Ioannis presbyteri discipulum fuisse. Sed non solum sibi ipsi repugnat, cum in Chronico contrarium dicat, sed etiam nimium probat. Papias ipse sane duos Ioannes cognitos habuisse videtur. Nequaquam autem indicat, se apostolo Ioanne magistro non fuisse usum, et Eusebius hac in re eo minus fide dignus est, cum in Historia ecclesiastica manifeste id ageret, ut auctoritatem episcopi Hierapolitani diminueret. Praeter Ioannem apostolum Papias cum Ioanne presbytero et Aristione, discipulis Domini, conversatus esse videtur. Eusebius eum etiam tempore Philippi apostoli vixisse prodit, ac si hunc fortasse non ipsum vidit, certe eius filias cognitas habuit (cf. Fragm. II, 4—9). Irenaeus eum insuper amicum Polycarpi vocat (Fragm. I). Hieronymus Irenaeum discipulum Papias appellat (Fragm. XVI).

De tempore mortis Papias hucusque omnes ¹⁾ compilatori Chronici paschalis fidem habuerunt, qui eum eodem tempore Pergami martyrium subiisse scribit, quo Polycarpus Smyrnae defunctus esset. Sed haud dubie erraverunt. Quae enim in opere illo de Papias martyrio referuntur, ea ex Eus. H. E. IV c. 15. 16 desumpta esse vix negabis, si hunc librum accuratius cum illo comparaveris. Scripserunt

1) Excipiendus est I. B. Lightfoot, cuius disputatio in *Contemp. Review* t. XXVI p. 381 sq. in manus meas pervenit, cum haec iam scripsissem.

Eusebius

Ἐν τούτῳ δὲ *Πολύκαρπος*, *μεγίστων τὴν Ἀσίαν ἀναθορυβησάντων διωγμῶν*, *μαρτυρίῳ* τελειοῦται Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ περὶ αὐτοῦ γραφῇ καὶ ἄλλα *μαρτύρια* συνήπτο κατὰ τὴν αὐτὴν *Σμύρναν* πεπραγμένα ὑπὸ τὴν αὐτὴν περίοδον τοῦ χρόνου τῆς τοῦ *Πολυκάρπου* μαρτυρίας, μεθ' ὧν καὶ *Μητρόδωρος*. . . Ἐξῆς δὲ καὶ ἄλλων ἐν *Περγάμῳ* πόλει τῆς Ἀσίας ὑπομνήματα μεμαρτυρηκότων φέρεται, *Κάρπου* καὶ *Παπύλου* καὶ γυναικὸς Ἀγαθονίκης.

Κατὰ τούτους δὲ καὶ ὁ μικρῶ πρόσθεν ἡμῖν δηλωθεὶς *Ἰουστίνος*, δεῦτερον ὑπὲρ τῶν καθ' ἡμᾶς *δογμάτων βιβλίον* ἀναδοῦς δεδηλωμένοις ἄρχουσι, *Θείῳ κατακοσμεῖται μαρτυρίῳ*, φιλοσόφου *Κρισκεντος* . . . τὴν ἐπιβουλήν αὐτῶ καταρτίσαντος.

Sin autem res ita se habet, compilerator vel librarius aliquis voci Πάπυλος vocem Παπίας substituit.

Itaque nescimus, quo anno mortuus sit. Neque constat, eum palmam martyrii consecutum esse, cum Eusebio aliisque veteribus tacentibus maxime dubium sit, num Photius, qui eum martyrem vocat (Fragm. X), traditionem certam habuerit. Attamen cum discipulus Ioannis apostoli et Polycarpi amicus fuerit, eadem fere aetate atque hic vixisse putandus est, i. e. exeunte saeculo I et saeculi II parte priore.

Scripsit Λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεως συγγράμματα vel βιβλία πέντε. Hic certe teste Eusebio H. E. III c. 39 (cf. Fragn. II) titulus operis fuit. Hieronymus (Catal. c. 18) vertit: *Explanata-*

Auctor Chron. pasch. 1)

Ἔτους ρλγ' τῆς εἰς οὐρανοῦς ἀναλήψεως τοῦ κυρίου *μεγίστων τὴν Ἀσίαν ἀναθορυβησάντων διωγμῶν* πολλοὶ ἐμαρτύρησαν, ἐν οἷς *Πολύκαρπος* . . . Σὺν τῷ ἀγίῳ δὲ *Πολυκάρπῳ* καὶ ἄλλοι θ' ἀπὸ *Φιλαδελφείας* μαρτυροῦσιν ἐν *Σμύρνη*· καὶ ἐν *Περγάμῳ* δὲ ἕτεροι, ἐν οἷς ἦν καὶ *Παπίας* καὶ ἄλλοι πολλοί, ὧν καὶ ἐγγραφα φέρονται τὰ μαρτύρια.

Ἰουστίνος φιλόσοφος τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου δεῦτερον ὑπὲρ τῶν καθ' ἡμᾶς *δογμάτων βιβλίον* ἀναδοῦς *Μάρκῳ Αὐρηλίῳ* . . . *Θείῳ κατακοσμεῖται* οὐ μετ' οὐ πολὺ *στεφάνῳ* τῷ τοῦ *μαρτυρίου*, *Κρήσκεντος* αὐτὸν ὑποβάλλοντος.

1) Ed. Bonn. I p. 481 sq.

tio sermonum Domini. Maximus Confessor titulum haud dubie abbreviavit primum et quartum librum τῶν κυριακῶν ἐξηγήσεων allegans (cf. *Fragm.* VIII et IX). Seriores voci λογίων substituerunt vocem λόγων (cf. *Fragm.* III).

De tempore, quo liber exortus est, nihil nobis traditum est. Attamen omnes fere unanimes sentiunt, eum vita patris fini appropiante conscriptum esse. Lightfoot ¹⁾ eum ad annos 130—140 vel sequentes referendum esse putat. Zahn ²⁾ eum propius ad annum 150 quam ad annum 110 accedere iudicat. Idque recte. Papias enim non prius scripsit, quam plures haeretici Evangelia falso interpretati sunt. Etiam Gnosticos cognitos habuisse videtur (cf. *Fragm.* II, 3).

Liber paucis fragmentis exceptis nunc deperditus est. Multa autem saecula in ecclesia legebatur. Non solum Eusebius, sed etiam Anastasius Sinaita (cf. *Fragm.* VI et VII) et Maximus Confessor (*Fragm.* VIII et IX) eum manibus tractaverunt. Etiam medio aevo adhuc exstabat. Dubium quidem est, num Nicephorus eum legerit. Scripsit sane H. E. III c. 20: Παπίας . . . πολλά συγγράμματα τῇ ἐκκλησίᾳ κατέλιπε· πέντε δ' οὖν αὐτῷ μόνα ἐφέρετο, ἃ λογίων κυριακῶν ἐπέγραψεν ἐξηγήσεως. Sed ex Eusebio H. E. III c. 39, 1 (cf. *Fragm.* II, 1) hausisse videtur. At in Occidente saeculis XIII et XIV adhuc exstabat. Legimus enim in catalogo librorum ecclesiae Nemausiensis c. annum 1218 confecto: *Item inveni in claustro — librum Papias de verbis Domini* ³⁾, et in catalogo librorum coenobii Stams in Tiroli siti: *Papias cum sermonibus diversis* ⁴⁾. Plures etiam Tritheimium librum ante oculos habuisse putaverunt. Scripsit enim in libro de script. eccles. c. 8: *Papias, auditor sancti Iohannis atque discipulus, Hierapolitanus in Asia episcopus, fidei christianae constantissimus propagator et defensor sanctorumque apostolorum discipulus et studiosus imitator, scripsit non sper-*

1) *Contemporary Review* t. XXVI (1875) p. 383.

2) *Theol. Studien und Kritiken* 1866 p. 668.

3) Catalogum descripsit Menardus in *Hist. civil. eccles. et littéraire de la ville de Nismes.* Paris 1750 t. I p. 67. Cf. Fabric. *Biblioth. ed. Harles* t. VII (1801) p. 153.

4) Cf. Bickell in *Zeitschr. für kath. Theol.* 1879 p. 799—803.

nendae auctoritatis opuscula. E quibus exstat opus insigne quinque voluminibus distinctum, quod praenotavit sic: Explanationem sermonum Domini. Alia, quae scripsit, non vidimus. Hic novitatem mille annorum primus invenit etc. Quaeritur autem, num illi verba recte intellexerint. Mihi Trithemius id solum dicere videtur, se titulum unius tantum libri invenisse, atque eo potius verba ita interpretor, quod Trithemius aequae ac Nicephorus in eo errat, quod de pluribus Papiæ operibus loquitur ¹⁾.

Collegerunt hucusque Papiæ Fragmenta Grabe ²⁾, Gallandi ³⁾, Routh ⁴⁾, Migne ⁵⁾, Hilgenfeld ⁶⁾, Harnack ⁷⁾.

Animadverto, plures fuisse viros nomine Papiæ et editores priores nostro Papiæ fragmentum adiudicasse, quod est Papiæ vocabulisticae saec. XII ⁸⁾, scilicet de quatuor Mariis: de Maria matre Domini, de Maria uxore Cleophae seu Alphaei, de Maria Magdalene, de Maria Salome. Lightfoot ⁹⁾ vero probavit, illud fragmentum seriore tempore conscriptum esse. Hofstede de Groot ¹⁰⁾ demonstravit, quis eius auctor esset.

SENIORES APUD IRENAEUM.

Irenaeus ad stabiliendam doctrinam apostolicam saepius provocat ad seniores et quidem nunc ad unum (Fragm. I sqq.), nunc ad plures (Fragm. XI sqq.), idemque dicit, eos discipulos apostolorum (Fragm. VI. XV. XVIII) et inprimis Ioannis apostoli (Fragm. XVI sq.) fuisse. Semel (Fragm. VI) presbyterum quemdam allegat, quem discipulos apostolorum et discipulos

1) Cf. Zeller in *Theol. Jahrbücher* 1845 p. 593 sq. not. 2.

2) *Spicilegium SS. Patrum* t. II (1700) p. 26—35.

3) *Biblioth. vet. Patr.* t. I (1765) p. 316—319.

4) *Reliquiae sacrae* Ed. I 1814 t. I p. 3—38. Ed. II 1846 p. 3—44.

5) *Patr. gr.* t. V 1857 p. 1255—1262.

6) *Zeitschr. für wiss. Theologie* 1875 p. 231—270.

7) *Patr. apost.* 1875 I p. 180—196; 1878 I. II p. 87—104.

8) Cf. Trithem. *Catal.* c. 414.

9) *Epistle to the Galat.* Ed. V 1876 p. 273.

10) *Basilides, Deutsche Ausgabe* 1868 p. 111 sq. — In editione, quae mihi praesto est (Venetiis 1485), locus sub voce *Maria* legitur fol. O IIII.

Domini audisse enuntiat. Conicere licet, unum ex illis Papiam fuisse, qui Ioannem apostolum audierat, cuius discipulum Irenaeum ipsum fuisse Hieronymus (Ep. 75 ad Theod. c. 3) tradit, e cuius opere locum laudato auctore exscripsit, cui viri plures docti etiam Fragmenta XIV et XVII attribuenda esse putant; alterum Polycarpum, quem Irenaeus III c. 3, 4 (cf. Ep. ad Flor. ap. Eus. H. E. V c. 20) se in prima aetate vidisse distinctis verbis dicit. Haud dubie etiam alios voce *πρεσβύτεροι* designabat. Qui autem hi fuerint, dici nequit, neque minus incertum est, cui ex senioribus verba adiudicanda sint, quae allegat. Uno loco (Fragm. VI) vix definiri potest, quae sint senioris testis, quae Irenaei referentis.

Collegerunt hucusque Fragmenta Routh ¹⁾, Migne ²⁾, Harnack ³⁾.

VITA POLYCARPI.

Hanc scripturam primus Halloix ad adornandam Polycarpi Vitam adhibuit ⁴⁾. Bollandus eam latine versam typis expressit ⁵⁾. Zahn ex hac versione nonnulla excerpsit et Martyrio Polycarpi adiunxit ⁶⁾. Duchesne, Historiae eccles. in schola Parisina catholica professor, eam graece edendam curavit ⁷⁾ mihi-que liberalissime plagulas editionis suae communicavit, ita ut haec editio paulo post illam in publicum proditura sit.

Equidem scripturam non tanti aestimo, quanti Zahn, qui scripsit ⁸⁾: *Si graecus liber (sc. Vitae Polycarpi) praesto esset, totum edidissem; nam multo quidem maioris pretii is est, quam quae de Ignatio edendae mihi erant fabulae.* Non enim

1) Reliquiae sacrae. Ed. I t. I p. 41—65. Ed. II t. I p. 47—68.

2) Patr. gr. t. V 1857 p. 1386—1402.

3) Patr. apost. 1875 I p. 196—205; 1878 I. II p. 105—114.

4) Illustr. eccl. or. script. Vitae et Doc. 1633. t. I.

5) Act. SS. 26 Ian. t. II p. 695—702 ed. Venet. 1734.

6) Ign. et Polyc. epist. p. 169 sq.

7) Vita S. Polycarpi Smyrnaeorum episcopi, auctore Pionio, primum graece edita a L. D. Parisiis 1881.

8) Ign. et Polycarpi epist. p. L.

verum esse videtur id, quod initio libri (1, 1) legitur, narrationem ex libris antiquioribus haustam esse. Auctor potius ea narrat, quae per famam vel traditionem de S. Polycarpo vulgata erant, et recte Duchesne ad illum locum adnotavit: Codicum vetustate se tuetur noster, ut solent apocryphorum scriptores. Aut fide dignus est is, qui dicens de vita S. Polycarpi et imprimis de consecratione episcopi (c. 12) nullam omnino Ioannis apostoli mentionem facit, altera autem ex parte Paulum apostolum Smyrnae praedicasse et testimonium contra Quartodecimanos exhibuisse (c. 1) dicit? Nihilominus scriptura non parvi aestimanda est. Est monumentum antiquitatis christianae, et quamquam non ostendit, qualis revera Polycarpus fuerit, attamen manifestat, qualem christiani saeculi IV vel saec. III exeuntis eum habuerint. Illo enim tempore eam confectam esse ex eo appareat, quod auctor c. 7 de theologia tractans nullam prodit scientiam controversiarum, quae inde a saeculo IV ineunte ecclesiam perturbabant. Saeculo IV exeunte autem scripturam iam lectam fuisse testis est Macarius Magnes, quem eundem esse cum Macario Magnetum episcopo statuere licet, qui in synodo ad Quercum a. 403 accusator Heraclidae episcopi Ephesini erat ¹⁾. Quae enim ille Apocr. III c. 24 ²⁾ dictum Domini: *Super aegros manus imponent et bene habebunt* (Marc. 16, 18) interpretans scripsit: Αὐτι δ' οὖν τὴν Σμυρναίων ἐπισκοπὴν διέπων Πολύκαρπος, τοῦ καιροῦ τῶν ληϊῶν μεγάλως νοσήσαντος, ὀπηνίκα μηδὲ μικρῶ νέφει κρυπτόμενος οὐρανὸς ἄσβεστον ἐξ ἀέρος τὴν φλόγωσιν ἐπεμπεν εἰς ἄμετρον τὴν ἐπικειμένην διακαίων ἤπειρον μέχρι τοσοῦτου καὶ τῶν λιβάδων τὰς νοτίδας ἐξήρανε, ἐπὶ πολὺ δὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λυπηροῦ πιέζοντος, παρελθὼν ὁ θεσπέσιος ἐκεῖνος ἀνὴρ καὶ θεασάμενος τοὺς οἰκήτορας οὕτω τετραχωμένους, τὰς χεῖρας δι' εὐχῆς ἐπιβαλὼν τρόπον τινὰ κεκαυμένῳ καιρῷ ἐξαίφνης τοῦ καλῶς ἔχειν ἐποίησε τὰ πάντα· ἀμέτρως δ' αὐθις ὑετῶ πνιγομένης τῆς χέρσου καὶ τῶν

1) Phot. Bibl. cod. 59 ed. Bekker p. 17. Harduin, Concil. Coll. t. I p. 1038. Möller in *Theolog. Literaturzeitung* 1877 p. 523. Duchesne l. c. p. 7 ad hanc sententiam accedit, cum in commentatione de Macario Magnete (1877 p. 9 sq.) in alia opinione fuisset.]

2) Ed. Blondel Paris. 1876 p. 109.

ἐνοίκων οἰκτρῶς ὀδυρομένων, πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς ἀέρα τὰς χεῖρας πετάσας ἔλυσε τὸ δεινόν, τὸ στυγνὸν ἰασάμενος. Καὶ δὴ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς χήρας ¹⁾ βίον οἰκονομῶν, ὁποῦ δι' ἄν πιστεύων τὰς χεῖρας ἐπέβαλε, καλῶς ἔσχευεν ἅπαντα, ea haud dubie e Vita Polycarpi desumpta sunt, ubi c. 17 de siccitate aliqua maxima precibus episcopi Smyrnaeorum finita et c. 3 de administratione domus Callistus per eundem feliciter facta sermo est. Aliud miraculum quidem, quo pluvia nimis inundans a Polycarpo coerchetur, in Vita non legitur. Sed scriptura non integra ad nos pervenit. Codex, qui eam exhibet, lacunis hiat, inprimis fine mutilus est, ubi narratio illa fuisse videtur. Insuper Menaea graeca, quae hoc miraculum una cum priore commemorant, illud revera in Vita olim lectam fuisse testantur ²⁾.

Auctor ibi habitasse videtur, ubi Polycarpus vixit, scilicet in Asia vel in provincia aliqua finitima. Quod colligitur non tantum ex eo, quod Vitam celeberrimi Asiae episcopi et martyris (cf. Mart. Polyc. 12, 2) scripsit, sed etiam magis ex eo, quod initio libri (1, 6) Montanistas vel Phryges oppugnat.

Halloix auctorem scripturae Pionium illum esse putat, cuius nomen in appendice Martyrii Polycarpi (22, 3) nobis occurrit ³⁾. Bollandus ⁴⁾ eandem sententiam tulit, ad quam etiam Zahn ⁵⁾ et Duchesne ⁶⁾ accesserunt. At non solum verba ἐπανεληθῶν ἀνωτέρω (1, 1) Bollandus haud recte interpretatus esse videtur, sed etiam in eo erravit, quod Martyrium Polycarpi ante Vitam legi putabat. Verba enim ἐπανεληθῶν ἀνωτέρω interpretans *altius rediens, priora repetens*, ita pergit:

1) Ita recte coniecit Zahn in *Zeitschrift für Kirchengeschichte* t. II (1878) p. 456. Codex habet χεῖρας. Editor coniecit διὰ χεῖρας.

2) Cf. Duchesne l. c. p. 8.

3) Quibus rationibus commotus ita iudicaverit, nescio, cum ipsius liber haec scribenti mihi non praesto sit.

4) Act. SS. l. c. p. 692.

5) L. c. p. L et 169.

6) L. c. p. 9. Hic autem non solum monet, auctorem non confundendum esse cum Pionio celeberrimo presbytero Smyrnaeo, qui Decio imperatore martyrium fecit, sed etiam suspicatur, auctorem aliud nomen habuisse, eo autem consilio Pionii nomen libello suo indidisse, ut idem esse videretur cum martyre illo, qui literis ac cultu Polycarpi insignitus erat.

Unde consequens est ab eodem haec scribi, a quo quae praecesserant, Pionio nimirum. Itaque id solum dici potest, verbis καθὼς δηλώσω ἐν τῷ καθεξῆς (Mart. Polyc. 22, 3) Pionium scripturam aliquam indicare, quae fortasse eadem sit atque haec Vita. Insuper statuendum est, auctorem alium locum Vitae dedisse, quam quem nunc in codice obtinet. Dubito, num rebus sic stantibus scriptura Pionio adiudicanda sit.

Codex Parisinus, qui Vitam exhibet, est numero 1452 signatus, in folio, membranaceus, fol. 227, saec. X. Vita legitur fol. 182—192 eamque fol. 192 Martyrium Polycarpi excipit. Ordo foliorum autem inversus est. Folium 185 est ante folium 183, folium 186 post folium 188. Unum folium excisum est (cf. 16, 4). Codicem etiam aliis lacunis hiare et fine mutilum esse iam supra dixi. Nunc addo, in editione principe non solum 4, 1; 9, 2 et 17, 6 lacunam indicari, sed etiam 7, 5 (post vocem ἀδύνατα); 10, 1 (post ἐρμηνείας); 11, 5 (post ἀγρῶν) et 9, 2 alteram (post κατορθώματα). Attamen hae lacunae non a librario codicis, sed potius ab editore notatae esse videntur.

Codex sine dubio idem est, e quo Bollandus Vitam latine vertit. Et textus et lacunae id probant. Paucissimis tantum locis versio a codice discedit, et accuratius illos inspiciens invenies, interpretem aut verba graeca aut false legisse aut minus recte intellexisse. Respicias velim 6, 2. Verba codicis ὡς ἂν γεννήτορα ἀγαπῶν, οὐκ ἐπιπλάστῳ μέντοι λόγῳ, ἀλλ' ἡσυχῇ μὲν καὶ μὴ παράπαν διόλου αὐτῷ γινόμενος, ὑπεξαναχωρῶν δὲ τοὺς λέγοντας ἤδη καιρούς, ὡς μηδὲ προσκορῆ μήτε αἰεὶ μέλλειν δοκεῖν εἶναι, ita interpretatus est: *eum ut parentem reverebatur, non fucatis sermonibus, nec omnino una vice ac subito conciliata invicem caritate, sed sensim ac tacite; aspernabatur enim eos, qui dicunt: Noverat tempora opportuna, ut neque fastidium afferret neque semper eadem placitura existimaret.* Haud tibi fugere potest, eum textum eundem habuisse ac codex. Sed ordinem verborum paullulum mutavit et pro ἤδη legit ἤδει, ut comprehenderet τοὺς λέγοντας. Emendatio certe reicienda est. Num ego locum ad explicandum difficillimum rectius emendaverim et interpretatus sim, alii iudicent¹⁾. Id tantum animad-

1) Dum hanc plagulam corrigo, editio princeps iam saepius laudata

verto, quam paucissima emendare me voluisse, cum pravitas sermonis non tam librario alicui quam auctori scripturae attribuenda esse videatur. Cf. 9, 3; 11, 5; 12, 3.

Zahn ¹⁾ putavit, Vitam in utroque codice exstitisse, in quo Halloix Polycarpi Martyrium legit. Rationes autem, quas protulit, id non probare videntur. Lacunam inprimis, quae est inter capita XVI et XVII, Halloix haud dubie ex ingenio suo explevit, non ex alio codice. Si enim alium librum consulisset vel si codicem haberemus integrum, mentionem aliquam inveniremus, ut recte animadvertit Duchesne, συγγραφῆς illius, ad quam Polycarpus paulo infra (17, 6) alludit.

Versio latina Bollandi est, a me passim correctata ac castigata.

Emendationes editoris primi notavi siglo D.

ipsa in manus meas venit mihi ostendit, editorem Parisinum quoque demum hunc locum emendasse, postquam prius eum intactum reliquit. Scripsit pro τὸς λέγοντας ἤδη: τὸς ἀεὶ ὄντας, ἦδει, et fateor, hanc coniecturam paene magis mihi placere quam meam, quamquam non ὑπεξαναχωρῶν τὸς ἀεὶ ὄντας, sed potius ὑπεξαναχωρῶν ἀπὸ τῶν ἀεὶ ὄντων exspectandum est (cf. 4, 4; 17, 7). Quod autem ad τὸς λεγομένους καιροὺς addinet, lector animum velim advertat ad 4, 4. — Addo hic codicis et editionis principis lectiones in notis omissas: p. 316, 3 εἰς Σμύρνην: εἰς Σμύρνη cod, ἐν Σμύρνη D(uchesne) — 316, 20 μετ' αὐτοῦ: μ. αὐτὸν cod D — 318, 31 διοίδησεν: em διώδησεν D — 322, 21 καὶ ὁμιλεῖν: καιθ' ὁμιλεῖν cod, καὶ καθομιλεῖν D — 326, 20 μηδέ: em μήτε D — 328, 1 πολλά: πολλὰς cod — 330, 3 μὴ ἐνδέχεται: add recte εἶναι D, ita ut vertendum sit: non licet esse extra catholicam ecclesiam — 330, 16 καὶ cod: ὡς con D — 330, 13 ἀδύνατα: addendum esse φαίνεται, ὄντως εἶναι ἀδύνατα con D lacunam hic agnoscens — 332, 33 ὑμῶν cod: ἡμῶν D — 332, 35 sq. λαμπρύνεται cod: λαμπρύνηται D — 334, 20 λόγον: add καὶ D — 336, 1 ἡπία: ἡπεῖα (non ἡπεῖα) cod — 336, 10 νόμον: con δίκην D — 340, 4 ἀγρῶν: addendum esse ἔποντο vel συνῆλθον con D — 342, 21 ἀναγκαῖον: ἀναγκαίαν cod D — 344, 11 sq. ἡμέτερον cod: ὑμέτερον D — 344, 20 παρεθέμην cod: παρέθεντο D — 344, 25 τὸ pr: τοῦ cod — 348, 19 προσελθόντες cod: προσελθόντες D — 348, 21 sq. παντοκράτωρ: παντοκράτωρ cod D — 348, 31 ἀποβήσεσθαι: ἀποβλήσεσθαι cod D — 352, 34 τούτους cod: τούτοις D — 354, 12 ἀπολνώμεθα: ἀπολνώμεθα cod — 356, 16 σπείροντι: σπείραντι cod D.

1) Ignat. et Polyc. epist. p. LII.

EPISTULA PRIOR BEATI CLEMENTIS DISCIPULI PETRI APOSTOLI.

I. Omnibus, qui suam [quam] in Christo per Deum patrem [habent] vitam amant atque diligunt quique oboediunt veritati Dei in spe vitae aeternae, qui amant fratres suos et amant 5 proximos suos in caritate Dei, [fratribus] virginibus beatissimis, qui dedunt se servandae virginitati *propter regnum caelorum*, et [sororibus] virginibus sacris ea quae in Deo est pax.

II. Unicuique virginum [fratrum aut sororum], qui vere statuerunt servare virginitatem *propter regnum caelorum*, neces- 10 sarium est caelorum regno usquequaque dignum esse. 2. Neque enim aut eloquentia aut fama, aut conditione [vitae] et prosapia, aut formositate aut [corporis] robore aut diuturno [vitae] tempore regnum caelorum obtinetur; verum obtinetur illud fidei efficacia, [quae adest] ubi quis opera fidei ostendit.

I, 1. *quam . . . habent etc.*] Voces uncinis [] inclusas interpres adiuvandam versionis intelligentiam de suo addidit. -- *fratribus*] In syriaca lingua virgines huius et alterius sexus ipsa vocabuli forma (cf. Apoc. 14, 4. Act. 21, 19) distinguuntur. Quo discrimine cum latina lingua careret, necesse fuit hic addere *fratribus* et mox *sororibus*. Clemens graece hic scripserit *τοῖς μακαρίοις παρθένοις*, et mox *ταῖς ἱεραῖς παρθένοις*. Nimirum in seriore graecitate vox *παρθένος* usurpari solebat etiam de maribus, qui caelibem vitam viverent.

Cf. Aemilium Portum ad Suidam sub voce Ἄβελ. BEELEN. — *propter etc.*] Matth. 19, 12.

II, 1. Hic versus verbotenus ita vertendus est: *Omnes virgines* (fratres) *et virgines* (sorores), *qui in veritate statuerunt servare virginitatem propter regnum caelorum, necessarium est unicuique ex illis caelorum regno dignum esse omni in re.* BEELEN. — *cael. regno etc.*] Cf. II Thess. 1, 5.

2. *opera fidei*] Cf. Iac. 2, 17 sqq. I Clem. 33, 1. — *luceat etc.*] Matth. 5, 16. Cf. I Petr. 2, 12.

Scilicet qui revera pius est, eius opera de fide ipsius testantur, quod verus sit fidelis, [praeditus] fide magna, fide perfecta, fide in Deo, fide quae *luceat in bonis operibus*, ut omnium *pater* per Christum *glorificetur*. 3. Ii ergo, qui in
 5 veritate virgines sunt propter Deum, oboediunt illi, qui dixit: *Iustitia et fides ne tibi deficiant; alliga illas collo tuo, et invenies animae tuae misericordiam; et meditare bona coram Deo et coram hominibus*. 4. *Semitae iustorum ergo veluti lux* lucent, crescitque *illarum lux, donec firma stet dies*.
 10 Etenim radii lucis illorum [iustorum] etiam nunc illustrant totum mundum per bona opera, ita ut sint revera *lux mundi, lucens sedentibus in tenebris*, ut surgant discedantque ex tenebris illis ope lucis bonorum pietatis operum, *ut videant opera nostra bona et glorificent patrem nostrum caelestem*. 5. Nam
 15 hominem Dei oportet in omnibus verbis factisque suis perfectum esse adornatumque in sua ratione agendi omnimoda honestate atque ordine et recte facere opera sua omnia.

III. Sunt enim utriusque sexus virgines pulcrum quoddam exemplar, [propositum et praesentibus] fidelibus et iis, qui
 20 [deinceps] futuri sunt fideles. Nomen autem [fidelis] solum sine operibus non introducet in regnum caelorum; si quis autem fuerit fidelis in veritate, is salvari poterit. Nam quod quis nomine tantum vocatur fidelis, operibus autem non est, non ideo illi contingit, ut sit revera fidelis. 2. Igitur [cavete] *ne quisquam*
 25 *decipiat vos vanis sermonibus erroris*. Nam eo, quod nomen virginis cuiquam fuerit, si desunt illi opera praecellentia et pulcra et virginali statui convenientia, salvari non poterit. 3. Etenim Dominus noster istiusmodi virginitatem *stultam* vocavit, prout dixit in evangelio; quae quidem propterea, quod nec
 30 oleum habebat neque lumen, relictam fuit extra regnum caelorum et prohibita a gaudio sponsi et cum sponsi adversariis com-

3. *iustitia etc.*] Prov. 3, 3. 4.

4. *semitae etc.*] Prov. 4, 18. — *lux etc.*] Matth. 5, 14; 4, 16 (ies. 9, 2). — *ut videant etc.*] Matth. 5, 16.

5. Cf. I Tim. 6, 11. II Tim. 3, 17. I Cor. 14, 40.

III, 1. *nomen etc.*] Cf. Matth. 7, 21. Luc. 6, 46. — *fidelis in v.*] Cf. Ign. Magn. 4.

2. *ne quisquam etc.*] Eph. 5, 6.

3. *stultam*] Matth. 25, 1 sqq. — *species etc.*] II Tim. 3, 5. Gal. 6, 3.

putata. Nimirum apud eos, qui tales sunt, solummodo est *species pietatis; virtutem autem eius abnegant*. Apud se existimant se esse aliquid, cum nihil sint, et errant. 4. *Unusquisque ergo exploret opera sua* seque ipse noscat; nam *vanum cultum* [Deo] exhibet, quicumque virginitatem et sanctimoniam 5 profitetur, *virtutem autem eius abnegat*. Est enim istiusmodi virginitas immunda et ab omnibus bonis operibus reiecta. Scilicet *ex fructibus suis unaquaeque arbor cognoscenda est*. 5. *Attendito ad id, quod dico. Dabit tibi Deus intellectum*. Quicumque coram Deo spondet se servaturum esse castitatem, 10 omni sancta Dei virtute accingi debet. 6. Et si vere timoratus corpus suum crucifixerit, pietatis causa etiam recusat id, quod dixit [Scriptura]: *Crescite et multiplicamini*, et omnem ornatum ac sollicitudinem et voluptatem ac seductionem huius saeculi et commessiones eius et ebrietatem omnesque delicias 15 eius atque relaxationes; et removet sese ab omni convictu cum hoc saeculo et a laqueis eius et retibus et impedimentis eius; et dum versaris super terram, ama, ut labor et negotium tuum sint in caelis.

IV. Is ergo, qui magna haec et excellentia sibi expetit, 20 eam ob causam universo mundo renuntiat seque ab eodem divellit, ut deinceps sicut sancti angeli vitam vivat divinam caelestemque in pura sanctaque operatione et *in sanctificatione spiritus Dei*, atque ut Deo omnipotenti serviat per Iesum Christum *propter regnum caelorum*. 2. Hanc ob causam divellit sese 25 ab omnibus corporis cupiditatibus, et non illud *crescite et multiplicamini* solum recusat. At concupiscit ille *spem promissam et praeparatam et repositam in caelis* a Deo, qui ore professus est nec mentitur, quod [promissa illa spes] excellentius quid

4. *unusqu. etc.*] Gal. 6, 4. — *vanum c.*] Iac. 1, 26. — *ex fructibus etc.*] Matth. 12, 33.

5. *attendito etc.*] II Tim. 2, 7. Cf. I Clem. 38, 2. Tert. de virg. vel. c. 13.

6. *crescite etc.*] Gen. 1, 28. — *omnem ornatum etc.*] Cf. Cypr. de hab. virg. c. 5. Chrysost. de virg.

c. 77. — *in caelis*] Cf. Phil. 3, 20.

IV, 1. *sicut s. angeli*] Cf. Matth. 22, 30. Greg. Nyss. de virg. c. 14.

— *in s. spiritus*] II Thess. 2, 12.

2. *sp. repositam in c.*] Col. 1, 5. — *excellentius etc.*] Alludit auctor ad

Ies. 46, 4. 5. Cf. Ambros. de instit. virg. c. 6. Aug. de s. virg. c. 24.

— *torus imm.*] Hebr. 13, 4.

sit quam filii et filiae, et quod utriusque sexus virginibus daturus esset locum in domo Dei praeclarum, qui excellentius quid erit, quam sunt filii et filiae, et praestantior, quam futurus sit locus eorum, qui in casto vixerint connubio et quorum *torus* fuerit *immaculatus*. Scilicet utriusque sexus virginibus ob sublimem illam et heroicam [virginitatis] professionem daturus est Deus regnum caelorum sicut sanctis angelis.

V. Virgo igitur tu esse cupis. At nostine, quanti laboris et molestiae res sit virginitas vera, illa, quae perseveranter *adstat coram Deo omni tempore* nec ab eo recedit et *sollicita est, quomodo possit Domino suo placere casto corpore et spiritu?* 2. Nostin', quanta gloria competat virginitati, et ideone facis hoc? Nostin', quaeso, et intellegisne, quid tandem facere cupias? Nostin' sanctae virginitatis sublime officium? 15 Nostin' sicut vir in hunc agonem legitime descendere atque certare, cum hoc in virtute spiritus eligis, ut coroneris corona lucis teque [triumphantem] circumducant per *Ierusalem supernam?* 3. Si igitur omnia haec desideras, vince corpus, vince carnis libidines, vince mundum in spiritu Dei; vince vanas istas praesentis saeculi res, quae transeunt et atteruntur et corrumpuntur et finem habent; vince draconem, vince leonem, vince serpentem, vince satanam per Iesum Christum, qui te roboraturus est auditione verborum suorum et divina eucharistia. 4. *Tolle crucem tuam et sequere eum*, qui te mundavit, Iesum Christum 25 Dominum tuum. Contende, ut curras recte et fiducialiter, non trepide, sed animose, spe Domini tui fretus, fore ut per Iesum Christum adipiscaris *supernae vocationis* tuae coronam victoriam. 5. Quicumque enim ambulat perfectus in fide nec timet, is re vera accipit coronam virginitatis, quae ut res est magni 30 laboris, ita et magnam quoque habet mercedem. Num intellegis et nosti, quam sit res honorabilis castimonia? Num intellegis, quam magna, quam excellens sit gloria virginitatis?

V, 1. *adstat etc.*] Verba sapientiae in Prov. 8, 27. 30. — *sollicita etc.*] I Cor. 7, 34.

2. *agonem*] Cf. II Tim. 2, 5. — *Ierusalem s.*] Gal. 4, 26.

3. *Draco, leo, serpens* spiritus nequam appellatur Apoc. 12, 7. I Petr. 5, 8. II Cor. 11, 3; *satanas* passim. 4. *tolle etc.*] Matth. 16, 24. — *sup. vocationis*] Phil. 3, 14.

VI. Uterus sanctae virginis gestavit Dominum nostrum Iesum Christum, Dei filium, et corpus, quod Dominus noster gessit et quo certamen suum fecit in hoc mundo, ex sancta virgine induerat, (et postquam Dominus noster homo factus est in virgine, hanc vitae rationem in hoc mundo tenuit). Hinc ergo intellege praestantiam et claritatem virginitatis. Vin' tu esse Christianus? Christum ergo imitare in omnibus. 2. Ioannes legatus, qui ante Dominum nostrum venit, *quo maior quisquam non fuit inter natos ex mulieribus*, sanctus Domini nostri nuntius, virgo fuit. Imitare ergo Domini nostri legatum, et esto amicus eius in omnibus. 3. Deinde Ioannes, *qui super pectus Domini nostri recubuit, quem [Dominus] valde diligebat*, is quoque virgo fuit; neque enim sine causa Dominus noster illum [sic] diligebat. 4. Paulus quoque et Barnabas et Timotheus cum reliquis aliis, *quorum nomina scripta sunt in libro vitae*, hi, inquam, omnes castimoniam dilexerunt atque amarunt et in isthoc certamine cucurrerunt cursumque suum immaculate confecerunt ut Christi imitatores et tamquam filii Dei vivi. 5. Sed et Eliam et Elisaeum aliosque multos viros

VI, 1. Excellentiam virginitatis auctor ab eo commendat, quod Iesus Ch. matrem habere voluerit virginem. Verba uncinis inclusa desunt in codice, exstant autem in fragmento syriaco, et contextus docet, ea hoc loco excidisse. Fragmentum latine versum hoc est: *Num intellegis, quam sit res honorabilis castimonia? Nostine, quanta gloria ornata fuerit virginitas? Virginis uterus gestavit Dominum nostrum Iesum Christum, Deum verbum; et postquam Dominus noster homo factus est in virgine, hanc vitae rationem in hoc mundo tenuit. Hinc cognoscito gloriam virginitatis.* Quae verba si cum iis comparaveris, quae in textu leguntur, ea ab illis paulum discrepare haud te fugiet. Beelen (p. LIV) contendit, fragmentum par-

ticulam esse versionis diversae ab ea, quae hic editur. Sed res non certa est. Auctor fragmenti locum aut parum accurate e memoria allegavit aut ipse vertit.

2. *ante Dominum*] Alludit auctor ad Ioann. 1, 15. — *quo maior etc.*] Matth. 11, 11. — De virginitate Ioannis Bapt. dicunt etiam Hieronymus adv. Iovin. II c. 16, Chrysostomus de virgin. c. 79, Pseudoignatius ad Philad. 4, 4.

3. *qui s. pectus etc.*] Ioann. 21, 20. Cf. Hieron. adv. Iovin. I c. 26.

4. Paulus ab auctore inter virgines enumeratur. Aliter Pseudoignatius ad Philad. 4, 5, qui tamen Timotheum inter eos recenset, qui in castitate de vita exierunt. — *quorum nom.*] Philipp. 4, 3.

5. De Eliae et Elisaei vita cae-

sanctos invenimus vitam egisse caelibem atque immaculatam. His igitur si cupis similis fieri, fortiter illos imitare; dixit enim [Scriptura]: *Seniores vestros honorate, cumque eorum vitae rationem moresque videritis, fidem illorum imitemini.* Et iterum
 5 ait: *Imitemini me, fratres, sicut ego Christum.*

VII. Illi ergo, qui Christum imitantur, strenue ipsum imitantur. Nam qui *Christum* revera *induerunt*, imaginem eius exprimunt in cogitationibus suis et in omni vitae suae ratione et in omnibus actionibus suis et in verbis et in factis et in pa-
 10 tientia et in [animi] fortitudine et in scientia et in pudicitia et in longanimitate et in puro corde et in fide et in spe et in amore erga Deum pleno atque perfecto. 2. Itaque nemo, qui virginitatem profitetur, sive frater sive soror, salvari poterit, nisi sit omnino sicut Christus, et sicut illi, *qui sunt Christi.*
 15 Scilicet quicumque caelibem vitam agit secundum Deum, sive frater sive soror, castus ille est corpore et spiritu atque in cultura Domini sui assiduus; neque discedit ab eo aliorum, sed quovis tempore famulatur in puritate et sanctitate in spiritu Dei, *sollicitus, quomodo placeat Domino suo*, estque sollicitus,
 20 ut quavis in re illi placeat. 3. Talis a Domino nostro non recedit, verum spiritu cum Domino suo est, sicut scriptum est: *Estote sancti, sicut ego sanctus sum, dicit Dominus.*

VIII. Neque enim si quis nomine tantum sanctimonialis vocatur, iam sanctimonialis est; verum omnino sanctimonialis
 25 esse debet et corpore et spiritu; et gaudent omni tempore, qui [vere] virgines sunt [sive fratres sive sorores], similes sese reddere Deo Christoque eius, atque hos imitantur. 2. Scilicet in talibus non est *prudentia carnis*; in iis, qui veraciter fideles sunt et *in quibus spiritus Christi habitat*, inesse nequit *carnis*

libe cf. Chrysost. de virg. c. 79; Pseudoign. ad Philad. 4, 4. — <i>seniores etc.</i>] Hebr. 13, 7. Ceterum auctor sensum potius quam ipsa Pauli apostoli verba expressit. — <i>imitemini etc.</i>] I Cor. 4, 16; 11, 1.	<i>sollicitus etc.</i>] I Cor. 7, 32. 3. <i>estote etc.</i>] I Petr. I, 16. Lev. 11, 44; 19, 2; 20, 7. VIII, 2. <i>prudentia carnis</i>] Rom. 8, 6. — <i>in quibus etc.</i>] Rom. 8, 9. — <i>scortatio etc.</i>] Gal. 5, 19—21. — <i>scel. inventio</i>] Cf. Rom. 1, 30.
VII, 1. <i>Chr. induerunt</i>] Rom. 13, 14. 2. <i>qui s. Christi</i>] Gal. 5, 24. —	

prudencia, quod est scortatio, contaminatio, impudicitia, idololatria, incantatio, inimicitia, aemulatio, contentio, iracundia, lites, dissidia, invidia, ebrietas, comessatio, scurrilitas, stultiloquium, risus effusus, calumnia, insusurrations; acerbitas, stomachus, vociferatio, convicium, petulantia, malignitas, scelerum inventio, mendacitas, loquacitas, nugiloquium, minae, stridor dentium, incriminatio, vexatio, contemptio, percussio, 3. animi elatio, arrogantia, gloriatio, tumor animi, iactatio generis, formae, dignitatis, opulentiae, potentiae, litigium, iniuria, praestandi cupiditas, odium, inimicitia, invidia, perfidia, vindicta, 10 crapula, gula, avaritia, quae est idololatria, cupiditas, quae radix est omnium malorum, studium ornatus, vana gloria, impetrandi cupiditas, impudentia et superbia, quae vocatur mors cuique Deus resistit. 4. Quicumque [vitia] haec aut his similia habet, is homo carnalis est. Nam quod nascitur ex carne, 15 carnale est; et qui de terra est, de terra loquitur et de terra cogitat; carnis autem desiderium inimicitia est cum Deo; nam non subicit sese legi Dei; neque enim potest [legi Dei sese subicere], propterea quod in carne est, in qua non habitat bonum, quia spiritus Dei in ea non est. 5. Hanc ob causam merito 20 dicit [Scriptura] in generationem istiusmodi [hominum carnalium]: Non habitabit spiritus meus in hominibus in perpetuum, quia caro sunt. Omnis ergo, in quo spiritus Christi non est, is non est eius, sicut scriptum est: Recessit spiritus Dei a Saul, et vexavit eum spiritus nequam, qui super eum emissus 25 fuerat a Deo.

IX. Voluntati spiritus Dei consentit quisquis, in quo est spiritus Dei; et quia consentit spiritui Dei, ideo carnis opera mortificat vivitque Deo, subigens et in servitutem redigens cor-

3. *an. elatio*] Ante hanc vocem leguntur in textu syriaco duo vocabula, quae Beelen latine transferre non est ausus, cum de eorum significatione non satis ipsi constaret. — *avaritia etc.*] Col. 3, 5. I Tim. 6, 10. — *superbia — mors*] Cf. Tob. 4, 13 (LXX) vel 14 (Vulg.). Rom. 8, 6. — *cuique Deus r.*] I Petr. 5, 5. Iac. 4, 6.

4. *quod nascitur etc.*] Ioann. 3, 6. 31. — *carnis etc.*] Rom. 8, 7. — *in qua etc.*] Rom. 7, 18. —

5. *non habitabit etc.*] Gen. 6, 3. — *is n. est eius*] Rom. 8, 9. — *recessit etc.*] I Reg. 16, 14.

IX, 1. *in servitutem etc. repr. fiat*] I Cor. 9, 27.

pus suum affligensque illud, ut aliis praedicans pulcrum sit exemplum et imago fidelibus ac versetur in operibus spiritu sancto dignis, ut ne *reprobus fiat*, sed probatus sit coram Deo et coram hominibus. 2. Ab eo, inquam, *homine, qui*
 5 *Dei est, desiderium carnis* omne abest, inprimis autem ab utriusque sexus virginibus; sed fructus eorum omnes sunt *fructus spiritus* et vitae, ac veraciter sunt [tales homines] civitas Dei et habitacula et *templa*, in quibus commoratur et *habitat Deus* versaturque sicut in sancta civitate caelesti. 3. Ideo autem
 10 *mundo apparetis sicut luminaria, quia ad verbum vitae attenditis*; atque ita estis revera laus et gloria ac laetitiae corona et gaudium bonorum servorum in Domino nostro Iesu Christo. 4. Omnes enim, qui videbunt vos, *agnoscent vos esse semen, cui benedixit Dominus*, esse veraciter semen inclitum sanctum-
 15 *que et regnum sacerdotale, gentem sanctam, gentem hereditatis* [Dei], heredes divinarum promissionum, quae nec corrumpuntur nec marcescunt, [de quibus scriptum est]: *id quod oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis adscendit, quod Deus praeparavit diligentibus illum et mandata eius ob-*
 20 *servantibus.*

X. Persuasum autem nobis est de vobis, fratres, ea vos cogitare, quae ad vitam vestram requiruntur. Verum ita loquimur de iis, quae loquimur, ob malos [qui nunc currunt] rumores de impudentibus quibusdam hominibus, qui sub pietatis
 25 praetextu cum virginibus [in eadem domo] habitant et periculo sese obiciunt aut soli cum illis deambulant per viam et solitudinem, viam periculis plenam et plenam offendiculis et la-

2. *homine etc.*] I Tim. 6, 11. — *abest*] Cf. Gal. 5, 24. — *fr. spiritus*] Gal. 5, 22. — *templa etc.*] I Cor. 3, 16.

3. *mundo etc.*] Philipp. 2, 15. 16.

4. *agnoscent etc.*] Ies. 61, 9. — *regnum etc.*] I Petr. 2, 9. — *nec corrumpuntur etc.*] Cf. I Petr. 1, 4. — *id quod etc.*] I Cor. 2, 9.

X. Cf. ad hoc caput Pastor Hermae, Sim. IX c. 11. Iren. adv. haer.

I c. 1, 12. Tert. de ieiun. c. 17. Cypr. Ep. 4 ed. Hartel. Euseb. H. E. VII c. 30, 6. Syn. Illiber. c. 27. Syn. Ancy. c. 19. Syn. Nic. c. 3. Pseudo-cypr. de singul. cler. Epiph. H. 47 c. 3; H. 61. 63. Hieron. Ep. 22 c. 14; 117 c. 6 sqq. Chrys. adv. eos qui subintrod. hab. virg.

1. *de iis quae loqu.*] Beelen haec verba quasi glossema aliquod in versione omisit.

queis et foveis; cuiusmodi agendi ratio Christianos et [viros] religiosos prorsus dedecet. 2. Alii autem in accubitis edunt et bibunt cum illis, cum virginibus et cum sacratis, lascivam inter licentiam multamque turpitudinem; id quod fieri non debet inter fideles et minime inter illos, qui virginalem statum sibi elegerunt. 3. Alii autem congregantur ad vanam futilemque confabulationem et ad ridendum atque ut male alii de aliis loquantur; et venantur sermones alii contra alios et sunt desidiosi; cum quibus ne cibum quidem sumere vobis permittimus. 4. Alii autem circumeunt per domos virginum fratrum aut sororum, sub praetextu visitandi illos aut legendi Scripturas aut exorcizandi eos aut docendi. Otiosi cum sint et nihil quidquam agant, investigant ea, quae quaerenda non sunt, et blandis sermonibus Christi nomine negotiantur. 5. Quos devitat divinus apostolus ob multitudinem scelerum eorum, sicut scriptum est: *Spinae progerminant in manibus otiosorum*, et: *Viae otiosorum plenae sunt spinis*.

XI. Quisquis enim otiosus est, sine labore est et sine utilitate. Tales sunt viae omnium illorum, qui nulli incumbunt labori, sed verba venantur atque hoc pro virtute habent et recte facto. 2. Istiusmodi homines, similia sunt opera eorum viduis illis otiosis garrulisque, quae *circumcursant et vagantur per domos* cum garrulitate sua, otiosos venantes sermones deque domo in domum eos deferentes cum multa exaggeratione absque timore Dei; et ad haec omnia, impudentes ut sunt, docendi praetextu varias doctrinas tradunt. 3. Atque utinam veras traderent doctrinas, tum o beati illi. Nunc vero triste hoc ibi adest, quod non intellegunt, quid velint [docere], et affirmant ea, quae non sunt. 4. Nempe doctores esse volunt

2. *cum virg. et c. sacratis*] Haec verba Beelen glossema esse putat.

4. *exorcizandi*] Cf. c. 11. — *quaerenda non sunt*] Cf. I Tim. 6, 20. Tit. 3, 9.

5. *devitat*] Cf. II Tim. 3, 1—6. Tit. 3, 10. — *spinae etc.*] Prov. 26, 9; 15, 19.

XI, 1. *quisquis — utilitate*] Haec verba Beelen tamquam glossema in versione iterum suppressit.

2. *opera eor.*] Glossa secundum Beelen. — *circumcursant etc.*] I Tim. 5, 13.

3. *tum o b. illi*] Glossa secundum Beelen.

et disertos sese ostendere, iniquitatem negotiantes in nomine Christi. Haec contingunt multis, servos Dei facere non decet; neque attendunt ad id, quod dicit (Scriptura): *Ne multi inter vos sint doctores, fratres, neque omnes sitis prophetae. Qui*
⁵ *in verbis suis non praevaricatur, hic homo perfectus est, potens domare et subigere totum corpus suum. 5. Et: Si quis loquitur, loquatur verbis Dei. Et: Si est in te intellegentia, responde fratri tuo; sin vero, pone manum tuam super os tuum. Modo tacendum est, modo loquendum. 6. Et iterum dicit: Qui*
¹⁰ *tempestive loquitur, decorum illi est. Et rursus ait: Sermo vester gratia conditus sit. Scire namque debet homo, quomodo unicuique oportune respondeat. Nam qui effutit, quidquid illi in buccam venerit, usque suscitabit iurgia, et qui garrulus est, augebit dolorem; et qui praeceps est labiis suis, incidet in*
¹⁵ *mala; nam ob linguae indisciplinam veniet ira, sed iustus linguam suam custodit et amat animam suam ad vitam. 7. [Istiusmodi homines, quos dixi] hi sunt, qui benignis et blandiloquis suis sermonibus decipiunt corda simplicium, et dum beatos illos praedicant, in errorem abducunt. 8. Timeamus ergo iudicium,*
²⁰ *quod imminet doctoribus. Grave enimvero iudicium subituri sunt doctores illi, qui docent et non faciunt; et illi, qui Christi nomen mendaciter assumunt dicuntque se docere veritatem, at circumcursant et temere vagantur seque exaltant atque gloriantur in sententia carnis suae. Isti sunt sicut caecus, qui*
²⁵ *caeco ducatum praestat et in foveam cadunt ambo. 9. At condemnabuntur, propterea quod garrulitate sua et vana doctrina animale docent sapientiam atque inanem fallaciam verborum persuasionis sapientiae humanae, [agentes in hoc] secundum*

4. *haec c. multis]* Glossema secundum Beelen. — *ne multi etc.]* Iac. 3, 1. I Cor. 12, 29. — *qui in verbis etc.]* Iac. 3, 2.

5. *si quis etc.]* I Petr. 4, 11. — *si est etc.]* Sirach 5, 14. — *modo etc.]* Eccles. 3, 7.

6. *qui etc.]* Prov. 25, 11. — *sermo etc.]* Col. 4, 6. — *qui effutit etc.]*

In unum auctor conflasse videtur Prov. 18, 6; 13, 3; 21, 23; Sirach. 20, 8.

7. *benignis etc.]* Rom. 16, 18.

8. *docent etc.]* Matth. 23, 3. — *gloriantur etc.]* Col. 2, 18. — *caecus etc.]* Matth. 15, 14.

9. *an. sapientiam]* Iac. 3, 15. — *inanem etc.]* In unum conflata sunt Col. 2, 8. 4 et Eph. 2, 2.

voluntatem principis potestatis aëris et spiritus illius, qui vim suam exserit in immorigeris; secundum institutionem huius saeculi et non secundum doctrinam Christi. 10. Verumtamen si accepisti sermonem scientiae aut sermonem doctrinae aut prophetiae aut ministerii, laudetur Deus, qui largiter opitulatur omnibus, qui omnibus dat nec opprobrat. Illo igitur charismate, quod a Domino accepisti, illo inservi fratribus pneumaticis, prophetis, [inquam], qui dignoscant Dei esse verba ea, quae loqueris; et enarra quod accepisti charisma in ecclesiastico conventu ad aedificationem fratrum tuorum in Christo. Nam bona sunt et eximia ea, quae utilitatem hominibus Dei afferunt, si apud te revera sunt.

XII. Pulcrum quoque atque utile est *visitare pupillos et viduas*, inprimis pauperes, qui multos habent liberos, *ante omnia autem domesticos fidei.* Sunt haec [opera] sine controversia officium servorum Dei, eaque praestare pulcrum ipsis atque decorum est. 2. Porro etiam hoc convenit fratribus in Christo et iustum atque decorum ipsis est, ut visitent eos, qui a malis spiritibus vexantur, atque orent et adiurationes super eos faciant utiliter, [adhibitis, inquam] precibus, quae acceptae sint coram Deo, non vero verbis splendidis multisque, [studio] compositis atque praeparatis [in eum finem], ut hominibus appareant eloquentes ac felicis memoriae. 3. Sunt autem similes *tibiae sonanti aut tympano tinnienti* garrulitatem eorum, et nihil iuvant eos, super quos adiurationes faciunt, sed [tantum] proferunt verba terribilia, quibus homines terrificant, non vero agunt ibi cum vera fide secundum doctrinam Domini, qui dixit: *Hoc genus non exit nisi in ieiunio ac precibus firmis et continuis atque intenta mente.* 4. Itaque sancte orent petantque a Deo cum alacritate omnique sobrietate et castitate, sine odio et sine

10. <i>sermonem etc.]</i> I Cor. 12, 5— 10. — <i>aut ministerii]</i> Glossa secundum Beelen. — <i>Deus qui etc.]</i> Iac. 1, 5. — <i>fr. pneumaticis proph.]</i> Cf. I Cor. 14, 29. 37. — <i>in eccl. conventu etc.]</i> Cf. I Cor. 14, 26.	<i>ante etc.]</i> Gal. 6, 10. Beelen haec verba glossema esse putat. 2. Cf. Act. 19, 13. 3. <i>tibiae etc.]</i> I Cor. 13, 1. — <i>garr. eorum]</i> Glossema secundum Beelen. — <i>hoc genus etc.]</i> Matth. 17, 20.
XII, 1. <i>visitare etc.]</i> Iac. 1, 27. —	

malitia. Sic adeamus fratrem aut sororem aegrotantes, eosque invisamus eo modo, quo hoc fieri decet: sine dolo et sine pecuniae amore et sine tumultu et sine garrulitate et sine agendi ratione, quae sit a pietate aliena et sine superbia, sed cum animo demisso et humili Christi. 5. Itaque ieiunio et oratione exorcizent illos, non vero verbis elegantibus sciteque compositis atque digestis, sed sicut homines, qui a Deo acceperunt charisma sanandi, (*gratis accepistis, gratis date*), confidenter, ad laudem Dei. Ieiuniis vestris et precationibus ac continuis vigiliis ceterisque bonis vestris operibus opera carnis mortificate per virtutem spiritus sancti. Qui sic agit, *templum is spiritus sancti Dei est*; hic daemona eiciat, et adiuvabit illum Deus. Nam pulcrum est opitulari aegrotantibus. Praecepit Dominus: *Daemona eicite*, aliasque multas sanationes facere iussit, et: *Gratis accepistis, gratis date*. 6. Magna iis, qui sic faciunt, merces est a Deo, qui fratribus suis inserviunt per charismata, quae illis a Domino sunt donata. Est enim hoc pulcrum et proficuum servis Dei, quia agunt secundum praecepta Domini, qui dixit: *Aegrotus eram et visitastis me*, et his similia. 7. Illud quoque pulcrum et iustum rectumque est, ut propter Deum proximum cum omni humanitate et honestate visitemus, sicut dixit apostolus: *Quis infirmus est, quin et ego infirmer? Quis scandalizatur, quin et ego offendam?* Quae omnia dicta sunt de amore, quo invicem nos diligere debemus. 8. Atque hac in re versemur absque offensione, nec quidquam faciamus cum discrimine personarum aut quasi ad pudorem aliorum, verum pauperes diligamus tamquam Dei servos atque illos inprimis visitemus. Etenim pulcrum hoc est coram Deo et coram hominibus, ut scilicet recordemur pauperum et ut fratres atque pere-

<p>4. <i>aegrotantes</i>] i. e. energumenos. — <i>animo etc.</i>] Cf. Matth. 11, 29.</p> <p>5. <i>charisma sanandi</i>] i. e. eiciendi daemones e corporibus obsessorum. Cf. Iust. Apol. II c. 6; Dialog. c. 85. Iren. adv. haer. II c. 31, 2 ed. Stieren. Orig. c. Cels. I c. 6; VII, c. 4. Tert. Apol. c. 23. Min. Fel.</p>	<p>Octav. c. 27. Cypr. ad Donat. c. 5. — <i>gratis etc.</i>] Matth. 10, 8. Beelen haec verba h. l. tanquam glossema in versione omisit. — <i>templum etc.</i>] I Cor. 6, 19. — <i>daemona etc.</i>] Matth. 10, 8.</p> <p>6. <i>aegrotus etc.</i>] Matth. 25, 36.</p> <p>7. <i>quis etc.</i>] II Cor. 11, 29.</p>
---	--

grinos diligamus propter Deum et propter eos, qui credunt in Deum, sicut ex lege ac prophetis et a Domino nostro Iesu Christo didicimus de caritate [exercenda] erga fratres et peregrinos, propterea quod ipsum hoc iucundum est atque acceptum vobis; propterea quod *omnes vos edocti estis a Deo.* ⁵ Nostis enim ea quae dicta sunt verba de caritate erga fratres et peregrinos; potenter namque dicta sunt verba illa omnibus, qui ea faciunt.

XIII. O fratres nostri dilecti. Etiam [hoc], quod quis aedificare debeat et confirmare fratres in fide unius Dei, manifestum est et notum. 2. Rursus et hoc quoque pulcrum est, ut nemo proximo suo invidet. 3. Atque iterum hoc pulcrum est atque decorum, ut, quotquot opus Dei operentur, in timore Dei opus Domini faciant; sic necesse ipsis est ut sese gerant. 4. Quod *mensis multa sit, operarii autem pauci*, etiam hoc notum est atque manifestum. Itaque *precemur Dominum menses, ut emittat operarios in messem suam*, operarios tales, qui *recte tractent verbum veritatis, operarios inconfusibiles, operarios fideles*; operarios, qui *sint lux mundi*, operarios, qui *operentur non hunc cibum, qui periturus est, verum cibum illum, qui permaneat in vitam aeternam*; operarios tales, quales [erant] apostoli; operarios qui imitentur patrem et filium et spiritum sanctum, de hominum salute sollicitos; 5. non operarios, qui *mercenarii* sint, non operarios, qui religionem et pietatem pro mercibus habeant [quibus negotientur]; non operarios, qui *ventri suo inserviant*; non operarios, qui *benignis et blandiloquis sermonibus decipiant corda simplicium*; non operarios, qui simulent lucis filios, cum non sint lux, sed tenebrae, *quorum*

8. *nec qu. f. cum discrimine person.*] Cf. Iac. 2, 1. Vox graeca est *προσωποληψία*, quae saepissime in S. Scriptura legitur. Cf. Rom. 2, 11. Eph. 6, 9. Col. 3, 25. — *propterea quod ipsum — Deo*] Glossema secundum Beelen. — *omnes edocti etc.*] Ioann. 6, 45. Ies. 54, 13. Cf. Barn. 21, 6.

XIII, 4. *mensis etc.*] Matth. 9, 37.

38. — *recte tractent etc.*] II Tim. 2, 15. — *lux m.*] Matth. 5, 14. — *operentur etc.*] Ioann. 6, 27.

5. *mercenarii*] Ioann. 10, 12. 13. — *ventri s. ins. benignis etc.*] Rom. 16, 18. — *quorum etc.*] Philipp. 3, 19. — *op. dolosos*] II Cor. 11, 13. — *ebr. et infideles*] Cf. Matth. 24, 45—50. — *pecuniae etc.*] I Tim. 3, 3. Tit. 1, 7.

finis interitus est; non operarios, qui operentur iniquitatem et malitiam et fraudem; non *operarios dolosos*, non operarios ebriosos et infideles; non operarios, qui Christum in negotio et quaestu habeant, neque deceptores neque *pecuniae amatores*
⁵ *neque litigiosos*. 6. Inspiciamus igitur atque imitemur fideles, qui bene conversati sunt in Domino. Sicut vocationi ac professioni nostrae convenit et consentaneum est, ita [Deo] inser-
viamus illique placeamus sanctitate atque iustitia et vita im-
maculata, *operam dantes bene recteque factis coram Deo atque*
¹⁰ *etiam coram hominibus*. Etenim pulcrum hoc est, ut Deus glorificetur inter nos quavis in re. Amen.

Explicit epistula prior Clementis.

6. *operam etc.*] Rom. 12, 17. — | Luc. 2, 20; 13, 13; 23, 47. Act.
Deus glorificetur] Cf. Matth. 9, 8. | 11, 18. II Cor. 9, 13. I Petr. 4, 16 etc.

EPISTULA POSTERIOR EIUSDEM CLEMENTIS.

I. Volo autem cognoscatis, fratres, quaenam sit in illis locis, ubi nos versamur, nostra omniumque fratrum nostrorum vivendi ratio in Christo; et si ea vobis in timore Dei placuerit, vos quoque eo modo vitam vestram in Domino instituite. 2. Nos igitur, Deo nos adiuvente, nosmet ita gerimus; cum virginibus non habitamus nihilque nobis in communi est cum ipsis: cum virginibus neque edimus neque bibimus, et ubi dormit virgo, ibi non dormimus nos. Neque lavant pedes nostros mulieres neque un-
gunt nos, et omnino non dormimus ibi, ubi somnum capit puella innupta aut Deo sacrata; et ne pernoctamus quidem ibidem, si haec sit sola [quamquam] in alio aliquo loco. 3. Si accidit, ut tempus alicubi nos opprimat, sive in agro sive in pago sive in oppido sive in vico aut ubicumque tandem simus, atque in eo loco inveniuntur fratres: tum introimus ad fratrem aliquem et convocamus illuc fratres omnes et miscemus cum illis sermones confirmatorios et exhortativos; et qui disertus sunt inter nos, loquuntur illis sobria et severa et verba gravia et tremenda et pudica in timore Dei, et ut secundum beneplacitum Dei agant quavis in re utque proficiant et progrediantur in bonis operibus et ut *nulla in re solliciti sint*, sicut convenit et aequum est populo Dei.

I, 1. *vivendi r. in Christo*] Cf. II Tim. 3, 12.

2. *ungunt nos*] sc. cenaturos. — *Deo sacrata*] Syriacus legit proprie: *filia foederis*. — *sola*] Sensus: sicubi, puta in pago aut vico aliquo, nulli reperiantur Christiani praeter puellam unam sive innuptam sive Deo

sacratam, nos ne transigimus quidem noctem in eo loco, etiamsi necesse non sit in unis aedibus cum illa puella pernoctare. BEELEN.

3. *et verba gr. et trem.*] Beelen velut glossema omisit. — *nulla etc.*] Philipp. 4, 6.

II. Quod si contingit, ut, dum adhuc procul absumus a do-
 mibus aut a propinquis nostris, dies se inclinet et vespertinum
 tempus nos obruat cogantque nos fratres per *φιλαδελφίαν* et
φιλοξενίας causa ad manendum apud ipsos, ut vigiliis cum ipsis
 5 agamus et ut audiant sanctum Dei verbum et faciant atque
 alantur Domini verbis, ut eorum memores sint, et offerant no-
 bis panem et aquam aut id, quod Deus praeparaverit, et nos,
 morem illis gerentes, consentiamus pernoctare apud illos: tum,
 si est in eodem loco asceta quispiam, ad hunc introimus et
 10 apud hunc divertimus, 2. illeque frater parare nobis debet, quae-
 cumque nobis necessaria sunt; atque ille nobis famulatur, ille
 pedes nobis lavat, ille unguento nos ungit, ille nobis lectum sternit,
 ut in fiducia Dei somnum capiamus; omnia haec frater ille as-
 ceta, qui est in eo loco, ubi divertimus, per se ipsum fa-
 15 cere debet. 3. Ille quoque fratribus ministrabit, sed et singuli
 fratres, qui in ipso eo loco sunt, una cum illo ministrabunt ea
 omnia, quae fratribus necessaria sunt. Apud nos autem tunc
 ibi esse non potest femina quaequam, sive adolescentula sit sive
 maritata; neque vetula neque sacrata Deo, neque ancilla chri-
 20 stiana neque ethnica; verum solummodo viri cum viris esse
 possunt. 4. Quod si videmus requiri, ut stemus et oremus
 propter mulieres et verba exhortationis et aedificationis loqua-
 mur, fratres convocamus omnesque sorores sanctas et virgines
 atque omnes mulieres, quae ibi sunt, ut cum omni modestia et
 25 decoro convenient ad delicias veritatis. Tum ex nobis diserti
 qui sumus sermonem facimus et exhortamur illos verbis, quae
 Deus nobis indiderit. 5. Post haec preces fundimus et nobis
 damus osculum pacis, viri viris. Mulieres autem et virgines ma-
 nus suas vestimentis suis involvere debent; atque ibi etiam nos
 30 modeste et in omni verecundia, oculis in altum sublatis, vere-

II, 1. *asceta*] Proprie: *vir sacer*.
 Similiter paulo infra: *frater* (Deo)
sacratus.

2. *ungit*] Cf. supra 1, 2.

3. *vetula*] Syriacus legit: *dives*.
 Beelen autem ibi errorem esse libra-
 rii conicit. — *sacr. Deo*] Cf. 1, 2.

4. *stemus et or.*] Veteres stabant

orantes. Cf. Marc. 11, 25. Luc. 18,
 11. — *facimus*] Etiam in Constitu-
 tionibus apost. II c. 57 plures verba
 faciunt ad fideles in sacro conventu
 collectos.

5. *osculum pac.*] Cf. Rom. 16, 16.
 I Petr. 5, 14. Iust. Apol. I c. 65.
 Const. ap. VIII c. 11.

cunde et cum omni decencia dexteram manum vestimentis nostris involvimus; et tunc accedere possunt [mulieres] et dare nobis osculum pacis in dexteram nostram vestimentis nostris involutam. Post quae imus illuc, quo Deus nobis ire concesserit.

III. Quod si incidimus in aliquem locum, ubi nullus sit frater [caelibes vita Deo] sacratus, sed omnes sint [matrimonio] coniuncti, omnes, qui ibi sunt, fratrem ad eos venientem suscipere debent et ministrare illi curamque de illo habere in omnibus, studiose, cum propensa voluntate. 2. Igitur frater ille, ut oportet, ministrandus est ab illis, sicuti convenit; debet autem ille frater iunctis, qui sunt in eo loco, dicere: Nos Deo sacri cum mulieribus neque manducamus neque bibimus, neque inserviunt nobis mulieres aut virgines, nec lavant nobis pedes mulieres neque unguunt nos, nec sternunt nobis [lectum] mulieres, nec somnum capimus ibi, ubi dormiunt mulieres, ut irreprehensibiles simus in omnibus, ut nemo offendatur aut scandalizetur in nobis; et quando omnia haec agimus, *nemini sumus offendiculo*. Sicut homines ergo, *qui cognoscimus timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus*.

IV. Si vero accidit, ut incurramus aliquo, ubi nullus adsit vir [christianus], sed omnes sint mulieres et puellae christianae illaeque compellant nos, ut ibidem pernoctemus, nos convocamus illas omnes in idoneum aliquem locum et quaerimus ab illis, quid agant, et secundum ea, quae ab illis discimus, et prout eas animo affectas videmus, cum illis sermocinamur [idque] decenter, sicut homines, qui Deum timent. 2. Et quando congregatae sunt omnes adveneruntque et vidimus in pace illas esse, exhortativa ad illas verba facimus in timore Dei et Scripturam illis legimus cum verecundia et cum verbis severis gravibusque pietatis, cum omni decore et mente severa. Ad aedi-

III, 1. *sacratus*] i. e. asceta.
2. *ut oportet . . . sicuti conv.*] Alterum alterius glossema secundum Beelen. — *nemini s. o.*] II Cor. 6, 3. — *qui cogn. etc.*] II Cor. 5, 11.

IV, 1. *illaeque comp. nos*] Sic Beelen ex coniectura. Verbum codicis

ipsum nullum sensum habet. — *in id. al. locum*] Verbotenus: *in locum unum ad latus dexterum*. Auctor ipse fortasse scripsit: *εἰς ἕνα τόπον δεξιόν*.

2. *c. omni dec. et m. sev.*] Glossema secundum Beelen.

ficationem et confirmationem ipsarum omnia facimus. Et ad eas quod attinet, quae [matrimonio] iunctae sunt, ita loquimur ad illas in Domino, sicut ipsis consentaneum est. 3. Ubi vero inclinaverit se dies et advesperaverit, ad pernoctandum seligimus matronam, quae et senili aetate et morum gravitate omnes antecellit. Cui dicimus, ut praebeat nobis privatum aliquem locum, quo neque mulier aliqua neque adolescentula ingredia-
 5 tur. 4. Atque ipsa haec mulier vetula afferre nobis debet lucernam, et omnia, quae nobis necessaria sunt, ipsa afferre
 10 nobis debet. Ex caritate erga fratres afferat, quidquid ad fratrum hospitem usum necessarium est; vetula nempe, quae multis consiliis diu fuerit probata: *si liberos educavit, si peregrinos excepit, si sanctorum pedes lavit*. Atque ipsa haec, ubi tempus advenerit somni [capiendi], discedere debet et domum suam
 15 ire in pace.

V. Quod si incurramus aliquo, ubi inveniamus mulierem christianam unam solam, nec quisquam alius [Christianus] ibi adsit nisi sola [mulier] haec, non subsistimus in eo loco neque preces ibi peragimus neque Scripturas ibi legimus, sed au-
 20 fugimus inde veluti a conspectu serpentis aut sicut a conspectu peccati. 2. Non autem [hoc facimus ideo], quod christianam hanc mulierem spernamus — absit a nobis, ut tali animo affecti simus erga fratres nostros in Christo — sed quia sola est, ideo timemus, ne forte quis verbis mendacibus contumelias no-
 25 bis imponat; corda enim hominum in malis posita sunt et stabilita; 3. et ne praebeamus occasionem cupientibus apprehendere contra nos occasionem ac male de nobis loqui nec cui-
 30 ut *nemini simus offendiculo, neque Iudaeis neque Gentilibus neque ecclesiae Dei; nec quaerimus id, quod nobis solis pro-*

4. *vetula nempe — lavit*] Glossema secundum Beelen. — *si liberos etc.*] I Tim. 5, 10.

V, 1. *a conspectu etc.*] Cf. Sirach 21, 2.

2. *in malis pos.*] Cf. I Joann. 5,

19. Beelen verba *corda — stabilita* glossema esse suspicatur; nec tamen in versione suppressit.

3. *praec. occasionem etc.*] II Cor. 11, 12. — *nemini etc.*] I Cor. 10, 32. 33. Cf. II Cor. 6, 3.

dest, sed quod multis proficuum est, ut salventur; neque enim nos iuvat hoc, quod aliquis propter nos scandalum patiatur.
 4. Caveamus igitur diligenter omni tempore, ne fratres nostros concutiamus et turbatam illis propinemus conscientiam per hoc, quod illis simus offendiculo. *Nam si propter cibum frater no-*
ster contristatur aut offenditur aut infirmatur aut scandaliza-
tur, iam non secundum amorem Dei ambulamus. Propter ci-
bum tuum tu eum perdis, pro quo Christus mortuus est. Dum
sic peccatis in fratres vestros et conscientias eorum infirmas
percutitis, in Christum ipsum peccatis. Si propter escam
scandalizatur frater meus, dicamus nos Christi fideles, non man-
ducabimus carnem in aeternum, ne fratrem nostrum scandali-
zemus. 5. Ita namque sese gerit, quicumque veraciter Deum amat, quicumque veraciter *crucem suam portat et Christum*
induit ac proximum suum diligit; qui cavet, ne cuiquam sit of-
fendiculo, ne quis eius causa scandalizetur et moriatur, propterea
quod assiduus sit cum adolescentulis et apud illas commoretur,
id quod fas non est, in destructionem eorum, qui hoc vident
et audiunt. 6. Mala istiusmodi agendi ratio scandalosa est et
 periculosa et mortifera, id quod Christianos non decet. *Beatus*
autem ille, qui castitatis [servandae] causa cautus est et pavi-
dus omni in re.

VI. Si vero contingat, ut eamus in locum, ubi non sint Christiani, et necessarium nobis sit ibidem per aliquot dies consistere, *sapientes simus sicut serpentes et simplices sicut*
columbae; et ne simus quasi insipientes, sed ut sapientes in
omni disciplina pietatis, ut Deus per Dominum nostrum Iesum
Christum omni in re glorificetur per vitae nostrae rationem
castam sanctamque. 2. *Sive manducamus, sive bibimus, sive*

<p>4. <i>fratres etc.</i>] Cf. I Cor. 8, 12. — <i>nam etc.</i>] Rom. 14, 15. — <i>dum</i> <i>sic etc.</i>] I Cor. 8, 12. 13.</p> <p>5. <i>ita — gerit</i>] Verbotenus: <i>haec</i> <i>enim omnia facit. — crucem s. p.</i>] Matth. 16, 24. — <i>Chr. induit</i>] Rom. 13, 14. Gal. 3, 27. — <i>proximum s. d.</i>] Matth. 5, 43; 19, 19. Rom. 11,</p>	<p>8. 9. Gal. 5, 14. Iac. 2, 8.</p> <p>6. <i>mortifera</i>] Proprie: <i>morti pro-</i> <i>xima. — id — decet</i>] Glossa secun- dum Beelen. — <i>beatus etc.</i>] Prov. 28, 14.</p> <p>VI, 1. <i>sapientes etc.</i>] Matth. 10, 16. — <i>quasi etc.</i>] Eph. 5, 15. 16.</p> <p>2. <i>sive mand. etc.</i>] I Cor. 10, 31.</p>
--	---

aliud quid facimus, ad Dei gloriam faciamus. Omnes, qui vident nos, semen benedictum sanctumque nos esse et filios Dei vivi agnoscant in omni re, in omni sermone nostro, in pudore, in castitate, in humilitate, quippe qui neque Gentiles in ulla re imitemur neque ut fideles similes simus filiis hominum, sed quavis in re ab impiis alieni. 3. Nec proicimus sanctum canibus nec margaritas ante porcos, sed Dei laudes celebramus cum omnimoda disciplina et cum omni prudentia et cum omni timore Dei atque animi intentione. Cultum sacrum non exer-
mus ibi, ubi inebriantur Gentiles et verbis impuris in conviviis suis blasphemant in impietate sua. Propterea non psallimus Gentilibus neque Scripturas illis praelegimus, ut ne tibicinibus aut cantoribus aut hariolis similes simus, sicut multi, qui ita agunt et haec faciunt, ut buccella panis saturent sese, et propter modicum vini eunt et cantant cantica Domini in terra aliena Gentilium ac faciunt, quod non licet. 4. Vos non ita facietis, fratres; obsecramus vos, fratres, haec ne agantur apud vos, sed deponite illos, qui sic gerere sese volunt turpiter et abiecte. Haec non ita fieri oportet, fratres. Obsecramus autem vos, o iustitiae nostrae fratres, ut haec ita apud vos fiant quemadmodum apud nos, in exemplum scilicet tam eorum, qui crediderunt, quam et illorum, qui deinceps credituri sunt. 5. Ex Christi grege simus [ornati] omnimoda iustitia moribusque sanctissimis integerrimis, conversantes in rectitudine et sanctitate, ut decet fideles, et sectantes ea, quae laudabilia sunt et quae pudica et sancta et quae gloriosa et honorifica; et quaecumque usui sunt, haec institute. Vos enim estis gaudium nostrum et corona nostra et spes nostra et vita nostra, si statis in Domino. Ita fiat.

— *omnes etc.]* Ies. 61, 9. — *fil. D. vivi]* Rom. 9, 26. Os. 1, 10. Cf. Philipp. 2, 15. — *hominibus]* sc. impiis seu improbis.

3. *nec etc.]* Matth. 7, 6. — *cultum s. n. exercemus]* Proprie: non ministramus. — *ubi]* i. e. ubi nulli commorantur Christiani. — *in impiet. s.]* Haec verba Beelen cum sequentibus coniunxit. — *cantant etc.]* Ps. 136, 4.

4. *deponite]* Proprie: facite cessare. — *iust. n. fratres]* i. e. vos, qui nobiscum gratiae iustificationis facti estis participes. — *apud vos . . ap. nos]* In codice: *apud nos . . ap. vos.*

5. *laudabilia etc.]* Cf. Philipp. 4, 8. — *gaudium etc.]* Philipp. 4, 1.

VII. Consideremus nunc, fratres, et videamus, quomodo gesserint sese omnes patres iusti toto tempore incolatus vitae suae; investigemus atque inquiramus inde a lege usque ad novum testamentum. 2. Pulcrum quoque est atque utile, ut sciamus, quam multi viri et quinam perierint per mulieres, item quam multae feminae et quaenam perierint per viros, ex assiduitate, qua assidui erant apud invicem. 3. Porro etiam hoc indicabo, scilicet quam multi et quinam viri cum viris commorati sint toto vitae suae tempore et ad finem usque una permanserint in operationibus castis, immaculati. 10

VIII. Atque hoc ita esse manifestum notumque est. Ad Ioseph quod attinet fidelem, prudentem, sapientem, iustum, usquequaque timoratum, nonne casti sanctique illius [iuvenis] pulcritudinem mulier libidinose concupivit? Cumque ille libidinosam eius voluntatem perficere recusaret, haec falso testimonio virum iustum illum in summam afflictionem et miseriam proiecit, immo et in vitae discrimen. Deus autem eripuit eum ex omnibus malis, quae per infelicem illam mulierem illi supervenerant. 2. Videtis, fratres, quantas aerumnas iusto huic viro attulerit continuus aspectus corporis Aegyptiacae. Itaque ne assidui simus cum mulieribus aut cum adolescentulis. Hoc enim nequaquam prodest illis, qui *lumbos suos* volunt *succingere* veraciter. Sorores diligamus oportet in omni castitate et pudicitia et cum omni mentis continentia, in timore Dei, non assiduo cum illis commorantes nec quovis momento ad illas ingredientes. 25

IX. Nonne audivisti de Samson Naziraeo, *quocum erat spiritus Dei*, de viro illo robusto? Atqui virum illum, qui Naziraeus erat et Deo sacratus, fortis atque robustus, hunc mulier perdidit infelici suo corpore et prava libidine. Tunc forte 30

VII, 3. <i>toto vitae s. temp. etc.</i>] Cf. I Clem. 63, 3.	<i>mortem.</i>
VIII, 1. Cf. Gen. 39, 6—21; 41, 37 sqq. — <i>libidinosam vol.</i>] Proprie: <i>libidinem eius et voluntatem.</i> — <i>in v. discrimen</i>] Verbotenus: <i>usque ad</i>	2. <i>lumbos s. s.</i>] Luc. 12, 35. — <i>diligamus op. in o. cast.</i>] Cf. I Clem. 21, 7. 8.
	IX, 1. <i>quocum etc.</i>] Iudic. 13, 25. — <i>mulier</i>] sc. Dalila. Cf. Iudic. 16.

talis es, qualis erat ille? Nosce te ipsum et nosce modum
 • tuum. *Mulier maritata animas pretiosas praedatur.* 2. Qua-
 propter nemini prorsus permittimus, ut commoretur apud ma-
 ritatam, multo minus, ut quis cum sacrata Deo virgine coha-
 5 bitet aut dormiat, ubi dormit illa, aut assiduus sit cum illa.
 Hoc enim aversandum et detestandum est ab iis, qui Deum ti-
 ment.

X. Nonne erudit te id, quod accidit David, quem Deus
invenerat virum secundum cor suum, hominem fidelem, perfec-
 10 tum, sanctum, firmum. Pulcritudinem inspectavit hic mulieris
 cuiuspian, Bethsabae dico, cum videret eam mundantem sese et
 lavantem nudam. Vidit hanc mulierem vir sanctus, et reapse
 captus est per voluptatem [haustam] ex eius conspectu. 2. Ani-
 madvertite nunc, quanta mala fecerit illius mulieris causa: et
 15 peccavit iustus ille vir [cum Bethsaba] et mandatum dedit, ut
 maritus illius interficeretur in praelio. Vidistis, quot dolos
 malos struxerit et adhibuerit; et cupidine istius mulieris [ac-
 census] homicidium patravit David, qui *unctus Domini* vocatus
 est. 3. Admonitus esto, o homo. Nam si tales tantique viri
 20 per mulieres perierunt, quaenam tandem tua virtus est aut quis-
 nam tu inter sanctos, ut cum mulieribus aut cum adolescen-
 tulis converseris diu noctuque, cum multa ioculatione, absque
 timore Dei. 4. Non ita, fratres, non ita agamus secundum lap-
 sum illorum, verum memores simus effati illius de muliere, quo
 25 dictum est: *Manus eius laqueos tendunt et cor eius retia pan-
 dit; iustus evadet ab illa, improbus autem in manus eius ca-
 det.* Itaque nos sancti devitemus cohabitare cum feminis Deo
 sacratis. Neque enim decora est huiusmodi agendi ratio nec
 convenit servis Dei.

XI. Nonne legisti de Amnon et Thamar, liberis David?
 Amnon iste sororem suam appetebat eamque oppressit nec ei-

— modum] i. e. mensuram. Cf. Mar. ad Ign. 5, 2. — *mulier etc.*] Prov. 6, 26.
 X, 1. *invenerat etc.*] Act. 13, 22.
 Cf. I Reg. 13, 14. Ps. 88, 21. —
 pulcritudinem etc.] Cf. II Reg. 11, 2
 —5. | 2. Cf. II Reg. 11, 14—18. —
 unctus Dom.] II Reg. 19, 21. Ps.
 17, 51.
 4. *sec. laps. illorum]* Glossema
 secundum Beelen. — *manus etc.]*
 Eccles. 7, 27.

dem pepercit, propterea quod turpi libidine eam concupivisset. Et improbus scelestusque evasit [Amnon] ob assiduam eius cum illa conversationem, quae non erat in timore Dei; et *foedam rem operatus est in Israel*. 2. Quapropter non convenit nobis nec decet nos conversari cum sororibus inter risus et petulantiam, sed cum omni verecundia ac castitate et in timore Dei. 5

XII. Nonne legisti de rebus gestis Salomon, filii David, cui Deus dederat sapientiam et scientiam et amplitudinem animi et divitias et gloriam maiora quam [ulli alii ex] omnibus hominibus. Atqui etiam ipse ille per mulieres periit et a Domino recessit. 10

XIII. Nonne legisti et nosti de senioribus illis in diebus Susannae, qui propterea, quod assidui erant cum mulieribus et alienam inspectabant pulcritudinem, in barathrum ceciderunt concupiscentiae; nec potuerunt in casta mente retinere sese, verum superati sunt a pravo suo animo, et adorti sunt beatam Susannam, ut eam vitiarent. Illa autem minime obtemperavit turpi istorum libidini, sed Deum invocavit, et eripuit eam Deus de manibus iniquorum senum istorum. 2. Nonne igitur commoveri nos oportet et timere ob hoc, quod senes illi, iudices et seniores populi Dei, honore suo exciderint propter mulierem? Scilicet recordati non sunt [Scripturae effati] illius, quo dictum est: *Alienam pulcritudinem ne inspectes*; aut illius: *Pulcritudo mulieris multos perdidit*; aut huius: *Cum muliere maritata ne sedeas*; aut rursus illius, quod dixit [Scriptura]: *Num est aliquis, qui ignem ponat in sinum suum et vestimenta sua non comburat?* aut huius: *Num incedat aliquis super ignem, quin pedes eius adurantur?* Sic nemo, qui ad maritatum ingreditur, culpa vacabit nemoque evadet, qui ad illam appropinquat. 25

3. Et rursus dixit [Scriptura]: *Pulcritudinem mulieris noli con-* 30

XI, 1. Cf. II Reg. 13, 1—16. — *foedam etc.*] Gen. 34, 7.

2. Sorores hic intellegendae sunt proprie dictae, non Christianae tantum.

XII. *dederat etc.*] Cf. III Reg. 3, 11—14; 4, 29—32. — *periit etc.*] Cf.

III Reg. 11, 1—5.

XIII, 1. Cf. Dan. 13.

2. *alienam etc.*] Sirach. 9, 8. — *pulcritudo*] Sirach. 9, 9. — *cum mul.*] Sir. 9, 12. — *Num est*] Prov. 6, 27.

— *Num incedat*] Prov. 6, 28. 29.

3. *pulcritudinem*] Prov. 6, 25. —

cupiscere, ut ne captivet te palpebris suis; et alibi: Adolescentulam ne inspectes, ut ne pereas illius desiderio; et: Cum muliere, quae pulcre canit, noli esse assiduus; et: Qui stare sese existimat, videat, ne cadat.

5 XIV. Sed iam videte, quid [S. Scripturae] itidem dixerint de prophetis, viris illis sanctissimis, et de apostolis Domini. Videamus, an eorum aliquis assiduus fuerit cum adolescentulis aut cum iunioribus maritatis aut cum talibus viduis, quas re-
 10 cusat divinus apostolus. Consideremus in timore Dei sanctorum illorum hominum vitae rationem. 2. Ecce de Moyse et Aaron scriptum invenimus, quod agerent et viverent cum vi-
 ris, qui talem, qualem ipsi, vitae rationem sequerentur. Atque ita quoque [fecit] Iosue, filius Nun. Mulier aliqua cum ipsis
 15 non erat, verum soli, viri cum viris, sancte ministerium suum coram Deo obibant. 3. Neque hoc solum, sed et populum edo-
 cuerunt, ut, quotiescumque castra [loco] moverentur, unaquae-
 que tribus seorsum proficisceretur et mulieres seorsum cum mu-
 lieribus, utque hae incederent in extremo exercitu, viri autem
 [cum viris] seorsum secundum tribus suas. Et secundum man-
 20 datum Dei ad hunc modum proficiscebantur tamquam populus sapiens, ne quid turbationis fieret propter mulieres, quando castra movebantur. Pulcre ordinateque dispositi iter faciebant, sine scandalo. 4. Ecce, verbis meis testimonium reddit Scrip-
 tura sacra: Postquam transierunt Israëlitae mare Suph, *canta-*
 25 *runt Moyses et Israëlitae laudes Domini et dixerunt: Laudemus Dominum, quia magnopere est laudandus.* Et posteaquam Moyses cantare desiit, tunc *Maria, soror Moysis et Aaron, tympanum sumpsit in manus suas, egressaeque sunt mulieres*

adulescentulam] Sir. 9, 5. — *cum m.]* fateor. BEELEN.

Sir. 9, 4. — *qui]* I Cor. 10, 12.

XIV, 1. *recusat]* Respicit auctor ad I Tim. 5, 11.

2. Quod Clemens hoc loco de Moyse, Aaron et Iosua memorat, id collegerit ex universa illorum virorum historia in S. Scriptura relata. Quodsi ad peculiarem aliquem locum respexerit, hunc me latere

3. Quod hic narrat auctor de mulieribus a viris separatis et in extremo exercitu incedentibus, iterum e S. Scriptura collegisse videtur. — *mandatum Dei]* Cf. Num. 2, 34.

4. *m. Suph]* i. e. mare rubrum. — *cantarunt]* Exod. 15, 1. — *Maria]* Exod. 15, 20.

omnes post eam, et cum illa [Dei laudes] decantarunt, mulieres cum mulieribus seorsum, aequae ac viri cum viris seorsum [illud fecerant]. 5. Rursus Elisaeum quoque et Giezi et filios prophetarum pariter invenimus habitasse in timore Dei nec habuisse feminas cohabitatrices. Micham omnesque prophetas pariter sic invenimus habitasse in timore Dei.

XV. Et ut ne longius producamus sermonem nostrum, quid dicamus de Domino nostro Iesu Christo? Ipse Dominus cum duodecim apostolis suis fuit assiduus, postquam in mundum prodiit. Neque solummodo hoc [fecit], sed et cum emitteret eos, *binos simul misit illos*, viros cum viris; mulieres autem non fuere missae cum illis; et neque in via neque domi cum mulieribus aut cum adolescentulis commorabantur; atque ita Deo usquequaque placuerunt. 2. Ipse Dominus Iesus Christus cum loqueretur cum illa Samaritana seorsum ad puteum, *discipuli eius advenerunt* inveneruntque illum cum illa colloquentem, *et mirati sunt, quod cum muliere esset et loqueretur* Iesus. Nonne ipse est regula illa non abolenda et exemplar omni humano generi? 3. Neque hoc solum est, sed et cum surrexisset Dominus noster a mortuis venissetque Maria ad sepulcrum, statim illa cecidit ad pedes Domini eumque adoravit volebatque apprehendere illum. Ipse autem dixit illi: *Noli me attingere; nondum enim adscendi ad patrem meum*. Nonne mirabile est de Domino, quod Mariae, feminae piissimae, non permiserit attingere pedes eius? 4. Tu autem habitas cum mulieribus, a mulieribus et ab adolescentulis ministraris, et dormis, ubi dormiunt illae, et lavant tibi pedes et unguunt te mulieres. Vae indecenti huic consilio! Vae incauto consilio! Vae audaciae illi

5. Cf. IV Reg. 8. — *filios*] i. e. discipulos prophetarum.

XV, 1. *in mundum*] Beelen interpretatur: *in publicum*. Sed veteres verbis *προελθῆν εἰς τὸν κόσμον* incarnationem significaverunt. Cf. Hippol. c. Noet. c. 11 ed. Lagarde p. 51, 16: *ὁς προβαὲς ἐν κόσμῳ ἐδείκνυτο παῖς θεοῦ*, c. 17, p. 55, 31: *προελθῶν εἰς κόσμον θεὸς ἐν σώματι ἐφανερώθη*,

in Psalm. 2 Fragm. 126 p. 194 etc. Quae cum ita sint, verba potius hoc quam illo modo interpretanda sunt. — *binos*] Marc. 6, 7.

2. *discipuli etc.*] Ioann. 4, 27.

3. Cf. Ioann. 20, 11—16. — *noli*] Ioann. 20, 17.

4. *incauto . . impiae*] Verbotenus: quod (quae) est sine timore (sc. Dei).

et impiae stultitiae! [Ergo] tu te ipse non diiudicas? Tu te ipse non examinas? Tu te ipse ignoras et modum [virium tuarum]? 5. Haec fida sunt, haec vera et recta, hi limites, quos non mutant, qui recte in Domino conversantur. Multae quidem
 5 sanctae mulieres sanctis ministrarunt de bonis suis, veluti Sulamita illa ministravit Elisaeo; sed haec cum eo non habitabat, verum habitabat propheta seorsum in domo. Et cum mortuus esset istius filius, haec volebat proicere sese ad pedes prophetae, verum non permisit illi [hoc facere] servus eius, sed pro-
 10 hibuit eam. Dixit autem Elisaeus servo suo: *Sine illam, nam anima eius amaritudine affecta est.* Ex his igitur intellegere debemus illorum [sanctorum virorum] vivendi rationem. 6. Iesu Christo Domino nostro mulieres de bonis suis ministrabant, sed non habitabant cum illo. Apostolis quoque et Paulo mulieres
 15 ministrasse invenimus, sed hi cum illis non habitabant, verum pudice et caste et immaculate coram Deo conversati sunt *cursumque* suum *consummarunt* et acceperunt *coronam* suam a Domino Deo omnipotenti.

XVI. Quae cum ita sint, petimus a vobis, o fratres nostri
 20 in Domino, ut haec observentur apud vos sicuti apud nos, utque *eadem sentiamus*, quo unum simus nos in vobis, et unum sitis vos in nobis, atque omni in re simus omnes *anima una et cor unum* in Domino. 2. Audit nos, quicumque novit Dominum; sed quicumque *ex Deo non est, non audit nos.* Is,
 25 qui veraciter vult servare castitatem, audit nos; et virgo, quae veraciter vult servare virginitatem, audit nos; sed ea, quae non veraciter servat virginitatem, non audit nos.

3. Quod superest, valete in Domino et *gaudete in Domino*

5. *hi limites etc.*] Cf. Prov. 22, 28. Ep. ad Diogn. 11, 5. — *Sulamita*] Cf. IV Reg. 4. — *sine illam etc.*] IV Reg. 4, 27.

6. *Iesu Christo etc.*] Cf. Luc. 8, 2. 3. — *apostolis*] Cf. I Cor. 9, 5. — *immaculate c. Deo conv.*] Cf. Act. 23, 1. — *cursumque cons. etc.*] Philipp. 4, 8. — *Dom. Deo omnipotenti*] Paulus scripsit: ὁ κέρμιος, . . ὁ δίκαιος κερμής.
 XVI, 1. *eadem sentiamus*] II Cor. 13, 11. Philipp. 2, 2; 3, 16. Cf. Herm. Sim. IX c. 13, 7. — *unum simus etc.*] Cf. Ioann. 17, 22. 23. — *anima una etc.*] Act. 4, 32.
 2. *ex Deo*] Ioann. 8, 47.
 3. *gaudete in Dom.*] Philipp. 4, 4.

omnes sancti. *Pax et gaudium sit vobiscum a Deo patre per Iesum Christum Dominum nostrum. Amen.*

Explicit epistula secunda Clementis discipuli Petri.

Preces eius nos adiuvent. Amen.

— *pax etc.*] Verba in epistulis Pauli apostoli usitatissima. Tantummodo pro *gaudium* S. Scriptura exhibet *gratia et et Domino n. I. Chr. pro*

per <i>I. Chr. Dom. nostrum.</i> Cf. Rom.	1, 3. I Cor. 1, 3. II Cor. 1, 2. Gal.
	1, 3 etc.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΑΠΑ ΡΩΜΗΣ.

I. Τρίτον τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προέστη Κλήμης, ὃς τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἀκολουθήσας οὕτω τοῖς τῶν τρό-
πων κόσμοις διέπρεπεν, ὥστε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησι καὶ πᾶσι
τοῖς Χριστιανῶν λαοῖς εὐαρεστεῖν. 2. Ἠγάπων μὲν αὐτὸν οἱ Ἑλ-
ληνες, ἐπειδὴ οὐ βδελυττόμενος, ἀλλ' ἀπολογούμενος ἐκ τῶν παρ'
αὐτοῖς βίβλων τε καὶ τελετῶν ἀπεδείκνυεν, ποῦ τε γεγένηται
καὶ πόθεν ὥρμητο οἱ παρ' αὐτοῖς νομιζόμενοι καὶ λατρευόμενοι
10 θεοί, ἃ τε πεπράχασιν, πῶς τε αὐτοὺς κατέληξαν, φανωτάταις
ἀποδείξεσιν παρίστη· αὐτούς τε τοὺς Ἑλληνας ἐδίδασκεν συγχω-
ρήσεως παρὰ τοῦ θεοῦ τυχεῖν, εἴπερ τῆς ἐκείνων λατρείας ἀπό-
σχοιντο.

II. Παρὰ δὲ Ἰουδαίοις τοιοῦτω τρόπῳ χάριν ἐπορίζετο,
15 ἐπειδὴ τοὺς πατέρας αὐτῶν φίλους τοῦ θεοῦ ἀπεδείκνυεν, τὸν τε
νόμον ἅγιον καὶ ἱερώτατον ἀπέφαιναν, καὶ πρῶτον τὸν τόπον τῆς
Παλαιστίνης παρὰ τῷ θεῷ κληροῦσθαι, εἴπερ τοῦ ἰδίου νόμου τὰ
μυστήρια τηρήσαιεν τῷ τε τὴν ἐπαγγελίαν πρὸς Ἀβραάμ μὴ ἀρ-
νεῖσθαι εἰς τὸν Χριστὸν πεπληρῶσθαι· 2. διότι ἐν τῷ σπέρματι

I, 1. Primum versum et inscrip-
tionem dedi cum Cotelerio, qui qui-
dem ex libris manuscriptis se hau-
sisse profitetur, libros ipsos autem
non indicat. Codices, quos ego in-
spexi quosque Dressel contulit nec
non duo eorum, quos Cotelerius ipse
adhibuit, inscriptione carent, quippe
qui Martyrium cum Epitome con-
glutinent, et post verba τὸ διὰ μαρ-

τυρίου τέλος vel finem Epitomes
haec exhibent: τρίτος (vel δεύτερος)
γὰρ ἀπὸ Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν
ἀποστόλων τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας
ἀριθμούμενος πρόεδρος, τὴν τοῦ δι-
δασκάλου ἐπιστήμην ἀκριβωσάμενος
καὶ τοῖς αὐτοῦ ἔχγεσιν ἀπαρατρέπτως
ἐπόμενος, πεπληρωμένος τε θείας σο-
φίας καὶ χάριτος οὕτω τοῖς τρόποις
ἐκεκόσμητο καὶ διέλαμπεν (διέλαμψεν).

MARTYRIUM S. CLEMENTIS PAPAE ROMAE.

I. Tertius Romanae ecclesiae praefuit Clemens, qui disciplinam apostoli Petri secutus ita morum ornamentis excelluit, ut et Iudaeis et Gentilibus et omni christiana plebi gratus acceptusque esset. 2. Diligebant quidem eum Gentiles, quia⁵ non exsecrans, sed rationem reddens ex eorum libris, mysteriis et caeremoniis ostendebat, ubi nati essent undeque prodiissent ii, quos deos putarent et colerent, quaenam etiam egissent utque postea desiissent, evidentissimis documentis adstruebat ipsosque Gentiles veniam a Deo consecutum iri docebat, si ab illo-¹⁰rum cultu abstinerent.

II. Apud Iudaeos autem hoc modo sibi gratiam comparabat, quandoquidem patres eorum demonstrabat amicos Dei exstitisse declarabatque legem eorum sanctam esse et sacratissimam eosque primum Palaestinae locum apud Deum accepturos, si legis suae¹⁵ sacramenta servarent, minimeque negando factam Abrahae promissionem completam fuisse in Christo, 2. quod in semine Abrahae

ὥστε πᾶσι πάντα γενόμενος (γιν. al. καὶ διέλαμπεν — γενόμενος om R) τοῦ σώζεσθαι πάντας ἕνεκα, Ἰουδαίοις τε καὶ (καὶ) Ἕλλησι καὶ τοῖς Χριστιανῶν λαοῖς πᾶσιν ἐνδρασεῖν (ἐνδρασεῖν R) ὑπὸ πάντων τε ἀγαπώμενος πάντας τῇ εἰς Χριστὸν ἀγάπῃ συνδεῖν ἐποιεῖτο σπουδῆν. Ἠγάπων μὲν (ἡγαπῶμεν R) γὰρ αὐτὸν κτλ.

2. 7. οὐ βδελυττόμενος: οὐδὲ λυττό-

μενος(sic)D | 9. καὶ λατρευόμενοι om M O R

II, 1. 16. τὸν p. πρῶτον om M | 16 sq. τῆς Παλαιστίνης c. MOPRV, cf. recens. Martyrii Epitome priori adiuncti (Dressel p. 100, Cotel. Clericus ed. 1724 p. 799) : τούτους Cot cum uno vel altero cod | 18. τηρ. τῶ τε c. MO : τηρήσοιεν ἐν τῷ PRV

Ἄβραάμ κληροδοτεῖν ὁ θεὸς καθυπέσχετο πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ὅπερ εἶπεν πρὸς Δαυίδ· Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τοῦ θρόνου σου· καὶ αὐθις διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, ὅτι ἡ παρ-
 5 ἄθενος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ κληθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.

III. Παρὰ δὲ Χριστιανοῖς διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἠγαπάτο, ἐπειδὴ τοὺς καθ' ἕκαστον ῥεγεῶνα πένητας κατ' ὄνομα εἶχεν γε-
 γραμμένους, καὶ οὖς τῷ τοῦ βαπτίσματος ἀγιασμῷ ἐφώτιζεν, οὐ
 συνεχῶρει δημοσίαν ἀπαίτησιν ὑπελθεῖν. 2. Τῷ δὲ καθ' ἡμέραν
 10 κηρύγματι τοὺς τε μετρίους καὶ πλουσίους ἐνουτέθει τοῦ μὴ ἀνέ-
 χεσθαι τοὺς πένητας παρὰ Ἰουδαίων ἢ Ἑλλήνων δημοσία ὄψα
 λαμβάνειν καὶ βίον τῆ τοῦ βαπτίσματος καθιερώσει κεκαθαρμένον
 χάρισμασιν Ἑλλήνων χραίνεσθαι.

IV. Τούτοις καὶ τούτων πλείοσιν ἀνδραγαθίας ἀνθεσιν τῷ
 15 τε θεῷ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐχέφροσιν εὐηρέσται· τοῖς γὰρ ἀλο-
 γίστοις ἀρέσκειν ἀδύνατον, ὅπερ τῷ θεῷ εὐάρεστον ἀποδείκνυται.
 2. Τούτου οὖν ἔνεκεν οὐκ ἐφοβήθησαν τὰς ὕβρεις τῶν ἀλογίστων
 ἀνθρώπων ἐκεῖνοι, οἷς ἡ γνώμη ἐτύγχανεν τοὺς ἀπαρεσκομένους
 πλείστους ὄντας μὴ δειλιᾶν. Ὅτου χάριν περιῆν τῷ μακαριωτάτῳ
 20 Κλήμεντι τῷ τοῦ θρόνου Ῥωμαίων ἐπισκόπῳ Σισίννιον τὸν φίλον
 τοῦ βασιλέως Νέρουα μὴ φοβείσθαι.

V. Ἐπειδὴ τοίνυν τῆ αὐτοῦ διδασκαλία ἡ γυνὴ Σισιννίου
 Θεοδώρα πιστεύσασα πρὸς θεὸν σπουδαίαν ἐτέλει τὴν λειτουργίαν,
 ταύτην ὁ ἀνὴρ ζηλοτυπήσας παγιδεῦσαι κατηγωνίζετο πρὸς τὴν
 25 ἐκκλησίαν ἀπιούσαν. 2. Καὶ δὴ εἰσελθούσης ἐκεῖνος δι' ἐτέρας
 εἰσόδου καταφθάσας ἤρξατο πολυπραγμονεῖν· ἠνίκα δὲ παρὰ τοῦ
 ἀγίου Κλήμεντος εὐχὴ γέγονεν, τοῦ λαοῦ εἰρηκότος τὸ ἀμήν, ὁ
 Σισίννιος τυφλὸς τε καὶ κωφὸς ἀπετελέσθη τοῦ μήτε ὄραν μήτε
 ἀκούειν δύνασθαι. 3. Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· Λάβετε με
 30 καὶ ἐξαγάγετε ἔξω, ὅτι οἱ ὀφθαλμοί μου τυφλοὶ γεγόνασιν καὶ αἱ
 ἀκοαί μου εἰς τοσοῦτον ἐκωφώθησαν, ὅτι οὐδὲ τὸ σύνολον ἀκούειν
 δύναμαι.

VI. Τότε οἱ παῖδες αὐτοῦ λαβόντες αὐτὸν περιήγον δι' ὅλης
 τῆς ἐκκλησίας ἐν μέσῳ τοῦ εὐχομένου λαοῦ ἀνδρῶν τε καὶ γυ-

2. 2. πρὸς om MO | 3. τὸν θρόνον | ἢ παρθένας κτλ.] Ies. 7, 14.
 MO — ἐκ καρποῦ κτλ.] Ps. 131, 11. — | III, 1. 7. ῥεγεῶνας P — καθ' ἕκ.

promisisset Deus cunctas gentes haereditate donare, completum quoque illud quod ad David dixit: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam*; iterumque per Iesaiam prophetam, quod *virgo in utero concipiet et pariet filium et vocabitur nomen eius Emmanuel.* 5

III. A Christianis vero ideo et magis diligebatur, quia singularum regionum pauperes nominatim habebat scriptos et eos, quos baptismatis sanctimonia illustraverat, non sinebat publicam mendicitatem subire. 2. Quotidiana autem praedicatione mediocres ac divites admonebat, ne paterentur baptismo 10 pauperes a Iudaeis aut Gentilibus publicos cibos accipere et vitam baptismatis consecratione mundatam donis Gentilium inquinari.

IV. His eorumque pluribus virtutum floribus cum Deo tum cunctis mente praeditis hominibus placebat; nam mente 15 carentibus placere non potest id, quod Deo placere probatur. 2. Atque ideo hominum rationis expertium contumelias veriti non sunt ii, quibus animo sedit nequaquam timere illos, qui aegre ferunt, suntque numero plures. Quo factum est, ut Sisinnium imperatoris Nervae amicum non timuerit beatissimus 20 Clemens sedis Romanae episcopus.

V. Itaque cum ipsius doctrina Sisinnii uxor Theodora conversa sedulum Deo exhiberet ministerium, eam zelotypia ductus maritus laqueis involvere nitebatur abeuntem ad ecclesiam. 2. Et quidem illa ingrediente ipse per alium introitum adveniens 25 coepit curiose inspicere; sed quando a sancto Clemente facta fuit oratio dixitque populus Amen, Sisinnius caecus et surdus effectus est, ut neque videre neque audire posset. 3. Tunc dixit servis suis: Prehendite me et extra educite, quoniam oculi mei caeci facti sunt et aures meae in tantum obsurduerunt, ut 30 nihil penitus audire valeam.

VI. Tunc servi eius circuibant per totam ecclesiam in medio orantis populi virorum pariter et mulierum, nec portas,

ῥεγεῶνα] Cf. Liber Pontificalis.

2. 10. πλουσίους: πλησίους P | 11. πέ-
νητας c. MO: praem πεφωτισμένους
cet codd

IV, 2. 17. ἐφοβήθησαν c. MOPRV:

ἐφόβησαν Cot. D

V, 3. 31. οὐδέ: οὐδὲν RV

ναικῶν, καὶ τὰς θύρας, ὅθεν εἰσῆλθον, εὐρεῖν οὐκ ἠδύναντο. Ὅθεν ἐν τῇ περιέρχεσθαι αὐτοὺς πλανωμένους καὶ κυκλεύειν πρὸς Θεοδώραν τὴν κυρίαν αὐτῶν, ἔνθα τῷ θεῷ προσήυχετο, σὺν τῷ δεσπότη αὐτῶν παρεγένοντο. 2. Ἦτις ἐωρακυῖα τοὺς παῖδας μετὰ
 5 τοῦ κυρίου αὐτῶν τυφλωθέντα αὐτὸν περιάγοντας πρῶτον μὲν ἐξέκλινεν τὴν θεάν αὐτοῦ νομίζουσα, ὅτι περ ἠνεωγμένοις θεάσεται αὐτὴν ὄμμασιν. Καὶ μεταπεμψαμένη ἓνα τῶν παίδων αὐτῆς πρὸς τὸ γινῶναι, τί ἄρα θέλοιν μετὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν περιερχόμενοι, εἶπεν· Ὁ κύριος ἡμῶν θέλων ὄραν, ἅπερ αὐτῷ οὐκ ἔξεστιν,
 10 καὶ ἀκούειν ἀλλοτρίου μυστηρίου, ἀποτετύφλωται καὶ κωφὸς ἀπειργάσθη· ἡμῖν τε ἐκέλευσεν, ἵνα τοῦτον ἐντεῦθεν ἐξαγάγωμεν· καὶ οὐ συγκεχώρηται ἡμῖν αὐτὸν ἐντεῦθεν ὅπως οὖν ἐκβαλεῖν.

VII. Ἦνίκα δὲ τοῦτο ἡ Θεοδώρα ἤκουσεν παρὰ τοῦ παιδός,
 15 ἔστησεν ἑαυτὴν εἰς εὐχὴν καὶ μετὰ δακρύων ἐδέετο τοῦ θεοῦ, ἵνα ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐκείθεν ἐξελθεῖν δυναθῆ· καὶ στραφεῖσα πρὸς τοὺς παῖδας τοὺς συνόντας αὐτῷ εἶπεν· Ἀπέλθετε καὶ χειραγωγήσαντες τὸν κύριον ὑμῶν ἀπαγάγετε εἰς τὸν οἶκον· ἐγὼ γὰρ τὴν εὐχὴν, ἣν ἠρξάμην, οὐ μὴ καταλείπω, ἀλλὰ προσφέρω τὴν θυσίαν μου
 20 τῷ κυρίῳ καὶ πληρωθέντων τῶν μυστηρίων καταφθάνω ὑμᾶς. 2. Τότε τοίνυν ἀπῆλθον οἱ παῖδες χειραγωγοῦντες αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον, καὶ ὑποστρέψαντες πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῶν ἀπήγγειλαν, τυφλὸν καὶ κωφὸν αὐτὸν εἰσέτι διαμένειν. 3. Ἡ δὲ Θεοδώρα ἐπὶ πλεῖον τῷ θεῷ δεήσεις καὶ δάκρυα ἐξέχεεν, ὅπως τὸν ἄνδρα αὐ-
 25 τῆς τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀντιλήψηται. Καὶ δὴ τῆς ἀπολύσεως γενομένης προσέπεσεν τῷ μακαρίῳ Κλήμεντι Θεοδώρα λέγουσα πάντα τὰ συμβάντα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐστὶν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ κωφὸς τοῖς ὠσίν.

VIII. Ταῦτα ἀκούσας ὁ μακάριος Κλήμης, δάκρυα προχέας
 30 προετρέψατο τοὺς συμπαρόντας, ἵνα ὁμοθυμαδὸν παρὰ κυρίου αἰτήσωνται τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς τὴν τε ἀκοὴν καὶ τὴν ὄρασιν χαρισθῆναι. 2. Θαρσαλέως τοίνυν ὁ μακάριος Κλήμης μετὰ τὴν εὐχὴν συνεπορεύθη τῇ γυναικὶ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ εὔρεν αὐτὸν ἀνεωγμένων αὐτῷ τῶν ὀμμάτων μηδένα ὀρώντα οὔτε μὴν λόγου
 35 τὸ παράπαν οὔτε τινὸς ἤχου ἀκούοντα· ἔνθα καὶ συμμιγῆ ὀλοφυρμὸν ἅπαντες περιήχουν, οὐ τινος ὁ Σισίνιος παντάπασιν οὐκ ἠκροᾶτο.

per quas ingressi fuerant, poterant reperire. Unde dum ipsi vagabundi oberrant per gyros, ad Theodoram dominam suam, ubi Deo preces fundebat, pervenerunt cum domino suo. 2. Quae cum vidisset servos una cum domino eorum excaecatam ipsum circumagentes, primo quidem declinavit aspectum eius putans, eum apertis oculis ipsam aspicere. Cum unum servorum accersisset, ut sciret, quid sibi vellent cum domino circumeuntes, dixit ille: Dominus noster dum vult videre, quod ei licitum non est, et alienum mysterium audire, excaecatus est et surdus effectus; nobis autem imperavit, ut illum hinc educeremus, sed non licuit nobis eum hinc ullo pacto emittere.

VII. Quod cum Theodora a puero audisset, stetit se in orationem et cum lacrimis Deum rogabat, ut inde vir eius posset exire. Conversaque ad servos, qui cum eo erant: Abite, inquit, et manu ducentes dominum vestrum domum reducite; ego enim preces, quas inchoavi, non relinquam, sed offeram Domino sacrificium meum; completis vero mysteriis vos assequar. 2. Tunc igitur discesserunt famuli manu deducentes eum domum, reversique ad dominam suam illum nuntiaverunt caecum et surdum adhuc permansisse. 3. At Theodora magis magisque Deo deprecationes et lacrimas effudit, ut suo viro misericordia eius subveniret. Atque facta dimissione accidit beato Clementi Theodora dicens omnia, quae marito suo contigerant: eum quippe esse oculis caecum surdumque auribus.

VIII. Quae cum audisset beatus Clemens, effusis lacrimis hortabatur eos, qui aderant, ut a Domino unanimiter postularent, ut viro eius auditum redderet ac visum. 2. Audacter itaque beatus Clemens post orationem perrexit cum muliere ad virum eius et invenit eum apertis oculis neminem videre neque etiam sermonem ullatenus aut ullum sonum audire, ubi et commixto eum latu omnes perstrepebant, nec Sisinnius ullo modo audiebat.

VI, 1. 1. ὄθεν sec om O, in M erasum est
2. 6. θεάσεται M | 7. ὄμμασιν h. l. c.
MO: a. θεάσεται PRV | 11. ἀπηργάσθη
O | ἐντεῦθεν om MO

VII, 1. 17. ἐπέλθετε R | 18. ἀπαγάγετε: ἀγάγετε MO | 19. καταλίπω M

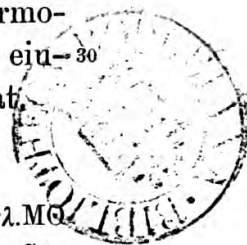
Patr. apost. II.

2. 22. πρὸς: εἰς R.

3. 25. ἀντιλήψεται c. Cot PRV: καταλ. MO

VIII, 1. 29. ταῦτα ἀκούσας: τηρικαῦτα
οὖν Cot | 30. προετρέψατο: προτρέπεν ἤρξατο Cot

2. 34. ὀφθαλμῶν: ὀφθαλμῶν D

IX. Τότε οὖν ὁ μακάριος Κλήμης τὰ γόνατα πρὸς τὸν θεὸν κλίνας ἔφη· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν δεδωκὼς τῷ ἀποστόλῳ σου Πέτρῳ, διδασκάλῳ δὲ ἐμῷ, καὶ εἰπὼν· Ἔπερ ἂν ἀνοίξης, ἠνέψεται, καὶ ἄπερ κλείσης, κλείσται, σὺ κέλευσον, ἵνα διανοιχθῶσιν τοῦ ἀνθρώπου τούτου αἱ ἀκοαὶ καὶ οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι σὺ εἶπας· Ἔπερ ἂν αἰτήσῃτε πιστεύοντες, λήψεσθε, καὶ αὕτη σου ἡ ἐπαγγελία διαμένει εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Καὶ ἠνίκα πάντες εἶπον τὸ ἀμήν, διηνοίχθησαν εὐθέως οἱ ὀφθαλμοὶ Σισιννίου καὶ αἱ ἀκοαί. 2. Ἰδὼν δὲ τὸν ἅγιον Κλήμεντα ὁ Σισίννιος ἰστάμενον σὺν τῇ ἑαυτοῦ γυναικί, ἐξέστη τῇ διανοίᾳ λογιζόμενος, τί ἄρα εἶη τοῦτο, καὶ ὑπονοῶν, ὅτι γοητικαῖς τέχναις ἐμπέπαικται, ἤρξατο κελεύειν τοῖς δούλοις αὐτοῦ καὶ λέγειν· Κρατήσατε Κλήμεντα τὸν ἐπίσκοπον, διὰ γὰρ τοῦ εἰσελθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκά μου τῇ μαγικῇ αὐτοῦ τέχνῃ τὴν πῆρωσίν μοι ἐπήγαγεν.

X. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ κελευσθέντες τὸν Κλήμεντα κατασχεῖν τε καὶ σύρειν τοὺς κειμένους στύλους δεσμοῦντες εἶλκον ποτὲ μὲν ἐνδοθεν εἰς τὰ ἔξω, ποτὲ δὲ ἐκ τῶν ἔξω εἰς τὰ ἔσω· τοῦτο δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Σισιννίῳ ἐδόκει, ὅτι περ τὸν ἅγιον Κλήμεντα δεδεμένον κατέχουσιν καὶ ἔλκουσιν. 2. Πρὸς ὃν ὁ ἅγιος Κλήμης ἀπιδὼν ἔφη· Ἡ σκληρότης τῆς καρδίας σου εἰς λίθους ἐτράπη· ἐπειδὴ γὰρ τοὺς λίθους δοξάζεις εἶναι θεούς, λίθους σύρειν κεκλήρωσαι.

XI. Ἐκεῖνος δὲ ὡς δῆθεν δεδεμένου τοῦ ἀγίου καυχώμενος ἔλεγεν· Ἐγὼ σε ποιῶ εἰς ὑπόδειγμα πάντων τῶν γοήτων ἀναιρεθῆναι. 2. Τηνικαῦτα οὖν ὁ ἅγιος Κλήμης δεδωκὼς εὐχὴν καὶ εὐλογήσας τὴν ἐκείνου σύμβιον ἀπόχετο, τοῦτο ἐντειλάμενος αὐτῇ, μὴ παύσασθαι τὸ παράπαν τῆς προσευχῆς, μέχρις ἂν τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπίσκεψιν ὁ κύριος εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς καταξιώσῃ ἀναδειξαι. 3. Κλαιούσῃ τοίνυν καὶ εὐχομένη τῇ Θεοδώρᾳ πρὸς ἐσπέραν ἐφάνη τις ἀνὴρ τῇ πολιᾷ αἰδέσιμος καὶ εἶπεν· Διὰ σὲ ὑγιὴς ἔσται ὁ Σισίννιος, ὅπως πληρωθῇ, ὅπερ ἔφη ὁ ἀδελφός μου Παῦλος ὁ ἀπόστολος· Ἁγιασθήσεται ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος διὰ τὴν γυναῖκα τὴν πιστήν. 4. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξ ὄψεως αὐτῆς ἀνεχώρησεν. Ὅθεν

IX, 1. 1. οὖν: add καὶ R | 1. τὸν | 4. κλείσεις PRV | 7. αἰῶνα: αἰῶνας om MO | 3. τῷ om P | 4. ἀνοίξεις V | MO — τὰς κλεῖς κτλ.] Matth. 16, 19.

IX. Tunc igitur genibus flexis ad Deum dixit beatus Clemens: Domine Iesu Christe, qui *claves regni caelorum dedisti* apostolo tuo, magistro autem meo Petro, et dixisti: Quaecun-
 que aperueris, aperta sunt, et quaecun-
 que claueris, clausa sunt, tu
 praecipe, ut aperiantur huius hominis aures atque oculi, quoniam tu dixisti: *Quaecun-
 que petieritis credentes, accipietis*, et
 haec tua promissio permanet in saeculum saeculi. Cumque
 omnes dixerunt Amen, subito aperti sunt oculi Sisinnii itemque
 aures. 2. At Sisinnius videns sanctum Clementem stantem cum
 coniuge sua, mente excidit reputans, quidnam hoc esset, ac ex-
 stimans id praestigiosis artibus et illusionibus effectum fuisse,
 coepit servis suis mandare atque dicere: Tenete Clementem
 episcopum; nam ut ingrederetur ad uxorem meam, magica sua
 arte mihi caecitatem induxit.

X. Illi vero, quos iusserat Clementem constringere ac
 trahere, columnas adiacentes ligabant et trahebant aliquando
 quidem ex interioribus ad exteriora, aliquando vero ab exteriori-
 bus ad interiora; hoc autem ipsi etiam Sisinnio videbatur, quod
 sanctum Clementem ligatum tenerent ac traherent. 2. Quem intu-
 ens sanctus Clemens dixit: Duritia cordis tui in lapides conversa
 est; quia enim lapides putas esse deos, lapides trahere sortitus es.

XI. Ille vero quasi beato vincto insultans dicebat: Ego
 te faciam in exemplum omnium praestigiatorum interimi. 2. Tunc
 sanctus Clemens cum dedisset orationem et uxori eius bene-
 dixisset, abiit hoc eidem mandans, ne ab oratione ullo modo
 cessaret, donec visitationem suam Dominus in virum eius dig-
 naretur ostendere. 3. Flenti igitur et oranti Theodora ad vesperam
 apparuit quidam vir canitie venerandus dixitque: Propter
 te sanus erit Sisinnius, ut impleatur, quod dixit frater meus Paulus
 apostolus: *Sanctificabitur vir infidelis per mulierem fidelem*.
 4. Hisque dictis discessit ab eius aspectu. Unde indubium et

— ἀπερ κτλ.] Matth. 21, 22.

2. 13. εἰσελθεῖν: add αὐτόν M | μοι: μου R, om P

X, 1. 16. κελυσθέντες c. MR: κελυθ. DP, οἷς ἐκέλυσε Cot | 17. στυ-

λους: λίθους P

2. 20 sq. ἀπιδὼν c. MO: ἰδὼν PRV |

21. λίθους: λίθον P

XI, 2. 29. καταξιώσει P

3. I Cor. 7, 14.

ἀναμφίβολον ὑπάρχει καὶ κατάδηλον, τὸν μακάριον ἐκείσε Πέτρον τὸν ἀπόστολον φανῆναι.

XII. Καὶ δὴ ἐξαυτῆς ἐκάλεσεν ὁ Σισίννιος τὴν Θεοδώραν καὶ λέγει αὐτῇ· Δέομαί σου, ἵνα ἰκετεύσῃς τὸν θεόν σου τοῦ μὴ ὀργισθῆναί μοι. Σὲ γὰρ ζηλοτυπήσας παρεγενόμενην καὶ εἰσῆλθον κατόπιν σου εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τὸ θέλειν με ὄραν τὰ τελούμενα μυστήρια καὶ ἀκροατὴν εἶναι τῶν λεγομένων τῆν τε ὄρασιν καὶ ἀκοὴν ἀπώλεσα. 2. Νυνὶ δὲ ἐπειδὴ ταῦτά με ἀνακτήσασθαι ἢ τοῦ Κλήμεντος ἀπειργάσατο παρουσία, δεήθητι αὐτοῦ, ὅπως ἔλθῃ πρὸς με καὶ ποιήσῃ με τὴν ἀλήθειαν ἐπιγινῶναι. Ἐπεὶ καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς παισίν μου ἀσφαλῶς ἐνομίζετο, τὸν Κλήμεντα δεσμεύειν σὺν τοῖς αὐτοῦ κληρικοῖς καὶ τοῦτον περισύρειν· ἀλλ' οὔτοι λίθους τε καὶ στύλους δεσμοῦντες ἔλκειν τε καὶ ἀνθέλκειν κατεφαίνοντο.

XIII. Τηνικαῦτα οὖν ἡ Θεοδώρα πορευθεῖσα διηγῆσατο πάντα, ἅπερ εἶδε καὶ ἅπερ ἐδηλώθη ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τῷ ἀγίῳ Κλήμεντι. 2. Παραγενόμενος οὖν ὁ ἅγιος πρὸς τὸν Σισίννιον μετὰ πολλῆς τιμῆς ὑπεδέχθη. Παρ' οὗ ἀκηκοῶς, ὅσαπερ πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ συνέτεινεν, ἐπίστευσεν τῷ θεῷ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἤρξατο τοῖς ποσίν τοῦ ἀγίου Κλήμεντος προσκυλινδεῖσθαι καὶ βοᾶν·

XIV. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ τῷ ἀληθινῷ καὶ παντοκράτορι, ὃς διὰ τοῦτό με τετύφλωκεν, ἵνα ὄψωμαι αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀκοὴν ἀφείλετό μου, ἵνα, ἐν ᾗ τὴν ἀλήθειάν ποτε δι' ἄγνοιαν κατεγέλων, ἐν αὐτῇ ἀκούσας δέξωμαι· καὶ τοῦτο μὲν ἐνόμιζον ψευδὲς ὑπάρχειν, ὅπερ ἦν ἀληθές· ἐδόκουν δὲ τὸ ἔμπαλιν ἀληθές, ὃ ψευδὲς ἐτύγγχανεν· τὸ σκότος ἐνόμιζον φῶς καὶ τὸ φῶς σκότος ὑπελάμβανον. 2. Ἄλλ' ἐκαθαρίσθη ὁ νοῦς μου ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς εἰδωλομανίας· ἀληθῶς γὰρ ἐπέγνων τοὺς δαίμονας ἐξαπατῶν-
30 τας τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως τῶν μὴ πιστευόντων τὸν Χριστὸν εἶναι θεὸν κυριεύσωσιν πέτραι καὶ λίθοι κωφοὶ καὶ ἄλαλοι, ὡςπερ κάμου ἐπεκράτησαν μέχρι τῆς δεῦρο. 3. Ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις τοῦ Σισιννίου εἰπόντος χαρὰ μεγάλη γέγονεν· ἐπίστευσεν γὰρ σὺν πάσῃ τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐπιδεδωκῶς τὸ οἰκεῖον ὄνομα
35 προσεγγίσαντος τοῦ πάσχα ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκῷ αὐτοῦ. Ἠριθμῆθησαν δὲ οἱ βαπτισθέντες ἄνδρες τε καὶ γυ-

perspicuum est, beatum Petrum apostolum illic apparuisse.

XII. Et vero statim Sisinnius vocavit Theodoram aitque illi: Obsecro te, ut roges Deum tuum, ne irascatur mihi. Zelotypia enim tui ductus adveni et ingressus sum post te in ecclesiam, et quia volui videre quae celebrabantur mysteria auditorque esse eorum, quae dicebantur, et visum et auditum amisi. 2. Nunc vero quandoquidem haec me recuperare fecit Clementis adventus, ora eum, ut veniat ad me meque faciat veritatem agnoscere. Etenim mihi servisque meis pro certo putabatur, quod Clementem cum eius clericis ligarent eumque 10 distraherent; sed illi lapides et columnas ligasse et huc illucque traxisse noscebantur.

XIII. Tunc ergo Theodora profecta narravit sancto Clementi omnia, quae viderat et quae a marito suo dicta fuerant. 2. Veniens itaque sanctus ad Sisinnium multo cum honore susceptus est. 15 A quo audivit, quaecunque ad aedificationem animae suae pertinebant, et credidit Deo ex toto animo et coepit ad pedes beati Clementis advolvi et clamare:

XIV. Gratias ago vero Deo et omnipotenti, qui me ideo excaecavit, ut videam eum, et ideo auditum abstulit mihi, ut, 20 in quo veritatem aliquando ob ignorantiam deridebam, eodem auditu eam acciperem: et hoc quidem putabam falsum esse, quod verum erat, existimabam autem rursus verum, quod falsum erat, tenebras putabam lucem et lucem tenebras arbitrabar. 2. Sed purgatus est animus meus a sordibus insani idolorum 25 cultus. Vere siquidem agnovi decipi a daemonibus homines, ut in eos, qui non credunt Christum esse Deum, dominantur petrae ac lapides auditu carentes et voce, quemadmodum et mihi imperarunt usque in hunc diem. 3. Haec et his similia Sisinnio proferente gaudium magnum ortum est. Credidit enim 30 cum omni domo sua, traditoque suo nomine appropinquante paschate baptizatus est ipse et omnes, qui in eius domo erant. Numerati autem sunt, qui baptizati fuerunt, viri et mulieres

<p>XII, 1. 6. σου p. κατόπιν om D 2. 13. στύλους: ξύλα MO XIII, 2. 19. τῆς om D ὄλης: add τῆς D 20. προκλυιδεῖσθαι DMR</p>	<p>XIV, 1. 22. τῶ sec c. MPR coll Cot: om D 24. ἀφείλατο V μου om PRV ἡ em: ᾧ codd 27. ὁ: ὄπερ MO</p>
--	---

ναίκες σὺν τοῖς νηπίοις τετρακόσιοι εἴκοσι τρεῖς· διὰ τοῦτον δὲ τὸν Σισίννιον πολλοὶ τῶν περιφανῶν καὶ φίλων Νέρουα τοῦ βασιλέως ἐπίστευσαν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐπεστράφησαν.

XV. Κατ' ἐκείνου δὲ καιροῦ ὁ κόμης τῶν ὀφφικίων Πούβλιος Ταρκουτιανὸς ἐωρακῶς ἀναρίθμητον πληθὺν τῷ Χριστῷ πιστεύσασαν προσεκάλεσατο τοὺς προστάτας τῶν βεγεώνων, καὶ δεδωκῶς αὐτοῖς χρήματα ἔπεισεν αὐτούς, ἵνα τάραχον κινήσωσιν τῷ χριστιανικῷ ὀνόματι.

XVI. Διοικῶντος τοίνυν Μαμερτίνου τοῦ ἐπάρχου τὸν πολιτικὸν θρόνον στάσις γέγονεν τοῦ Ῥωμαίων δήμου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κλήμεντος, καὶ πρὸς ἀλλήλους συγχυθέντες ἄλλος ἄλλο κατ' αὐτοῦ ἔλεγον, τινὲς δὲ ἀντέλεγον· Τί γὰρ κακὸν ἔπραξεν, ἢ τί τῶν καλῶν οὐ κατώρθωσεν; Ὅστις γὰρ ἄβρωστος παρ' αὐτοῦ ἐπεσκέφθη, ἰάσεως ἔτυχεν· ὅστις πρὸς αὐτὸν λυπούμενος ἀπῆλθεν, 15 χαίρων ἀνεχώρησεν· οὐδένα ποτὲ ἔβλαψεν, πάντας δὲ ὠφέλησεν. 2. Ἄλλοι δὲ πνεύματι διαβολικῷ ἐκκαυθέντες ἔκραζον· Γοητικαῖς τέχναις ταῦτα ποιῶν τῶν θεῶν ἡμῶν τὴν λατρείαν ἀνατρέπει· τὸν Δία λέγει μὴ εἶναι θεόν, Ἡρακλέα δὲ τὸν ἡμέτερον φύλακα ἀκάθαρτον εἶναι λέγει πνεῦμα· Ἀφροδίτην τὴν ὁσίαν πόρνην γεγο- 20 νέναι ὑποτίθεται, Ἐστίαν δὲ τὴν μεγάλην θεὰν πυρὶ καταναλωσθῆναι βλασφημεῖ. 3. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν εὐαγεστάτην Ἀθηνᾶν, Ἄρτεμίν τε καὶ Ἑρμῆν, ἅμα τε τὸν Κρόνον καὶ τὸν Ἄρεα διαβάλλει· πάντα τε τὰ ὀνόματα τῶν ἡμετέρων θεῶν καὶ τοὺς ναοὺς καθυβρίζει. Ἡ θύσει τοῖς θεοῖς ἡμῶν ἢ αὐτὸς ἐξαλειφθεῖη.

XVII. Τότε Μαμερτίνος ὁ τῆς πόλεως ἑπαρχος μὴ φέρων τοῦ δήμου τὴν στάσιν ἐκέλευσεν πρὸς ἑαυτὸν ἀχθῆναι τὸν μακαριώτατον Κλήμεντα, ὄνπερ θεασάμενος ἤρξατο λέγειν· Ἐξ εὐγενοῦς μὲν ρίζης προελήλυθας, ὅπερ ἡμῖν ἢ τῶν Ῥωμαίων πληθὺς μαρτυρεῖ· ἀλλὰ πλάνην ὑπέστης, καὶ διὰ τοῦτο οὐ φέρουσιν σιω- 30 πᾶν, ἐπειδὴ οὐκ οἶδα τίνα Χριστὸν σέβῃ καὶ ἐναντία τῶν θεῶν ἀποδέχῃ· διὸ ἀποθέσθαι σε δεῖ πᾶσαν τὴν περιττὴν δεισιδαιμονίαν καὶ τοῖς ἐξ ἔθους ἡμῖν θεοῖς λατρεύειν. 2. Τότε ὁ μακάριος Κλήμης ἔφη· Ἡυχόμην τὴν τῆς σῆς ὑπεροχῆς φρόνησιν προσανέχειν μου τῇ ἀπολογία καὶ μὴ διὰ τὴν στάσιν τῶν ἀπαιδευτῶν, 35 ἀλλὰ διὰ τὸν ἐμὸν λόγον γράψασθαί με. Ἐπεὶ ἐὰν κύνες ἡμᾶς

3. 2. τὸν a. Σισίννιον om R.

XV. 5. Ταρκουτιανὸς em Cot:

Τορκ. D (V)PR, Τουρκ. MO

XVI, 1. 9. διοικῶντος: add δὲ R |

cum infantibus quadringenti viginti tres. Caeterum propter hunc Sisinnium multi illustrium et amicorum Nervae imperatoris crediderunt et ad Deum conversi sunt.

XV. Illo tempore comes sacrorum officiorum Publius Tarquitianus cum innumeram multitudinem Christo videret credidisse, arcessivit praefectos regionum et data eis pecunia persuasit, ut tumultum commoverent adversus nomen christianum.

XVI. Administrante igitur Urbis praefecturam Mamertino seditio facta est populi Romani de nomine Clementis, atque inter se confusi alius aliud adversus eum dicebat, contradicentibus 10 autem nonnullis: Quid enim mali fecit aut quid non bonae rei gessit? Quicumque enim aegrotus ab eo visitatus est, sanitatem est consecutus; quicumque ad eum tristitia affectus abiit, gaudens reversus est; nullum unquam laesit, immo profuit omnibus. 2. Alii autem diabolico accensi spiritu clamabant: Magicis ar- 15 tibus ista faciens deorum nostrorum cultum evertit: Iovem negat esse deum, Herculem vero custodem nostrum dicit esse immundum spiritum, Venerem sanctam meretricem fuisse docet, Vestam autem magnam deam igne fuisse consumptam calumniatur. 3. Simili quoque modo sanctissimam Minervam, item Dianam, 20 Mercurium simulque Saturnum et Martem infamat. Atque omnia deorum nostrorum nomina et templa contumeliis afficit. Aut sacrificabit diis nostris aut ipse deleatur.

XVII. Tunc Mamertinus Urbis praefectus non ferens populi seditionem iussit ad se duci beatissimum Clementem, quem intuitus coepit dicere: E nobili quidem radice prodiisti, quod 25 nobis Romana plebs testatur; sed errorem subiisti, et ideo non ferunt silentium, quia nescio quem Christum colis et diis contraria suscipis. Quocirca oportet, ut deponas omnem superfluum superstitionem colasque ex nostro more deos. 2. Tunc beatus 30 Clemens: Optarem, inquit, tuae excellentiae prudentiam ad meam defensionem attendere et non propter imperitorum seditionem, sed propter meam doctrinam accusasse me. Nam si

ἐπάροχον: ἐπάροχον P | 15. οὐδένα — ὦ — c. O | ἐαυτόν : αὐτόν MO | 28. ἡμῶν
 φέλησεν om R | ἡ: ἡμῶν P
 3. 22. ἄμα: ὁμοῦ MO | 2. 33. τὴν om P | 1. περιωλάξωσιν:
 XVII, 1. 26. τὴν στάσιν τ. δῆμον D | add καὶ κατασχίσωσιν Cot PR.

πολλοὶ περιυλάξωσιν, μὴ δύνανται ἀφελέσθαι καὶ τὸ εἶναι ἡμᾶς
 μὲν λογικοὺς ἀνθρώπους, ἐκείνους δὲ κύνας καθυλακτοῦντας·
 καὶ γὰρ ἡ στάσις αἰὲ παρὰ ἀπαιδεύτων προερχομένη διαδεύκνυται,
 ὥστε μηδὲν ἀσφαλὲς ἔχειν μήτε μὴν ἀληθές. 3. Ὅθεν σιγῆς
 5 ζητείσθω πρόφασις, ἐν ἣ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ὁ λογικὸς
 ἀνθρωπος καὶ καθ' ἑαυτὸν βουλευέσθαι καὶ διαλέγεσθαι ἀπάρξη-
 ται, ἵνα τὸν ἀληθῆ θεὸν εὗροι, ᾧ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν σεμνοπρεπῶς
 παράθοι.

XVIII. Τότε Μαμερτίνος ὁ ἑπαρχὸς ἀποστείλας ἀναφορὰν
 10 Τραϊανῷ τῷ αὐτοκράτορι ἀνήγαγεν περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ μακα-
 ρίου Κλήμεντος φάσκων· Τοῦτον τὸν Κλήμεντα στασιώδεις κραυ-
 γαῖς ζητῶν ὁ δῆμος οὐ παύεται, καὶ ἀξιόπιστος ἀπόδειξις εἰς τὰ
 κατ' αὐτοῦ εὐρεθῆναι οὐ δύναται. 2. Τηνικαῦτα Τραϊανὸς ὁ αὐ-
 τοκράτωρ ἀντέγραψεν, δέον αὐτὸν ἢ συναινεῖν θύοντα ἢ πέραν
 15 τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Πόντου ἐν ἐρήμῳ πόλει παρακειμένη τῇ
 Χερσῶνι ἐξορισθῆναι.

XIX. Καὶ ὁπότε τὸ τοῦ Τραϊανοῦ κέλευσμα ἐπεκυρώθη,
 ἐσκέπτετο ὁ Μαμερτίνος, ὅπως ὁ Κλήμης ἐκούσιον ὑπερορίαν μὴ
 αἰτήσῃται, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς θεοῖς σπονδὰς προσάξῃ. Ἄλλ' ὁ
 20 μακάριος Κλήμης ἠγωνίζετο καὶ αὐτοῦ τοῦ δικαστοῦ τὸν λογισ-
 μὸν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ μεταγαγεῖν, καὶ ἑαυτὸν ἀποδείξαι
 προαιρεῖσθαι μᾶλλον τὴν ὑπερορίαν ἢ δεδίττεσθαι. 2. Τοσαύτην
 τοίνυν ὁ κύριος χάριν τῷ Κλήμεντι παρέσχετο, ὥστε κατοδύρεσθαι
 Μαμερτίνον τὸν ἑπαρχὸν καὶ λέγειν· Ὁ θεός, ᾧ σὺ εἰλικρινῶς
 25 λατρεύεις, αὐτός σοι βοηθήσει ἐν ταύτῃ τῇ γραφῇ τῆς ὑπερορίας.
 Καὶ ἀφώρισεν ναῦν καὶ πάντα τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἀναγκαῖα ἐπι-
 βαλὼν ἀπέλυσεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ εὐλαβεῖς ἄνδρες
 πολλοὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

XX. Ἦνίκα δὲ κατέλαβεν τὸν τόπον τῆς ὑπερορίας, ἐν τῇ
 30 ἐργασίᾳ τῆς τῶν μαρμάρων λατομίας περαιτέρω δύο χιλιάδων Χρι-
 στιανούς εὗρεν αὐτόθι μακροχρονίῳ γραφῇ καταδικασθέντας. 2. Οἵ-
 τινες ἑωρακότες τὸν ἅγιον καὶ ἀοίδιμον Κλήμεντα ἅπαντες ὁμοθυ-
 μαδὸν μετὰ στεναγμῶν καὶ ὀδυρμῶν προσελθόντες ἔλεγον· Εὐξαί
 ὑπὲρ ἡμῶν, ὅσιε ἱεράρχα, ἵνα ἄξιοι ἀποδειχθῶμεν τῆς παρὰ τοῦ
 35 Χριστοῦ ἐπαγγελίας. 3. Οὗς ἐγνωκὼς ὁ ἅγιος Κλήμης διὰ τὸν
 θεὸν ὑπερορισθέντας ἔφη· Οὐκ ἀπροσφόρως ὁ κύριός με ἐνταῦθα

canes multi allatraverint, non possunt etiam auferre, quod homines rationales sumus ipsique remanent canes oblatrantes. Etenim seditio semper ab imperitis proficisci ostenditur, adeo ut nihil habeat tutum nec etiam verum rectumque. 3. Quamobrem quaeratur silentii occasio, in quo pro salute sua homo rationis particeps apud se consultare ac disserere incipiat, quo verum Deum inveniatur, cui fidem suam digne commendet.

XVIII. Tunc Mamertinus praefectus missa relatione ad Traianum imperatorem de nomine beati Clementis detulit dicens: Hunc Clementem seditiosis clamoribus populus non cessat quaerere, et fide digna probatio adversus illius gesta inveniri non potest. 2. Tunc Traianus imperator rescripsit, oportere eum vel consentire sacrificando aut ultra mare et Pontum in desertum Chersoni adiacens oppidum relegari.

XIX. Cumque Traiani iussum esset confirmatum, cogitabat Mamertinus, quonam modo Clemens voluntarium non peteret exsilium, sed potius diis libamina exhiberet. Verum beatus Clemens contendebat, ut ipsius quoque iudicis animum ad fidem Christi adduceret ipseque ostenderet, se eligere exsilium magis quam timere. 2. Tantam itaque gratiam Dominus Clementi praebuit, ut Mamertinus praefectus lugeret ac diceret: Deus, quem tu sincere colis, ipse tibi opem feret in hoc exsilii iudicio. Et constituit navem cunctisque ad usum necessariis impositis dimisit. Quin etiam e populo homines religiosi quidem multi secuti sunt eum.

XX. Ubi autem pervenit ad exsilii locum, in opere caedendi marmoris ultra duo milia Christianos illic invenit iam diu iudicii sententia condemnatos. 2. Qui sanctum et celebrem Clementem intuiti omnes concorditer cum gemitu ac fletu accedentes dixerunt: Ora pro nobis, sancte pontifex, ut digni efficiamur promissione Christi. 3. Quos cum cognovisset sanctus Clemens propter Deum fuisse deportatos, ait: Non abs re Do-

3. 6. και pr om MO | ἀπάρξεται
MO | 7. πλστιν: μνήμην R

XVIII, 1. 9. Μαμ. ὁ ἑπαρχος: Πούβ-
λιος ὁ Ταρκουτιανός Cot | 10. μακαρίου:
ἀγίου MO | 13. αὐτοῦ: αὐτὸν PRV

2. 14. συναινεῖν: συναιρεῖν PR

XIX, 2. 27. ἀπέλυσεν: add ἐφορτώθη
δὲ ἡ ναῦς Cot c. uno cod

XX, 1. 29. κατέλαβεν: -βον Cot c. uno cod
2. 32. ἄγιον: μακάριον MO | και ἀοι-
διμον om P | ὁμοθυμαδόν: a. προσ-
ελθόντες MO | 33. και ὀδνημῶν om O

ἀπεκατέστησεν, ἀλλ' ἵνα συμμέτοχος γενόμενος τῶν παθημάτων ὑμῶν ἔτι παρηγορίας ὑποτύπωσιν καὶ ὑπομονῆς ἐμπαρέξω.

XXI. Ἐμαθεν δὲ παρ' αὐτῶν, ὅτι ἀπὸ μιλίων ἕξ τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῶν ἰδίων ὤμων ἐκόμιζον. Αὐτίκα οὖν ὁ ἅγιος Κλήμης προ-
 5 ετρέψατο αὐτοὺς λέγων· Εὐξώμεθα πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ἵνα τοῖς ὁμολογηταῖς τῆς πίστεως αὐτοῦ νομῆν ὕδατος διανοίξῃ· καὶ ὁ πατάξας τὴν πέτραν ἐν γῆ ἐρήμῳ τοῦ Σινᾶ, καὶ ἐρρύησεν ὕδατα εἰς πλησμονήν, αὐτὸς ἡμῖν τὸ ἄφθονον νᾶμα παράσχοι, ὅπως τῇ αὐτοῦ χορηγίᾳ εὐφρανθῶμεν. 2. Καὶ δὴ τῆς
 10 ἰκεσίας πληρωθείσης ἔνθεν ἀκείθεν περιεβλέψατο καὶ εἶδεν ἀμνὸν ἐστῶτα, ὃς τὸν δεξιὸν πόδα ἐκούφισεν, οἷα τὸν τόπον τῷ ἁγίῳ Κλήμεντι ὑποδεικνύς. Τότε ὁ ἅγιος Κλήμης ἐννοήσας τὸν κύριον εἶναι, ὃν μόνος αὐτὸς τεθέατο καὶ ἕτερος παντελῶς οὐδεὶς, ἐπορεύθη πρὸς τὸν τόπον καὶ εἶπεν· Ἐν ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ
 15 τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κρούσατε ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. 3. Καὶ ἐπειδὴ πάντες ἐν κύκλῳ τοῖς σκαπανίοις ἔσκαψαν καὶ οὐκ αὐτὸν τὸν τόπον, ἐν ᾧ ὁ ἀμνὸς ἔστη, λαβὼν μικρὸν σκαλίδιον ὁ ἅγιος ἐλαφρῶ κρούματι τὸν τόπον τὸν ὑπὸ τὸν πόδα τοῦ ἀμνοῦ ἔκρουσεν, ὅθεν παραχρῆμα πηγὴ ὑπερβλυζούσαις ταῖς φλε-
 20 ψὶν εὐπρεπεστάτῃ ἀνεφάνη, ἣτις σὺν ὀρμῇ ἐκχυθεῖσα ποταμὸν ἀπετέλεσεν. Τηνικαῦτα ὁ ἅγιος Κλήμης πάντων ἀγαλλιωμένων εἶπεν· *Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ.*

XXII. Διὰ ταύτην οὖν τὴν φήμην προσέδραμεν πᾶσα ἡ
 25 ἐπαρχία, καὶ οἱ ἐληλυθότες ἅπαντες πρὸς τὴν διδαχὴν τοῦ ἁγίου Κλήμεντος ἐπέστρεφον πρὸς τὸν κύριον, ὥστε καθ' ἡμέραν πεντακόσιοι καὶ περαιτέρω βαπτιζόμενοι ἀνεχώρουν. 2. Ἐντὸς δὲ ἐνὸς ἔτους γεγόνασιν ἐκεῖσε παρὰ τῶν πιστῶν ἑβδομήκοντα πέντε ἐκκλησίαι, καὶ πάντα τὰ εἰδῶλα κατεθρύβησαν, πάντες οἱ ναοὶ
 30 τῆς περιχώρου καθηρέθησαν, πάντα τὰ ἄλση ἐπὶ τριακόσια μίλια δι' ὄλου ἐν κύκλῳ κατεκόπησαν καὶ κατεστρώθησαν.

XXIII. Τηνικαῦτα οὖν ἐπίφθονον διήγημα διέδραμε πρὸς τὸν βασιλέα Τραιανόν, ὡς αὐτόθι πρὸς ἀναρίθμητον πλῆθος ὁ τῶν Χριστιανῶν ἐπηυξήθη λαός. Καὶ ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ Αὐ-
 35 φιδιανὸς ὁ ἡγεμὼν, ὅστις πλείστους τῶν Χριστιανῶν διαφόροις βασάνοις ἀνειλεν. Ὅρων δὲ τοὺς πάντας τῷ μαρτυρίῳ μετὰ χαρᾶς προσερχομένους παρεχώρησεν τῷ πλήθει, μόνον δὲ τὸν ἅγιον Κλή-

minus me huc perduxit, sed ut particeps factus perpessionum
vestrarum etiam consolationis et patientiae exemplum praeberem.

XXI. Didicit autem ab iis, quod de sexto miliario aquam
suis humeris deportarent. Confestim ergo sanctus Clemens co-
hortatus est illos dicens: Oremus ad Dominum nostrum Iesum 5
Christum, ut fidei suae confessoribus venam aquae aperiat et,
qui percussit petram in deserto Sinae et fluxerunt aquae in
abundantiam, ipse nobis copiosum laticem praebet, quo ipsius
suppeditatione laetemur. 2. Et vero completa supplicatione
hinc illincque circumspexit et vidit agnum stantem, qui dexte- 10
rum pedem levavit tanquam sancto Clementi locum ostendens.
Tunc sanctus Clemens reputans Dominum esse, quem solus
ipse conspexit et nullus omnino alius, ad locum profectus est
ac dixit: In nomine patris et filii et spiritus sancti pulsate in hoc
loco. 3. Cumque omnes ligonibus in orbem fodissent, non autem 15
locum ipsum, in quo agnus steterat, sanctus accepto parvo sarculo
locum, qui erat sub pede agni, percussit levi ictu, unde repente
fons venis redundantibus pulcherrimus emersit, qui cum impetu
effusus effecit fluvium. Tunc sanctus Clemens cunctis exsultan-
tantibus dixit: *Fluminis impetus laetificant civitatem Dei.* 20

XXII. Ob hanc igitur famam concurrunt tota provincia,
quique veniebant ad sancti Clementis doctrinam, omnes conver-
tebantur ad Dominum, adeo ut cotidie quingenti et amplius re-
cederent baptizati. 2. Intra unum autem annum factae sunt illic a
fidelibus septuaginta quinque ecclesiae, et omnia idola confracta 25
sunt, omnia templa circumiacentis regionis diruta sunt, omnes luci
usque ad trecenta miliaria in circuitu concisi sunt et solo aequati.

XXIII. Tum igitur invidiosa narratio pervenit ad impe-
ratorem Traianum, quod illic ad innumerabilem multitudinem
adauctus esset populus Christianorum. Et missus ab eo est 30
Aufidianus praeses, qui multos Christianos diversis suppliciis
interemit. Sed cum videret omnes ad martyrium cum gaudio
accedere, cessit multitudini, solum tamen sanctum Clementem

XXI, 1. 7. *διανοξή: ἀνοξή* MO | *γῆ:* *ἐφάνη* M — *τ. ποταμοῦ κτλ.*] Ps. 45, 5.
praem *τῆ* R
XXII, 1. 26. *ἐπέστρεφον:* praem *καὶ* V
2. 13. *μόνος: μόνον* OV
XXIII, 1. 34 sq. *Ἀύφιδιανός* c. R
3. 16. *καπαρίσις* P | 17. *ἐνομ* P | 20. *ἀνεφάνη:* Cot: *Ἀύφιδιανός* MOPV

μεντα ἐπιθύειν βιαζόμενος. 2. Καὶ ἰδὼν οὕτως ἰδρυμένον ἐν κυρίῳ καὶ καθόλου μετατεθῆναι μὴ βουλόμενον λέγει τοῖς δημίοις· Λαβόντες ἀπαγάγετε αὐτὸν μέσον τῆς θαλάσσης καὶ δῆσατε πρὸς τὸν αὐχένα αὐτοῦ ἄγκυραν σιδηρᾶν καὶ ρίψατε αὐτὸν ἐν τῷ βυθῷ
 5 κάτω, ὅπως μὴ δυνηθεῖεν οἱ Χριστιανοὶ ἀνελεσθαι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἀντὶ θεοῦ σέβεσθαι αὐτόν.

XXIV. Τούτου οὖν γενομένου ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Χριστιανῶν ἐν τῷ αἰγιαλῷ παρεστὸς ὠδύρετο. Καὶ ἐπὶ τούτοις εἶπον Κορνήλιος καὶ Φοῖβος οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Πάντες ὁμοθυμαδὸν
 10 εὐξώμεθα, ἵνα δείξῃ ἡμῖν ὁ κύριος τοῦ μάρτυρος αὐτοῦ τὸ λείψανον. 2. Εὐχομένου τοίνυν τοῦ λαοῦ ὑπεχώρησεν ἡ θάλασσα εἰς τὸν ἴδιον κόλπον ἐπὶ τρία σχεδὸν μίλια· καὶ εἰσελθόντες διὰ ξηρᾶς οἱ λαοὶ εὗρον ἐν σχήματι ναοῦ μαρμαρίνου οἶκημα παρὰ θεοῦ ἠὺτρεπισμένον, καὶ αὐτόθι κείμενον τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου Κλή-
 15 μεντος καὶ τὴν ἄγκυραν, μεθ' ἧς ἐρρίφη, πλησίον αὐτοῦ κειμένην.

XXV. Ἀπεκαλύφθη τοιγαροῦν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐκβαλεῖν τὸ λείψανον ἐκ τοῦ τόπου· οἷς καὶ τοῦτο ἐχρηματίσθη, ὡς ὅτι ἐκάστῳ χρόνῳ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ ὑποχωρήσει ἡ θάλασσα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας τοῖς ἐρχομένοις ξηρὰν πορείαν
 20 παρασχομένη. 2. Ὅπερ εἰς ἔπαινον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ εὐδόκησεν ὁ κύριος γενέσθαι μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

2. 3. δῆσατε: δῆσαντες O et M sec man. | 4. καὶ om O, in M punctis notat.

XXIV, 1. 8. παρεστὸς PR

2. 11. ὑπεχώρησεν: ἐπεχ. D

XXV, 1. 17. ἐκβαλεῖν: ἐκβάλλαι RV | 20. παρεχομένη R

2. 21 sq. αὐτῷ — ἀμὴν c. MO: τούτον δὲ γεγονότος πάντα τὰ κυκλόθεν ἔθνη ἐπίστευσαν τῷ Χριστῷ. Ἐνθα οὐδεὶς Ἕλληνας, οὐδεὶς Ἑβραῖος, οὐδεὶς

τὸ παράπαν εὐρίσκεται αἰρετικός. Γίνονται γὰρ ἐκεῖσε πλείσται εὐεργεσίαι· τυφλοὶ φωτίζονται ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ, δαίμονες ἀπελαύνονται, ῥιγῶντες ὑγιαίνουσιν, οἱ τοῖς νεφροῖς ἐταζόμενοι καὶ λιθιῶντες μόνῃ τῇ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ προσψάνσει καὶ ὕδατος ἁγιασθέντος ῥαντισμῶ καὶ πόσει τοῦ νοσήματος ἀπολύονται, ἀλγυνομένοι τε νόσῳ οἰαδίποτε πρὸς τὴν τοῦ ἱερομάρτυρος καταφεύγοντες βο-

cogens ad sacrificandum. 2. Et videns adeo stabilem in Domino, nec omnino posse e sententia dimoveri, dixit ad suos: Prehendite eum et abducite in medium mare, et ligate ad collum eius ancoram ferream, et in profundum deiciatur, ne possint Christiani corpus eius auferre et pro Deo colere. 6

XXIV. Hoc igitur peracto universa Christianorum multitudo ad litus adstans lamentabatur. Atque ad haec dixerunt Cornelius et Phoebus eius discipuli: Omnes unanimi consensu precemur, ut nobis Dominus ostendat martyris sui reliquias. 2. Orante igitur populo recessit mare in sinum suum ad tria fere 10 milia, et ingressi per aridam populi repererunt in figura templi marmorei paratum a Deo habitaculum atque ibi positum corpus sancti Clementis et ancoram, cum qua deiectus fuerat, haud procul ab eo iacentem.

XXV. Revelatum ergo fuit discipulis eius, ne reliquias 15 illo loco tollerent, quibus et hoc oraculum redditum est, fore ut singulis annis die certaminis eius recessurum sit mare per septem dies et venientibus siccam profectionem praebiturum. 2. Quod quidem nominis sui laudem Domino placuit fieri usque in hodiernum diem. Cui gloria in saecula saeculorum. Amen. 20

ἠθρειαν ἰάσεως ἀπολαύουσιν. Καὶ διαμένει ἡ δόξα αὐτοῦ καὶ ὁ ἔπαινος εἰς αἰὲν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ πνεύματι νῦν καὶ αἰὲν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. D c. V ut videtur, eadem R et Cot, nisi quod ille pro καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας exhibet εἰς τοὺς ἀτελεντήτους αἰῶνας,

hic verba *ἰγῶντες* — *ἰάσεως ἀπολαύουσιν*, in textu omisit et ex aliis MSS. in nota exscripsit. P hic narrationem de puero per totum annum iuxta sepulcrum martyris in profundo maris sedente ex sermone Ephraimi inde a cap. VII usque ad finem (Cot. Clericus 1724 I, 816 sqq., Migne, Patr. gr. I, 638 sqq.) adiungit.

ΙΓΝΑΤΙΩΙ ΜΑΡΙΑ ΕΚ ΚΑΣΣΟΒΟΛΩΝ.

Μαρία, προσήλυτος Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἰγνατίῳ Θεοφόρῳ, μακα-
ριοτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησίας ἀποστολικῆς τῆς κατὰ Ἀντιό-
χειαν, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ Ἰησοῦ ἠγαπημένῳ χαίρειν καὶ ἐρ-
5 ρῶσθαι· πάντοτέ σοι εὐχόμεθα τὴν ἐν αὐτῷ χαρὰν τε καὶ
ὕγείαν.

Ι. Ἐπειδὴ, θαυμάσιε, καὶ παρ' ἡμῖν ὁ Χριστὸς ἐγνωρίσθη
υἱὸς εἶναι τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ ἐν ὑστέροις καιροῖς ἐνηνθρω-
πηκέναι διὰ παρθένου Μαρίας ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ
10 κατὰ τὰς περὶ αὐτοῦ ὑπ' αὐτοῦ προρρηθείσας φωνὰς παρὰ τοῦ

IGNATIO MARIA EX CASSOBOLIS.

Maria, proselyta Iesu Christi, Ignatio Theophoro, beatissimo epi-
scopo ecclesiae apostolicae, quae est Antiochiae, in Deo patre et
Iesu dilecto gaudium et salutem. Continuum tibi precamur in
15 ipso laetitiam et sanitatem.

Titulum dedi c. G¹, nisi quod pro
Κασσοβήλων posui *Κασσοβόλων*, coll
A (*epistula Mariae mulieris cuius-*
dam e Caspalon urbe ad Ignatium
beatum scripta): ἐπιστολὴ Μαρίας
Κασσοβόλων πρὸς τὸν ἅγιον καὶ ἱερο-
μάρτυρα Ἰγνατίον ἀρχιεπίσκοπον θεο-
πόλεως Ἀντιοχείας c | *Κασσοβόλων*:
ita scribo c. c coll L (cf. vers. vet.)
A et inscr. epist. lat. ad Mariam:
con *Κασταβάλων* Casaubonus, respi-

ciens *Καστάβαλα*, urbem Ciliciae sa-
tis notam. Cf. adnot. ad 1, 1.

Inscr. 3. ἀποστολικῆς c. G¹ L: κα-
θολικῆς c | 4. ἐρῶσθαι: colon post
hanc vocem om c | 5 sq. σοι —
ὕγείαν om A | ἐν αὐτῷ c. G¹ L:
ἐαυτῶν c — *M. προσήλυτος Ἰ. Χρ.*
i. e. mulier a Iudaismo vel Helle-
nismo ad Christianismum conversa.
Vox per se ipsa nequaquam perso-
nam *nuper* conversam significat. Cf.

MARIAE PROSELYTAE CHASSAOBOLORUM AD
IGNATIUM EPISCOPUM ANTIOCHIAE EPISTULA.

Maria, proselyta Iesu Christi, Ignatio Theophoro, beatissimo episcopo ecclesiae apostolicae eius quae secundum Antiochiam: in Deo patre et Iesu dilecto gaudere et valere ⁵ semper tibi oramus secundum illud, quod in ipso, gaudium et sanitatem.

I. Quia miraculis et apud nos *Christus* cognitus est *filius esse Dei viventis* et in posterioribus temporibus inhumanatum esse per virginem Mariam ex semine David et Abraham secun- ¹⁰ dum eas, quae de ipso ab ipso praedictae sunt voces a prophe-

I. Quandoquidem, o vir admirande, etiam apud nos innotuit, *Christum esse filium Dei vivi* et novissimis temporibus per Mariam virginem ex semine David et Abrahae humanam assumpsisse naturam secundum voces de ipso per ipsum a prophetarum choro praedictas: ¹⁵

Iust. Dial. c. 23. 122. Pseudoignatius ipse prodit, eam iam ante plures annos religionem priorem deseruisse. In ep. ad Mariam 4, 1 enim non solum eam iam Anacleto ecclesiam Romanam regente Christianam fuisse indicat, sed etiam pontificem illum eo tempore, quo se scripsisse fingit, mortuum fuisse et Clementem obtinuisse cathedram Romanam. Cf. adnot. ad ep. ad Mar. 4, 1.

I, 1. 8. καὶ ἐν ἑστέροις c. G¹ L:

ἐν ἑστ. δὲ c | 9. ἐκ c. c L A: καὶ G¹ |
David: codices excepto fortasse Constantinopolitano exhibent δαδ | 10 sq.
παρὰ τ. τ. προφ. χοροῦ h. l. c. G¹
L A: a. προφηθείσας c | 1. παρακα-
λοῦμεν ἀξιοῦντες c. G¹ L: ἀξιοῦμεν

* * *

De versione huius epistolae, quae in collectione pseudoignatiana latina non exstat, vide prolegomena.

Tit. *Chassaobolorum* c. codd: *Castabolorum* U in margine.

τῶν προφητῶν χοροῦ· τούτου ἕνεκεν παρακαλοῦμεν ἀξιούντες ἀποσταλῆναι ἡμῖν παρὰ τῆς σῆς συνέσεως Μάριν τὸν ἑταῖρον ὑμῶν ἐπίσκοπον τῆς ἡμεδαπῆς νέας πόλεως τῆς πρὸς τῷ Ζαρβῷ, καὶ Εὐλόγιον Κασσοβόλων πρεσβύτερον, ὅπως μὴ ὦμεν ἔρημοι τῶν
 5 προστατῶν τοῦ θεοῦ λόγου, 2. καθά που καὶ Μωσῆς λέγει·
 Ἐπισκεψάσθω κύριος ὁ θεὸς ἄνθρωπον, ὅς ὀδηγήσει τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ οὐκ ἔσται ἡ συναγωγὴ κυρίου ὡσεὶ πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστιν ποιμὴν.

II. Ὑπὲρ δὲ τοῦ νέους εἶναι τοὺς προγεγραμμένους δαίσεις
 10 μηδέν, ὧ μακάριε· γινώσκεις γάρ σε θέλω, ὡς ὑπερφρονοῦσιν σαρκὸς καὶ τῶν ταύτης παθῶν ἀλογοῦσιν, αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς προσφάτω νεότητι ἱερωσύνης ἀστράπτοντες πολιᾶ. 2. Ἀνάσκαλον δὲ τὸν λογισμὸν σου διὰ τοῦ δοθέντος σοι παρὰ τοῦ θεοῦ διὰ Χριστοῦ πνεύματος αὐτοῦ, καὶ γνώση, ὡς Σαμουὴλ μικρὸν παιδάριον ὃ
 15 βλέπων ἐκλήθη, καὶ τῷ χορῷ τῶν προφητῶν ἐγκαταλεχθεῖς τὸν

propterea rogamus ac petimus, ut a prudentia tua nobis mittantur Maris amicus vester episcopus nostrae Neapolis ad Zarbum et Eulogius Cassobolorum presbyter, ne simus destituti verbi divini prae-
 20 fectis, 2. sicuti et Moses quodam loco dicit: *Provideat Dominus Deus hominem qui ducat populum hunc, et non erit synagoga Domini sicut oves, quibus non est pastor.*

c cf. A | 2. ἑταῖρον c. G¹ L A: ἕτερον c | 3. ἡμεδαπῆς c. c: ἡμελάπης G¹ | Ζαρβῷ c. G¹ L A (*Derbium*) cf. Ign. ad Mar. tit.: Ἀναζάρβω c cf. Her. 9, 3 | 8. Κασσοβόλων c. c A (*Casralonis*): καὶ Σόβηλον G¹ L edd pr — ὁ Χριστὸς κτλ.] Verba Petri apostoli apud Matth. 16, 16. — ἀποσταλῆναι κτλ.] Sensus: Maria, quae orta est e Cassobolis (cf. tit.), quae vero Neapoli habitasse videtur (cf. ep. ad Mar. tit.), rogat episcopum metropolis Antiochiae, ut Marin episcopum ordinet ecclesiae neophytorum Neapolitanae et Eulogium prebyterum ecclesiae Cassobolitanae.

— νέας πόλεως] De novo oppido, quod Zarbo adiacet, sermo est, quia Zarbus vel Anazarbus Nerva imperante terrae motu diruta brevi reaedificata est. Tunc urbs nomen Zarbi vel Anazarbi, quod olim tulerat, recepit, postquam a Romanis aliquantum temporis Caesarea Augusta (Plin. H. N. V c. 27, 22) appellata est. — Κασσοβόλων] Ita, neque vero καὶ Σόβηλον, cum testibus allegatis legendum esse auctor non solum eo prodit, quod subinde πρεσβύτερον scribit, non πρεσβυτέρους, sed etiam eo, quod infra ad Mar. 3, 1 de duobus viris, τοῖν

tarum choro: huius gratia deprecamur dignificantes mitti nobis a tuo intellectu Marim, amicum nostrum, episcopum Emelapes Neapoleos eius quae ad Zarbo, et Eulogium et Sobelum presbyterum, ut non simus desolati praepositis divini verbi; 2. quemadmodum et Moyses dicit: *Provideat Dominus Deus hominem, qui ducat populum hunc, et non erit synagoga Domini ut oves, quibus non est pastor.*

II. Pro eo autem, quod iuvenes sunt praescripti, formides nihil, o beate. Cognoscere enim te volui, quod sapiunt super carnem et ipsius passiones non sentiunt, ipsi in se ipsis recenti iuventute sacerdotii refulgentes canitie. 2. Perscrutare autem cogitationem tuam per datum tibi a Deo per Christum spiritum ipsius, et cognosces, quod Samuel parvus puerulus *videns* vocatus est, et choro prophetarum connumeratus presbyterum Eli

II. Quod autem praedicti iuvenes sint, de eo nihil timeas, o beate. Cupio enim te scire, quod carnem despiciunt eiusque affectus contemnunt, ipsi in se ipsis viridi sacerdotii iuventute resplendentes canitie. 2. Perscrutare autem cogitationem tuam per spiritum, qui tibi datus est a Deo per Christum, et cognosces, quod Samuel, cum parvulus adhuc puer esset, *videns* est appellatus, atque in chorum prophetarum allectus senem Eli iniquitatis arguit, quoniam filios ve-

ἀνδροῖν, sermonem facit, scilicet de Mari et Eulogio. Accedit, quod nomen Sobeli apud veteres nobis nusquam occurrit. Sin quaeris, ubi Cassobola sita fuerint, equidem me nescire fateor. Id solum conicere licet, ea Anazarbo vicina fuisse. Cum autem inde, quod presbyter tantum, non episcopus, ecclesiae ibi commoranti petitur, ea nonnisi parvum oppidum vel vicum fuisse appareat, non est, quod miraris, nomen posteris non esse traditum.

2. Num. 27, 16. 17.

II, 1. 12. *πολιᾶ* c. c L: *πολιᾶν* G¹

Patr. apost. II.

— *νέους*] Secundum Constit. apost. II c. 1 enim episcopum oportet non minorem esse quinquaginta annis.

2. Anton. Meliss. II serm. 19. Patr. gr. ed. Migne t. 136 p. 1059 (*Σαμωνῆλ — ἐγκαταλεχθεῖς*) — 2. 12. *ἀνάσκαλον*: hic incipit cod. Monacensis | 13. *τὸν λογισμὸν* c. L: *τῷ λογισμῷ* m, *τῶν λογισμῶν* c G¹ | *τοῦ*

* * *

II, 1. 9. *beate* c. U in corrigendis: *beata* U in textu.

2. 12. *cogitationem*: *cognitionem* codex alter.

πρεσβύτην Ἥλει παρανομίας ἐξελέγχει, ὅτι παραπλήγας υἱεὶς θεοῦ τοῦ πάντων αἰτίου προτετιμῆκει καὶ παίζοντας εἰς τὴν ἱερωσύνην καὶ εἰς τὸν λαὸν ἀσελγαίνοντας εἶασεν ἀτιμωρήτους.

III. Δανιήλ δὲ ὁ σοφὸς νέος ὧν ἔκρινεν ὠμογέροντάς τινας, 5 δειξας ἐξώλεις αὐτοὺς καὶ οὐ πρεσβυτέρους εἶναι καὶ τῷ γένει Ἰουδαίους ὄντας τῷ τρόπῳ Χαναναίους ὑπάρχειν. 2. Καὶ Ἰερεμίας διὰ τὸ νέον παραιτούμενος τὴν ἐγχειριζομένην αὐτῷ πρὸς τοῦ θεοῦ προφητεῖαν ἀκούει· *Μὴ λέγε, ὅτι νεώτερός εἰμι, διότι πρὸς πάντα οὓς ἐὰν ἐξαποστελῶ σε πορεύσῃ καὶ κατὰ πάντα,* 10 *ὅσα ἂν ἐντείλωμαί σοι, λαλήσεις, ὅτι μετὰ σοῦ ἐγώ εἰμι.* 3. Σολομών δὲ ὁ σοφὸς δυοκαίδεκα τυγχάνων ἐτῶν συνῆκε τὸ μέγα τῆς ἀγνωσίας τῶν γυναικῶν ἐπὶ τοῖς σφετέροις τέκνοις ζήτημα, ὡς πάντα τὸν λαὸν ἐκστῆναι ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ τοῦ παιδὸς σοφίᾳ καὶ φοβηθῆναι οὐχ ὡς μειράκιον, ἀλλ' ὡς τέλειον ἄνδρα. 4. Τὰ 15 δὲ *αἰνίγματα* τῆς Αἰθιοπίων βασιλίδος, φορὰν ἔχοντα ὡσπερ τὰ τοῦ Νείλου ρεύματα, οὕτως ἐπελύσατο, ὡς *ἔξω ἑαυτῆς γενέσθαι* τὴν οὕτως σοφίην.

IV. Ἰωσίας δὲ ὁ θεοφιλῆς ἀναρθρα σχεδὸν ἔτι φθεγγόμενος ἐλέγχει τοὺς τῷ πονηρῷ πνεύματι κατόχους, ὡς ψευδολόγοι καὶ 20 λαοπλάνοι τυγχάνουσι, δαιμόνων τε ἐκκαλύπτει τὴν πάτην καὶ τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς παραδειγματίζει καὶ τοὺς ἱερωμένους αὐτοῖς

sanos Deo omnium auctori praetulerat et sacerdotium ludibrio habentes populoque insultantes dimiserat impunitos.

III. Sapiens vero Daniel adhuc adulescens crudos quosdam iudicavit senes, ostendens eos perditos esse, neque vero seniores, et 25 quamvis genere Iudaeos, moribus Chananaeos exsistere. 2. Et Ieremias, propter iuventutem detrectans prophetae munus a Deo sibi commissum, audit: *Noli dicere, puer sum, quoniam ad omnia quae mittam te ibis et universa, quaecunque mandavero tibi, loqueris,* 30 *quia ego tecum sum.* 3. Salomon autem sapiens, cum duodecim haberet annos, intellexit magnam mulierum quaestionem, quarum li-

sec. c. G¹: om c m | 1. Ἥλει c. m | G¹: Ἥλι c | ἐξελέγχει c. m G¹: ἐλέγχει c | παρὰ πλήγας c | 3. εἶασεν c. G¹ L: praem οὐκ c m — ὁ βλέπων] I Reg. 9, 9. 18. I Paralip. 29, 29. — τῷ χορῷ κτλ.] Cf. I Reg. 3.

III, 1—3. Anton. Meliss. ibid. (— τέκνοις ζήτημα). 1. 4. σοφὸς c. m G¹ L: σοφώτατος c | 5. ἐξώλεις c. c G¹ Ant: ἐξωλίας m | 6. ὑπάρχειν c. codd: εἶναι Z — Cf. Dan. 13.

transgressionis redarguit, quoniam insanientes filios Deo omnium causae praehonoravit et ludentes in sacerdotium et in populum luxuriantes dimisit impunitos.

III. Daniel autem sapiens iuvenis existens iudicavit crudeles senes quosdam, ostendens adulteros ipsos et non seniores 5 esse et genere Iudaeos existentes modo Chananaeos existere. 2. Et Ieremias, propter iuventutem renuens tributam ipsi a Deo prophetiam, audit: *Non dicas, quoniam iunior sum, quia ad omnes quoscumque mittam te ibis et secundum omnia, quaecumque mando tibi, loqueris, quia tecum ego sum.* 3. Salomon 10 autem sapiens, duodecim existens annorum, intellexit magnam ignorantiae mulierum de suis filiis quaestionem, ut omnis populus obstupesceret de tanta pueri sapientia et timeret non ut puerum, sed ut perfectum virum. 4. *Aenigmata* autem Aethiopum reginae, lationem habentia quemadmodum Nili fluentia, 15 sic solvit, ut *extra se ipsam fieret* ipsa sic sapiens.

IV. Iosias autem Dei amator, inarticulate fere adhuc loquens, redarguit malo spiritu detentos, quod falsiloqui et populi seductores existerent, daemonumque revelat deceptionem et eos non existentes deos demonstrat et sacratos ipsis, puer existens, inter-20

beri non dignoscebantur, ita ut universus populus obstupesceret ad tantam pueri sapientiam eumque non ut puerum, sed ut virum perfectum timeret. 4. *Aenigmata* autem Aethiopum reginae, quae impetu ferebantur velut fluentia Nili, sic dissolvit, ut *extra se ipsam* 25 *fieret* mulier adeo sapiens.

IV. Iosias vero Dei amantissimus cum adhuc fere inarticulate loqueretur, arguit malo spiritu detentos ostenditque eos esse mendaces et seductores, daemonum quoque detegit fraudem et falsos deos traducit et sacerdotes eorum puer adhuc occidit arasque ipsorum sub-30

2. 8. *ὅτι* c. c m L: om G¹ | 9. *ἐάν*: annorum in S. Scriptura nihil legitur. Cf. adnot. ad Magn. 3, 4. — *ἀν* c | *ἐξαποστελῶ* c. c G¹ L: *ἐξαποστελλῶ* m | 10. *ἐντείλωμαι* m | *λαλήσης* G¹ — *μὴ λέγε* κτλ.] Ierem. 1, 7. 8. 28.

3. *δνοκαίδεκα*] III Reg. 3, 7 et I Paralip. 29, 1 Salomon patri succedens *puer* appellatur. De numero | 4. 16. *ἕξω* c. G¹ L: *ἕξ* c m LXX — *αἰνίγματα* κτλ.] III Reg. 10, 1. 5. IV, 1. 19. *πνεύματι* c. G¹ L: *ῥεύματι*

- νήπιος ὧν κατασφάζει, βωμούς τε αὐτῶν ἀνατρέπει καὶ θυσιαστή-
 ρια νεκροῖς λειψάνοις μιάίνει, τεμένη τε καθαιρεῖ καὶ τὰ ἄλλα
 ἐκκόπτει καὶ τὰς στήλας συντριβεῖ καὶ τοὺς τῶν ἀσεβῶν τάφους
 ἀνορύττει, ἵνα μηδὲ σημεῖον ἔτι τῶν πονηρῶν ὑπάρχει· οὕτω τις
 5 ζηλωτῆς ἦν τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν ἀσεβῶν τιμωρός, ἔτι ψελλίζων
 τῇ γλώττῃ. 2. Δαυὶδ δὲ ὁ προφήτης ὄμου καὶ βασιλεύς, ἡ τοῦ
 σωτηρίου κατὰ σάρκα ρίζα, μεираκιον χριεται ὑπὸ Σαμουὴλ εἰς
 βασιλέα· φησὶν γάρ που αὐτός, ὅτι μικρὸς ἦμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς
 μου καὶ νεώτερος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς μου.
 10 V. Καὶ ἐπιλείψει με ὁ χρόνος, εἰ πάντας ἀνιχνεύειν βου-
 λοίμην τοὺς ἐν νεότητι εὐαρεστήσαντας θεῷ προφητείαν τε καὶ
 ἱερωσύνην καὶ βασιλείαν ὑπὸ θεοῦ ἐγχειρισθέντας. Ὑπομνήσεως
 δὲ ἕνεκα αὐτάρκη καὶ τὰ εἰρημένα. 2. Ἀλλὰ σε ἀντιβολῶ, μὴ
 σοὶ τις περιττὴ εἶναι δόξω καὶ φανητιῶσα· οὐ γὰρ διδάσκουσά σε,
 15 ἀλλ' ὑπομιμνήσκουσα τὸν ἐμὸν ἐν θεῷ πατέρα τούτους παρεθέ-
 μην τοὺς λόγους· γινώσκω γὰρ τὰ ἑαυτῆς μέτρα καὶ οὐ συμπαρ-
 εκτείνω ἑμαυτὴν τοῖς τηλικούτοις ὑμῖν. 3. Ἀσπάζομαί σου τὸν
 ἅγιον κληῖρον καὶ τὸν φιλόχριστόν σου λαὸν τὸν ὑπὸ τὴν σὴν κηδε-
 μονίαν ποιμαινόμενον. Πάντες οἱ παρ' ἡμῖν πιστοὶ προσαγορευέου-
 20 σὶν σε. Ὑγιαίνειν με κατὰ θεὸν προσεύχου, μακάριε ποιμήν.

vertit et altaria mortuorum reliquiis contaminat et fana excindit et
 columnas confringit et impiorum sepulcra effodit, ne ullum amplius
 improborum signum superesset: tantus erat pietatis aemulator et
 impiorum vindex, cum adhuc lingua balbutiret. 2. David autem,
 25 propheta simul et rex, salvatoris secundum carnem radix, adulescent-
 ulus a Samuel in regem ungitur. Ipse enim alicubi dicit: *Parvus*
eram inter fratres meos et iunior in domo patris mei.

V. *Ac tempus me deficiet*, si omnes illos pervestigare velim,
 qui in iuventute Deo placuerunt atque prophetia et sacerdotio et
 30 regno a Deo donati sunt. Rememorationis autem gratia sufficiunt

c m cf. 3, 4. | 1. νήπιος ὧν c. G¹ L: | mutavit in πρᾶττειν: γλώσση G¹ —
 νηπιονὶ G², pessime A | 4. ἔτι c. G¹ | Cf. IV Reg. 23. II Paralip. 34. —
 L: ἡ τι c m | 6. γλώττῃ c. G² cf. | θυσιαστ. μιάίνει] IV Reg. 23, 16. —
 Trall. 2, 2, ubi Pseudoig. πρᾶσσειν | ἄλλῃ ἐκκ.] II Paralip. 34, 4. — τ.

ficit delubraque ipsorum evertit et *altaria* mortuis reliquiis *inquinat* templaque delet et *saltus succidit* et *columnas conterit* et impiorum sepulcra suffodit, ut neque signum amplius malorum existat. Sic quidam zelotes erat religionis et impiorum punitor, adhuc balbutiens lingua. 2. David autem, propheta ⁵ simul et rex, salvatoris secundum carnem radix, puer ungitur a Samuele in regem. Ait enim alicubi ipse: *Cum parvus eram inter fratres meos et iunior in domo patris mei.*

V. Et *deficiet mihi tempus*, si omnes investigare voluero, qui in iuventute bene placuerunt Deo, prophetia et sacerdotio ¹⁰ et regno a Deo donati. Rememorationis autem gratia sufficiunt et haec dicta. 2. Sed te deprecor, ne tibi quaedam superba esse videar et ostentatrix. Non enim docens te, sed submemorans meum in Deo patrem hos apposui sermones. Cognosco enim mei ipsius mensuras et non coextendo me ipsam tantis vobis. ¹⁵ 3. Saluto tuum sanctum clerum sub tua cura pastum. Omnes apud nos fideles salutant te. Sanam me esse secundum Deum ora, beate pastor.

etiam ea, quae diximus. 2. Verum te deprecor, ne tibi vana quaedam atque ostentatrix esse videar. Neque enim ut te doceam, sed ²⁰ ut meum in Deo patrem commonefaciam, apposui hos sermones. Cognosco enim meum modulum nec me ipsam vobis tantis viris exaequo. 3. Saluto sanctum tuum clerum tuumque Christi amantem populum, qui sub tua cura pascitur. Omnes qui apud nos sunt fideles te salutant. Salvere me secundum Deum ora, beate pastor. ²⁵

στήλας συντριβει] IV Reg. 23, 14.

2. Anton. Meliss. ibid. (— εις βασιλέα). — Cf. I Reg. 16. — μικρός κτλ.] Ps. 151, 1 apud LXX.

V, 1. 11. εν c. c m L: om G¹ | 12. ιερωσ. κ. βασιλείαν c. G¹ L A: βασιλ. κ. ιερωσύνην G² | 13. ενεκεν c | ανταρχη c. c G¹: ανταρχει m (L?) — επιλειπει κτλ.] Hebr. 11, 32.

2. 14. περιττη c. c m: περιττος G¹ |

15. υπομνησκουσα c | 16. εαντην c. G¹: εμαντην c m | 17. υμιν: ημιν c

3. 18. και τον φιλ. σου λαον c. c m: om G¹ L

* * *

IV, 1. 4. quidam em coll G (τις) quidem U.

ΠΡΟΣ ΜΑΡΙΑΝ ΕΙΣ ΝΕΑΠΟΛΙΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΩΙ
ΖΑΡΒΩΙ ΙΓΝΑΤΙΟΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἡλεημένη χάριτι θεοῦ πατρὸς
ὕψιστου καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθα-
5 νόντος, πιστοτάτη, ἀξιοθέω, χριστοφόρῳ θυγατρὶ Μαρία
πλεῖστα ἐν θεῷ χαίρειν.

I. Κρεῖττον μὲν γράμματος ὄψις, ὅσπερ μέρος οὔσα τοῦ
χοροῦ τῶν αἰσθησέων οὐ μόνον οἷς μεταδιδοῖ τὰ φιλικὰ τιμᾶ τὸν
λαμβάνοντα, ἀλλὰ καὶ οἷς ἀντιδέχεται τὸν ἐπὶ τοῖς κρεῖττοις πό-
10 θον πλουτεῖ. 2. Πλὴν δεύτερος, φασίν, λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμά-
των τρόπος, ὃν ὡσπερ ἀγαθὸν ὄρμον δεδέγμεθα παρὰ τῆς σῆς
πίστεως, πόρρωθεν ὡσπερ δι' ἑαυτῶν ἰδόντες τὸ ἐν σοὶ καλόν.
3. Αἱ γὰρ τῶν ἀγαθῶν, ὧ πάνσοφε γύναι, ψυχαὶ ταῖς καθαρωτά-
ταις εἰκόμασι πηγαῖς· ἐκεῖναί τε γὰρ τοὺς παριόντας, κἂν μὴ δι-
15 ψῶσι, αὐτῷ τῷ εἶδει ἐφέλκονται αὐτοὺς ἀρύσασθαι τοῦ ποτοῦ, ἥ τε
σῆ σύνεσις παρεγγυᾷ μετασχεῖν ἡμᾶς παρακελευομένη τῶν ἐν τῇ
ψυχῇ σου βλυζόντων θείων ναμάτων.

MARIAE DEGENTI NEAPOLI AD ZARBUM IGNATIUS.

Ignatius, qui et Theophorus, misericordiam consecutae per gratiam
20 Dei patris altissimi et Domini Iesu Christi, qui pro nobis mor-
tuus est, fidelissimae, Deo dignae, christiferae filiae Mariae
plurimam in Deo salutem.

I. Eo quidem melior literis est aspectus, quod, cum sit pars chori
sensuum, non solum amicitiae officia communicando accipientem ho-
25 norat, sed etiam iis, quae vicissim recipit, rerum praestantiorum de-
siderio ditescit. 2. Verum secundus, quod aiunt, portus est et li-

Titulum exhibeo c. G¹, nisi quod
τὴν scripsi pro τῆς: τοῦ ἁγίου ἱερο-
μάργυρος Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου
θεοπόλεως Ἀντιοχείας ἐπιστολὴ πρὸς
Μαρίαν G², attamen c hic voces
ἱερομάργυρος et ἐπιστολὴ omisit, re-
sponsio epistulae Mariae beato Ig-
natio scriptae (aut a b. Ign. scripta) A.

Inscr. 3. ἐλεημένη m | χάριτι c. G¹
L¹ A coll L²: ὑπὸ G²

I, 1. 7. ὅσπερ: ὅσπ πρώτον con

Z | 8. μεταδιδεῖ G¹

2. 10. φασίν: φησι c | 12. δι' ἑαυτῶν
c. G²: δι' αὐτῶν G¹ L¹ | ἰδόντες c. G¹
LL A: εἰδότες G² | τό: τὸν c

3. 13. καθαρωτέραις G¹ L¹ | 15. αὐτῷ
c. G¹ L¹ coll L²: om G² | πότου
m | 16. σῆ om m | 17. ναμάτων: πομά-
των G¹

* * *

Tit. c. p, qui tamen praemisit in-
cipiunt, addidit prima, pro sancti

EPISTOLAE BEATI IGNATII EPISCOPI ANTIO-
CHENSIS ET MARTYRIS ATQUE DISCIPULI SANCTI
IOHANNIS EVANGELISTAE.

AD MARIAM CASSOBOLITAM.

Ignatius, qui et Theophorus, misericordiam consecutae et ⁵
gratiam Dei patris altissimi et Domini nostri Iesu Christi,
qui pro nobis mortuus est, fidelissimae, Deo dignae, chri-
stiferae filiae Mariae plurimam in Deo salutem.

I. Optima quidem figuratio litterae, velut pars chori sen-
sus continens, non solum his, quibus impertit affectum, hono- 10
rat accipientem, sed et in ipsis, qui suscipiunt, amplius auget
desiderium. 2. Et quomodo navigantibus in tempestate gratus
est portus, ita et nobis litterarum tuarum acceptabilis est mo-
dus, quem tamquam tutissimum solatium a tua fidelissima mente
de longinquo suscepimus, conspicientes in eo illud quod in te ¹⁵
est bonum. 3. Omnium namque bonorum, o sapientissima mu-
lierum, tuam animam purissimis fontibus assimilamus, illis vi-
delicet, qui transeuntes etiam non sitientes visione sui attra-
hunt potum haurire. Ita et tuae prudentiae pollicitatio con-
stringit nos, iubens de illis sanctis liquoribus, qui in anima ²⁰
tua redundant, haustum sumere.

terarum ratio, quam velut commodam stationem a fide tua accepimus,
ut qui eminus tanquam oculis nostris virtutem, quae est in te, per-
spexerimus. 3. Nam animae bonorum, o mulier sapientissima, similes
sunt limpидissimis fontibus; hi enim transeuntes, etiamsi non sitiunt, ²⁵
ipso aspectu eos attrahunt ad potum hauriendum, et tua prudentia
invitat iubetque, ut participes fiamus fluentorum divinatorum, quae in
anima tua scaturiunt.

<p>exhibet beati: incipit scriptum Ign. episc. et mart. discip. Ioh. evang. ad Mariam f, epistolae b. Ign. disc. sancti Ioh. ev. ad Mariam. Epistola I o, incipiunt epist. sancti Ign. mart. numero XII. Incipit prima v</p>	<p>consecutae em coll G cf. Philipp. Philad. Smyrn. Ant. inscr.: consecu- tus codd 7. pro om o fidelissimae: add et p 8. filiae c. p: om f o v Deo: Domino o</p>
<p>Inscr. 5. Theophorus: theoforus f o</p>	<p>1. 1. 10 sq. honorat: ignorat o</p>
<p>semper, ceteroquin codd in verbis</p>	<p>2. 14. fidelissima: tutissima o</p>
<p>similibus modo ph modo f ponunt </p>	<p>3. 18. sui: sua o 20. anima c. p: add gustum f o v</p>

II. Ἐγὼ δέ, ὦ μακαρία, οὐκ ἑμαυτοῦ νῦν τοσοῦτον, ὅσον ἄλλων γενόμενος, ταῖς πολλῶν τῶν ἐναντίων γνώμαις ἐλαύνομαι τὰ μὲν φυγαῖς, τὰ δὲ φρουραῖς, τὰ δὲ δεσμοῖς. 2. Ἄλλ' οὐδενὸς τούτων ἐπιστρέφομαι· ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθη-
 5 τεύομαι, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. 3. Ὀναίμην τῶν δεινῶν τῶν ἑμοὶ ἡτοιμασμένων, ἐπειδὴ οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι.

III. Τὰ δὲ ὑπὸ σοῦ διὰ τῆς ἐπιστολῆς κελευσθέντα ἀσμέ-
 νως ἐπλήρωσα, ἐν οὐδενὶ ἀμφιβάλλων ὧν αὐτὴ καλῶς ἔχειν δε-
 10 δοκίμακας. Ἐγνων γάρ σε κρίσει θεοῦ τὴν μαρτυρίαν τοῖν ἀν-
 δροῖν πεποιῆσθαι, ἀλλ' οὐ χάριτι σαρκικῇ. 2. Πάνυ δέ με ἦσαν καὶ αἱ συνεχεῖς σου τῶν γραφικῶν χωρίων μνημαι, ἄς ἀναγνοῦς οὐδὲ μέχρῃς ἐννοίας ἐνεδοίασα περὶ τὸ πρᾶγμα· οὐ γὰρ εἶχον τίσιν ὀφθαλμοῖς ἐκδραμεῖν, ὧν εἶχον ἀναντίρρητον ὑπὸ σοῦ τὴν
 15 ἀπόδειξιν. 3. Ἀντίψυχος σου γενοίμην ἐγὼ, ὅτι φιλεῖς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· διὸ καὶ αὐτὸς ἔρει σοι· Ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ, οἱ δὲ ἐμὲ ζητοῦντες εὐρήσουσιν εὐ-
 ρήνην.

IV. Ἐπέρχεται δέ μοι λέγειν, ὅτι ἀληθινὸς ὁ λόγος, ὃν
 20 ἤκουον περὶ σοῦ, ἔτι οὔσης σου ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τῷ μακαρίῳ

II. Ego vero, o beata, non tam mea quam aliena in potestate constitutus, multorum adversariorum sententiis exagitor, partim exsiliis, partim custodiis, partim vinculis. 2. At nihil istorum curo; sed iniuriis eorum magis erudior, ut Iesu Christi compos fiam. Uti-
 25 nam fruar suppliciis mihi praeparatis, quandoquidem non sunt con-
 dignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur.

II, 1. 1. ἑμαντοῦ c. c LL: ἑμαντῶ | quorum mentio facta est in epist. Mariae ad Ign. 1, 1.
 m, ἑμαντὸν G¹ | ὅσων G¹

2. 4. ἐπιστρέφομαι: ἀποστρ. LL A | 2. 11. πάνυ δὲ c. GG: οὐ π. δὲ L²,
 — Cf. Ignatii epist. ad Rom. 5, 1, πολὺ γὰρ L¹ | ἦσαν c. c A: ἦσαν m
 2, quam auctor hic et in versu 3 G¹ L¹ | 12. σοῦ om c | 13. ἐνεδοίασα c.
 imitatur. c (ἐννεδ.) G¹: ἐνεδύασα m | 14. τίσιν
 c. G¹ coll L²: τίσιν G² L¹ | ἀντίρρη-
 3. 5. ὀναίμην G¹ | 7. ἀποκαλύπ-
 τεσθαι c. G² A: add εἰς ἡμᾶς G¹ LL
 — οὐκ ἄξια κτλ.] Rom. 8, 16. ad Ign. c. 2—4.

III, 1. 10. τοῖν c. c G¹: τοῖς m — 3. 15. ἀντίψυχον G¹ — τὸν υἱὸν κτλ.]
 τοῖν ἀνδροῖν] sc. Mari et Eulogio, Cf. 1, 1. — ἐγὼ κτλ.] Prov. 8, 17.

II. Ego autem, o beata, non meis tantum nunc quantum aliorum plurimorum contrariis sententiis exagitor, quae quidem sunt fugae et carceres ac vincula. 2. Sed nihil horum declino; in iniustitiis autem eorum magis edoceor, ut Iesum merear adipisci. 3. Lucror enim periculis mihi praeparatis, quia *non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.*

III. Quae autem per epistolam a te intimata sunt, prompte adimplevi, de nullo eorum dubitans, quos tu bene habere probasti. Agnovi enim te iudicio Dei testimonium memoratis viris perhibuisse et non gratia carnali. 2. Non valde autem assidua fuerunt spatia, in quibus tua scripta perlegerem, neque adhuc negotium mente perceperam; nec enim habui, quomodo oculis percurrerem illam ineffabilem tuae sententiae relationem. 3. Pro anima tua ego efficiar, quoniam diligis Dominum Iesum *filium Dei vivi*. Propter quod et ipse tibi dicit: *Ego eos, qui me diligunt, diligo, et qui quaerunt me, invenient pacem.*

IV. Obvenit itaque mihi dicere, quia verus est sermo, quem audivi de te, causante Romae apud beatum papam Anem-

III. Quae vero per epistulam iubes, ea libenter perfeci, nihil ambigens de iis, quae ipsa recte se habere probasti. Cognovi enim te divino iudicio testimonium perhibuisse de duobus istis viris, nec vero favore carnali. 2. Valde autem me delectaverunt etiam crebri a te commemorati Scripturarum loci, quibus lectis ne cogitatio quidem dubitandi de hac re mihi suborta est; non enim habui, quibus oculis subterfugerem ea, quorum certissimam a te habebam demonstrationem. 3. Animam meam libens pro te impenderem, quia diligis Iesum *filium Dei vivi*. Quare et ipse tibi dicit: *Ego diligentes me diligo, et qui me quaerunt, invenient pacem.*

IV. Occurrit autem animo meo, ut dicam verum fuisse sermonem, quem de te audivi, cum adhuc Romae esses apud beatum pa-

IV, 1. 20. σοῦ sec om c | 1. Ἀνεγ-
* * *
II, 1. 1. o beata: optam p | 2. aliorum
plur.: plicamorum p | 3. ac: et o
2. 4. iniustitiis: iniusticiis f, simili-
ter codd saepe

3. 5. enim c. fo v: ego p
III, 1. 10. enim te c. v: te enim fo p
2. 13. mente negotium p
3. 16. dicit: dixit o
IV, 1. 18. causantem v | 19. Anemcle-
tum c. v: Anacletum fo, Cletum p tri-

πάπα Ἀνεγκλήτῳ, ὃν διεδέξατο τὰ νῦν ὁ ἀξιομακάριστος Κλήμης, ὁ Πέτρου καὶ Παύλου ἀκουστής. Καὶ νῦν προσέθηκας ἐπ' αὐτῷ ἑκατονταπλασίως, καὶ πρόσθετες γε ἔτι, ὦ αὖτη. 2. Σφόδρα ἐπεθύμουν ἔλθειν πρὸς ὑμᾶς καὶ συναναπαύσασθαι ὑμῖν. Ἄλλ' οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἢ ὁδοῦ αὐτοῦ· ἐπέχει γάρ μου τὴν πρόθεσιν, οὐ συγχωροῦσα εἰς πέρας ἔλθειν, ἢ στρατιωτικὴ φρουρά· ἀλλ' οὔτε ἐν οἷς εἰμι δρᾶν τι ἢ παθεῖν οἷός τε ἐγώ. 3. Διὸ δεύτερον τῆς ἐν φίλοις παραμυθίας τὸ γράμμα λογιζόμενος κατασπάζομαι τὴν ἱεράν σου ψυχὴν, παρακαλῶν προσθεῖναι τῷ τόνῳ· ὁ γὰρ παρῶν

10 πόνος ὀλίγος, ὁ δὲ προσδοκώμενος μισθὸς πολὺς.

V. Φεῦγε τοὺς ἀρνούμενους τὸ πάθος Χριστοῦ καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν. Πολλοὶ δὲ εἰσὶν ἄρτι οἱ ταύτην νοσοῦντες τὴν ἀρρωστίαν. Τὰ δὲ ἄλλα σοι παραινεῖν εὐηθες, κατηρητισμένη μὲν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ, δυναμένη δὲ καὶ ἄλλους νοθετεῖν

15 ἐν Χριστῷ. 2. Ἀσπασαι πάντας τοὺς ὁμοίως σοι ἀντεχομένους τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐν Χριστῷ. Ἀσπάζονται σε οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ πρὸ πάντων ὁ ἱερὸς Ἦρων. Ἀσπάζεται σε

pam Anenclatum, cui nunc successit beatissimus Clemens, Petri et Pauli auditor. Et nunc adiecisti illi centuplum, atque insuper adicias, o tu. 2. Vehementer desideravi venire ad vos ac refrigerare vobiscum; verum *non est in homine via eius*. Impedit enim propositum meum militaris custodia, non permittens ultra progredi; sed is est rerum mearum status, ut nec facere nec admittere quidquam possim. 3. Quocirca secundum inter amicos solatium literas esse ratus saluto sacram tuam animam, exhortans, ut ad vigorem tuum

κλήτῳ: *Enacletum* A, *Cletum* L¹, *Ἀή-
νω* G¹ | τὰ om c | 2. *ἀκουστής* c |
3. *ἑκατονταπλασίως* c | *πρόσθετες* c. G²:
προσθείη G¹ | ἔτι om c — ἔτι οὐσης
κτλ.] Auctor illam Mariam, quam
Paulus Rom. 16, 6 salutavit, ante
oculos habuit, ut iam Vairlenius
(Scholia in epist. D. Ign. N. 1 Antv.
1572 p. 70) et Halloix (Illustr. eccl.
orient. script. Vitae I, 303. 402) vi-
derunt. — ὃν διεδέξατο τὰ νῦν] Auc-
tor igitur Ignatium ad Clementis

tempus refert. Infra Philad. 4, 4
Clementem ipsum inter mortuos
enumerat. Quod ad locum attinet,
quem Clemens in pontificatu Romano
post Petrum obtinuit, Pseudoigna-
tius haud dubie catalogum ab Ire-
naeo (Adv. haer. III c. 3, 3) et Eu-
sebio (H. E. V c. 6) traditum sequi-
tur, cum Trall. 7, 4 Lini ante Anen-
cletum et Clementem mentionem
faciat. — II. κ. II. ἀκουστής] Trall.
7, 4 Clemens Petri diaconus vocatur.

cletum, cui successit beatitudine dignus Clemens, Petri et Pauli auditor. Et nunc adiecisti super eum centupliciter et adhuc adicies tu ipsa. 2. Valde enim desiderabam venire ad vos et conrequiescere vobiscum, sed *non mihi fuit opportunum*. Praepediebat enim propositum meum, non sinens illo pergere ⁵ militaris custodia, quia nullus talia perfecit vel passus est, qualia ego. 3. Quapropter secunda consolatio est inter amicos, scriptis se invicem relevare. Saluto sacratissimam animam tuam rogans superadicere ad propositum tuum. Praesens enim labor parvus est, merces vero, quae speratur, multa est. ¹⁰

V. Fuge eos, qui negant passionem Christi et nativitatem eius secundum carnem. Multi sunt enim modo, qui hanc sanitatem infirmare conantur. Sed tu contra huiusmodi consuesce etiam alios monere, quia in omni opere et verbo bono perfecta es, potens etiam alios erudire in Domino. 2. Salutant te pres- ¹⁵ byteri et diaconi, prae omnibus vero sanctus Heron. Salutant

incrementa adicias. Praesens enim labor exiguus, merces autem, quae exspectatur, magna est.

V. Fuge eos, qui passionem Christi negant eiusque secundum carnem nativitatem. Multi autem iam sunt hoc morbo laborantes. ²⁰ De ceteris vero te admonere stultum esset, quae et omnis operis et sermonis boni perfectionem consecuta es et alios in Christo exhortari potes. 2. Saluta omnes, qui similiter ac tu suae in Christo satagunt salutis. Salutant te presbyteri et diaconi et ante omnes sacer Heron.

2. 4. καὶ c. G² L² A: ὥστε G¹ L¹ — οὐκ κτλ.] Jerem. 10, 23. — στρατ. φρουρά] Cf. Ign. ad Rom. 5, 1.

3. 8. γράμμα: δῶμα c | 9. παρακαλῶ m | προσθεῖναι c. c: -θῆναι m G¹ — παρακαλῶν προσθεῖναι κτλ.] Auctor hic Ignatii ep. ad Polyc. 1, 2. 3 imitatus est. — ὁ γὰρ παρὸν πόνοσ κτλ.] Cf. II Clem. 19, 3.

V, 1. 11. φεύγε c. m L² A: φεύγετε c G¹ L¹ | Χριστοῦ: praem τοῦ c | 13. μὲν om c | 14. δὲ om c

2. 15 sq. ἄσπασαι — Χριστῶ om L² |

ὁμοίως c. c G¹ cf. A: ὁμοίονσ m L¹ | 17. οἱ om G¹ | Ἡρῶν: Εἰρῶν m, Urion A |

* * *

bus literis ante erasis | 2. centupliciter p | 3. tu ipsa c. f o v: te ipsam p

2. 6. vel: et o

3. 7. quapropter: propter quod v | 8. relevare: revelare p

V, 1. 11. fuge c. v: fugite f o, fugite p | 12. sunt enim c. f o p v: vero sunt U Z | modo om p | 14. monere: movere p

2. 16. diacones p | Heron: hiron f v,

Κασσιανὸς ὁ ξένος μου καὶ ἡ ἀδελφή μου ἡ γαμετὴ αὐτοῦ καὶ τὰ φίλτατα αὐτῶν τέκνα. 3. Ἐρρωμένην σε σαρκικὴν καὶ πνευματικὴν ὑγείαν ὁ κύριος ἀγιάσει αἰεὶ, καὶ ἴδοιμί σε ἐν Χριστῷ τυχοῦσαν τοῦ στεφάνου.

5

ΠΡΟΣ ΤΡΑΛΛΗΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἡγαπημένῃ παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἁγία, τῇ οὔσῃ ἐν Τράλλεσιν, ἐκλεκτῇ καὶ ἀξιοθέῳ, εἰρηνουόσῃ ἐν σαρκὶ καὶ πνεύματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἐν πάθει τῷ διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου καὶ ἀναστάσει, ἣν καὶ ἀσπάζομαι ἐν τῷ πληρώματι ἐν ἀποστολικῷ χαρακτῆρι καὶ εὐχομαι πλεῖστα χαίρειν.

10 I. Ἄμωνον διάνοιαν καὶ ἀνυπόκριτον ἐν ὑπομονῇ ἔγων ὑμᾶς ἔχοντας, οὐ κατὰ χρῆσιν, ἀλλὰ κατὰ κτῆσιν, καθὼς ἐδήλωσέν μοι Πολύβιος ὁ ἐπίσκοπος ὑμῶν, ὃς παρεγένετο θελήματι θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ συνεργείᾳ πνεύματος ἐν Σμύρνῃ καὶ οὕτως μοι συνεχάρη δε-
15 δεμένῳ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὥστε με τὸ πᾶν πλῆθος ὑμῶν ἐν αὐτῷ θεωρῆσαι.

Salutat te Cassianus *hospes meus* et soror mea uxor eius et carissimi eorum filii. 3. Incolumem te corporali et spiritali sanitate Dominus sanctificabit semper; et ego te videam in Christo potientem corona.

Κασσιανὸς c. G² LL cf. Ant. 13, 1. Her. 9, 1: Κασσιανὸς G¹ A Z (respicens montem Casium prope Antiochiam) | 2. τέκνα om G¹ L¹ — ὁ ξένος μου] Rom. 16, 23.

3. 2. σὲ om G¹ L¹ | σαρκικὴν κ. πν. ὑγεία c. G¹ LL: σαρκὶ καὶ πνεύματι G² cf. A | 3. αἰεὶ c. G¹ LL A: om G² | τυχοῦσαν c. G² L²: τυγχάνουσαν G¹ L¹ | 4. στεφάνου: subscr. τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἐπιστολῇ πρὸς Μαρίαν ᾧ m, Μαρία ἀπὸ Ἀντιοχείας G¹

Titulum ad Trall. epistulae et sequentium accommodavi ad formam, quae est in c (qui hic habet πρὸς Τραλλιανὸς) G¹ (qui ubique addit Ἰγνάτιος): β (haec litera in marg.) τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῇ πρὸς Τραλλησίους m,

πρὸς Τραλλησίους, ἐπιστολῇ δευτέρᾳ codd a Vaticano derivati. Similiter omnes codd in epistulis sequentibus, nisi quod m bis (Tars. et Philipp.) vocem ἐπιστολῇ et bis (Tars. Rom.) literam numerum significantem (in inscriptione, neque vero in subscriptione) omisit, c bis (Tars. Philipp.) τοῦ αὐτοῦ, semel (Magn.) τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῇ praemisit.

I, 1. 12. μοι c. L cf. G¹: om G² | 13. πατρὸς om c | 14. οὕτως: οὗτος m | συνεχάρει m

* * *

hyron o p | 1. coniunx f

3. 2. incolumem o | coronam: 4. subscr. explicit ad Mariam f p (hic add Cas-sobolitanam), explicit prima v, item

te Cassianus *hospes meus* et soror mea coniux eius et dulcissimi filii eorum. 3. Incolumem te carnali et spirituali salute Dominus sanctificet semper, et videam te in Domino consecutam coronam.

AD TRALLIANOS.

6

Ignatius, qui et Theophorus, dilectae a Deo patre et Domino Iesu Christo ecclesiae sanctae, quae est in Trallis, electae et Deo dignae, pacificatae in carne et spiritu Iesu Christi, spei nostrae, in passione per crucem et mortem atque resurrectionem: quam et saluto in plenitudine apostolicae formae, et opto plurimum in Deo gaudere. 10

I. Immaculatum animum et sine dolo in perseverantia cognovi vos habere, non in usitationem, sed in possessionem, secundum quod significavit mihi Polybius episcopus vester, qui pervenit voluntate Dei patris et Iesu Christi, filii eius, cooperatione spiritus ad Smyrnam, et sic mihi congratulatus est victo in Christo Iesu, ita ut omnem plenitudinem vestram in 15

hi codd in epistulis decem sequentibus, nisi quod f in ep. ad Trall. post *explicit* addit *epistola*, p in ep. ad Her. post *Heronem* addit *discipulum suum Antiochenae ecclesiae diaconum*, et in ep. ad Eph. post *explicit* addit *epistola sancti Ignatii*; o in tribus tantum epistulis exhibet subscriptionem, sc. ad Magn. (*explicit*), ad Philipp. (*expl. ad Philipp.*), ad Philad. (*expl. epistola ad Philad.*).

Titulum conformo ad G: codd latini variant, praem semper *incipit eiusdem*, hic et in ep. ad Rom. a. *eiusdem* etiam *epistola*, f; item p, nisi quod semper om *epistola* et in epist. ad Magn. et Tars. et Antioch. etiam *eiusdem*; o praem quinquies

epistola, quater *incipit epistola* vel *ep. eiusdem* vel (ad Smyrn.) *alia*, in ep. ad Heron. nihil; v in omnibus epistulis nihil exhibet nisi *incipit prima* (ad Mariam) vel *secunda* (ad Trall.) etc.; o et p add in omnibus epistulis in fine lineae vel in margine *II* vel (ad Magn.) *III* etc. Quae o et p nec non f in epistulis sequentibus nomini lectorum insuper addunt, suo loco notabo.

Inscr. *opto* c p: add *te f o v | Deo: Domino v*

1, 1. 14. *Polybius: polubius o, polubius f p v | 16. Smyrnam: smirnam* codd plerumque, similiter in aliis verbis *y* et *i* saepe confunduntur.

2. Ἀποδεξάμενος οὖν τὴν κατὰ θεὸν ὑμῶν εὐνοίαν δι' αὐτοῦ ἔδοξα εὐρῶν ὑμᾶς μιμητὰς ὄντας Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος.

II. Τῷ ἐπισκόπῳ ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ κυρίῳ· αὐτὸς γὰρ ἀγρυπνεῖ ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς λόγον ἀποδώσων θεῷ. Διὸ καὶ φαίνεσθε μοι οὐ κατὰ ἄνθρωπον ζῶντες, ἀλλὰ κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δι' ἡμᾶς ἀποθανόντα, ἵνα πιστεύοντες εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος κοινωνοὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γένησθε. 2. Ἀναγκαῖον οὖν ἐστίν, ὅσα περ ποιεῖτε, ἄνευ τοῦ ἐπισκόπου μηδὲν πράττειν ὑμᾶς, ἀλλ' ὑποτάσσεσθε καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ ὡς ἀποστόλοις Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἐν ᾧ διάγοντες ἐν αὐτῷ εὐρεθησόμεθα. 3. Δεῖ δὲ καὶ τοὺς διακόνους ὄντας μυστηρίων Χριστοῦ Ἰησοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἀρέσκειν· οὐ γὰρ βρωτῶν καὶ ποτῶν εἰσι διάκονοι, ἀλλ' ἐκκλησίας θεοῦ ὑπηρέται· δέον οὖν αὐτοὺς τὰ ἐγκλήματα φυλάττεσθαι ὡς πῦρ φλέγον. Ἀὐτοὶ μὲν οὖν ἔστωσαν τοιοῦτοι.

III. Ὑμεῖς δὲ ἐντρέπεσθε αὐτοὺς ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν, οὗ φύλακες εἰσὶν τοῦ τόπου· ὡς καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ πατρὸς τῶν ὄλων τύπος ὑπάρχει, οἱ δὲ πρεσβύτεροι ὡς συνέδριον θεοῦ καὶ σύνδεσμος ἀποστόλων Χριστοῦ. Χωρὶς τούτων ἐκκλησία ἐκλεκτὴ οὐκ ἔστιν, οὐ συνάθροισμα ἅγιον, οὐ συναγωγὴ ὁσίων. 2. Πέπεισμαι δὲ καὶ ὑμᾶς οὕτω διακεῖσθαι· τὸ γὰρ ἐξεμπλᾶριον τῆς ἀγάπης ὑμῶν ἔλαβον καὶ ἔχω μετ' ἐμαυτοῦ ἐν τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν, οὗ αὐτὸ τὸ κατάστημα μεγάλη μαθητεία, ἣ δὲ πράξης αὐτοῦ δύναμις, ὃν λογίζομαι καὶ τοὺς ἀθέους ἐντρέπεσθαι. 3. Ἀγαπῶν ὑμᾶς φείδομαι συντονώτερον ἐπιστεῖλαι, ἵνα μὴ δόξω τισὶν εἶναι προσάντης ἢ ἐπιδεῆς. Δέδεμαι μὲν διὰ Χριστόν, ἀλλ' οὐδέπω Χριστοῦ ἀξιόσ εἰμι· ἐὰν δὲ τελειωθῶ, τάχα γενήσομαι.

IV. Οὐχ ὡς ἀπόστολος διατάσσομαι, ἀλλ' ἐμαυτὸν μετρῶ, ἵνα μὴ ἐν καυχῆσει ἀπόλωμαι. Καλὸν δὲ τὸ ἐν κυρίῳ καυχᾶσθαι. Κἂν ἐρρωμένος

2. 1. εὐρῶν c. m L cf. G¹: εὐρεῖν c — ἔδοξα εὐρῶν] Lectio dura est: Ignatius scripsit ἐδόξασα εὐρῶν. Librarius codicis Constantinop. mutavit vocem alteram. Potius lectio G¹ restituenda esse videtur. Sed nolui emendare.

II, 1. 5. μοι c. c L: με m — αὐτὸς κτλ.] Hebr. 13, 17.

III, 1. φύλακες τ. τόπου] Cf. Const. apost. II c. 16. 58.

2. 19. ὑμῶν c. L cf. G¹: om G²

3. δέδεμαι κτλ.] Auctor Ign. ad Rom. 4, 2. 3 imitari videtur.

IV, 1. Maxim. Conf. Loci comm. ed. Combefis II, 638. Ioann. Dam. Sacr. Parall. ed. Lequien II, 522 (κἂν — μαστιγοῦσιν). — 26. ἀπόλλωμαι

* * *

2. 2. benevolentiam (a. vestram v): beniv. codd semper

II, 1. 7. Chr. Iesum p

2. 9. nihil: nichil codd fere semper |

11. nostrae: vestrae p

ipso conspicerem. 2. Suscipiens ergo eum secundum Deum, vestram benevolentiam per ipsum agnovi, inveniens vos imitatores esse Iesu Christi salvatoris nostri.

II. Episcopo subiecti estote sicut Domino. *Ipsse enim vigilat pro animabus vestris tanquam rationem redditurus Deo.* 5 Propter quod videmini mihi non secundum hominem vivere, sed secundum Iesum Christum, qui pro nobis mortuus est, ut credentes in morte eius per baptismum communicantes resurrectionis eius efficiamur. 2. Necessarium est enim, vos nihil praeter episcopum facere neque aliquid agere. Sed et presby- 10 teris subditi estote ut apostolis Iesu Christi, spei nostrae, in quo perseverantes in ipso inveniamur. 3. Oportet ergo et diaconis, qui sunt in ministerium Iesu Christi, in omni modo placere. Non enim in cibo et potu sunt ministri, sed ministri ecclesiae Dei. Oportet ergo praecepta eorum observare sicut 15 ignem ardentem. Ipsi vero sint tales.

III. Vos autem reveremini eos tanquam Dominum Iesum Christum, quoniam custodes sunt loci eius, sicut episcopus forma est patris omnium, presbyteri vero sicut consessus Dei et coniunctio apostolorum Christi. Sine ipsis enim ecclesia electa 20 non est neque congregatio sancta neque collectio sanctorum. 2. Confido enim et vos sic consistere. Exempla autem caritatis vestrae accepi et habeo penes me ipsum in episcopo vestro, quoniam ipsius institutio magna doctrina est. Nam et mansuetudo eius virtus est, quam arbitror etiam illos, qui sine Deo 25 sunt, revereri. 3. Quia autem diligo vos, parco frequentius vobis scribere, ne videar aliquibus contrarius aut taediosus esse. Vinctus sum enim pro Christo, sed nondum Christo dignus sum. Si autem consummavero, forsitan ero.

IV. Non sicut apostolus praecipio, sed metior me ipsum, 30 ne in gloriatione mea peream. Bonum est enim in Domino gloriari. Et si salvatus fuero apud Deum, plus me oportet

3. 13. *in ministerium c. f o v: ministri p* | 15. *observare eorum v*
 III, 1. 17. *Dominum: add nostrum p* |
 19. *consessus: consensus p* | *et: om o* |
 20. *electa eccl. v*

2. 22. *karitatis f saepius* | 25. *quam: quem o*
 3. 27. *scribere vobis v*
 IV, 1. 32. *si: om o*

ὦ τὰ κατὰ θεόν, πλεῖόν με δεῖ φοβεῖσθαι καὶ μὴ προσέχειν τοῖς εἰκῆ φουσιούσι με· οἱ γὰρ με ἐπαινοῦντες μαστιγοῦσιν μᾶλλον. 2. Ἀγαπῶ μὲν γὰρ τὸ παθεῖν, ἀλλ' οὐκ οἶδα, εἰ ἄξιός εἰμι· τὸ γὰρ ζῆλος τοῦ ἐχθροῦ πολλοῖς μὲν οὐ φαίνεται, ἐμὲ δὲ πολεμεῖ. Χρήζω οὖν πραότητος, ἐν ᾗ καταλύεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου, ὁ διάβολος.

V. Μὴ γὰρ οὐκ ἐδυνάμην ὑμῖν μυστικώτερα γράψαι; Ἀλλὰ φοβοῦμαι, μὴ νηπίοις οἷσιν ὑμῖν βλάβην παραδῶμαι καὶ (σύγγνωτέ μοι) μὴ οὐ δυνηθέντες χωρῆσαι τὴν ἐνέργειαν στραγγαλωθῆτε. 2. Καὶ γὰρ ἐγώ, οὐ καθότι δέδεμαι καὶ δύναμαι νοεῖν τὰ ἐπουράνια καὶ τὰς ἀγγελικὰς τάξεις καὶ τὰς τῶν ἀγγέλων καὶ στρατιῶν ἐξαλλαγὰς, δυνάμεών τε καὶ κυριοτήτων διαφοράς, θρόνων τε καὶ ἐξουσιῶν παραλλαγὰς αἰώνων τε μεγαλοτήτας, τῶν τε Χερουβείμ καὶ Σεραφείμ τὰς ὑπεροχὰς, τοῦ τε πνεύματος τὴν ὑψηλότητα καὶ τοῦ κυρίου τὴν βασιλείαν καὶ ἐπὶ πᾶσιν τὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ ἀπαράθετον· ταῦτα γινώσκων 10 ἐγὼ οὐ πάντως ἤδη τετελείωμαι ἢ μαθητῆς εἰμι, οἷος Παῦλος καὶ Πέτρος· πολλὰ γὰρ μοι λείπει, ἵνα θεοῦ μὴ ἀπολειφθῶ.

VI. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ἡ ἀγάπη Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἥτε δὲ κατηρητισμένοι τῇ αὐτῇ γνώμῃ καὶ τῷ αὐτῷ νοί. 2. Εἰσὶ γὰρ τινες 20 ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, οὐ Χριστιανοί, ἀλλὰ χριστέμποροι, ἀπάτη περιφέροντες τὸ ὄνομα Χριστοῦ καὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὸν ἴδον προσπλέκοντες τῆς πλάνης τῇ γλυκεῖα προσηγορίᾳ, ὥσπερ οἶνομέλιτι κώνιον κεραυνῶντες, ἵνα ὁ πίνων τῇ γλυκυτάτῃ κλαπεί ποιότητι τὴν γευστικὴν αἴσθησιν 25 ἀφυλάκτως τῷ θανάτῳ περιπαρῆ. Παραρνεῖ τις τῶν παλαιῶν·

m | 1. πλεῖονά με c | 2. μᾶλλον c.
L cf. G¹: om G²

2. Ioann. Dam. Sacr. Parall. 1. c. p. 650. Anton. Meliss. II serm. 84. Migne, Patr. gr. t. 136 p. 1204 (χρήζω κτλ.). — 2 sq. ἀγαπῶ — παθεῖν c. L cf. G¹: om G² | 4. οὖν πραότητος: his verbis incipit cod. Vaticanus.

V, 1. 6. ἐδυνάμην c. L coll. G¹: ἐβουλόμην G² | 7. παράθωμαι c

2. 10. στρατειῶν m | 11. μεγαλειότητας c | 12. Χερουβίμ κ. Σεραφίμ

v | 15. Πέτρος κ. Παῦλος v — τὰς ἀγγελικὰς τάξεις κτλ.] Cf. Const. ap. VII c. 35; VIII c. 12. — ἀπαράθετον] Cum infra Philipp. 2, 4 auctor graviter dicat, tres personas divinas eiusdem esse dignitatis, erraverunt, qui ex hac phrasi concluderunt, eum esse Arianum et oppugnare doctrinam synodi Nicaenae. Pseudoignatius hic nihil aliud dicit ac Philipp. 12, 3 et Smyrn. 7, 1, ubi τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πατρὸς profitetur. Cf. adnot. ad h. l. et *Theol. Quartalschrift*

timere et non attendere ad eos, qui magnificent me. Hi vero, qui me laudant, potius flagellant. 2. Eligo enim quidem pati; sed nescio, si dignus sum. Zelus enim inimici multis non videtur, me autem impugnat. Debeo ergo esse mansuetus, ut dissolvatur princeps saeculi huius, diabolus. 5

V. Nunquid non poteram vobis secretiora scribere? Sed timeo, ne parvulis vobis constitutis laesionem imponam. Et ignoscite mihi, quia non valetis ferre onera vinculorum, quemadmodum ego vinctus sum. 2. Et possum quidem intellegere caelestia: angelorum scilicet atque archangelorum ordines, militiarum diversitates, virtutum et dominationum differentias, sedium atque potestatum distantias, aeternorum magnificentias, Cherubin et Seraphin excellentias, spiritus sublimitatem, Domini regnum et super haec omnia omnitenentis Dei incomparabilitatem. Haec igitur ego cognoscens non omnino perfectus sum aut discipulus esse possum, qualis Paulus aut Petrus. Multum enim mihi restat, ne a Deo derelinquar. 10 15

VI. Rogo autem vos, non ego, sed dilectio Iesu Christi, *ut id ipsum dicatis omnes et non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem scientia.* 20 2. Sunt enim quidam vaniloqui et mentis seductores, non Christiani, sed Christum mercantes, seductione circumferentes nomen Christi et *cauponantes verbum* evangelii et venenum erroris commiscentes dulci blandimento, sicut oenomelli virus admiscentes, ut qui biberit illius potus gustabilem sensum, dulcedine captus inobservanter morti addicatur. Monet autem quidam 25

1880 p. 355 sqq., ubi fusius de theologia Pseudoignatii tractavi.

VI, 1. 18. λέγετε v — ἵνα τὸ αὐτὸ κτλ.] I Cor. 1, 10.

2. 22. καὶ τὸν: praem ἵνα v | 23. κώνιον c. m v: κώνειον c | 24. γλυκντάτου m | 1. ἀγαθῶς v — καπηλεύοντες τ. λ.] II Cor. 2, 17. — τις τ. παλαιῶν] Quis hoc sit, frustra quaesivi.

* * *

2. 2. enim quidem em coll G: enim

Patr. apost. II.

f o v, quidem p | 3. sum c. f o v: sim p | zelum v | 5. huius saec. o

V, 2. 9. intellegere: codd saepius intelligere | 12. aeternorum: thronorum p | 14. omnitenentis: omnipotentis p | 15. perfectus: prof. p

VI, 1. 19. schismata: scismata fo p, scimata v

2. 22. circumferentes v | 23. evangelii: add Christi o | 24. oenomelli c. p v: orno melli f o | admiscentes: ammisc. f

Μηδεὶς ἀγαθὸς λεγέσθω κακῶ τὸ ἀγαθὸν κεραννύς. 3. Λέγουσι γὰρ Χριστὸν, οὐχ ἵνα Χριστὸν κηρύξωσιν, ἀλλ' ἵνα Χριστὸν ἀθετήσωσιν· καὶ νόμον προφέρουσιν, οὐχ ἵνα νόμον συστήσωσιν, ἀλλ' ἵνα ἀνομίαν καταγγείλωσιν· τὸν μὲν γὰρ Χριστὸν ἀλλοτριούσι τοῦ πατρὸς, τὸν δὲ νόμον τοῦ Χριστοῦ. Τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν διαβάλλουσιν, ἐπαισχυνόμενοι τὸν σταυρὸν τὸ πάθος ἀρνοῦνται καὶ τὴν ἀνάστασιν οὐ πιστεύουσιν· τὸν θεὸν ἄγνωστον εἰσηγοῦνται, τὸν Χριστὸν ἀγέννητον νομίζουσιν, τὸ δὲ πνεῦμα οὐδὲ ὅτι ἔστιν ὁμολογοῦσιν. 4. Τινὲς δὲ αὐτῶν τὸν μὲν υἱὸν ψιλὸν ἀνθρώπου 15 εἶναι λέγουσι, ταῦτὸν δὲ εἶναι πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, καὶ τὴν κτίσιν ἔργον θεοῦ, οὐ διὰ Χριστοῦ, ἀλλ' ἑτέρου τινὸς ἀλλοτρίας δυνάμεως.

VII. Ἀσφαλιζέσθε οὖν τοὺς τοιοῦτους, ἵνα μὴ λάβητε βρόχον ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς· καὶ τὸν βίον ὑμῶν ἀπρόσκοπον τίθεσθε πᾶσιν 15 ἀνθρώποις, ἵνα μὴ γένησθε παγίς τῇ σκοπιᾷ καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον. Ὁ μὲν ἰώμενος γὰρ ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἔργοις ἑαυτοῦ ἀδελφός ἐστιν τοῦ λυμαινομένου ἑαυτῶν. 2. Ἐὰν οὖν καὶ ὑμεῖς ἀποθῆσθε φυσίωσιν, ἀλαζονείαν, τύφρον, ὑπεροψίαν, δυνατὸν ὑμῖν εἶναι ἀχωρίστους θεοῦ· ἐγγὺς γὰρ ἐστὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, καί· Ἐπὶ 20 τίνα, φησὶν, ἐπιβλέψω ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; 3. Αἰδεῖσθε δὲ καὶ τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν ὡς Χριστὸν, καθὰ ὑμῖν οἱ μακάριοι διετάξαντο ἀπόστολοι. Ὁ ἐντὸς τοῦ θυσιαστηρίου ὢν καθαρὸς ἐστίν· διὸ καὶ ὑπακούει τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις· ὁ δὲ ἐκτὸς ὢν, οὗτός ἐστιν ὁ χωρὶς τοῦ 25 ἐπισκόπου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων τι πράσων· ὁ τοιοῦτος μεμίανται τῇ συνειδήσει καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. 4. Τί γὰρ ἐστὶν ἐπίσκοπος ἀλλ' ἢ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐπέκεινα πάντων

3. 3. νόμον προφ. — συστήσωσιν c. L: οὐ νόμον (μόνον v) συστήσωσιν G² | 5. ἐκ παρθένου: κατὰ σάρκα c — Auctor hic et in v. 4 Const. apost. VI c. 26 ante oculos habuisse videtur. — νόμον συστ.] Rom. 3, 31. — ἐπαισχ. τ. σταυρὸν κτλ.] Cf. Smyrn. 7, 1. — θεὸν ἄγνωστον κτλ.] Cf. Act. 17, 23. Const. ap. VI c. 10. — πνεῦμα κτλ.] Cf. Act. 19, 2.

4. 9. δὲ a. αὐτῶν: δ' v

VII. 1. 15. τῆς σκοπιᾶς v | 16. ἑαυτὸν c. c m: ἑμαυτὸν v — γένησθε κτλ.] Os. 5, 1. — ὁ μὲν κτλ.] Prov. 18, 9.

2. 17 sq. ἀποθῆσθε c. m: ἀπόθησθε c, ἀποθεσθε v | 19. ἐστὶ om v — ἐγγὺς κτλ.] Ps. 84, 10. — ἐπὶ τίνα κτλ.] Ies. 66, 2.

3. 21. αἰδεῖσθαι c | 22. ἀπόστολοι: praem oí v | 25 sq. μεμίανται c | 26. χείρων v — διετάξαντο ἀπόστολοι] Librum Constitutionum apostolorum

antiquorum, ut nemo bonus dicatur, qui malum bono admis-
cuerit. 3. Nominant enim Christum, non ut Christum prae-
dicent, sed ut Christum spernant; et legem proferunt, non ut
legem statuunt, sed ut legi contraria annuntient. Christum
enim alienant a patre; legem vero Christi et nativitatem ex ⁵
virgine abiciunt, crucem erubescences et passionem negantes et
resurrectionem non credentes. Deum incognitum profitentur,
Christum ingenitum putant, et neque quia est spiritus sanctus,
confitentur. 4. Quidam vero eorum filium hominem purum esse
dicunt; alii autem ipsum dicunt esse patrem, ipsum filium ¹⁰
ipsumque spiritum sanctum; et creaturam non opera Dei esse
per Christum dicunt, sed alterius cuiusdam extraneae vir-
tutis.

VII. Cavete ergo a talibus, ne sumatis laqueos animabus
vestris; et vitam vestram inexplorabilem apponite omnibus ho- ¹⁵
minibus, ne *efficiamini muscipula explorationis et sicut retia
extensa. Qui enim sibi non parcit in operibus suis, frater est
polluentis semet ipsum.* 2. Si ergo et vos deponatis naturalem
superbiam, inflatilem et tumidam extollentiam, possibile erit
vobis, inseparabiles esse a Deo. *Prope est enim Dominus ti- ²⁰
mentibus eum, et: In quem, inquit, respiciam nisi in humilem
et quietum et timentem verba mea?* 3. Veneramini autem et
episcopum vestrum sicut Christum, secundum quod vobis beati
apostoli praeceperunt. Qui enim intra altare est constitutus,
mundus est; propter quod oboedite episcopo vestro et presby- ²⁵
teris. Qui enim extra altare est, ipse utique extra episcopum
est et presbyteros et diaconos aliquid agens. Qui talis fuerit,
pollutus est conscientia *et est deterior infideli.* 4. Quid est
enim episcopus, nisi omnem principatum et potestatem illorum

II c. 28 sqq. respicere videtur. — α .
ἐστὶν ἀπ. χ.] I Tim. 5, 8.

* * *

3. 7. *resurrectionem* c. p: *resurrec-*
tioni f o v | *Deum: Dominum* f | 7 sq.
profitentur Chr. ingen. om p

4. 11. *ipsumque* c. f o v: *ipsum* p |
opera non p

VII, 2. 20. *est enim: enim est* o |
21. *inquit: inquit* v | 22. *timentem:*
timentem v

3. 23. *vobis: p. b. apostoli* o | 26.
enim c. codd: *vero* U Z | *ipse uti-*
que c. p coll G: *constitutus* f o v edd
pr | 27. *et diaconos* (*diacones* o, simi-
liter saepius): om f | 28. *est pollutus* v

κρατῶν, ὡς οἶόν τε ἄνθρωπον κρατεῖν μιμητὴν γινόμενον κατὰ δύναμιν Χριστοῦ τοῦ θεοῦ; Τί δὲ πρεσβυτέριον ἀλλ' ἢ σύστημα ἱερὸν, σύμβουλοι καὶ συνεδρευταὶ τοῦ ἐπισκόπου; Τί δὲ διάκονοι ἀλλ' ἢ μιμηταὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων λειτουργοῦντες αὐτῷ
 5 λειτουργίαν καθαρὰν καὶ ἄμωμον, ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος Ἰακώβω τῷ μακαρίῳ καὶ Τιμόθεος καὶ Λίνος Παύλῳ καὶ Ἀνέγκλητος καὶ Κλήμης Πέτρῳ; 5. Ὁ τοίνυν τούτων παρακούων ἄθεος πάμπαν εἶη ἂν καὶ δυσσεβής, ἀθετῶν Χριστὸν καὶ τὴν αὐτοῦ διάταξιν σμικρύνων.

10 VIII. Ἐγὼ δὲ ταῦτα ὑμῖν ἐπιστέλλω, οὐχ ὅτι ἔγνων τοιοῦτους τινας ἐν ὑμῖν (ἀλλὰ μηδὲ συγχωρήσειέν ποτε ὁ θεὸς τοιοῦτον εἰς ἀκοὰς ἐλθεῖν τὰς ἐμάς, ὁ μὴ φεισάμενος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν), ἀλλὰ προορῶν τὰς ἐνέδρας τοῦ πονηροῦ ταῖς παραγγελίαις προασφαλίζομαι ὑμᾶς ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ καὶ πιστὰ ἐν Χριστῷ,
 15 προποτίζων ὑμᾶς τὰ φυλακτικὰ τῆς λοιμικῆς τῶν ἀνυποτάκτων νόσου, οἷς ὑμεῖς ἀποφεύγετε τὴν νόσον εὐδοκίᾳ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. 2. Ὑμεῖς οὖν ἀναλαβόντες πραότητα γίνεσθε μιμηταὶ παθημάτων Χριστοῦ καὶ ἀγάπης αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, δοὺς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν λύτρον, ἵνα τῷ αἵματι αὐτοῦ καθαρῶς ἡμᾶς παλαιᾶς δυσσεβείας
 20 καὶ ζῶν ἡμῖν παράσχηται, μέλλοντας ὅσον οὐδέπω ἀπόλλυσθαι ὑπὸ τῆς ἐν ἡμῖν κακίας. 3. Μηδεὶς οὖν ὑμῶν τι κατὰ τοῦ πλησίον ἐχέτω. Ἄφετε γάρ, φησὶν ὁ κύριος ἡμῶν, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν. Μὴ ἀφορμὰς δίδοτε τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα μὴ ὀλίγων τινῶν ἀφρόνων εἴνεκεν ὁ λόγος καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημεῖται. Οὐαὶ γάρ, φησὶν ὁ προφήτης ὡς ἐκ προσώ-
 25 που τοῦ θεοῦ, δι' οὗ τὸ ὄνομά μου βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν.

IX. Κωφώθητε οὖν, ἔταν ὑμῖν χωρὶς Ἰησοῦ Χριστοῦ λαλῆ τις, τοῦ υἱοῦ

4. 1. κρατεῖν: praem πάντων c | γινόμενον c. c m: γενόμενον v cf. L | 4. αὐτῷ: add ἀεὶ c — πάντων κρατῶν] Cf. Const. ap. II c. 11.

5. 7. τοῦτον v

VIII, 1. 15. λοιμικῆς c. c cf. L: λνμικῆς m v | 16. οἷς em: ἡς G² — ὁ μὴ κτλ.] Rom. 8, 32.

2. 18. Χριστοῦ c. c v L: om m | 20. ἡμῖν: ὑμῖν v — ἣν ἠγάπησεν κτλ.] Cf. I Ioann. 4, 9. 10. Ioann. 3, 16.

3. 23. δίδωτε c, δίδοται m | ἔνεκεν

c | 24. βλασφημεῖται c. m G¹: -μῆται c v | 25. βλασφημεῖται v — ἄφετε κτλ.] Marc. 11, 25. — οὐαὶ δι' οὗ κτλ.] Ies. 52, 5.

IX, 1. 26. ἔταν: ὅτ' ἂν c m, sic semper.

* * *

4. 1. omnium h. l. c. fo: p. tenens p, a. illorum v | sicuti — Dei c. codd (Dei factus o): quemadmodum deceat hominem tenere imitatore Dei factum edd pr | 2. est presbyterium:

omnium tenens, sicuti debet hominum tenere, imitator factus Dei secundum virtutem? Quid est presbyterium, nisi constitutio sancta, consilarii et consessores episcopi? Quid etiam diaconi, nisi imitatores Christi ministrantes episcopo sicut Christus patri et operantes illi operationem mundam et immaculatam, quomodo sanctus Stephanus beatissimo Iacobo et Timotheus et Linus Paulo et Anencletus et Clemens Petro? 5. Qui igitur istis inoboediens fuerit, hic sine Deo omnino erit et impius et contemnens Christum et ordinationem ipsius minorans.

VIII. Ego vero haec vobis mandans, non quod aliquos inter vos tales agnoverim (nec permittat Deus aliquando aliquid huiusmodi in auribus meis introire, *qui filio suo non pepercit* propter sanctam ecclesiam), sed praevidens seditones iniqui praemonitione conforto vos sicut filios meos carissimos et fideles in Domino, praepotans vos medicamine praemuniente contra imminentem pestilentiam, quam etiam vos tanquam morbum fugite, beneplaciti in Christo Domino nostro. 2. Vos ergo succincti mansuetudine imitatores estote passionum Christi et dilectionis eius, qua dilexit nos, dans semet ipsum pro nobis redemptionem, ut nos sanguine suo mundaret antiquae impietatis et vitam nobis praestaret, incipientibus nobis iam perire pro malitia, quae erat in nobis. 3. Nemo ergo vestrum adversus proximum aliquid habeat, dicente Domino: *Dimittite, et dimittetur vobis*. Nolite occasionem dare gentibus, ne propter aliquos paucos insipientes verbum Domini et doctrina blasphemetur, ne in vobis compleatur, quod propheta ex persona Dei ad huiusmodi dicit: *Quoniam per vos nomen meum blasphematur in gentibus*.

IX. Obturate autem aures vestras, quando vobis quis sine

<p><i>presbyteri</i> v 3. <i>consessores ep.</i> c. f p v: <i>consensores Christo</i> o <i>quid: qui</i> p 7. <i>Anencletus</i> c. v: <i>Anacl.</i> f o p</p>	<p>VIII, 1. 10. <i>mandans</i> c. codd: <i>mando</i> edd pr 14. <i>meos: vestros</i> p <i>carissimos: clar.</i> o</p>
<p>5. 8. <i>omnino: omnimodis</i> p <i>erit: deserit</i> v <i>contemnens: contempnens</i> codd f o v fere semper, et similiter <i>dampnare, condempnare, calumpniator, sollempnia</i> etc.</p>	<p>2. 19. <i>semet ipsum</i> c. f o: <i>se ipsum</i> v, om p 21. <i>nobis</i> sec c. f p: om o (erasum) v</p>
	<p>IX, 1. 29. <i>obdurate</i> f p (hic habet in marg. <i>non</i>) v</p>

τοῦ θεοῦ τοῦ γενομένου ἐκ Δαυὶδ, τοῦ ἐκ Μαρίας, ὅς ἀληθῶς ἐγεννήθη
 καὶ ἐκ θεοῦ καὶ ἐκ παρθένου, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως· οὐδὲ γὰρ
 ταῦτόν θεὸς καὶ ἄνθρωπος. 2. Ἀληθῶς ἀνέλαβεν σῶμα· ὁ λόγος
 γὰρ σὰρξ ἐγένετο· καὶ ἐπολιτεύσατο ἄνευ ἁμαρτίας· τίς γάρ,
 5 φησὶν, ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; 3. Ἐφαγεν καὶ ἔπιεν ἀλη-
 θῶς, ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου· ἀληθῶς δὲ καὶ οὐ
 δοκῆσαι ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν βλεπόντων οὐρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθο-
 νίων, οὐρανίων μὲν ὡς τῶν ἀσωμάτων φύσεων, ἐπιγείων δὲ Ἰου-
 10 δαίων καὶ Ῥωμαίων καὶ τῶν παρόντων κατ' ἐκείνου καιροῦ ἀν-
 θρώπων σταυρουμένου τοῦ κυρίου· καταχθονίων δὲ ὡς τοῦ πλή-
 θους τοῦ συναναστάντος τῷ κυρίῳ· πολλὰ γάρ, φησὶν, σάματα τῶν
 κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη τῶν μνημείων ἀνεψυχθέντων. 4. Καὶ
 κατήλθεν εἰς ἄδην μόνος, ἀνήλθεν δὲ μετὰ πλήθους καὶ ἔσχισεν
 τὸν ἀπ' αἰῶνος φραγμὸν καὶ τὸ μεσότοιχον αὐτοῦ ἔλυσεν, καὶ ἀν-
 15 ἔστη διὰ τριῶν ἡμερῶν ἔγειραντος αὐτὸν τοῦ πατρὸς, καὶ τεσσαράκοντα
 ἡμέρας συνδιατρίψας τοῖς ἀποστόλοις ἀνελήφθη πρὸς τὸν πατέρα
 καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, περιμένων, ἕως ἂν τεθῶσιν οἱ
 ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. 5. Τῇ οὖν παρασκευῇ
 τρίτῃ ὥρα ἀπόφασιν ἐδέξατο παρὰ τοῦ Πιλάτου συγχωρήσαντος
 20 τοῦ πατρὸς, ἕκτη ὥρα ἐσταυρώθη, ἐνάτῃ ἀπέπνευσεν, πρὸ ἡλίου
 δύσεως ἐτάφη· τὸ σάββατον ὑπὸ γῆν μένει ἐν τῷ μνημείῳ, ᾧ
 ἀπέθετο αὐτὸν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθείας· ἐπιφωσκούσης κυριακῆς
 ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπ' αὐτοῦ· Ὡσπερ ἦν
 Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας,
 25 οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς
 τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. 6. Περιέχει οὖν ἡ μὲν παρασκευὴ
 τὸ πάθος, τὸ σάββατον τὴν ταφήν, ἡ κυριακὴ τὴν ἀνάστασιν.

2. 4. γὰρ pr c. m: om c v L | 5. ἐλέγ-
 ξει c — ὁ λόγος κτλ.] Ioann. 1, 14.
 — τίς κτλ.] Ioann. 8, 46.

3. 6 sq. οὐ δοκῆσαι: εὐδοκῆσαι c | 8.
 δὲ c. c L: τε m v | 9. ἐκέينو c | 10.
 καταχθονίων: praem καὶ c — πολλὰ
 κτλ.] Matth. 27, 52.

4. 14. μεσότοιχον m — κατήλθεν
 εἰς ἄδην] Cf. Hippol. De Christo et
 Antichr. c. 26. 45. Fragm. 137 ed.
 Lagarde p. 201. Thaddaeus apud

Eusebium H. E. I c. 13. Cyrill. Cat.
 XIV c. 20. — κ. τεσσαράκοντα κτλ.]
 Cf. Const. ap. V c. 19, 6. — ἕως κτλ.]
 Ps. 109, 1

5. 22. Ἀριμαθείας c — τρίτῃ κτλ.]
 Cf. Const. ap. V c. 14, 7. 8 (VIII
 c. 34, 1), ubi eadem fere leguntur.
 — συγγ. τ. πατρὸς] Cf. Ioann. 19, 11.
 — ὡσπερ κτλ.] Matth. 12, 40.

* * *

2. 4. et: om Z | 5. inquit c. p: om f o v

Iesu Christo filio Dei loquitur, qui factus est ex semine David per Mariam, qui vere natus est ex Deo et ex virgine, quia hoc ipsum est, quod et Deus. 2. Suscepit enim vere corpus; *verbum*, inquit, *caro factum est et habitavit sine peccato in nobis: quis enim*, inquit, *ex vobis arguet me de peccato?* 3. Manducavit enim ⁵ vere et bibit et crucifixus est et mortuus sub Pontio Pilato. Sed et secundum placitum voluntatis suae vere crucifixus est et vere mortuus, videntibus caelestibus et terrestribus et infernis: caelestibus quidem tanquam incorporalibus naturis, terrestribus vero ut Iudaeis et Romanis et caeteris hominibus, qui tunc ¹⁰ eodem tempore praesto erant, quando crucifixus est Dominus, infernis autem ut multitudine eorum, qui cum Domino resurrexerunt. *Multa*, inquit, *corpora sanctorum dormientium resurrexerunt de monumentis patefactis.* 4. Descendit enim in infernum solus, ascendit vero cum multitudine et dirupit ma- ¹⁵ ceriam, quae erat a saeculo, et medium parietem eius dissolvit; et resurrexit tertia die resuscitante eum patre; et post dies, quibus conversatus est cum apostolis, assumptus est ad patrem et sedit ad dexteram eius, exspectans, *donec ponantur omnes inimici eius sub pedibus ipsius.* 5. Die ergo parasceve tertia ²⁰ hora accepit sententiam a Pilato permittente patre, sexta vero crucifixus est, nona autem emisit spiritum, ante solis vero occasum depositus est de cruce et sepultus in monumento novo. Sabbato vero mansit sub terra in sepulcro, in quo posuit eum Ioseph ab Arimathia. Dominica autem die resurrexit a mor- ²⁵ tuis, secundum quod dictum est ab eo: *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, [sic erit filius hominis in corde terrae tribus diebus et tribus noctibus].* 6. Continet ergo dies parasceve passionem eius, sabbatum vero sepulturam et requiem, dominica autem resurrectionem.

4. 15. *dirupit* o p | *maceriam* c. f | p | 22. *occasum vero* v | 24. *sepulcro*: o: *macheriam* v, *materiam* p | 16. *cius*: codd exhibent plerumque *sepulchro* | om p | 18. *quibus* c. f o: *quos* p v | *in quo*: *quo* o | 26. *Iona* f o | 27 sq. *sic erit* — *noctibus* c. G: om codd et quaeritur, num vetus interpres an

5. 20. *parasceve* c. codd: *parasceves* Z, item infra v. 6 | *tertia: terra* | librarius verba omiserit; recepit ea primus editor Paris. 1515.

X. Εἰ δέ, ὡσπερ τινὲς ἄθεοι ὄντες, τουτέστιν ἄπιστοι, λέγουσι, τὸ δοκῆσαι γεγενῆσθαι αὐτὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἀληθῶς ἀνειληφέναι σῶμα, καὶ τῷ δοκεῖν τεθνηκέναι, πεπονθέναι οὐ τῷ ὄντι, τίνος ἕνεκεν ἐγὼ δέδεμαι καὶ εὐχομαι θηριομαχῆσαι; 2. Δωρεάν οὖν ἀποθνήσκω, ἄρα καταφεύδομαι τοῦ
 5 σταυροῦ τοῦ κυρίου καὶ περιττὸς ὁ προφήτης· Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν καὶ κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς ὡς ἐπὶ ἀγαπητῷ. 3. Οὐκ-
 οὖν ἄπιστοι αὐτοί, οὐχ ἦττον τῶν σταυρωσάντων αὐτόν. Ἐγὼ δὲ οὐ
 τῷ δοκεῖν ἔχω τὰς ἐλπίδας ἐπὶ τῷ ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντι, ἀλλὰ τῷ
 ὄντι· ἀληθείας γὰρ ἀλλότριον τὸ ψεῦδος. 4. Ἀληθῶς τοίνυν ἐγέν-
 10 νησεν Μαρία σῶμα θεὸν ἔνοικον ἔχον, καὶ ἀληθῶς ἐγεννήθη ὁ θεὸς
 λόγος ἐκ τῆς παρθένου σῶμα ὁμοιοπαθὲς ἡμῖν ἡμφιεσμένος· ἀληθῶς
 γέγονεν ἐν μήτρᾳ ὁ πάντας ἀνθρώπους ἐν μήτρᾳ διαπλάττων, καὶ
 ἐποίησεν ἑαυτῷ σῶμα ἐκ τῶν τῆς παρθένου σπερμάτων, πλὴν ὅσον
 ἄνευ ὀμιλίας ἀνδρός. Ἐκυοφορήθη ὡς καὶ ἡμεῖς χρόνων περιόδοις,
 15 καὶ ἀληθῶς ἐτέχθη ὡς καὶ ἡμεῖς, καὶ ἀληθῶς ἐγαλακτοτροφήθη
 καὶ τροφῆς κοινῆς καὶ ποτοῦ μετέσχεν ὡς καὶ ἡμεῖς. 5. Καὶ τρεῖς
 δεκάδας ἐτῶν πολιτευσάμενος ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου ἀληθῶς
 καὶ οὐ δοκῆσει· καὶ τρεῖς ἑνιαυτοὺς κηρύξας τὸ εὐαγγέλιον καὶ
 ποιήσας σημεῖα καὶ τέρατα ὑπὸ τῶν Ψευδοῦδαίων καὶ Πιλάτου
 20 τοῦ ἡγεμόνος ὁ κριτῆς ἐκρίθη, ἐμαστιγώθη, ἐπὶ κόρρης ἐραπίσθη,
 ἐνεπτύσθη, ἀκάνθινον στέφανον καὶ πορφυροῦν ἱμάτιον ἐφόρησεν,
 κατεκρίθη, ἐσταυρώθη ἀληθῶς, οὐ δοκῆσει, οὐ φαντασία, οὐκ ἀπάτη.
 6. Ἀπέθανεν ἀληθῶς καὶ ἐτάφη καὶ ἠγέρθη ἐκ τῶν νεκρῶν,
 καθὼς που προσήχετο λέγων· Σὺ δὲ κύριε ἀνάστησόν με, καὶ
 25 ἀνταποδώσω αὐτοῖς. Καὶ ὁ πάντοτε ἐπακούων αὐτῷ πατήρ ἀπο-
 κριθεὶς λέγει· Ἀνάστα ὁ θεός, κρῖνον τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρο-

X, 1. 1. τὸ c. v: τῷ m, om c — Cf. Athan. Ep. ad Epict. c. 7.

2. ὄψονται κτλ.] Zach. 12, 10. Ioann. 19, 37.

3. 9. ἀλλὰ τῷ ὄντι: om c

4—6. Chron. Pasch. ed. Bonn. p. 416

(— ἐκ τῶν νεκρῶν). — 10. ἔχων v | 12. ὁ π. ἀνθ. ἐν μήτρᾳ c. c m Chron.: om v L | 14. σπερμάτων c. m v cf. L: αἱμάτων c | 15. χρόνων c. c Chron: χρόνον m v | καὶ ἀληθῶς — ἡμεῖς om c | 16. ποτοῦ: πότου m v —

σῶμα θεὸν ἔνοικον] h. e. Deus verbum in Christo animae vice fungitur. Auctor enim infra Philipp. 5, 2 et Philad. 6, 6 distinctis verbis negat, Christum animam humanam suscepisse.

5. 20. κόρης c. c: κόρης m (corr.), κόρης v | ἐραπίσθη c. codd: ἐραπίσθη Z

6. 25. αὐτῷ c. m v: αὐτοῦ c — σὺ δὲ κτλ.] Ps. 40, 11. — ἀνάστα κτλ.] Ps. 81, 8.

X. Quidam autem tamquam sine Deo increduli et infideles dicunt, eum putative tantum fuisse hominem et non verum corpus suscepisse atque putative passum et mortuum. Ego vero pro passione et morte Domini mei vinctus sum et opto ad bestias pugnare. 2. Si enim putative et non vere passus est ac mortuus, ergo ego gratis moriturus sum, mendacia de cruce Domini confingens. Sed et propheta superflue dixit: *Videbunt in quem compunxerunt, et plangent inter se ipsos tanquam super dilectum et dolebunt dolore tanquam super primogenitum.* 3. Ergo infideles illi et increduli non minus sunt quam illi, qui eum crucifixerunt. Ego autem sic devovi spem habere in eum, qui pro me vere mortuus est, quia alienum est ab eo mendacium. 4. Vere etenim peperit Maria corpus, Deo in eo habitante, et vere natus est Deus verbum ex virgine, corpus similiter nobis passibile sine peccato induens. Vere conceptus est in utero et factus est in vulva, formans et faciens sibi corpus ex virgine, sine semine scilicet et colloctione viri, portatusque in utero, sicut et nos tempore portati sumus; et vere lactatus est et nutritus sicuti et nos, et cibo et potu sicuti et nos usus est; 5. et triginta annos agens baptizatus est a Iohanne in veritate et non in fantasmate; et tribus annis praedicavit evangelium et fecit signa et prodigia coram falsis Iudaeis; et a Pilato praeside iudex iudicatus est, flagellatus est, colaphis caesus est, consputus est, spineam coronam purpureamque vestem portavit, condemnatus est, crucifixus est vere, 6. voluntarie complacens, non fantasia neque fallacia mortuus est, sed vere; et sepultus est et resurrexit a mortuis, sicut ipse alicubi orans patrem dicebat: *Tu autem, Domine, resuscita me, et reddam illis.* Et pater, qui semper eum exaudit, respondens ait: *Exsurge Deus, iudica terram,*

* * *	
X, 1. 4. <i>vinctus</i> : <i>victus</i> v	<i>cutione</i> f 19. <i>sicuti</i> : <i>sicut</i> o
2. 6. <i>ac</i> c. f o p: <i>et</i> v, <i>atque</i> U Z	5. 21. <i>a</i> : <i>ab</i> o 25. <i>condemnatus</i>
6 sq. <i>Domini cruce</i> o	<i>est</i> c. p: <i>condempnatusque</i> f o v
3. 11. <i>autem</i> c. p: <i>vero</i> o, om f v	6. 26 sq. <i>fantasia n. fallacia</i> c. p:
12. <i>vere</i> : p. <i>mortuus est</i> o	<i>fantasie n. fallacie</i> v (utroque e sub-
4. 13 sq. <i>corp. Maria peperit</i> p 15.	notato), <i>fantasiae n. fallaciter</i> f, <i>fan-</i>
<i>similiter</i> c. p v: <i>simile</i> f o 17. <i>allo-</i>	<i>tastice n. fallaciter</i> o 27. <i>et a. se-</i>
	<i>pultus</i> om p 29 sq. <i>eum semper</i> v

νομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν. 7. Ὁ τοίνυν ἀναστήσας αὐτὸν πατὴρ καὶ ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἐγερεῖ, οὐ χωρὶς τὸ ἀληθινῶς ζῆν οὐχ ἔξει τις· λέγει γάρ, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται, καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ ἀποθάνῃ, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. 8. Φεύγετε οὖν τοὺς ἀθέους αἱρέσεις· τοῦ διαβόλου γάρ εἰσιν ἐφευρέσεις, τοῦ ἀρχεκάκου ὄφους τοῦ διὰ τῆς γυναικὸς ἀπατήσαντος Ἀδάμ τὸν πατέρα τοῦ γένους ἡμῶν.

XI. Φεύγετε δὲ αὐτοῦ καὶ τὰς κακὰς παραφυάδας, Σίμωνα τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ υἱὸν καὶ Μένανδρον καὶ Βασιλίδην καὶ ὄλον αὐτοῦ τὸν ὀρυγμαδὸν τῆς κακίας, τοὺς ἀνθρωπολάτρας, οὓς καὶ ἐπικαταράτους λέγει Ἰερεμίας ὁ προφήτης. 2. Φεύγετε καὶ τοὺς ἀκαθάρτους Νικολαῖτας, τοὺς ψευδονύμους, τοὺς φιληδόνους, τοὺς συκοφάντας· οὐ γὰρ ἦν τοιοῦτος ὁ τῶν ἀποστόλων Νικόλαος. 3. Φεύγετε καὶ τὰ τοῦ πονηροῦ ἔγγονα Θεόδοτον καὶ Κλεόβουλον, τὰ γεννῶντα καρπὸν θανατηφόρον, οὗ ἕάν τις γεύσῃται, παραυτίκα ἀποθνήσκει οὐ τὸν πρόσκαιρον θάνατον, ἀλλὰ τὸν αἰώνιον. 4. Οἳτοι οὐκ εἰσὶ φυτεῖα πατρὸς, ἀλλ' ἔγγονα κατηραμένα. Πᾶσα δέ, φησὶν ὁ κύριος, φυτεῖα, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατὴρ μου ὁ ἐπουράνιος, ἐκριζωθήτω. 5. Εἰ γὰρ ἦσαν τοῦ πατρὸς κλάδοι, οὐκ ἂν ἦσαν ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ

7. 2. ἀληθινῶς: ἀληθῶς c | 4. ζήσεται c. m v L: add εἰς τὸν αἰῶνα c | κ. πᾶς — ζήσεται c. c m coll L: om v — ἐγὼ κτλ.] Ioann. 11, 25. 26.

8. Cf. Smyrn. 7, 1.

XI. Excepto Theodoto omnes haeretici hic nominati una cum paucis aliis etiam Const. ap. VI c. 8 recensentur. Cleobulus autem ibi vocatur Κλεόβιος.

1. 10. ὀρυγμαδὸν c | τοὺς ἀνθρωπολάτρας c. G²: add Hebionatas L — πρωτότοκον] Cf. Polyc. ad Phil. 7, 1. Iren. III c. 3, 4. Eus. H. E. IV c. 14, 7. — ἐπικαταράτους] Ier. 17, 5.

2. 12. ἀκαθάρτους: ἐπικαταράτους c | 13. οὐ — Νικόλαος c. c v coll L: m eadem habuisse videtur, sed linea erasa est — Respexit hunc locum Stephanus Gobarus apud Phot. Bibl.

cod. 232 ed. Bekker p. 291 scribens: Ἰγνάτιος μέντοι ὁ θεοφόρος καὶ Κλήμης ὁ στρωματεὺς... τὴν μὲν Νικολαῖτων καταγινώσκουσιν αἱρέσιν, τὸν δὲ Νικόλαον μὴ τοιοῦτον εἶναι ἀποφαίνονται. — οὐ γὰρ ἦν τ.] Cf. Clem. Al. Strom. II c. 20, 18 p. 491; III c. 4, 25 p. 522. Eus. H. E. III c. 29. Aliter Irenaeus I c. 26, 3 et Hippolytus (Philosoph. VII c. 36), qui Nicolaitarum auctorem unum e septem diaconis ab apostolis electis fuisse tradunt.

3. 14. τὰ em: τὸν codd | ἔγγονον c | Κλεόβουνον c — Θεόδοτον] Antiquitas multos Theodotos novit, Theodotum Montanistarum prophetam (Eus. H. E. V c. 3, 16), Theodotum coriarium (Eus. H. E. V c. 28), Theodotum argentarium (ibid.), Theodotum Valentianum (Theodor. Haer.

quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus. 7. Qui ergo resuscitavit eum pater, ipse etiam nos per eum resuscitaturus est, non sine vera vita, hoc est non sine ipso, qui ait: *Ego sum vita; qui credit in me, licet moriatur, vivet, et omnis, qui vivit et credit in me, non morietur in aeternum.* 8. Fugite autem illas sine Deo haereses; diaboli enim sunt adinventio, serpentis auctoris malorum, qui per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri.

XI. Fugite vero et malas soboles eius: Simonem dico, primogenitum generis ipsius, et Menandrum et Basilidem et totam collectionem malignitatis ipsius et illos hominis cultores Hebionitas, quos *maledictos* esse Ieremias propheta asseruit. 2. Fugite quoque et illos immundissimos falsi nominis Nicolaitas, amatores libidinis, malos calumniatores; non enim talis fuit apostolorum minister Nicolaus. 3. Fugite etiam ipsius nequissimi nepotes, Theodotum scilicet et Cleobolum, qui generant fructum mortiferum; de quo si quis degustaverit, statim morietur, non morte temporali, sed aeterna. 4. Hi autem omnes non sunt plantatio Dei patris, sed progenies maledicti. *Omnis autem plantatio, inquit Deus, quam non plantavit pater meus caelestis, eradicabitur.* 5. Quodsi fuissent rami patris, non utique essent inimici crucis Christi; sed sunt illorum, qui oc-

fab. I c. 8). Mihi Pseudoignatius Theodotum coriarium vel trapezitam ante oculos habuisse videtur, quamquam neque hic neque ille aequalis Ignatii fuit. Usher de *Θεόδαδι*, quem Valentini haeretici fuisse dicunt magistrum (Clem. Strom. VII. c. 17, 106 p. 898), cogitare vult; Cotelier monet, si quidquam lectionis citra necessitatem liceret innovari, fore ut Theodotus etiam in Theodam seu Theudam (Act. 5, 36) vel Thebutim posset mutari, quem Hegesippus quoque iungit Cleobio (Eus. H. E. IV c. 22, 5), quem eundem esse cum Cleobulo docet Epiphanius (H. 51 c. 6).

4. 17. πατρός: praem τοῦ v |

18. μόν: ἡμῶν c | ἐπουράνιος c. m: οὐράνιος c v S. Scr. — πᾶσα κτλ.] Matth. 15, 3.

* * *

7. 3. hoc: praem qui p | 4. vivet c. p: vivit f o v | 5. credit et vivit v

8. 6. autem c. p: om f o v

XI, 1. 9. malas c. f v: malos o p | Symonem f o p | 10. generis om p | Meandrum p v

2. 13. Nicolaytas p, Nicholaitas f o v, sic fere semper | 14. non enim c. p v: nam f o

3. 16. Theododum o | 17. gustaverit p

4. 19 sq. Dei patris — plantatio: om p

Χριστοῦ, ἀλλὰ τῶν ἀποκτεινάντων τὸν τῆς δόξης κύριον· νῦν δὲ τὸν σταυρὸν ἀρνούμενοι καὶ τὸ πάθος ἐπαισχυνόμενοι καλύπτουσι τὴν Ἰουδαίων παρανομίαν, τῶν θεομάχων, τῶν κυριοκτόνων· μικρὸν γὰρ εἶπειν προφητοκτόνων. 6. Ὑμᾶς δὲ παρακαλεῖ Χριστὸς εἰς τὴν αὐτοῦ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως, ὄντας μέλη αὐτοῦ.

XII. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἀπὸ Σμύρνης ἅμα ταῖς συμπαρούσαις μοι ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὧν οἱ ἡγούμενοί με κατὰ πᾶν ἀνέπαυσαν σαρκί τε καὶ πνεύματι. 2. Παρακαλεῖ ὑμᾶς τὰ δεσμά μου, ἃ ἔνεκεν Ἰησοῦ Χριστοῦ περιφέρω, αἰτούμενος 10 θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Διαμένετε ἐν τῇ ὁμονοίᾳ τῇ πρὸς ἀλλήλους καὶ τῇ προσευχῇ· πρέπει γὰρ ὑμῖν τοῖς καθ' ἓνα, ἑξαιρέτως καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ἀναψύχειν τὸν ἐπίσκοπον εἰς τιμὴν πατρὸς καὶ εἰς τιμὴν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων. 3. Εὐχόμαι ὑμᾶς ἐν ἀγάπῃ ἀκοῦσαί μου, ἵνα μὴ εἰς μαρτύριον ὃ ὑμῖν γράψας. Καὶ περὶ ἐμοῦ δὲ προσεύχεσθε τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης χρήζοντος ἐν τῷ ἐλέει 15 τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναί με τοῦ κλήρου ὃς περίκειμαι ἐπιτυχεῖν, ἵνα μὴ ἀδόκιμος εὐρεθῶ.

XIII. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη Σμυρναίων καὶ Ἐφεσίων. Μνημονεύετε ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ὅθεν οὐκ ἄξιός εἰμι λέγεσθαι, ὧν ἔσχατος τῶν ἐκεῖ. 2. Ἐρρωσθε ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ὑποτασσόμενοι 20 τῷ ἐπισκόπῳ, ὁμοίως καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις· καὶ οἱ κατὰ ἄνδρα ἀλλήλους ἀγαπᾶτε ἐν ἀμερίστῳ καρδίᾳ. 3. Ἀγνίζεται ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ὅταν θεοῦ ἐπιτύχω. Ἔτι γὰρ ἐπὶ κίνδυνόν εἰμι, ἀλλὰ πιστὸς ὁ πατήρ Ἰησοῦ Χριστοῦ πληρῶσαι μου τὴν αἴτησιν καὶ ὑμῶν, ἐν ᾧ εὐρεθείημεν ἅμωμοι. Ὁναίμηγ ὑμῶν ἐν κυρίῳ.

5. τ. τ. δόξης κύριον] I Cor. 2, 8. — κυριοκτόνων] Cf. I Thess. 2, 15.

6. 5. αὐτοῦ c. m v: ἑαυτοῦ c

XII, 2. 10. τῇ p. καὶ om c

XIII, 1. 18. ἐν ταῖς προσευχαῖς restitui e G¹ respiciens vocem sequentem, ὑμῶν, quae est in m v L (ἡμῶν c) quaeque indicat, illa verba excidisse: om G² L

3. 21. ἀγνίζεται c. G¹ coll L: ἀσπάζεται G² | 22. ἐπὶ c. G² cf. L: ἐπὶ Z c. G¹ | 24. κυρίῳ: subscr. β τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου πρὸς

Τραλλησίους m, τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου ἱερομάρτυρος ἐπιστολῇ β πρὸς Τραλλησίους v, similiter uterque codex in epistulis novem sequentibus, in quibus vero m post Ἰγνατίου addit ἐπιστολή — ἀγνίζεται ὑμᾶς] Scripsit quidem Ignatius ἀγνίζεται ὑπὲρ ὑμῶν κτλ., Pseudoignatius vero ὑπὲρ omisit ac pro ὑμῶν posuit ὑμᾶς. Fortasse in exemplari epistularum Ignatii, quod manibus tractavit, vox ὑπὲρ iam defuit aequae ac in eo, quod adhuc prostat.

ciderunt *Dominum gloriae*. Nunc autem crucem negantes et passionem erubescences operiunt Iudaeorum iniquitates, illorum scilicet, qui et Deo rebelles exstiterunt et Dominum occiderunt; parum est enim eos dicere prophetarum esse interfectores. 6. Vos ergo invitat Christus ad suam incorruptionem per passio-⁵ nem suam et resurrectionem, qui estis membra eius.

XII. Saluto vos de Smyrna una cum compraesentibus mihi ecclesiis Dei, quae et praesidentes me requieverunt in omnibus carne et spiritu. 2. Postulant vos vincula mea, quae propter Iesum Christum porto, rogans Deum, ut mereamini in¹⁰ consensu et oratione in invicem permanere. Decet enim unumquemque vestrum bene deservire presbyteris, episcopum in honorem Dei patris et in honorem Iesu Christi atque apostolorum venerari. 3. Deprecor vos ex affectu audire me, ut non sit in testimonium, quod vobis scripsi. Et orate pro me indigente¹⁵ misericordia Dei ac vestra caritate, ut merear consequi sortem, cui subiaceo, ne reprobis inveniar.

XIII. Salutatur vos dilectio Smyrnaeorum et Ephesiorum. Memor est vestri ecclesia, quae est in Syria, unde non sum dignus dici ultimus eorum, qui ibi sunt. 2. Incolumes estote²⁰ in Christo Iesu, subiecti episcopo, similiter et presbyteris atque diaconis; omnes invicem diligite corde inseparabili. 3. Castificet vos spiritus meus non solum nunc, sed et quando Deum meruero adipisci. Adhuc enim in periculo sum; sed fidelis est pater Iesu Christi, adimplere petitionem meam et vestram, in qua in-²⁵ veniamur immaculati. Adquisivi vos in Domino.

* * *	scopum em : <i>episcoporum</i> codd (p add et)
5. 2. <i>operiunt</i> : praem et v 3. <i>exstiterunt</i> : <i>extiterunt</i> f o v, similiter <i>exul</i> , <i>exultare</i> , semper sine s post x	XIII, 1. 19. <i>memor est v. eccl. c.</i> p v: <i>memores v. ecclesiaeque</i> f o
6. 6. <i>resurrectionem</i> : add <i>suam</i> p	2. 22. <i>diligite c.</i> p: om f o v
XII, 1. 7. <i>una</i> : om o <i>compraes.</i> : <i>praesentibus</i> o, <i>praesidente</i> v 8. <i>praesidentes</i> em coll G: <i>praecedentes</i> p, <i>praesentes</i> f, <i>praesente</i> o v	3. 23. <i>meus c.</i> f o p: <i>sanctus</i> v et p. <i>sed</i> om p 26. <i>adquisivi vos c.</i> p v: et <i>adquisiti</i> f o in: a o <i>Domino</i> : de subscriptione vide ep. ad Mar. 5, 3.
2. 11. in a. <i>invicem</i> om o 12. <i>epi-</i>	

ΠΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῆ εὐλογημένη ἐν χάριτι θεοῦ πατὼς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι, ἐν ᾧ ἀσπάζομαι τὴν ἐκκλησίαν τὴν οὖσαν ἐν Μαγνησίᾳ τῆ πρὸς Μαιάνδρῳ, καὶ εὐχομαι ἐν θεῷ πατρὶ καὶ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυ-
 5 ρίῳ ἡμῶν· ἐν ᾧ πλεῖστα χαίρειν ὑμᾶς εἶη.

I. Γνοὺς ὑμῶν τὸ πολυεύτακτον τῆς κατὰ θεὸν ἀγάπης, ἀγαλλιώμενος προειλάμην ἐν πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ προσλαλῆσαι ὑμῖν. 2. Ἀξιωθεὶς γὰρ ὀνό-
 ματος θεοῦ ποθεινοῦ ἐν οἷς περιφέρω δεσμοῖς ἄδω τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς
 10 ἔνωσιν εὐχομαι σαρκὸς καὶ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν σωτὴρ πάν-
 των ἀνθρώπων, μάλιστα δὲ πιστῶν· οὐ τῷ αἵματι ἐλυτρώθητε, δι' οὐ ἔγνωτε θεόν, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγνώσθητε· 3. ἐν ᾧ ὑπο-
 μένοντες τὴν πᾶσαν ἐπήρειαν τοῦ αἰῶνος τούτου διαφεύξεσθε. Πιστὸς γάρ,
 ὅς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε.

II. Ἐπεὶ οὖν ἠξιώθη ἐθεὶν ὑμᾶς διὰ Δαμᾶ τοῦ ἀξιοθέου ὑμῶν ἐπισκόπου
 15 καὶ πρεσβυτέρων θεοῦ ἀξίων Βάσσου καὶ Ἀπολλωνίου καὶ τοῦ συμβιωτοῦ μου
 διακόνου Ζωτιῶνος, οὗ ἐγὼ ὀναίμην, ὅτι ὑποτάσσεται τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσ-
 βυτερῷ, χάριτι θεοῦ ἐν νόμῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

III. Καὶ ὑμῖν δὲ πρέπει μὴ καταφρονεῖν τῆς ἡλικίας τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλὰ
 κατὰ γνώμην θεοῦ πατὼς πᾶσαν ἐντροπήν αὐτῷ ἀπονέμειν, καθὼς ἔγνω καὶ
 20 τοὺς ἀγίους πρεσβυτέρους οὐ πρὸς τὴν φαινομένην ἀφορῶντας νεότητα, ἀλλὰ
 πρὸς τὴν ἐν θεῷ φρόνησιν· ἐπέειπερ οὐχ οἱ πολυχρόνιοί εἰσι σοφοί,
 οὐδὲ οἱ γέροντες ἐπίστανται σύνεσιν, ἀλλὰ πνεῦμά ἐστιν ἐν βρο-
 τοῖς. 2. Δανιὴλ μὲν γὰρ ὁ σοφὸς δωδεκαετῆς γέγονε κάτοχος
 τῷ θεῷ πνεύματι καὶ τοὺς μάτην τὴν πολιὰν φέροντας πρεσβύ-
 25 τας συκοφάντας καὶ ἐπιθυμητὰς ἀλλοτρίου κάλλους ἀπήλεγξεν.

Tit. τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῆ γ. πρὸς Μαγνησίους v, similiter in epistulis sequentibus. De ceteris codd vide supra.

Inscr. 4. Μεάνδρῳ m v

I, 1. 7. προειλάμην c. m v: -λόμην c G¹ cf. infra 3, 9 (ἀντεῖπον).

2. 8. ποθεινοῦ: praem καὶ Z c. L — ὅς ἐστιν κτλ.] I Tim. 4, 10. — ἔγνωτε κτλ.] Gal. 4, 9.

3. 13. ὅς c. c m: ὡς v | δύνασθε: δυνάμεθα c — πιστὸς κτλ.] I Cor. 10, 13.

II, 1. 14. ὑμᾶς διὰ Δαμᾶ c. L G¹:

διὰ δάγμα c, δι' ἀδαγμα m, διαδαγμα v | 16. Σωτιῶνος c

III, 1. 20. οὐ c. c m L: οὐς v — ἐπέειπερ κτλ.] Iob 32, 9. 8.

2. Cf. Dan. 13.

* * *

Tit. *Magnesianos*: add *scripta de Smyrna* f o p cf. 15, 1. Cf. etiam adnotationem ad titulum ep. ad Trall.

Inscr. 2. *gratia* c. p: *gratie* (i. e. *gratiae*) f o v | *Dei*: om v | 4. *Meandrum* f o p, *Meandirum* v | *Deo*: *Domino* v | *Iesu Chr.* f

AD MAGNESIANOS.

Ignatius, qui et Theophorus, benedictae gratia Dei patris in Christo Iesu salvatore nostro; in quo saluto ecclesiam, quae est in Magnesia iuxta Maeandrum, et oro in Deo patre et Christo Iesu Domino nostro, in quo plurimum vos gaudere opto.

I. Cognoscens vestram secundum Deum bene dispositam dilectionem, exultans assumpsi in fide Iesu Christi alloqui vos. 2. Dignus effectus sancti atque desideratissimi nominis in his quae gesto vinculis cano ecclesias, in quibus laudare opto carne et spiritu Iesu Christi, *qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium*; cuius sanguine redempti estis, per quem *cognovistis Deum, immo cogniti estis ab eo*; in quo sustinentes saeculi huius temptationem effugite. *Fidelis est autem, qui non permittit temptari vos super id, quod potestis sufferre.*

II. Quoniam ergo merui videre vos per Deo dignum episcopum vestrum Damam et Deo dignos presbyteros, Bassum scilicet et Apollonium, et convivam meum Zotionem, quem ego nutrivi, quoniam subditus est episcopo et presbyteris in gratia Dei et lege Iesu Christi.

III. Et vos oportet non contemnere aetatem episcopi, sed secundum ordinationem Dei patris omnem venerationem ei exhibere, secundum quod cognovi etiam sanctos presbyteros ei deferre, non propter iuventutem, quae in eo videtur, arbitran-tes eum contemnendum, sed in sapientia Dei ei oboedire; *quoniam quidem non longi temporis sunt sapientes neque senes sciunt prudentiam, sed spiritus est hominibus.* 2. Denique Daniel sapientissimus, duodecim annorum effectus, spiritu sancto repletus est et illos seniores, canitiem vanam habentes, calumniatores et alienae pulchritudinis appetitores esse manifestavit.

I, 1. 8. <i>exultas</i> f	<i>exhibere</i> c. p: add <i>et f o, sed v</i> (supra notatum <i>ut et</i>) 25. <i>in</i> om v 27. <i>sciunt</i> : praem <i>qui</i> v
2. 11. <i>Chr. Iesu</i> v 13. <i>estis</i> om v 14. <i>est autem</i> c. f o p: <i>autem est</i> v	
II, 1. 17. <i>Daman</i> v, <i>Dama</i> o	2. 28. <i>Danihel</i> f, sic semper 30. <i>pulchritudinis</i> p v, plerumque autem <i>pulchritudinis</i> .
III, 1. 21. <i>episcopi: Christi</i> o 22 sq.	

3. Σαμουήλ δέ, παιδάριον ὦν μικρόν, τὸν ἐνενηκονταετῆ Ἡλεὶ διελέγχει τοῦ θεοῦ προτετιμηκότα τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας. Ὡσαύτως καὶ Ἱερεμίας ἀκούει πρὸς τοῦ θεοῦ· *Μὴ λέγε, ὅτι νεώτερός εἰμι.* 4. Σολομῶν δὲ καὶ Ἰωσίας, ὁ μὲν δωδεκαετῆς βασιλεύσας τὴν φοβερὰν ἐκείνην καὶ δυσερμήνευτον ἐπὶ ταῖς γυναῖξιν κρίσιν ἕνεκα τῶν παιδίων ἐποίησατο, ὁ δὲ ὀκταετῆς ἄρξας τοὺς βωμοὺς καὶ τὰ τεμένη κατερρίπου καὶ τὰ ἄλση κατεπίμπρα· δαίμοσιν γὰρ ἦν, ἀλλ' οὐ θεῶ ἀνακείμενα· καὶ τοὺς ψευδιερεῖς κατασφάττει, ὡς ἂν φθορέας καὶ ἀπατεῶνας ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐ θειότητος λατρευτάς.

10 5. Τοιγαροῦν οὐ τὸ νέον εὐκαταφρόνητον, ὅταν θεῶ ἀνακείμενον ᾖ, ἀλλ' ὁ τὴν γνώμην μοχθηρός, κἂν πεπαλαιωμένος ᾖ ἡμερῶν κακῶν. 6. Νέος ἦν ὁ χριστοφόρος Τιμόθεος· ἀλλ' ἀκούσατε, οἷα γράφει αὐτῷ ὁ διδάσκαλος· *Μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ.*

15 7. Πρέπον οὖν ἐστὶν καὶ ὑμᾶς ὑπακούειν τῷ ἐπισκόπῳ ὑμῶν καὶ κατὰ μηδὲν αὐτῷ ἀντιλέγειν· φοβερόν γάρ ἐστι τῷ τοιοῦτῳ ἀντιλέγειν, οὐ γὰρ τουτονὶ τὸν βλεπόμενον πλανᾷ τις, ἀλλὰ τὸν ἀόρατον παραλογίζεται τὸν μὴ δυνάμενον παρά τινος παραλογισθῆναι. 8. Τὸ δὲ τοιοῦτο οὐ πρὸς ἀνθρώπων, ἀλλὰ πρὸς θεὸν ἔχει τὴν ἀναφοράν. Τῷ γὰρ Σαμουήλ λέγει ὁ θεός·

20 *Οὐ σὲ παρελογίσαντο, ἀλλ' ἐμέ. Καὶ ὁ Μωσῆς φησὶν· Οὐ γὰρ καθ' ἡμῶν ὁ γογγυσμὸς, ἀλλὰ κατὰ κυρίου τοῦ θεοῦ.* 9. Οὐδεὶς ἔμεινεν ἀτιμώρητος, ἐπαρθεὶς κατὰ τῶν κρειττόνων· οὔτε γὰρ τῷ νόμῳ Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν ἀντεῖπαν, ἀλλὰ Μωσεὶ· καὶ ζῶντες εἰς ἄδου κατηνέχθησαν. Κορὲ δὲ καὶ οἱ συμφρονήσαντες αὐτῷ κατὰ Ἀαρῶν

25 διακόσιοι πεντήκοντα πυρίφλεκτοι γεγόνασιν. 10. Ἀβεσσαλὼμ πα-

3. 1. ὦν c. c: ὄν m, ὄν v | Ἡλεὶ c. c m: Ἡλι v — Cf. I Reg. 3. 4. — *μη λέγε κτλ.*] Ier. 1, 7.

4. 4 sq. φοβεράν: φούεραν c | 7. κατηρίπου c | κατεπίμπρα v — δωδεκ. βασιλεύσας] Item legitur in Constit. apost. II c. 1 et apud plures patres saeculi IV, quos Cotelier in adnot. ad Const. ap. II c. 1 memoravit. Cf. Mar. ad Ign. 3, 3. — ὀκταετῆς] Cf. Const. ap. II c. 1. Mar. ad Ign. 4, 1.

5. 11. μοχθηρός c. c: μοχθηρὰν m v | πεπαλαιωμένον v

6. *μηδεὶς κτλ.*] I Tim. 4, 12.

7. 16. τῷ c. codd: τὸ Z

8. 19. ἀλλὰ πρὸς c. m v: πρὸς δὲ c | 20. γὰρ om c — οὐ σὲ κτλ.] I Reg. 8, 7. — οὐ γὰρ κτλ.] Exod. 16, 8.

9. 23. Ἀβειρῶν v | ἀντεῖπον c | Μωσῆ v | 24. δὲ om c — ζῶντες κτλ.] Num. 16, 30. De Dathan et Abiron cf. Const. ap. II c. 27; VI, c. 1. 2. I Clem. 4, 12.

* * *

3. 1. *Samuhel* f | *etiam* c. f o p: *autem* v | 3. *Hieremias* c. v: *Ier. o,*

3. Samuel etiam, cum esset puer pusillus, nonagenarium Heli sacerdotem per increpationem redarguit, quod filios suos honorificaret super Deum. Similiter et Hieremias audit a Domino: *Noli dicere, quia iuvenis sum ego.* 4. Salomon quoque et Iosias in iuventute mirifici et sapientes in operibus suis apparuerunt. Salomon quidem, duodecimo anno aetatis suae regnare incipiens, arduam et ininterpretabilem mulierum pro parvulis quaestionem terribili iudicio dissolvit. Iosias vero, octo annorum existens, aras et monumenta subvertere coepit, lucos excidere et templa deicere, quae non Deo, sed daemonibus fuerant consecrata. Nam et pseudosacerdotes interfecit ut corruptores et seductores hominum, non divinitati, sed diabolo servientes. 5. Propter quod non est contemnenda iuventus, cum Deo adiacuerit, sed illa aetas, quae sententiae nocet, etiamsi inveterata fuerit dierum malorum. 6. Iuvenis fuit etiam christiferus Timotheus; sed audite, qualia ei scripsit magister: *Nemo, inquit, iuventutem tuam contemnat, sed forma esto fidelium in verbo, in conversatione.* 7. Dignum est ergo et vos oboedire episcopo vestro et in nullo ei contradicere. Terribile est enim tali contradicere. Non enim istum visibilem quis spernit, sed illum invisibilem in eo contemnit, qui non potest ab aliquo contemni. 8. Hic autem non ab homine, sed a Deo habet promotionem. Dicit enim Deus Samueli de contemptoribus eius: *Non te spreverunt, sed me.* Nam et Moyses populo adversus se murmuranti ait: *Non enim adversus nos murmurastis, sed adversus Dominum Deum.* 9. Nemo enim inultus remansit, qui se contra potiores extulit. Denique in lege Dathan et Abiron Moysi resistentes *vivi ad inferos* depositi sunt. Sed et Chore et qui conspiraverunt cum eo adversus Aaron ducenti quinquaginta, igne consumpti sunt.

<i>Iher. f, Ger. p</i> <i>audit: audito v</i>	<i>-phorus f cf. Sm. 12, 2</i> <i>Thimotheus</i>
4. 4. <i>Salemon</i> (bis) f 6. <i>anno:</i>	p v, sic plerumque.
p. <i>suae v</i> 7. <i>interpretabilem o</i>	7. 19. <i>et a. vos: om Z</i>
5. 15. <i>etiamsi: praem et p</i>	8. 25 sq. <i>se murmuranti—adversus:</i>
6. 16. <i>christiferus c. v cf. ad Mar.</i>	om p
<i>inscr. Eph. 6, 3: christoforus o p,</i>	9. 28. <i>Datan p</i> <i>Abyron o</i>
<i>Patr. apost. II.</i>	6

τραλοίας γενόμενος, ἐκκρεμῆς ἐν φυτῷ γέγονεν καὶ ἀκίσιν ἐβλήθη τὴν κακόβουλον καρδίαν. Ἀβεδδαδὰν ὡσαύτως τῆς κεφαλῆς ἀφαιρεῖται δι' ὁμοίαν αἰτίαν. Ὁζίας λεπρούται, κατατολμήσας ἱερέων καὶ ἱερωσύνης. Σαοὺλ ἀτιμοῦται, μὴ περιμείνας τὸν ἀρχιε-
 5 ρέα Σαμουήλ. Χρῆ οὖν καὶ ὑμᾶς αἰδεῖσθαι τοὺς κρείττονας.

IV. Καὶ πρέπον ἐστὶν μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἶναι· οὐ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι μακάριον ποιεῖ. 2. Εἴ τινες ἐπίσκοπον μὲν λέγουσι, χωρὶς δὲ αὐτοῦ πάντα ποιῶσιν, τοῖς τοιούτοις ἐρεῖ καὶ αὐτός, ὃς καὶ ὁ ἀληθινὸς καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος καὶ μόνος
 10 φύσει ἀρχιερεύς· *Τί με καλεῖτε κύριε κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε, ἃ λέγω*; Οἱ γὰρ τοιοῦτοι οὐκ εὐσυνείδητοι, ἀλλ' εἰρωνές τινες καὶ μόρφωνες εἶναι μοι φαίνονται.

V. Ἐπεὶ οὖν τέλος τὰ πράγματα ἔχει καὶ πρόκειται ζωὴ ἢ ἐκ φυλα-
 κῆς καὶ θάνατος ὁ ἐκ παρακοῆς, καὶ ἕκαστος τῶν ἡρημένων εἰς τὸν
 15 τόπον τοῦ αἰρεθέντος μέλλει χωρεῖν, φύγωμεν τὸν θάνατον καὶ ἐκλεξώ-
 μεθα τὴν ζωὴν. 2. Δύο γὰρ λέγω χαρακτῆρας ἐν ἀνθρώποις εὐρίσκεισθαι, καὶ τὸν μὲν νομίσματος, τὸν δὲ παραχαράγματος. Ὁ θεοσεβῆς ἀνθρωπος νόμισμά ἐστιν ὑπὸ θεοῦ χαραχθέν· ὁ ἀσεβῆς ψευδώνυ-
 20 μον νόμισμα, κίβδηλον, νόθον, παραχάραγμα, οὐχ ὑπὸ θεοῦ, ἀλλ'
 ὑπὸ διαβόλου ἐνεργηθέν. 3. Οὐ δύο φύσεις ἀνθρώπων λέγω, ἀλλὰ τὸν ἕνα ἀνθρωπον ποτὲ μὲν θεοῦ, ποτὲ δὲ διαβόλου γίνεσθαι. Ἐὰν εὐσεβῆ τις, ἀνθρωπος θεοῦ ἐστίν· ἐὰν δὲ ἀσεβῆ τις, ἀνθρω-
 25 πος τοῦ διαβόλου, οὐκ ἀπὸ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ

10. 1. ἐκκρεμῆς c. c: ἐκκρεμνῆς m v — Ἀβεσσαλώμ] Cf. II Reg. 15—
 18. — Ἀβεδδαδὰν] Cf. II Reg. 20. Notandum est vero, viro, de quo hic agitur, in S. Scriptura nomen esse Seba. Idem etiam in Const. ap. VI c. 2 Abeddadan (i. e. Obededom, cf. II Reg. 6, 10. 11) vocatur, et Pseudoignatium nomen falsum ex hoc libro hausisse non est dubium. — Ὁζίας] Cf. II Paral. 26. Const. ap. II c. 27. — Σαοὺλ] Cf. I Reg. 13.

IV, 2. 7. εἴ τινες: ὅτινες c | 9. ὃς c. L: ὡς G² | 10. ἀρχιερεύς: ἱεράρχης c | 12. φαίνονται m — μόνος φ. ἀρχιερεύς] Cf. 7, 2. Smyrn. 9, 3.

Const. ap. VIII c. 46, 6. 7. — τί με κτλ.] Luc. 6, 46.

V, 1. 14. ἡρημένων c. c: εἰρημένων m v L | 15. αἰρεθέντος em coll L: εὐρεθέντος G²

3. 20. οὐ om m | 21. ποτὲ pr c. c m: τότε v | διαβόλου: praem τοῦ c

* * *

10. 3. Abeddadan c. G: achab (ahab v, aab p) et dadan (dathan f p) codd | 4. causam om p | 5. arripere ausus est p | 7. Samuhelem p

IV, 1. 10. dici c. v: dicere f o p | beatum: beatus p

2. 12. igitur om v | 15. esse: in verasum.

10. Absalon etiam parricida existens divino iudicio arbori appensus est; sed et cor eius, quod mala cogitaverat, sagittis infixum est. Nam et Abeddadan nihilominus propter similem causam capite plexus est. Ozias quoque leprosus factus est, qui contra sacerdotes sacerdotium ausus est arripere. Saul⁵ etiam sacrificare praesumens regali dignitate dehonorus est, non exspectans principem sacerdotum Samuelem. Oportet ergo et nos revereri potiores.

IV. Et dignum est non solum vocari nos Christianos, sed etiam esse. Non enim dici, sed esse facit beatum. 2. Quidam¹⁰ autem episcopum quidem vocant, et praeter ipsum omnia faciunt. Talibus igitur etiam ipse Christus dicit, qui et verus et primus est episcopus et solus natura pontifex: *Quid me vocatis Domine Domine, et non facitis, quae dico?* Tales enim non bonae scientiae, sed derisores et simulatores mihi esse vi-¹⁵ dentur.

V. Quoniam ergo negotia finem habent et adiacet quidem vita ex observatione, mors vero ex inoboedientia, et necesse est ut unusquisque in locum, quem sibi de praedictis elegerit, in futuro esse praecipiat, fugiamus itaque mortem et eligamus²⁰ vitam. 2. Duos enim characteres dico in hominibus inveniri: unum quidem verum monetae signaculum, alium vero adulterum. Pius enim homo et religiosus vera moneta est, quae a Deo formata vel expressa est. Impius vero et irreligiosus falsa moneta est, noxia, adultera, paracharagma, quae non a Deo, sed²⁵ a diabolo facta est. 3. Haec autem asserens non duas naturas hominum esse dico, sed unum eundemque hominem, qui aliquando quidem Dei, aliquando autem diaboli efficitur. Si quis igitur pius fuerit, homo Dei est; si vero quis impius exstiterit, diaboli est, non ex natura, sed ex sua sententia factus. 4. In-³⁰

V, 1. 17. ergo c. p coll G: vero f	charagma c. G: paracaraxina p v,
o v 19. praedictis c. p v: praeteri-	prava f o
tis f o 20. esse om p	3. 26. asserens: p. duas v 26 sq. ho-
2. 21. characteres f o 22 sq. adulte-	minum naturas p 28. autem om v
rum c. f p v: adulterium o 23. vera:	29. quis vero o
vere o 24. expressum v 25. para-	

γνώμης γινόμενος. 4. Οἱ ἄπιστοι εἰκόνα ἔχουσι τοῦ ἄρχοντος τῆς πο-
νηρίας, οἱ πιστοὶ εἰκόνα ἔχουσι τοῦ ἄρχοντος θεοῦ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ·
δι' οὗ ἐὰν μὴ αὐθαιρέτως ἔχωμεν τὸ ὑπὲρ ἀληθείας ἀποθανεῖν εἰς τὸ αὐτοῦ
πάθος, τὸ ζῆν αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

6 VI. Ἐπεὶ οὖν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις πρῶτοις τὸ πᾶν πλήθος ἐθεώ-
ρησα ἐν πίστει καὶ ἠγάπησα, παραινῶ· ἐν ὁμοιοῖα θεοῦ σπουδάσατε πάντα πράτ-
τειν, προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον θεοῦ καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς
τόπον συνεδρίου τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν διακόνων, τῶν ἐμοὶ γλυκυτάτων, πε-
πιστευμένων διακονίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς πρὸ αἰῶνος παρὰ τῷ πατρὶ γεννη-
10 θείς, ἦν λόγος θεός, μονογενὴς υἱός, καὶ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν
αἰῶνων ὁ αὐτὸς διαμένει· τῆς γὰρ βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔστι
τέλος, φησὶν Δανιὴλ ὁ προφήτης. 2. Πάντες οὖν ἐν ὁμοιοῖα ἀλλήλους
ἀγαπήσωμεν, καὶ μηδεὶς κατὰ σάρκα βλεπέτω τὸν πλησίον, ἀλλ' ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ. Μηδὲν ἔστω ἐν ὑμῖν, ὃ δυνήσεται ὑμᾶς μερίσαι, ἀλλ' ἐνώθητε τῷ ἐπι-
15 σκόπῳ, ὑποτασσόμενοι τῷ θεῷ δι' αὐτοῦ ἐν Χριστῷ.

VII. Ὅσπερ οὖν ὁ κύριος ἄνευ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ποιεῖ (οὐ δύναμαι
γάρ, φησὶν, ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οἰδέν), οὕτω καὶ ὑμεῖς ἄνευ τοῦ ἐπισκό-
που, μηδὲ πρεσβύτερος, μὴ διάκονος, μὴ λαϊκός. Μηδέ τι φαινέσθω
ὑμῖν εὐλογον παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην· τὸ γὰρ τοιοῦτον παράνομον καὶ
20 θεοῦ ἐχθρόν. 2. Πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ προσευχῇ ἅμα συνέρχεσθε· μία
δέησις ἔστω κοινή, εἰς νοῦς, μία ἐλπίς ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει τῇ ἀμώμῳ, τῇ
εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, οὗ ἄμεινον οὐδὲν ἔστιν. πάντες ὡς εἰς εἰς τὸν ναὸν θεοῦ
συντρέχετε, ὡς ἐπὶ ἐν θυσιαστήριον, ὡς ἐπὶ ἓνα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀρχιερέα
τοῦ ἀγεννήτου θεοῦ.

25 VIII. Μὴ πλανᾶσθε ταῖς ἑτεροδοξίαις μηδὲ μύθοις ἐνέχετε καὶ γενεα-
λογίαις ἀπεράντοις καὶ Ἰουδαϊκοῖς τύφοις. Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν,
ἰδοὺ, γέγονε καινὰ τὰ πάντα. Εἰ γὰρ μέχρι νῦν κατὰ νόμον Ἰουδαϊκὸν

4. 2. θεοῦ πατρὸς c. m v: coll L: τοῦ θ. καὶ π. c | 3. ἐὰν c. c m: ἂν v | ἔχομεν v

VI, 1. 11. ὁ om c — λόγος θ. μ. υἱός] Ioann. 1, 1. 18. — ὁ αὐτὸς δ.] Ps. 101, 27. 28. Cf. Ps. 9, 8. Ath. c. Ar. orat. I c. 36. — τῆς κτλ.] Luc. 1, 33. Evangelistae enim verba Pseudoignatius adhibuit, non prophetae, etiamsi Daniel (7, 14. 27) allegat.

VII, 1. 17. ἄφ' ἑαυτοῦ c. m v: ἀπ' ἑμῶντοῦ c | 18. μηδὲ c. m v: μὴ c — οὐ δύναμαι κτλ.] Ioann. 5, 30.

2. 20. συνέρχεσθαι v | 22. ὡς sec om m

VIII, 1. 25. μύθους v | ἐνέχετε em: ἀνέχετε G², προσ. S. Scr. | 26. τὰ om c — μύθοις κτλ.] I Tim. 1, 4. — τὰ ἀρχ. κτλ.] II Cor. 5, 17.

* * *

4. 4. ipsius vita om p | in om o

fideles enim imaginem habent principis nequitiae, fideles autem formam habent auctoris omnium Dei patris et Christi Iesu filii eius. Propter quod, si non eligerimus pro veritate mori in passione ipsius, vita eius non est in nobis.

VI. Et quoniam in praescriptis personis multitudinem⁵ vestri contemplatus sum in fide et dilectione, moneo, ut unanimes in Deo omnia facere festinetis, assidente episcopo in loco Dei, et presbyteris in loco consistorii apostolorum, et diaconis dulcissimis mihi, quibus creditum est ministerium Iesu Christi, qui ante saecula genitus est a patre, *Deus verbum, unigenitus*¹⁰ *filius*, et in consummatione saeculorum ipse permanet. *Regni enim eius non erit finis*, inquit Daniel propheta. 2. Omnes in concordia invicem diligamus, et nemo secundum carnem consideret proximum suum, sed secundum Christum Iesum. Nihil sit in vobis, quod vos possit separare, sed adunamini episcopo,¹⁵ subiecti per ipsum Deo in Christo.

VII. Sicuti ergo Dominus sine patre nihil facit (*non enim possum*, inquit, *a me ipso facere quicquam*), sic etiam et vos sine episcopo, sive presbyter, seu diaconus, sive laicus. Non ergo aliquid rationabile vobis videatur extra ipsius sententiam; tale etenim iniquum est et Deo inimicum. 2. Omnes in id ipsum ad orationem simul convenite. Una deprecatio sit communis, unus animus, una spes, dilectio immaculata in fide Iesu Christi, cuius nihil aliud melius est. Omnes adunati ad templum Dei concurrите, sicut ad unum altare, sicut ad unum²⁵ Iesum Christum, pontificem ingeniti Dei patris.

VIII. Nolite errare in aliena gloria neque *intendatis fabulis et genealogiis interminatis* et iudaicis inflationibus. *Vetera enim transierunt et ecce, facta sunt omnia nova*. Si enim nunc usque secundum legem iudaicam et circumcisionem carnis³⁰

VI, 1. 6. <i>moneo</i> : <i>maneo</i> v 11. <i>regni</i> : <i>praem et</i> p 12. <i>enim</i> om o v	<i>enim</i> f <i>Deo</i> : <i>ideo</i> o
2. 12. <i>omnes</i> : <i>omnia</i> p 13. <i>nemo</i> : p. <i>carnem</i> o 14. <i>Iesum Chr.</i> o	2. 24. <i>cuius</i> c. p: <i>cui</i> f o v <i>est</i> om p 26. <i>ingeniti</i> (p. <i>patris</i> o): <i>ingenitum</i> p
VII, 1. 18. <i>inquit</i> : <i>ait</i> v 19. <i>seu</i> : sive o 21. <i>etenim</i> c. o p (add <i>et</i>) v:	VIII, 1. 29. <i>nova omnia</i> f 30. <i>nunc usque</i> : om p 1. <i>gratiam</i> om p

καὶ περιτομὴν σαρκὸς ζῶμεν, ἀρνούμεθα τὴν χάριν εἰληφέναι. 2. Οἱ γὰρ
 θειότατοι προφήται κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ἔζησαν· διὰ τοῦτο καὶ ἐδιώχθησαν,
 ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τῆς χάριτος εἰς τὸ πληροφρονηθῆναι τοὺς ἀπειθοῦντας, ὅτι
 εἷς θεὸς ἐστὶν ὁ παντοκράτωρ, ὁ φανερώσας ἑαυτὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
 υἱοῦ αὐτοῦ, ὅς ἐστιν αὐτοῦ λόγος, οὐ ῥητός, ἀλλ' οὐσιώδης· οὐ γὰρ ἐστὶν
 5 λαλιᾶς ἐνάρθρου φώνημα, ἀλλ' ἐνεργείας θεϊκῆς οὐσία γεννητή,
 ἐν πᾶσιν εὐάρεστος τῷ ὑποστήσαντι.

IX. Εἰ οὖν οἱ ἐν παλαιοῖς γράμμασιν ἀναστραφέντες εἰς καινότητα ἐλπί-
 δος ἦλθον ἐκδεχόμενοι Χριστόν, ὡς ὁ κύριος διδάσκει λέγων· *Εἰ*
 10 *ἐπιστεύσατε Μωσῆ, ἐπιστεύσατε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος*
ἔγραψεν· καὶ Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν
ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη· πρὶν γὰρ Ἀβραὰμ ἐγὼ
εἶμι. 2. Πῶς ἡμεῖς δυνησόμεθα ζῆσαι χωρὶς αὐτοῦ; οὐ καὶ οἱ προφῆται ὄντες
 δοῦλοι, τῷ πνεύματι προεώρων αὐτὸν καὶ ὡς διδάσκαλον ἀνέμενον καὶ
 15 προσεδόκων ὡς κύριον καὶ σωτῆρα λέγοντες· *Αὐτὸς ἴξει καὶ σώσει*
ἡμᾶς. 3. Μηκέτι οὖν σαββατίζωμεν Ἰουδαϊκῶς καὶ ἀργείαις χαίροντες.
 Ὁ μὴ ἐργαζόμενος γὰρ μὴ ἐσθιέτω. *Ἐν ἰδρωτί γὰρ τοῦ προ-*
σώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου, φασὶ τὰ λόγια. Ἄλλ' ἕκαστος
 ὑμῶν σαββατιζέτω πνευματικῶς, μελέτη νόμων χαίρων, οὐ σώμα-

2. 3. ἀπὸ c. m v: ὑπὸ c | 7. ἐν
 πᾶσιν εὐάρεστος c. c v L: ὅς πάντα
 κατεναρέστησεν m cf. G¹ | τ. ὑποστή-
 σαντι c. v L: τ. πέμπαντι αὐτὸν c m—
 οὐ ῥητός, ἀλλ' οὐσιώδης] Zahn (*Jgnatius v. A.* p. 136 sq.) putavit, haec ab
 Ariano contra Marcellum Ancyratum
 dicta esse. Sed erravit statuens,
 Pseudoignatium Arianum esse. Prae-
 terea similia a scriptoribus catholi-
 cis quoque contra Arianos proferun-
 tur. Athanasius dicit c. Ar. Orat.
 IV c. 1: ὡσπερ δὲ οὐκ ἄλλη (sc. οὐ-
 σία), ἵνα μὴ δύο ἀρχαί, οὕτως ὁ ἐκ
 τῆς μιᾶς λόγος οὐ διαλελυμένος ἢ
 ἀπλῶς φωνὴ σημαντικὴ, ἀλλὰ οὐσιώ-
 δης λόγος καὶ οὐσιώδης σοφία, ἥτις
 ἐστὶν ὁ υἱὸς ἀληθῶς· εἰ γὰρ μὴ οὐ-
 σιώδης εἶη, ἔσται ὁ θεὸς λαλῶν εἰς
 ἄερα κτλ. Ibid. c. 2: ὡς γὰρ ἀπὸ
 πυρὸς φῶς, οὕτως ἐκ θεοῦ λόγος

καὶ σοφία ἐκ σοφοῦ καὶ ἐκ πατρὸς
 υἱός· ταύτῃ γὰρ καὶ ἡ μόνως ἀδι-
 αίρετος καὶ δλόκληρος μένει, καὶ ὁ
 ταύτης υἱὸς λόγος οὐκ ἀνούσιος οὐδὲ
 οὐχ ὑφεστῶς, ἀλλ' οὐσιώδης ἀλη-
 θῶς. Meletius Antioch. apud Epirh.
 H. 73 c. 30: καὶ ὅτι λόγος ἐστὶ τε
 καὶ λέγεται υἱός, οὐ μὴν φωνὴ τοῦ
 πατρὸς οὐδὲ ῥῆμα νοεῖται· ὑφέστηκε
 γὰρ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐνεργεῖ κτλ.
 Greg. Nyss. Orat. cat. magn. c. 4
 appellat filium et spiritum sanctum
 οὐσιωδῶς ὑφεστῶσας δυνάμεις. Ibid.
 c. 8: ὁ τοῦ θεοῦ λόγος οὐσιώδης τις
 καὶ ἐνυπόστατος ὢν. Hippolytus
 Philos. X c. 33: θεὸς λόγον πρῶτον
 ἐννοηθεὶς ἀπογεννᾷ, οὐ λόγον ὡς φω-
 νήν, ἀλλ' ἐνδιάθετον τοῦ παντὸς λο-
 γισμὸν. — οὐσία γεννητή] i. e. filius
 est substantia, non vox, et quidem
 substantia genita, non creata, vel eius-

vivamus, negamus nos gratiam accepisse. 2. Sancti enim prophetae secundum Iesum Christum vixerunt; ideoque et persecutionem passi sunt, inspirati gratia ad manifestationem incredulis, quia unus est Deus omnipotens, qui manifestavit se ipsum per Iesum Christum filium suum, qui est verbum ipsius, 5 non prolativum scilicet, sed substantiale, non locutio articulatae vocis, sed operatio deitatis, substantia scilicet genita, in omnibus bene complacens substitutori.

IX. Si ergo ex antiquis scripturis conversi ad vacuum spem venerunt exspectantes Christum (sicuti ipse Dominus docet dicens: *Si crederetis Moysi, crederitis utique et mihi; de me enim ille scripsit; nam et Abraham, inquit, pater vester exsultavit, ut videret diem meum, et vidit et gavisus est; ante Abraham enim, inquit, ego sum*); 2. quomodo nos poterimus vivere sine ipso? Cui et prophetae servi fuerunt, spiritu praevidentes eum, et tanquam magistrum exspectabant et sperabant ut dominum et salvatorem dicentes: *Ipse veniet et salvabit nos*. 3. Non ergo sabbatizemus iudaice et feriis gaudentes. *Qui enim non operatur, inquit, non manducet*. Et iterum: *In sudore enim vultus tui manducabis panem tuum*, dicunt eloquia. 20 Sed unusquisque nostrum sabbatizet spiritualiter, meditationi legis congaudens, non corporis dimissione fabricationem Dei admirans velut Iudaeus, non omnia comedens et tepidum bibens

dem substantiae cum patre, cum genituseiusdem substantiae sit ac genitor.

IX, 1. 8. ἐν c. G¹: ἐκ L, om G² | καινότητα c. c v: κενότητα m L | 10. ἐπιστεύσατε pr c. c v cf. L, qui bis exhibet *crederetis*: ἐπιστεύετε m | Μωσῆ v — εἰ ἐπ. κτλ.] Ioann. 5, 46. — Ἀβραάμ κτλ.] Ioann. 8, 56. 58.

2. 13. δυνησώμεθα v — ἀντὸς κτλ.] Ies. 35, 4.

3. 16. σαββατίζωμεν c. c L: -ομεν m v | ἀργίαις v | 17. ἰδρότητι v | 18. φαγῆ c v | φασὶ τὰ λόγια c. m v: τὰ

* * *

2. 1. enim c. p v: etenim f o | 2.

Iesum om v | et om o | 3. *inspirati* c. o p v: *inspirante* f | *ad*: et o | 4. *Deus*: om p | 5. *est*: om v | 6. *substantiale*: *sustantiale* v, *substantia* p | 7 sq. *sustancia* . . *sustitori* v

IX, 1. 9. *vacuam*: praem non o | *nam et Abr. inquit*: om o

2. 14. *poterimus.nos* v | 17 sq. *salvabit nos*: *salvos nos faciet* p

3. 18. *et* c. p: *ut* f o v | 20. *enim* c. v: om f o p | 21. *nostrum* c. codd: *vestrum* edd pr | 21. *spiritualiter* v, sic nonnunquam codd, praesertim p | 22. *demissione* p | *ammirans* f, sic saepe | 23. *Iudaeus*:

τος ἀνέσει, δημιουργίαν θεοῦ θαυμάζων οὐχ ἕωλα ἐσθίων καὶ χλιαρὰ πίνων καὶ μεμετρημένα βαδίζων καὶ ὀρχήσει καὶ κρότοις νοῦν οὐκ ἔχουσι χαίρων· 4. καὶ μετὰ τὸ σαββατίσαι ἑορταζέτω πᾶς φιλόχριστος τὴν κυριακὴν, τὴν ἀναστάσιμον, τὴν βασιλίδαν, τὴν ὑπατον
 5 πασῶν τῶν ἡμερῶν, ἣν περιμένων ὁ προφήτης ἔλεγεν· *Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῆς ὀγδόης*· ἐν ἧ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλεν, καὶ τοῦ θανάτου γέγονεν νίκη ἐν Χριστῷ· 5. ὃν τὰ τέκνα τῆς ἀπωλείας ἀρνοῦνται, οἱ ἐχθροὶ τοῦ σωτῆρος, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες, οἱ φιλήδονοι καὶ οὐ φιλόθεοι, μόρφωσιν εὐσε-
 10 βείας ἔχοντες, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, οἱ χριστέμποροι, τὸν λόγον καπηλεύοντες καὶ τὸν Ἰησοῦν πωλοῦντες, οἱ τῶν γυναικῶν φθορεῖς καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμηταί, οἱ χρηματολαίλαπες· ὧν ῥυσθεῖητε ἐλέει θεοῦ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

X. Μὴ οὖν ἀναίσθητοι ὦμεν τῆς χρηστότητος αὐτοῦ. Ἐὰν μιμήσῃται
 15 ἡμᾶς καθὰ πράσσομεν, οὐκέτι ἐσμέν. Ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; 2. Γενώμεθα οὖν ἄξιοι τῆς ἐπωνυμίας ἧς εἰλήφαμεν. Ὅς γὰρ ἂν ἄλλῳ ὀνόματι καλεῖται πλεῖον τούτου, οὗτος οὐκ ἔστιν τοῦ θεοῦ οὐδὲ δέδεκται τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν περὶ ἡμῶν, ὅτι κληθήσεται ὀνόματι καινῷ, ᾧ ὁ κύριος ὀνομάσει
 20 αὐτόν, καὶ ἔσται λαὸς ἅγιος. Ὅπερ καὶ πεπλήρωται πρῶτως ἐν

λόγια φησὶν c | 1. οὐχ ἕωλα em: οὐχ ἕωλα v, οὐκ' ἕωλα c m, οὐχ ἕωλα L — ὁ μὴ κτλ.] II Thess. 3, 10. — ἐν ἰδρωτί κτλ.] Gen. 3, 19. — σαββατιζέτω πν.] Ignatius Christianis ne sabbatum agerent omnino interdixit. Pseudoignatius iudaicum tantum sabbatum respuit et Christianos suo more diem celebrare vult. Tertio enim saeculo in Oriente plures ecclesiae sabbato conventum agere coeperant. Cf. Const. II c. 59: VII c. 23; VIII c. 33. Can. Laod. 16. 29. 51. — μελέτη κτλ.] Cf. Const. ap. II c. 36, 1: σαββατιεῖς . . . σαββατισμὸν μελέτης νόμων, οὐ χειρῶν ἀργίαν. — οὐ σώμ. ἀνέσει]. Cf. Can. Laod. 29: ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανοὺς λουδαίζειν καὶ ἐν τῷ σαββάτῳ σχολάζειν. — οὐχ ἔ. ἐσθίων κτλ.] sc. sicut Iu-

daeī, qui cibo pridie cocto (Exod. 16, 23,) et vino pridie prompto fruebantur. Cf. Hieron. ad Ies. 65, 4: et ius hesternum, quod Graeci vocant ἕωλον, avidis faucibus devorabant. — μεμετρημένα β.] h. e. duo milia cubitorum, quam mensuram sabbato transgredi Iudaeos traditio quaedam vetuit. Cf. Orig. de princ. IV c. 17 (ed. De la Rue I, 176). Hieron. Ep. 121 ad Algas. qu. 10 (Migne, Patr. lat. XXII, 1033 sq.). — ὀρχήσει κ. κρ.] Hic Iudaeorum mos celebrandi dies festos saepe a patribus impugnabatur. Cf. Cotilier ad h. l.

4. 7. νίκη c. m v: praem ἡ c — εἰς τὸ τέλος κτλ.] Ps. 6, 1; 12, 1. Auctor huius interpretationis videtur esse Origines (Select. in Psalm. ed. De la Rue II, 517). Multi autem

et mensurate ambulans et saltationes atque plausum manuum nunc habens. 4. Sed post sabbatizare diem festum celebret omnis Christianus dominicam resurrectionem, regalem, eminentissimam omnium dierum, de qua propheta exspectans dicebat: *In finem, pro octava*; in quo die et vita nostra exorta est et mortis in Christo facta victoria; 5. quem filii perditionis negant, inimici scilicet salvatoris, *quorum Deus venter est; qui terrena sapiunt, amatores voluptatum et non Dei, speciem quidem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegantes*, Christum mercantes, *verbum Dei in tabernis praedicantes* et Dominum Iesum Christum vendentes, mulierum corruptores, aliena concupiscentes et pecuniarum amatores; a quibus eruamini misericordia Dei faciente per Dominum nostrum Iesum Christum.

X. Non enim sentimus utilitatem eius, nisi nos temptaverit. Secundum quod agimus autem, iam nos erimus, nisi ipse nos miseratus fuerit. *Si enim iniquitates observaverit, quis sustinebit?* 2. Efficiamur ergo digni cognomento, quod accepimus. Qui enim alio nomine praeter istud vocatur, hic non est Dei. Non enim suscepit prophetiam dicentem de nobis, quoniam *vocabitur nomine novo, quo Dominus vocabit eum, et erit populus sanctus*. Quod et completum est primo in Antiochia

Alexandrinum secuti sunt. — τ. θανάτου γ. νίκη] Cf. I Cor. 15, 54. 55.

5. 7. δν c. c m L: ὦν v — ὦν κτλ.] Philipp. 3, 19. — οἱ φιλήδονοι κτλ.] II Tim. 3, 4. 5. — τ. λ. καπηλεύοντες] II Cor. 2, 17. Cf. Trall. 6, 2.

X, 1. 15. καθὰ c. m: add καὶ c v, δὲ L, qui tamen totum colon falso intellexit — ἐὰν κτλ.] Ps. 129, 3.

2. 18. οὐδὲ c. c: οὐ m v, οὐ γὰρ edd pler c. L | 19. ᾧ c. c v cf. L: δ m | 20. πρώτος v — κληθήσεται κτλ.] Ies. 62, 2. 12. — ἐν Ἀντ. κτλ.] Act. 11, 26. Cf. Antioch. inscr. — Παύλου κτλ.] Iisdem verbis Irenaeus III c. 1, 1; c. 3, 3. (Eus. H. E. V c. 8, 1; c. 6, 1) utitur de fundatione ecclesiae Romanae dicens.

* * *
videns p | 1. saltationes: salutationes o

4. 2. post c. G: pro codd (compensia, quibus utraque propositio exprimebatur, facile confundi poterat) | 4. propheta: profecta (c subnotato) p | 5. octava: octona o | quo: qua o

5. 13. Dei c. p: om f o v

X, 1. 15. autem h. l. c. f p v: p. secundum o | 16. enim iniquitates: iniquit. enim p

2. 18. istud c. f o: istum p v | 19. suscepit em coll G: suscipit codd | 20. quo: quod o (subnotato d) | vocabit c. p: vocavit f o v | 2. ecclesiam om v

Συρία· ἐν Ἀντιοχείᾳ γὰρ ἐχορημάτισαν οἱ μαθηταὶ Χριστιανοί, Παύλου καὶ Πέτρου θεμελιούντων τὴν ἐκκλησίαν. 3. Ὑπέρθεσθε οὖν τὴν κακὴν ζύμην, τὴν παλαιωθεῖσαν, τὴν σεσηπιῦσαν, καὶ μεταβάλλεσθε εἰς νέαν ζύμην χάριτος. Αὐλίσθητε ἐν Χριστῷ, ἵνα μὴ ὁ ἀλλότριος ὑμῶν κυριεύσῃ. 4. Ἄτοπόν ἐστὶν Ἰησοῦν Χριστὸν λαλεῖν ἐπὶ γλώσσης, καὶ τὸν παυσθέντα Ἰουδαϊσμὸν ἐπὶ διανοίας ἔχειν· οὐ γὰρ Χριστιανισμὸς εἰς Ἰουδαϊσμὸν ἐπίστευσεν, ἀλλὰ Ἰουδαϊσμὸς εἰς Χριστιανισμὸν, εἰς ὃν πᾶν ἔθνος πιστεύσαν καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογησαμένη εἰς θεὸν συνήχθη· καὶ γέγοναν οἱ λιθῶδεις τῇ καρδίᾳ τέκνα τοῦ θεοῦ φίλου Ἀβραάμ· καὶ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἐνευλογήθησαν πάντες οἱ τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον ἐν Χριστῷ.

XI. Ταῦτα δέ, ἀγαπητοὶ μου, οὐκ ἐπεὶ ἐγνων τινὰς ἐξ ὑμῶν οὕτως ἔχοντας, ἀλλ' ὡς μικρότερος ὑμῶν θέλω προφυλάσσεσθαι ὑμᾶς, μὴ ἐμπεσεῖν εἰς τὰ ἄγκιστρα τῆς κενοδοξίας, ἀλλὰ πεπληροφορηθῆσαι ἐν Χριστῷ, 2. τῷ πρὸ πάντων μὲν αἰώνων γεννηθέντι παρὰ τοῦ πατρὸς, γεννωμένῳ δὲ ὕστερον ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου δίχα ὁμιλίας ἀνδρός, καὶ πολιτευσάμενῳ ὁσίως καὶ πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσαντι ἐν τῷ λαῷ καὶ σημεῖα καὶ τέρατα ποιήσαντι ἐπ' εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπων, καὶ τοῖς ἐξοκέλασιν εἰς πολυθεΐαν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸν θεὸν καταγγείλαντι, τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, 3. καὶ τὸ πάθος ὑποστάντι καὶ πρὸς τῶν χριστοκτόνων Ἰουδαίων ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου ἡγεμόνος καὶ Ἡρώδου βασιλέως καὶ σταυρὸν ὑπομείναντι καὶ ἀποθανόντι καὶ ἀναστάντι καὶ ἀνελθόντι εἰς τοὺς οὐρανοὺς πρὸς τὸν ἀποστείλαντα καὶ καθεσθέντι ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ καὶ ἐρχομένῳ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων μετὰ δόξης πατρικῆς, κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστην κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. 4. Ταῦτα ὁ γνοὺς ἐν

4. 6. πανθέντα c | 6 sq. οὐ γὰρ - Χριστιανισμὸν c L coll G¹: οὐ γὰρ Χριστιανισμὸς, οὐκ ἔστιν Ἰουδαϊσμὸς, εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστός G² (c add εἰς) | 8. γεγόνασιν c | 9. λιθῶδης v | τοῦ om c | φίλου c. L: φίλοι G² | 10. εὐλογήθησαν c | τε a. πάντες v | 11. Χριστῷ: add Ἰησοῦ c — π. γλ. ἔξομ.] Philipp. 2, 11. — οἱ λιθῶδεις κτλ.] Cf. Matth. 3, 9. — οἱ τεταγμένοι κτλ.] Act. 13, 48.

XI, 1. 12. ἐπεὶ ἐγνων c. G¹: ἐπέγ-

νων G² L | 14. καινοδοξίας c | πεπληροφορηθῆσαι c. c (πληροφ.) v (-ρεῖσθε) L: πληροφορεῖσθαι m

2. 15. γεννωμένῳ c. c: codd m v hic et in omnibus participiis sequentibus excepto uno accusativum exhibent | 18. εὐεργεσίαν c | 19. ἐξοκέλασιν c. c: ἐξοκέλασιν m v — Cf. ad hunc versum et sequentem Const. ap. VII c. 41, 3; VIII c. 12, 14—17; VII c. 36, 3; V, c. 19, 6; VI c. 36, 5, ubi eadem fere verba leguntur.

Syriae, ubi *adquisierunt discipuli nomen Christianum*, Paulo et Petro fundantibus ecclesiam. 3. Abicite ergo malum vetus fermentum, quod corrumpit et putrefacit, et percipite novum gratiae fermentum. Exsultate in Christo, ut non alienus dominetur vestri. 4. Ineptum est enim Iesum Christum lingua⁵ tantum proferre, et Iudaismum in animo habere. Non enim Christianitas in Iudaismum credidit, sed Iudaismus in Christianitatem. Omnes denique Gentiles aequaliter crediderunt et *omnis lingua Christum confessa* ad Dominum collecta est, et facti sunt lapidei corde filii amici Dei Abrahae, et in semine¹⁰ eius benedicti sunt omnes, *qui in vitam aeternam deputati sunt* in Christo.

XI. Haec autem, dilectissimi mihi, taliter scribens, non agnovi aliquos ex vobis sic habere, sed sicut minimus vestrum volo vos conservatos esse, ut non incidatis in hamos inanis gloriae, sed ut ad plenum instructi sitis in Christo, 2. qui ante saecula genitus est a patre, postea autem factus ex Maria virgine sine colloctione viri et inhabitans sancte et sine querela, omnem infirmitatem omnemque languorem curavit in populo et signa atque prodigia pro beneficiis hominum fecit, et illis, qui²⁰ longe erant, et eis, qui prope in multitudine, unum et solum verum Deum patrem suum annuntiavit, 3. et passionem pertulit et ab interfectoribus suis Iudaeis sub Pontio Pilato praeside et Herode rege crucem sustinuit et mortuus est atque resurrexit et in caelos ascendit ad illum, qui misit eum, et sedit ad dexteram²⁵ eius venturusque est in consummatione saeculi in gloria paterna iudicare vivos et mortuos et reddere unicuique secundum opera sua. 4. Haec qui in pleno cognoverit et crediderit,

3. 24. ἐρχομένου v — καὶ σταυρόν]
 Veritas: *etiam crucem.*

* * *

3. 5. *vestri: vobis* o

4. 5. *Chr. Iesum* v

XI, 1. 14. *agnosco* o | *habere* c. p |
 v: *haberi* f o | *vestrum: vester* p |
 15. *conservatores* o (re subnot.) | in

hamos c. f o: *in amos* (corr. *in animos*) v, *inam* p | 16. *structi simus* p

2. 17. *factus: p. ex Maria* o | 18. *et*
 sec c. f o: om p v | 20. *hominum*
 om o | 21. *solum* om o

3. 24. *atque: et* o | 25. *eum: ad* (sub-
 not.) *eum* p | *sedit* c. o v: *sedet*
 f p cf. Trall. 9, 4. | 28. *sua: eius* v

πληροφορία καὶ πιστεύσας μακάριος· ὡσπερ οὖν καὶ ὑμεῖς φιλό-
θεοι καὶ φιλόχριστοὶ ἐστε ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, ἧς ἐκ-
τραπήναι μηδενὶ ἡμῶν γένηται.

XII. Ὁναίμην ὑμῶν κατὰ πάντα, ἐάνπερ ἄξιός εἰμι· εἰ γὰρ καὶ δέδεμαι,
πρὸς ἓνα τῶν λελυμένων ὑμῶν οὐκ εἰμί. Οἶδα, ὅτι οὐ φυσιοῦσθε· Ἰησοῦν γὰρ
ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. 2. Καὶ μᾶλλον ἔταν ἐπαινω ὑμᾶς, οἶδα, ὅτι ἐντρέπεσθε, ὡς
γέγραπται· Δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος, καὶ· Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρ-
τίας σου, ἵνα δικαιωθῆς, καὶ· Ὅταν ποιήσῃτε πάντα τὰ διατεταγμένα
ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοὶ ἐσμεν ἀχρεῖοι· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις
10 ὑψηλὸν βδέλυγμα παρὰ θεῶν· Ὁ θεὸς γὰρ, φησὶν, ἰλάσθητί μοι
τῷ ἁμαρτωλῷ. 3. Διὰ τοῦτο οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι Ἀβραὰμ καὶ Ἰὼβ
γῆν καὶ σποδὸν ἑαυτοὺς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ὠνόμαζον. Καὶ
ὁ Δαυίδ· Τίς εἰμι ἐγὼ ἐναντίον σου κύριε, ὅτι ἐδόξασάς με ἕως
τούτου; Καὶ Μωσῆς, ὁ παρὰ πάντα ἀνθρώπους πραότατος, λέγει
15 πρὸς θεόν· Ἰσχνόφωνος καὶ βραδύλωσσός εἰμι ἐγώ. Ταπεινο-
φρονεῖτε οὖν καὶ αὐτοί, ἵνα ὑψωθῆτε. Ὁ ταπεινῶν γὰρ ἑαυτὸν
ὑψωθήσεται, καὶ ὁ ὑψηλῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται.

XIII. Σπουδάσατε οὖν βεβαιωθῆναι ἐν τοῖς δόγμασιν τοῦ κυρίου καὶ τῶν
ἀποστόλων, ἵνα πάντα, ὅσα ποιεῖτε, κατευοδοθήσεται σαρκὶ τε καὶ πνεύματι,
20 πίστει καὶ ἀγάπῃ, μετὰ τοῦ ἀξιοπρεπεστάτου ἐπισκόπου ὑμῶν καὶ ἀξιοπλόκου
καὶ πνευματικοῦ στεφάνου τοῦ πρεσβυτερίου ὑμῶν καὶ τῶν κατὰ θεὸν διακόνων.
2. Ὑποτάγητε τῷ ἐπισκόπῳ καὶ ἀλλήλοις, ὡς ὁ Χριστὸς τῷ πατρὶ, ἵνα ἔνωσις
ᾗ κατὰ θεὸν ἐν ὑμῖν.

XIV. Εἰδὼς ὑμᾶς πεπληρωμένους παντὸς ἀγαθοῦ, συντόμως παρεκάλεσα
25 ὑμᾶς ἐν ἀγάπῃ Ἰησοῦ Χριστοῦ. 2. Μνημονεύετέ μου ἐν ταῖς προσευχαῖς
ὑμῶν, ἵνα θεοῦ ἐπιτύχω, καὶ τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ἧς οὐκ ἄξιός εἰμι κα-

XII, 1. 4. ὑμῶν: ἡμῶν c | ὦ: Exod. 4, 10. — ὁ ταπεινῶν κτλ.]
ὦν v Luc. 14, 11; 18, 14.

2. 7. πρῶτος h. l. c. c L: p. σοῦ
m v LXX — δίκαιος κτλ.] Prov. 18,
17. — λέγε κτλ.] Ies. 43, 26. — ἔταν
κτλ.] Luc. 17, 10. — τὸ ἐν ἀνθρ. κτλ.]
Luc. 16, 15. — ὁ θεὸς κτλ.] Luc. 18, 13.

3. 11. Ἰὼβ c. L: Ἰακὼβ G² | 12.
ἑαυτοῦς h. l. c. c L: p. θεοῦ m v |
12. ὠνόμαζον c. c L: praem ἴσον m
v | 14. πραότατος m — γῆν κ. σπ.]
Gen. 18, 27. Iob 42, 6. — τίς κτλ.]
II Reg. 7, 18. — ἰσχνόφωνος κτλ.]

XIII. In hoc capitulo Pseudoignatius plura omisit.

1. 19. κατευοδοθήσεται] c. m v:
κατευοδοθῆ c | τε om c

XIV, 2. 26. ἄξιός εἰμι c. m v: εἰμι
* * *

4. 2. nostrae: vestrae p | contin-
guat v

XII, 1. 4. ad solutionem c. f o v:
absolutionem p

2. 7. quoniam: quia o | sui: p

beatus est; quomodo et vos amici Dei et amatores Christi estis in plenitudine spei nostrae, a qua nulli nostrum averti contingat.

XII. Adquisivi vos in omnibus, siquidem dignus ero. Si enim vinctus sum, sed ad solutionem omnium vestrum non sum vinctus. Scio enim, quia non inflamini, quia Iesum habetis in vobis. 2. Et magis cum laudavero vos, scio, quia reveremini, sicut scriptum est, quoniam *iustus sui accusator est in primordio sermonis*, et: *Dic tu*, inquit, *primus peccata tua, ut iustificeris*, et: *Cum feceritis*, inquit, *omnia, quae mandata sunt vobis, dicite, quia servi inutiles sumus*; quoniam in hominibus qui se exaltaverit, delinquit ante Deum; dicit enim Deus: *Propitius factus sum peccatori*. 3. Propter quod magni illi Abraham et Iob *terram et cinerem* semet ipsos ante Deum nominaverunt. Et David: *Quis sum ego*, ait, *coram te Domine, quoniam glorificasti me usque nunc?* Nam et Moyses, supra omnes homines mansuetissimus, dicit ad Deum: *Gracilis voce et tardus lingua sum ego*. Humiles ergo estote et vos ipsi, ut exaltemini. *Qui enim se humiliaverit, exaltabitur, et qui se exaltaverit, humiliabitur*.

XIII. Studete itaque confirmari in dogmatibus Domini et apostolorum, ut ex omnibus, quae facitis, dirigamini in viam rectam carne et spiritu, fide et dilectione, cum honore digno episcopo vestro et corona digno atque spirituali Stephano presbytero vestro et secundum Deum diaconis. 2. Subiecti estote episcopo et invicem, quomodo Iesus patri, ut laus sit in vobis secundum Deum videntem vos repletos omnibus bonis.

XIV. Compendiose rogavi vos in dilectione Iesu Christi. 2. Mementote mei in orationibus vestris, ut Deum merear adipisci, et ecclesiae, quae est in Syria, cuius non sum dignus

<p>est o 8. tu: add tibi v primo o 9. omnia om o 10. quia c. o coll G: om f p v 3. 13. Iob c. f p v: Iacob o cineres o 14. nominarunt v quis: quid p ait om o 15. supra: super o XIII, 1. 22. digno: digna p 23. sq. Stephano — diaconis: om o 24.</p>	<p>Deum: Deo p 2. 25. invicem c. f p; praem in o v Iesus: add Christus p 26. Deum om o videntem c. codd, quia verisimilius est interpretem ita scripsisse quam librarium lectionem mutasse: videns (vocem cum capitulo sequente coniungentes) U Z c. G XIV, 2. 28. vestris om o 28 sq. adi-</p>
--	---

λεισθαι ἐπίσκοπος. Ἐπιδέομαι γὰρ τῆς ἠνωμένης ὑμῶν ἐν θεῷ προσευχῆς καὶ ἀγάπης, εἰς τὸ ἀξιοθῆναι τὴν ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίαν διὰ τῆς εὐταξίας ὑμῶν ποιμανθῆναι ἐν Χριστῷ.

XV. Ἀσπάζονται ὑμᾶς Ἐφέσιοι ἀπὸ Σμύρνης, ἔθεν καὶ γράφω ὑμῖν, 6 παρόντες εἰς δόξαν θεοῦ ὡσπερ καὶ ὑμεῖς, οἱ κατὰ πάντα με ἀνεπαύσατε ἅμα Πολυκάρπῳ. Καὶ αἱ λοιπαὶ δὲ ἐκκλησίαι ἐν τιμῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀσπάζονται ὑμᾶς. 2. Ἐρωσθε ἐν ὁμονοίᾳ, πνεῦμα κεκτημένοι ἀδιάκριτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τελήματος θεοῦ.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΑΡΣΩΙ.

10 Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ σεσωσμένῃ ἐν Χριστῷ ἐκκλησίᾳ, ἀξιειπαινέτῳ καὶ ἀξιομνημονεύτῳ καὶ ἀξιαγαπητῷ, τῇ οὔσῃ ἐν Ταρσῷ, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πληθυνθείη διὰ παντός.

I. Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ, οὐχ ὑπὸ ἀλόγων 15 θηρίων βιβρωσκόμενος (ταῦτα γάρ, ὡς ἴστε, θεοῦ θελήσαντος ἐφείσαντο τοῦ Δανιήλ), ἀλλ' ὑπὸ ἀνθρωπομόρφων, οἷς ὁ ἀνήμερος θῆρ ἐμφωλεύει, ὃς νύττει με ὀσημέραι καὶ τιτρώσκει. 2. Ἄλλ' οὐδενὸς λόγον ποιῶμαι τῶν δεινῶν, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν τιμίαν ἐμαντῷ, ὡς ἀγαπᾶν αὐτὴν μᾶλλον ἢ τὸν κύριον. Διὸ ἔτοιμός 20 εἰμι πρὸς πῦρ, πρὸς θηρία, πρὸς ξίφος, πρὸς σταυρὸν, μόνον ἵνα Χριστὸν ἴδω τὸν σωτήρά μου καὶ θεόν, τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα. 3. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος Χριστοῦ, ὁ διὰ γῆς καὶ θαλάττης ἐλαυνόμενος· στήκετε ἐν τῇ πίστει ἐδραῖοι, ὅτι δίκαιος

ἀξιος c | 1. ἠνωμένης: ἐνωμένης v | v — Δανιήλ] Cf. Dan. 6.
 προσευχῆς κ. ἀγ.: ἀγάπης κ. πρ. c | 2. 19. ἐμαντῷ: ἐν αὐτῷ G¹ |
 XV, 1. 6. αἱ om v | ἀγαπῶν G¹ L¹ | 21. Χριστόν: praem
 Tit. cf. ep. ad Trall.: ad Tarson | τὸν G¹ — οὐδενὸς κτλ.] Act. 20, 24.
 urbem A | — τὸν ὑπὲρ ἐ. ἀ.] Cf. Ign. ad Rom.
 Inscr. 11. ἀξιειπαίνῳ G¹ | καὶ sec | 6, 1.
 c. L² G¹ L¹: om G² | 3. 22. γῆς: add καὶ γῆς v | 23.
 I. Pseudoignatius in hoc capite | ἐδραῖοι c. L² G¹ L¹: add γίνεσθε G² |
 Ign. ep. ad Rom. 5, 1. 3 imitatur. | δίκαιος: praem ὁ G¹ — στήκετε
 1. 16. ἀλλ' ὑπὸ: ὑπὸ δὲ G¹ cf. L¹ | κτλ.] Cf. Ign. Eph. 10, 2. Polyc. Phil.
 ὁ: ὡς G¹ | 17. ἐμφωλεύει ὃς: ἐμ- | 10, 1. — δίκαιος κτλ.] Hab. 2, 4. —
 φωλεύων G¹ | ὀσημέραι: ὡς ἡμέραι | κύριος κτλ.] Ps. 67, 7.

vocari episcopus. Indigeo enim illa laudabili vestra in Deo oratione et dilectione, ut dignus sim illam quae in Syria est ecclesiam per bonam ordinationem vestram pascere in Christo.

XV. Salutant vos Ephesii de Smyrna, unde scribo vobis, praesentes in gloria Dei; quomodo in omnibus refecistis me simul cum Polycarpo. Et ceterae ecclesiae in honore Iesu Christi salutant vos. 2. Incolumes estote in unanimitate possidentes inseparabilem spiritum in Christo Iesu per voluntatem Dei.

AD TARSENSES.

Ignatius, qui et Theophorus, salutem consecutae in Christo ecclesiae, laude dignae et memoria dignae et dilectione dignae, quae est in Tarso, misericordia et pax a Deo patre et Domino Iesu Christo.

I. Satiatus sum in omnibus, a Syria usque ad Roman cum bestiis depugnans, non ab irrationalibus scilicet bestiis comestus (illae enim voluntate Dei pepercerunt Danieli), sed humanam figuram habentibus, qui sunt immanes bestiae. Obsident enim me nocte ac die et devorant. 2. Sed *nulli iniquorum istorum facio sermonem neque habeo animam meam tam honorabilem mihi, ut plus eam quam Dominum diligam*. Propter quod paratus sum ad ignem, ad bestias, ad gladios, ad crucem, tantum ut Christum videam salvatorem meum et Deum, qui pro me mortuus est. 3. Rogo ergo vos ego vinctus Christi, qui per terram et mare exagitor: state in fide confirmati, quoniam *iu-*

* * *
pisci merear o | 1. *episcopus* c. f o
 (hic a. *vocati*): *apostolus* p v |
vestra h. l. c. f v, a. *illa* p, om o |
 2. *et dilectione* c. p v: om f o | 3.
ordinationem con Cotelier cf. G et
 Tars. 8, 2: *opinationem* f o p, *opi-*
nionem v

XV, 1. 4. *unde* om o | 6. *Poli-*
carpo f o, sic fere semper | *honore* c.
 o: *honorem* f p v

Tit. *Tarsenses*: add *scripta de*

Philippis f o p, cf. 10, 2.

Inscr. 10. *memoriae* o | 11. *Tharso*
 f o (item in tit. *Tharsenses*) v, sic
 semper

I, 1. 13. *satiatus: sanatus* o |
ad om f | 14. *pugnans* o | *inrationa-*
bilibus p | *scilicet* om o | 16. *qui* c. p
 v: *quae* f o | *immane* o | 18. *et a.*
devorant c. codd: ac U Z

2. 17. *nulli* om p | 19. *Dominum:*
Deum v

3. 22. *ego* c. f v: om o p | *qui*

ἐκ πίστεως ζήσεται· γίνεσθε ἀκλινεῖς, ὅτι κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ.

II. Ἐγνων, ὅτι τινὲς τῶν τοῦ Σατανᾶ ὑπηρετῶν ἐβουλήθησαν ὑμᾶς ταράξαι· οἱ μὲν, ὅτι Ἰησοῦς δοκήσει ἐγεννήθη καὶ δοκήσει ἐσταυρώθη καὶ δοκήσει ἀπέθανεν· οἱ δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν υἱὸς τοῦ δημιουργοῦ· οἱ δὲ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἐπὶ πάντων θεός· ἄλλοι δὲ, ὅτι φιλὸς ἀνθρωπός ἐστιν· ἕτεροι δὲ, ὅτι ἡ σὰρξ αὕτη οὐκ ἐγείρεται καὶ δεῖ τὸν ἀπολαυστικὸν βίον ζῆν καὶ μετεῖναι· τοῦτον γὰρ εἶναι πέρασ τῶν ἀγαθῶν τοῖς μετ' οὐ πολὺ φθαρησομένοις.

10 2. Τοσοῦτων κακῶν ἐσμός εἰσεκώμασεν· ἀλλ' ὑμεῖς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξατε τῇ ὑποταγῇ αὐτῶν. Παύλου γὰρ ἐστε πολῖται καὶ μαθηταί, τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικῶ πεπληρωκότος τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ περιφέροντος.

15 III. Οὐ μεμνημένοι πάντως γινώσκετε, ὅτι Ἰησοῦς ὁ κύριος ἀληθῶς ἐγεννήθη ἐκ Μαρίας, γενόμενος ἐκ γυναικός, καὶ ἀληθεία ἐσταυρώθη. Ἐμοὶ γὰρ, φησὶν, μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. 2. καὶ ἀληθεία ἔπαθεν καὶ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη· εἰ παθητὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος

20 ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν· καὶ ὁ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἑαυτῷ· ὁ δὲ ζῆ, τῷ θεῷ ζῆ. 3. Ἐπεὶ τίς χρεῖα δεσμῶν, Χριστοῦ μὴ ἀποθανόντος; τίς χρεῖα ὑπομονῆς; τίς χρεῖα μαστίγων; τί δήποτε Πέτρος μὲν ἐσταυροῦτο, Παῦλος δὲ καὶ Ἰάκωβος μαχαίρα ἐτέμνοντο, Ἰωάννης δὲ ἐφυγαδεύετο ἐν Πάτμῳ, Στέφανος

25 δὲ ἐν λίθοις ἀνηρείτο πρὸς τῶν κυριοκτόνων Ἰουδαίων; Ἄλλ' οὐ-

II, 1. 3. ἐβουλεύθησαν G¹ | 5. κ. δοκήσει ἀπέθανεν c. G¹ L¹ coll A: om G² L² | 5. οὐκ ἔστιν: om c | 8. ζῆν καὶ c. c G¹ L¹: om m v cf. L² A — Cf. Const. ap. VI c. 26, 1. — ὁ ἐπὶ π. θεός] Eph. 4, 6. Cf. 5, 1. Philipp. 7, 1. Ita Deus pater saepe nominabatur. Cf. Const. ap. III c. 17; VI c. 18, 2: c. 26, 1. Greg. Nyss. adv. Maced. c. 13. 24. Quod non sint tres dii, Patr. gr. t. 45 p. 129. In S. Scriptura autem non solum pater,

illo appellatur.

2. 11. εἴξατε c. c G¹: εἴξατε m, ἤξατε v — οὐδὲ κτλ.] Gal. 2, 5 — ἀπὸ κτλ.] Rom. 15, 19. — τὰ στίγματα κτλ.] Gal. 6, 17.

III, 1. ἐμοὶ κτλ.] Gal. 6, 14.

2. 18. ἔπαθεν καὶ om G¹ L¹ | 21. ζῆ τῷ θεῷ v — εἰ παθητὸς κτλ.] Act. 26, 23. — ὁ ἀπέθανεν κτλ.] Rom. 6, 10.

3. 22. τίς χρ. ὑπομονῆς om v | 24. ἐτέμνοντο: κατετ. c | 25. ἀνηρείτο G¹ | πρὸς: παρὰ G¹ — Cf. Ign.

stus ex fide vivit. Estote indeclinabiles et unanimes in fide, quoniam Dominus habitare facit unanimes in domo.

II. Agnovi enim, quoniam quidam ex ministris Satanae voluerunt vos conturbare, quorum quidam dicunt, quia Iesus putative natus est et putative crucifixus; quidam vero, quia non est filius eius, qui fecit mundum; alii autem, quia ipse est ille, *qui est super omnia Deus*; aliique, quia homo est purus; quidam vero, quia caro eius non resurrexit et quia oportet fruibilem vitam habere, atque hanc esse finem bonorum, qui non post multum corrumpitur. 2. Qui quidem illis multorum malorum agger cumulatus est. Sed vos *non intendatis mandatis eorum*. Pauli enim estis cives et discipuli, qui *ab Hierosolymis et in circuitu usque ad Illyricum replevit evangelio et stigmata Christi in corpore suo portavit*.

III. Cuius memores estote omnimodis et cognoscite, quia Dominus Iesus Christus vere natus est de Maria, factus ex muliere, et vere crucifixus est; in qua cruce gloriatur Paulus dicens: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi*. 2. Et vere passus est et mortuus et resurrexit: *Si enim passibilis, inquit, Christus, si primus ex mortuis resurrexit, et qui mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo*. 3. Insuper quae necessitas vinculorum Christo non mortuo? Quae necessitas tolerantiae aut quae necessitas flagellorum? Quid, quod Petrus crucifixus est, Paulus et Iacobus gladiis obruncati sunt, Iohannes in Patmos relegatus est, sed et Stephanus a Domini interfectoribus Iudaeis lapi-

Trall. 10. Smyrn. 4, 2.

* * *

om o | 1. *indeclinabiles* c. p v: *inclin.* f o | 2. *in domo* om p

II, 1. 3. *Sathanae* codd semper | est p. *natus*: p. *crucifixus* o | 7. *aliique* c. codd: *alii quoque* edd pr | 8. *resurrexit*: *surrexit* v | 9. *et: atque* (?) p | *haberi* o | 10. *corrumpitur* c. f p: *corripitur* o v (hic a. post)

2. 11. *agger* c. f o v: *ager* p | *mandatis* om o | 13. *circuitum* v | 12. *Ierosolymis* o p v, *Iher.* f, sic fere semper

III, 1. 15. *cuius*: *cui* o | 17. *gloriat* p | 18. *nostri*: *mei* p

2. 22. *vivit* sec om p

3. 25. *gladio* p | *Patmos* c. codd (*Pathmos*): *Patmo* Z | 25 sq. *religatus* v | 1. *est victoria* om p

δὲν τούτων εἰκη· ἀληθεία γὰρ ἐσταυρώθη ὁ κύριος ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν.

IV. Καὶ ὅτι οὗτος ὁ γεννηθεὶς ἐκ γυναικὸς υἱὸς ἐστὶν τοῦ θεοῦ· καὶ ὁ σταυρωθεὶς πρωτότοκος πάσης κτίσεως καὶ θεὸς λόγος, καὶ αὐτὸς ἐποίησε τὰ πάντα· 2. λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος· Εἷς θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα. Καὶ πάλιν· Εἷς γὰρ θεὸς καὶ εἷς μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, καί· Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὄρατά καὶ ἀόρατα· καὶ αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν.

V. Καὶ ὅτι οὐκ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἐπὶ πάντων θεός, ἀλλ' υἱὸς ἐκείνου, λέγει· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν, καί· Ὅτε ὑποταγῆ αὐτῷ τὰ πάντα, 15 τότε καὶ αὐτὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἡ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. 2. Οὐκοῦν ἕτερός ἐστιν ὁ ὑποτάξας καὶ ὢν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, καὶ ἕτερος, ὃ ὑπετάγη, ὃς καὶ μετὰ πάντων ὑποτάσσεται.

VI. Καὶ οὔτε φίλος ἄνθρωπος ὁ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ γέγονε 20 τὰ πάντα· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο· ἡνίκα ἐποίησε τὸν οὐρανόν, συμπαρήμην αὐτῷ, καὶ ἐκεῖ ἤμην παρ' αὐτῷ ἀρμόζουσα, καὶ προσέχαιρὲν μοι καθ' ἡμέραν. 2. Πῶς δ' ἂν ὁ φίλος ἄνθρωπος ἤκουσεν· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου; Πῶς δὲ καὶ ἔλεγεν· Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἶμι, καί· Δοξάσεις με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν

IV, 1. 3. ὅτι c. G² L²: om G¹ L¹ A | 4. ὁ om G¹ — ὅτι] Ex capitulo praecedente mente supplendum est: γινώσκετε, ὅτι. — πρωτότοκος π. κτ.] Col. 1, 15. — θεὸς λ.] Ioann. 1, 1. 2. 7. κ. πάλιν c. L² G¹ L¹ A: om G² | 9. τὰ sec c. c G¹: om m v | ὄρατά: add τε G¹ | 10. πρὸ π.: praem ὁ c — εἷς θεὸς κτλ.] I Cor. 8, 6. — εἷς γὰρ κτλ.] I Tim. 2, 5. — ἐν αὐτῷ κτλ.] Col. 1, 16. 17.

V, 1. 12. θεὸς c. L² G¹ cf. A: add καὶ πατήρ G², ὁ π. L¹ | 13. λέγει:

praem οὗ G¹ | 15. αὐτὸς c. L² G¹ L¹ A: add ὁ υἱὸς G² | 16. ἵνα ἡ ὁ θεὸς τ. π. om v — ὁ ἐπὶ π. θεός] Cf. 2, 1. — ἀναβαίνω κτλ.] Ioann. 20, 17. — ὅτι κτλ.] I Cor. 15, 28.

2. 17. ὢν: praem ὁ G¹ | ὃς c. L² G¹ L¹: ᾧ G²

VI, 1. 19. ὁ c. G² L²: om G¹ L¹ | 21. καὶ ἐκεῖ: κακεῖ c — πάντα κτλ.] Ioann. 1, 3. — ἡνίκα κτλ.] Prov. 8, 27. 30.

2. 22. ὁ om c | 24. δοξάσης v, δόξασον L² G¹ L¹ | δόξῃ: add σου

dibus extinctus est? Sed nec in hoc quidem est victoria; vere enim crucifixus est Dominus ab impiis.

IV. Et quia iste, qui natus est ex muliere, filius est Dei, et qui crucifixus est, *primogenitus est omnis creaturae et Deus verbum*, et ipse fecit omnia iussione patris, apostolus corroborat⁵ dicens: *Unus Deus pater, ex quo omnia, et unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia.* 2. Et iterum: *Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus; qui est imago Dei invisibilis, primogenitus universae creaturae, quoniam in ipso creata sunt omnia, quae sunt in caelo et quae¹⁰ sunt in terra, visibilia et invisibilia; et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant.*

V. Et quia non est ipse ille, *qui est super omnia Deus*, sed filius ipsius, qui et ascendere se ad eum profitetur dicens: *Ascendo ad patrem meum et ad patrem vestrum, ad Deum¹⁵ meum et ad Deum vestrum*, et: *Quando ei fuerint omnia subiecta, tunc et ipse subiectus erit illi, qui ei subdidit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.* 2. Ergo alius est ille, qui subiecit filio omnia et qui est omnia in omnibus; et alius filius, cui subiecta sunt omnia, qui et post haec omnia subiectus erit²⁰ illi, qui ei subdidit omnia.

VI. Et non est homo purus ille, per quem et in quo facta sunt omnia: *Omnia enim, inquit, per ipsum facta sunt.* Et in libro sapientiae ipse de se ipso refert dicens: *Cum faceret caelum, aderam illi.* Et iterum: *Ego eram apud eum²⁵ componens, et congaudebat mihi cotidie.* 2. Quomodo autem homo purus audiret: *Sede ad dexteram meam?* Aut quomodo diceret: *Antequam Abraham fieret, ego sum*, vel illud, quod ait: *Glorifica me illa gloria, quam habui apud te, priusquam*

G¹ | εἶχον: add παρά σοι L² A
c, hic autem post γενέσθαι | 1. γε-
* * *
IV, 1. 5. ipse c. f o v: Deus p |
5 sq. corroborat p
2. 8. Iesus Chr. o | 10. creata om
o | 10 sq. quae sunt om o

V, 1. 14. et p. qui om p
VI, 1. 22. purus homo v | 23. om-
nia pr: a. facta o | 24. et in libro c.
f o v: praem sicut p | 26. componens:
add omnia o
2. 29. me: add pater v | 3. me
misit f o

κόσμον γενέσθαι; Ποίος δὲ ἄνθρωπος ἔρει· *Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με*; 3. Περὶ ποίου δὲ ἀνθρώπου ἐλέγετο· Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον·
 5 ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω· εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον; 4. Πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος ψιλὸς ἄνθρωπος καὶ ἐκ Μαρίας ἔχων τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι, ἀλλ' οὐχὶ Θεὸς λόγος καὶ μονογενὴς υἱός; Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν,
 10 καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. Καὶ ἐν ἄλλοις· Κύριος ἔκτισέν με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ· πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέν με πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γενῶν με.

VII. Ὅτι δὲ καὶ ἀνίσταται τὰ σώματα ἡμῶν, λέγει· Ἄμην λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις
 15 ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. Καὶ ὁ ἀπόστολος· Δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. 2. Καὶ ὅτι δεῖ σωφρόνως ζῆν καὶ δικαίως, πάλιν λέγει· Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενικοῖται οὔτε πόρνοι οὔτε λοί-
 20 δοροὶ οὔτε μέθυσοι οὔτε κλέπται βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν, καί· Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπώλοντο. Εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλπιότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ
 25 μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμὲν. Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγεί-

νέσθαι· εἶναι G¹ L¹ | 1. ἐρεῖ: ἔλεγεν G¹ L¹ — Cf. Ath. c. Apoll. II c. 4. 15. — κάθου κτλ.] Ps. 109, 1. Hebr. 1, 13. — πρὶν κτλ.] Ioann. 8, 58. — δοξάσεις κτλ.] Ioann. 17, 5. — καταβέβηκα κτλ.] Ioann. 6, 38.

3. 3. ἐλέγετο c. L² A: ἔλεγεν τὸ G¹, ἔλεγεν G² — ἦν κτλ.] Ioann. 1, 9—11.

4. 8. μονογενής: praem ὁ c | 8 sq. υἱὸς μονογενὴς G¹ — Θεὸς κτλ.] Ioann. 1, 1. 18. — κύριος κτλ.] Prov. 8, 22. 23. 25.

VII, 1. 13. ἀνίστανται G¹ | 15. τοῦ

υἱοῦ om G¹ — ἀμην κτλ.] Ioann. 5, 25. 28. — δεῖ κτλ.] I Cor. 15, 53.

2. 18. ζῆν κ. δικαίως: καὶ εὐσεβῶς ζῆν G¹ | πάλιν λέγει c. G¹ coll L¹ A: praem καθὼς Παῦλος G² cf. L² not. | 19. οὔτε ἀρσενικοῖται om G¹ | οὔτε πόρνοι c. G¹ L¹ A: om G² L² | 20. οὔτε κλέπται om v | οὐ (om v) κληρον. c. G² A (L²): κληρονομήσαι δύνανται G¹L¹ | 21. εἰ c. c m G¹: οἱ v | 22. ὑμῶν: ἡμῶν c G¹L² | 22 sq. ἔτι — ὑμῶν c. L² G¹ L¹ A: om G² | 23. καὶ om c — μὴ πλαν. κτλ.] I Cor. 6,

mundus fieret? Quis autem homo posset dicere: *Descendi de caelo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me?* 3. Vel de quo homine diceretur: *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; in hoc mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit; in sua venit, et sui eum non receperunt?* 4. Quomodo ergo huiusmodi homo est purus, [ex Maria demum habens initium, ut esset, et non potius *Deus verbum* et *filius unigenitus?* De quo dictum est: *In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Et paulo post: Vidimus gloriam eius, gloriam tanquam unigeniti a patre, plenum gratia et veritate. Et iterum: Unigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarravit. Qui et per Salomonem refert dicens: Dominus creavit me principium viarum suarum in opera sua; ante saecula fundavit me, ante omnes autem colles genuit me.*

VII. Et quoniam resuscitaturus est corpora nostra, dicit: *Amen dico vobis, quoniam venit hora, in qua omnes, qui sunt in monumentis, audient vocem filii Dei, et qui audierint, vivent.* 20 Quod etiam apostolus confirmat dicens: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.* 2. Et quia oportet caste ac iuste vivere, iterum dicit: *Nolite errare, neque fornicarii neque molles neque masculorum concubitores neque maledici neque ebriosi neque fures neque rapaces regnum Dei possidebunt, et: Si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Vacua est ergo praedicationis nostra, vacua et fides nostra, et adhuc estis in peccatis vestris. Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Si mortui non resurgunt,*

9. 10. — εἰ νεκροὶ κτλ.] I Cor. 15, 13—19. 32.

3. 5. *factum* p | 6. *sua* c. f o p: |
propria v

4. 7. *purus est* v | 8. *demum:*

Deum o | *Deus:* *Deum* o | 13. *gratia:* *gloria* v | 14. *qui:* *quae* p

VII, 1. 19. *venit* c. o: *veniet* f p
v | 19 sq. *in mon. sunt* o

2. 23. *iterum* c. f o: *praem secundum*

quod p v | 28. *nostra:* *vestra* f o |

ρονται, φάγωμεν καὶ πίνωμεν· αὐριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. 3. Οὕτω δὲ διακείμενοι, τί διοίσομεν ὄνων καὶ κυνῶν, οἳ μηδὲν τοῦ μέλλοντος φροντίζοντες μόνον τοῦ φαγεῖν εἰσὶν ὀρεκτικοὶ καὶ τῶν μετὰ τὸ φαγεῖν; Ἀνεπιστάτητοι γὰρ εἰσι τοῦ νοῦ τοῦ κινουόντος ἔνδοθεν.

5 VIII. Ὀναίμην ὑμῶν ἐν κυρίῳ. Νήφετε· πᾶσαν ἕκαστος κακίαν ἀπόθεσθε καὶ τὸν θηριώδη θυμόν, καταλαλιάν, συκοφαντίαν, αἰσχρολογίαν, εὐτραπελίαν, ψιθυρισμόν, φυσίωσιν, μέθην, λαγνείαν, φιλαργυρίαν, φιλοδοξίαν, φθόνον καὶ πᾶν τὸ τούτοις συνφθόν. Ἐνδύσασθε δὲ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς
10 σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. 2. Οἱ πρεσβύτεροι ὑποτάσσεσθε τῷ ἐπισκόπῳ, οἱ διάκονοι τοῖς πρεσβυτέροις, ὁ λαὸς τοῖς διακόνοις. Ἀντίψυχον ἐγὼ τῶν φυλαττόντων ταύτην τὴν εὐταξίαν· καὶ ὁ κύριος εἶη μετ' αὐτῶν διηγεκῶς.

IX. Οἱ ἄνδρες στέργετε τὰς γαμετὰς ὑμῶν, αἱ γυναῖκες
15 τοὺς ὁμοζύγους· οἱ παῖδες τοὺς γονεῖς προηγείσθε, οἱ γονεῖς τὰ τέκνα ἐκτρέφετε ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου· τὰς ἐν παρθενίᾳ τιμᾶτε ὡς ἱερείας Χριστοῦ, τὰς ἐν σεμνότητι χήρας ὡς θυσιαστήριον θεοῦ. 2. Οἱ κύριοι μετὰ φειδοῦς τοῖς δούλοις ἐπιτάσσετε· οἱ δοῦλοι μετὰ φόβου τοῖς κυρίοις ἐξυπηρετεῖτε. Μηδεὶς ἐν ὑμῖν ἀργὸς ἔστω·
20 μήτηρ γὰρ τῆς ἐνδείας ἢ ἀργία. Ταῦτα οὐκ ἐπιτάττω ὡς ὢν τι, εἰ καὶ δέδεμαι, ἀλλ' ὡς ἀδελφὸς ὑπομιμνήσκω. Εἶη κύριος μεθ' ὑμῶν.

X. Ὀναίμην ὑμῶν τῶν προσευχῶν· προσεύχεσθε, ἵνα Ἰησοῦ ἐπιτύχω. Παρατίθεμαι ὑμῖν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίαν. 2. Ἀσπά-

3. 2. καὶ κυνῶν om v | μηδέν: μηδὲ c | 3. μόνον c. m v: μόνου c G¹ | εἰσὶν ὀρεκτικοὶ (ὀρεκτοὶ c) c. G² L²: φροντίζουσιν (A) εἰς ὄρεξιν ἐρχόμενοι G¹ L¹ | τῶν om L² A | 4. ἀνεπίστατοι L² G¹ L¹ | τοῦ κῶδ c. c L¹ (hic p. ἔνδοθεν): τὸν νοῦν m v, om L² A; G¹, qui verbum haud dubie eodem loco ac L¹ habuit, iam desiit, sc. post τοῦ κινουόντος]. — ἀνεπιστάτητοι] i. e. praefecto (ἐπιστάτης) carentes.

VIII, 1. 5. ἕκαστος om c | 6. ἀποθέσθαι L² L¹ | 7. αἰσχρολογίαν εὐτραπελ.: membra invertit c | 8 sq.

συνφθόν: σύνοδον (concurrrens) L¹ | 10. ποιεῖσθε: ποιεῖτε c — Ὀναίμην — νήφετε] Cf. Ign. Polyc. 1, 1; 6, 2; 2, 3. — ἐνδύσασθε κτλ.] Rom. 13, 14.

2. 11. διάκονοι: add τῷ ἐπισκόπῳ καὶ L¹ | λαὸς c. L² L¹ A: add τοῖς πρεσβυτέροις καὶ G² | 12. ἐγὼ: add γενοίμην c

IX, 1. 14. οἱ ἄνδρες κτλ.] Cf. Eph. 5, 25. 22; 6, 1. — τὰ τέκνα κτλ.] Eph. 6, 4. — ὡς θυσ. θεοῦ] Cf. Polyc. Phil. 4, 3. Const. ap. II c. 26, 5; III c. 6, 3; c. 14, 1.

2. 18 sq. οἱ κύριοι — ἐξυπηρετεῖτε c. L² L¹ A: membra invertit G² et c

manducemus et bibamus; crastina enim moriemur. 3. Si autem sic confidimus, quae est differentia hominum et canum vel asinorum, qui nihil de futuro cogitant, qui comestionis tantummodo appetitores sunt et post comestionem inscii sunt, quid interius moveatur? 5

VIII. Adquisivi vos in Domino. Elaborate unusquisque omnem malitiam deponere et ferocem animum et maliloquium et calumniam et turpiloquium, malam conversationem, susurationem, inflationem malignam, avaritiam, inanem gloriam, invidiam et omnia, quae his similia sunt. *Induite autem Domini-¹⁰ num nostrum Iesum Christum, et carnis curam ne feceritis in concupiscentiis.* 2. Presbyteri subditi estote episcopo, diaconi presbyteris, populus diaconis. Pro animabus hanc ordinationem custodientibus ego efficiar, et Dominus sit cum eis indesinenter.

IX. Commendo vobis, o viri, diligite coniuges vestras; et ¹⁵ vos mulieres, diligite compares vestros. Filii, honorate parentes; et vos parentes, *filios enutrite in eruditione et disciplina Domini.* Eas, quae in virginitate sunt, honorate sicut sacras Christi; viduas pudicas ut sacrarium Dei veneramini. 2. Domini, cum paritate estote. *Servi, cum timore dominis* deservite. Nemo ²⁰ in vobis otiosus sit; mater enim egestatis est vacuitas. Haec autem dicens non impero, quantum oportet. Etsi quidem vinctus sum, tanquam fratres commemoro; etsi Dominus est vobiscum, adquisivi vos.

X. Orationibus vestris incumbite, ut Iesum merear adipisci. ²⁵ Commendo vobis ecclesiam, quae est in Antiochia. 2. Salutant

pro ἐπιτάσσετε legit ὑποτάσσεσθε | 20. ταῦτα c. G²: add δὲ L², γὰρ L¹, μὲν A | 21. ὑπομνήσκω m — οἱ δοῦλοι κτλ.] Eph. 6, 5. — οὐκ ἐπιτάττω κτλ.] Auctor Ign. Eph. 3, 1 imitatur. Cf. Ign. Trall. 3, 3; 5, 2.

X, 1. ἵνα Ἰησ. ἐπιτύχω] Cf. Ign. Rom. 5, 3.

* * *

1. *manducemus* c. f o: add *ergo* p v
VIII, 1. 6. *elaborate* c. f o: *et lab.*

p v | 7. *maliloquium* c. p: *maliloquia* p o
v | 8. *malam*: praem *et* p | 10. *quibus*
qui p | 11. *curam carnis* v

IX, 1. 16. *diligite*: p. *vestros* v
enutrite c. f o (hic a. *filios*): *nutrite*
p v

2. 20. *dominis*: *Domini* p | 21. *otiosus* h. l. c. p: p. *nemo* f o v | 23. *etsi D. est vobiscum* (*vob. est* v) sequenti enuntiato adiunxi cum codd: praecedenti U Z

ζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι [τῆς Ἀσίας καὶ Πολύκαρπος ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, ᾧ παραθήσομαι τὴν ἐκκλησίαν τῆς Συρίας. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐκκλησία] Φιλιππησίων, ὅθεν καὶ γράφω ὑμῖν. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων ὁ διάκονος ὑμῶν, ᾧ καὶ ἐγὼ εὐχαριστῶ σπουδαιῶς ὑπηρετοῦντί μοι ἐν πάσιν. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀγαθόπους ὁ διάκονος, ὁ ἐκ Συρίας, ὃς ἀκολουθεῖ μοι ἐν Χριστῷ. 3. Ἀσπασασθε ἀλλήλους ἐν ἀγίῳ φιλήματι. Ἀσπάζομαι πάντας καὶ πάσας τοὺς ἐν Χριστῷ. Ἐρρωσθε σῶματι καὶ ψυχῇ καὶ πνεύματι ἐνί, καὶ ἐμοῦ μὴ ἐπιλάθησθε. Ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν.

10

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησία θεοῦ ἡλεημένη ἐν πίστει καὶ ὑπομονῇ καὶ ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, τῇ οὐσῃ ἐν Φιλίπποις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐστὶν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν.

15 I. Μεμνημένοι τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ τῆς ἐν Χριστῷ σπουδῆς ἧς ἐνεδείξασθε εἰς ἡμᾶς, πρέπον ἡγησάμεθα γράψαι πρὸς τὴν φιλάδελφον ὑμῶν κατὰ θεὸν ψυχικὴν ἀγάπην, ὑπομιμνήσκειν ὑμᾶς τοῦ ἐν Χριστῷ ὑμῶν δρόμου, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονουῦντες, τῷ αὐτῷ κανόνι τῆς πίστεως στοι-
20 χοῦντες, ὡς καὶ Παῦλος ὑμᾶς ἐνουθέτει. 2. Εἰ γὰρ εἷς ἐστὶν ὁ τῶν ὄλων θεὸς ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, εἷς δὲ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ τῶν ὄλων κύριος, δι' οὗ τὰ πάντα, ἐν δὲ καὶ πνεῦμα ἅγιον τὸ ἐνεργῆσαν ἐν Μωσῇ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις, ἐν δὲ καὶ τὸ βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυ-

2. 1 sq. τῆς Ἀσίας — ἐκκλησία c. A: om G² L² L¹ ob homoeotel. — ᾧ παραθήσομαι τ. ἐ. τ. Συρίας] Cf. Eus. H. E. III c. 36, 10.

3. 8. ἐνί c. G²: om L² L¹ A | 9. ἐπιλάθησθε c

Tit. πρὸς Φιλ. c. c A (ad Philippus urbem): add περὶ βαπτίσματος m v L — Si consideraveris, ecclesiae Philippensium, ad quam haec epistula

scripta est, in epistula praecedente sub finem (10, 1) mentionem factam esse, facile concedes, collectionem epistularum Pseudoignatianarum, quam nunc habemus, ab interpolatore ipso factam esse.

Inscr. ὃς ἐστὶν κτλ.] I Tim. 4, 10. I, 1. 20. καὶ c. L A: om G² — ἵνα κτλ.] I Cor. 1, 10. — τὸ ἐν κτλ.] Philipp. 3, 16.

vos electae ecclesiae Philippensium, unde et scribo vobis. Salutatur vos Philon diaconus vester, cui et ego gratias ago bene mihi servienti in omnibus. Salutatur vos Agathopus diaconus de Syria, qui me sequitur in Christo. 3. Salutate invicem in osculo sancto. Saluto universos et universas, qui sunt in Christo. Incolumnes estote corpore et anima et spiritu et mei ne obliviscamini, et sit Deus vobiscum.

AD PHILIPPENSES. DE BAPTISMO.

Ignatius, qui et Theophorus, ex imperio Dei patris misericordiam consecutae in fide et patientia et dilectione sine dolo ecclesiae, quae est Philippis, misericordia et pax a Deo patre et Domino Iesu Christo, *qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium.*

I. Memores caritatis vestrae et sollicitudinis, quae est in Christo, quam ostendistis in nobis, decenter arbitrati sumus, scribere ad fraternam in Domino unanimatis vestrae dilectionem, commemorans vos cursus nostri in Christo, *ut id ipsum dicatis omnes, unum sentientes, in hoc ipso fidei canone fixi*, sicuti et Paulus erudiens vos dicit: 2. *Unus est enim omnium Deus, pater Christi, ex quo omnia; et unus Dominus noster Iesus Christus, filius Dei unigenitus, dominator universorum, per quem omnia; unus autem etiam spiritus sanctus, qui operabatur in Moyse et prophetis et apostolis; unum quoque et*

2. 22. Ἰησοῦς c. G²: add *Christus filius Dei unigenitus* (cf. Ioann. 3, 18)

* * *

X, 2. 1. *Filippensium* p | 2. *Phylon* o, *Filon* p v, cf. adnot. ad ep. ad Mar. inscr. Trall. 1, 1. | 4. *qui*: quae v

3. 5. *qui*: quae v | 6. *anima* c. v cf. Philipp. 15, 3. Philad. 11, 2: *animus* f o p | *ne*: non v

Tit. *de baptismo*: add *scripta de*

Endamno (*Endanno* f o) *per Euphanium* (*Eufantum* f, *Eufranium* o) *lectorem navim ascensurum* f o p (hic om *navim asc.*), cf. 15, 2.

Inscr. 11. *Philippis* c. o p v: *Philippensis* f

I, 1. 15. *ostendistis* c. o p: *ostenditis* f v | 17. *nostri* c. p v: *vestri* f o | 18. *canone fixi* c. p v: *canones feci* f o | 19. *vos*: *nos* o | *dicit*: ait p

ρίου διαδιδόμενον, μία και ἡ ἐκλεκτὴ ἐκκλησία· 3. μία ὀφείλει εἶναι και ἡ κατὰ Χριστὸν πίστις. *Εἷς γὰρ κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἷς θεὸς και πατὴρ πάντων και διὰ πάντων και ἐν πᾶσιν.*

- 6 Π. Εἷς οὖν θεὸς και πατὴρ, και οὐ δύο οὐδὲ τρεῖς· εἷς ὁ ὢν, και οὐκ ἔστιν πλὴν αὐτοῦ, ὁ μόνος ἀληθινός. Κύριος γάρ, φησίν, ὁ θεὸς σου, κύριος εἷς ἔστιν, και πάλιν· Οὐχ εἷς θεὸς ἔκτισεν ἡμᾶς, οὐχ εἷς πατὴρ πάντων ἡμῶν; 2. Εἷς δὲ και υἱός, λόγος θεός. Ὁ μονογενὴς γάρ, φησίν, ὁ ὢν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ
- 10 πατρὸς, και πάλιν· Εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, και ἐν ἄλλῳ· *Τί ὄνομα αὐτῷ ἢ τί ὄνομα τῷ υἱῷ, ἵνα γινώμεν;* 3. Εἷς δὲ και ὁ παράκλητος. Ἐν γάρ, φησίν, τὸ πνεῦμα, ἐπειδὴ ἐκλήθημεν ἐν
- 15 *μῆ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ἡμῶν, και πάλιν· Ἐν πνεῦμα ἐποτίσθημεν και τὰ ἐξῆς. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ χαρίσματα δῆλον ὅτι ἐνεργεῖ ἐν και τὸ αὐτὸ πνεῦμα.* 4. Οὔτε οὖν τρεῖς πατέρες οὔτε τρεῖς υἱοὶ οὔτε τρεῖς παράκλητοι, ἀλλ' εἷς πατὴρ και εἷς υἱός και εἷς παράκλητος. Διὸ και ὁ κύριος ἀποστέλλων τοὺς ἀποστόλους μα-
- 20 *θητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη, ἐνετείλατο αὐτοῖς βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς και τοῦ υἱοῦ και τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὔτε εἰς ἓνα τριώνυμον οὔτε εἰς τρεῖς ἐνανθρωπήσαντας, ἀλλ' εἰς τρεῖς ὁμοτίμους.*

LA | 1. διαδιδόμενον c. v: διδόμενον c m | ἐκλεκτὴ om c — εἷς κτλ.] I Cor. 8, 6. — ἐν κτλ.] I Cor. 12, 11. — τὸ ἐνεργήσαν κτλ.] Cf. Philad. 5, 3. Cyrill. Cat. IV c. 16. Const. ap. VII c. 41, 4. — ἐν τὸ βάπτ.] Eph. 4, 5. 3. 1. *μία* om c — *εἷς γὰρ κτλ.*] Eph. 4, 5. 6.

II, 1. ὁ ὢν κτλ.] Exod. 3, 14. Deut. 4, 35. — *κύριος κτλ.*] Deut. 6, 4. — *οὐχ κτλ.*] Mal. 2, 10.

2. 11. *υἱῷ: Χριστῷ* c — λ. *θεός κτλ.*] Ioann. 1, 1. 18. — *εἷς κτλ.*] I Cor. 8, 6. — *τί κτλ.*] Prov. 30, 4.

3. 12. *τὸ* c. c coll LA: και m v | 14. *δῆλον ὅτι* c. m: *δηλονότι* c v | 15. ἐν c. m v: τὸ ἐν c — ἐν κτλ.] Eph. 4, 4. — ἐν πν. ἐποτίσθημεν κτλ.] I Cor. 12, 13. 11.

4. 17. και ὁ om m | 20. οὔτε εἰς τρεῖς ἐνανθρ. c. G²: om LA et cod. Paris. Reg. 1026, in quo Cotelier hunc locum citatum reperit | ἀλλ' c. G² A: οὔτε L cod. Par. | ὁμοτίμους: ὁμωνύμους cod. Par. — *μαθητεῦσαι κτλ.*] Matth. 28, 19. — *ἓνα τριώνυμον*] Cf. Tars. 2, 1; 5, ubi doctrina eorum impugnatur, qui Christum patrem ipsum esse putaverunt. — *τρεῖς ὁμοτίμους*] Hic evidenter apparet, auctorem fidem Nicænam professum esse. Filium et spiritum sanctum eiusdem dignitatis esse ac patrem neque Ariani neque qui dicuntur Semiariani docuerunt nec docere potuerunt. Eusebius e. g. in libro de eccles. theol. II c. 23 dicit: οὐ δύο οὐσίας ἐξ ἰσοτιμίας

baptisma, quod datur in morte Christi; 3. una itaque etiam ecclesia esse debet et una fides, quae est in Christo, secundum dictum eiusdem apostoli dicentis: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium, qui est super omnes et per omnes et in omnibus.* 5

II. Unus est ergo Deus et pater, et non duo vel tres; unus scilicet *qui est, et non est praeter eum*, solus verus. *Dominus* enim, inquit, *Deus tuus, Dominus unus est.* Et iterum: *Nonne unus Deus creavit nos, et unus pater est omnium nostrum?* 2. Unus quoque et filius, *Deus verbum.* *Unigenitus*, inquit, *qui est in sinu patris.* Et rursus: *Unus Dominus Iesus Christus*, et alibi: *Quod est nomen eius aut quod est nomen filii eius?* 3. Scitote autem, quia unus est etiam spiritus paraclitus, sicut idem Paulus ait: *Unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae.* Et iterum: *Omnes, inquit, uno spiritu potati sumus.* *Manifeste autem omnia dona gratiarum ipse unus atque idem spiritus operatur.* 4. Ergo neque tres sunt patres neque tres filii, sed neque tres paracliti, sed unus pater et unus filius et unus paraclitus. Propter quod et Dominus mittens apostolos *docere omnes gentes*, praecepit eis *baptizare eas* 20 *in nomine patris et filii et spiritus sancti*, non in unum quendam trinomium neque in tres unius eiusdemque honoris.

ἀντιπαρεξαγομῆνας ἀλλήλαις εἰσάγει, sc. ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ, et II c. 7: οὐδὲ γὰρ ἰσοτιμούς αὐτὰς (sc. τὰς δύο ὑποστάσεις τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ) ὀρίζομεθα, οὐδ' ἄμφω ἀνάρχους καὶ ἀγεννήτους. Altera ex parte patres catholici filium saepissime ὁμότιμον τῷ πατρὶ declarant. Cf. Athan. Expos. fid. c. 1. 2. Basil. M. de spir. s. c. 6 n. 15. Greg. Naz. Orat. 29 c. 18; Orat. 31 c. 12. 13. 28. Greg. Nyss. adv. Maced. c. 8. 9. *Theol. Quartalschr.* 1880 p. 372 sq. Itaque dubium non esse potest, Pseudognatium neque ab Arianorum neque a Semiarianorum partibus stetit. Cf. adnot. ad Philipp. 5, 2.

* * *

3. 3. *Dominus* em coll G: *Deus* codd | 5. *per omnes*: add *et in omnes* p II, 1. 6. *ergo est* p | 7. *est* sec om p | *solum* v | 8. *enim*: add *qui est* v | *Dominus* c. p v: *Deus* f o | *unus*: *verus* p | 9. *nostrum* c. f o: *vestrum* v, om p

3. 13. *spiritus* c. v: add *sanctus* f o p | *paraclitus* c. o p v, *paraclitus* f, sic semper, non *paraclitus* | 14. *una spe* c. v: *unam spem* f o p | 15. *uno spir.* c. fp: *praem in* o, om v | *potati*: *parati* f o | 17. *idem*: in v erasum

4. 22. *trinomium*: *trionimum* f | *unius eiusdemque*: *eiusdem et unius* o

III. Εἷς γὰρ ὁ ἐνανθρωπήσας, οὔτε ὁ πατὴρ οὔτε ὁ παράκλητος, ἀλλὰ μόνος ὁ υἱός· οὐ δοκῆσει, οὐ φαντασίᾳ ἀλλ' ἀληθείᾳ· ὁ λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο, ἡ γὰρ σοφία ὑποδόμησεν ἑαυτῆς οἶκον.
 2. Καὶ ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς λόγος μετὰ σώματος ἐκ τῆς παρθένου ἄνευ ὁμιλίας ἀνδρός· ἡ παρθένος γὰρ ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν. Ἀληθῶς οὖν ἐγεννήθη, ἀληθῶς ἠύξθη, ἀληθῶς ἔφαγεν καὶ ἔπιεν, ἀληθῶς ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη. 3. Ὁ ταῦτα πιστεύσας, ὡς ἔχει, ὡς γεγένηται, μακάριος· ὁ ταῦτα μὴ πιστεύσας ἐναγής, οὐχ ἤττον τῶν τὸν κύριον σταυρωσάντων. Ὁ γὰρ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου χαίρει, ὅταν τις ἀρνήται τὸν σταυρόν· ὀλεθρον γὰρ ἑαυτοῦ γινώσκει τὴν ὁμολογίαν τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν τὸ τρόπαιον κατὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ὅπερ ὀρών φρίττει καὶ ἀκούων φοβεῖται.

IV. Καὶ πρὶν μὲν γένηται ὁ σταυρός, ἔσπευδεν γενέσθαι τοῦτο· καὶ ἐνήργει ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐνήργει ἐν Ἰουδαίᾳ, ἐν Φαρισαίοις, ἐν Σαδδουκαίοις, ἐν πρεσβύταις, ἐν νέοις, ἐν ἱερεῦσιν. Μέλλοντος δὲ γίνεσθαι θορυβεῖται καὶ μετὰμελον ἐμβάλλει τῷ προδότῃ καὶ βρόχον αὐτῷ δείκνυσιν καὶ ἀγχόνην διδάσκει· φοβεῖ δὲ καὶ τὸ γύναιον, ἐν ὀνείροις αὐτὸ καταταράττων, 2. καὶ παύειν πειρᾶται τὰ κατὰ τὸν σταυρόν, ὁ πάντα κάλων κινῶν εἰς τὴν αὐτοῦ κατασκευὴν· οὐ μεταγινώσκων ἐπὶ τῷ τοσοῦτῳ κακῷ (εἰ γὰρ ἄν, οὐ πάντα ἦν πονηρός), ἀλλ' ἐπήσθετο τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας· ἀρχὴ γὰρ αὐτῷ καταδίκης ὁ τοῦ Χριστοῦ σταυρός, ἀρχὴ θανάτου, ἀρχὴ ἀπωλείας. 3. Διὸ καὶ ἐν τισιν ἐνεργεῖ ἀρνεῖσθαι τὸν σταυρόν, τὸ πάθος ἐπαισχύνεσθαι, τὸν θάνατον δόκησιν καλεῖν, τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν περικόπτειν, τὴν φύσιν

III, 1—2. Niceph. Constant. Antirrhet. (— ἔφαγεν καὶ ἔπιεν). — 2. μόνος c. c L: μόνον m v | 3. γὰρ pr c. c (a. λόγος) m L: om v A (hic etiam alterum) — ὁ λόγος κτλ.] Ioann. 1, 14. — ἡ σοφία κτλ.] Prov. 9, 1.

2. 6 sq. ἀληθῶς ἠύξθη om v — ἡ παρθένος κτλ.] Ies. 7, 14. — ἀληθῶς κτλ.] Cf. Cyrill. Cat. IV c. 9—12.

3. 8. γεγένηται v | 9. πιστεύσας c. c v: πιστεύων m | 11. ἑαυτοῦ: αὐτοῦ

c — ὁ ταῦτα πιστ. κτλ.] Cf. Magn. 11, 4.

IV, 1. 18. αὐτῷ om c | 19. καταράττων c — ἐνήργει κτλ.] Eph. 2, 2. — μετὰμελον κτλ.] Cf. Matth. 27, 3.

2. 20. τὰ c. c m: τὸ v | κάλων c. c: κάλον m v, καλῶν τε καὶ L | 21. τῷ c. m: om c v | 22. εἰ em: ἡ codd | ἐπήσθετο: ἐπαισθανθεῖς c | ἑαυτοῦ: αὐτοῦ c — π. κάλων κ.] i. e. omnem funem vel, ut Latini dicunt, omnem lapidem movens.

III. Quia unus est tantum, qui homo factus est; non pater scilicet neque paraclitus, sed solus filius, non putative neque in fantasmate, sed certissima veritate. *Verbum enim caro factum est et inhabitavit in ea; sapientia namque aedificavit sibi domum.* 2. Et factus est sicut homo *Deus verbum* cum 5 corpore, quod suscepit ex virgine, non ex colloctione scilicet aut semine viri. *Virgo enim, inquit, in utero concipiet et pariet filium.* Vere ergo natus est et vere crevit, vere manducavit et bibit, vere crucifixus est et mortuus et resurrexit. 3. Qui haec credit, sicut habet, quomodo natus est, beatus est; 10 qui autem haec non credit, non minus est ab eis, qui eum crucifixerunt. Princeps enim mundi in hoc gaudet, quando quis crucem negaverit; interitum enim sibi ipsi esse cognoscit confessionem crucis. Hoc est enim trophaeum contra eius virtutem, quod videns expavescit et audiens timet. 15

IV. Nam et antequam facta esset crux, festinabat facere hoc et *operari in filiis diffidentiae.* Operatus est autem in Iuda, in Pharisaeis, in Sadducaeis, in senioribus, in iuvenibus et in sacerdotibus. Cum autem properaret, ut fleret, conturbabatur; et postea immisit proditori et laqueum ei ostendit et 20 suspendium eum docuit; et mulieri immisit timorem in somnio, ipse conturbans; 2. et compescere temptans patibulum crucis, ipse omnia evocans et movens in suam praeparationem, non recognoscens; in tantum enim mala erant non omnia. Malignus autem sentiebat suam perditionem. Initium enim illi fuit ad 25 damnationem crux Christi, principium mortis, initium perditionis. 3. Propter quod in aliquibus quidem operatur negare crucem, passionem erubescere, qui mortem putant vocare virginis generationem, circumcidere ipsam naturam et diffamare quasi

* * *	
III, 1. 2. <i>putative: putatur</i> p 4.	IV, 1. 16. <i>crux: add vestra</i> (sub-
<i>inhabitavit</i> c. o p v: <i>habitavit</i> f <i>ea:</i>	notatum) p 17. <i>filiis</i> c. f cf. Philad.
<i>eam</i> o	4, 1. Sm. 7, 1: <i>filios</i> o p v <i>est</i>
2. 7. <i>inquit: add propheta</i> p* 8.	om f v 17 sq. <i>in Iuda</i> em coll G: <i>in-</i>
<i>ergo</i> c. p: om f o v <i>crevit: add</i>	<i>vidia</i> codd 19. <i>in</i> om v
<i>et</i> p	2. 23. <i>et movens</i> c. p v: <i>movet</i> fo
3. 13. <i>ipsi</i> om o 14. <i>est</i> om f o	25. <i>suam perd.: superam ditionem</i> v

αὐτὴν διαβάλλειν ὡς μυσερᾶν. Ἰουδαίους συμμαχεῖ εἰς ἄρνησιν τοῦ σταυροῦ, Ἑλλησιν εἰς συκαφαντίαν μαγείας, αἰρετικοῖς εἰς φαντασίαν. 4. Ποικίλος γάρ ἐστιν ὁ τῆς κακίας στρατηγός, κλεψίνους, ἄστατος, ἑαυτῷ ἐναντίος καὶ ἄλλα μὲν προβαλλόμενος, ἕτερα δὲ δεικνύς· σοφὸς γάρ ἐστι τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλὸν ὃ τι ποτέ ἐστιν ἀγνοεῖ, ἀγνοίας πεπλήρωται δι' ἐκούσιον παράνοιαν. Πῶς γὰρ οὐκ ἐστὶν τοιοῦτος, ὃς μηδὲ πρὸ ποδῶν τὸν ἑαυτοῦ λόγον βλέπει;

V. Εἰ γὰρ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ κύριος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, τί περικόπτεις τὴν γέννησιν τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως; Τί δὲ ὡς παράδοξόν τι ἐπ' ἀνθρώπου γενόμενον τὸ πάθος δόκησιν καλεῖς καὶ τὸν θάνατον τοῦ θνητοῦ δόξαν νομίζεις; 2 Εἰ δὲ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, τί παράνομον καλεῖς τὸν τῆς δόξης κύριον, τὸν τῇ φύσει ἄτρεπτον; Τί παράνομον λέγεις τὸν νομοθέτην, τὸν οὐκ ἀνθρωπεῖαν ψυχὴν ἔχοντα; Ὁ λόγος σαφῶς ἐγένετο, ὁ λόγος ἄνθρωπος, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ κατοικήσας. 3. Πῶς δὲ καὶ μάγος οὗτος, ὁ πάλαι μὲν πᾶσαν αἰσθητὴν καὶ νοητὴν φύσιν κατασκευάσας γνώμη πατρὸς, ἐν δὲ τῇ ἐνανθρωπήσει πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν θεραπεύσας;

3. 1. *μυσερᾶν* c. m v: *μυσαρᾶν* c | 2. *εἰς* pr om c — Cf. Trall. 6, 3; 11, 4.

4. 7. *μηδέ: μήτε* c | 7 sq. *τὸν ἐ. λόγον* c. L: *τῶν ἐ. λόγων* G — *σοφὸς κτλ.*] Ier. 4, 22. Auctor autem non ex S. Scriptura ipsa, sed potius e Const. ap. VI c. 6, 2 desumpsit, ubi eadem plane verba leguntur. — *μηδὲ πρὸ ποδῶν κτλ.*] i. e. ne vim suorum ipsius verborum quidem perspicit, non intellegens ea non esse consentanea. Quamopere autem secum pugnent, auctor in capitibus sequentibus exponit.

V, 1. 9. *σώματος* c. L A: add *μόνον* G | 11. *γενόμενον*: p. *τι* c — *ψιλὸς — σώματος*] Eadem verba leguntur in Const. ap. VI c. 26, 1.

2. 13. *θεός*: praem ὁ c | 14 sq. *τὸν οὐκ*

— *ἔχοντα* om A | 15. *οὐκ* c. L: om G | *ἀνθρωπεῖαν: ἀνθρωπίνην* c | ὁ λόγος sec c. L A: καὶ τέλειος G — τ. τ. δ. κύριον] I Cor. 2, 8. Cf. Const. ap. III c. 17. — τ. τ. φύσει ἄτρεπτον] Habes hic alterum locum (cf. 2, 4), ex quo evidenter apparet, auctorem non Arianum fuisse. Arius enim filium expressis verbis τῇ φύσει τρεπτόν (cf. Ath. c. Arian. I c. 5. 9) appellavit, aut si eum ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον nominavit (Epiph. H. 69 c. 6. 7), eum voluntate patris, minime vero natura immutabilem esse addidit. — παράνομον κτλ.] Auctor igitur Christum ideo non iniquum iudicandum esse dicit, quia non habuerit animam humanam. Haec autem erat doctrina Apollinaristarum. Cf. Fragm. Apoll. apud Leontium,

odiosam. Iudaeorum auxiliator est ad negationem crucis, paganorum ad calumniam magiae, haereticorum ad fantasiam. 4. Multiformis est enim malitiae princeps, furans sensus, contrarius sibi et alia quidem immittens, alia vero ostentans. *Sapiens est enim ad malefaciendum; quod bonum est autem,* 5 *nescit aliquando.* Ignorantia etenim repletus est per inoboedientiam. Quomodo enim non sit talis, qui non sibi proponit suum sermonem?

V. Si enim homo purus est Dominus ex anima et corpore, quid circumcidis nativitatem communem naturae hominum? 10 Quid tanquam parvam gloriam in homine factam passionem simulationem vocas et mortem mortalis gloriam existimas? 2. Si Deus est et homo, quid iniquum vocas *Dominum gloriae*, illum videlicet natura immutabilem? Quid sine lege dicis legislatorem, qui non humanam animam habuit? *Verbo enim* 15 *caro factum est*, verbum homo, sed non in homine. 3. Quomodo igitur magus est iste, qui in principio omnem sensibilem et intellegibilem naturam voluntate patris praeparavit; qui, cum esset in carne, *omnem infirmitatem atque languorem curavit?*

Adv. fraudes Apoll. in Patr. gr. ed. Migne t. 86 p. 1969 sqq. Ariani quidem in eo cum illis consentiebant, quod ipsi quoque humanam in Christo naturam mutilarunt. Sed non eodem consilio atque Apollinaristae Christum animam humanam habuisse negabant, sed eo potius, ut affectus in Christo ad eius naturam superiorem referrent impugnarentque doctrinam eorum, qui eum verum Deum esse docebant. Cf. Ath. c. Apoll. I c. 15. II c. 3. Epiph. H. 69 c. 19; Ancor. c. 33. Rettberg, Marcelliana p. 157 sq. Nihil refert, quod Apollinaris ipse, humanam naturam in tres partes dividens, non tam animam quam spiritum Christo abiudicavit. Namque discipuli eius teste Epiphano H. 77 c. 2. 24 etiam animam in Christo fuisse negabant.

Cf. *Theol. Quartalschr.* 1880 p. 375 sq. — οὐκ ἀνθρ. ψυχὴν] Cf. Philad. 6, 6. Smyrn. 2, 2. Trall. 10, 4. — οὐκ ἐν ἀνθρ. κατ.] sc. ut Theodorus Mopsuest. eiusque asseclae docuerunt.

3. αἰσθ. κ. νοητὴν φύσιν] Cf. Const. ap. VIII c. 12, 4. 21. — πᾶσαν κατ.] Matth. 4, 23; 9, 35.

* * *

3. 1. *auxiliator est* em coll G: *auxiliores* codd | *ad negationem: abneg.* v

4. 3. *enim est* v | 5. *est p. sapiens* om v | 6. *etenim* c. f p: *enim* o v

V, 1. 11. *factam: factum* o | 12. *mortalis* c. p v: *immort.* f o

2. 13. *et* c. p: om f o v | *iniquum: unicum* f o | 15. *naturam* p | *enim* c. p v: *autem* f o, om edd pr

3. 18. *intellegibilem: praem insensibilem* o | 19. *infirm. omnem* o

VI. Πῶς δὲ οὐχ οὗτος θεός, ὁ νεκροὺς ἀνιστῶν, χωλοὺς ἀρ-
 τίους ἀποστέλλων, λεπροὺς καθαρίζων, τυφλοὺς ὀμματῶν, τὰ ὄντα
 ἢ αὐξῶν ἢ μεταβάλλων ὡς τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχ-
 θύας καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον, τὸν δὲ σὸν στρατὸν ῥήματι μόνον
 5 φυγαδεύων; 2. Τί δὲ κακίζεις τὴν φύσιν τῆς παρθένου καὶ τὰ
 μόρια ἀποκαλεῖς αἰσχρά; Πάσαι ταῦτα πομπεύων καὶ γυμνοῦσθαι
 κελεύων ἄρρενας μὲν εἰς ὄψιν θηλειῶν, θηλείας δὲ εἰς ἀκόλαστον
 ἐπιθυμίαν ἄρρένων. 3. Νῦν αἰσχρά σοι ταῦτα νενόμισται, καὶ
 σεμνὸς εἶναι προσποιῆ, σὺ τὸ τῆς πορνείας πνεῦμα, ἀγνοῶν, ὅτι
 10 τότε γίνεται αἰσχρὸν τι, ὅταν παρανομία ῥυπανθῇ, ἀμαρτίας δὲ
 ἀπούσης οὐδὲν τῶν γενομένων αἰσχρὸν, οὐδὲν φαῦλον, ἀλλὰ πάντα
 καλὰ λίαν· καὶ σὺ μὴ βλέπων κακίζεις αὐτά.

VII. Πῶς δὲ πάλιν οὐκ ἔτι σοι δοκεῖ ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκ
 τῆς παρθένου, ἀλλ' ὁ ἐπὶ πάντων θεός, ὁ ὢν, ὁ παντοκράτωρ;
 15 Τίς οὖν ὁ τοῦτον ἀποστείλας, εἶπέ· τίς ὁ τούτου κυριεύων, γνώμη
 δὲ τίνος οὗτος ἐπειθάρχησεν, νόμων δὲ ποίων πληρωτῆς γέγονεν,
 ὁ μήτε γνώμη τινὸς μήτε ἐξουσία εἰκων; 2. Καὶ τὸν Χριστὸν
 ἐξαιρῶν τῆς γεννήσεως, τὸν ἀγέννητον νομοθετεῖς γεγεννησθαι
 καὶ σταυρῷ προσηλωσθαι τὸν ἀναρχον· τίνος συγχωρήσαντος, οὐκ
 20 ἔχω εἰπεῖν. 3. Ἄλλὰ γὰρ οὐ λέληθάς με τοῦ παλιμβόλου οὐδ'
 ἀγνοῶ, ὅτι διάλοξα καὶ δίδυμα βαίνεις· ἀγνοεῖς δὲ σὺ, τίς ὁ γεν-
 νηθεῖς, ὁ πᾶν εἰδέναι προσποιούμενος.

VIII. Πολλὰ γὰρ σε λανθάνει· ἡ παρθενεία Μαρίας, ὁ παρά-
 δοξος τοκετός, ὅστις ὁ ἐν τῷ σώματι, ὁ ἡγούμενος ἀστήρ τῶν
 25 ἐν ἀνατολῇ, τῶν τὰ δῶρα κομιζόντων μάγων· ἀρχαγγέλου ἀσπασ-
 μὸς πρὸς παρθένον, παρθένου παράδοξος σύλληψις μεμνηστευμέ-
 νης, παιδὸς προδρόμου κηρυκία ἐπὶ τῷ ἐκ τῆς παρθένου καὶ ἐν
 κοιλίᾳ σκίρτησις ἐκ τοῦ προθεωρουμένου· 2. ἀγγέλων ὕμνοι ἐπὶ

VI, 1. 1. θεός c. L: om G | 2 sq. τὰ ὄντα — μεταβάλλων c. G coll A: om L | 3. καὶ c. c m L: ἢ v | 4. μόνον c. m v L: μόνω c — νεκροὺς κτλ.] Cf. Matth. 9, 5. — τ. π. ἄρ-
 τους κτλ.] Cf. Ioann. 6, 9 sqq.; 2, 1 sqq. Luc. 8, 30 sqq.

2. 6. ἀποκαλεῖς c. c: ἀπολαεῖς m v

3. 11. γινομένων c | οὐδὲν sec c. m v L: οὐδὲ c

VII, 1. ὁ ἐπὶ π. θεός] Eph. 4, 6. — ὁ ὢν] Exod. 3, 14. Cf. 2, 1.

2. 18. νομοθετῆς m v | γεγε-
 νησθαι v

3. 20. λέλυθας v | 21. ὅτι c. v L: om c m | διάλοξα (= λοξά) em Zahn: διο δόξη m v, c totum colon (ὅτι — βαίνεις) omisit, locum vacuum relinquens | βαίνεις: βαίνεις v, βέννεις m

VI. Quomodo autem non est Deus iste, qui mortuos resuscitavit, claudos sanavit, leprosos mundavit, caecos illuminavit, de quinque panibus et duobus piscibus tot millia hominum saturavit, aquam in vinum convertit tuumque exercitum verbo tantum fugavit? 2. Quid ergo pessimas naturam virginis et 5 membra turpia vocas? Haec olim praeseminans et nudari iubens masculos in facie feminarum, feminas vero in illicitum desiderium masculorum. 3. Nunc omnia tibi turpia videntur, et pudicum te ipsum facis, cum tu sis fornicationis spiritus. Ignoras, quia tunc fit aliquid turpe, quando illicite perficitur. 10 Ceterum nihil turpe est, quod sine peccato geritur, nihil pravam, sed omnia bona valde; et tu non videns pessimas ea.

VII. Quomodo rursus non tibi videtur esse Christus ex virgine, sed ille, *qui est super omnia Deus*, ille scilicet omnia potens? Quis ergo est, qui hunc misit, dicito; quisve, qui huic 15 dominatur, vel cuius sententiae subiectus fuit aut cuius legem adimplevit? 2. Tu, qui nullius sententiam vel potestatem habens Christum separas a generatione et legislatorem ingenitum esse pronuntias et cruci affixum illum, qui est sine principio. Cuius ergo permissu hoc factum est, non habeo dicere. 3. Non 20 enim me latuisti tuo antiquo consilio neque ignoro, quoniam curve et lubrico incedis. Tu autem ignoras, quis est, qui natus est, qui omnia scire te fingis.

VIII. Multa enim te latent: virginitas scilicet Mariae, gloriosus partus, de cuius corpore Deus processit, stella orientis, quae apparuit munera ferentibus magis, archangeli salutatio ad virginem facta, virginis gloriosa conceptio et desponsatae puellae praedicatio et in utero virginis gestientis infantis praevisionis; 2. angelorum hymnus gloriam agentium et pastorum an-

VIII, 1. 23. *παρθενεια* c. m v: -*vla*
c — Pseudoignatius amplificat, quae
Ignatius Eph. 19, 1 scripsit. Cf.
Matth. 1, 2. Luc. 1.

* * *

VI, 1. 3 sq. *de quinque* — *saturavit*
c. p: om f o v

3. 10. *aliquid* c. f o p: *aliquod* v

VII, 1. 13. *esse*: *praem natus* o |

Patr. apost. II.

15. *est ergo* o | *qui* sec om o

2. 17 sq. *habens* c. f o v: *habeas* p |

18. *separas Chr.* v | *et* om o | 20.

permissum . . *esse* p | *habeo* c. p v:

potes o, om f

3. 22. *quis* c. f o: *qui* p v | 23. *qui*:

quia p

VIII, 2. 29. *hymnus gl.* (*ymnos glo-*

riae o) — *pastorum* c. o p: *ymno*

τῷ τεχθέντι, ποιμένων εὐαγγελία, Ἡρώδου φόβος ἐπὶ ἀφαιρέσει βασιλείας, νηπιοκτόνον πρόσταγμα, εἰς Αἴγυπτον μετανάστασις, ἐκεῖθεν ἐπὶ τὰ τῆδε ἐπάνοδος· σπάργανα παιδικά, ἀπογραφή ἀνθρωπίνῃ, γαλακτοτροφία, ὄνομα πατρὸς οὐ σπείραντος, φάτνη διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον, οὐδεμία παρασκευὴ ἀνθρωπίνῃ· αὐξήσεως προκοπή, ἀνθρώπινα ῥήματα, πείνα, δίψα, ὁδοιπορίας κόπος· θυσιῶν προσκομιδαί, ἐπειδὴ καὶ περιτομή· 3. βάπτισμα, φωνὴ θεοῦ ἐπὶ τῷ βαπτιζομένῳ, ὅστις καὶ πόθεν, μαρτυρία πνεύματος καὶ θεοῦ ὑπεράνωθεν· φωνὴ Ἰωάννου προφήτου σημαίνουσα πάθος διὰ τῆς τοῦ ἀμνοῦ προσηγορίας· σημείων διαφόρων ἐνέργειαι, ἰάσεις ποικίλαι, ἐπιτίμησις δεσποτικὴ προστάπτουσα θαλάττῃ καὶ ἀνέμοις, πνεύματα πονηρὰ φυγαδεύμενα· σεαυτὸν στρεβλούμενον, ἐκ τῆς τοῦ φαινομένου δυνάμεως αἰκίζόμενον, οὐκ ἔχοντα ὅ τι ποιήσης· 4. ταῦθ' ὄρων ἡλιγγιάς, καὶ ὅτι παρθένος ἢ τεκοῦσα, ἡγνόεις· ἀλλ' ἐξέπληττέν σε ἢ τῶν ἀγγέλων ὑμνολογία, ἢ τῶν μάγων προσκύνησις, ἢ τοῦ ἀστέρος ἐπιτολή. Εἰς ἄγνοιαν σὺ παλινδρομεῖς διὰ τὰ εὐτελεῆ· μικρὰ γάρ σοι δοκεῖ σπάργανα, πάθη, περιτομή, γαλακτοτροφία· ἀνάξιά σοι ταῦτα κατὰ θεοῦ κατεφαίνετο.

IX. Πάλιν εἶδες ἄνθρωπον τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ νύκτας ἄγευστον μέιναντα τροφῆς ἀνθρωπίνης, ἀγγέλους διακονοῦντας, οὓς καὶ ἔφριπτες, ἰδὼν πρῶτον ὡς κοινὸν ἄνθρωπον βαπτιζόμενον καὶ τὴν αἰτίαν ἀγνοῶν· μετὰ δὲ τὴν νηστείαν πεινῶντι κατεθάρσεις πάλιν καὶ ἐπείραζες ὡς κοινὸν ἄνθρωπον, ἀγνοῶν, ὅστις εἶη. 2. Ἔλεγες γάρ· *Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπέ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται.* Τὸ γὰρ εἰ υἱὸς εἶ ἀγνοίας ἐστίν· εἰ γὰρ ὄντως ἐγίνωσκες, ἠπίστω, ὅτι δημιουργῶ καὶ τὸ μὴ ὄν ποιῆσαι καὶ τὸ

2. 1. Ἡρώδου: praem καὶ c | 2. νηπιοκτόνον c. c v coll L A: -κτόνων m | 4. φάτνη c. c L A: φάτναι m v | 6. πείνα δίψα c. c: πείνη δίψη m v | ὁδοιπορίας κόπος c. c A: ὁδοιπορία, κόπος m v cf. L | 7. περιτομαί c — Cf. Luc. 2. — ἐπὶ τὰ τῆδε ἐπάνοδος] Auctor igitur non in Aegypto, sed in Palaestina vel in finitimis provinciis vixisse videtur.

3. 7. θεοῦ φωνή c | 8. θεοῦ c. v L A: πατρὸς c m | 9. προφήτου:

προφητεία A, cf. L not. | 12. ἐκ c. codd: praem καὶ L Z | 13. δυνάμεως: post hanc vocem interpunxit c — Cf. Matth. 3. Luc. 3 sqq.

4. 14. ἡλιγγιάς v | 18. κατὰ om L A | κατεφαίνετο c. m v: καταφαινεται c, cf. L A

IX, 1. 20. διακονοῦντας: add αὐτῶ L A | 22. πεινῶντι c. codd: πεινῶντα edd pler

2. 24. οὗτοι c. m v A: om c, plura om L | 25. ἀγνοί v | 26. ἐπίστω c

nuntiatio, Herodis timor in extollentia regni, praeceptio ad parvulorum necem, in Aegyptum transmigratio atque exinde reversio; cunabula infantilia, descriptio humana, lactis nutritio, nomen patris non seminantis, praesepe ubi positus est eo, quod non fuerit locus, nulla humana praeparatio; provectus aetatis,⁵ cumentum corporis, humana loquela; sed et quod esuriit, sitivit, iter ambulavit, laboravit; sacrificiorum allatio, circumcisio, 3. baptisma, vox Dei desuper ad baptizatum, quis vel unde fuerit, testificatio spiritus et Dei; vox Iohannis prophetae significantis passionem per agni appellationem; diverso¹⁰ rum signorum operatio, variae curationes, imperium Domini, quo mari imperavit et ventos sedavit et spiritus iniquos fugavit, te ipsum torquens et de manifestatione virtutis suae affligens: 4. haec omnia videns non habes, quid facias, nisi tenebrosas vertigines. Et quia virgo peperit, ignoras; sed¹⁵ confudit te angelorum laudatio, magorum adoratio, stellae apparitio. Ignorantiam igitur olim incurristi per contumaciam. Parva tibi videntur cunabula, passiones, circumcisio, lactis nutritio. Indigna tibi haec Deo esse videntur.

IX. Iterumne vidisti hominem quadraginta diebus et qua²⁰ draginta noctibus ingustabilem existentem cibo humano, et angelos ei ministrantes, quos et tu timebas, videns primo quas communem hominem baptizatum et causam ignorans? Post ieiunium vero esurienti insidiabaris et temptabas quasi communem hominem, ignorans, quis esset. 2. Dicebas enim: *Si fi-*²⁵ *lius Dei es.* Ignorantiae est. Nam si vere cognosceres, scires sine dubio, quia, quae impossibilia videntur ad faciendum et difficilia ad convertendum, factori omnia possi-

v $\delta\tau\iota$: $\acute{\omega}\varsigma$ c $\delta\nu$ (bis): $\acute{\omega}\nu$ v	<i>phetae</i> c. v: <i>prophetia</i> f o p 13. <i>de</i>
* * *	om o
<i>gloriae ad gentium pastores</i> f v 2.	4. 14. <i>quid</i> : <i>quod</i> v <i>nisi</i> : add et p
<i>exinde</i> : <i>inde</i> p 7. <i>allatio</i> c. f o:	16. <i>confudit</i> c. p: <i>confundit</i> f o v 19.
<i>oblatio</i> p v	<i>haec</i> h. l. c. p v: a. <i>videntur</i> f o
3. 8. baptisma c. f o: <i>baptismum</i>	IX, 1. 22. <i>ei</i> : et p 25. <i>quis</i> : <i>qui</i> v
p v <i>desuper Dei</i> f <i>baptiza-</i>	2. 26. <i>es</i> : <i>esses</i> p <i>est</i> c. codd:
<i>tum</i> : <i>baptismtum</i> (sic) p 9. <i>Dei</i> ;	praem <i>id</i> edd pr (interpres plura ob
<i>vox</i> c. p v: <i>Dei vox</i> ; f o 8 sq. <i>pro-</i>	homoeot. omisit)

ὄν μεταβαλεῖν ἐπ' Ἰσης δυνατόν. 3. Καὶ διὰ γαστρὸς πειράζεις τὸν τρέφοντα πάντας τοὺς τροφῆς δεομένους· καὶ πειράζεις τὸν τῆς δόξης κύριον, ἐπιλαθόμενος ἐκ κακονοίας, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ζήματι ἐκπορευομένῳ⁵ διὰ στόματος Θεοῦ. 4. Εἰ γὰρ ἤδεις, ὅτι υἱὸς Θεοῦ ἦν, ἐγίνωσκεις, ὅτι ὁ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις καὶ ἰσαρίθμοις νυξὶν ἀνενδεὲς ποιήσας τὸ φθαρτὸν σῶμα καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἐδύνατο τοῦτο ποιῆσαι. Διὰ τί οὖν πεινᾷ; Ἴνα δείξῃ, ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἀνέλαβε σῶμα ὁμοιοπαθὲς ἀνθρώποις. Διὰ μὲν τοῦ πρώτου ἔδειξεν, ὅτι¹⁰ θεός, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου, ὅτι καὶ ἄνθρωπος.

X. Σὺ οὖν, ὁ ἐκπεσὼν ἐκ τῆς ὑψηλοτάτης δόξης ὡς ἀστραπή, τολμᾷς λέγειν τῷ κυρίῳ· Βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω, ᾧ τὰ ἐνόητα λελόγισται ὡς μὴ ὄντα, καὶ εἰς κενοδοξίαν προκαλεῖσθαι τὸν οὐκ ἐπιδεικτιῶντα. 2. Καὶ προσποιῆ τὴν γραφὴν ἀναγινώσκ¹⁵ κειν περὶ αὐτοῦ· Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, τοῦ μὴ προσκόψαι πρὸς λίθον τὸν πόδα σου, καὶ τὰ λοιπὰ προσποιῆ ἀγνοεῖν, κλέπτων, ἃ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν προπόλων προεφήτευσεν· Ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήση, καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα.

²⁰ XI. Εἰ τοίνυν σὺ πάτημα τῶν ποδῶν τοῦ κυρίου, πῶς πειράζεις τὸν ἀπείραστον, ἐπιλαθόμενος τοῦ νομοθέτου παρακελευομένου, ὅτι οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν Θεόν σου, ἀλλὰ καὶ τολμᾷς, ἐναγέστατε, τὰ τοῦ Θεοῦ ἔργα οἰκειοῦσθαι καὶ σοὶ παραδεδόσθαι λέγειν τὴν τούτων ἀρχήν· καὶ τὴν σὴν πτώσιν προτείνεις²⁵ τῷ κυρίῳ καὶ διδόναι τὰ αὐτοῦ αὐτῷ ἐπαγγέλλη, ἐὰν πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς προσκνήσῃ σοι; 2. Καὶ πῶς οὐκ ἔφριξας τοιαύτην φωνὴν κατὰ τοῦ δεσπότη προήκασθαι, ᾧ πάντων πονηρῶν πνευμάτων

1. ἐπ' Ἰσης c. c: ἐφ' Ἰσης m, ἐφ' Ἰσις v | om G A | τοῦτο: τὸ v | 8. οὖν: οὐ v | ἔλαβε v

3. 2. πάντας τρέφοντα c — τ. τ. δ. κύριον] I Cor. 2, 8. — οὐκ κτλ.] Matth. 4, 4.

4. Anastas. De rect. verit. dogm. cf. Mai, Nov. Coll. VII. I, 22. — 5. ἤδεις c. Anast. L A: ἐγίνωσκεις G | ἦν: εἰ v | 6. κ. ἰσαρ. (ἰσάριθμον v, τεσσαράκοντα L) νυξὶν c. G L: om A Anast Z | 7. φθαρτὸν c. L Anast:

X, 1. 13. προκαλεῖσθαι c. m (-εῖσαι) v: προκαλῆ c cf. L A — ἐκπ. ὡς ἀστραπή] Luc. 10, 18. — βάλε κτλ.] Luc. 4, 9 (Matth. 4, 6). — ᾧ τὰ ἐνόητα κτλ.] Cf. Rom. 4, 17.

2. 15. καὶ c. G: ut L A | 17. ἀγνοεῖν προσποιῆ c | ἃ c. L A: οὐ G | 18. προπόλων c. L coll A: πρὸ πολλῶν (πολλοῦ c) G — ὅτι τ. ἀγγ. κτλ.]

bilia sunt. 3. Et propter ventrem temptas eum, qui pascit omnes esca indigentes, et audes temptare *Dominum gloriae*, oblitus per tuam malitiam, quia *non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei*. 4. Si scires, quia filius Dei erat, cognosceres utique, quia in quadraginta diebus et quadraginta noctibus inindigens faciens corruptibile corpus etiam in continuatione hoc facere poterat. Sed idcirco esuriit, ut ostenderet, quia vere suscepit corpus passibile, simile hominibus. Propterea in primo ostendit, quia Deus erat; et in secundo, quia et homo fuit. 10

X. Tu ergo, qui *tanquam fulgur* de sublimi gloria cecidisti, audes dicere Domino: *Mitte te hinc deorsum*; cui ea, quae sunt, aestimantur quasi quae non sint; et ad inanem gloriam provocas eum, qui non extollitur. 2. Et fingis te scripturas de eo legere dicens: *Scriptum est enim, quoniam angelis suis mandavit de te, ut in manibus tollant te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum*, et fingis te sequentia ignorare, furans ea, quae de te ac de tuis ministris prophetavit dicens: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem*. 20

XI. Si ergo conculcatio es pedum Domini, quomodo temptas intemptabilem, immemor legislatoris, qui dixit: *Non temptabis Dominum Deum tuum*, et audes, impudentissime, opera Dei assumere et dicere, quia tibi traditus est principatus eorum; et casum tuum extendis contra Dominum et promittis te dare ei, quae sunt ipsius, dicens: *Haec omnia tibi dabo, si cadens in terram adoraveris me*. 2. Quomodo non timuisti talem vocem contra Dominum emittere, tu, qui omnium malignorum

Ps. 90, 11. 12. — ἐπὶ κτλ.] Ps. 90, 13. | in c. v: om f o p, item lin. 10. |

XI, 1. 22. ὅτι om c | 24. λέγειν c. | 10. et om p

L: om G A — οὐκ κτλ.] Deut. 6, 16. | X, 1. 13. non sint (add quae o):
Matth. 4, 7. — δίδοναι ἐὰν κτλ.] sunt p, non sunt p*

Matth. 4, 9. | 2. 15. dicere p | 18. ac: atque p

* * * | XI, 1. 21. es: est p | 23. et om

o | 24. traditus tibi p | 25. exten-

dit in (subnot. in) p | ex: de o | dis: ostendis f o | Dominum c. p:

add tuum v, Deum tuum f o | 26.

4. 5. Dei om v | in om v | 9. ipsius: illius p

πονηρότερον ἐκ κακονοίας πνεῦμα; Διὰ γαστρὸς ἠττήθης καὶ διὰ
κενοδοξίας ἠτιμάσθης, διὰ φιλοχρηματίας καὶ φιλαρχίας εἰς ἀσε-
βειαν ἐφέλκη. 3. Σὺ ὁ Βελλιαρ, ὁ δράκων, ὁ ἀποστάτης, ὁ σκολιὸς
ὄφεις, ὁ τοῦ θεοῦ ἀποστάς, ὁ τοῦ Χριστοῦ χωρισθεὶς, ὁ τοῦ ἁγίου
5 πνεύματος ἄλλοτριωθεὶς, ὁ τοῦ χοροῦ τῶν ἀγγέλων ἐξωσθεὶς, ὁ
τῶν νόμων τοῦ θεοῦ ὕβριστής, ὁ τῶν νομίμων ἐχθρός, ὁ τοῖς πρω-
τοπλάστοις ἐπαναστάς καὶ τῆς ἐντολῆς κινήσας τοὺς οὐδὲν ἀδική-
σαντάς σε, ὁ τῷ Ἄβελ ἐπαναστήσας τὸν ἀνθρωποκτόνον Καῖν, ὁ
τῷ Ἰὼβ ἐπιστρατεύσας, λέγεις τῷ κυρίῳ· Ἐὰν πεσὼν προσκυνή-
10 σης μοι; 4. Ὡ τῆς τόλμης, ὦ τῆς παραπληξίας· δοῦλος δραπέτης,
δοῦλος μαστιγίας, ἀφηνιάσας τοῦ καλοῦ δεσπότη, δεσπότη τηλι-
κούτῳ, θεῷ πάντων τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν λέγεις· Ἐὰν πε-
σὼν προσκυνήσης μοι;

XII. Ὁ δὲ κύριος μακροθυμεῖ καὶ οὐκ εἰς τὸ μὴ ὄν ἀναι-
15 ρεῖ τὸν ἀπὸ ἀγνοίας τοιαῦτα θρασυνόμενον, ἀλλὰ πρῶως ἀποκρί-
νεται· Ὑπαγε σατανᾶ. 2. Οὐκ εἶπεν· Ὑπαγε ὀπίσω μου (οὐ γὰρ
ὑποστρέψαι οἶός τε), ἀλλά· Ὑπαγε σατανᾶ, ἐν οἷς ἐπελεξέω· Ὑπαγε,
ἐν οἷς ἠρεθίσθης ἐκ κακονοίας· ἐγὼ γὰρ ὅστις εἰμι γινώσκω καὶ
ὑπὸ τίνος ἀπέσταλμαι καὶ ὄν χρή προσκυνεῖν ἐπίσταμαι. Κύριον
20 γὰρ τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. 3. Οἶδα
τὸν ἕνα, ἐπίσταμαι τὸν μόνον, οὐ σὺ ἀποστάτης γέγονας. Οὐκ
εἰμι ἀντίθεος, ὁμολογῶ τὴν ὑπεροχὴν, καὶ οὐ παραιτοῦμαι προσ-

2. 3. ἐφέλκει v

3. 3. Βελλιας v | 5. ἀγγέλων: ἀπο-
στόλων c | 6 sq. πρωτοπλάσταις v | 7.
κινήσας c. c cf. L: ἠκείσας m, ἠκείσας
v, reddidisti praecepti violatorem et cru-
ciasti A, αἰκίσας con Zahn putans
ante hanc vocem nonnulla excidisse |
7. οὐδέν: μηδέν c | 8. σε om c —
Βελλιαρ] II Cor. 6, 15. Quomodo inter-
pres ad suam lectionem (*incensor*)
pervenerit, dici non potest. Usher
vix recte opinatus est, lectione ad
conflagrationem mundi alludi, de qua
sermo est Carm. Sibyll. III, 73 sq.,
nec magis placet id, quod Thorn-
dickius (apud Usher) coniecit, scilicet
interpretem scripsisse *incensor*

atque id egisse, ut tangeret Hebraeo-
rum fabulam de Sammaële serpen-
tem *inequitante*. — δράκων ἀποστά-
της] Iob 26, 13. Cf. Apoc. 12, 9; 20, 2.
Philad. 6, 4. Clem. de virg I c. 5, 3.
— σκολ. ὄφεις] Ies. 27, 1. — ἐὰν πε-
σὼν κτλ.] Matth. 4, 9.

4. 11. ἀφηνιάσας c. c A (*qui defe-
cit*) cf. L: ἀφηνιάς m v edd pr | 12.
τῶν c. m: om c v — θεῷ π. τ. νοη-
τῶν κ. αἰσθητῶν] Cf. Const. ap. VIII
c. 37, 1 (c. 12, 4. 21).

XII, 1. 14. εἰς τὸ μὴ ὄν om c | 15.
ἀπό: ὑπὸ c | 16. Ὑπαγε σ.] Matth.
4, 10.

2. 17. τε om c | ἀλλά c. v: ἀλλ'
c. m | 18. ἠρεθίσθης c. m: ἠρεθίσθης

spirituum malignissimus es et pro malitia ventre et pectore in terra repere iussus es et per inanem gloriam inhonoratus es; qui per avaritiam et arrogantiam ad impietatem deductus es? 3. Tu incensor, *draco*, *apostata*, *serpens perplexus*, a Deo discedens, a Christo separatus, a sancto spiritu alienatus et a choro 5 angelorum exsulatus, iniuriator legis Dei et legitimorum inimicus; qui super protoplastos insurrexisti et a mandato Dei eos avertisti, qui nihil te laeserunt; qui adversus Abel Cain parricidam excitasti; qui in Iob mala exercuisti, tu ergo huiusmodi dicis Domino: *Si cadens adoraveris me?* 4. O audacia, 10 o puniende serve fugitive, serve flagellande, exterminator bonorum: Domino dominorum, perfecto Deo omnium intellegibilium atque sensibilibium dicis: *Si cadens adoraveris me.*

XII. Dominus autem longanimis non in praesenti interficit eum, qui per ignorantiam et audaciam talia dicit, sed man- 15 suete respondet dicens: *Vade satanas.* 2. Non dixit: *Revertere post me*; non enim est reversurus aliquando; sed *vade*, inquit, *satanas* in ea, quae tibi elegisti; vade, in quibus provocatus es a tua malitia. Ego autem cognosco, qui sum et a quo sum missus, et scio, quem debeo adorare. *Dominum* enim, inquit, 20 *Deum tuum adorabis, et ipsi soli servies.* 3. Scio enim et novi unum solum, cui non denego servire, a quo tu apostata factus es. Non sum antitheus, hoc est contrarius Deo, sed confiteor

v, ἡρέσθης c — ἕπ. ὀπίσω μου] Matth. 16, 23. Similiter iam Origenes in Matth. tom. XII c. 22 (ed. De la Rue III, 540) dixit: πρὸς μὲν τὸν Πέτρον εἶπεν· ἕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, πρὸς δὲ τὸν διάβολον... ἕπαγε σατανᾶ, χωρὶς τῆς ὀπίσω μου προσθήκης. — κύριον κτλ.] Matth. 4, 10.

3. 20 sq. οἶδα — μόνον om A | 22. καὶ

* * *

2. 1. *malignissimus*: *malignus* o | *malitia*: *praem tua* v | 2. *terram* f o

3. 5. *sancto* sp. c. f o: *sp. s.* p v | 7. *protoplastum* f, *photoplastos* o |

7 sq. *eos Dei* f | 8. *advertisti* p | 9. *parric.* c. f o p: *fratric.* v | 10. *cadens* c. p: add *in terram* f o v

XII, 1. 14. *non* c. v: *praem qui* f o p | 14 sq. *interficit* c. f o: *interfecit* p v | 16. *respondit* p v | *vade* c. f o: add *retro* v, *retro me* p

2. 17. *reversurus*: a. *est* o, p, *aliquando* v | 19. *cognosco* c. f p: *scio* o v | 19 sq. *missus sum* v | 20. *enim* om p | 21. *tuum Deum* o | *ipsi: illi* o Vulgata

3. 23. *sum* c. p: *praem enim* f o v | *hoc: id* v | *confiteor* c. f o v: *contrarius* p | 2. *atque: ac* p |

κυνεῖν ἐκεῖνω, ὃν ἐπίσταμαι τὸν τῆς ἐμῆς γεννήσεως αἷτιον καὶ κύριον καὶ ὑποστάσεως φύλακα· ἐγὼ γὰρ ζῶ διὰ τὸν πατέρα.

XIII. Ταῦτα, ἀδελφοί, ἀπὸ διαθέσεως τῆς πρὸς ὑμᾶς ἠναγκάσθη ἐπιστεῖλαι εἰς δόξαν θεοῦ παραινῶν, οὐκ ὦν τι, ἀλλ' ὡς ἀδελφός. Ὑποτάσσεσθε τῷ ἐπισκόπῳ, τοῖς πρεσβυτέροις, τοῖς διακόνοις· ἀγαπᾶτε ἀλλήλους ἐν κυρίῳ ὡς θεοῦ ἀγάλματα. 2. Ὁρᾶτε οἱ ἄνδρες, ὡς ἴδια μέλη τὰς γαμετὰς στέργετε· αἱ γυναῖκες, ὡς ἐν οὔσαι τῇ συναφείᾳ, στέργετε τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας. Εἴ τις ἀγνεύει ἢ ἐγκρατεύεται, μὴ ἐπαιρέσθω, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθόν. 3. Τὰς ἑορτὰς μὴ ἀτιμάζετε· τὴν τεσσαρακοστὴν μὴ ἐξουθενεῖτε (μίμησιν γὰρ περιέχει τῆς τοῦ κυρίου πολιτείας) καὶ τὴν τοῦ πάθους ἑβδομάδα μὴ παρορᾶτε· τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύετε, πένησιν ἐπιχορηγοῦντες τὴν περισσεῖαν. Εἴ τις κυριακὴν ἢ σάββατον νηστεύει πλὴν ἐνὸς σαββάτου, οὗτος χριστοκτόνος ἐστίν.

οὐ — ὃν c. L A: om G | 1 sq. καὶ κύριον — διὰ c. L A: om G — ὑπεροχήν] Christus patrem superiorem sese esse confitetur idque, ut ex sequentibus patet, quia ab eo genitus est, non autem, ut nonnulli putaverunt, quia ipse inferioris naturae sit. Eiusdem naturae sive substantiae filium esse ac patrem, auctor 2, 4 et 5, 2 satis clare enuntiavit. Similiter patres saeculi IV dixerunt, praesertim Athan. C. Arian. orat. I c. 58. Greg. Naz. Orat. 30 c. 7 (Patr. gr. t. 36 p. 112). Greg. Nyss. Adv. Arium et Sab. c. 11 (Patr. gr. t. 45 p. 1296). Basil. M. De spir. sancto c. 6 n. 14. Hilar. De trinit. IX c. 54—56. Omnes agnoscunt, patrem maiorem esse filio, quippe cuius principium sit. Sin auctor Arianus fuisset, certe ad stabiliendam patris supereminentiam alias rationes attulisset. Cf. *Theol. Quartalschr.* 1880 p. 362 sqq. — ὑποστάσεως] Recte Zahn vocabulum *perseverantiae* (L) ita interpretatus est. Cf. *Magn.* 8, 2. — ἐγὼ κτλ.] Ioann. 6, 57.

XIII, 1. οὐκ ὦν τι κτλ.] Cf. Tars. 9, 2.

2. 8. τῇ συναφείᾳ c. c m A: τῆς συναφείας v | 9. ἀπολέσει v — ὁρᾶτε κτλ.] Cf. Eph. 5, 25. 28. Const. ap. VI c. 29, 1. 2. — εἴ τις ἀγνεύει κτλ.] Cf. Ign. Polyc. 5, 2. I Clem. 38, 2.

3. 11. καὶ c. L coll A, qui quidem neque hanc vocem neque alteram expressit, eo ipso autem illi patrocinatur: μετὰ G | 12. νηστεύετε c. L A: νηστεύοντες G cod. Parisinus 2423 a Cot. inspectus | 13. ἐπιχορηγοῦντες c. G L: -εἶτε A cod Par | 14. σαββάτου c. c m: μόνου v, add τοῦ πάσχα L edd pler, totum colon om A — τ. ἑορτὰς κτλ.] Pseudoignatius exscripsit Constit. apost. V c. 13: τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν φυλάσσετε· . . . μεθ' ἣν ὑμῖν φυλακτέα ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς, μνήμην περιέχουσα τῆς τοῦ κυρίου πολιτείας τε καὶ νομοθεσίας· ἐπιτελείσθω δὲ ἡ νηστεία αὕτη πρὸ τῆς νηστείας τοῦ πάσχα . . . μεθ' ἧς ἀπονηστεύσαντες (i. e. post dies quadragesimae) ἄρξασθε τῆς ἀγίας τοῦ πάσχα ἑβδομάδος νηστεύσαντες

eminentiam; et non recuso adorare eum, quem novi nativitat^{is} meae auctorem et Dominum atque perseverantiae custodem; *ego enim vivo propter patrem.*

XIII. Haec autem, fratres, per dispositionem Dei coactus sum mittere ad vos, monens vos ad gloriam Dei, non quasi ex-⁵traneus, sed sicut frater. Subiecti estote episcopo et presbyteris et diaconis. Diligite invicem in Domino sicut Dei simulacra. 2. Videte ergo viri, diligite uxores vestras sicut propria membra; mulieres vero, sicut unitatis tactu viros vestros amate. Qui castus est vel continens, non extollatur, ne perdat merce-¹⁰dem suam. 3. Dies festos nolite dehonore; quadragesimam vero nolite pro nihilo habere (imitationem enim continet Domini conversationis), hebdomadam etiam passionis nolite despiciere; quarta feria et sexta ieiunate, pauperibus reliquias porrigentes. Quicumque dominicam aut sabbatum ieiunaverit praeter¹⁵ unum sabbatum paschae, ipse est Christi interfector.

αὐτὴν πάντες κτλ. et c. 20 fin.: *μετὰ δὲ τὴν ἑβδομάδα τῆς νηστείας πᾶσαν τετράδα καὶ παρασκευὴν προστάσσομεν ὑμῖν νηστεύειν καὶ τὴν περισσεῖαν ὑμῶν τῆς νηστείας πένησιν ἐπιχορηγεῖν· πᾶν μέντοι σάββατον ἄνευ τοῦ ἑνὸς καὶ πᾶσαν κυριακὴν ἐπιτελοῦντες συνόδους εὐφραίνεσθε· ἔνοχος γὰρ ἁμαρτίας ἔσται ὁ τὴν κυριακὴν νηστεύων . . ἢ τὴν πεντηχοστὴν κτλ.* Cf. etiam V c. 15 et VII c. 23. Auctor Constitutionum apost. igitur tria ieiunandi tempora distinguit: 1) quadragesimam, 2) hebdomadem paschalem, 3) quartam quamque sextamque feriam praeter illa tempora diesque quinquaginta pentecostes. De hoc tempore cf. etiam Epiph. H. 75 c. 6. Eadem tria tempora Pseudoignatium discernere haud te fugiat, neque opponas, eum cum auctore Constitutionum apost. fortasse *μετά*, non *καὶ τ. τ. π. ἑβδομάδα* scripsisse; etiamsi enim ita res se habeat, inter quadra-

gesimam et hebdomadem sanctam quomodocumque eum distinxisse negari nequit. Ceteroquin textus vix dubius est. Lectio *καὶ* nobis non solum testes, sed etiam contextum respicientibus alteri praeferenda est, cum aequae a veri similitudine abhorreat, Pseudoignatium scripsisse *παροῦντες νηστεύοντες*, ac verisimile sit, librarium quemdam rei ignarum textui manus intulisse. Ignorabat enim plures ecclesias, teste Sozomeno H. E. VII c. 19 Constantinopolitanam

* * *

3. *enim*: add *inquit* p

XIII, 2. 9. *viros vestros* c. f o v: *vestr. viros* p

3. 11. *nolite*: add *quasi* p | 13. *hebdomadam* p, *ebtom.* f | *etiam*: *enim* p | 14. *quarta* — *porrigentes* om p | *feria* c. cod. Magdalenense: *vero* f o v | *sexta*: add *feria* v | 15. *ieiunare* o | 16. *paschae*: *pasce* p v | *Chr. est* o

XIV. Αἱ προσευχαὶ ὑμῶν ἐκταθείησαν εἰς τὴν Ἀντιοχείας ἐκκλησίαν, ὅθεν καὶ δέσμιος ἀπάγομαι εἰς Ῥώμην. Ἀσπάζομαι τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Πολύκαρπον, ἀσπάζομαι τὸν ἅγιον ἐπίσκοπον Βιτάλιον καὶ τὸ ἱερὸν πρεσβυτέριον καὶ τοὺς συνδούλους μου τοὺς
 5 διακόνους· ὧν ἐγὼ ἀντίψυχον γενοίμην. 2. Ἔτι συντάσσομαι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις ἐν κυρίῳ· εἴ τις μετὰ Ἰουδαίων ἐπιτελεῖ τὸ πάσχα ἢ τὰ σύμβολα τῆς ἑορτῆς αὐτῶν δέχεται, κοι-
 νωνός ἐστι τῶν ἀποκτεινάντων τὸν κύριον καὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ.

10 XV. Ἀσπάζονται ὑμᾶς Φίλων καὶ Ἀγαθόπους οἱ διάκονοι. Ἀσπάζομαι τὸ σύστημα τῶν παρθένων, τὸ τάγμα τῶν χηρῶν· ὧν καὶ ὀναίμην. Ἀσπάζομαι τὸν λαὸν κυρίου ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου. 2. Ἀπέστειλα ὑμῖν ταυτάμου τὰ γράμματα διὰ Εὐφάνιου τοῦ ἀνα-
 γνώστου, ἀνδρὸς θεοτιμήτου καὶ πιστοτάτου, συντυχῶν περὶ Ῥή-
 15 γιον, ἀναγομένου ἐν πλοίῳ. Μέννησθέ μου τῶν δεσμῶν, ἵνα τε-
 λειωθῶ ἐν Χριστῷ. 3. Ἐρρωσθε σαρκί, ψυχῇ, πνεύματι, τέλεια φρονοῦντες, ἀποστρεφόμενοι τοὺς ἐργάτας τῆς ἀνομίας καὶ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας φθορεῖς, ἐνδυναμούμενοι ἐν τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

et cunctas in circuitu usque ad Phoenicem, inprimis igitur Asiae minoris et Syriae, septem hebdomadibus ante pascha ieiunasse (cf. Bas. M. Hom. in ebrios. c. 1) et teste Epiphanio Expos. fid. c. 21 inter ieiunium quadragesima et ieiunium hebdomadis sanctae expressis verbis distinxisse. Quae cum ita sint, accuratius nobis colligere licet, ubi Pseudoignatius vixerit. Iam supra 8, 2 vidimus, eum non fuisse Aegyptium. Ex hoc loco elucet, eum neque Palaestinensem fuisse, sicut Zahn statuit. Palaestinienses enim non septem, sed sex tantum hebdomadibus ante pascha ieiunabant. Cf. Sozom. l. c. Cyrill.

Procat. c. 4. Catech. XVIII c. 32. Euseb. De solemn. pasch. c. 5 (Patr. gr. ed. Migne XXIV, 700). Cum autem tecum reputaveris, eum a partibus Apollinaristarum stetitisse, vix mihi repugnes dicenti, eum in Syria, Apollinaristarum patria, vixisse.

XIV, 1. 4. Βητάλιον v, Bitum A — αἱ προσευχαὶ — Ῥώμην] Auctor imitatur Ign. Eph. 21, 2 et Smyrn. 11, 1.

2. 5. ἔτι συντ.: ὅτι ὑποτάσσονται A — μετὰ Ἰουδαίων κτλ.] Cf. Const. ap. V c. 17, 1: μηκέτι δὲ παρατηρούμενοι μετὰ Ἰουδαίων ἑορτάζειν· οὐδεμία γὰρ κοινωνία ἡμῖν νῦν πρὸς αὐτούς. Eus. Vit. Const. III c. 18, 2.

XIV. Orationes vestrae protendantur ad ecclesiam Antiochiae, unde et vinctus ducor ad Romam. Saluto sanctum episcopum Polycarpum. Saluto sanctum episcopum Vitalem et sacrosanctum presbyterium et conservos meos diaconos: pro quorum animabus ego efficiar. 2. Adhuc dico episcopo et presbyteris in Domino: quicumque cum Iudaeis pascha egerit aut sollemnia dierum festorum eorum susceperit, communis est eis, qui Dominum et apostolos eius occiderunt.

XV. Salutant vos Philon et Agathopus diaconi. Saluto congregationem virginum, legionem viduarum, a quibus et adiutus sum. Saluto populum Domini a minimo usque ad maximum. 2. Transmisi vobis haec mea scripta per Euphanium lectorem, virum Deo honorabilem et fidelissimum, qui mihi occurrit in regionem iam navem ascensuro. *Mementote vinculorum meorum*, ut consumer in Christo. 3. Incolumes estote carne et anima et spiritu, perfecta sentientes, devitantes *operarios iniquitatis* et corruptores *verbi veritatis*, confortati in gratia Domini nostri Iesu Christi.

Notandum est vero, illum Constit. apost. locum tempore seriore mutatum fuisse. Teste enim Epiphonio H. 70 c. 10 apostoli praecepisse dicuntur, ut Christiani pascha una cum fratribus ex circumcissione celebrarent. — τὰ σύμβολα κτλ.] Cf. Can. Laod. 37. 38. Can. apost. 70 (al. 69).

XV, 1. Cf. Ant. 12, 2. 3. Ign. ad Smyrn. 13, 1.

2. 13. διά: δι' v | 14. συντυχῶν περὶ c. m v: ἐντ. ἐν c | 14 sq. 'Ρήγιον con Halloix (Illustr. scr. eccl. or. I, 406): 'Ρηγίονα v, 'Ρηγείονα m, 'Ρηγίω c, regionem L, tempore A | 15 sq. τελειωθῆ v — ἀπέστειλα κτλ.] Auctor imitari videtur Ign. Smyrn. 12, 1. Cf.

Rom. 10, 1. Eph. 21, 1. — μέμνησθε κτλ.] Col. 4, 18.

3. 17. τ. ἐργ. τ. ἀνομίας] Luc. 13, 27. Cf. Matth. 7, 23. Propius ad verba Pseudoignatii accedit I Macc. 3, 6. — τ. λόγον τ. ἀλ.] II Cor. 6, 7. Eph. 1, 13. Col. 1, 5. II Tim. 2, 15. Iac. 1, 18.

* * *

XIV, 1. 2. ad c. p v: om f o | 4. presbyterum p | diacones o v 2. 5. episcopo c. f o p: episcopis v | 7. solempnia o | eorum: a. dierum o XV, 1. 9. et c. p: om f o v 2. 12. Eufanium f o, Eufranium v | 14. regione f p | navim f o | 15. Christo c. p v: Domino f o

ΠΡΟΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησίᾳ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Φιλαδελφίᾳ, ἐν ἀγάπῃ ἡλεημένη καὶ ἠδρασμένη ἐν ὁμοιοίᾳ θεοῦ καὶ ἀγαλλομένη ἐν τῇ πάθει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἀδιακρίτως
 5 καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει αὐτοῦ πεπληροφορημένη ἐν παντὶ ἐλέει, ἣν ἀσπάζομαι ἐν αἵματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣτις ἐστὶν χαρὰ αἰώνιος καὶ παράνομος· 2. μάλιστα ἐὰν ἐν ἐνὶ ὧσιν σὺν τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ διακόνους ἀποδεδειγμένοις ἐν θελήματι θεοῦ πατρὸς διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς κατὰ τὸ ἴδιον βούλημα ἐστήριξεν αὐτοῦ βεβαίως τὴν
 10 ἐκκλησίαν ἐπὶ τῇ πέτρᾳ, οἰκοδομῇ πνευματικῇ, ἀχειροποιήτῳ, ἣ συγκλύσαντες οἱ ἄνεμοι καὶ οἱ ποταμοὶ οὐκ ἴσχυσαν αὐτὴν ἀνατρέψαι, ἀλλὰ μηδὲ ἰσχύσειάν ποτε τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἀλλ' ἐξασθενήσειαν δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

15 I. Θεασάμενος ὑμῶν τὸν ἐπίσκοπον ἔγνω, ὅτι οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲ δι' ἀνθρώπων ἠξιώθη τὴν διακονίαν τὴν εἰς τὸ κοινὸν ἀνήκουσαν ἐγχειρισθῆναι οὐδὲ κατὰ κενοδοξίαν, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· οὗ καταπέπληγμαι τὴν ἐπιείκειαν, ὅς σιγῶν πλέον δύναται τῶν πλέον λαλούντων. 2. Συνήρμωσται γὰρ ταῖς ἐντολαῖς κυρίου
 20 καὶ τοῖς δικαιώμασιν, ὡς χορδαὶ τῇ κιθάρᾳ, καὶ ἔστιν ἄμειπτος οὐκ ἦττον Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως. Διὸ μακαρίζει μου ἡ ψυχὴ τὴν εἰς θεὸν αὐτοῦ γνώμην, ἐπιγνοὺς ἐνάρετον καὶ τελείαν οὔσαν, τὸ ἀκίνητον αὐτοῦ καὶ τὸ ἀόργητον ἐν πάσῃ ἐπιεικείᾳ θεοῦ ζῶντος.

II. Ὡς τέκνα οὖν φωτὸς ἀληθείας φεύγετε τὸν μερισμὸν τῆς ἐνότητος
 25 καὶ τὴν κακοδιδασκαλίαν τῶν αἵρεσιωτῶν, ἐξ ὧν μολυσμὸς ἐξῆλθεν εἰς

Inscr. 1. 3. Φιλαδελφεία c | 4. Ἰησοῦ | 17, 31. Rom. 4, 24. I Thess. 1, 10.
 c. m: Ἰ. Χριστοῦ c v, om L
 2. 21. εἰς: πρὸς c — τ. ἐντολαῖς
 2. 7. ἐὰν c. G¹: om G² cf. L | κυρίου κτλ.] Luc. 1, 6. 5.
 τοῖς om c | 9. ἐστήρισεν v | 10. II, 1. 24. ἐνότητος: νεότητος c |
 οἰκοδοῦ v, in marg. οἰκοδομῇ | πνευ- 25. τὴν κακοδ. em: τῆς κακοδιδασκα-
 ματικῇ c. L²: πνεύματι G² — τ. ἐκ- λίας G² L — ὡς τ. φωτὸς] Eph.
 κλησίαν κτλ.] Matth. 16, 18. — οἱ 5, 9. — μολυσμὸς κτλ.] Ier. 23, 15.
 ἄνεμοι κτλ.] Matth. 7. 26. — τ. πν. Auctor autem non ex S. Scriptura
 τ. πονηρίας] Eph. 6, 12. ipsa hausit, sed e Const. ap. VI c. 5,
 I, 1. 19. πλέον bis: πλέω c — τ. ἐγ. 5, ubi legimus: ἐκ γὰρ τῆς κακίας
 αὐτ. ἐκ νεκρῶν] Gal. 1, 1. I Petr. 1, τῶν αἵρεσιωτῶν ἐξῆλθε μόνυμα ἐπὶ
 21. Cf. Act. 3, 15; 4, 10; 13, 30; πᾶσαν τὴν γῆν.

AD PHILADELPHIENSES.

Ignatius, qui et Theophorus, ecclesiae Dei patris et Domini nostri Iesu Christi, quae est in Philadelphia, misericordiam consecutae in dilectione et confirmatae in concordia et exultatione Dei, in passione Domini nostri indiscrete, et in resurrectione eius repletae in omni misericordia; quam et saluto in sanguine Iesu Christi, quod est gaudium sempiternum et singulare; 2. maxime qui sunt in unum cum episcopo et cum presbyteris et cum diaconis, probatis in voluntate Dei patris per Dominum Iesum Christum, qui secundum suam voluntatem solidavit firmiter *ecclesiam eius super petram* aedificio spirituali non manu facto, quam *flumina inundantia et flantes venti* non valuerunt subvertere; nec valeant aliquando *spiritus nequitiae*, sed debilitentur virtute Iesu Christi Domini nostri. 15

I. Videns autem episcopum vestrum cognovi, quia non a semet ipso neque ab hominibus promotus est in ministerium ad communionem pertinens, neque per inanem gloriam, sed in dilectione Iesu Christi et Dei patris, *qui resuscitavit eum a mortuis*; cuius expavesco mansuetudinem, quomodo tacens amplius potest a loquente. 2. Aptus est enim *mandatis Domini et iustitiae* eius, sicut chordae citharae, et est *irreprehensibilis* non minus *a Zacharia sacerdote*. Propter quod beatificat anima mea illius secundum Deum dispositionem, cognoscens innocentem et perfectam et immobilem et sine ira circa omnes eius mansuetudinem tanquam Dei vivi. 25

II. *Sicut* ergo *filiis lucis* verae fugite divisionem unitatis et malae doctrinae haereticorum, ex quibus *exivit coinquinatio*

<p style="text-align: center;">* * *</p> <p>Tit. <i>Philad.</i>: add <i>scripta de Troia</i> f cf. 11, 2, VI o p Inscr. 1. 5. <i>nostri</i> c. p v: om f o 2. 15. <i>Iesu Chr.</i> h. l. c. f: p. <i>nostri</i> o p v I, 1. 16. <i>quia</i> om o 17. <i>in</i> om p 18. <i>communione</i>: <i>communionem</i> v <i>pertinentem</i> p v 21. <i>a loqu. potest</i> p</p>	<p>2. 22. <i>iustitia</i> f o p <i>cordae</i> f, <i>corde</i> o p v 23. <i>sacerdote</i>: praem <i>propheta</i> p 24. <i>Deum</i>: <i>Domini</i> v 25. <i>et a. perfectam</i> om p II, 1. 27. <i>sicut</i>: <i>sic</i> v <i>vere</i> o p, sed ille semper, hic saepe <i>e</i> pro <i>ae</i> ponit 28. <i>m. doctrinae</i> c. codd: <i>ma-</i> <i>lam doctrinam</i> edd pr <i>ex: de</i> v</p>
--	---

παῖσαν τὴν γῆν. 2. Ὅπου δὲ ὁ ποιμὴν ἐστίν, ἐκεῖ ὡς πρόβατα ἀκολουθεῖτε· πολλοὶ γὰρ λύκοι κωδίσις ἡμφιεσμένοι ἠδονῇ κακῇ αἰχμαλωτίζουσιν τοὺς θεοδρόμους· ἀλλ' ἐν τῇ ἐνότητι ὑμῶν οὐχ ἔξουσιν τόπον.

III. Ἀπέχεσθε οὖν τῶν κακῶν βοτανῶν, ἄσυνας Ἰησοῦς Χριστὸς οὐ γεωρ-
 5 γεῖ, ἀλλ' ὁ ἀνθρωποκτόνος θῆρ, διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτοὺς φυτεῖαν πατρὸς,
 ἀλλὰ σπέρμα τοῦ πονηροῦ. Οὐχ ὅτι παρ' ὑμῖν μερισμὸν εὐρών, ταῦτα
 γράφω, ἀλλὰ προασφαλίζομαι ὑμᾶς ὡς τέκνα θεοῦ. 2. Ὅσοι γὰρ
 Χριστοῦ εἰσίν, οὗτοι μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσίν· ὅσοι δ' ἂν ἐκκλίνωσιν αὐτοῦ
 καὶ τὴν κοινωνίαν ἀσπάζονται μετὰ τῶν κατηραμένων, οὗτοι σὺν
 10 αὐτοῖς ἐκκοπήσονται· οὐ γὰρ εἰσιν γεώργιον Χριστοῦ, ἀλλ' ἐχθροῦ
 σπορά· οὐ βυσθεῖτε πάντοτε εὐχαῖς τοῦ προκαθεζομένου ὑμῶν
 ποιμένος, τοῦ πιστοτάτου καὶ πραοτάτου. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς
 ἐν κυρίῳ· ὅσοι ἂν μετανοήσαντες ἔλθωσιν ἐπὶ τὴν ἐνότητα τῆς ἐκκλησίας,
 προσδέχεσθε αὐτοὺς μετὰ πάσης πραότητος, ἵνα διὰ τῆς χρηστό-
 15 τητος καὶ τῆς ἀνεξικακίας ἀνανήψαντες ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου πα-
 γίδος, ἄξιοι Ἰησοῦ Χριστοῦ γενόμενοι, σωτηρίας αἰωνίου τύχωσιν
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ. 3. Ἀδελφοί, μὴ πλανᾶσθε· εἴ τις σχίζοντι
 ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀκολουθεῖ, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσει· καὶ εἴ
 τις οὐκ ἀφίσταται τοῦ ψευδολόγου κήρυκος, εἰς γέενναν κατακρι-
 20 θήσεται· οὔτε γὰρ εὐσεβῶν ἀφίστασθαι χρή, οὔτε δὲ δυσσεβέσιν
 συγκεῖσθαι δεῖ. 4. Εἴ τις ἐν ἀλλοτρίᾳ γνώμῃ περιπατεῖ, οὗτος οὐκ ἔστιν
 Χριστοῦ οὔτε τοῦ πάθους αὐτοῦ κοινωνός· ἀλλ' ἔστιν ἀλώπηξ, φθορεὺς
 ἀμπελώνος Χριστοῦ· τῷ· τοιοῦτῳ μὴ συναναμίγνυσθε, ἵνα μὴ συν-
 ἀπόλησθε αὐτῷ, κἂν πατὴρ ᾦ κἂν υἱὸς κἂν ἀδελφὸς κἂν οἰκεῖος.
 25 Οὐ φείσεται γὰρ σου, φησίν, ὁ ὀφθαλμὸς ἐπ' αὐτῷ. 5. Τοῖς
 μισοῦντας οὖν τὸν θεὸν μισεῖν χρή καὶ ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς
 αὐτοῦ ἐκτέχεσθαι· οὐ μὴν καὶ τύπτειν αὐτοὺς ἢ διώκειν, καθὼς

2. 1. πρόβατον v | 3. οὐκ ἔξουσι
 v — Cf. Matth. 7, 14.

III, 1. 6. εὐρών: εὐρον G¹ — ἀλλὰ
 προασφ. κτλ.] Cf. Ign. Eph. 8, 1.

2. 14. προσδέχεσθαι v | 17. τοῦ:
 Ἰησοῦ c — Cf. Const. ap. VI c. 18, 1.
 — ἀνανήψαντες κτλ.] II Tim. 2, 26.

3. 20. δὲ om c — μὴ πλανᾶσθε
 κτλ.] I Cor. 6, 9. 10.

4. 23. συναναμίγνυσθε m | ἐπ': ἐν c —
 ἀλώπηξ κτλ.] Cf. Cant. 2, 15. Const.

ap. VI c. 13; c. 18, 2. 3. — οὐ φείσ.
 κτλ.] Deut. 13, 8.

5. Theod. Stud. Ep. II 155 ad
 Theoph., Migne, Patr. gr. t. 99 p.
 1485 (— μὴ εἰδότα θεόν). — 27. ἐκτέ-
 χεσθαι c. c: ἐκτετήκεσθαι m, ἐκτετι-

* * *

2. 1. ergo: et p | est pastor o | 2.
 voluptate em coll G: voluntate codd

III, 1. 5. ab herbis em coll G: a
 verbis codd | quas: quae codd | 7.

in omnem terram. 2. Ubi ergo pastor est, illuc sicut oves congregamini. Multi enim lupi pellibus ovium induti voluptate mala captivant decurrentes ad Deum, sed in unitate vestra non inveniunt locum.

III. Abstinetes itaque vos ab herbis malis, quas Iesus 5 Christus non seminavit, sed hominum interfectoria bestia, propter quod non sunt plantatio patris, sed seminarium nequissimi. Non igitur separationem inveniens apud vos haec scribo, sed muniens vos ut filios Dei. 2. Quotquot enim sunt Christi, ipsi sunt cum episcopo. Qui autem declinant eum vel communionem eius et 10 sociant se cum maledicis, ipsi cum illis simul abscinduntur; non enim sunt agricolae Christi, sed inimici seminarium, a quibus eruamini semper precibus assidentis pastoris vestri fidelissimi et mitissimi. Rogo itaque vos in Domino: quicumque paenitentes venerint ad unitatem ecclesiae, suscipite eos cum omni 15 mansuetudine, ut per utilitatem et bonam demonstrationem de luto et muscipula diaboli eruti et digni Iesu Christo effecti sempiternam salutem percipiant in regno Christi. 3. *Nolite ergo errare, fratres.* Qui enim separatim a veritate secutus fuerit, *regnum Dei non hereditabit*; et qui non discesserit a 20 falsiloquo praedicatorum, in gehennam damnabitur. Unde nec a iustis discedere neque iniustis appropinquare oportet. 4. Quicumque enim in aliena sententia ambulaverit, ipse non est Christi nec passionis eius particeps, sed est fraudator et corruptor vineae Christi. Tali ne commisceamini, ne simul cum 25 eo pereatis, nec si pater sit vel filius aut frater aut domesticus. *Non enim, inquit, parcat oculus tuus super eum.* 5. *Qui ergo odio habent Deum, oportet etiam vos eos odire et super inimicos eius tabescere.* Non quidem nos persequi eos aut percu-

<p><i>plantationes</i> p 8. <i>igitur</i> c. codd: <i>ergo</i> edd pr <i>scribo</i>: add <i>vobis</i> v <i>muniens</i> c. codd (<i>inveniens</i> p): praem ut Z</p>	<p>edd pr <i>separatus</i> p 20. <i>fuerit</i> h. l. c. f v: a. <i>secutus</i> o edd pr, om p 21. <i>falsiloquio</i> o <i>gehenna</i> v <i>unde</i>: add <i>itaque</i> v <i>nec a</i>: <i>neque</i> ab p</p>
<p>2. 9 sq. <i>cum ep.</i>: <i>episcopi</i> f o 11. <i>maledicis</i> c. codd: <i>maledictis</i> con Cot Z <i>simul</i> omp 17. <i>et muscipula</i>: <i>amusc.</i> p</p>	<p>4. 26. <i>vel</i>: <i>aut</i> o 27. <i>inquit</i>: p. <i>parcat</i> v</p>
<p>3. 19. <i>qui</i> c. f p v: <i>quicumque</i> o</p>	<p>5. 29. <i>nos</i>: p. <i>eos</i> o 2. <i>si</i> c. fo:</p>

τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν κύριον καὶ θεὸν, ἀλλ' ἐχθροὺς μὲν ἠγεῖσθαι καὶ χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτῶν, νουθετεῖν δὲ αὐτοὺς καὶ ἐπὶ μετάνοιαν παρακαλεῖν, ἂν ἄρα ἀκούσωσιν, ἂν ἄρα ἐνδῶσιν. 6. Φιλάνθρωπος γάρ ἐστιν ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πάντα ἀνθρώπους
 5 θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· διὸ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει τὸν ὑετὸν ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους· οὐ τῆς χρηστότητος θέλων καὶ ἡμᾶς εἶναι μιμητὰς ὁ κύριος λέγει· *Γίνεσθε τέλειοι, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν.*

10 IV. Ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· διὸ καὶ θαρρῶν γράφω τῇ ἀξιοθέῳ ἀγάπῃ ὑμῶν, παρακαλῶν ὑμᾶς μιᾷ πίστει καὶ ἐνὶ κηρύγματι καὶ μιᾷ εὐχαριστίᾳ χρῆσθαι· μία γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἐν αὐτοῦ τὸ αἷμα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυθέν· εἷς γὰρ ἄρτος τοῖς πᾶσιν ἐθρύφθη καὶ ἐν ποτήριον
 15 τοῖς ὅλοις διενεμήθη· ἐν θυσιαστήριον πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ εἰς ἐπίσκοπος ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς διακόνοις, τοῖς συνδούλοις μου· 2. ἐπεὶπερ καὶ εἷς ἀγέννητος, ὁ θεὸς καὶ πατήρ, καὶ εἷς μονογενὴς υἱός, θεὸς λόγος καὶ ἄνθρωπος, καὶ εἷς ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐν δὲ καὶ τὸ κήρυγμα καὶ ἡ πίστις μία καὶ τὸ βάπτισμα
 20 ἐν καὶ μία ἡ ἐκκλησία, ἣν ἰδρύσαντο οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἀπὸ περάτων ἕως περάτων ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ οἰκείοις ἰδρῶσι καὶ πόνοις. 3. Καὶ ὑμᾶς οὖν χρῆ ὡς λαὸν περιούσιον καὶ ἔθνος ἅγιον ἐν ὁμονοίᾳ πάντα ἐν Χριστῷ ἐπιτελεῖν. *Αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν ὑποτάγητε ἐν φόβῳ θεοῦ· αἱ παρθένοι τῷ Χριστῷ ἐν*
 25 *ἀφθαρσίᾳ, οὐ βδελυσσόμεναι γάμον, ἀλλὰ τοῦ κρείσσονος ἐφιέμεναι, οὐκ ἐπὶ διαβολῇ συναφείας, ἀλλ' ἕνεκα τῆς τῶν νόμων μελέτης· τὰ τέκνα πειθαρχεῖτε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν καὶ στέργετε αὐτοὺς ὡς συνεργοὺς θεοῦ εἰς τὴν ὑμετέραν γέννησιν· οἱ δοῦλοι ὑποτάγητε τοῖς κυρίοις ἐν θεῷ, ἵνα Χριστοῦ ἀπελεύθεροι γένησθε·*

κέσθαι v | 1. τὸν κύριον καὶ c. m v: κύριον τὸν c | 2. δὲ c. m v: τε c cf. L — τὸς μισοῦντας κτλ.] Ps. 138, 21. Cf. Ps. 118, 158. — καθὼς κτλ.] I Thess. 4, 5.
 6. 6. τὸν ὑετὸν om v — πάντα κτλ.] I Tim. 2, 4. — τὸν ἥλιον κτλ.] Matth. 5, 45. Cf. Const. ap. I c. 2, 2; II c. 14, 4; VII c. 2, 2. — γίνεσθε κτλ.] Matth. 5, 48. IV, 1. 16. ἅμα c. m v G¹: σὺν c 2. 19. ἡ c. m: om c v | 20. ἅγιοι om c | 21. τοῦ om c — Cf. Philipp. 2. 3. — μονογενὴς κτλ.] Ioann. 1, 18. 1. — τ. πνεῦμα τ. ἀλ.] Ioann. 14, 17; 15, 26; 16, 13. — πίστις κτλ.] Eph. 4, 5.

tere oportet *secundum gentes*, quae non noverunt Deum, sed inimicos arbitrari et separari ab eis et monere eos et ad paenitentiam provocare, si forte audiant et adquiescant. 6. Amator enim hominum est Deus noster, et *vult omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire*. Propter quod et solem ⁵ suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos. Cuius utilitatis etiam nos Dominus volens esse imitatores dicit: *Estote perfecti, sicut et pater vester caelestis perfectus est*.

IV. Ego confido in vobis in Domino, quia nihil aliud ¹⁰ sapietis. Propterea fiducialiter scribo Deo dignae dilectioni vestrae, rogans vos, ut instetis uni fidei, uni praedicationi, una gratiarum actione utentes. Una est enim caro Domini Iesu et unus eius sanguis, qui pro nobis effusus est, unus etiam panis pro omnibus confractus et unus calix totius ecclesiae et unus ¹⁵ episcopus simul cum omni presbyterio et diaconis conservis meis, 2. quia et unus est ingenitus Deus pater et unus *unigenitus filius*, *Deus verbum* et homo, et unus paraclitus, *spiritus veritatis*; una etiam praedicationis et *fides una* et *unum baptismum* et una ecclesia, quam fundaverunt sancti apostoli a finibus ²⁰ usque ad fines in sanguine Christi propriis sudoribus et laboribus. 3. Et vos ergo oportet sicut *populum sacerdotalem et gentem sanctam* in concordiam omnes in Christo consummari. *Mulieres vero viris vestris subditae estote* in timore Dei; virgines Christo in incorruptione, non exsecrantes nuptias, sed ²⁵ meliora diligentes, non in criminatione contagii, sed propter legis meditationem. *Filii subditi estote parentibus vestris* et diligite eos tanquam cooperarios Dei ad vestram generationem. *Servi subditi estote dominis vestris* in Deo, ut Christi liberti

3. 26. *διαβολῆς* v | 28. *θεοῦ* om c |
* * *
ne p v

6. 5. *venire: provenire* p
IV, 1. 10. *in* pr c. f p: *de* o v |
11. *sapietis* c. p: *sapitis* f o v | *dilectionis* p | 13. *actiones* p | *enim:*
est p | 16. *conservis:* *praem et o*

Patr. apost. II,

2. 17. *quia et: et quia* p | 18. *spiritus* om v

3. 25. *incorruptione* c. f o p: *in-*
corrupte p*, *corruptione* v | 26. *con-*
tagii: p ad oram, in textu *coniugii* |
27. *fili:* *filioli* v | 28. *cooperarios* c.
f o: *cop.* v, *oper.* p | *generatio-*
nem: *procreationem* p | 4. *a:* ab v

οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν ὡς ὁμοδούλους θεῶ, ὡς οἰκεῖον σῶμα, ὡς κοινωνοὺς βίου καὶ συνεργοὺς τεκνογονίας· αἱ παρθένοι μόνον τὸν Χριστὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχετε καὶ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἐν ταῖς ψυχαῖς φωτιζόμεναι ὑπὸ τοῦ πνεύματος. 4. Ὀναίμην ὅμων τῆς ἀγιωσύνης ὡς Ἡλία, ὡς Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὡς Μελχισεδέκ, ὡς Ἐλισσαίου, ὡς Ἱερεμίου, ὡς τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὡς τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ, ὡς Τιμοθέου, ὡς Τίτου, ὡς Εὐδοδίου, ὡς Κλήμεντος, τῶν ἐν ἀγνεῖα ἐξελεθόντων τὸν βίον. 5. Οὐ φέγων τοὺς λοιποὺς μακαρίους, ὅτι γάμοις προσωμίλησαν, τούτων ἐμνήσθη ἄρτι· εὐχομαι γὰρ ἄξιος θεοῦ εὐρεθῆναι πρὸς τοῖς ἔχουσιν αὐτῶν εὐρεθῆναι ἐν τῇ βασιλείᾳ ὡς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὡς Ἰωσήφ καὶ Ἡσαΐου καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν, ὡς Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων τῶν γάμοις προσομιλησάντων· ἀλλ' ὑπὸ προθυμίας τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα ἐπ' ἐνοίας αὐτὸς ἔσχον ἐκείνους. 6. Οἱ πατέρες ἐκτρέφετε τοὺς ἐαυτῶν παῖδας ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου, καὶ διδάσκετε αὐτοὺς τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τέχνας πρὸς τὸ μὴ ἀργία χαίρειν. Καλῶς δέ, φησὶν, ἐκτρέφει πατὴρ δίκαιος, ἐπὶ υἱῷ συνετιῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία αὐτοῦ. Οἱ κύριοι εὐμενῶς τοῖς οἰκέταις προσέχετε, ὡς ὁ ἅγιος Ἰωβ ἐδίδαξεν· μία γὰρ φύσις καὶ ἐν τῷ γένος τῆς ἀνθρωπότητος· ἐν γὰρ Χριστῷ οὔτε δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος. 7. Οἱ ἄρχοντες πειθαρχεῖτωσαν τῷ καίσαρι, οἱ στρατιῶται τοῖς ἄρχου-

4. ψυχαῖς c. L: εὐχαῖς G, add ἀγιωσύνης c — λαὸν κτλ.] Deut. 7, 6; 14, 2; 24, 18. 19. Cf. Tit. 2, 4. I Petr. 2, 9. — αἱ γυναῖκες] Eph. 5, 22. Col. 3, 18. Cf. Const. ap. I c. 8, 1; VI c. 29, 1. — αἱ παρθένοι κτλ.] Cf. Const. ap. IV c. 14, 2. — τὰ τέχνα] Eph. 6, 1. Col. 3, 20. — οἱ δοῦλοι] Eph. 6, 5. Col. 3, 22. — Χρ. ἀπελεύθεροι] Cf. I Cor. 7, 22. — οἱ ἄνδρες] Eph. 5, 25. Col. 3, 19. — ὡς οἰκεῖον σ. — τεκνογονίας] Cf. Const. ap. VI c. 20, 2.

4. 5. ἀγιωσύνης: ἀγάπης c | 7 sq. Εὐδοδίου v — Κλήμεντος] Cf. Ep. ad Mar. 4, 1 not.

5. 9. μακαρίους c. m v: praem τοὺς c | ὠμίλησαν c | 12. ὡς Ἰωσήφ: praem καὶ c | 15. αὐτὸς em: αὐτοὺς codd — Παύλου] Amplectitur Ignatiaster opinionem Clementis Al. Strom. III c. 6, 53 p. 435 et aliorum quorundam ortam ex pravo intellectu Paulinorum textuum Philipp. 4, 3 et I Cor. 9, 5, quam refert etiam, nec refellit Eusebius H. E. III c. 30, ut modeste fit a Nicephoro II c. 44, quaeque per Origenem initio Explanationum in Ep. ad Rom. (ed. De la Rue IV, 461) simpliciter cum opposita sententia proponitur. COTELIER. — ἀλλ'] Haec particula respondet

efficiamini. *Viri diligite uxores vestras* sicut conservas in Deo ut proprium corpus, sicut socias vitae et cooperatrices ad filiorum procreationem. Virgines solum Christum prae oculis habete et eius patrem in animabus vestris illuminatae a spiritu sancto. 4. Memor sum sanctitatis vestrae sicut Heliae, sicut ⁵ Iesu Nave, sicut Melchisedech, sicut Helisaei, sicut Hieremiae, sicut Iohannis Baptistae, sicut dilectissimi discipuli, sicut Timothei, sicut Titi, sicut Euodii, sicut Clementis vel eorum, qui in castitate de vita exierunt. 5. Non detraho autem ceteris beatis, qui nuptiis copulati fuerunt, quorum nunc memini. Opto ¹⁰ enim Deo dignus ad vestigia eorum in regno ipsius inveniri, sicut Abraham et Isaac et Iacob, sicut Ioseph et Esaias et ceteri prophetae, sicut Petrus et Paulus et reliqui apostoli, qui nuptiis fuerunt sociati: qui non libidinis causa, sed posteritatis subrogandae gratia coniuges habuerunt. 6. Patres *nutrite filios vestros* ¹⁵ *in eruditione et disciplina Domini* et docete eos sacras litteras et artes honestas, ut non otio gaudeant. *Bene enim, inquit, nutrit pater iustus; in filio autem sapiente laetabitur cor eius.* Domini benigne domesticos vestros intendite, sicut sanctus Iob docuit. Una enim est natura et unum genus hominum. *In* ²⁰ *Christo autem neque servus est neque liber.* 7. Principes subditi estote Caesari, milites principibus, diaconi presbyteris ut

vocabulo οὐ (ψέγων) in initio versus. Auctor iam exponit, quamobrem sanctorum mentionem fecerit, qui in castitate de vita exierunt, scilicet studio ac propensione animi ad rem. Moneo autem, locum teste versione vetere latina iam olim corruptum fuisse et editores fidem habentes et codici Nydprucciano, qui est nullus, et versioni latinae alios alia proposuisse. Zahn ex gr. legit (προσομιλησάντων)· οὐχ ὑπὸ προθυμίας δὲ τῆς περὶ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐπ' ἐννοίας ἐαντῶν τοῦ γένους ἔσχον γυναικάς. Haud dubie lectio codicum voce αὐτούς mutata in αὐτός praeferenda est.

6. 17. ἀργεῖα v — ἐκτρέφετε κτλ.] Eph. 6, 4. — τέχνας] Cf. Const. ap. II c. 61. 63; IV c. 2. — καλῶς κτλ.] Prov. 23, 24. — Ἰώβ] sc. 31, 13—15. — ἐν Χριστῷ κτλ.] Gal. 3, 28.

* * *

5. 9. detraho c. f o p: traho v | 12. Esaias: Isaias f, Ys. o | 13. et Paulus c. f v: om p, in o erasum et in marg. notatum: de Paulo negat Hieronymus | apostoli: in o erasum | 14. posteritatis: potestatis p, sed corr.

6. 19. domesticos c. codd: praem in edd pler | 20. est om o

σιν· οἱ διάκονοι τοῖς πρεσβυτέροις ὡς ἱερεῦσιν, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι καὶ ὁ λοιπὸς κληρὸς ἅμα παντὶ τῷ λαῷ καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ καίσαρι τῷ ἐπισκόπῳ, ὁ ἐπίσκοπος τῷ Χριστῷ, ὡς ὁ Χριστὸς τῷ πατρὶ· καὶ οὕτως ἡ ἐνό-
 5 τῆς διὰ πάντων σώζεται. 8. Ἔστωσαν δὲ καὶ αἱ χῆραι μὴ ῥεμβοί, μὴ λίχνοι, μὴ περιτροχάδες, ἀλλ' ὡς Ἰουδίθ ἢ σεμνοτάτῃ, ὡς ἢ Ἄννα ἢ σωφρονεστάτῃ. Ταῦτα οὐχ ὡς ἀπόστολος διατάσσομαι (τίς γάρ εἰμι ἐγώ, ἢ τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς μου, ἵνα ἰσότημον ἑαυτὸν ἐκείνων εἴπω;), ἀλλ' ὡς συστρατιώτης ὑμῶν ὑπο-
 10 φωνητοῦ τάξιεν ἐπέχων.

V. Ἀδελφοί μου, λίαν ἐκκέχυμαι ἀγαπῶν ὑμᾶς, καὶ ὑπεραγαλλόμενος ἀσφαλιζομαι ὑμᾶς· οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλὰ δι' ἐμοῦ ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἐν ᾧ δε-
 δεμένος φοβοῦμαι μᾶλλον· ἔτι γάρ εἰμι ἀναπάρτιστος· ἀλλ' ἡ προσευχὴ ὑμῶν εἰς θεὸν με ἀπαρτίσει, ἵνα ἐν ᾧ ἐκλήθην ἐπιτύχω, προσφυγῶν τῷ εὐαγγελίῳ
 15 ὡς σαρκὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὡς πρεσβυτέρῳ ἐκκλησίας.
 2. Καὶ τοὺς προφήτας δὲ ἀγαπῶ ὡς Χριστὸν καταγγείλαντας, ὡς τοῦ αὐτοῦ πνεύματος μετασχόντας, οὐ καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ὡς γὰρ οἱ ψευδοπροφήται καὶ οἱ ψευδαπόστολοι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἴλκυσαν πονηρὸν καὶ ἀπατηλὸν καὶ λαοπλάνον πνεῦμα, οὕτω καὶ οἱ προφήται καὶ
 20 οἱ ἀπόστολοι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀγαθὸν καὶ ἡγεμονικὸν ἀληθές τε καὶ διδασκαλικὸν ἔλαβον παρὰ θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐθὲς πνεῦμα. 3. Εἰς γὰρ ὁ θεὸς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης· εἰς ὁ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων εἰς τε δημιουργίαν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν καὶ πρόνοιαν πρόσφορον καὶ κατάλληλον· εἰς δὲ καὶ ὁ
 25 παράκλητος, ὁ ἐνεργήσας ἐν Μωσῇ καὶ προφήταις καὶ ἀποστόλοις.
 4. Πάντες οὖν οἱ ἅγιοι ἐν Χριστῷ ἐσώθησαν, ἐλπίσαντες εἰς αὐτὸν καὶ αὐτὸν ἀναμείναντες, καὶ δι' αὐτοῦ σωτηρίας ἔτυχον, ὄντες ἀξιαγάπητοι

7. 1. ὡς ἱερεῦσιν c. L: ἀρχιερεῦσιν G²

8. 6. μὴ pr c. m v: μηδὲ c | 9. ἑαυτὸν: ἑμαντὸν c | 10. ἐπέχων: ἔχων c — Cf. Const. ap. III c. 6, 3. — Ἰουδίθ κτλ.] Cf. Judith 8, 4. 6. — Ἄννα κτλ.] Cf. Luc. 2, 36. 37. — οὐχ ὡς ἀπόστολος] Cf. Ign. Rom. 4, 3. Eph. 3, 1. Trall. 3, 3. — τίς κτλ.] II Reg. 7, 18. — συστρατιώτης] Cf. Philipp. 2, 25.

V, 1. 15. πρεσβυτέρῳ c

2. 21. τε om c | ἔλαβον π. θεοῦ c. m v cf. L: om c — ἅγιον πν. κτλ.] Ps. 50, 12. 13. 14.

3. 25. Μωσεῖ m — εἰς ὁ μεσ.] I Tim. 2, 5. — ὁ ἐνεργήσας κτλ.] Cf. Pseudoig. Philipp. 1, 3.

* * *

7. 3. Cesar p | oboediant om v | 4. conservatur c. v: conservetur p, servatur f o

sacerdotibus. Presbyteri vero et diaconi atque omnis clerus simul cum omni populo et militibus atque principibus, sed et Caesare, oboediant episcopo, episcopus vero Christo, sicut Christus patri; et ita unitas per omnia conservatur. 8. Sint autem viduae non vagae neque gulosae neque protervae, sed pudicae⁵ et sobriae, sicut Iudith et Anna. Haec autem non sicut apostolus praecipio (*quis enim sum ego, aut quae domus patris mei, ut aequalem me illis dicam?*), sed sicut commilito vester, oboedientiae ordinem continens.

V. Fratres mei, valde pronus sum ad dilectionem vestram,¹⁰ superexsultans de unanimitate vestra. Moneo enim vos, non ego, sed Dominus Iesus per me, in quo vinctus sum. Adhuc magis timeo, quia nondum perfectus sum; sed oratio vestra faciet me perfectum apud Deum, ut illum, in quo vocatus sum, merear adipisci, confugiens ad evangelium tanquam ad corpus¹⁵ Iesu Christi, et ad apostolos tanquam ad presbyterium ecclesiae. 2. Et prophetas quidem diligo ut Christum praenuntiantes, continentes eius spiritum, sicuti et apostoli. Sicuti enim pseudo-prophetae et pseudoapostoli unum eundemque malignum et seductorem et populum errare facientem spiritum assumpserunt:²⁰ sic iterum veri prophetae et veri apostoli unum eundemque *sanctum spiritum* et bonum, *principalem* et verum atque doctorem per Christum acceperunt *spiritum*. 3. Unus enim Deus veteris et novi testamenti, *unus et mediator Dei et hominum*, ad facturam intellegibilem et sensibilem et providentiam ge-²⁵rens omnium. Unus quoque et paraclitus, qui operabatur in Moyse et prophetis et apostolis. 4. Omnes enim sancti in Christo salvati sunt, in ipsum sperantes atque ipsum exspectantes; et per ipsum salutem adepti sunt, qui erant digni dilectione et

8. 4. <i>sint</i> : sunt p		7. <i>quis</i> : qui		em coll G: <i>sanctum</i> f v, <i>spiritum</i> o
p 8. <i>sicut</i> om v				p et pr c. p v: om f o <i>bonum</i> :
V, 1. 14. <i>illum</i> c. p v: <i>eum</i> f o				<i>verum</i> v, sed suprascriptum est <i>bo-</i>
15 sq. <i>tanquam</i> — <i>apostolos</i> : om p				<i>num</i>
2. 17 sq. <i>continens</i> p		18. <i>sicuti</i> bis c.		3. 24. <i>veteris</i> : <i>verus</i> o 28. <i>ipsum</i>
o p v: <i>sicut</i> f		19. <i>unum</i> : <i>hamum</i> o		a. <i>expectantes</i> om v 2. <i>communis</i>
<i>eundem</i> p		22. <i>sanctum spiritum</i>		em: <i>communi</i> codd

καὶ ἀξιοθαύμαστοι ἅγιοι, ὑπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ μαρτυρημένοι ἐν τῇ εὐαγγελίῳ τῆς κοινῆς ἐλπίδος.

VI. Ἐάν τις θεὸν νόμου καὶ προφητῶν κηρύττει ἓνα, Χριστὸν δὲ ἀρνῆται υἱὸν εἶναι θεοῦ, ψεύστης ἐστίν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ διάβολος· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος τῆς κάτω περιτομῆς Ψευδοϊουδαῖος. 2. Ἐάν τις ὁμολογῇ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ἀρνῆται δὲ τὸν θεὸν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, οὐκ εἶναι λέγων τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν πατέρα τοῦ Χριστοῦ, ὁ τοιοῦτος ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ διάβολος· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος Σίμωνος τοῦ μάγου, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀγίου πνεύματος μαθητῆς. 3. Ἐάν τις λέγῃ μὲν ἓνα θεόν, ὁμολογῇ δὲ καὶ Χριστὸν Ἰησοῦν, φιλὸν δὲ ἀνθρώπον εἶναι νομίζῃ τὸν κύριον, οὐχὶ θεὸν μονογενῆ καὶ σοφίαν καὶ λόγον θεοῦ, ἀλλ' ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος αὐτὸν εἶναι νομίζῃ, ὁ τοιοῦτος ὄφεις ἐστίν, ἀπάτην καὶ πλάνην κηρύττων ἐπ' ἀπωλείᾳ ἀνθρώπων· καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος πένης τὴν διάνοιαν ὡς ἐπίκλην Ἐβίων. 4. Ἐάν τις ταῦτα μὲν ὁμολογῇ, φθορὰν δὲ καὶ μολυσμὸν καλῆ τὴν νόμιμον μίξιν καὶ τὴν τῶν παίδων γένεσιν ἢ τινα τῶν βρωμάτων βδελυκτά, ὁ τοιοῦτος ἔνοικον ἔχει τὸν δράκοντα τὸν ἀποστάτην. 5. Ἐάν τις πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογῇ καὶ τὴν κτίσιν ἐπαινῇ, δόκησιν δὲ λέγῃ τὴν ἐνσωμάτωσιν καὶ τὸ πάθος ἐπαισχύνηται, ὁ τοιοῦτος ἤρηται τὴν πίστιν οὐχ ἦττον τῶν χριστοφόρων Ἰουδαίων. 6. Ἐάν τις ταῦτα μὲν ὁμολογῇ, καὶ ὅτι θεὸς λόγος ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι κατέκει, ὧν ἐν ἑαυτῷ ὁ λόγος, ὡς ψυχὴ ἐν

4. 1. Ἰησοῦ om c

VI. Cf. Const. ap. VI c. 10. 16. 26.

1. 3. κηρύττει c. c: κηρύττει v, κηρύττειν m | 4. ἀρνῆται c. c: ἀρνεῖται m v — πατὴρ — διάβολος] Ioann. 8, 44.

2. 6. ἀρνεῖται m v | 10. ἀγίου πνεύματος c. m v L: Χριστοῦ c — ἐν τ. ἀλ. οὐχ ἔστηκεν] Ioann. 8, 44.

3. 11. λέγει v | ὁμολογεῖ m v | 12 sq. νομίζει bis v | 15. κηρύττει c | 16. ἐπίκλην Ἐβίων em Morel: ἐπὶ κλίην βιῶν G² — θεὸν μονογενῆ] Habes hanc

vocem non solum saepe in Const. ap. (III c. 17; V c. 20, 5; VII c. 28, 3; c. 43, 1; VIII c. 7, 1; c. 35), sed etiam apud patres post synodum Nicaenam viventes. Cf. Greg. Nyss. Or. cat. magn. praef. Quod non s. tres dii, Migne, Patr. gr. t. 45 p. 129 sq. Vox igitur nequaquam Arianum indicat. — ἐκ ψυχῆς κτλ.] Cf. supra Philipp. 5, 1. — πένης τ. δ.] Orig. De princ. IV c. 22 (ed. De la Rue I, 183): οἱ πτωχοὶ τῇ διανοίᾳ Ἐβριοναῖοι τῆς πτωχείας τῆς διανοίας ἐπώνυμοι

digni laude, sanctificati a Christo Iesu, testificantes in evangelio spei communis.

VI. Si quis Deum legis et prophetarum unum praedixerit, Christum autem negaverit filium esse Dei, mendax est, quomodo et *pater* eius *diabolus*; et est huiusmodi inferioris circumcisionis Pseudoiudaeus. 2. Si autem quis confitetur Christum Iesum Dominum, negat autem Deum legis et prophetarum patrem esse Christi, hic *in veritate non stat*, quomodo nec *pater* eius *diabolus*; et est huiusmodi Simonis magi, et non sancti spiritus discipulus. 3. Si quis autem dicit unum Deum confiteturque et Christum Iesum, hominem vero purum putans Dominum et non Deum unigenitum et sapientiam et verbum Dei, sed ex anima et corpore eum esse existimans, huiusmodi serpens est seductor, errorem praedicans ad perditionem hominum; huiusmodi pauper est sensu, sicuti vocatur et adinventor ipsius erroris Hebion. 4. Si quis enim haec confitetur, corruptionem vero et coinquinationem vocat legitimam mixtionem et filiorum procreationem, aut aliquam escam execrabilem putat, huiusmodi cohabitorem habet *draconem apostatam*. 5. Si quis enim patrem et filium et spiritum sanctum confitetur et creaturam laudat, simulationem vero dicit incarnationem et passionem erubescit confiteri, huiusmodi fidem abnegat nihilo minus quam interfectores Christi Iudaei. 6. Si quis autem haec confessus fuerit, et quia Deus verbum in humano corpore habitavit, sicut et anima in corpore, propter quod inhabitare dicimus

Propius Pseudoignatius ad Euseb. H. E. III c. 27, 6 (τῆς τοιαύθου λελόγησιν προσηγορίας, τοῦ Ἐβιωναίων ὀνόματος, τὴν τῆς διανοίας πτωχείαν ἀδύτων ὑποφαίνοντος· ταύτη γὰρ ἐπίκλην ὁ πτωχὸς παρ' Ἑβραίοις ὀνομάζεται) accedit et iure hunc locum ante oculos habuisse putatur.

4. 17. ὁμολογεῖ v | καλεῖ m | 18. γέννησιν c — Cf. Const. ap. VI c. 10, 2; c. 26, 2. — δράκοντα] Iob 26, 13.
5. 21. λέγει v | ἐνσώματον c |

ἐπαισχύνεται m

* * *

VI, 1. 3. *unum*: add *non* p
2. 6 sq. *Iesum Chr.* v
3. 11. *confiteturque* c. f o: *confite-
tur namque* p v | *et c. p v*: om
f o | 12. *Dominum*: *Deum* p | 16.
Hebion c. codd cf. Trall. 11, 1: *Ebion*
edd pr
4. 19. *habet cohabitorem* o
5. 20. *patrem*: *Christum* p
6. 25 sq. *propter* — *corpore*: om p |

σώματι διὰ τὸ ἔνοικον εἶναι θεόν, ἀλλ' οὐχὶ ἀνθρωπίαν ψυχὴν, λέγει δὲ τὰς παρανόμους μίξεις ἀγαθόν τι εἶναι καὶ τέλος εὐδαιμονίας ἡδονὴν τίθηται, οἷος ὁ ψευδώνυμος Νικολαΐτης, οὗτος οὔτε φιλόθεος οὔτε φιλόχριστος εἶναι δύναται, ἀλλὰ φθορεὺς τῆς οικείας σαρκὸς καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἀγίου πνεύματος κενὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλλότριος. 7. Οἱ τοιοῦτοι πάντες στήλαι εἰσιν καὶ τάφοι νεκρῶν, ἐφ' οἷς γέγραπται μόνον ὀνόματα νεκρῶν ἀνθρώπων. 8. Φεύγετε οὖν τὰς κακοτεχνίας καὶ ἐνέδρας τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου, μήποτε οἱ θλιβέντες ἐξασθενήσετε ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλὰ πάντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ γίνεσθε ἐν ἀμερίστῃ καρδίᾳ καὶ ψυχῇ θελοῦσῃ, σύμψυχοι, τὸ ἐν φρονοῦντες, πάντοτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν δοξάζοντες, ἐν τε ἀνέσει καὶ κυνδύνοις καὶ ἐν λύπαις καὶ ἐν χαρμοναῖς. 9. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι εὐσυνειδητὸς εἰμι ἐν ὑμῖν καὶ οὐκ ἔχει τις καυχῆσασθαι οὔτε λάθρα οὔτε φανερώς, ὅτι ἐβάρησά τινα ἢ ἐν μικρῷ ἢ ἐν μεγάλῳ. Καὶ πᾶσιν, ἐν οἷς ἐλάλησα, εὐχομαι, ἵνα μὴ εἰς μαρτυρίαν αὐτὸ κτήσωνται.

VII. Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα με ἠθέλησάν τινες πλανῆσαι, ἀλλὰ τὸ πνεῦμά μου οὐ πλανᾶται· παρὰ γὰρ θεοῦ αὐτὸ εἴληφα· οἶδεν γὰρ, πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει καὶ τὰ κρυπτὰ ἐλέγχει. Ἐκραύγασα μεταξὺ ὧν ἐλάλουν, μεγάλη φωνῇ (οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ θεοῦ). Τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς διακόνοις. 2. Εἰ δὲ ὑποπτεῦτέ με ὡς προμαθόντα τὸν μερισμὸν τινῶν λέγειν ταῦτα, μάρτυς μοι, δι' ὃν δέδεμαι, ὅτι ἀπὸ στόμα-

6. 1. ἀνθρωπίαν c. c: ἀνθρωπίαν m v | 2. λέγει v | 3. τίθεται v | 5. διὰ τοῦτο om c — ἐν ἀνθρ. σώματι κατόκει] Supra (Philipp. 6, 2) Pseudoignatius doctrinam eorum reiecit, qui Deum verbum in homine (velut in templo) habitasse docuerunt. Hoc loco dicit, Deum verbum in humano corpore habitasse. Neque vero sibi ipse repugnat. Hic doctrinam Apollinaris Laodic. proclamat, illic doctrinam Theodori Mopsuest. oppugnavit. Cum enim ille Deum verbum in Christo locum animae humanae vel mentis obtinere putaret, dicere potuit, Deum verbum in humano corpore habitasse, sc.

eo modo, quo anima in corpore habitat, ut Pseudoignatius distinctis verbis protinus enuntiat. Theodorus autem Deum verbum in homine habitasse docuit, ut Deum vere carnem vel hominem factum esse negaret. Cf. Philipp. 5, 1; 6, 2.

8. 9. θλιβέντες: θλίβοντες c | ἐξασθενήσετε c. m v: -ήσητε c | 12. ἀνέσει om v — τ. πνεύματος κτλ.] Eph. 2, 2. — μήποτε] Zahn ante hoc vocabulum ob articulum vocis θλιβέντες praecedentem punctum posuit. Vix recte. — σύμψυχοι κτλ.] Philipp. 2, 2.

9. 13. εὐχαριστῶ c. c L: εὐχαρί-

Deum in corpore, sed non in humana anima, dicit autem quasdam iniquas mixtiones aliquid boni esse et finem beatitudinis voluptatem ponit, qualis ille falso nomine Nicolaita, hic neque Dei amicus neque Christi amator esse potest, sed corruptor propriae carnis; et propterea a spiritu sancto desertus est et a Christo alienus. 7. Huiusmodi omnes statuæ sunt exanimæ et sepulcra mortuorum, in quibus scripta sunt tantummodo nomina hominum defunctorum. 8. Fugite ergo malas artes et insidias *spiritus, qui operatur in filiis* saeculi huius, ne quando tribulati infirmemini in dilectione; sed omnes in id ipsum estote inseparabiles corde et *in unanimitate unum* semper *sentientes* in id ipsum, de hoc ipso glorificantes in requie et in periculis et in tristitiis et in gaudiis. 9. Gratias ago Deo per Iesum Christum, quia bene mihi conscius sum in vobis, et non habet quis unde gloriari, neque absconse neque publice, quod gravaverim aliquem aut in modico aut in magno. Et omnes, quibus locutus sum, deprecor, ut non in testimonium illud possideant.

VII. Si enim secundum carnem me voluerunt quidam oberrare, sed spiritus meus non oberrat; a Deo etenim eum accepi; novit enim, *unde venerit et quo eat*, et occulta arguet. Clamavi enim voce magna inter eos, quibus loquebar, non meum sermonem, sed Dei proferens: Episcopo intendite et presbyterio et diaconis. 2. Hi vero despexerunt me, tamquam providentem divisionem quorundam fieri. Haec autem dicenti testis est mihi, propter quem vinctus sum, quia de ore humano hoc non cognovi,

στως m v

VII, 1. 17. με: μὴν v | 21. τῷ πρεσβ.:
τοῖς πρεσβυτέροις c

* * *

1 sq. *quasdam* c. f o: *quosdam* p, *quidam* v | 2. *fine* p | 3. *hic* c. f o: add *autem* p v | 5. *desertor* v

7. 8. *defunctorum: mortuorum* o

8. 10. *omnes in id: in* v | 10 sq. *estote — in id ipsum: om* p | 11. *in* om v | *unanimitate: unitate* f

9. 13. *Iesum: Deum* p | 14. *Christum* om o | *mihi bene* v | 15 sq. *gravaverim: graituerim* v

VII, 1. 19. *a Deo* codd cum *oberrat* coniungunt | 20. *novit* c. p: *novi* f o v | *argueret* v | 22. *intendite* c. o p: *intendente* f v | *presbyterio* c. p: *presbytero* f o v

2. 23. *providentem* em coll G: *prohibentem* codd | 25. *hum. ore* o | *hoc:*

τος ἀνθρώπου οὐκ ἔγνων. Τὸ δὲ πνεῦμα ἐκήρυξέ μοι λέγον τάδε· Χωρὶς ἐπισκόπου μηδὲν ποιεῖτε· τὴν σάρκα ὑμῶν ὡς ναὸν θεοῦ τηρεῖτε, τὴν ἔνωσιν ἀγαπάτε, τοὺς μερισμοὺς φεύγετε, μιμηταὶ γίνεσθε Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων, ὡς καὶ αὐτοὶ τοῦ Χριστοῦ.

5 VIII. Ἐγὼ μὲν οὖν τὸ ἴδιον ἐποιοῦν ὡς ἄνθρωπος εἰς ἔνωσιν κατηρτισμένος, ἐπιλέγων καὶ τοῦτο, ὅτι, οὗ διαστάσις γνώμης καὶ ὀργῆ καὶ μίσος, ἐκεῖ θεὸς οὐ κατοικεῖ. Πᾶσιν οὖν τοῖς μετανοοῦσιν ἀφίει ὁ θεός, ἐὰν συνδράμωσιν εἰς ἐνότητα Χριστοῦ καὶ συνεδρεῖαν τοῦ ἐπισκόπου. Πιστεύω τῇ χάριτι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι λύσει ἀφ' ἡμῶν πάντα σύνδεσμον ἀδικίας. 2. Πα-
10 ρακαλῶ οὖν ὑμᾶς· μηδὲν κατ' ἐρίθειαν πράσσετε, ἀλλὰ κατὰ χριστομαθίαν· ἤκουσα γὰρ τινων λεγόντων, ὅτι, ἐὰν μὴ ἐν τοῖς ἀρχείοις εὕρω τοῦ εὐαγγελίου, οὐ πιστεύω. Τοῖς δὲ τοιούτοις ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐμοὶ ἀρχεῖά ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, οὐ παρακοῦσαι πρόδηλος ὄλεθρος. Ἄθικτόν μοι ἐστιν ἀρχεῖον ὁ σταυρὸς αὐτοῦ καὶ ὁ θάνατος καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ καὶ ἡ
15 πίστις ἢ περὶ τούτων· ἐν οἷς θέλω ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν δικαιωθῆναι. 3. Ὁ ἀπιστῶν τῷ εὐαγγελίῳ, πᾶσιν ὁμοῦ ἀπιστεῖ· οὐ γὰρ πρόκειται τὰ ἀρχεῖα τοῦ πνεύματος. Σκληρὸν τὸ πρὸς κέντρα λακτίζειν, σκληρὸν τὸ Χριστῷ ἀπιστεῖν, σκληρὸν τὸ ἀθετεῖν τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων.

20 IX. Καλοὶ μὲν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ τοῦ λόγου διάκονοι, κρείσσω δὲ ὁ ἀρχιερεὺς ὁ πεπιστευμένος τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ὃς μόνος πεπίστευται τὰ κρυπτά τοῦ θεοῦ. Καλαὶ αἱ λειτουργικαὶ τοῦ θεοῦ δυνάμεις. 2. Ἄγιος ὁ παράκλητος, καὶ ἅγιος ὁ λόγος, ὁ τοῦ πατρὸς υἱός, δι' οὗ ὁ πατὴρ τὰ πάντα πεποίηκεν καὶ τῶν ὄλων προνοεῖ· οὗτός ἐστιν ἢ
25 πρὸς τὸν πατέρα ἄγουσα ὁδός, ἢ πέτρα, ὁ φραγμός, ἢ κλείς, ὁ ποιμὴν, τὸ ἱερεῖον, ἢ θύρα τῆς γνώσεως, δι' ἧς εἰσῆλθον Ἀβραὰμ καὶ

2. 1. λέγων v

VIII, 1. 7. ἀφίει c. v G¹: ἀφίησιν

c m | 8. συνεδρίαν v

2. 10. ἐρίθειαν m v | χριστομαθίαν c m

3. 18. τὸ pr c. c: τῷ m v — σκληρὸν κτλ.] Act. 26, 14.

IX, 1. 20. κρείσσω m v

2. 24. τῶν om c — δι' οὗ — προνοεῖ] Cf. Const. ap. VIII c. 16, 2; VI c. 11, 1. — ὁδός κτλ.] Ioann. 14, 6; 10, 11. 9. I Cor. 10, 4. —

αἷμα κτλ.] Cf. Apoc. 5, 9.

* * *

haec f | 1. haec codd cum sequentibus coniungunt: cum dicens Z

VIII, 1. 5. meum h. l. c. f v o: p. ego p | homo: hoc v | 7. odium: add fuerit p | 9. consessum em cf. Trall. 3, 1: consensum codd

2. 11. irritationem c. f o p v*: Christi dimicationem v | 14. antiq. mihi p | 15. est interitus c. p v: int. est f o | 16. et p. ip-

sed spiritus mihi praeconavit, dicens: Haec praeter episcopum ne feceritis. Carnem vestram sicut templum Dei servate. Unitatem diligite, divisionem fugite. Imitatores estote Pauli et ceterorum apostolorum, quomodo et ipsi Christi.

VIII. Ego quidem, quod meum fuit, feci ut homo in unitate perfectus, adiciens etiam hoc, quia, ubi dissensio mentis et iracundia et odium, illic Deus non habitat. Omnibus igitur paenitentibus dimittit Deus, si ad unitatem Christi concurrerint et ad consessum episcopi. Credo gratiae Iesu Christi, quia solvit a nobis omne vinculum iniustitiae. 2. Rogo autem vos, ut nihil secundum irritationem agatis, sed secundum Christi dimissionem. Audivi enim quosdam dicentes: Si non invenero evangelium in antiquis, non credam. Talibus autem ego dico, quia mihi antiquitas Iesus Christus est, cui non oboedire manifestus et irremissibilis est interitus. Principatus eius est crux et mors ipsius et resurrectio et fides in omnibus his, in quibus volo vos in orationibus vestris iustificari. 3. Qui non credit evangelio, omnibus simul non credit, quia non praeiudicatur antiquitate spiritus. *Durum est enim, contra stimulum calcitrare*, durum etiam, Christo non credere, durum quoque, praedicationem apostolorum spernere.

IX. Boni enim sunt sacerdotes et sermonis ministri, melior autem est pontifex, cui credita sunt sancta sanctorum, cui soli commissa sunt secreta Dei. Bona sunt etiam officia virtutis Dei. 2. Bonus quoque et spiritus sanctus, qui est super omnia sancta sanctissimus et verbi minister. Sed super omnes sanctos sanctissimus est princeps sacerdotum, qui est legatus et minister patris et princeps legionum militiae caelestis, per quem pater omnia fecit atque omnem providentiam gerit. Ipse est enim *via*, quae ducit ad patrem; ipse *petra*, maceria, clavis, *pastor*, sacerdotium, *ianua* scientiae et agnitionis: per quam

sius: atque p

3. 18. *omnibus: hominibus p*
quia c. v: qui f o p | 18 sq. *praeiudicatur antiquitate c. p v: praeiudicatur antiquitati f o* | 19. *enim: tibi o*

IX, 1. 22. *sacerd. sunt v* | 25. *Dei: Domini p* | *et c. p: om f o v*
 2. 28. *caelestis mil. p* | 29. *fecit: facit p* | 30. *est enim c. f o: est p, enim v* | *petra c. p v: praem est*

Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, Μωσῆς καὶ ὁ σύμπαρ τῶν προφητῶν χορὸς καὶ οἱ στῦ-
 λοι τοῦ κόσμου, οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ νύμφη τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ ἧς φερνῆς
 λόγῳ ἐξέχεεν τὸ οἰκεῖον αἷμα, ἵνα αὐτὴν ἐξαγοράσῃ. Πάντα ταῦτα
 εἰς ἐνότητα τοῦ ἐνδὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ θεοῦ. 3. Ἐξαιρετον δέ τι ἔχει
 5 τὸ εὐαγγέλιον, τὴν παρουσίαν τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ πάθος,
 αὐτὴν τὴν ἀνάστασιν. Ἄ γὰρ οἱ προφήται κατήγγelon, λέγοντες· Ἔως ἂν
 ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν, ταῦτα ἐν τῷ εὐαγ-
 γελίῳ πεπλήρωται· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπ-
 τίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ
 10 ἀγίου πνεύματος. Πάντα οὖν ὁμοῦ καλὰ, ὁ νόμος, οἱ προφῆται, οἱ
 ἀπόστολοι, τὸ πᾶν συνάθροισμα τὸ δι' αὐτῶν πιστεύσαν· μόνον
 ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

X. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν προσευχὴν ὑμῶν καὶ τὰ σπλάγχνα, ἃ ἔχετε ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀπηγγέλη μοι εἰρηνεύειν τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς
 15 Συρίας, πρέπον ἐστὶν ὑμῖν ὡς ἐκκλησίᾳ θεοῦ, χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον εἰς τὸ
 πρεσβεῦσαι ἐκεῖ θεοῦ πρεσβείαν, εἰς τὸ συγχωρηθῆναι αὐτοῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γε-
 νομένοις καὶ δοξάσαι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ. 2. Μακάριος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς
 κατηξιώθη τῆς τοιαύτης διακονίας· καὶ ὑμεῖς δὲ σπουδάσαντες ἐν Χριστῷ
 δοξασθήσεσθε. Θέλουσιν δὲ ὑμῖν οὐ πᾶσιν ἀδύνατον ὑπὲρ ὀνόματος θεοῦ, ὡς
 20 καὶ αἰεὶ αἱ ἔγγιστα ἐκκλησίαι ἐπεμψαν ἐπισκόπους, αἱ δὲ πρεσβυτέρους καὶ
 διακόνους.

XI. Περὶ δὲ Φίλωνος τοῦ διακόνου, ἀνδρὸς ἀπὸ Κιλικίας μεμαρτυρη-
 μένου, ὃς καὶ νῦν ἐν λόγῳ ὑπηρετεῖ μοι ἅμα Γαίῳ καὶ Ἀγαθόποδι, ἀνδρὶ
 ἐκλεκτῷ, ὃς ἀπὸ Συρίας μοι ἀκολουθεῖ, ἀποταξάμενοι τῷ βίῳ, οἱ καὶ μαρτυ-
 25 ροῦσιν ὑμῖν, κἀγὼ τῷ θεῷ εὐχαριστῶ περὶ ὑμῶν. Ὑπὲρ ὧν ἐδέξασθε αὐτοὺς,
 προσδέξεται καὶ ὑμᾶς ὁ κύριος. Οἱ δὲ ἀτιμάσαντες αὐτοὺς λυτρωθεῖσαν ἐν
 τῇ χάριτι Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μὴ βουλομένου τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρ-

3. 6. κατήγγειλον v | 7. ᾧ c. c m | τὸν θάν. c. c L: praem εἰς m v —
 L: ὃ v — ἕως κτλ.] Gen. 49, 10. — μὴ βουλ. κτλ.] Ezech. 33, 11; 18, 23.
 πορευθέντες κτλ.] Matth. 28, 19. 32. Cf. II Petr. 3, 9.

X, 1. 14. Χριστῷ: praem τῷ v | * * *
 ἀπηγγέλη m, -λλει v | 15. ἐκκλησίᾳ: f o | clavus p | 31. et p. scientiae c.
 praem ἐν c | 17. καὶ c. G²: om L f o: om p v | 1. introivit c. v: intro-
 Zahn. iit f o p

2. 19. πᾶσαν v — θέλουσιν — ἀδύ- 3. 8. rep. sunt c. p v: repositum
 νατον] i. e. si vos vultis omnes, om- est f o

XI, 1. 23. Γαίῳ c. L: Γαλιᾶ G² | 27. f o | 12. apostoli: praem et o | 13.

introivit Abraham et Isaac et Iacob, Moyses quoque atque omnis chorus prophetarum et columnae mundi apostoli et sponsa Domini ecclesia, pro qua sanguinem suum fudit, ut eam redimeret. Omnia igitur haec in unitate unius et unigeniti veri Dei. 3. Quid autem praecipuum habet evangelium? Praesentiam adventus salvatoris nostri Iesu Christi, passionem, sed et ipsam resurrectionem. Quae enim prophetae annuntiaverunt dicentes: *Donec veniat, cui reposita sunt, et ipse erit expectatio gentium*, haec in evangelio completa sunt dicente Domino: *Pergite et docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti*. 4. Omnia ergo simul bona sunt, lex, prophetae, apostoli, omnis congregatio, quae per ipsos credit. Solum autem restat, ut nos invicem diligamus, quoniam secundum orationem vestram et viscera, quae habetis in Domino Iesu, annuntiatum est mihi pacificare ecclesiam, quae est in Antiochia Syriae.

X. Decet enim vos tanquam ecclesiam Dei ordinare episcopum ad visitandum illic visitationem Dei, concedere eis in id ipsum constitutis glorificare nomen Dei. 2. Beatus est in Christo Iesu, qui dignus effectus fuerit tali ministerio; et vos quidem festinantes glorificamini in Christo. Volunt autem vobis, quod non est omnibus impossibile pro nomine Dei, quomodo et semper vicinae ecclesiae consueverunt, mittere vobis episcopos, presbyteros et diaconos.

XI. De Philone vero diacono, viro religioso a Cilicia, qui nunc mihi in verbo Dei ministrat una cum Gaio et Agathopo, viro electo, qui a Syria me sequitur, testificor vobis, quia renuntiaverunt saeculo et martyrium perpetrare assumpserunt. Et ego gratias ago Deo pro vobis rogans, ut suscipiatis eos in Domino, ut et vos suscipiat Iesus Christus. Qui enim eos de honoraverunt, redempti sunt in gratia Iesu Christi, qui *non vult*

invicem nos v | 13 sq. *quoniam* — Syriae
edd pr cum sequentibus coniunxerunt, sed om *enim* p. *decet* (10, 1)

X, 1. 17. *enim* c. codd: om edd pr | 18. *visitandam* f o

2. 24. *presbyteros*: praem et p |

diacones o

XI, 1. 26. *ministrat*: p. *mih* f |
Gaio et c. p v: *Gavia* f o | *Agathopo* c. o p: *ac hatopof*, *Chatopo* v | 30 sq.
dehonoraverunt c. f o v: *honoraverint*

p | *sunt*: add *sanguine* v

τωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν. 2. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν Τρωάδι, ἔθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ Βούργου πεμφθέντος ἅμα ἀπὸ Ἐφεσίων καὶ Σμυρναίων εἰς λόγον τιμῆς· οὐς ἀμείψεται ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, εἰς ὃν ἐλπίζουσιν σαρκί, ψυχῇ, πνεύματι, πίστει, ἀγάπῃ, ὁμονοίᾳ. Ἐρρωσθε ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῇ κοινῇ ἐλπίδι ἡμῶν, ἐν ἀγίῳ πνεύματι.

ΠΡΟΣ ΣΜΥΡΝΑΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησία θεοῦ πατρὸς ὑψίστου καὶ τοῦ ἡγαπημένου υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡλεημένη ἐν παντὶ χαρίσματι, πεπληρωμένη ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἀνυστερήτῃ οὔσῃ παντὸς χαρίσματος, θεο-
 10 πρεπεστάτῃ καὶ ἀγιοφόρῳ, τῇ οὔσῃ ἐν Σμύρνῃ τῆς Ἀσίας, ἐν ἀμώμῳ πνεύματι καὶ λόγῳ θεοῦ πλείστα χαίρειν.

I. Δοξάζω τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν δι' αὐτοῦ οὕτως ὑμᾶς σοφίσαντα· ἐνόησα γὰρ ὑμᾶς κατηρτισμένους ἐν ἀκινήτῃ πίστει, ὡσπερ καθηλωμένους ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 15 Χριστοῦ σαρκί τε καὶ πνεύματι καὶ ἡδρασμένους ἐν ἀγάπῃ ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ· πεπληροφορημένους ὡς ἀληθῶς εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν, τὸν πρωτότοκον πάσης κτίσεως, τὸν θεὸν λόγον, τὸν μονογενῆ υἱόν, ὄντα δὲ ἐκ γένους Δαυὶδ κατὰ σάρκα, ἐκ
 20 Μαρίας τῆς παρθένου, βεβαπτισμένον ὑπὸ Ἰωάννου, ἵνα πληρωθῇ πᾶσα δικαιοσύνη ὑπ' αὐτοῦ· 2. πολιτευσάμενον ὁσίως ἄνευ ἁμαρτίας, καὶ ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ Ἡρώδου τοῦ τετράρχου καθηλωμένον ὑπὲρ ἡμῶν ἐν σαρκί ἀληθῶς (ἄφ' οὗ καὶ ἡμεῖς ἐσμέν, ἀπὸ τοῦ θεομακαρίστου αὐτοῦ πάθους), ἵνα ἄρῃ σύσσημον εἰς τοὺς αἰῶνας διὰ τῆς ἀναστάσεως εἰς τοὺς ἀγίους καὶ πιστοὺς αὐτοῦ, εἴτε ἐν Ἰουδαίοις εἴτε ἐν ἔθνεσιν, ἐν ἐνὶ σώματι τῆς ἐκ-
 25 κλησίας αὐτοῦ.

2. 3. ἀμείψεται c. m v: ἀμείψαιτο c cf. L

Inscr. ὑψίστου] Cf. Ign. Rom. inscr.

I, 1. 12. Χριστοῦ om m | 15. ἡδρασ-
 μένους m v | 16. πεπληροφοροῦμένους v | 17. τοῦ θεοῦ υἱόν c. m v: υἱόν τ. θεοῦ c — πρ. π. κτίσεως] Col. 1, 15. — θεὸν λ. κτλ.] Ioann. 1, 1. 18. — ἐκ γένους κτλ.] Rom. 1, 3. — πληρωθῆ κτλ.] Matth. 3, 15.

2. 20. πολιτευσάμενον em coll L: -σάμενος m v, -σαμένον c | 21. καθηλωμένον em: -μένον codd | 23. σύσσημον (σύσημον c v): συσσωμους (?) L — ἄρῃ σύσσημον] Ies. 5, 26.

* * *

2. 2. Burgium v | 4. redimat: p. Christus f o | Dominus om f o | 5. anima et spiritu c. p v: et anima, spir. et f o | 6. communi c. p: cum

mortem peccatoris, sed paenitentiam. 2. Salutatur vos dilectio fratrum, qui sunt in Troia, unde et scribo vobis per Burgum, qui missus est simul ab Ephesiis et Smyrnaeis ad verbum honoris; quos redimat Dominus Iesus Christus, in quem sperant carne, anima et spiritu, fide, dilectione et concordia. Incolumes⁵ estote in Domino Iesu Christo, communi spe nostra, in spiritu sancto.

AD SMYRNENSES.

Ignatius, qui et Theophorus, ecclesiae Dei patris altissimi et dilectissimi filii eius Iesu Christi, misericordiam consecutae et gratia repletae in fide et dilectione, infraudatae et totius¹⁰ gratiae, Deo decentissimae, sanctificatae, quae est in Smyrna, immacolatae spiritu et verbo Dei plurimam salutem.

I. Glorifico Deum et patrem Domini nostri Iesu Christi, qui per se ipsum tantum vos illuminavit. Agnovi enim vos perfectos esse in fide immobili, tanquam clavis affixos cruci¹⁵ Domini Iesu Christi carne et spiritu et confirmatos in caritate in sanguine Christi, et vere ad plenum instructos in Domino nostro Iesu Christo, filio Dei, *primogenito totius creaturae, Deo verbo, unigenito filio*, qui est *ex genere David secundum carnem* et ex Maria virgine, baptizatus a Johanne, ut *adimpleretur ab*²⁰ *eo omnis iustitia*, 2. conversatus sancte sine peccato, et sub Pontio Pilato et Herode tetrarcha vere clavis confixus est pro nobis in carne (a quo et nos sumus, a divina et beata eius passione), ut tollat secum sibi coniunctos in saecula per resurrectionem ad sanctos et fideles suos, sive ad Iudaeos sive ad gentes,²⁵ in unum corpus ecclesiae suae.

omni f o v

Tit. *Smyrnenses*: add scripta de Troia f p, hic insuper per Burgum, cf. 12, 1.

Inscr. 10. *infraudatae* c. p: *fundatae* f o v | 11. *Deo* c. f o: *Dei* p, dono v | *sanctificare* p | 12. *spiritu*: praem in p

I, 1. 14. *tantum vos* c. p: *vos t.* f o v | 15. *in fide*: om f | 20 sq. *ab eo* c. p: om f o v

2. 21. *conversatus* c. p v: praem qui f o | *sanctus* o | et c. p v: om f o | 24. *secum*: *secundum* o p

II. Ταῦτα γὰρ πάντα ἔπαθεν δι' ἡμᾶς. Καὶ ἀληθῶς ἔπαθεν καὶ οὐ δοκῆσει, ὡς καὶ ἀληθῶς ἀνέστη· ἀλλ' οὐχ ὡσπερ τινὲς τῶν ἀπίστων, ἐπαισχυνόμενοι τὴν τοῦ ἀνθρώπου πλάσιν καὶ τὸν σταυρὸν καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, λέγουσιν, ὅτι δοκῆσει καὶ οὐκ ἀληθεῖα ἀνείληφε τὸ
 5 ἐκ τῆς παρθένου σῶμα καὶ τῷ δοκεῖν πέπονθεν, ἐπιλαθόμενοι τοῦ εἰπόντος· Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ· Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερω αὐτόν, καὶ· Ἐὰν ὑψωθῶ ἀπὸ τῆς γῆς, πάντας ἐκλύσω πρὸς ἑμαυτόν. 2. Οὐκοῦν ὁ λόγος ἐν σαρκὶ ὄκησεν· Ἡ σοφία γὰρ ἑαυτῇ ὠκοδόμησεν οἶκον. Ὁ λόγος τὸν
 10 ἑαυτοῦ ναόν, λυθέντα ὑπὸ τῶν χριστομάχων Ἰουδαίων, ἀνέστησεν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Ὁ λόγος, ὑψωθείσης αὐτοῦ τῆς σαρκὸς κατὰ τὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ χαλκοῦν ὄφιν, πάντας εἴλκυσεν πρὸς ἑαυτόν εἰς σωτηρίαν αἰώνιον.

III. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐν τῷ γεννᾶσθαι καὶ σταυροῦσθαι γινώσκω
 15 αὐτὸν ἐν σώματι γεγονέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ αὐτὸν οἶδα καὶ πιστεύω ὄντα. 2. Καὶ ὅτε πρὸς τοὺς περὶ Πέτρον ἦλθεν, ἔφη αὐτοῖς· Λάβετε, ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι οὐκ εἰμι δαιμόνιον ἀσώματον· πνεῦμα γὰρ σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. 3. Καὶ τῷ Θωμᾶ λέγει· Φέρε τὸν δάκτυλόν σου
 20 εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ φέρε τὴν χειρὰ σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου· καὶ εὐθὺς ἐπίστευσεν, ὡς αὐτὸς εἶη ὁ Χριστός. Διὸ καὶ Θωμᾶς φησὶν αὐτῷ· Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. 4. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ θανάτου κατεφρόνησαν· μικρὸν γὰρ εἶπειν, ὕβρεων καὶ πληγῶν. 5. Οὐ μὴν δέ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἐπιδειξαι ἑαυτόν
 25 αὐτοῖς, ὅτι ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ τῷ δοκεῖν ἐγήγερται, καὶ συνέφαγεν αὐτοῖς καὶ συνέπιεν ἄχρις ἡμερῶν ὄλων τεσσαράκοντα· καὶ οὕτω σὺν τῇ σαρκὶ βλεπόντων αὐτῶν ἀνελήφθη πρὸς τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν, σὺν αὐτῇ πάλιν ἐρχόμενος μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως. Φασὶν

II, 1. 5. τῷ c. c m cf. 3, 5; 4, 2: τὸ v cf. G¹ — ὁ λόγος κτλ.] Ioann. 1, 14; 2, 19; 12, 32.

2. ἡ σοφία κτλ.] Prov. 9, 1. — ὑψωθείσης κτλ.] Ioann. 3, 14; 12, 32.

III, 2. Luc. 24, 39. Cf. not. ad Ign. Smyrn. 3, 2.

3. 19. σου c. c v L: add ὡδε m S. Scr. | 21. ἐπίστευσεν c. G²: -σαν L Zahn — φέρε κτλ.] Ioann. 20, 27. — ὁ κύριος

κτλ.] Ioann. 20, 28.

5. 25. τῷ: τὸ v | 26. ἄχρι c | 1. ὁ * * *

II, 1. 3. plasmationis o | 4. dicunt: ducunt p (u subnotat.) | 6. verbum: add enim p | habitabit p | 9. attraham c. p v: traham fo | me: add ipsum o

2. 9. habitavit h. l. c. f o v: p. carne p | 12. aeneo c. f o: ereo p v |

II. Haec enim omnia passus est pro nobis. Et vere passus est, non putative, sed vere, sicuti et resurrexit. Sed non sicut quidam infidelium, erubescens plasmationem hominis et crucem et ipsam mortem, dicunt, quasi putative et non vere suscepit corpus ex virgine et putative passus est, immemores⁵ illius, qui dixit: *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*, et iterum: *Solvite templum hoc, et ego in triduo resuscitabo illud*, et in alio loco: *Cum exaltatus fuero a terra, omnia attraham ad me*. 2. Ergo verbum habitavit in carne. *Sapientia enim aedificavit sibi domum*. Verbum ergo templum sui ipsius¹⁰ ab adversariis suis resolutum resuscitavit tertia die. Verbum utique *exaltata* carne sua velut illo aeneo serpente in eremo, omnes attraxit ad se ad salutem aeternam.

III. Ego autem non solum natum eum et crucifixum in corpore factum scio, sed etiam post resurrectionem in carne¹⁵ eum novi et credo esse. 2. Et quando ad eos, qui cum Petro erant, venit, ait illis: *Palpate me et videte, quia non sum daemonium incorporeum; spiritus enim carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere*. 3. Et Thomae dicit: *Inice digitum tuum in fixuram clavorum, et affer manum tuam et mitte in latus*²⁰ *meum; et noli esse incredulus, sed fidelis*. Et statim crediderunt, quia ipse erat Christus. Propter quod et Thomas ait illi: *Deus meus et Dominus meus*. 4. Propterea ergo mortem contempserunt, parum esse dicentes, iniurias et plagas et alia nonnulla propter ipsum sustinere. 5. Nam et postquam ostendit se eis, quia vere et non putative resurrexit, *manducavit cum eis et bibit* per dies quadraginta, et sic videntibus eis assumptus est cum carne ad eum, qui miserat illum, in qua et iterum venturus est cum gloria et virtute, secundum quod dic-

heremo o

III, 1. 14. ego: in marg. non p | non om v | eum: esse p

2. 16 sq. et quando . . venit c. p v: nam cum . . venisset f o | 17. sum: praem solum v | 18. enim om f o

3. 19. dicit: dixit v

4. 24. esse dicentes c. p v: d. esse f o

Patr. apost. II.

5. 26. resurrexit (surrexit)p c. codd: resurrexisset edd pr | 27. et bibit: p. quadraginta v | per dies qu. om f o | 27 sq. absumptis p | 28. est om v | 29. est om p | 1 sq. assumptus — quemadmodum c. f o v: absumptus est cum carne ad eum qui miserat illum admodum (corr quemadmodum)p cf. 28sq.

γὰρ τὰ λόγια· Οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. 6. Εἰ δὲ ἄνευ σώματος φασιν ἔρχεσθαι ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος, πῶς αὐτὸν καὶ ὄψονται οἱ ἐκκεντήσαντες
 5 καὶ ἐπιγνόντες κόψονται ἐφ' ἑαυτοῖς; Ἀσωμάτων γὰρ οὔτε εἶδος οὔτε χαρακτήρ ἐστίν, ἢ τμήμα ζώου μορφὴν ἔχοντος, διὰ τὸ ἀπλοῦν τῆς φύσεως.

IV. Ταῦτα δὲ παραινῶ ὑμῖν, ἀγαπητοί, εἰδώς, ὅτι καὶ ὑμεῖς οὕτως ἔχετε. Προφυλάσσω δὲ ὑμᾶς ἀπὸ τῶν θηρίων τῶν ἀνθρωπομόρφων, οὓς οὐ μόνον ἀπο-
 10 στρέφεσθαι χρή, ἀλλὰ καὶ φεύγειν, μόνον δὲ προσεύχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν, ἕάν πως μετανοήσωσιν. 2. Εἰ γὰρ τῷ δοκεῖν ἐν σώματι γέγονεν ὁ κύριος καὶ τῷ δοκεῖν ἐσταυρώθη, κἀγὼ τῷ δοκεῖν δέδεμαι. Τί δὲ καὶ ἑμαυτὸν ἐκδοτον δέδωκα τῷ θανάτῳ πρὸς πῦρ, πρὸς μάχαιραν, πρὸς θηρία; Ἄλλ' οὐ τῷ δοκεῖν, ἀλλὰ τῷ ὄντι πάντα ὑπομένω διὰ Χριστὸν εἰς τὸ συμπαθεῖν
 15 αὐτῷ, αὐτοῦ με ἐνδυναμοῦντος· οὐ γὰρ μοι τοσοῦτον σθένος.

V. Ὅν τινες ἀγνοοῦντες ἠρνήσαντο καὶ συνηγοροῦσι τῷ ψεύδει μᾶλλον ἢ τῇ ἀληθείᾳ· οὓς οὐκ ἔπεισαν αἱ προφητεῖαι οὐδ' ὁ νόμος ὁ Μωσέως, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι νῦν τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἡμέτερα τῶν κατ' ἀνδρα παθήματα. 2. Καὶ γὰρ περὶ ἡμῶν τὸ αὐτὸ φρονοῦσι. Τί γὰρ ὠφελεῖ, εἰ ἐμὲ ἐπ-
 20 αινεῖ τις, τὸν δὲ κύριόν μου βλασφημεῖ, μὴ ὁμολογῶν αὐτὸν σαρκοφόρον θεόν; Ὁ δὲ τοῦτο μὴ λέγων τελείως αὐτὸν ἀπήρνηται, ὣν νεκροφόρος. 3. Τὰ δὲ ὀνόματα αὐτῶν, ὄντα ἄπιστα, νῦν οὐκ ἔδοξέ μοι ἐγγράφαι· μηδὲ γένοιτό με αὐτῶν μνημονεύειν, μέχρις οὗ μετανοήσωσιν.

pr om v — *συνέφαγεν κτλ.*] Act. 10, 41. — *βλεπόντων κτλ.*] Cf. Const. ap. V c. 7, 18. — *π. ἐρχόμενος*] Cf. Matth. 24, 30. Marc. 13, 26. Luc. 21, 27. Const. ap. VI c. 30, 5; VIII c. 12, 17. — *οὗτος κτλ.*] Act. 1, 11.

6. 4. *ὄψονται* v | 5. *ἐπιγνόντες* c. m v L: *ἐπιγνώσονται καὶ* c — *κ. ὄψονται κτλ.*] Apoc. 1, 7 (Zach. 12, 10). Cf. Const. ap. V c. 19, 6.

IV, 2. 11. *τῷ*: τὸ v | 13. *ἐκδοτον δέδωκα*: *ἐκδέδωκα* v, qui autem ante θανάτῳ habet δο | 14. *τῷ* pr: τὸ v — *ἐνδυναμοῦντος*] Ignatius addidit τοῦ τελείου ἀνθρώπου γενομένου. Pseudoignatius, quippe qui erat Apollinarista, illa verba delenda

erant.

V, 1. 16. *συνηγοροῦσι* c. m v L: *συνηγόρου* c | 18sq. *παθήματα: μαθήματα* c

2. 23. *μετανοήσωσιν* c. c G¹ L: *-ουσιν* m v — *σαρκοφ. θεόν*] Si consideraveris, interpolatorem addidisse vocem θεόν, et respexeris Greg. Naz. Ep. 102 ad Cled. (Migne, Patr. gr. t. 37 p. 200), ubi legimus, Apollinaristas in aedium vestibulis inscrip-sisse, τὸ δεῖν προσκνεῖν μὴ ἀνθρωπον θεοφόρον, ἀλλὰ θεὸν σαρκοφόρον, hic quoque Apollinaristam agnoscī concedes.

* * *

6. 3. *eum* om o | 4. *consum-*

tum est ab angelis ad apostolos: *Hic Iesus, qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in caelum.* 6. Si ergo sine corpore dicunt eum venturum esse in consummatione saeculi, quomodo *visuri sunt eum illi, qui compunxerunt in eum, et cognoscentes plangent inter se?* Nam ⁵ incorporalium neque species neque figura, sed nec effigies quidem aliqua animalis formae haberi poterit, in qua fixurae clavorum vel lanceae foramen appareat, propter simplicitatem naturae.

IV. Haec autem moneo vos, carissimi, sciens, quia et vos sic habetis. Praecustodio autem vos a bestiis hominum figuras ¹⁰ habentibus, quas non solum devitare, sed etiam fugere vos oportet. Tantum orate pro illis, ut forte paeniteant. 2. Si enim putative in corpore fuit Dominus et putative crucifixus est, ergo et ego putative vinctus sum. Quare autem et me ipsum tradidi ad mortem, ad ignem, ad gladium, ad bestias? Sed non ¹⁵ putative, sed vere omnia sustineo propter Christum ad compatiendum ei, ipso me confortante, quia non est mihi tanta virtus.

V. Quem ergo quidam ignorantes negaverunt et consentiunt magis mendacio quam veritati; quos non persuaserunt prophetae neque lex Moysis, sed nec nunc usque evangelium ²⁰ nec nostrae speciales passiones. 2. Nam et de nobis hoc ipsum sentiunt. Quid enim me iuvat, si me quis laudaverit, Dominum autem meum blasphemaverit, si non eum confessus fuerit incarnatum esse Deum? Hoc autem qui non dixerit, perfecte eum negat, sicut mortuum baiulans. 3. Nomina vero eorum in- ²⁵ fidelia non est mihi nunc visum scribere; sed neque contingat mihi, ut mentionem eorum faciam, donec paeniteant.

mationem f | 5. nam c. f. o: cum p
v | 6. nec c. codd: neque edd pr | 7.
aliqua an. f. h. poterit c. f. o p: ali-
quam an. formam habere possit v |
fixurae c. p: figurae f. o. v | 8. ap-
paruerat v

IV, 1. 10. praecust. autem: prae
studio aut. moneo o | fig. hominum
v | 12. orare p | ut c. f: ne o p v
cf. Philad. 3, 5 not. | paenitean-
tur f o cf. 5, 3.

2. 14. vinctus (devinctus p): praem
ei f o | 15. tradidit f v | 16. sustineo
omnia p

V, 1. 18. ignorantes om v | 19. non:
nec f o | 20. Moysis em: Moysi codd |
21. pass. speciales v

2. 23. fuerit om v | 24. Deum:
Dominum v

3. 26. non mihi est f o | nunc om
o | 27. paeniteantur f o

VI. Μηδεις πλανάσθω· ἐὰν μὴ πιστεύσῃ, Χριστὸν Ἰησοῦν ἐν σαρκὶ πεπολιτεῦσθαι, καὶ ὁμολογήσῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ τὸ πάθος καὶ τὸ αἷμα, ὃ ἐξέχεεν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας, οὐ τῆς ζωῆς αἰωνίου τεύξεται, κἂν βασιλεὺς ἢ κἂν ἱερεὺς, κἂν ἄρχων κἂν ἰδιώτης, κἂν δεσπότης ἢ δοῦλος ἢ γυνή. Ὁ χωρῶν χωρεῖτω, ὁ ἀκούων ἀκουέτω. 2. Τόπος καὶ ἀξίωμα καὶ πλοῦτος μηδένα φυσιοῦτω, ἀδοξία καὶ πενία μηδένα ταπεινούτω· τὸ γὰρ ὅλον ἐστὶν πίστις ἢ εἰς θεὸν καὶ ἢ εἰς Χριστὸν ἐλπίς, ἢ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις, ἀγάπη τε περὶ τὸν θεὸν καὶ τὸ ὁμόφυλον. 10 Ἀγαπήσεις γὰρ κύριον τὸν θεὸν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, καὶ ὁ κύριός φησιν· Αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, τὸ γινώσκειν τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστόν, καί· Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. 15 Καταμάθετε οὖν τοὺς ἑτεροδοξοῦντας, πῶς νομοθετοῦσιν ἄγνωστον εἶναι τὸν πατέρα τοῦ Χριστοῦ, πῶς ἄπιστον ἔχθραν μετ' ἀλλήλων ἔχουσιν· ἀγάπης αὐτοῖς οὐ μέλει, τῶν προσδοκωμένων ἀλογοῦσι, τὰ παρόντα ὡς ἐστῶτα λογιζονται, τὰς ἐντολάς παρορωσιν, χήραν καὶ ὀρφανὸν περιορῶσιν, θλιβόμενον διαπτύουσιν, δεδεμένον γελῶσιν. 20 VII. Τὸν σταυρὸν ἐπαισχύνονται, τὸ πάθος χλευάζουσι, τὴν ἀνάστασιν κωμωδοῦσιν. Ἐγγονοὶ εἰσι τοῦ ἀρχεκάκου πνεύματος, τοῦ τὸν Ἀδὰμ διὰ τῆς γυναικὸς τῆς ἐντολῆς ἐξώσαντος, τοῦ τὸν Ἄβελ διὰ τοῦ Κάϊν ἀποκτείναντος, τοῦ τῷ Ἰὼβ ἐπιστρατεύσαντος, τοῦ κατηγοροῦντος Ἰησοῦ τοῦ τοῦ Ἰωσεδέκ, τοῦ ἐξαιτησαμένου 25 σινιασθῆναι τῶν ἀποστόλων τὴν πίστιν, τοῦ τὸ Ἰουδαϊκὸν πλῆθος ἐπεγεύραντος τῷ κυρίῳ, τοῦ καὶ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ὧν ῥύσεται ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ δεηθεὶς

V, 1. 1. πιστεύσει v | 2. πεπολιτεῦσθαι c | ὁμολογήσει v | 3 sq. οὐ τῆς em coll L: ὅτι G² — ὁ χωρῶν κτλ.] Matth. 19, 12; 13, 9. 43.

2. 10. καρδίας c. c m L: add καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου v — ἀγαπήσεις κτλ.] Luc. 10, 27. — αὕτη κτλ.] Ioann. 17, 13. — ἐντολὴν κτλ.] Ioann. 13, 34. — ἐν ταύταις κτλ.] Matth. 22, 40.

3. 19. θλιβομένων v — Cf. Const. ap. VI c. 10.

VII, 1. 22. ἐξέωσαντος m v | 24. τοῦ τοῦ em coll Const. ap. VI c. 5, 4: τοῦ τῷ m v, τοῦ c, τοῦ υἱοῦ edd pler — τὸν σταυρὸν κτλ.] Cf. supra Trall. 6, 3. Const. ap. VI c. 26, 1. — τ. τ. Ἰὼβ κτλ.] Auctor haud dubie e Const. ap. VI c. 5, 4 hausit. — ἐξαιτ. σινιασθῆναι] Luc. 22, 31. — τ. νῦν κτλ.] Eph. 2, 2. — δεηθεὶς

* * *

VI, 1. 3. effundit p | 5. sive a. privatus c. p v: seu f o | 6. sive vir

VI. Nemo se ipsum seducat. Si enim non crediderit, Christum Iesum in carne fuisse conversatum, et confessus fuerit crucem eius et passionem et sanguinem, quem effudit pro mundi salute, vitam aeternam non consequetur, sive rex fuerit sive sacerdos, seu princeps sive privatus, seu dominus sive servus, seu vir sive mulier. *Qui capit, capiat, et qui audit, audiat.* 5
 2. Locus ergo et dignitas atque divitiae neminem inflent; ignobilitas et paupertas nullum humiliet; sed cum his omnibus fides sit in Deum et in Christum et spes fruitionis futurorum bonorum cum dilectione, quae est circa Deum et circa proximum. 10
Diliges enim Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et proximum tuum sicut te ipsum; sed et Dominus dicit: *Haec est vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum et quem misisti Iesum Christum;* et illud Iohannis: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem; in his enim duobus mandatis tota* 15
lex pendet et prophetarum. 3. Discite ergo eos, qui aliter docent, quomodo legem ponunt, incognitum esse patrem Christi praedicantes, quomodo etiam infidelem inimicitiam cum invicem habent. Dilectionem enim futurorum neglegunt, praesentia dissimulant; quae ventura sunt tanquam nunc instantia esse putant et tanquam somnium et fantasiam existimant, mandata contemnunt, viduam et orphanum despiciunt, tribulatum respiciunt, vinctum derident.

VII. Crucem erubescunt, passionem deludunt, resurrectionem frustrant. Huiusmodi omnes nepotes sunt illius inveterati 25 malorum nequissimi spiritus, qui et Adam per mulierem mandatum transgredi persuasit, qui et Abel per Cain occidit, qui et Iob decipere conatus est, qui et Iesu filio Iosedech resistere temptavit, qui et apostolorum fidem *subvertere voluit* et Iudaeorum multitudinem adversus Dominum suscitavit, *qui et nunc* 30
operatur in filiis diffidentiae, a quibus eruat nos Dominus Iesus

v | seu mulier o

2. 9. *fruitionibus* p | 13. *vita* c. f
 o: *praem enim* p v | *Deum verum* o

3. 16. *aliter* em coll G: *taliter*
 codd | 19. *enim* om f | *negligunt* o p

v | 20. *nunc instantia* c. p v: *praesentia* f o | 22 sq. *respiciunt* c. p: *despiciunt* f o v

VII, 1. 26. *nequissimi* c. p: om f o

v | 29. *et a. Iudaeis: qui* p*, om p |

μη ἐκλείπειν τὴν πίστιν τῶν ἀποστόλων, οὐχ ὡς μη αὐταρκῶν φυλάξαι αὐτήν, ἀλλ' ὡς χαίρων τῇ τοῦ πατρὸς ὑπεροχῇ. 2. Πρέπον οὖν ἐστὶν ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων, καὶ μήτε κατ' ἰδίαν περὶ αὐτῶν λαλεῖν μήτε κοινῇ, προσέχειν δὲ νόμῳ καὶ προφήταις καὶ τοῖς εὐαγγελισαμένοις ὑμῖν τὸν σωτήριον λόγον. Τὰς δὲ δυσωνύμους αἱρέσεις καὶ τοὺς τὰ σχίσματα ποιοῦντας φεύγετε ὡς ἀρχὴν κακῶν.

VIII. Πάντες τῷ ἐπισκόπῳ ἀκολουθεῖτε, ὡς ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς τῷ πατρὶ, καὶ τῷ πρεσβυτερίῳ δὲ ὡς τοῖς ἀποστόλοις· τοὺς δὲ διακόνους ἐντρέπεσθε ὡς θεοῦ ἐντολὴν διακονοῦντας. Μηδεὶς χωρὶς ἐπισκόπου τι πρᾶστέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἐκεῖνη βεβαία εὐχαριστία ἠγγείσθω ἢ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον οὔσα ἢ ἢ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ. 2. Ὅπου ἂν φανῇ ὁ ἐπίσκοπος, ἐκεῖ τὸ πλῆθος ἔστω, ὥσπερ ὅπου ὁ Χριστὸς, πᾶσα ἢ οὐράνιος στρατιὰ παρέστηκεν ὡς ἀρχιστρατήγῳ τῆς δυνάμεως κυρίου καὶ διανομεῖ πάσης νοητῆς φύσεως. Οὐκ ἐξόν ἐστιν χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου οὔτε βαπτίζειν οὔτε προσφέρειν οὔτε θυσίαν προσκομίζεῖν οὔτε δοχὴν ἐπιτελεῖν, ἀλλ' ὁ ἂν ἐκεῖνῳ δοκῇ κατ' εὐαρέστησιν θεοῦ, ἵνα ἀσφαλὲς ᾖ καὶ βέβαιον πᾶν, ὃ ἐὰν πράσσητε.

IX. Εὐλογόν ἐστι λοιπὸν ἀνανῆσαι ἡμᾶς, ὡς ἔτι καιρὸν ἔχομεν εἰς θεὸν μετανοεῖν. Ἐν γὰρ τῷ ἄδη οὐκ ἐστὶν ὁ ἐξομολογούμενος. Ἴδου γὰρ ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ. 2. Τίμα, φησὶν, υἱὲ τὸν θεὸν καὶ βασιλέα. Ἐγὼ δὲ φημι· τίμα μὲν τὸν θεὸν ὡς αἴτιον τῶν ὅλων καὶ κύριον, ἐπίσκοπον δὲ ὡς ἀρχιερέα, θεοῦ εἰκόνα φοροῦντα κατὰ μὲν τὸ ἀρχεῖν θεοῦ, κατὰ δὲ τὸ ἱερατεῦειν Χριστοῦ, καὶ μετὰ τούτου τιμᾶν χρῆ καὶ βασιλέα· οὔτε γὰρ θεοῦ τις κρείττων ἢ παραπλήσιος ἐν πᾶσι τοῖς οὔσιν, οὔτε δὲ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐπισκόπου τις μείζων ἱερωμένου θεῷ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου

κτλ.] Luc. 22, 32. — ὑπεροχῇ] Cf. Philipp. 12, 3.

2. 3. καθ' ἰδίαν v

VIII, 1. 7. Ἰησοῦς om c | 10. εὐχαριστία v | 11. ἐπιτρέψει v

2. 12. πᾶσα c. m v L: praem ἐκεῖσε c | 15. θυσίαν: οὐσίαν v | 16. δοκεῖ m | ὁ ἐὰν em: ὁ δ' ἂν G², ὁ ἂν Morel, ὅτι οὖν Zahn | 17. πράσσετε cv — χ. τ. ἐπισκόπου κτλ.] Cf. Const. ap. II c. 28.

IX, 1. ἐν γὰρ κτλ.] Ps. 6, 6. — ἰδου κτλ.] Ies. 62, 11. Habes hic omnia verba praeter ἄνθρωπος. Cf.

Const. ap. II c. 14, 8. Lagarde locum apocryphum esse putat.

2. 25. ἐν sec om c | 26. ἐπισκόπου h. l. c. m v cf. L: p. μείζων c | τις μείζων em coll L, τι μείζων G², m scripsit μείζων, unde rasura factum

* * *

2. tanquam om f o | 3. pro eis: p. depr. est f o

2. 5. comm. coll. habere c. f o v: cum mulieribus (add eorum habere p*) colloquium p | 7. facientibus p

VIII, 1. 11. Dei mandato f o

Christus, qui patrem *deprecatus est, ut non deficeret fides* apostolorum; non quod non sufficeret custodire eam, sed tanquam gaudens de patris eminentia ipsum pro eis deprecatus est. 2. Dignum est ergo, a talibus abstinere et neque proprium cum his neque commune colloquium habere, sed intendere legi et prophetis et evangelizantibus vobis salutare verbum. Nefandas vero haereses et schismata facientes fugite sicut principatum malorum.

VIII. Omnes episcopum sequimini, sicut Iesus Christus patrem, presbyteros sicut apostolos; diaconos autem veneramini sicut mandato Dei ministrantes. Nemo praeter episcopum aliquid agat eorum, quae ad ecclesiam pertinent. Firma eucharistia reputetur, quae ab episcopo concessa fuerit. 2. Ubi episcopus praesens fuerit, illuc et plebs congregetur; sicuti et ubi Christus est, omnis militia caelestis adest tanquam principi militiae virtutis Domini, et ipse dispensator totius intellegibilis naturae. Propterea non licet sine episcopo neque offerre neque sacrificium immolare neque missas celebrare; sed si ei visum fuerit secundum beneplacitum Dei, tunc demum tutum et firmum erit.

IX. Ergo omnia, quaecunque agitis et facitis, iam rationabilia sunt, ut corrigamus nos in Deo, cum tempus habemus paenitendi. Quod enim incertum est, non habet confessionem. *Ecce enim homo, inquit, et opera eius coram eo*, sicut scriptum est. 2. *Honora, inquit, fili Deum et regem*. Ego autem dico honorare quidem Deum ut auctorem omnium et Dominum, episcopum autem tanquam principem sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum, sacerdotium vero secundum Christum. Et post hunc honorare oportet etiam regem. Nemo enim potior est Deo neque similis ei, neque episcopo in ecclesia honorabilior, sacerdotium gerenti Deo pro

2. 15. *cael. militia* f v | 18. *missas* | *tam* p | 21 sq. *rationabilia: mirabilia*
cel.: v in marg. exhibet *dochen* s. o | 22. *sint* p | 24. *ecce:* praem et p |
caenam celebrare | 19 sq. *firmum et* | *coram:* cum f | *eo* om p
tutum p | 2. 26. *ut* em coll G: *et* codd | 31.

IX, 1. 21. *et facitis* om p | *iam:* | *ger. Deo* c. p v: *Deo gerenti* f o

- παντός σωτηρίας, οὔτε βασιλέως τις παραπλήσιος ἐν ἄρχουσιν, εἰρήνην καὶ εὐνομίαν τοῖς ἀρχομένοις πρυτανεύοντος. 3. Ὁ τιμῶν ἐπίσκοπον ὑπὸ θεοῦ τιμηθήσεται, ὡσπερ οὖν ὁ ἀτιμάζων αὐτὸν ὑπὸ θεοῦ κολασθήσεται. Εἰ γὰρ ὁ βασιλευσιν ἐπεγειρόμενος κολάσεως ἄξιος
- 6 δικαίως γενήσεται ὡς γε παραλύων τὴν κοινήν εὐνομίαν, πόσω δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ ἀνευ ἐπισκόπου τι ποιεῖν προαιρούμενος καὶ τὴν ὁμόνοιαν διασπῶν καὶ τὴν εὐταξίαν συγχέων; Ἰερωσύνη γὰρ ἐστὶν τὸ πάντων ἀγαθῶν ἐν ἀνθρώποις ἀναβεβηκός, ἧς ὁ καταμανεὶς οὐκ ἀνθρωπον ἀτιμάζει, ἀλλὰ θεὸν καὶ Χριστὸν
- 10 Ἰησοῦν, τὸν πρωτότοκον καὶ μόνον τῆ φύσει τοῦ πατρὸς ἀρχιερέα. 4. Πάντα οὖν ὑμῖν μετ' εὐταξίας ἐπιτελείσθε ἐν Χριστῷ· οἱ λαϊκοὶ τοῖς διακόνους ὑποτασέσθωσαν, οἱ διάκονοι τοῖς πρεσβυτέροις, οἱ πρεσβύτεροι τῷ ἐπισκόπῳ, ὁ ἐπίσκοπος τῷ Χριστῷ, ὡς αὐτὸς τῷ πατρί. 5. Καθὰ με ἀνεπαύσατε, ἀδελφοί, καὶ ὑμᾶς Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ἀπόντα
- 15 με καὶ παρόντα ἠγαπήσατε· ἀμείψεται ὑμᾶς ὁ θεός, δι' ἐν ταῦτα εἰς τὸν δέσμιον αὐτοῦ ἐνεδείξασθε. Εἰ γὰρ καὶ μὴ εἰμι ἱκανός, ἀλλὰ τὸ τῆς προθυμίας ὑμῶν μέγα. Ὁ τιμῶν γὰρ προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται· δηλονότι καὶ ὁ τιμῶν δέσμιον Ἰησοῦ Χριστοῦ μαρτύρων λήψεται μισθόν.
- 20 X. Φίλιωνα καὶ Γάϊον καὶ Ἀγαθόποδα, οἱ ἐπηκολούθησάν μοι εἰς λόγον θεοῦ, διάκονοι Χριστοῦ ὄντες, καλῶς ἐποιήσατε ὑποδεξάμενοι ὡς διακόνους Χριστοῦ· οἱ καὶ σφόδρα εὐχαριστοῦσιν τῷ κυρίῳ ὑπὲρ ὑμῶν, ὅτι αὐτοὺς ἀνεπαύσατε κατὰ πάντα τρόπον. 2. Οὐδὲν ὑμῖν παραλογισθήσεται, ὧν εἰς αὐτοὺς ἐποιήσατε. Δόξῃ ὑμῖν ὁ κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου
- 25 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. 3. Ἀντίψυχον ὑμῶν τὸ πνεῦμά μου καὶ τὰ δεσμά μου, ἃ οὐκ ὑπερφηανεύσατε οὐδὲ ἐψηχύνθητε· διὸ οὐδὲ ὑμᾶς ἐπαισχυνθήσεται ἡ τελεία ἐλπίς, Ἰησοῦς Χριστός.

est μεῖζον | 1. τις om c — τιμα κτλ.]
Prov. 24, 21.

3. 4. ἐπεγειρόμενος c. m L: praem
μη c v | κολάσεως: praem καὶ c |
ἄξιος: ἀξίως καὶ v | 6. χειρόνως
v | 8. πάντων: πᾶν τῶν v cf. L |
ἐν ἀνθρώποις: ἐν ἀνθῶ v — εἰ γὰρ
κτλ.] Fere eadem verba leguntur in
Const. ap. VI c. 2, 1. — μ. τ. φύσει
τ. π. ἀρχιερέα] Cf. Magn. 4, 2.

4. Cf. Philad. 4, 7.

5. 15. παρόντα c. c m L: add με
v | 18. δηλονότι m — ὁ τιμῶν κτλ.]
Matth. 10, 41. — μαρτύρων λ. μισθόν]
Cf. Const. ap. V c. 1, 5: τοῦτο γὰρ
ποιησάντων ὑμῶν, μαρτύριον ὑμῖν λο-
γισθήσεται.

X, 2. δόξῃ κτλ.] II Tim. 1, 18.

3. 25. πνεῦμά μου c. m v L: add
καὶ τὰ σπλάγχνα μου c | 27. Χριστός:

mundi salute. Neque regi quis similis est in exercitu, pacem et benevolentiam omnibus principibus cogitanti. 3. Qui enim honorat episcopum, a Deo honorabitur; et qui dehonorerit eum, a Deo damnabitur. Si enim quis contra regem insurgens damnatione dignus est, quomodo ultionem evadere poterit ille, 5 qui praeter episcopum aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omnium honorum, quae in hominibus constant; quem si quis dehonorerit, Deum dehonorat et Dominum Iesum Christum *primogenitum totius creaturae* et solum natura principem sacerdotum Dei. 4. Omnia vobis bene ordinate mandata sunt 10 in Christo. Laici diaconis subditi sint, diaconi presbyteris, presbyteri episcopo, episcopus Christo, sicut ipse patri. 5. Secundum quod me refecistis, fratres, et vos Dominus Iesus Christus. Absentem me et praesentem dilexistis; retribuet vobis Deus, propter quem tanta in vincto eius ostendistis. Etsi 15 quidem non sum sufficiens, sed tamen devotio vestra grandis est. *Si quis enim honoraverit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet*; manifeste et qui honorat vinctum Christi Iesu, mercedem martyrum percipiet.

X. Philonem et Gaium et Agathopum, qui me sequuntur 20 in verbo Dei, qui sunt ministri Christi, bene fecistis suscipere eos sicut ministros Dei; qui et maximas gratias agunt Domino pro vobis, quoniam refecistis eos omnimodis. 2. Nihil vobis reputabitur ad peccatum de his, quae eis impendistis. *Det vobis Dominus invenire misericordiam apud Dominum in illa* 25 *die*. 3. Pro animabus vestris spiritus meus et vincula mea sint, quae non spreveritis et non erubuistis. Haec est perfecta spes in Christo Iesu.

praem ó v

* * *
3. 3. *honor. a Deo* o | 5. *ille* h. l. c. f o: a. *ultionem* p, p. *ult.* v | 6. *enim: est* p | 7. *est* om p v | *quem* (sc. episcopum) c. codd: *quod* edd pr | 8. *Dominum: Deum* o | 8 sq. *Christum* om p v

4. 10. *vobis — mandata* c. p v: *bene vobis ordinate, quae mandata f*

o | 11. *sint subditi* p

5. 13. *me* c. p v: *praem vos* f o | 15. *quem: quod* v | 19. *percipiet* c. p v: *accipiet* f o

X, 1. 23. *omnimodis* (om p) c. codd: *omnibus modis* edd pr

2. 24. *his: is* p | 25. *Dominum: Deum* o | 25 sq. *in die illa* v

3. 26. *mea* om f | 27. *et* c. f o: *et quae* p v

XI. Αἱ προσευχαὶ ὑμῶν ἤγγισαν εἰς τὴν Ἀντιοχέων ἐκκλησίαν, καὶ εἰρηνεύεται· ὄθεν δεδεμένος πάντας ἀσπάζομαι. Οὐκ ὦν ἄξιός ἐκεῖθεν, ἔσχατος αὐτῶν ὢν, κατὰ θέλημα κατηξιώθην, οὐκ ἐκ συνειδήσεως ἐμῆς, ἀλλ' ἐκ χάριτος θεοῦ· ἦν εὐχομαι τελείαν μοι δοθῆναι, ἵνα ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν θεοῦ ἐπιτύχω. 2. Ὅπως οὖν ὑμῶν τὸ ἔργον τέλειον γένηται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, πρέπει εἰς θεοῦ τιμὴν χειροτονῆσαι τὴν ἐκκλησίαν ὑμῶν θεοπροσβευτήν, εἰς τὸ γενόμενον ἐν Συρίᾳ συγχαρῆσαι αὐτοῖς, ὅτι εἰρηνεύουσι καὶ ἀπέλαβον τὸ ἴδιον μέγεθος, καὶ ἀπεκατεστάθη αὐτοῖς τὸ ἴδιον σωματίον. 3. Ὁ ἐφάνη μοι ἄξιον, τοῦτο ἐστίν, ὥστε πέμψαι τινὰ τῶν ὑμετέρων μετ' ἐπιστολῆς, ἵνα συνδοξάσῃ τὴν κατὰ θεὸν αὐτοῖς γενομένην εὐδίαν, καὶ ὅτι λιμένος εὐόρμου τετύχηκα Χριστοῦ διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν. Τέλειοι ὄντες τέλεια καὶ φρονεῖτε· θέλουσι γὰρ ὑμῖν εὖ πράττειν καὶ θεὸς ἕτοιμος εἰς τὸ παρασχεῖν.

XII. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν ἐν Τρωάδι, ὄθεν καὶ γράφω ὑμῖν διὰ Βούργου, ὃν ἀπεστείλατε μετ' ἐμοῦ ἅμα Ἐφεσίοις τοῖς συναδέλφοις ὑμῶν, ὃς κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν. Καὶ ὄφελον πάντες αὐτὸν ἐμμοῦντο, ὄντα ἐξεμπλάριον θεοῦ διακονίας. Ἀμείψεται αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ κυρίου κατὰ πάντα. 2. Ἀσπάζομαι τὸν ἀξιόθεον ἐπίσκοπον ὑμῶν Πολύκαρπον καὶ τὸ θεοπροπέες πρεσβυτέριον καὶ τοὺς χριστοφόρους διακόνους τοὺς συνδούλους μου καὶ τοὺς κατὰ ἄνδρα καὶ κοινῇ πάντας ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τῷ αἵματι, πάθει τε καὶ ἀναστάσει, σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ ἐνότητι θεοῦ καὶ ὑμῶν. Χάρις ὑμῖν, ἔλεος, εἰρήνη, ὑπομονὴ διὰ παντὸς ἐν Χριστῷ.

XIII. Ἀσπάζομαι τοὺς οἴκους τῶν ἀδελφῶν μου σὺν γυναιξίν καὶ τέκνοις καὶ ἀειπαρθένοις καὶ τὰς χήρας. Ἐρρωσθὲ μοι ἐν δυνάμει πνεύματος. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων ὁ συνδιάκονος, ὁ ὢν σὺν ἐμοί. 2. Ἀσπάζομαι τὸν οἶκον Γαυτάς, ἦν εὐχομαι ἠδραῖσθαι πίστει καὶ ἀγάπῃ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ. Ἀσπάζομαι Ἄλκην, τὸ ποθητόν μοι ὄνομα, καὶ Δάφνον τὸν ἀσύγκριτον καὶ

<p>XI, 1. 1 sq. εἰρηνεύεται c. c m: -ετε v L 3. ὦν om c 2. 5. ὑμῶν h. l. c. m v: p. ἔργον c 6 sq. θεοπροσβευτήν em: θεοπροσβύτην codd 3. 10. συνδοξάσει v εὐδείαν v 12. θεὸς ἕτοιμος c. L G¹: ἐτοίμους G²</p>	<p>c m — <i>Eὐτεκνον</i>] Ita iterum scribo, ut iam prius, nec vero <i>εὐτεκνον</i>, quam- * * * XI, 1. 2. <i>unde</i> om p 3. <i>et</i> c. f o: praem <i>unde</i> p v 2. 9. <i>perceperunt</i> c. f o p: <i>perceperunt</i> v 10. <i>ipsorum</i> c. p v: <i>eorum</i> f o 3. 11. <i>aliqu. vestrum</i> c. p v: <i>aliquem</i> f, om o 13. <i>ego</i> c. p v: add <i>vero</i> f o <i>in Christo</i> om f o XII, 1. 20. <i>omnes quidem</i> f o <i>eum</i> c. p: om f o v 21. <i>retribuatur</i> c. p: <i>retribuet</i> f o v <i>gr. Domini</i> c.</p>
<p>XII, 1. 13. ὑμῶν c. m v L: ἡμῶν c 2. 19. τοὺς συνδούλους μου om v καὶ sec c. L G¹: om G² 19 sq. Ἰησοῦ Χρι. c. c L G¹: Χρ. Ἰ. m v</p>	
<p>XIII, 2. 26. καὶ om c ἀγ. σαρκ. τε: σαρκ. ἀγάπη c 27. Ἄλκην: Ἄλκην</p>	

XI. Orationes vestrae appropinquarunt ad Antiochenam ecclesiam, cui et pacifici estis; unde et vinctus omnes saluto. Et non sum dignus esse ultimus eorum, sed secundum Dei voluntatem dignus effectus sum, non ex mea providentia, sed ex gratia Dei; quam opto perfectam mihi tribui, ut per vestras orationes Deum merear adipisci, ut opus vestrum perfectum sit in caelo et in terra. 2. Decet ergo vos in honorem Dei curam gerere Deo dignae ecclesiae, quae est in Syria, et congratulari eis, quia pacifici sunt et perceperunt suam magnificentiam et restituta est eis in corpore ipsorum. 3. Sed mihi visum est, mittere aliquem vestrum illuc cum epistola, ut glorificent tranquillitatem, quae eis secundum Deum contigit et quietem. Ego vero merui portum tutissimum in Christo orationibus vestris. Cum sitis perfecti, perfecta cogitate, sapite, sentite. Volentibus enim vobis bene agere etiam Deus paratus est vobis praestare.

XII. Salutatur vos dilectio fratrum vestrorum, quae est in Troia; unde et scribo vobis per Burgum, quem misistis mecum una cum Ephesiis fratribus vestris, qui me refecit in omnibus. Et debuerant quidem omnes eum imitari, quia exemplum est ministerii Dei. Retribuetur ei gratia Domini in omnibus. 2. Saluto Deo dignum episcopum vestrum Polycarpum et Deo decentissimum presbyterium et christophoros diaconos conservos meos et specialiter et generaliter omnes in nomine Iesu Christi et in carne eius et in sanguine ipsius et in passione et in resurrectione carnali et spirituali, in unitate Dei et vestra. Gratia vobis et misericordia, pax et patientia in omnibus in Christo.

XIII. Saluto domos fratrum meorum cum uxoribus et filiis, sed et virgines et viduas. Incolumes estote in virtute Dei patris. Salutatur vos Philon condiaconus, qui est mecum. 2. Saluto domum Gaviae, quam opto firmari in fide et dilectione carnali et spirituali. Saluto Alcen, desiderabile mihi nomen,

p v: Dominus gratiam f o	conservus f o 25. ipsius om p 27.
2. 23. presbyterum o v 23 sq. christophoros — meos em coll G: christoforus diaconus conservus meus p (corr Christoforum etc.) v, chr. d. meus et	pax: praem et p XIII, 2. 31. Gaviae f o fide c. f o p: praem Christo v dilectione c. p v: devotione f o 32. nomen mihi

Εὐτεκνον καὶ πάντας κατ' ὄνομα. Ἐρρωσθε ἐν χάριτι θεοῦ καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πεπληρωμένοι πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας θείας καὶ ἱερᾶς.

ΠΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΣΜΥΡΝΗΣ.

6 Ἰγνάτιος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, ὁ καὶ μάρτυς Ἰησοῦ Χριστοῦ, Πολυκάρπῳ ἐπισκόπῳ ἐκκλησίας Σμυρναίων, μᾶλλον ἐπισκοπημένῳ ὑπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, πλεῖστα χαίρειν.

I. Ἀποδεχόμενος τὴν ἐν θεῷ σου γνώμην ἠδρασμένην ὡς ἐπὶ πέτραν ἀκίνητον, ὑπερδοξάζω καταξιωθείς τοῦ προσώπου σου τοῦ ἀμώμου, οὗ ὀναίμην
10 ἐν θεῷ. 2. Παρακαλῶ σε ἐν χάριτι, ἧ ἐνδέδυσαι, προσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου, καὶ πάντας παρακαλεῖν, ἵνα σώζωνται. Ἐκδίδκει σου τὸν τόπον ἐν πάσῃ ἐπιμελείᾳ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ· τῆς ἐνώσεως φρόντιζε, ἧς οὐδὲν ἄμεινον. Πάντας βάσταζε, ὡς καὶ σὲ ὁ κύριος· πάντων ἀνέχου ἐν ἀγάπῃ, ὡσπερ καὶ ποιεῖς. 3. Προσευχαῖς σχόλαζε ἀδιαλείπτως, αἰτοῦ σύνεσιν πλείονα ἧς ἔχεις·
15 γρηγόρει, ἀκοίμητον πνεῦμα κεκτημένος· τοῖς κατὰ ἄνδρα κατὰ ὁμοίθειαν λάλει θεοῦ· πάντων τὰς νόσους βάσταζε ὡς τέλειος ἀθλητής, ὡς καὶ ὁ κύριος πάντων· αὐτὸς γάρ, φησὶν, τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἡμῶν ἐβάστασεν. Ὅπου πλείων κόπος, πολὺ κέρδος.

II. Καλοὺς μαθητὰς ἔαν φιλήῃς, χάρις σοι οὐκ ἔστιν· μᾶλλον δὲ τοὺς λοι-
20 μωτέρους ἐν πραύτητι ὑπότασσε. Οὐ πᾶν τραῦμα τῇ αὐτῇ ἐμπλάστρῳ θεραπεύεται· τοὺς παροξυσμοὺς ἐμβροχαῖς παῦε. 2. Φρόνιμος γίνου ὡς ὄφις ἐν πᾶσιν καὶ ἀκέραιος εἰς ἀεὶ ὡς ἡ περιστέρα. Διὰ τοῦτο ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος εἶ, σαρκικός καὶ πνευματικός, ἵνα τὰ φαινόμενά σοι εἰς πρόσωπον ἐπι-

quam versio latina huic scriptioni favet, et moneo, librariorum codicum m et v, fortasse etiam c, post ἀσύγκριτον interpunctionem posuisse.

Inscr. 6. ἐπισκοπημένων v | 7. κυρίου c. v G¹: om c m, plura om L²

I, 2. 10. προσθεῖναι c. c: προσθη-
ναι m v | 11. σώζονται v

3. 14. ἀδιαλείπτως c m v G¹: ἀδια-
λείπτως c L² | 18. ἡμῶν om c |
πλείων c. c m: πλεῖον v | πολὺ c.
m v: πλεῖον c L² — αὐτὸς κτλ.]

Matth. 8, 17.

II, 1. 20 sq. θεραπεύετε c | 21 ἐμ-
βροχαῖς: ἐν βρ. vel ἐνβρ. (v) codd

2. 21. γίνου: γενοῦ c | ὡς ὄφις
h. l. c. m v: p. πᾶσιν c | 22. εἰς om
c | 23 sq. ἐπανορθώσεως em: -ῶσαι m,

* * *

f o | 1. *Daphnum* c. f o: *dafnumin*
v, *dasnumin* p | *incomparabilem*
c. p v: *incorporabilem* f, *incorporalem*
o | 2. et c. f o p: om v | 3. *divina*:
individua v

et Daphnum, incomparabilem et bonum filium, et omnes nominatim. Incolumes estote in gratia Dei et Domini nostri Iesu Christi, repleti spiritu sancto et sapientia sancta atque divina.

AD POLYCARPUM EPISCOPUM SMYRNENSIIUM.

Ignatius episcopus Antiochiae, qui et martyr Iesu Christi, ⁵
Polycarpo episcopo ecclesiae Smyrnensium.

I. Suscipiens in Deo sententiam tuam tanquam supra immobilem petram firmatam, quoniam desidero promereri faciem tuam immaculatam, quam adquisivi in Domino. 2. Rogo te in gratia Dei, qua indutus es, adicere ad cursum tuum et rogare ¹⁰ omnes, ut salventur in Christo. Defende locum tuum in omni diligentia spirituali. Unitatis curam habeto, cuius nihil melius est. Omnes baiula, quomodo et te Dominus. Omnes suffer in dilectione. 3. Orationibus indesinenter vaca. Ampliorem prudentiam, quam habes, postula. Vigila, inobdormibilem spiritum ¹⁵ possidens. Secundum adiutorium Dei loquere. Omnium infirmitates baiula ut perfectus athleta, quomodo et Dominus omnium. *Ipsse enim, inquit, infirmitates nostras portavit et languores nostros abstulit.* Ubi enim magnus fuerit labor, illic etiam maius lucrum est. ²⁰

II. Si bonos discipulos amaveris, non est tibi gratia; magis autem pestiferos subiuga in mansuetudine. Non omne vulnus uno emplastro curatur. Acredines embroche compesce. 2. *Astutus esto ut serpens et simplex ut columba.* Propterea enim ex anima et corpore carnaliter et spiritualiter exstas, ut ²⁵ omnia, quae tibi ostensa fuerint, in facie corrigas; quae autem

Tit. *episcopum*: add *eorum* (om p) | f o | *cuius* em coll Magn. 7, 2:
de illuminatis f o p, cf. 14, 2. | *cui* codd, qua edd pr | 13. *Dominus*

Inscr. 6. *ecclesiae* c. p: om f o v | c. p: *Christus* f o v

I, 1. 7. *in Deo* c. p: om f o v | 3. 19. *illic* c. p v: *ibi* f o

sent. tuam c. f p: *tuam sent.* o v | II, 1. 23. *acredines*: *ac rectines* o |

9. *adquisivi* c. f o: *praem et* p v | *embroche* c. p, *enbr.* f o, *embro-*

2. 11. *omnes ut* c. f o v: *ut omnes* | *chae* v

p | *defendo* p | 12. *spirituali* om | 2. 25. *et corpore* om p | 26. *autem*

ανορθώση· τὰ δὲ ἀόρατα αἶτις ἵνα σοι φανερωθῆ, ἵνα μηδέν σοι λείπη, καὶ παντὸς χαρίσματος περισσεύης. 3. Ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ σε εὐχέσθαι. Ὡσπερ γὰρ κυβερνήτη ἄνεμος συμβάλλεται καὶ ὡς νηὶ χειμαζομένη λιμένες εὐθετοὶ εἰς σωτηρίαν, οὕτω καὶ σοὶ τὸ ἐπιτυχεῖν θεοῦ. Νῆφε ὡς θεοῦ ἀθλητῆς, οὗ τὸ θέλημα ἀφθαρσία καὶ ζωὴ αἰώνιος, περὶ ἧς καὶ σὺ πέπεισαι. Κατὰ πάντα σου ἀντίψυχος ἐγὼ καὶ τὰ δεσμά μου, ἃ ἠγάπησας.

III. Οἱ δοκοῦντες ἀξιόπιστοι εἶναι καὶ ἑτεροδιδασκαλοῦντες μὴ σε καταπληστέωσαν· στήθι δὲ ἐδραῖος ὡς ἄκμων τυπτόμενος. Μεγάλου ἐστὶν ἀθλητοῦ δέρεσθαι καὶ νικᾶν· μάλιστα δὲ ἔνεκεν θεοῦ πάντα ὑπομένειν ἡμᾶς δεῖ, ἵνα καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἀναμείνη εἰς τὴν βασιλείαν. 2. Πλεῖον πρόσθετος τῆ σπουδῆ οὗ εἶ· συντονώτερον δράμε· τοὺς καιροὺς καταμάνθανε, ὡς ἐνταῦθα εἶ, νίκησον· ὡδε γὰρ ἐστὶν τὸ στάδιον, ἐκεῖ δὲ οἱ στέφανοι. Προσδόκα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν ἄχρονον ἐν χρόνῳ, τὸν ἀόρατον τῆ φύσει, ὁρατὸν ἐν σαρκί, τὸν ἀψηλάφητον καὶ ἀναφῆ ὡς ἀσώματον, δι' ἡμᾶς δὲ ἀπτὸν καὶ ψηλαφητὸν ἐν σώματι· τὸν ἀπαθῆ ὡς θεόν, δι' ἡμᾶς δὲ παθητὸν ὡς ἄνθρωπον, τὸν κατὰ πάντα τρόπον δι' ἡμᾶς ὑπομειναντα.

IV. Αἱ χῆραι μὴ ἀμελείσθωσαν· μετὰ τὸν κύριον σὺ αὐτῶν φροντιστῆς ἔσω. Μηδὲν ἄνευ τῆς γνώμης σου γινέσθω, μηδὲ σὺ ἄνευ θεοῦ γνώμης 20 τι πράσσει, ὑπερ οὐδὲ πράττεις· εὐστάθει. 2. Πυκνότερον συναγωγὰι γινέσθωσαν· ἐξ ὀνόματος πάντας ζήτει. 3. Δούλους καὶ δούλας μὴ ὑπερηφάνει· ἀλλὰ μηδὲ αὐτοὶ φυσιοῦσθωσαν, ἀλλ' εἰς δόξαν θεοῦ πλείονα δουλευέτωσαν, ἵνα κρείττονος ἐλευθερίας τύχωσιν ἀπὸ θεοῦ. Μὴ ἐράτωσαν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἐλευθεροῦσθαι, ἵνα μὴ δοῦλοι εὐρεθῶσιν ἐπιθυμίας.

V. Τὰς κακοτεχνίας φεῦγε, μᾶλλον δὲ περὶ τούτων ὁμιλίαν ποιοῦ. Ταῖς ἀδελφαῖς μου προστάλει ἀγαπᾶν τὸν κύριον καὶ τοῖς συμβίοις ἀρκεῖσθαι σαρκί

-οῦσαι c, -οῦσαι v | 1. αἴτη m | φανερωθῆ c. c G¹: φανερωθείη m v — φρόνιμος κτλ.] Matth. 10, 16.

III, 2. 16. τρόπον: δρόμον c — τὸν ἄχρονον ἐν χρ. κτλ.] Zahn (*Ignatius v. A.* p. 165. 476 sq.) erravit putans, hic exigua quaedam theologiae Arianae vestigia inveniri. Hoc modo etiam Catholicus vel Apollinarista loqui potuit. Similia e. g. leguntur in Praefatione Liturgiae Clem. vel Const. ap. VIII c. 12, 14.

IV, 1. 20. ὑπερ c. m v G¹: ὡσπερ c

2. 21. πάντα v

3. 22. πλείονα c. G²: πλέον G¹ edd pler | 23. ἐράτωσαν c. v: αἰδέτωσαν c m | 24. εὐρ. c. c m: ἐλευθερωθῶσιν (sic) v

V, 1. 25. φεύγετε c | ποιοῦ c. c v: μὴ π. m

* * *

c. p: add tibi f o v | 1. manif. tibi p 3. 3. navim f o | 4. requirere: recipere v | 5. et: ut o | 6. in omnibus cum confidis coniungunt codd: cum sequentibus Z

invisibilia fuerint, pete, ut tibi manifestentur, ut nihil tibi restet, sed totius gratiae abundans sis. 3. Tempus deposcit te tanquam gubernatorem prosperum ventum petere, et sicut navem periclitantem portum aptum ad salutem requirere, sic et te, Dei athleta, ut nubem incorruptionis et vitam aeternam percipias; pro qua et tu confidis in omnibus. Pro anima tua ego efficiar et vincula mea, quae dilexisti.

III. Qui se arbitrantur fide dignos esse et aliter docent, non te circumveniant; sed sta firmus sicut incus, quae percussitur. Magni enim athletae est vapulare et vincere. Maxime autem pro Deo oportet nos omnia sustinere, ut et ipse sustineat nos in regno. 2. Plurimum adde ad festinationem; continuer curre. Tempora cognosce, ut in ipsis semper vincas. Hic est enim stadium, illic corona. Exspecta Christum filium Dei, intemporalem in tempore, invisibilem natura, visibilem in carne; inpalpabilem et intactum ut incorporeum, corporeum vero et contrectabilem propter nos; impassibilem ut Deum, passibilem vero propter nos ut hominem [secundum omnem modum propter nos sustentem].

IV. Viduae non neglegantur. Post Dominum tu ipsarum curator esto. Nihil sine sententia tua fiat, neque tu sine Deo quid operare; quod autem operaris, sit bene stabile. 2. Saepius congregationes fiant; ex nomine omnes quaere. 3. Servos et ancillas ne despicias, sed neque ipsi inflentur, sed in gloriam Dei plus serviant, ut meliori libertate a Deo potiantur. Non desiderent a communi liberi fieri, ut non servi inveniantur concupiscentiae.

V. Malas artes fuge, magis autem de his homeliam fac. Sorores meas alloquere, diligere Dominum et viris sufficere

III, 1. 11. *omnia* h. l. c. p v : a. |
oportet f o

2. 14. *corona*: praem vero p v | *exspecta* c. o : *exspectat* (sc. corona) f p v |
16. *corporeum* om o | 17. *propter nos*
h. l. c. p v : p. vero f o edd pr | 18.
hominem: hic desinunt codices, non
indicantes maiorem epistolae partem
desse, sed potius similiter ac in ce-

teris epistulis subscribentes, sc. *explicit ad Polycarpum* f p, *explicit VIII*

v. Quae sequuntur uncis inclusa, e versione vetere epistolae non interpolatae desumpta sunt et quidem secundum recensionem Zahnianam. Lectiones variantes exscribere superfluum mihi visum est.

καὶ πνεύματι· ὁμοίως καὶ τοῖς ἀδελφοῖς μου παράγγελλε ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀγαπᾶν τὰς συμβίους, ὡς ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν. 2. Εἴ τις θύναται ἐν ἀγνεῖα μένειν εἰς τιμὴν τῆς σαρκὸς τοῦ κυρίου, ἐν ἀκαυχησίᾳ μενέτω· ἐὰν καυχῆσθαι, ἀπώλετο· καὶ ἐὰν γνωσθῆ πλὴν τοῦ ἐπισκόπου, ἐφθαρται. Πρέ-
 5 πει δὲ τοῖς γαμοῦσι καὶ ταῖς γαμούσαις μετὰ γνώμης τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἐνω-
 σιν ποιεῖσθαι, ἵνα ὁ γάμος ᾗ κατὰ κύριον καὶ μὴ κατ' ἐπιθυμίαν. Πάντα εἰς
 τιμὴν θεοῦ γινέσθω.

VI. Τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε, ἵνα καὶ ὁ θεὸς ὑμῖν. Ἀντίψυχον ἐγὼ τῶν
 ὑποτασσομένων ἐπισκόπῳ, πρεσβυτερίῳ, διακόνοις· μετ' αὐτῶν μοι τὸ μέρος γέ-
 10 νοιτο ἔχειν παρὰ θεῶ. Συγκοπιᾶτε ἀλλήλοις, συναθλιεῖτε, συντρέχετε, συμπάσ-
 χετε, συγκοιμάσθε, συνεγείρεσθε ὡς θεοῦ οἰκονόμοι καὶ πάρεδροι καὶ ὑπηρέται.
 2. Ἀρέσκετε ᾧ στρατεύεσθε, ἀφ' οὗ καὶ τὰ ὀψώνια κομίσεσθε· μήτις ὑμῶν δε-
 σέρτωρ εὔρεθῆ. Τὸ βάπτισμα ὑμῶν μενέτω ὡς ὄπλα, ἡ πίστις ὡς περικεφαλαία,
 ἡ ἀγάπη ὡς δόρυ, ἡ ὑπομονὴ ὡς πανοπλία· τὰ δεπόσιτα ὑμῶν τὰ ἔργα ὑμῶν,
 15 ἵνα τὰ ἄκκεπτα ὑμῶν ἄξια θεοῦ κομισήσθε. Μακροθυμεῖτε ὄν μετ' ἀλλήλων
 ἐν πραύτητι, καὶ ὁ θεὸς μετ' ὑμῶν. Ὁναίμην ὑμῶν διὰ παντός.

VII. Ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησίᾳ ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας εἰρηνεύει, ὡς ἐδη-
 λώθη μοι, διὰ τῆς προσευχῆς ὑμῶν, καὶ γὰρ εὐθυμότερος ἐγεγόνην ἐν ἀμεριμνίᾳ
 θεοῦ, ἐάνπερ διὰ τοῦ παθεῖν θεοῦ ἐπιτύχω, εἰς τὸ εὔρεθῆναί με ἐν τῇ αἰτήσει
 20 ὑμῶν μαθητήν. 2. Πρέπει, Πολύκαρπε θεομακαριστότατε, συμβούλιον ἀγαγεῖν
 θεοπρεπέστατον καὶ χειροτονῆσαι, εἴ τινα ἀγαπητὸν λίαν ἔχετε καὶ ἄσκνον, ὃς
 δυνήσεται θεοδρόμος καλεῖσθαι· τοῦτον καταξιώσαι πορευθῆναι εἰς Συρίαν,
 ἵνα πορευθεὶς εἰς Συρίαν δοξάσῃ ὑμῶν τὴν ἄσκνον ἀγάπην εἰς δόξαν θεοῦ. 3.
 Ὁ Χριστιανὸς ἐξουσίαν ἑαυτοῦ οὐκ ἔχει, ἀλλὰ θεῶ σχολάζει. Τοῦτο τὸ ἔργον
 25 θεοῦ ἐστὶν καὶ ὑμῶν, ὅταν αὐτὸ ἀπαρτίσθητε. Πιστεύω γὰρ τῇ χάριτι, ὅτι ἐτοι-
 μοὶ ἐστε εἰς εὐποιῶν θεῶ ἀνήκουσαν. Εἰδὼς ὑμῶν τὸ σύντονον τῆς ἀληθείας,
 δι' ὀλίγων ὑμᾶς γραμμάτων παρεκάλεσα.

VIII. Ἐπεὶ ὄν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ἠδυνήθην γράφαι διὰ τὸ
 ἐξαίφνης πλεῖν με ἀπὸ Τρωάδος εἰς Νεάπολιν, ὡς τὸ θέλημα προστάσσει, γρά-
 30 ψεις ταῖς ἔμπροσθεν ἐκκλησίαις, ὡς θεοῦ γνώμην κεκτημένος, εἰς τὸ καὶ αὐ-

2. 7. θεοῦ τιμὴν c

VI, 1. 8. ἐπισκόπῳ c. m v: praem
 τῷ c, item a. πρεσβυτερίῳ et τοῖς a.
 διακόνοις | 10. ἔχειν: ᾿σχειν (sic) v |
 θεῶ c. c v: θεοῦ m

2. 12. ὀψώνια v | κομίσεσθε c.
 c m: -ησθε v | 12 sq. δεσέρτωρ εὔρ.

c. c: δεσέλτωρ εὔρεθῆ v, δεσελτωρεν-
 θῆ m | 14. δεπόσιτα c. c: δε ποσιτὰ
 m v | 15. ἄκκεπτα c. m: ἄσκεπτα v,
 . . . α c | κομισήσθε c. codd:
 κομίσεσθε Z

VII, 1. 18. εὐθυμότερος v

2. 20. θεομακαριστότατε m v |

carne et spiritu. Similiter et fratribus meis annuntia in nomine Iesu Christi, diligere uxores, ut Dominus ecclesiam. 2. Si quis potest in castitate manere, in honorem carnis Domini in ingloriatione Domini maneat. Si gloriatur, perditur, et si videri velit plus episcopo, corruptus est. Decet autem ducentes et ductas cum sententia episcopi unionem facere, ut sit secundum Dominum et non secundum concupiscentiam. Omnia in honorem Dei fiant.

VI. Episcopo attendite, ut et Deus vobis. Unanimis ego cum subiectis episcopo, presbyteris, diaconis, et cum ipsis mihi pars fiat capere in Deo. Collaborate adinvicem, concertate, concurrите, compatimini, condormite, consurgite ut Dei dispensatores et assessores et ministri. 2. Placete cui militatis, a quo et stipendia fertis. Nullus vestrum otiosus inveniatur. Baptisma vestrum maneat ut scutum, fides ut galea, caritas ut lancea, sustinentia ut omnis armatura. Deposita vestra opera, ut accepta vestra digna feratis. Longanimiter ferte igitur vos adinvicem in mansuetudine, ut Deus vos. Fruar vobis semper.

VII. Quia ecclesia quae in Antiochia Syriae pacem habet, ut ostensum est mihi, per orationem vestram, et ego laetior factus sum in insollicitudine Dei, siquidem per pati Deo potiar, in inveniri me in resurrectione vestri discipulum. 2. Decet, Polycarpe deobeatissime, concilium congregare deodecentissimum et ordinare aliquem, quem dilectum valde habetis et impigrum, qui poterit Dei cursor vocari, et hunc dignificari, ut vadens in Syriam glorificet vestram impigram caritatem in gloriam Dei. 3. Christianus sui ipsius potestatem non habet, sed Deo vacat. Hoc opus Dei est et vestri, quoniam ipsi perfecti estis. Credo enim gratiae, quoniam parati estis ad beneficentiam deodecentem. Sciens vestrum compendium veritatis, per paucas vos literas consolatus sum.

VIII. Quia igitur omnibus ecclesiis non potui scribere, propter repente navigare me a Troade in Neapolim, ut voluntas praecipit, scribes aliis ecclesiis, ut Dei sententiam possidens,

21. ἔχετε λίαν c | 22. θεόδωρος codd | G¹ edd plures | 27. ὑμᾶς γρ. c. c m :
23. δοξάσει v | ὑμῶν πραγμάτων v

3. 26. σύντομον c. G²: σύντονον

τοὺς τοῦτο ποιῆσαι, οἱ μὲν θυνάμενοι πεζοὺς πέμψαι, οἱ δὲ ἐπιστολάς διὰ τῶν ὑπὸ σοῦ πεμπομένων, ἵνα δοξασθῆτε ἐν αἰωνίῳ ἔργῳ, ὡς ἄξιός ὢν. 2. Ἀσπάζομαι πάντας ἐξ ὀνόματος καὶ τὴν τοῦ Ἐπιτρόπου σὺν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων, ἀσπάζομαι Ἄτταλον τὸν ἀγαπητόν μου, ἀσπάζομαι τὸν μέλλοντα
 5 καταξιῶσθαι εἰς Συρίαν πορεύεσθαι· ἔσται ἡ χάρις μετ' αὐτοῦ διὰ παντός καὶ τοῦ πέμποντος αὐτὸν Πολυκάρπου. 3. Ἐρρῶσθαι ὑμᾶς διὰ παντός ἐν θεῷ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ εὖχομαι, ἐν ᾧ διαμείνατε ἐν ἐνότητι θεοῦ καὶ ἐπισκοπῇ. Ἀσπάζομαι Ἄλκην τὸ ποθητόν μοι ὄνομα. Ἀμήν. Ἡ χάρις. Ἐρρωσθε ἐν κυρίῳ.

10

ΠΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐκκλησία ἡλεημένη ὑπὸ θεοῦ, ἐκλεγμένη ὑπὸ Χριστοῦ, παροικουσα ἐν Συρίᾳ καὶ πρώτη Χριστοῦ ἐπωνυμίαν λαβούσα, τῇ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ χαίρειν.

15 I. Ἐλαφρά μοι καὶ κοῦφα τὰ δεσμὰ ὁ κύριος πεποίηκεν μαθόντι εἰρηνεύειν ὑμᾶς καὶ ἐν πάσῃ ὁμονοίᾳ σαρκικῇ τε καὶ πνευματικῇ διάγειν. 2. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, φυλαττόμενοι τὰς εἰσχωμασάσας αἰρέσεις τοῦ πονηροῦ ἐπ' ἀπάτη καὶ ἀπω-
 20 λεία τῶν πειθομένων αὐτῷ, προσέχειν δὲ τῇ τῶν ἀποστόλων διδασχῇ καὶ νόμῳ καὶ προφήταις πιστεύειν, πᾶσαν Ἰουδαϊκὴν καὶ ἑλληνικὴν ἀπορρίψαι πλάνην καὶ μήτε πλήθος θεῶν ἐπεισάγειν μήτε τὸν Χριστὸν ἀρνείσθαι προφάσει τοῦ ἐνὸς θεοῦ.

VIII, 2. 5. χάρις c. m v: add τοῦ θεοῦ c | 6. αὐτόν: iteravit v

3. 7. διαμείνατε c. m v (διαμείνετε, sed ε haud dubie pro αι scriptum est): διαμείνατε c | 8. Ἄλκην c m | 9. ἀμήν· ἡ χάρις c. G² (dubito quidem, num Pseudoignatius haec addiderit, sed nolui mutare, cf. Eph. 21, 2): codd a Vaticano derivati post ἀμήν vel post χάρις exhibent partim in margine praemissa voce ἴσως (Ottobon. Florent. Paris. I) partim in

textu (Paris. II) ἡ χάρις τοῦ θεοῦ εἴη μεθ' ὑμῶν.

Inscr. πρώτη Χρ. ἐπωνυμίαν λ.] Cf. Magn. 10, 2. Act. 11, 26.

I, 1. 16. μαθόντι c. c v: μαθόντα m — ἐλαφρὰ — πεποίηκεν] Plane eadem verba scripsit Alexander Hieros. ad Antiochenos et Pseudoignatius ea haud dubie ex Euseb. H. E. VI c. 11, 5 desumpsit, per quem librum ad posteros pervenerunt.

2. 19. εἰσχωμασάσας c. c cf. Tars.

in idem et ipsos facere, hi quidem potentes pedites mittere, hi autem epistolas per a te missos, ut glorificeris aeterno opere, ut dignus existens. 2. Saluto omnes ex nomine et eam quae Epitropi cum domo tota ipsius et filiorum. Saluto Attalum dilectum meum. Saluto futurum dignificari ad eundem in Syriam. Erit gratia cum ipso semper et mittente ipsum Polycarpo. 3. Valere vos semper in Deo nostro Iesu Christo oro, in quo permaneatis in unitate Dei et visitatione. Saluto Alken, desideratum mihi nomen. Valete in Domino].

AD ANTIOCHENSES.

Ignatius, qui et Theophorus, ecclesiae Antiochensi misericordiam a Christo consecutae, habitanti in Syria, quae prima Christi cognomen accepit, quae est in Antiochia, in Deo patre et Domino Iesu Christo salutem.

I. Levia mihi et inonerosa vincula fecit Dominus, cum didicissem pacificos vos esse et in omni concordia carnali et spirituali vos transigere. 2. *Rogo igitur vos, ego victus in Domino, digne ambulare vocatione, qua vocati estis, custodientes vos ab introeuntibus haeresibus malignis ad seductionem et perditionem consentientium eis, intendere autem apostolorum doctrinae et legi atque prophetis credere, omnem iudaicum atque paganicum errorem abicere et neque multitudinem deorum admittere neque Christum ad excusationem unius Dei negare.*

2, 2: εἰσκομ. m v | 19. ἐπ': ἐπὶ c | 20. sq. προσέχειν — διδαχῆ om A — παρακαλῶ κτλ.] Eph. 4, 1. — προσέχειν κτλ.] Cf. Smyrn. 7, 2. — πρόσφάσει τ. ἑ. θεοῦ] Animadvertas, auctorem in hac epistula (2, 1; 3; 4, 1; 5, 1) toties Christum Deum quoties unum Deum profiteri, nec vero ullo modo dicere, filium inferioris naturae esse quam patrem. Quaerere licet, num Arianus ita locutus sit. Cf.

Theol. Quartalschrift 1880 p. 359 sq.

* * *

Tit. Antiochenses: add scripta a Philippis f o p, cf. 14, 1.

Inscr. 12. prima om f

I, 1. 16. vos om o

2. 19 sq. perd. consentientium c. f o v: persecutionem credentium p | 21 sq. omnem iud. a. paganicum c. p v: omniumque Iudaeorum aut paganorum f o

II. Μωσῆς τε γὰρ ὁ πιστὸς θεράπων τοῦ θεοῦ εἰπὼν· *Κύριος ὁ θεὸς σου κύριος εἷς ἐστίν, καὶ τὸν ἕνα καὶ μόνον κηρύξας θεὸν ὡμολόγησεν εὐθέως τὸν κύριον ἡμῶν λέγων· Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα παρὰ κυρίου πῦρ καὶ θεῖον, 2. καὶ*
 5 *πάλιν· Εἶπεν ὁ θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν· καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, καὶ ἐξῆς· Ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον. 3. Καὶ ὅτι γενήσεται ἄνθρωπος, φησίν· Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ.*

10 III. Οἱ δὲ προφῆται εἰπόντες ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· *Ἐγὼ θεὸς πρῶτος καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἐστὶν θεός, περὶ τοῦ πατρὸς τῶν ὅλων λέγουσιν. 2. Καὶ περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· Υἱός, φησίν, ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὕμου αὐτοῦ ἐστὶν ἄνωθεν, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ*
 15 *μεγάλῃς βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρός, ἐξουσιαστής. 3. Καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ· Ἴδου ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, καὶ περὶ τοῦ πάθους· Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἦχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄφρωνος.*
 20 *Κἀγὼ ὡς ἀρνίον ἀκακὸν ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι.*

IV. Οἱ τε εὐαγγελισταὶ εἰπόντες τὸν ἕνα πατέρα μόνον ἀληθινὸν θεόν, καὶ τὰ κατὰ τὸν κύριον ἡμῶν οὐ παρέλιπον, ἀλλ' ἔγραψαν· *Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν· πάντα*
 25 *δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν.*

II, 1. *κύριος ὁ θ. κτλ.*] Deut. 6, 4. — *κύρ. ἔβρεξεν κτλ.*] Gen. 19, 24.

2. 4. *εἶπεν* c. G: praem. *καὶ* LL, quod A | 5. *ἡμετέραν* c. G A: add *καὶ καθ' ὁμοίωσιν* L¹ cf. L² | 7. *ἐποίησα* c. G LXX: *ἐποίησε* LL — *εἶπεν κτλ.*] Gen. 1, 26. 27. — *ἐν εἰκόνι κτλ.*] Gen. 9, 6.

3. 8. *κύριος*: add ὁ θεὸς ὑμῶν L² A — *προφήτην κτλ.*] Deut. 18, 15.

III, 1. Ies. 44, 6.

2. 13. *ἐπὶ τ. ὡμου αὐτοῦ* c. G A: om LL — *υἱός κτλ.*] Ies. 9, 6.

3. 17. *ἐν γαστρὶ* c. m LL: om c v cf. A | 19. *ἀμνός*: add *ἄμωμος* c | 20. *ὡς*: iteravit v — *ἰδὸν κτλ.*] Ies. 7, 14. Matth. 1, 23. — *ὡς πρόβατον κτλ.*] Ies. 53, 7. Act. 8, 32. — *κἀγὼ κτλ.*] Ier. 11, 19.

IV, 1. 22. *παρέλειπαν* v | 25. *οὐδὲ ἐν ὃ γ.* c. G A: *οὐδὲν* LL — *μόνον ἄλ. θεόν*] Ioann. 17, 3. — *ἐν ἀρχῇ κτλ.*] Ioann. 1, 1—3.

* * *

II, 1. 1. *Moysi* p | *fidei*: om v
 2. 5. *Deus: Dominus* v | 7.

II. Moyse fideli famulo Dei ad populum dicente: *Dominus Deus tuus Deus unus est*, et unum atque solum praedicans Deum confessus est statim etiam Dominum nostrum dicens: *Pluit Dominus super Sodomam et Gomorram ignem et sulphur a Domino de caelo*; 2. et iterum: *Et dixit Deus: Faciamus* 5 *hominem ad imaginem et similitudinem nostram*, et rursus: *Et fecit Deus hominem; ad imaginem Dei fecit eum*, et paulo post: *Ad imaginem Dei fecit hominem*. Et quia nasciturus erat homo, sic ait: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus vestris sicut me.* 10

III. Nam et prophetae ex persona Dei dixerunt: *Ego Deus primus, et ego post haec, et praeter me non est Deus*. Hoc autem de patre omnium dixerunt. 2. De Domino vero nostro Iesu Christo rursus prophetae proclamaverunt dicentes: *Ecce puer natus est nobis et filius datus est nobis, cuius initium* 15 *est desuper; et vocabitur*, inquit, *nomen eius magni consilii angelus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis, potestatem habens, princeps pacis*. 3. Nam et de incarnatione eius ex virgine dicunt: *Ecce virgo in utero concipiet et pariet filium et vocabunt nomen eius Emmanuel*. Et de passione eius nihilo- 20 minus adiecerunt dicentes: *Sicut ovis ad occisionem ductus est et sicut agnus coram tondente se sine voce*. Et iterum ipse de se ipso referens dicit: *Ego autem sicut agnus innocens ductus sum ad immolandum*.

IV. Nam et evangelistae, dicentes unum *solum verum* 25 *Deum* esse patrem, etiam ea, quae ad Dominum nostrum Iesum Christum pertinent, non praetermiserunt, sed potius perscripserunt dicentes: *In principio erat verbum, et verbum erat apud Deum, et Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.* 30

<i>eum c. p: eos v, illum f o</i>	Vulgata	om f
3. 9. <i>suscitabit vobis o</i>	10. <i>vester</i>	3. 20. <i>vocabunt c. o p: vocabitur</i>
om o	<i>de fratr. vestris c. p: om</i>	f v Vulg. 21. <i>sicut om f o</i> 22. <i>se</i>
f o v		c. o p: om f v 23. <i>dicit: ait v</i> <i>innocens agnus f o</i>
III, 2. 13. <i>vero c. f o p: om v</i>		IV, 1. 28. <i>dicentes: p. patrem v</i>
<i>nostro: om p, nisi pro vero legendum</i>		<i>perscripserunt: praescr. p</i>
<i>est vestro</i> 14. <i>clamaverunt v</i> 15. <i>et</i>		

2. Καὶ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως· Ὁ λόγος, φησὶν, σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ· Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. 3. Οἱ δὲ ἀπόστολοι εἰπόντες, ὅτι θεὸς εἷς ἐστίν, εἶπον οἱ αὐτοί, ὅτι εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.
 6 Καὶ τὴν ἐνσωμάτωσιν καὶ τὸ πάθος οὐκ ἐπησχύνθησαν· τί γὰρ φησιν· Ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ὁ δὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς;

V. Πᾶς οὖν, ὅστις ἓνα καταγγέλλει θεὸν ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τοῦ Χριστοῦ θεότητος, ἐστὶν διάβολος καὶ ἐχθρὸς πάσης δικαιο-
 10 σύνης· ὃ τε ὁμολογῶν Χριστὸν οὐ τοῦ ποιήσαντος τὸν κόσμον υἱόν, ἀλλ' ἐτέρου τινὸς ἀγνώστου, παρ' ὃν ἐκήρυξεν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, οὗτος ὄργανόν ἐστιν αὐτοῦ τοῦ διαβόλου· 2. ὃ τε τὴν ἐνανθρώπησιν παραιτούμενος καὶ τὸν σταυρὸν ἐπαισχυνόμενος, δι' ὃν δέδεμαι, οὗτός ἐστιν ἀντίχριστος· ὃ τε ψιλὸν ἄνθρωπον λέγων
 15 τὸν Χριστὸν ἐπάρατός ἐστι κατὰ τὸν προφήτην, οὐκ ἐπὶ θεῷ πεποιθώς, ἀλλ' ἐπὶ ἀνθρώπῳ· διὸ καὶ ἄκαρπός ἐστιν παραπλησίως τῇ ἀγριομυρίκῃ.

VI. Ταῦτα γράφω ὑμῖν, ὦ τοῦ Χριστοῦ νεολαία, οὐ συνειδώς ὑμῖν τὸ τοιοῦτο φρόνημα, ἀλλὰ προφυλαττόμενος ὑμᾶς, ὡς
 20 πατήρ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα. 2. Βλέπετε οὖν τοὺς κακεντρεχεῖς ἐργάτας, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, ὧν ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν· βλέπετε τοὺς κίνας τοὺς ἐνεοῦς, τοὺς ὄφεις τοὺς συρομένους, τὰ φολιδωτὰ δρακόντια, τὰς ἀσπίδας, τοὺς βασιλίσκους, τοὺς σκορ-
 25 πίους· οὗτοι γὰρ εἰσι θῶες ἄλωποί, ἀνθρωπόμιμοι πύθηκοι.

2. 2. γενέσεως c. c m: γεννήσεως v — ὁ λόγος κτλ.] Ioann. 1, 14. — βίβλος κτλ.] Matth. 1, 1.

3. 4. ὅτι: δ v | 6. φησιν c. G L¹: φασιν L² A | ἑαυτόν: add ἀντίλυτρον L¹ | 7. κόσμου ζ. c. LL coll A: add καὶ σωτηρίας G — θεὸς κτλ.] I Tim. 2, 5. 6.

V, 1. 9. ἐστὶν διάβολος c. G: υἱός ἐστι τοῦ διαβόλου LL cf. A — Cf. Ioann. 6, 70. 71. — ἐχθρὸς π. δικ.] Act. 13, 10. Praecedit: υἱὲ διαβόλου.

2. 15. κατὰ τ. προφήτην: om c | 17. ἀγριομυρίκῃ v — οὗτός ἐ. ἀντιχρ.] I Ioann. 2, 22 (4, 3). II Ioann. 7. — ἐπὶ θεῷ κτλ.] Ier. 17, 7. 5. 6.

VI, 1. 18. ὦ c. c m: ὁ v | νεολαία m v | 18 sq. συνειδὼς v — Imitatur Ign. Magn. 11, 1 (Smyrn. 4, 1).

2. 22. ὧν ὁ θ. ἡ κοιλία c. LL A: om G | 24. φολιδωτὰ c. L² A: φιλόδωρα c, φιλωδῶρα m, -δῶρα v, φωλιδωτὰ (infoveatos) L¹ — βλέπετε κτλ.] Philipp. 3, 2. 18. 19.

2. Sed et de incarnatione eius subiunxerunt dicentes: *Et verbum caro factum est et habitavit in nobis*, et iterum: *Liber*, inquit, *generationis Iesu Christi, filii David, filii Abrahæ*.
 3. Apostoli quoque Christi, asserentes, quia Deus unus est, adiecerunt dicentes: *Unus Deus, unus et mediator Dei et hominum*. Et de incarnatione eius ac passione non erubuerunt, sed potius fiducialiter subiunxerunt dicentes: *Homo Christus Iesus, qui dedit semet ipsum pro saeculi vita*.

V. Omnis ergo, qui unum Deum annuntiat, intercipit autem Christi divinitatem, filius est diaboli et *inimicus omnis iustitiae*.¹⁰ Qui autem non confitetur Christum filium esse eius, qui fecit mundum, sed alterius cuiusdam incogniti praeter eum, quem praedicat lex et prophetae, hic organum est ipsius diaboli. 2. Quicumque autem incarnationem Christi recusat et crucem eius erubescit, propter quam ego vinctus sum, *hic est antichristus*.¹⁵ Quicumque vero purum hominem dicit esse Christum, maledictus est secundum dictum prophetae, non *in Deum fidens*, sed *in hominem tantum*. Propterea et infructuosus est, *quemadmodum tamaricium, quod est in deserto*.

VI. Haec scribo vobis, cum sim Christi novellum olivae,²⁰ non ignorans vos taliter sapere; sed praecustodio vos, sicut pater filios suos. 2. *Videte ergo malignos operarios, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, quorum gloria in confusione eorum. Videte canes rabidos, serpentes supra pectus repentes, dracones squamosos, aspides, basiliscos, scorpiones; hi enim sunt thoes vulpes, sed et simiae humana imitantes*.

<p style="text-align: center;">* * *</p> <p>2. 3. <i>filii David</i> om p <i>Abraham</i> o</p> <p>3. 4. <i>Christi quoque</i> v 6. <i>ac:</i> atque v</p> <p>V, 1. 11. <i>Christum:</i> add <i>Iesum</i> o eius esse f o</p> <p>2. 14. <i>Chr. incarnationem</i> v 15.</p>	<p><i>quam: quem</i> v 15. <i>vinctus ego</i> v. 19. <i>tamaricium</i> c. f o: <i>trasmantium</i> p. <i>tramaricium</i> v</p> <p>VI, 1. [20. <i>Christi:</i> om o, add <i>filii</i> p, sed subnot.</p> <p>2. 23. <i>venter Deus</i> f 24. <i>eorum</i> c. f o: <i>ipsorum</i> p v Vulg. 25. <i>supra</i> c. p v: <i>super</i> f o</p>
--	---

VII. Παύλου καὶ Πέτρου γέγονατε μαθηταί· μὴ ἀπολέσητε τὴν παραθήκην. Μνημονεύσατε Εὐδοδίου τοῦ ἀξιομακαρίστου ποι-
 μένος ὑμῶν, ὃς πρῶτος ἐνεχειρίσθη παρὰ τῶν ἀποστόλων τὴν
 ὑμετέραν προστασίαν· μὴ καταισχύνωμεν τὸν πατέρα, γενώμεθα
 5 γνήσιοι παῖδες, ἀλλὰ μὴ νόθοι. 2. Οἴδατε, ὅπως συνανεστράφη
 μεθ' ὑμῶν. Ὡς παρῶν ἔλεγον ὑμῖν, ταῦτα καὶ ἀπὼν γράφω· *Εἴ
 τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ἰησοῦν, ἦτω ἀνάθεμα.* Μιμηταί μου γί-
 νεσθε. Ἀντίψυχον ὑμῶν γενοίμην, ὅταν Ἰησοῦ ἐπιτύχω. *Μνη-
 μονεύετε μου τῶν δεσμῶν.*

10 VIII. Οἱ πρεσβύτεροι ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποιῆμιον, ἕως
 ἀναδείξῃ ὁ θεὸς τὸν μέλλοντα ἄρχειν ὑμῶν· ἐγὼ γὰρ ἤδη σπέν-
 δομαι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω. 2. Οἱ διάκονοι γινωσκέτωσαν, οἷου
 εἰσὶν ἀξιώματος, καὶ σπουδαζέτωσαν ἄμεμπτοι εἶναι, ἵνα ὧσιν
 μιμηταί Χριστοῦ. Ὁ λαὸς ὑποτασέσθω τοῖς πρεσβυτέροις καὶ
 15 τοῖς διακόνοις· αἱ παρθένοι γινωσκέτωσαν, τίνι καρδιέρωσαν ἑαυτάς.

IX. Οἱ ἄνδρες στεργέτωσαν τὰς ὁμοζύγους, μνημονεύοντες,
 ὅτι μία ἐνί, οὐ πολλαὶ ἐνί ἐδόθησαν ἐν τῇ κτίσει. Αἱ γυναῖκες
 τιμάτωσαν τοὺς ἄνδρας ὡς σάρκα ἰδίαν, μηδὲ ἐξ ὀνόματος αὐτοὺς
 τολμάτωσαν καλεῖν· σωφρονίζέτωσαν δέ, μόνους ἄνδρας τοὺς ὁμο-
 20 ζύγους εἶναι νομίζουσαι, οἷς καὶ ἠνώθησαν κατὰ γνώμην θεοῦ.
 2. Οἱ γονεῖς τὰ τέκνα παιδεύετε παιδείαν ἱεράν. Τὰ τέκνα τι-
 μάτε τοὺς γονεῖς, ἵνα εὖ ὑμῖν ᾔῃ.

X. Οἱ δεσπότες μὴ ὑπερηφάνως τοῖς δούλοις προσέχετε,
 μιμούμενοι τὸν τλητικὸν Ἰὼβ εἰπόντα· *Εἰ δὲ καὶ ἐφράλιστα κρῖμα*
 25 *θεράποντός μου ἢ θεραπαίνης μου, κρινομένων αὐτῶν πρός με·*

VII, 1. 1. γέγονατε: *fiatis* L¹ | 3. ὑμῶν c. m LL A: ἡμῶν c v | 4. ὑμετέραν: ἡμ. c | γενόμεθα v — Π. κ. Πέτρον] Cf. Magn. 10, 3. — Εὐδοδίου κτλ.] Haec tradit Eusebius H. E. III c. 22. Cf. quae de hac re disputavi in Prolegomenis ad Ignatii epist. c. 1.

2. 6. ὡς c. G: ἄ LL A | 6 sq. εἴ τις: ὅστις L¹ cf. A | 8. Ἰησοῦ c. G: Χριστοῦ L², θεοῦ L¹, Ἰ. Χριστοῦ A — εἴ τις κτλ.] I Cor. 16, 22. — μνημονεύετε κτλ.] Col. 4, 18.

VIII, 1. 11 sq. σπένδομαι: add *et temporis resolutionis meae instat* L¹ — τ. μ. ἄρχειν] sc. Heronem. Cf. infra 12, 1; 14, 2. Her. 8, 3. Mar. 5, 2. — ἐγὼ κτλ.] II Tim. 4, 6. Phil. 3, 8. — ποιμάνατε κτλ.] I Petr. 5, 2.

IX. Cf. Tars. 9.

1. S. Parall. Rupefac. Opp. Ioann. Dam. ed. Lequien II, 777 (μόνους ἄνδρας κτλ.). — 18. σάρκα ἰδίαν: *Sarra Abrahamum* (Σάρρα ἰδιον) A cf. Const. ap. VI c. 29, 1. I Petr. 3, 6. | 19. σωφρονείτωσαν c

VII. Pauli et Petri facti estis discipuli; nolite perdere depositum, quod vobis commendaverunt. Mementote digne beatissimi Evodii pastoris vestri, qui primus vobis ab apostolis antistes ordinatus est. Non confundamus patrem, sed efficiamur certi filii et non adulterini. 2. Scitis, qualiter conversatus sum vobiscum. 5 Quae ergo praesens dicebam vobis, haec nunc et absens scribo: *Si quis non diligit Dominum Iesum, sit anathema.* Imitatores mei estote. Pro animabus vestris ego efficiar, quando Christum meruero adipisci. *Mementote vinculorum meorum.*

VIII. Presbyteri, *pascite gregem, qui in vobis est*, donec 10 ostendat Deus eum, qui futurus est in vobis rector. *Ego autem nunc festino, ut Christum lucrifaciam.* 2. Diaconi agnoscant, cuius sint dignitatis, et studeant esse inculpabiles, ut sint Christi imitatores. Populus subditus sit presbyteris et diaconis. Virgines cognoscant, cui se consecraverunt. 15

IX. Viri diligant uxores suas, memores, quia una uni et non multae uni in principio creaturae datae sunt in possessionem. Mulieres honorificent viros suos sicut carnem suam, et non audeant proprio nomine eos vocare. Sciant autem, solos viros suos compares esse, quibus et coniunctae sunt secundum ordinationem Dei. 2. Parentes, erudite filios eruditione sancta. Filii, *honorate parentes, ut bene sit vobis*, et sitis longaevis super terram. 20

X. Domini, nolite superbe servis uti, imitantes patientissimum Iob dicentem: *Si prave iudicavi servum meum aut ancillam meam, iudicer ego ab eis: quid enim faciam, si interro-* 25

<p>2. οἱ γονεῖς κτλ.] Cf. Eph. 6, 4. — τιμᾶτε κτλ.] Eph. 6, 2. 3. Gen. 20, 12. Deut. 5, 16.</p> <p>X, 1. 23. προέχετε (praeferamini) L¹ 24. ἰώβ: ἰδὸν c 1. ποιήσεται * * *</p> <p>VII, 1. Ado Vienn. Lib. de fest. apost. Pridie Non. Mai. Patr. lat. ed. Migne t. 123 p. 192. — 1. perdere: proderere p</p> <p>2. 5. sum: sim p vobiscum c. p v: inter vos f o. edd pr 6.</p>	<p>scribo: add vobis f o 7. Dominum: Deum v 8. mei: Dei p</p> <p>VIII, 1. 10. qui: quae p 11. est in c. f o: erit p (p. vobis) v</p> <p>2. 15. consecraverunt v</p> <p>IX, 1. 16. uxores c. f o v: coniuges p 16 sq. et non multae uni c. p: om f o v 11. sicut c. f o v: ut p 20. suos: a. solos p compares c. f o: add suos p v</p> <p>2. 21. parentes: add vero p</p>
---	--

τί γὰρ ποιήσω, εἰ ἐτασίν μου ὁ κύριος ποιήσεται; Καὶ τὰ ἐξῆς ἐπίστασθε. 2. Οἱ δοῦλοι μὴ παροργίζετε τοὺς δεσπότας ἐν μηδενί, ἵνα μὴ κακῶν ἀνηκέστων ἑαυτοῖς αἴτιοι γένησθε.

XI. Μηδεὶς ἀργὸς ἐσθιέτω, ἵνα μὴ βρεμβὸς γένηται καὶ πορ-
 5 νοσκόπος. Μέθη, ὀργή, φθόνος, λοιδορία, κραυγή, βλασφημία
 μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν. Αἱ χῆραι μὴ σπαταλάτωσαν, ἵνα μὴ
 καταστρηιάσωσι τοῦ λόγου. 2. Τῷ καίσαρι ὑποτάγητε, ἐν οἷς
 ἀκίνδυνος ἢ ὑποταγή. Τοὺς ἄρχοντας μὴ ἐρεθίζετε εἰς παρο-
 ξυσμόν, ἵνα μὴ δῶτε ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσι καθ' ὑμῶν. 3. Περὶ
 10 δὲ γοητείας ἢ παιδεραστίας ἢ φόνου περιττὸν τὸ γράφειν, ὅποτε
 ταῦτα καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπηγόρευται πράττειν. Ταῦτα οὐχ ὡς
 ἀπόστολος παρακελεύομαι, ἀλλ' ὡς σύνδουλος ὑμῶν ὑπομιμνήσκω
 ὑμᾶς.

XII. Ἀσπάζομαι τὸ ἅγιον πρεσβυτέριον. Ἀσπάζομαι τοὺς
 15 ἱεροὺς διακόνους καὶ τὸ ποθεινὸν μοι ὄνομα, ὃν ἐπίδοιμι ἀντὶ ἐμοῦ
 ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅταν Χριστοῦ ἐπιτύχω· οὐ ἀντίψυχον γενοίμην.
 2. Ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωροὺς, τοὺς
 κοπιῶντας, ἐπορχιστάς, ὁμολογητάς. Ἀσπάζομαι τὰς φρουροὺς
 τῶν ἁγίων πυλώνων, τὰς ἐν Χριστῷ διακόνους. 3. Ἀσπάζομαι
 20 τὰς χριστολήπτους παρθένους, ἀσπάζομαι τὰς σεμνοτάτας χήρας,
 ὧν ὀναίμην ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ. Ἀσπάζομαι τὸν λαὸν κυρίου ἀπὸ
 μικροῦ ἕως μεγάλου καὶ πάσας τὰς ἀδελφάς μου ἐν κυρίῳ.

v — εἰ δὲ κτλ.] Iob. 31, 13. 14.

2. 3. ἑαυτοῖς: αὐτοῖς v

XI, 1. 2. βρεμβὸς c. c m: βρεμπτὸς
 v | 4 sq. πορνοκόπος v — μηδεὶς κτλ.]
 Cf. II Thess. 3, 10. — μηδὲ κτλ.]
 Eph. 5, 3. — αἱ χῆραι κτλ.] I Tim.
 5, 5. 6. 11.

2. Ioann. Dam. S. Parall. ed. Le-
 quien II, 358 (— ὑποταγή). — 9.
 ὑμῶν c. LL A: ἡμῶν G — ἐν οἷς
 ἀκ. ἢ ὑποταγή] Cf. Mart. Ign.. Vat.
 6, 6. Mart. Polyc. 10, 2. Const. ap.
 IV c. 13.

3. 10. γράφειν: add ὑμῖν L² A —
 οὐχ ὡς ἀπ.] Cf. Philad. 4, 8.

XII, 1. 15. ἐπίδοιμι: ἐφ' ἴδοιμι v
 — τ. ποθ. μ. ὄνομα] sc. Heronem;

cf. 8, 1. Eadem phrasi, nomine prae-
 misso, Ignatius usus est Rom. 10, 1,
 Smyrn. 13, 2, Polyc. 8, 3.

2. 18. τὰς c. A coll L²: τοὺς G cf.
 L¹ — ὑποδιακόνους] Moneo, hoc no-
 men in libro Constitutionum apost.
 octavo tantum inveniri, III c. 11 et
 VI c. 17, 2 vero subdiaconos ὑπερέ-
 τας appellari. — κοπιῶντας] Eriph.
 Exp. fid. c. 20 ed. Oehler: κοπιαταί,
 οἱ τὰ σώματα περιστέλλοντες τῶν
 κοιμωμένων. Nomen saeculo IV in-
 valuit. Constantius enim a. 360 di-
 cit: Clerici vero vel hi, quos copia-
 tas recens usus instituit nuncu-
 pari, ita a sordidis muneribus debent
 immunes esse etc. (Cod. Theod. L. 15.

gationem fecerit Dominus de me? Et cetera, quae sequuntur, bene nostis. 2. Servi, nolite ad iracundiam in aliquo dominos provocare, ne forte aliquid mali fiat vobis, et vos ipsi vobis eritis rei.

XI. Nemo otiosus manducet, ne vagus et fornicarius efficiatur. Ebrietas, iracundia, invidia, maliloquium, clamor, blasphemia non nominetur in vobis. Viduae non in deliciis agant, ne per luxuriam abiciant verbum. 2. Caesari subditi estote in his, in quibus sine periculo est ipsa subiectio. Principes nolite exasperare, ne detis occasiones adversum vos quaerentibus eas. 10 3. De maleficiis autem et veneficiis vel homicidio ex abundanti est scribere vobis, quando haec etiam in gentibus abominabile sit agere. Haec autem non sicut apostolus praecipio, sed sicut conservus vester commemorans vos.

XII. Saluto sanctum presbyterium. Saluto sacrosanctos 15 diaconos et desiderabile mihi nomen eius, quem reservavi pro me in spiritu sancto, cum Christum meruero adipisci; pro cuius anima ego efficiar. 2. Saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas atque confessores. Saluto custodes sanctarum portarum diaconissas, quae sunt in Christo. 20 3. Saluto susceptrices Christi virgines, quas ego nutrivim in Domino Iesu. Saluto pudicissimas viduas. Saluto plebem Domini a minimo usque ad maximum et omnes sorores meas in Domino.

lib. XVI, tit. 2). — τὰς φρουροὺς] i. e. diaconissas, ut contextus docet. Cf. Const. ap. II c. 57, 7: στηκέτωσαν δὲ οἱ μὲν πύλωροι εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀνδρῶν φυλάσσοντες αὐτάς, αἱ (al. οἱ) δὲ διάκονοι εἰς τὰς τῶν γυναικῶν. Ibid. VIII c. 4: διακόνισσα οὐκ ἐλόγει, . . . ἀλλ' ἢ τοῦ φυλάττειν τὰ θύρας κτλ.

3. 20. χρηστολήμπτους v | ἀσπ. τ. σεμν. χήρας c. LL A: om G

* * *

X, 1. 1. sequuntur: secuntur o p v, similiter fere semper.

2. 2 sq. provocare dominos (do-

minus p) f o

XI, 1. 5. manducat p | 7. nominentur f o

2. 9. subiectio c. o p: suggestio f v | 10. occasionem p | vos: nos p

3. 11. vel: et o | abundantia v |

12. vobis c. o p: vobiscum f v | abominabile f o p, sic semper | 14. vester conservus o

XII, 1. 15. sacrosanctos: sanctos f | 16. eius om v

2. 19. ostiarios: hostiarios p v

3. 22. viduas c. p v: virgines f o | Domini: Dei p

- XIII. Ἀσπάζομαι Κασσιανὸν καὶ τὴν ὁμόζυγον αὐτοῦ καὶ τὰ φίλτατα αὐτοῦ τέκνα. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Πολύκαρπος ὁ ἀξιοπρεπῆς ἐπίσκοπος, ᾧ καὶ μέλει περὶ ὑμῶν, ᾧ καὶ παρεθέμην ὑμᾶς ἐν κυρίῳ· καὶ πᾶσα δὲ ἡ ἐκκλησία Σμυρναίων μνημονεῦει ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς ἐν κυρίῳ. 2. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ὀνήσιμος ὁ Ἐφεσίων ποιμὴν· ἀσπάζεται ὑμᾶς Δαμᾶς ὁ Μαγνησίας ἐπίσκοπος, ἀσπάζεται ὑμᾶς Πολύβιος ὁ Τραλλαίων, ἀσπάζεται ὑμᾶς Φίλων καὶ Ἀγαθόπους, οἱ διάκονοι, οἱ συνακόλουθοί μου. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἀγίῳ φιλήματι.
- 10 XIV. Ταῦτα ἀπὸ Φιλίππων γράφω ὑμῖν. Ἐρρωμένους ὑμᾶς ὁ ὢν μόνος ἀγέννητος διὰ τοῦ πρὸ αἰώνων γεγεννημένου διαφυλάξει πνεύματι καὶ σαρκί, καὶ ἴδοιμι ὑμᾶς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ βασιλείᾳ. 2. Ἀσπάζομαι τὸν ἀντ' ἐμοῦ μέλλοντα ἄρχειν ὑμῶν, οὗ καὶ ὀναίμην ἐν Χριστῷ. Ἐρρωσθε θεῷ καὶ Χριστῷ, πεφω-
- 15 τισμένοι τῷ ἀγίῳ πνεύματι.

ΠΡΟΣ ἩΡΩΝΑ ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

- Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῷ θεοτιμήτῳ καὶ ποθεινοτάτῳ, σεμνοτάτῳ, χριστοφόρῳ, πνευματοφόρῳ, γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, Ἡρωῖ διακόνῳ Χριστοῦ, ὑπηρέτῃ θεοῦ, χάρις, 20 ἔλεος καὶ εἰρήνη ἀπὸ τοῦ παντοκράτορος θεοῦ καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλθῃται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος πονηροῦ καὶ σῶσῃ εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.

- XIII, 1. 2. τ. φίλτ. αὐτοῦ om L¹ | VIII c. 11, 4; II c. 57, 12.
2. ὁ om c | 4. ἡ c. c m: om v — παρεθ. ὑμᾶς] Cf. Her. 7, 2.
2. 6. Δαμᾶς c. L² cf. Magn. 2. Her. 8, 1: Δημᾶς G A, om L¹ | 7. Τραλλαίων: Τραλέων c | 8. ἀσπάσασθε: ἀσπάζεσθε c — ἀσπ. ἀλλ. ἐν ἀγίῳ φιλήματι] Haec sunt verba, quae diaconus missa fidelium ineunte ad ecclesiam loquebatur. Cf. Const. ap.
XIV, 1. 13. βασιλεία: παρουσία L¹
2. 14. καὶ om L¹ | ἔρρωσθαι v, ἐρρωσθαι c m | 14 sq. πεφωτισμένοι c. LL A: -μένους c, -μένον m v
Tit. Ἀντιοχείας c. G (-χέα c): ecclesiae Antiochenorum L¹ cf. L², om A
Inscr. 17 sq. σεμνοτάτῳ c. c m L² A: om v L¹ | 18. γνησίῳ om L¹ cf. L² | 19. Ἡρωῖ: Eroni L¹, Urioni A, cf.

XIII. Saluto Cassianum hospitem meum et coniugem eius et amabiles natos eius. Salutatur vos Polycarpus, digne decen-
tissimus episcopus, qui et curam vestri gerit; cui et commen-
davi vos in Domino. Et omnis ecclesia Smyrnsium memor
est vestri in orationibus apud Deum. 2. Salutatur vos Onesimus,⁵
Ephesiorum pastor. Salutatur vos Damas, Magnesiae episcopus.
Salutat vos Polybius, Trallianorum antistes. Salutatur vos Phi-
lon et Agathopus diaconi, qui me sequuntur. Salutate invicem
in osculo sancto.

XIV. Haec autem a Philippis scribo vobis. Incolumes¹⁰
vos ille, qui est solus ingenitus, per illum, qui ante saecula
natus est, spiritu et carne custodiat, et videam vos in regno
Christi. 2. Saluto eum, qui pro me futurus est princeps vester,
quem et adquisivi in Christo. Incolumes estote Deo et Christo,
illuminati spiritu sancto. 15

AD HERONEM DIACONUM ECCLESIAE ANTIO- CHENAE.

Ignatius, qui et Theophorus, a Deo honorabili, desiderabili,
pudico, christifero, spiritifero, in fide et dilectione, Heroni
diacono Christi, ministro Dei, gratia et misericordia et pax²⁰
ab omnipotente Deo et Christo Iesu Domino nostro, uni-
genito filio eius, *qui dedit semet ipsum pro peccatis no-
stris, ut redimeret nos de hoc praesenti saeculo maligno
et salvos faceret in regnum suum caeleste.*

<p>L² codd 19. Χριστοῦ: Ἰησοῦ Χρ. καὶ L¹ 22. ἐπέρ: add ἡμῶν καὶ L¹ 23. σώσει m v — γνησίω κτλ.] I Tim. 1, 2. — τ. δόντος κτλ.] Gal. 1, 4. — κ. σώση κτλ.] II Tim. 4, 18.</p> <p style="text-align: center;">* * *</p> <p>XIII, 1. 5. orationibus c. p v (hic add vestris): oratione f o 2. 6 sq. Damas — salutatur vos om o XIV, 2. 14. adquisivi: doquisivi</p>	<p>(sic) v Tit. Heronem: hironem f v, hyr. p, yronem o, in inscript. hyr., sic codd ubique diaconum (diaconem o) eccl. Ant. c. f o: eccl. Ant. diac. p, add quem ei Dominus ostendit sessu- rum in sede eius (ipsius o) f o p (hic exhibet ei a. ostendit et p. Dominus inseruit per revelationem), cf. 7, 1. Inscr. 23. maligno c. f p v: nequam o Vulg.</p>
---	---

I. Παρακαλῶ σε ἐν θεῷ προσθεῖναι τῷ δρόμῳ σου καὶ ἐκδικεῖν σου τὸ ἀξίωμα. Τῆς συμφωνίας τῆς πρὸς τοὺς ἁγίους φρόντιζε· τοὺς ἀσθενεστέρους βάσταζε, ἵνα πληρώσῃς τὸν νόμον Χριστοῦ. Νηστεύεις καὶ δεήσεις σχόλαζε, ἀλλὰ μὴ ἀμέτρως, ἵνα μὴ σαυτὸν καταβάλλῃς. 2. Οἴνου καὶ κρεῶν μὴ πάντῃ ἀπέχου· οὐ γὰρ ἐστὶν βδελυκτά· τὰ γὰρ ἀγαθὰ τῆς γῆς, φησὶν, φάγεσθε, καὶ· Ἐδεσθε κρέα ὡς λάχανα, καὶ· Οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου καὶ ἔλαιον ἱλαρύνει καὶ ἄρτος στηρίζει· ἀλλὰ μεμετρημένως καὶ εὐτάκτως, ὡς θεοῦ χορηγοῦντος. Τίς γὰρ φάγεται ἢ 10 τίς πίεται παρὲς αὐτοῦ, ὅτι, εἴ τι καλόν, αὐτοῦ, καὶ εἴ τι ἀγαθόν, αὐτοῦ; 3. Τῇ ἀναγνώσει πρόσσεχε, ἵνα μὴ μόνον αὐτὸς εἰδῆς τοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις αὐτοὺς ἐξηγήῃ ὡς θεοῦ ἀθλητῆς. Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ· εἰ δὲ καὶ ἀθλή τις, οὐ στεφάνουται, εἰ μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Ἀντίψυχόν σου ἐγὼ ὁ δέσμιος.

II. Πᾶς ὁ λέγων παρὰ τὰ διατεταγμένα, κἂν ἀξιόπιστος ᾖ, κἂν νηστεύῃ κἂν παρθελεύῃ, κἂν σημεῖα ποιῇ κἂν προφητεύῃ, λύκος σοι φαινέσθω ἐν προβάτου δορᾷ, προβάτων φθορὰν κατεργαζόμενος. 2. Εἴ τις ἀρνεῖται τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος ἐπαί 20 σχύνεται, ἔστω σοι ὡς αὐτὸς ὁ ἀντικείμενος· κἂν ψωμίση τὰ ὑπάρχοντα πτωχοῖς, κἂν ὄρη μεθιστᾷ, κἂν παραδῷ τὸ σῶμα εἰς καῦσιν, ἔστω σοι βδελυκτός. 3. Εἴ τις φαυλίζει τὸν νόμον ἢ τοὺς

I, 1. 1. προσθεῖναι m | 3. φροντίξετε c, φροντίζειν L² A | πληρώσεις v | 4. Χριστοῦ c. m v: praem τοῦ c — Exstat hic versus, exceptis verbis καὶ ἐκδικεῖν — Χριστοῦ, etiam in versione syriaca (Cureton, Corpus Ign. p. 202. 236), neque praeter hanc particulam aliud epistularum Ignatio suppositarum fragmentum ex illa versione hucusque cognitum est. — παρακαλῶ κτλ.] Imitatur Pseudoignatius hic Ign. Ep. ad Polycarp. 1, 2. 3. — βάσταζε κτλ.] Gal. 6, 2.

2. 6. φησὶν h. l. c. m v A cf. L²: p. φάγεσθε c L¹ — οἴνου κτλ.] Cf. I Tim. 5, 23. Tit. 1, 15. Const. ap. VI c. 10: καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀγαμίαν

διδάσκουσι καὶ κρεῶν ἀποχὴν καὶ οἶνον βδελυκτὰ λέγοντες εἶναι καὶ γάμον κτλ. Can. ap. 51 (al. 50). Const. ap. V c. 18, 1 autem legimus: οἶνον δὲ καὶ κρεῶν ἀπέχεσθε ἐν ταύταις, sc. ἡμέραις τοῦ πάσχα vel hebdomadis magnaе. Prorsus repudiabant inter veteres usum vini et carnis praesertim Encratitae (Iren. I c. 28, 1, al. c. 30. Eus. H. E. IV c. 29. Epiph. H. 47 c. 1) et Manichaei (Epiph. H. 66 c. 9). Carne saltem se abstinebant Eustathiani (Can. 2 Gangr. Harduin, Conc. Coll. I, 531. 534). — τὰ ἀγαθὰ κτλ.] Ies. I, 19. — ἔδεσθε κτλ.] Gen. 9, 3. — οἶνος κτλ.] Ps. 103, 15. — τίς κτλ.] Eccles. 2, 25.

I. Rogo te in Domino adicere ad cursum tuum et defendere dignitatem tuam, consonantiae, quae est ad sanctos, curam gerere. Infirmiores *suffer*, ut *adimpleas legem Christi*. Ieiuniis et orationibus vaca; sed non ultra mensuram, ne te ipsum deicias. 2. Vino et carnibus non ex toto abstineas; non enim sunt abominabiles. *Bona*, inquit, *terrae comedetis*, et: *Carnes et olera manducabitis*; sed et: *Vinum laetificat cor hominis, et oleum exhilarat, et panis confirmat*; sed et mensurate et ordinate, tanquam Deo concedente. *Quis enim manducat aut quis bibit praeter eum? Quoniam quicquid bonum est, eius, et quicquid optimum, ipsius*. 3. *Lectiōni intende*, ut non solum ipse scias leges, sed etiam aliis eas exponas ut Dei athleta. *Nemo militans Christo implicat se negotiis saecularibus, ut placeat ei, se cui probavit; sed nec quis athleta coronabitur, nisi legitime certaverit*. Pro anima tua ego vinctus sum.

II. Omnis igitur, qui dixerit praeter illa, quae tradita sunt, tametsi fide dignus sit, tametsi ieiunet, tametsi virginitatem servet, tametsi signa faciat, tametsi prophetet, lupus tibi pareat in grege ovium corruptionem operans. 2. Si quis crucem negaverit et passionem erubuerit, sit tibi tanquam adversarius, tametsi substantiam suam pauperibus distribuat, tametsi montes transferat, tametsi corpus suum combustioni tradat, sit tibi execrabilis et abominabilis. 3. Si quis infalsaverit legem

Cf. Const. ap. IV c. 5, 2. — *ὅτι κτλ.*] Zach. 9, 17. Cf. Const. ap. VII c. 20. Hoc loco plane eadem verba leguntur atque in epistula Pseudoignatii. Insuper Constitutiones apost. hic etiam verba *τίς γὰρ φάγεται κτλ.* exhibent, modo post illum locum, ita ut non sit dubium, Pseudoignatium ex iis hausisse.

3. 11. *εἰδῆς* c. c m: *οἶδες* v | 15. *ἀθλήσῃ* c. c m: *-σει* v — *τῇ ἀναγνώσει*] I Tim. 4, 13. — *οὐδέεις* κτλ.] II Tim. 2, 4.

II, 1. *λόγος* κτλ.] Cf. Matth. 7, 15.

2. 20. *αὐτὸς δὲ ἀντίχριστος καὶ* L¹, om L² A | *ψωμίσει* v — *κἂν ψω-*

μίση κτλ.] I Cor. 13, 2. 3.

* * *

I, 2. 6. *sunt* c. p v: *praem ex toto* f o | *comedetis . . manducabitis*: membra invertit p | 7. *et a. olera*: ut o v

3. 11. *solus* f o p | 12. *exponas* c. v: *expone* f o p | 13. *Christo* c. f o p: *Deo* v Vulg. | *saecularibus* om p | 14. *ei placeat* f | *quis* c. v: *vi* f o p | 15. *certet* p

II, 1. 17. *tametsi* c. f o p v: *tamen* si p*, et ita semper in hoc capite pro *tametsi* | 18. *tam. signa f., t. prophetet*: membra invertit v

2. 21. *distribuat* c. f p v: *tribuat*

προφήτας, οὗς ὁ Χριστὸς παρὼν ἐπλήρωσεν, ἔστω σοι ὡς ὁ ἀντίχριστος. Εἴ τις ἀνθρώπον λέγει τὸν κύριον, Ἰουδαῖός ἐστιν χριστοκτόνος.

III. *Χήρας τίμα, τὰς ἔντως χήρας· ὀρφανῶν προΐτασο·*
⁵ ὁ θεὸς γὰρ ἐστὶν πατὴρ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν.
 2. Μηδὲν ἄνευ τῶν ἐπισκόπων πράττε· ἱερεῖς γὰρ εἰσιν, σὺ δὲ διάκονος τῶν ἱερέων· ἐκεῖνοι βαπτίζουσιν, ἱεουργοῦσιν, χειροτονοῦσιν, χειροθετοῦσιν· σὺ δὲ αὐτοῖς διακόνει, ὡς Στέφανος ὁ ἅγιος ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰακώβῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις. 3. Τῶν συν-
¹⁰ ἄξεων μὴ ἀμέλει· ἐξ ὀνόματος πάντας ἐπιζήτει. *Μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ.*

IV. Οἰκέτας μὴ ἐπαισχύνου· κοινή γὰρ ἡμῖν καὶ αὐτοῖς ἡ φύσις. *Γυναίκας μὴ βδελύττου· αὐταὶ σε γὰρ γεγενήκασι καὶ*
¹⁵ *ἐξέθρεψαν.* Ἀγαπᾶν οὖν χρὴ τὰς αἰτίας τῆς γεννήσεως, μόνον δὲ ἐν κυρίῳ· ἄνευ δὲ γυναικὸς ἀνὴρ οὐ παιδοποιήσει· τιμᾶν οὖν χρὴ τὰς συνεργοὺς τῆς γεννήσεως. 2. *Οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρός,* εἰ μὴ ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων· τοῦ γὰρ Ἀδάμ τὸ σῶμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, τῆς δὲ Εὕας ἐκ τῆς
²⁰ πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ. 3. Καὶ ὁ παράδοξος δὲ τοκετὸς τοῦ κυρίου ἐκ μόνης τῆς παρθένου, οὐ βδελυκτῆς οὕσης τῆς νομίμου μίξεως, ἀλλὰ θεοπρεποῦς τῆς γεννήσεως· ἔπρεπε γὰρ τῷ δημιουργῷ μὴ τῇ συνήθει ἀποχρήσασθαι γεννήσει, ἀλλὰ τῇ παραδόξῳ καὶ ξένη, ὡς δημιουργῷ.

²⁵ V. Ὑπερηφανείαν φεῦγε· ὑπερηφάνοις γὰρ ἀντιτάσσεται κύριος. *Ψευδολογίαν βδελύττου· ἀπολεῖς γὰρ πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος.* Φθόνον φυλάττου· ἀρχηγὸς γὰρ αὐτοῦ ὁ

3. 1. ὁ om c | 2. ἀνθρώπον c. G: add μόνον L², ψιλὸν L¹ A | λέγει c. c v: λέγη m

III. Cf. ad hoc capitulum Ign. Polyc. 4, 1. 2.

1. χήρας κτλ.] I Tim. 5, 3. — πατὴρ κτλ.] Ps. 67, 6.

2. 7 sq. χειροτονοῦσιν om L¹ A | 8. διακόνει c. G (διακονῆ c m) L¹: διακονεῖς L² A | Στέφανος c. m v: praem ὁ c — ἐκεῖνοι βαπτίζουσιν κτλ.]

Cf. Const. ap. VIII c. 28, 1. 3.

3. 12. ἐν c. G: καὶ LL A — μηδεὶς κτλ.] I Tim. 4, 12.

IV, 1. 13. κοινή: κοινωνή v | 14. αὐταὶ c. m v LL: αὐταὶ c cf. A | σε γὰρ γεγ. c. c m: γὰρ σε γεγέννηκαν v | 16. δὲ c. G A: om LL — τὰς αἰτίας τ. γ. κ.] Cf. Const. ap. VII c. 15; VI c. 29, 2.

2. 18. εἰ μὴ: εἰμὶ v — οὔτε κτλ.] I Cor. 11, 11. — ἐκ τ. τ. στοιχείων]

et prophetas, quos Christus praesens adimplevit, sit tibi tanquam antichristus. Si quis hominem tantum dixerit Dominum, Iudaeus est Christi interfector.

III. *Viduas honora, quae vere viduae sunt.* Pupillos tuere; Deus enim *pater est pupillorum et iudex viduarum.* 2. Nihil sine episcopis agas; sacerdotes enim sunt, tu vero minister sacerdotum. Illi enim baptizant, sacerdotium agunt, ordinant, manus imponunt; tu vero eis ministras, sicut sanctus Stephanus Iacobo et presbyteris in Hierosolymis. 3. Congregationem noli negligere; nominatim omnes require. *Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed forma esto fidelium in verbo et conversatione.*

IV. Domesticos ne confundas; communis est enim nobis et ipsis natura. Mulieres noli exsecrari; ipsae enim pariunt et nutriunt. Diligi ergo eas oportet generationis causa, tantum in Domino, quia sine muliere vir omnino generare non potest. 2. Honorare ergo oportet eas ut cooperarias generationis, quia *neque vir sine muliere neque mulier sine viro* aliquando originem sortiri potuerit, nisi in solis illis protoplastis; quia corpus Adae ex quatuor elementis factum est, Eva vero de latere Adae. 3. Gloriosum vero habitaculum Domini ex sola virgine. Exsecrabilis quidem non videtur legitima commixtio, sed Deo condecens est ipsius generationis ordinatio. Decebat enim opificem non secundum humanam consuetudinem nativitate uti, sed gloriose et nove, ut decebat nasci factorem.

V. Superbiam fuge; *superbis enim Deus resistit.* Falsiloquium exsecrare; *perdes enim omnes, qui loquuntur mendacium.* Invidiam cave; auctor enim eius diabolus et successor ipsius

Cf. Const. ap. VIII c. 12, 8.

3. 23. *συνήθει* c. c m L¹: *συνήθεια*
v cf. L², *πρώτη* (?) A | *γεννήσει*:
γενέσει v

V, 1. 27. *αὐτοῦ*: om v, p. *διάβολος*
* * *
o | 1. *et* om p

III, 2. 5. *nihil* h. l. c. p coll G:
p. *episcopis* f o v | 8. *ministras* c. f
v: *ministrans* o p

3. 10. *negligere* c. f: *neglig.* o p v

Patr. apost. II.

IV, 1. 12. *enim* p, in p*

2. 18. *potuerit* c. v: *poterit* f o,
potuit p | 19. *est factum* p | *de: ex* v

3. 20. *ex: in* p | 21. *non* c. p: om
f o v | *legitima* p, sic semper | 22.
est: esse f o | 22. sq. *opificem* om v |
23. *consuet. humanam* v

V, 1. 26. *omnes* c. p v: *praem inquit*
f, *ait Dominus* (*Dominus* subnot.)
o | *locuntur* o p v | 27. *diabolus* c.
o: *praem est f, enim* (?) v, add *est* p

διάβολος και διάδοχος ὁ Κάϊν, ἀδελφῶ βασκάνας και ἐκ φθόνου φόνον κατεργασάμενος. 2. Ταῖς ἀδελφαῖς μου παραίνει ἀγαπᾶν τὸν θεὸν και μόνον ἀρκεῖσθαι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν· ὁμοίως και τοῖς ἀδελφοῖς μου παραίνει ἀρκεῖσθαι ταῖς ὁμοζύγοις. Παρθένους
 5 φύλαττε ὡς Χριστοῦ κειμήλια. *Μακρόθυμος* ἔσο, ἵνα ἧς πολὺς ἐν φρονήσει. Τῶν πενήτων μὴ ἀμέλει, ἐν οἷς ἂν εὐπορήῃς· ἐλεημοσύναις γὰρ και πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι.

VI. Σεαυτὸν ἀγνὸν τήρει ὡς θεοῦ οἰκητήριον· ναὸς Χριστοῦ ὑπάρχεις, ὄργανον εἰ τοῦ πνεύματος. Οἶδας, ὅπως σε ἀνέ-
 10 θρεψα· εἰ και ἐλάχιστός εἰμι, ζηλωτῆς μου γενοῦ· μίμησαί μου τὴν ἀναστροφὴν· οὐ καυχῶμαι ἐν κόσμῳ, ἀλλ' ἐν κυρίῳ. Ἦρωι τῷ ἐμῷ τέκνῳ παραινῶ· Ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. 2. Ὁναίμην σου, παιδίον ποθεινόν, οὐ φύλαξ γένηται ὁ μόνος ἀγέννητος θεὸς και ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Μὴ πᾶσιν πίστευε, μὴ
 15 πᾶσιν θάρρει, μηδὲ ἂν τις ὑποκορίζηται σε· πολλοὶ γὰρ εἰσιν ὑπηρέται τοῦ σατανᾶ, και ὁ ταχὺ ἐμπιστεύων κοῦφος τῇ καρδίᾳ.

VII. Μέμνησο τοῦ θεοῦ, και οὐχ ἁμαρτήσεις ποτέ. Μὴ γίνου δίψυχος ἐν προσευχῇ σου· μακάριος γὰρ ὁ μὴ διστάσας. Πιστεύω γὰρ εἰς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ και εἰς
 20 τὸν μονογενῆ υἱόν, ὅτι δείξει μοι ὁ θεὸς Ἦρωνα ἐπὶ τοῦ θρόνου μου· πρόσθετος οὖν ἐπὶ τῷ δρόμῳ. 2. *Παραγγέλλω σοι ἐπὶ τοῦ Θεοῦ* τῶν ὄλων και ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, παρόντος και τοῦ ἀγίου πνεύματος και τῶν λειτουργικῶν ταγμάτων· φύλαξόν μου τὴν *παραθήκην*, ἣν ἐγὼ και ὁ Χριστὸς παρεθέμεθά σοι, και μὴ ἑαυ-
 25 τὸν ἀνάξιον κρίνης τῶν δοχθέντων περὶ σοῦ θεῶ. Παρατίθημι

posuit addiditque ἐστι c | 1. βασκάνας c — ὑπερηφάνοις] Prov. 3, 34. Cf. Iac. 4, 6. I Petr. 5, 5. — ἀπολείς] Ps. 5, 7.

2. 2 sq. ἀγαπᾶν — παραίνει om L¹ ob homoeot. | 7. πίστεσιν c. G LXX: fide LL, om A — ταῖς ἀδ. — ὁμοζύγοις] Cf. Ign. Polyc. 5, 1. Const. ap. VIII c. 32, 7. — μακρόθυμος κτλ.] Prov. 14, 29. — ἐλεημ. κτλ.] Prov. 15, 27. (Vulg. 16, 6). Cf. Tob. 12, 9.

VI, 1. ἀγνὸν κτλ.] Cf. Ign. Polyc.

5, 2. — ὁ δὲ καυχώμενος] II Cor. 10, 17. I Cor. 1, 31.

2. 15. ἂν c. m v: ἐὰν c | ὑποκορίζηται c. c: -ρύζεται m, -ρύζεται v — ὁ ταχὺ κτλ.] Sirach 19, 4.

VII, 1. 19. κυρίου c. G L²: add ἡμῶν L¹ A | 20. υἱόν c. G: add αὐτοῦ LL A | δείξει c. G L²: ἔδειξεν L¹ A — μέμνησο κτλ.] Cf. Sirach 7, 36. — μὴ γ. δ. ἐν προσευχῇ σ.] Eadem habes Const. ap. VII [c. 11. Cf. Iac. 1, 6. 8. Barn. 19, 5. Herm. Vis.

Cain, fratri invidens et de invidia homicidium perpetrans. 2. Sorores meas mone, Deum diligere et solis viris suis sufficere debere; similiter et fratres meos mone, suis coniugibus sufficere debere. Virgines custodi tanquam Christi sacramenta. *Longanimis* esto, ut sis *multus prudentia*. Pauperibus secundum quod habueris benefacere ne neglexeris; *eleemosyna enim et fide purgantur peccata*.

VI. Te ipsum castum custodi tanquam Dei habitaculum, templum Christi constitutus et organum spiritus sancti existens, sciens, quo modo te enutrierim. Etsi minimus quidem sum, 10 aemulator meus esto et imitare conversationem meam. Non enim glorior in mundo, sed in Domino. Heronem filium meum moneo, ut, *qui gloriatur, in Domino gloriatur*; 2. cuius et memini, fili desiderabilis; cui custos fiat ille solus ingenitus Deus et Dominus Iesus Christus. Noli omnibus credere, neque de 15 omnibus praesumere, ne quis te subintret. Multi enim sunt ministri satanae, et *qui cito credit, levis est corde*.

VII. Memento Dei, et nunquam peccabis. Noli esse duplex animo in oratione tua; beatus est enim, qui non dubitaverit. Credo ergo in patrem Domini Iesu Christi et in unigenitum eius filium, quia ostendet mihi Deus Heronem in sede mea. Ergo adde ad cursum tuum. 2. *Praecipio tibi coram Deo*, qui est super omnia, *et coram Christo*, praesente et spiritu sancto et coram ministrantibus legionibus: *custodi depositum* meum, quod ego et Dominus Christus commendavimus 25 tibi, et ne indignum te iudicaveris eorum, quae ostensa sunt

III c. 3, 3. — *δελξει*] Cf. Ant. 8, 1; 12, 1; 14, 2.

2. 23. *φύλαξέ* (sic) *μοι* c | 25. *δοχθέντων* c. m v: *δοθέντων* c, *δειχθέντων* L², *expectatis* L¹ — *παραγγέλλω* κτλ.] I Tim. 6, 13. 20. — *Πολ. παρεθέμην* κτλ.] Cf. Ant. 13, 1.

* * *

2. 3. *et* om o | 3 sq. *sufficere* c. f o v: om p

VI, 1. 9. *Christi: enim* v | 10. *sciens*

c. p v: *scito* f o edd pr | *modo*: om v

2. 14. *fili* c. f v: *filii* o p | *ille fiat* v | *solus* om p

VII, 1. 20. *crede* o | *Domini* c. p: add *nostri* f v, *mei* o | 21. *ostendet* c. v: *ostendit* f o p | *Deus*: p. *Heronem* f o | *Heronem*: p. *mea* v

2. 25. *Christus*: praem *Iesus* o | *commendamus* v | 26. *iudic. te* o |

σοι τὴν ἐκκλησίαν Ἀντιοχείων. Πολυκάρπῳ παρεθέμην ὑμᾶς ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ.

VIII. Ἀσπάζονται σε οἱ ἐπίσκοποι Ὀνήσιμος, Βίτος, Δαμαῆς, Πολύβιος καὶ πάντες οἱ ἀπὸ Φιλίππων ἐν Χριστῷ, ὅθεν καὶ ἐπέστειλά σοι. 2. Ἀσπασαι τὸ θεοπρεπὲς πρεσβυτέριον, ἄσπασαι τοὺς ἀγίους συνδιακόνους σου, ὧν ἐγὼ ὀναίμην ἐν Χριστῷ σαρκί τε καὶ πνεύματι· ἄσπασαι τὸν λαὸν κυρίου ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου κατ' ὄνομα, οὓς παρατίθημί σοι, ὡς Μωσῆς Ἰησοῦ τῷ μετ' αὐτὸν στρατηγῷ, καὶ μὴ σοι φανῆ βαρὺ τὸ λεχθέν· εἰ γὰρ καὶ 10 μὴ ἔσμεν τοιοῦτοι, οἳ οἱ ἐκεῖνοι, ἀλλ' οὖν γε εὐχόμεθα γενέσθαι, ἐπειδὴ καὶ τοῦ Ἀβραάμ ἔσμεν παῖδες. 3. Ἴσχυε οὖν, ὦ Ἡρῶν, ἡρωϊκῶς καὶ ἀνδρικῶς· σὺ γὰρ εἰσάξεις ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐξάξεις τὸν λαὸν κυρίου τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ οὐκ ἔσται ἡ συναγωγή κυρίου ὡς πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστιν ποιμὴν.

15 IX. Ἀσπασαι Κασσιανὸν τὸν ξένον μου καὶ τὴν σεμνοτάτην αὐτοῦ ὀμόζυγον καὶ τὰ φίλτατα αὐτῶν παιδία· οἷς δῶν ὁ θεὸς εὐρεῖν ἔλεον παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὑπὲρ τῆς εἰς ἡμᾶς διακονίας· οὓς καὶ παρατίθημί σοι ἐν Χριστῷ. 2. Ἀσπασαι τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ πιστοὺς ἅπαντας κατ' ὄνομα ἐν Χριστῷ. Τῶν 20 ἐν Ταρσῷ μὴ ἀμέλει, ἀλλὰ συνεχέστερον αὐτοὺς ἐπίβλεπε, ἐπισηριζῶν αὐτοὺς τῷ εὐαγγελίῳ. 3. Μάριν τὸν ἐν Νεαπόλει τῇ πρὸς Ἀναζαρβῷ ἐπίσκοπον προσαγορεύω ἐν κυρίῳ. Πρόσειπε δὲ καὶ τὴν σεμνοτάτην Μαρίαν τὴν θυγατέρα μου τὴν πολυμαθεστάτην καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς ἐκκλησίαν, ἧς ἀντίψυχον γενοίμην, 25 τὸ ἐξεμπλάριον τῶν εὐσεβῶν γυναικῶν. 4. Ὑγιαίνοντά σε καὶ ἐν πᾶσιν εὐδοκιμοῦντα ὁ πατήρ τοῦ Χριστοῦ δι' αὐτοῦ τοῦ μονογε-

VIII, 1. 4. καὶ sec c. G A: om LL
 2. 8. Μωσῆς: Μωϋσῆς c — Μωσῆς κτλ.] Cf. Deut. 31.
 3. 13. ἡ om v — Ἴσχυε κτλ.] Deut. 31, 23. Num. 27, 17.
 IX, 1. 16. δῶν c. m L² A: δώσει c v L¹ | 17. ὑπὲρ c. L¹ (gratia): om G L² A — οἷς κτλ.] II Tim. 1, 18.
 2. 19. Λαοδικεία c. c coll L¹: Λαοδικία m v | 21. τῷ εὐαγγελίῳ c. c coll L²: τὸ εὐαγγέλιον m v Z cf. L¹ (secundum evangelium) A, εἰς τὸ εὐαγγ. edd pler
 3. 22. πρ. Ἀναζαρβῷ c. G: ad Zarbo L¹ cf. L², prope ad Derbim fluvium A, cf. Mar. ad Ign. 1, 1. | 23. Μαρίαν τὴν om v — Μάριν κτλ.] Maris ergo iam episcopus est. Supra Maria (1, 1) Ignatium precata est, ut eum episcopum ordinaret. — καὶ τὴν κατ' οἶκον κτλ.] Col. 4, 15.

mihi de te a Deo. Commendo ergo tibi ecclesiam Antiochensium. Commendavi vos Polycarpo in Domino Iesu Christo.

VIII. Salutant te episcopi Onesimus, Vitus, Damas, Polybius et omnes a Philippis in Christo, unde scripsi tibi. 2. Saluta Deo decens presbyterium. Saluta sanctos condiaconos tuos, quos ego nutrivi in Domino in carne et spiritu. Saluta populum Domini a pusillo usque ad magnum secundum nomina, quae tibi commendo, sicut Moyses Iesu duci exercitus. Et non tibi videatur onerosum, quod dictum est de te. Et si tales non sumus, quales illi fuerunt, sed tamen oramus, ut tales efficiamur, quia et Abrahae filii sumus. 3. *Confortare* ergo, Hero, potenter et viriliter age. Tu enim *introduces et educes* ex hoc nunc populum Domini, qui est in Antiochia, *et non erit synagoga Domini sicut oves non habentes pastorem.*

IX. Saluta Cassianum hospitem meum et illam pudicissimam eius coniugem et dilectissimos filios eorum; *quibus det Deus invenire misericordiam apud Dominum in illa die* ministratio- nis, quae est ad nos: quos et commendo tibi in Christo. 2. Saluta eos, qui sunt in Laodicia fideles omnes secundum nomina in Christo. Eos, qui sunt in Tarso, noli neglegere, sed assidue eis intende, confirmans eos in evangelio. 3. Marium episcopum, qui est in Neapoli secus Zarbo, saluta in Domino. Intende etiam pudicissimae Mariae filiae meae, quae est multum doctissima, *et ei quae in Domo eius ecclesiae*, quae facta est mihi pro anima exemplum piissimarum mulierum. 4. Sanum te et in omnibus probabilem pater Christi aevo longiore per ipsum

* * *
1. a Deo c. p: a Domino f o v | 2. commendavi c. f o: add autem p v

VIII, 1. 3. Onesimus: hones. codd plerumque | 4. in Christo c. p: om f o v

2. 6. spiritus p | 7. pusillo c. p: minimo f o v | magnum c. f o p: maximum v | nomina c. p: omnia f o v | 8. exercitus: episcopus p | 10. efficiamur: simus f o | 11. et Abr. filii: filii

Abrahae f o

3. 12. age vir. f o | 13. erit: est p IX, 1. 17. Dominum: Deum o | 18. quae: qui (?) v

2. 20. eos: omnes v | 21. eis: eos p | in om p

3. 22. Neapolim o | Zarbo c. f o: carbo p, tarbo v | 24. ei quae: add est f | 25. anima c. codd: add mea edd pr

νοὺς φυλάττοι ἐπὶ μήκιστον βίου χρόνον εἰς ὠφέλειαν τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. Ἐρρωσο ἐν κυρίῳ καὶ προσεύχου, ἵνα τελειωθῶ.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ εὐλογημένῃ ἐν μεγέθει θεοῦ πατρὸς πληρώματι, τῇ καὶ προωρισμένῃ πρὸ αἰώνων εἶναι διὰ παντὸς εἰς δόξαν παράμονον, ἄτρεπτον ἠνωμένην καὶ ἐκλελεγμένην ἐν πάθει ἀληθινῷ, ἐν θελήματι θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἀξιομακαρίστῃ, τῇ οὐσῃ ἐν Ἐφέσῃ τῆς Ἀσίας, πλεῖστα ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἐν ἀμώμῳ χαρᾷ χαίρειν.

10 I. Ἀποδεξάμενος ὑμῶν ἐν θεῷ τὸ πολυπόθητον ὄνομα, ὃ κέκτησθε φύσει δικαίᾳ κατὰ πίστιν καὶ ἀγάπην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ σωτῆρι ἡμῶν, μιμηταὶ ὄντες θεοῦ φιλανθρωπίας, ἀναζωπυρήσαντες ἐν αἵματι Χριστοῦ τὸ συγγενικὸν ἔργον τελείως ἀπηρτίσατε. 2. ἀκούσαντες γάρ με δεδεμένον ἀπὸ Συρίας ὑπὲρ Χριστοῦ, τῆς κοινῆς ἐλπίδος, πεποιθότα τῇ προσευχῇ ὑμῶν ἐπιτυχεῖν ἐν
15 Ἔρωμῃ θηριομαχῆσαι, ἵνα διὰ τοῦ μαρτυρίου δυνηθῶ μαθητῆς εἶναι τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀνενεγκόντος θεῷ προσφορὰν καὶ θυσίαν. 3. ἐπεὶ οὖν τὴν πολυπλήθειαν ὑμῶν ἐν ὀνόματι θεοῦ ἀπέλιφα ἐν Ὀνησίμῳ, τῷ ἐπ' ἀγάπῃ ἀδιηγῆται, ὑμῶν δὲ ἐπισκόπῳ, ὃν εὐχομαι κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν ὑμᾶς ἀγαπᾶν καὶ πάντας ὑμᾶς ἐν ὁμοιώματι αὐτοῦ εἶναι. Εὐλογητὸς γάρ ὁ
20 θεὸς ὁ χαρισάμενος ὑμῖν τοιοῦτοις οὖσιν τοιοῦτον ἐπίσκοπον κεκτῆσθαι ἐν Χριστῷ.

II. Περὶ δὲ τοῦ συνδούλου ἡμῶν Βούρρου, τοῦ κατὰ θεὸν διακόνου ὑμῶν καὶ ἐν πάσιν εὐλογημένου, εὐχομαι παραμεῖναι αὐτὸν ἄμωμον εἰς τιμὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐπισκόπου ὑμῶν τοῦ μακαριωτάτου. 2. Κρόκος δέ, ὁ

<p>4. 1. φυλάττει v 2. θεοῦ c. G: Χριστοῦ L¹, om L² A
Inscr. 4. ἐν a. μεγέθει om r 8. ἀξιομακαρίστῃ: θεομακ. r 9. ἐν Χρ. Ἰησοῦ r
I, 1. 11. Χριστῷ: κυρίῳ c σωτῆρι: κυρίῳ r
2. 14. πεποιθότα c. c L cf. G¹: -τες m v r 16. ἀνεπέγκαντος v — ὑπὲρ ἡμῶν κτλ.] Eph. 5, 2.
3. 17. πολυπλήθειαν c. c m r L:</p> | <p>—πάθειαν v 18. ἀδιηγῆται: διηγ. c
II, 1. 22. Βούρρου c. L G¹: Βίρρου c m v, Βήρρου r (corr Βήρου)
* * *
4. 1. ecclesiae: add suae p 2. consummem o
Tit. 3. Ephesios: add scripta de Smyrna, de unitate f o p cf. 2, 3
6, 2; 21, 1.
Inscr. 4. et om v benedictae: add et p 5. repletae h. l. c. p v:</p> |
|--|---|

unigenitum suum custodiat ad utilitatem ecclesiae. Incolumis in Domino ora pro me, ut consumer.

AD EPHESIOS.

Ignatius, qui et Theophorus, benedictae, magnitudine Dei patris repletae et praedestinatae ante saecula, ut sit semper in singulari gloria, inconvertibilis et adunata et electa in passione vera, in voluntate Dei patris et Domini nostri Iesu Christi salvatoris, ecclesiae beatitudine dignae, quae est Ephesi Asiae, plurimam in Iesu Christo et immaculato gaudio salutem.

I. Suscipiens vestrum in Deo multum desiderabile nomen, quod possedistis natura iusta secundum fidem et dilectionem in Christo Iesu salvatore nostro; cum sitis imitatores humanitatis Dei, ut vivificati in sanguine Christi, congenuinum opus perfecte consummate; 2. audientes enim me vinctum de Syria pro Christo, spe communi, confidentem orationibus vestris, ut merear Romae bestiis dimicare, ut per martyrium possim discipulus eius esse, qui *pro nobis se ipsum obtulit Deo hostiam et oblationem in odorem bonae suavitatis*; 3. quoniam ergo suscepi multitudinem vestram in nomine Dei in Onesimo, dilecto praeceptore nostro, vestro autem episcopo, obsecro eum secundum Iesum Christum diligere vos, et vos omnes in concordia eius in ipso esse. Benedictus enim Deus, qui vobis talibus talem episcopum donavit habere in Christo.

II. Pro conservo autem nostro Burro, secundum Deum diacono vestro et in omnibus benedicto, deprecor permanere eum immaculatum in honore ecclesiae et beatissimi episcopi vestri.

a. *Dei* f o | 8. *Christi* om v | *beatitudini* o v | 9. *Ephesi* c. f cf. 9, 6: *Ephesiae* o p v | *plurima* p
I, 1. 14. *ut: et* v | *congenuinum* c. f o v: add *vel connatale* p
2. 15. *audiente* p | *vinctum*: p. *Syria* f o | 16. *spe*: praem et p | 18. *esse* f o
om p | *obtulit*: a. *se ips.* v | 19. *odore* p 3. Ado Vienn. Lib. de fest. ap. XIV Cal. Mart. Patr. lat. ed. Migne t. 123 p. 190. — 20. *Dei* c. p v: *Domini* f, *Dom.* *Christi* o | 21. *praeceptore* c. p v Adon. Vienn.: *scriptore* f o

θεοῦ ἄξιός και ὑμῶν, ὃν ὡς ἐξεμπλάριον τῆς ἀφ' ὑμῶν ἀγάπης ἀπελάβομεν, κατὰ πάντα με ἀνέπαυσεν και τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπησχύνθη, ὡς και αὐτὸν ὁ πατήρ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναφύξει ἅμα Ὀνησίμῳ και Βούρρῳ και Εὐπλοῖ και Φρόντωνι, δι' ὧν πάντας ὑμᾶς κατὰ ἀγάπην εἶδον. 3. Ὀναίμην ὑμῶν δια 5 παντός, ἐάνπερ ἄξιός ᾧ. Πρέπον οὖν ὑμᾶς ἐστὶν κατὰ πάντα τρόπον δοξάζειν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν δοξάσαντα ὑμᾶς, ἵνα ἐν μιᾷ ὑποταγῇ ἦτε κατηρισμένοι τῷ αὐτῷ νοῖ και τῇ αὐτῇ γνώμῃ και τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἵνα ὑποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ και τῷ πρεσβυτέρῳ κατὰ πάντα ἦτε ἡγιασμένοι.

10 III. Οὐ διατάσσομαι ὑμῖν ὡς ὧν τι. Εἰ γὰρ και δέδεμαι διὰ τὸ ὄνομα, οὐπω ἀπήρισμαι ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ. Νῦν γὰρ ἀρχὴν ἔχω τοῦ μαθητεύεσθαι και προσλαλῶ ὑμῖν ὡς ὁμοδούλοις· ἐμὲ γὰρ ἔδει παρ' ὑμῶν ὑπομνησθῆναι πίστει, νουθεσίᾳ, ὑπομονῇ, μακροθυμίᾳ. 2. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη οὐκ ἔῃ με σιωπᾶν 15 περὶ ὑμῶν, διὰ τοῦτο προέλαβον παρακαλεῖν ὑμᾶς, ὅπως συντρέχητε τῇ γνώμῃ τοῦ θεοῦ. Καὶ γὰρ Ἰησοῦς Χριστὸς πάντα κατὰ γνώμην πράττει τοῦ πατρὸς, ὡς αὐτὸς που λέγει· Ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτοῦ ποιῶ πάντοτε. 3. Οὐκ- οὖν και ἡμᾶς χρὴ ζῆν κατὰ γνώμην θεοῦ ἐν Χριστῷ και ζηλοῦν ὡς Παῦλος· Μιμηταὶ γάρ μου, φησίν, γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ.

IV. Ὅθεν και ὑμῖν πρέπει συντρέχειν τῇ τοῦ ἐπισκόπου γνώμῃ, τοῦ 20 κατὰ θεὸν ποιμαίνοντος ὑμᾶς· ὅπερ και ποιεῖτε, αὐτοὶ σοφισθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Τὸ γὰρ ἀξιονόμαστον πρεσβυτέριον, ἄξιον ὃν τοῦ θεοῦ, οὕτως συνήρμοσται τῷ ἐπισκόπῳ, ὡς χορδαὶ κιθάρα, συνδεδεμένοι οὕτω τῇ ὁμονοίᾳ και συμφώνῳ ἀγάπῃ, ἧς ἐστὶν ἀρχηγὸς και φύλαξ Ἰησοῦς ὁ Χριστός. 2. Και οἱ κατ' ἄνδρα δὲ χορὸς γένεσθε εἷς, ἵνα σύμφωνοι ὄντες ἐν 25 ὁμονοίᾳ, συνάφειαν θεοῦ λαβόντες ἐν ἐνότητι, ἐν γένεσθε τῇ συμφωνίᾳ τῷ

2. 3. Βίρρω c m, Βήρρω v r, Βή-
ρω r corr | 4. ὑμᾶς: iteravit v —
και τ. ἄλυσιν κτλ.] II Tim. 1, 16. —
Ὀνησίμῳ] Huic nomine substituit in-
terpres latinus nomen Onesiphori
ex loco S. Scripturae praecedente.

3. 7. νοῖ: add και τῷ αὐτῷ πνεύ-
ματι c | λέγητε c. c r L: λέγετε m v
— ἦτε κατ. κτλ.] I Cor. 1, 10.

III, 1. 11. Ἰησ. Χριστῷ c. m v coll
L G¹: Χρ. Ἰησοῦ c r

2. 14. συντρέχετε v | 16. ὡς:
καθὼς c | αὐτοῦ c. G (c p. ποιῶ):

αὐτῷ Z — ἐγὼ κτλ.] Ioann. 8, 29.

3. μιμηταὶ κτλ.] I Cor. 11, 1.

IV, 1. 22. οὕτως: οὕτω r | 23. ἦς:
ἦ r | ὁ om c

2. 25. γένησθε c. c m: γένεσθε r
* * *

II, 2. 3. Onesiforo o v, honesiforo,
f p | Borro p | 4. refrigeret: refu-
geret p | 5. vos omnes o

3. 6. omnim. vos f o | 7. qui:
add et p | 7 sq. praeceptione c. f p
v: perfectione o | 8. scientia c. v cf.
Trall. 6, 1: sententia f o p | ut: et

2. Crocus vero Deo dignus, quem tanquam exemplar dilectionis vestrae suscepi, in omnibus me refecit *et catenam meam non erubuit*, simul cum Onesiphoro et Burro et Euplo et Frontone, quibus refrigeret pater Domini nostri Iesu Christi, per quem omnes vos in dilectione habui. 3. Adquisivi vos in omnibus,⁵ si quidem dignus fuero. Dignum est enim, vos omnimodis glorificare Iesum Christum, qui vos glorificavit, ut in una praeeptione *perfecti sitis in eodem sensu et in eadem scientia, ut id ipsum dicatis omnes* de eo ipso, ut subiecti episcopo et presbytero, secundum omnia sanctificati.¹⁰

III. Non praecipio vobis, quasi aliquid sim. Et siquidem vinctus sum pro nomine Iesu Christi, tamen necdum consummavi. Nunc enim initium habeo eruditionis et alloquor vos tanquam conservos. Me autem oportebat a vobis commoneri fide, monitione, patientia, longanimitate. 2. Quoniam dilectio¹⁵ non permittit me tacere de vobis, propterea praeveni rogare vos, ut concurratis dispositioni Dei, quia et Iesus Christus omnia secundum dispositionem patris agit, sicut et ipse in quodam loco dicit: *Ego, quae placita sunt ei, facio semper*. 3. Ergo et nos oportet secundum dispositionem Dei vivere in Christo²⁰ et aemulari, secundum quod Paulus ait: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi*.

IV. Unde et vos decet dispositionem pastorum sequi, qui secundum Deum vos pascunt; quod etiam ipsi facitis, sapienter a spiritu sancto instructi. Illud vero digne nominandum et²⁵ Deo dignum presbyterium ita coaptatum sit episcopo, quomodo chordae in cithara colligatae; ita et ipsi in concordia et consona dilectione, cuius dux et custos est Iesus Christus. 2. Et qui sunt singillatim, omnes unus chorus fiant, et consonantes facti in unanimitate, coniunctionem Dei in similitudinem morum³⁰

o 9 sq. <i>presbytero</i> c. codd: <i>presbyteris</i> vel <i>presbyterio</i> edd pr	ne v 18. <i>patris</i> c. f o v: praem <i>Dei</i> p
III, 1. 12. <i>necdum</i> : <i>nedum</i> p 13.	3. 21. <i>mei</i> : <i>Dei</i> p* cf. Ant. 7, 2.
<i>eruditionis et: eruditionibus</i> p 14.	IV, 1. 27. <i>chordae</i> : <i>corde</i> f o p
<i>commonere</i> o	<i>ipse</i> p 28. <i>Chr. Iesus</i> o
2. 16. <i>permittit me</i> c. o: <i>me perm.</i>	2. 29. <i>singillatim</i> c. f o, <i>singulatim</i> v, <i>sigillatim</i> p et c. p: <i>ut</i> f o v
(<i>prom. v</i>) f p v 17. <i>curratis dispositio-</i>	<i>conson.</i> : <i>consonantes</i> f 30. <i>Dei</i> c. p:

θεῷ πατρὶ καὶ τῷ ἡγαπημένῳ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· *Δὸς γὰρ αὐτοῖς, φησὶν, πάτερ ἅγιε, ἵνα, ὡς ἐγὼ καὶ σὺ ἐν ἔσμεν, καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν.* Χρήσιμον οὖν ἐστὶν ὑμᾶς ἐν ἀμώμῳ ἐνότητι συνημμένους θεῷ μιμητὰς εἶναι Χριστοῦ, *οὗ καὶ μέλη ὑπ-*
5 ἄρχετε.

V. Εἰ γὰρ ἐγὼ ἐν μικρῷ χρόνῳ τοιαύτην συνήθειαν ἔσχον πρὸς τὸν ἐπίσκοπον ὑμῶν, οὐκ ἀνθρωπίνην οὖσαν, ἀλλὰ πνευματικὴν, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς μακαρίζω τοὺς ἀνακεκραμένους αὐτῷ, ὡς ἡ ἐκκλησία τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ ὁ κύριος τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, ἵνα πάντα ἐν ἐνότητι σύμφωνα ᾗ. 2. Μη-
 10 δεῖς πλανᾶσθω· ἐὰν μὴ τις ἐντὸς ἧ τοῦ θυσιαστηρίου, ὑστερεῖται τοῦ ἄρτου τοῦ θεοῦ. Εἰ γὰρ ἐνὸς καὶ δευτέρου προσευχῆ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχει, ὥστε τὸν Χριστὸν ἐν αὐτοῖς ἐστάναι, πόσῳ μᾶλλον ἢ τε τοῦ ἐπισκόπου καὶ πάσης τῆς ἐκκλησίας προσευχῆ συμφόνως ἀνιοῦσα πρὸς θεὸν πιστοῖ παρασχεθῆναι αὐτοῖς πάντα τὰ ἐν Χριστῷ αἰτήματα. 3. Ὁ οὖν
 15 τῶν τοιούτων χωριζόμενος καὶ μὴ συνερχόμενος ἐν βουλῇ θυσιῶν καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανῷ, λύκος ἐστὶν ἐν προβάτου δορᾷ ἡμερον ἐπιδεικνὺς μορφῆν. 4. Σπουδάσατε, ἀγαπητοί, ὑποταγῆναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς διακόνοις· ὁ γὰρ τούτοις ὑποτασσόμενος ὑπακούει Χριστῷ τῷ προχει-
 20 ρισαμένῳ αὐτοῦς, ὁ δὲ ἀπειθῶν αὐτοῖς ἀπειθεῖ Χριστῷ Ἰησοῦ, ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν· ἀυθάδης γὰρ ἐστὶν καὶ δύσερις, ὑπερήφανος, ὁ μὴ πειθαρχῶν τοῖς κρείττοσιν. Ἐπερηφάνοις δὲ, φησὶν, ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν, καὶ· Ὑπερήφανοι παρηγόμενοι
 25 ἕως σφόδρα. 5. Λέγει δὲ καὶ ὁ κύριος πρὸς τοὺς ἱερεῖς· Ὁ ὑμῶν

v | 1. θεῷ: add καὶ r | 2. σύ: σοι v — δὸς κτλ.] Ioann. 17, 11. 21. — οὗ μέλη ὑπ.] I Cor. 6, 15.

V, 1. 8. ἀνακεκραμένους c. c r: -μμένους v, ἀνακεκρεμαμένους m — θεῷ κ. πατρὶ αὐτοῦ] Errant, qui ex eo, quod interpolator patrem vocat Deum Christi, colligunt eum esse Arianum. Haec locutio etiam in S. Scriptura invenitur (Ioann. 20, 17. Rom. 15, 6. II Cor. 11, 31. Eph. 1, 3. 17. Col. 1, 3), et quid ille de Christo senserit, ex aliis locis satis

clare apparet.

2. 13. πιστοῖ c. L: πίστει m r v, πιστῆ c — ἐνὸς κ. δ. προσευχῆ κτλ.] Cf. Matth. 18, 20.

3. 15. θυσιῶν c. G L: con θ' ὁσίων Vedelius | 16. οὐρανῷ: οὐρανοῖς c — καὶ ἐκκλ.] Hebr. 12, 23. — λύκος ἐν προβ. δορᾷ] Cf. Matth. 7, 15.

4. 19. ὁ . . ὑποτασσόμενος: οἱ . . ὑποτασσόμενοι c | ὑπακούσει v | 21. οὐκ ὄψεται v — ὁ δὲ ἀπ. τ. υἱῷ κτλ.] Ioann. 3, 36. — ὑπερ. δὲ κτλ.] I Petr. 5, 5. Iac. 4, 6. Cf. Prov. 3, 34. —

recipientes, in unitate unum effecti consensu Deo patri et dilectissimo filio eius Iesu Christo Domino nostro, secundum quod ipse patrem rogans dicit: *Da illis, pater sancte, ut, sicut ego et tu unum sumus, ita et hi in nobis unum sint.* Utile est enim vos sine macula in unitate coniunctos Deo imitatores esse ⁵ Christi, *cuius et membra estis.*

V. Si enim ego in parvo tempore talem consuetudinem habui circa episcopum vestrum, quae non humana, sed spiritualis fuit, quanto magis vos beatifico, qui pendetis ad eum, quomodo ecclesia ad Dominum Iesum et ipse Dominus ad Deum patrem ¹⁰ suum, ut omnia in unitate sibi consonantia sint. 2. Nemo oberret: si quis non fuerit intra altare, fraudabitur pane Dei. Si enim unius aut duorum oratio tantam habet virtutem, ut Christus in eis consistat, quanto magis immaculati sacerdotis et sancti populi supplicatio consonanter adscendens ad Deum ¹⁵ persuadet praestare eis omnes petitiones in Christo. 3. Qui ergo a talibus separatur et non convenerit in congregationem sacrificiorum, *ecclesiam primogenitorum descriptorum in caelo*, lupus est in grege ovium mansuetam monstrans figuram. 4. Festinate ergo, dilectissimi, subditi esse episcopo et presbyteris ²⁰ et diaconis. Qui enim istis subditus fuerit, Christo oboedit, qui eis hoc concessit; qui vero eis non consenserit, Iesu Christo non consentit; *qui autem filio non consenserit, non videbit vitam, sed ira Dei manebit super eum.* Huiusmodi ergo temerarius est et horribilis et superbus, qui non est subditus po- ²⁵ tioribus. *Superbis enim, inquit, Deus resistit; humilibus autem dat gratiam*, et iterum: *Superbi inique gesserunt usque valde.* 5. Dicit etiam Dominus sacerdotibus: *Qui enim vos audierit, me*

ἑπερήφανοι κτλ.] Ps. 118, 51.

Domini f o v | 1. *unitate: unanimi-*
tate p | 2. *eius filio* p | 4 sq. *enim*
est v

V, 1. 7. *enim ego* c. p: *ego* f o,
ergo v | 8. *quae: praem quia* o |
spiritalis v | 10 sq. *patr. suum: suum*
et patrem p | 11. *omnia: p. unitate* f o
2. 13. *virtutem* c. o p: *veritatem* f

v | 14. *in [eis Christus* o | 15. *Deum:*
Dominum f

3. 17. *conven.: cum venerit* o | *con-*
gregatione f o | 18. *ecclesiam* om p |
19. *demonstrans* f o

4. 22. *hoc — Christo: hoc (non p*)*
concessit Iesu Christo p | 25. *et a. hor-*
rib. om f | 26. *inquit: p. Deus* v | 27.
gesserunt c. f o p: *egerunt* v | *valde:*
quaque f Vulg.

ἀκούων ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ ἐμοῦ ἀκούων ἀκούει τοῦ πέμψαντός με πατρός· ὁ ὑμᾶς ἀθρευτῶν ἐμὲ ἀθρευτῆ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθρευτῶν ἀθρευτῆ τὸν πέμψαντά με.

VI. Ὅσφ οὖν βλέπετε σιωπῶντα τὸν ἐπίσκοπον, πλεῖον αὐτὸν φοβεῖσθε·
 5 πάντα γὰρ ὃν πέμπει ὁ οἰκοδεσπότης εἰς ἰδίαν οἰκονομίαν, οὕτως αὐτὸν δεῖ
 ἡμᾶς δέχεσθαι, ὡς αὐτὸν τὸν πέμψαντα. Τὸν οὖν ἐπίσκοπον δῆλον ὅτι ὡς
 αὐτὸν τὸν κύριον δεῖ προσβλέπειν, τῷ κυρίῳ παρεστῶτα. Ὅρατικὸν δὲ
 ἄνδρα καὶ ὄξυν τοῖς ἔργοις βασιλευσι δεῖ παρεστάναι, καὶ μὴ
 παρεστάναι ἀνθρώποις νοθροῖς. 2. Αὐτὸς μέντοι Ὀνήσιμος ὑπερε-
 10 παινεῖ ὑμῶν τὴν ἐν θεῷ εὐταξίαν, ὅτι πάντες κατὰ ἀλήθειαν ζητετε καὶ ὅτι ἐν
 ὑμῖν οὐδεμία αἵρεσις κατοικεῖ· ἀλλ' οὐδὲ ἀκούετε τινος ἢ μόνου Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος καὶ διδασκάλου, καὶ ἐστέ, ὡς Παῦλος
 ὑμῖν ἔγραψεν, ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, διὰ τὸ καὶ ἐν μιᾷ ἐλπίδι
 κεκλησθαι τῆς πίστεως· ἐπεὶ περ καὶ εἰς κύριος, μία πίστις, ἐν
 15 βάπτισμα, εἰς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ
 πάντων καὶ ἐν πᾶσιν. 3. Ὑμεῖς μὲν οὖν ἐστέ τοιοῦτοι, ὑπὸ τοιῶνδε
 παιδευτῶν στοιχειωθέντες, Παύλου τοῦ χριστοφόρου καὶ Τιμοθέου
 τοῦ πιστοτάτου.

VII. Τινὲς δὲ φαυλότατοι εἰώθασιν δόλω πονηρῷ τὸ ὄνομα περιφέρειν,
 20 ἄλλα τινὰ πράσσοντες ἀνάξια θεοῦ καὶ φρονοῦντες ἐναντία τῆς τοῦ
 Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπ' ὀλέθρῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πειθομένων αὐ-
 τοῖς· οὓς δεῖ ὑμᾶς ὡς θηρία ἐκκλίνειν. Δίκαιος γὰρ ἐκκλίνειν σώζεται
 εἰς τὸν αἰῶνα, πρόχειρος δὲ γίνεται καὶ ἐπίχαυτος ἀσεβῶν ἀπώ-
 λεια· εἰσι γὰρ κύνες ἐνεοί, οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν, λυσσῶντες, λαθρο-
 25 δῆκτοι, οὓς φυλάσσεσθαι χρή· ἀνίατα γὰρ νοσοῦσιν. 2. Ἰατρὸς δὲ ἡμῶν
 ἐστιν ὁ μόνος ἀληθινὸς θεός, ὁ ἀγέννητος καὶ ἀπρόσιτος, ὁ τῶν
 ὄλων κύριος, τοῦ δὲ μονογενοῦς πατῆρ καὶ γεννήτωρ· ἔχομεν

5. 1. ἀκούει sec c. c m v coll L: οὐκ ἀκούει ἐμοῦ ἀλλὰ r | 3. πέμψαντα c. c m r: ἀποστείλαντα v — ὁ ὑμῶν κτλ.] Luc. 10, 16. Ceterum auctor quaedam de suo addidit vel locum amplificavit.

VI, 1. 4. οὖν om v | 5. πέμψει r | 6. δῆλον ὅτι c. c m: δηλονότι r v | 9. παρεστάναι om r — ὄρα-
 τικὸν κτλ.] Prov. 22, 29.

2. 10. κατὰ: κατ' c | 11. οὐδεμία

c. c: οὐδὲ μία m r v | 13. διὰ τὸ om c | καὶ om r L — ἐν σῶμα κτλ.] Eph. 4, 4—6.

3. 7. Παύλου τοῦ κτλ. c. c: Παύ-
 λω τῷ κτλ. m r v

VII, 1. 20. ἄλλα: ἀλλὰ L | 24. οὐ:
 οἱ r — δίκαιος κτλ.] Prov. 10, 25;
 11, 4. — κύνες ἐνεοὶ κτλ.][Is. 56, 10.

2. 27. καὶ om r | 1. τὸν a. Χρι-
 * * *

5. 1. audit: audiet v | illum: eum

audit, et qui me audierit, audiet illum, qui me misit; et qui vos spernit, me spernit; qui autem me spernit, spernit eum, qui me misit.

VI. Quando ergo videtis tacere episcopum, plus eum timete. Omnem itaque, quem mittit paterfamilias pro sua dispensatione, sic nos oportet suscipere quemadmodum ipsum, qui mittit. Ergo episcopum manifeste sicut ipsum Dominum oportet contemplari, Domino assistentem. *Prospectorem enim virum et acutum in operibus suis regibus oportet assistere et non assistere hominibus infirmis.* 2. Ipse autem Onesimus laudat vestram in Deo bonam dispensationem, quia omnes secundum veritatem vivitis et quia nulla haeresis inter vos habitat. Sed nec oboeditis alicui, nisi soli Iesu Christo, vero pastori et doctori, et estis, quemadmodum Paulus vobis scripsit, *unum corpus et unus spiritus, quoniam in una spe fidei conclusi estis. Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium, qui super omnes et per omnes in omnibus.* 3. Vos ergo estote tales, qui a tali eruditi estis, hoc est a Paulo christifero et Timotheo fidelissimo.

VII. Quidam autem fallaces consueverunt dolo maligno nomen Christi circumportare, sed aliquanta indigna Deo agentes et contraria doctrinae Christi sapientes ad interitum suum sibimet ipsis consentiunt; quos oportet vos tanquam bestias declinare. *Iustus, inquit, declinans evadet in aeternum; extraneus etenim atque alienus erit ab impiorum perditione.* Sunt igitur *canes muti, non valentes latrare, rabidi occulte;* quos observare oportet, insanabilem languorem habentes. 2. Medicus autem noster est *solus verus Deus* ingenitus et invisibilis, Dominus omnium, unigeniti vero pater et genitor. Habemus au-

v 2. <i>qui autem me: et qui me</i> f o	<i>per omnia</i> f o v
VI, 1. 4. <i>ergo</i> c. p v: <i>vero</i> f o	3. 18. <i>tales estote</i> v 19. <i>fidelissimo</i>
8. <i>enim</i> om p <i>virum</i> em coll G:	c. p: om f o v
<i>verum</i> codd	VII, 1. 20. <i>autem</i> c. o: <i>igitur</i> f p
2. 10. <i>autem: enim</i> o 10 sq. <i>in</i>	v 22. <i>contraria d.</i> c. p v: <i>contra</i>
<i>Deo bonam</i> c. p: om f o v 13. <i>vero:</i>	<i>doctrinam</i> f o 25. <i>et. atque: enim et</i>
<i>praem et</i> o 14. <i>Paulus vob.</i> c. f o:	<i>et p perditione: proditione</i> p 26.
<i>vobis P.</i> p v 17. <i>per omnes</i> c. p:	<i>canes: carne</i> p

ιατρὸν καὶ τὸν κύριον ἡμῶν θεὸν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τὸν πρὸ αἰώ-
νων υἱὸν μονογενῆ καὶ λόγον, ὕστερον δὲ καὶ ἄνθρωπον ἐκ Μα-
ρίας τῆς παρθένου· ὁ λόγος γὰρ σὰρξ ἐγένετο· ὁ ἀσώματος ἐν
σώματι, ὁ ἀπαθὴς ἐν παθητῷ σώματι, ὁ ἀθάνατος ἐν θνητῷ σώματι,
ἢ ἡ ζωὴ ἐν φθορᾷ, ὅπως θανάτου καὶ φθορᾶς ἐλευθερώσῃ καὶ ἰατρεύσῃ
τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ ἰάσῃται αὐτὰς νοσηλευθείσας ἐν ἀσεβείᾳ καὶ
πονηραῖς ἐπιθυμίαις.

VIII. Μὴ οὖν τις ὑμᾶς ἐξαπατάτω, ὡσπερ οὐδὲ ἐξαπατᾶσθε· ὅλοι γάρ
ἐστε θεοῦ. Ὅταν γὰρ μηδεμίαν ἐπιθυμίαν ἐν ὑμῖν ὑπάρχῃ δυναμένη ὑμᾶς
10 ῥυπάναι καὶ βάσανον ἐπαγαγεῖν, ἄρα κατὰ θεὸν ζητεῖτε καὶ ἐστὲ Χριστοῦ.
Περιφῆμα ὑμῶν καὶ τῆς ἀγνωστῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας, τῆς διαβολῆτος καὶ
πολυὑμνήτου τοῖς αἰῶσιν. 2. Οἱ σαρκικοὶ τὰ πνευματικὰ πράττειν οὐ δύνανται
οὐδὲ οἱ πνευματικοὶ τὰ σαρκικά, ὥστε οὐδὲ ἡ πίστις τὰ τῆς ἀπιστίας οὐδὲ ἡ
ἀπιστία τὰ τῆς πίστεως, ὑμεῖς δέ, πλήρεις ὄντες τοῦ ἁγίου πνεύματος,
15 οὐδὲν σαρκικόν, ἀλλὰ πνευματικὰ πάντα πράσσετε. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τε-
λειοῦσθε, ὅς ἐστιν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν.

IX. Ἔγνω δὲ τινὰς παροδύσαντας δι' ὑμῶν, ἔχοντας κακὴν διδασκίαν
ἀλλοκότου καὶ πονηροῦ πνεύματος· οἷς οὐκ ἐδώκατε πάροδον σπεῖραι
τὰ ζιζάνια, βύσαντες τὰ ὄτα, εἰς τὸ μὴ παραδέξασθαι τὴν ὑπ' αὐτῶν καταγ-
20 γελλομένην πλάνην, πεπεισμένοι τὸ λαοπλάνον πνεῦμα οὐ τὰ Χριστοῦ,
ἀλλὰ τὰ ἴδια λαλεῖν· ψευδολόγον γὰρ ἐστίν. 2. Τὸ δὲ ἅγιον
πνεῦμα οὐ τὰ ἴδια, ἀλλὰ τὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ,
ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὡς καὶ ὁ κύριος τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῖν
κατήγγελλεν. Ὁ λόγος γάρ, φησὶν, ὃν ἀκούετε, οὐκ ἐστὶν ἐμός,
25 ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρὸς. 3. Καὶ περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ

στὸν om c | 2 sq. *Μαρ. τῆς παρθέ-
νον: παρθ. Μαρίας c* | 4. ὁ ἀθάνατος
— σώματι c. m v L: om c r — ὁ
μόνος ἀλ. θεός] Ioann. 17, 3. — ὁ
τῶν ὄλων κύριος] vel θεός pater saepis-
sime a patribus appellatur. Cf. Const.
ap. V c. 7, 18; VI c. 7, 1; VII c. 26,
1; c. 38, 4; c. 39, 2 etc. Greg. Nyss.
Adv. Maced. c. 20. Adv. Arium et
Sab. c. 4. Quod non sint tres dii
(Patr. gr. ed. Migne t. 45 p. 128).
Theodor. Ep. 213.

VIII, 1. 8. ὡσπερ c. c G¹: ὅπερ

m r v L | 9. ὑπάρχει v | 11. ἀγνο-
τάτης: ἀγνωστῆς r

2. 13 sq. ἀπιστίας . . ἀπιστία c. c r:
ἀπιστείας . . ἀπιστεία m v | 15. πνευ-
ματικά: πνεύματι καὶ v — ὅς ἐστίν
κτλ.] I Tim. 4, 10.

IX, 2. 23. ἀλλά: ἀλλ' r | τὰ om v |
24. κατήγγελλεν: ἀπήγγελλεν r — ὁ
λόγος κτλ.] Ioann. 14, 24.

* * *
2. 1. et Deum om f o | 2. filium
c. f o: praem natum p v | 4. est
om p

tem medicum etiam Dominum nostrum et Deum Iesum Christum, ante saecula *filium unigenitum et in principio verbum*, postea vero et hominem ex Maria virgine; *verbum* enim, inquit, *caro factum est*, incorporalis in corpore, impassibilis in corpore passibili, immortalis in corpore mortali, vita in corruptione, ut de morte et corruptione liberet et curet animas nostras et sanet eas infusas morbo impietatis et iniquis desideriis.

VIII. Nullus ergo vestrum seducatur, quod et de vobis confido; omnes etenim unum estis. Quando enim nihil in vobis fuerit, quod vos poterit coinquinare et tormentum superinducere, secundum Deum vivetis; et erit Christi subiectio vestra et ecclesiae Ephesiorum, quae est auxiliatrix et multum laudabilis. 2. Carnales enim spiritualia non possunt agere neque spirituales carnalia, sicut nec fides ea, quae sunt infidelitatis, neque infidelitas ea, quae sunt fidei. Vos vero repleti spiritu sancto nihil carnale, sed omnia spiritualia agite. Unusquisque vestrum perfectus sit in Christo Iesu, *qui est salvator omnium hominum, maxime fidelium*.

IX. Agnovi enim aliquos ex vobis a via veritatis discedentes malam doctrinam habere alieni et nequissimi spiritus. Quibus non tribuistis secus viam seminare zizania, obturantes aures ad non suscipiendum errorem, qui ab ipsis praedicatur, scientes, quia huiusmodi spiritus est erroris, non ea, quae sunt Christi, sed sua loquens. Falsiloquus etenim est. 2. Sanctus autem spiritus non sua propria loquitur, sed ea, quae sunt Christi, neque a semet ipso, sed a Domino, sicut et Dominus ea, quae a patre audivit, nobis annuntiat. *Sermo*, inquit, *quem audistis, non est meus, sed eius, qui me misit*. 3. De sancto

VIII, 1. 9. *omnes etenim (enim p) unum* c. v coll f p (om unum f p, add p. *estis p**): *unum etenim omnes* o | 10. *poterit* c. p v: *potuerit* f o | 11. *Christi* om p | 12. *laudabilis: amabilis* f o

2. 14. *nec* c. o: *et* f p v | 17. *perfectus: prof.* p | 18. *maxime* c. f o cf. Philipp. inscr.: add *autem* p v

IX, 1. 21. *zizaniam* o p v | 22. *non:*

Dominum p | 23. *scientes* om v

2. 26 sq. *neque — annuntiat* c. cod Magdalenense et p, nisi quod ille pro *neque . . sicuti* exhibet *nec . . sicut*, hic praem *neque a semet ipso, sed ea quae sunt Christi: neque nuntiat* f o v | 27. *quem:* add *modo* p | 28. *misit me* o

3. 28 sq. *sancto ver. spir.* c. p v:

ἀγίου· Οὐ λαλήσει, φησίν, ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ παρ' ἐμοῦ. Καὶ περὶ ἑαυτοῦ φησιν πρὸς τὸν πατέρα· Ἐγὼ σε, φησίν, ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον, ὃ ἔδωκάς μοι, ἐτελείωσα· ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος· Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ὑμῖν ἀναγγελεῖ. Οὐκοῦν ἐκάτερος αὐτὸν δοξάζει, παρὰ οὐ καὶ ἔλαβεν, ὃ ποιήσει· καὶ αὐτὸν κηρύττει καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ καταγγέλλει.

4. Τὸ δὲ πλάνον πνεῦμα ἑαυτὸ κηρύττει, τὰ ἴδια λαλεῖ, αὐτάρεσκον γάρ ἐστιν· ἑαυτὸ δοξάζει, τύφου γάρ ἐστι μεστόν· ψευδολόγον ὑπάρχει, ἀπατηλόν, θωπευτικόν, κολακευτικόν, ὑπουλον, βραψυδόν, φλύαρον, ἀσύμφωνον, ἀμετροεπές, γλίσχρον, ψοφοδεές, οὐ τῆς ἐνεργείας ῥύσεται ὑμᾶς Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὃ θεμελιώσας ὑμᾶς ἐπὶ τὴν πέτραν, ὡς λίθους ἐκλεκτούς, εὐαρμολογομένους εἰς οἰκοδομὴν θεοῦ πατρὸς, ἀναφερομένους εἰς τὰ ὕψη διὰ Χριστοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος, 15 σχοίνῳ χρωμένους τῷ ἁγίῳ πνεύματι, πίστει δὲ ἀναγομένους καὶ ἀγάπῃ κουφιζομένους ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν, συνοδοιποροῦντας ἅμα ἀμώμοις. 5. Μακάριοι γάρ, φησίν, οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου· ὁδὸς δὲ ἐστὶν ἀπλανὴς Ἰησοῦς ὁ Χριστός· Ἐγὼ γάρ, φησίν, εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ζωὴ· ὁδηγεῖ δὲ ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν πατέρα· 20 Οὐδεὶς γάρ, φησίν, ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.

6. Μακάριοι οὖν ἐστὲ ὑμεῖς οἱ θεοφόροι, πνευματοφόροι, ναοφόροι, ἀγιοφόροι, κατὰ πάντα κεκοσμημένοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς Ἰησοῦ Χριστοῦ, βασιλείον ἱερὰ- 25 τευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν· δι' οὗς ἀγαλλιώμενος ἠξιώθη, δι' ὧν γράφω προσομιλῆσαι τοῖς ἀγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ, τοῖς πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν, ὅτι μὴ τῇ ματαιότητι προσέχετε οὐδὲ κατὰ σάρκα ἀγαπάτε, ἀλλὰ κατὰ θεόν.

3. 3. ἔδωκας c. m r v: δέδωκας c | 5 sqq. καὶ ὑμῖν ἀναγγελεῖ — καταγγέλλει c. L: om G edd pr, quem locum G non integrum conservasse etiam e versu sequente apparet, cum voces ἑαυτὸ κηρύττει, τὰ ἴδια λαλεῖ, ἑαυτὸ δοξάζει ad verba a Latino conservata respiciant. — οὐ λαλ. κτλ.] Ioann. 16, 13. — ἐγὼ κτλ.] Ioann. 17, 4. 6. — ἐκεῖνος κτλ.] Ioann. 16, 14.

4. 8. ἑαυτὸ c. r: ἑαυτὸν c m v | 9. ἑαυτὸν m v | 10. κολακευτικόν

om v | 11. φλύαρον c. c r: φλοῖαρον m v | 12. ὑμᾶς c. c: ἡμᾶς m r v L | ὁ pr c. c r: om m v | 13. θεοῦ c. L: θείου c, θεῖαν m r v | 14. ἀναφερομένους . . ἀναγομένους . . κουφιζομένους . . συνοδοιποροῦντας c. c: nominativum exhibent m r v | 16. γῆς c. m v L: τῆς c r | ἀμώμοις c. m r v: ἀμώμως c L

5. 18. ὁ om v | 18 sq. φησίν om c | 20. εἰ μὴ: εἰμὶ v — μακάριοι κτλ.] Ps. 118, 1. — ἐγὼ κτλ.] Ioann. 14, 6.

vero spiritu dicit: *Non enim loquetur a se, sed quaecunque audierit a me.* De se autem ait patri: *Ego te glorificavi super terram, opus perfeci, quod dedisti mihi ut facerem; manifestavi nomen tuum hominibus.* De spiritu sancto ait: *Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.* Ergo⁵ uterque eorum ipsum glorificat, a quo et accepit, quod faceret; et ipsum praedicat atque eius verba pronuntiat. 4. Erroris autem spiritus se ipsum praedicat, sua propria dicens, sibi placens etenim est; et se ipsum glorificat, acerbus namque est; plenus exstans falsiloquio, seductor, lubricus, superciliosus, arrogans, verbosus, dissonus, immensuratus, nigriformis, tumidus.¹⁰ De cuius operationibus liberavit nos Iesus Christus, fundans nos super petram tamquam lapides electos, qui apti sunt ad aedificium sanctum Dei patris, elevati in altum a Christo, qui pro nobis crucifixus est; confortatos spiritu sancto, in fide¹⁵ introductos et dilectione elevatos a terra ad caelum, ambulantes immaculate. 5. *Beati enim, inquit, immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Via enim sine errore est Iesus Christus, sicut ipse ait: *Ego sum via, veritas et vita.* Deducit autem haec via ad patrem: *Nemo enim, inquit, venit ad pa-*²⁰*trem nisi per me.* 6. Beati ergo estis vos deiferi, spiritiferi, sanctiferi, templiferi, in omnibus ornati in mandatis Iesu Christi, *regnum sacerdotale et gens sancta, populus in acquisitionem;* in quibus exsultans dignus effectus sum, per quos scribo, *alloqui sanctos, qui sunt Ephesi, fideles in Christo Iesu.* Gaudeo enim²⁵ in vobis, quia non vanitati intenditis, neque ea, quae secundum carnem sunt, diligitis, sed ea, quae sunt secundum Deum.

6. 21. πνευματοφόροι om r | ναοφόροι c. m L: om cr v | άγιοφ. om r — βασιλειον κτλ.] I Petr. 2, 9. — τοῖς άγλοις τοῖς οὔσιν κτλ.] Eph. 1, 1.

* * *

spir. sancto f o (hic add ita) | 2. ait c. p: om f o v | 5. glorificabit c. f (add super terram) p: clarificabit v, clarificavit in terris o | 6. uterque eorum: uter vestrum p

Patr. apost. II.

4. 10. superciliosus c. p: superbus f o v | 13. lapides: praem fides p, sed subnotavit | 14. sanctum c. codd: om edd pr | 15. sq. introductos c. o p (add in fide): om f v | 16. a terra om p

5. 19. via: add et p | 20. enim c. p: om f o v

6. 23. regnum: genus p | et c. f o p: om v | 26. non h. l. c. p v: p. vanitati f o

X. Καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων δὲ ἀνθρώπων ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἔστιν γὰρ αὐτοῖς ἐλπίς μετανοίας, ἵνα θεοῦ τύχωσιν. *Μὴ ὁ πίπτων γὰρ οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;* Ἐπιτρέψατε οὖν αὐτοῖς μαθητευθῆναι ὑμῖν. Γίνεσθε οὖν διάκονοι θεοῦ καὶ στόμα Χριστοῦ· λέγει γὰρ ὁ κύριος· *Ἐὰν ἐξαγάγητε ἐξ ἀναξίου τίμιον, ὡς στόμα μου ἔσεσθε.* 2. Γίνεσθε πρὸς τὰς ὀργὰς αὐτῶν ὑμεῖς ταπεινόφρονες, ἀντιτάξασθε πρὸς τὰς βλασφημίας αὐτῶν ὑμεῖς τὰς ἐκτενεῖς εὐχὰς, αὐτῶν πλανωμένων στήκετε ὑμεῖς ἐν τῇ πίστει ἐδραῖοι· νικήσατε τὸ ἄγριον ἦθος ἐν ἡμερότητι, τὸ ὀργίλον πραότητι. *Μακάριοι γὰρ οἱ πραεῖς, καὶ Μωσῆς πρῶτος παρὰ πάντας ἀνθρώπους, καὶ Δαυὶδ πρῶτος σφόδρα· διὸ παραινεῖ Παῦλος, δοῦλον λέγων κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακόν, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους.* 3. Μὴ σπουδάζοντες ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδικούντας ὑμᾶς (*εἰ ἀνταπέδωκα γὰρ, φησὶν, τοῖς ἀνταποδιδουσί μοι κακά*), ἀδελφοὺς αὐτοὺς ποιήσωμεν τῇ ἐπιεικείᾳ· εἶπατε γὰρ τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς· ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐστέ, ἵνα τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δοξασθῇ· καὶ μιμησώμεθα τὸν κύριον, ὃς λαιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδορεῖ, σταυρούμενος οὐκ ἀντέτεινεν, πάσχων οὐκ ἠπείλει, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσήχητο· *Πάτερ ἄφες αὐτοῖς, οὐκ οἶδασιν, ὃ ποιῶσιν.* 4. Εἴ τις πλέον ἀδικηθεὶς πλείονα ὑπομείνη, οὗτος μακάριος· εἴ τις ἀποστερηθῇ, εἴ τις ἀθετηθῇ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου, οὗτος ὄντως Χριστοῦ ἐστίν. Βλέπετε, μὴ τοῦ διαβόλου βοτάνη εἰρηθῇ ἐν ὑμῖν· πικρὰ γὰρ ἐστὶν καὶ ἀλμυρὰ τις αὕτη. *Νήψατε, σωφρονήσατε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.*

25 XI. Ἔσχατοι καιροὶ λοιπὸν εἰσὶν· αἰσχυρθῶμεν, φοβηθῶμεν τὴν μακροθυμίαν τοῦ θεοῦ· *μὴ τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καταφρονήσωμεν·* ἢ γὰρ τὴν μέλλουσαν ὀργὴν φοβηθῶμεν, ἢ τὴν

X, 1. 1. δὲ h. l. c. m r v: p. ὑπὲρ c | 3. ἐπιτρέψατε c. c: ἐπιστρ. m r v | αὐτοῖς c. m r v: αὐτοὺς c — μὴ κτλ.] Ier. 8, 4. — ἐὰν κτλ.] Ier. 15, 19.
2. 10. διό: add καὶ r | 12. ἥπιον m r — μακάριοι οἱ πρ.] Matth. 5, 5. — Μωσῆς κτλ.] Num. 12, 3. — δοῦλον κτλ.] II Tim. 2, 24.
3. 16. τοῦ om r | 17. μιμησώμεθα m | 20. ὃ c. m r v: τί c S. Script. — εἰ ἀνταπ. κτλ.] Ps. 7, 5. — τὸ ὄνομα κτλ.] Ps. 85, 9. 12. — ὃς λαιδ. κτλ.] I Petr. 2, 23. — πάτερ κτλ.] Luc. 23, 24.
4. 20. πλεῖον c | ὑπομείνη c. c m r: ὑπομένει v | 21. κυρίου: Χριστοῦ c — νήψατε σωφρ.] I Petr. 4, 7.
* * *
X, 1. 1. et c. p v: sed f o | indes. orate p | 3 sq. convertitur U Z | 5. Dominus: Deus f o | abduxeris p | 6. sicut c. p: om f o v

X. Et pro aliis hominibus orate indesinenter; est enim in illis spes, ut Deum mereantur adipisci. *Nunquid qui cadit, inquit, non adiciet, ut resurgat, aut qui avertitur, non convertetur?* Convertimini ergo ad doctrinam, estote ministri Dei et os Christi. Dicit enim Dominus: *Si abduxeritis pretiosum ab indigno, sicut os meum eritis.* 2. Estote ad iracundias eorum humiles; renuntiate blasphemiiis eorum. Vos vero orationi instate; illis errantibus vos stabiles estote, radicati in fide. Vincite eorum ferocem consuetudinem per vestram mansuetudinem et iracundiam per lenitatem. *Beati enim, inquit, mites;* nam et *Moses mansuetus supra omnes homines,* et David mitis valde, propter quod Paulus monet dicens: *Servum autem Domini non oportet litigare, sed mitem esse ad omnes, docibilem, patientem, cum omni modestia corripientem eos, qui resistunt.* 3. Nolite festinare ulcisci nocentes vos (*Si reddidi enim, inquit, retribuentibus mihi mala*); fratres eos faciamus per mansuetudinem. Dicit itaque his, qui vos oderunt: *Fratres nostri estis, ut nomen Domini glorificetur.* Imitemur scilicet Dominum, *qui, cum malediceretur, non maledicebat, cum crucifigeretur, non contradicebat, cum pateretur, non comminabatur,* sed pro inimicis suis orabat, dicens: *Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt.* 4. Cui plus nocetur, ampliora sustineat. Beatus, qui abiectus et reprobatus fuerit propter nomen Domini; ipse etenim vere est Christi. Videte, ne herba diaboli inveniatur in vobis; amara etenim est et salsa. Ergo *sobrii estote et casti* in Christo Iesu.

XI. Iam enim novissima tempora sunt. Revereamur et timeamus longanimitatem Dei, et non simus *divitiarum atque utilitatum* eorum appetitores. Futuram iracundiam plus timea-

<p>2. 9. <i>ferocem eorum</i> p 10. <i>mites</i>: praem vos v, sed subnotavit 11. <i>mansuetus</i>: add erat p <i>homines: fuit</i> f o <i>mitis</i>: praem <i>mansuetus</i> v, sed subnot. 12. <i>Paulus</i>: praem et p</p> <p>3. 15. <i>nocentes</i> c. p: <i>nolentes</i> f, <i>volentes</i> o v <i>enim</i>: om f p 15 sq. <i>inquit</i>: p. <i>retrib.</i> p, om f 17. <i>vos</i> om</p>	<p>v 19 sq. <i>cum crucif.</i> — <i>comminabatur</i>: <i>membra inverterunt</i> f o 21. <i>suis</i> om p <i>quia nesciunt</i> c. f o: <i>nesc. enim</i> p v cf. Vulg.</p> <p>4. 23. <i>qui</i> c. f o v: <i>cui</i> p 25. <i>et enim</i>: <i>enim</i> o p <i>salsa</i> em coll G: <i>falsa</i> codd</p> <p>XI, 1. 27. <i>revereamus</i> p 28. <i>atque</i></p>
--	--

ἐνεστῶσαν χαρὰν ἀγαπήσωμεν ἐν τῷ νῦν βίῳ· μόνον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εὐ-
 ρεθῆναι εἰς τὸ ἀληθινῶς ζῆν. 2. Χωρὶς τούτου μηδ' ἂν ἀναπνεῦσαί ποτε
 ἐλησθε· οὗτος γὰρ μου ἡ ἐλπίς, οὗτος τὸ καύχημα, οὗτος ἀνελλι-
 πῆς πλοῦτος, ἐν ᾧ τὰ δεσμὰ ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης περιφέρω, τοὺς
 5 πνευματικούς μαργαρίτας, ἐν οἷς γένοιτό μοι τελειωθῆναι τῇ προσευχῇ ὑμῶν
 μέτοχον τῶν παθημάτων Χριστοῦ καὶ κοινωνὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ
 γενέσθαι καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀνεκλιποῦς ζωῆς, ἧς
 γένοιτό μοι ἐπιτυχεῖν, ἵνα ἐν κλήρῳ Ἐφεσίων εὐρεθῶ τῶν Χριστιανῶν, οἳ καὶ
 τοῖς ἀποστόλοις πάντοτε συνῆσαν ἐν δυνάμει Ἰησοῦ Χριστοῦ, Παύλου, Ἰωάννη,
 10 Τιμοθέου τῷ πιστοτάτῳ.

XII. Οἶδα, τίς εἰμι καὶ τίσιν γράφω· ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Ἰγνάτιος καὶ
 τοῖς ὑπὸ κίνδυνον καὶ κρίσιν παρόμοιος· ὑμεῖς δὲ ἡλεημένοι, ἐστηριγμένοι ἐν
 Χριστῷ. 2. Πάροδος ἐστε τῶν διὰ Χριστὸν ἀναιρουμένων ἀπὸ τοῦ αἵμα-
 ματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ἰγνατίου τοῦ ἐλαχίστου.
 15 Παύλου συμμύσται ἐστέ, ἡγιασμένοι, μεμαρτυρημένου, ὅτι σκευῶς ἐστιν ἐκ-
 λογῆς, οὗ γένοιτό μοι ὑπὸ τὰ ἴχνη εὐρεθῆναι καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων,
 ἔταν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω, ὅς πάντοτε ἐν ταῖς δεήσεσιν αὐτοῦ μνημονεύει
 ὑμῶν.

XIII. Σπουδάζετε οὖν πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν θεοῦ καὶ
 20 δόξαν· ἔταν γὰρ συνεχῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ γένησθε, καθαιροῦνται αἱ δυνάμεις τοῦ
 σατανᾶ, καὶ ἄπρακτα αὐτοῦ ἐπιστρέφει τὰ πεπτρωμένα βέλη πρὸς
 ἁμαρτίαν· ἡ γὰρ ὑμετέρα ὁμόνοια καὶ σύμφωνος πίστις αὐτοῦ μὲν ἐστὶν
 ἔλεθρος, τῶν δὲ ὑπασπιστῶν αὐτοῦ ἰβάσανος. 2. Οὐδὲν ἄμεινον τῆς

XI, 1. 1. χαρὰν: ὀργὴν c | βίῳ c. G: add Zahn ἔστω δὲ ἡ ἐνεστῶσα
 χαρὰ καὶ ἡ ἀληθινὴ τὸ e cod. Nyd-
 prucciano, i. e. ex editione Tigurina
 i. e. ex L, qui autem hoc loco tex-
 tum haud dubie amplificavit — τ.
 πλούτου κτλ.] Rom. 2, 4.

2. 2. ἀναπνεῦσαι c. L: ἀγνεῦσαι
 G | 3. ἔλοισθε r | 3 sq. ἀνελλιπῆς
 c. c r (hic praem ὁ): ἀνελλειπῆς m,
 ἀνεκλειπῆς v | 7. ἀνεκλειποῦς m v,
 ἀνεκλείπτου c r | 9. συνῆσαν c. c m
 r: συνείσαν v — ἀπὸ Σ. μ. Ῥώμης]
 Cf. Ign. Rom. 5, 1.

XII, 1. 11 sq. Ἰγνάτιος καὶ τοῖς: καὶ
 ἰκέτης L

2. 13. πάροδος ἐστε c. G¹: παραδο-
 θήσεσθε c, παραδοθεῖς γε m r v, πα-
 ραδοθεῖς γε ἐγώ, ἀλλὰ Gesner et edd
 sequentes, cf. L | 14. τοῦ pr c. m: om
 c r v | τοῦ ἐλαχίστου: ἐλάχιστος ὑμεῖς
 δὲ Gesner et edd sequentes, nonnulli
 autem pro ἐλάχιστος c. codd legerunt
 τοῦ ἐλαχίστου, Z praem ὁ | 17. Ἰησοῦ
 om c — πάροδος κτλ.] Locus non nisi
 e textu genuino sanari potest, et
 Pseudoignatium verba Ignatii hic
 non mutasse codex Constantinopol.
 prodit, quamquam ipse lectionem
 rectam non servavit. Editio Tigu-
 rina vel codex Nydpruccianus in
 textu recensendo prorsus nihil valet.

mus, quam praesentem gratiam diligamus. Praesens enim gratia est, ut inveniamur in Christo Iesu et in veritate vivamus. 2. Extra hoc autem nec respirare oportet aliquando. Haec est enim spes mea, haec exsultatio, hae denique indeficientes divitiae, in quo et vincula mea a Syria usque ad Romam suffero, 5 spirituales margaritas, in quibus mihi contingat consummari orationibus vestris participem passionum Christi et communem morti eius fieri et a mortuis resurrectioni et vitae sempiternae, quam mihi contingat percipere, ut in sorte Ephesiorum Christianorum inveniar, qui et cum apostolis semper conversati sunt 10 in virtute Iesu Christi, Paulo, Iohanne et Timotheo fidelissimo.

XII. Scio, qui sum et quibus scribo. Ego itaque minimissimus et supplex, sub periculis et iudiciis et lege constitutus; vos vero consecuti misericordiam, firmi in Christo. 2. Traditus sum autem propter Deum generi interfectorum *a sanguine Abel iusti usque ad sanguinem Ignatii minimissimi*. Pauli enim sancti estis comministri et martyrium consummantis, *qui est vas electionis*, sub cuius vestigia merear inveniri et ceterorum sanctorum, quando Iesum Christum meruero adipisci, qui semper in suis orationibus memor sit vestri. 20

XIII. Festinate ergo frequenter convenire ad eucharistiam et gloriam Dei. Quando enim assidue hoc ipsum agitur, expelluntur virtutes satanae, qui actus suos convertit in *sagittas ignitas* ad peccatum. Vestra autem concordia et consonans fides ipsius est interitus et consentaneis eius tormentum. 25

— ἀπὸ τ. ἀίματος κτλ.] Matth. 23, 35. — ὅτι σκεῦος κτλ.] Act. 9, 15.

XIII, 1. 20. συνεχῶς: p. ἀντὸ r | γίνθηθε r | 21. ἐπιστρέφει: μένει c | 22. ὑμετέρα: ἡμ. v — τ. πεπ. βέλῃ] Eph. 6, 16.

* * *

c. v: aut f o p | 1. gratiam: gloriam o | 2. Iesu om v

2. 4. enim om o | hae c. f o p: haec v | 5. suffero: suffecero v | 6. cont. mihi p | 7. commune p | 8. et

vitalis em coll G: et f o v, om p | 9. Ephesianorum o

XII, 1. 12. scio c. f o: add enim p v | 12 sq. minimissimus c. p v: add sum f o | 14. vero consecuti c. p v (secuti vero v*): add estis f o

2. 17. comministri o p, ministri v | 18. cuius: huius o | 18 sq. merear . . . meruero: invertit Z | 20. semper om p | sit vestri c. f o v: nostri sit p

XIII, 1. 21. convenire: accedere o | 23. actus: aptus p | 23 sq. sagiptas p

κατὰ Χριστὸν εἰρήνης, ἐν ἣ πᾶς πόλεμος καταργεῖται ἀερῶν καὶ ἐπιγείων πνευμάτων. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡμῶν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ πρὸς ἐξουσίας καὶ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς
 5 ἐπουρανίοις.

XIV. Οὐκοῦν οὐ λήσεται ὑμᾶς τι τῶν νοημάτων τοῦ διαβόλου, ἐὰν ὡς Παῦλος τελείως εἰς Χριστὸν ἔχητε τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶν ἀρχὴ ζωῆς καὶ τέλος· ἀρχὴ ζωῆς πίστις, τέλος δὲ ἀγάπη· τὰ δὲ δύο ἐν ἐνότητι γεινόμενα θεοῦ ἄνθρωπον ἀποτελεῖ· τὰ δὲ ἄλλα πάντα εἰς καλοκάγα-
 10 θίαν ἀκόλουθά ἐστιν. 2. Οὐδεὶς πίστιν ἐπαγγελλόμενος ὀφείλει ἁμαρτάνειν, οὐδὲ ἀγάπην κεκτημένος μισεῖν τὸν ἀδελφόν· ὁ γὰρ εἰπὼν· Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, εἶπεν· Καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Οἱ ἐπαγγελλόμενοι Χριστοῦ εἶναι οὐκ ἐξ ὧν λέγουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὧν πράττουσι γνωρίζονται· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκειται.

XV. Ἄμεινόν ἐστι σιωπᾶν καὶ εἶναι, ἢ λαλεῖν καὶ μὴ εἶναι. Οὐκ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει· καρδίᾳ πιστεύεται, στόματι δὲ ὁμολογεῖται, τῇ μὲν εἰς δικαιοσύνην, τῷ δὲ εἰς σωτηρίαν. Καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ. Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας ἐν τῇ βασιλείᾳ. 2. Ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς
 20 Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, πρῶτον ἐποίησεν, καὶ τότε ἐδίδαξεν, ὡς μαρτυρεῖ Λουκᾶς, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. 3. Οὐδὲν λανθάνει τὸν κύριον, ἀλλὰ

2. 3. καὶ πρ. ἐξουσίας καὶ c. m v | L: πρ. τὰς ἐξουσίας c r — οὐ κτλ.] Eph. 6, 12.

XIV, 1. 7. ἔχητε c. c m: ἔχετε r v | 2. 12. σεαυτόν: ἐαυτόν r — ἀγαπήσεις κτλ.] Luc. 10, 27. Cf. Deut. 6, 5 et Lev. 19, 18. — ἐκ γ. τοῦ καρποῦ κτλ.] Matth. 12, 23.

XV, 1. 18. λέγων c. c m r: λέγω v | 18. sq. ποιήσει κ. διδάξει v — οὐκ κτλ.] I Cor. 4, 20. — καρδίᾳ κτλ.] Rom. 10, 10. — δς κτλ.] Matth. 5, 19.

2. 20. ὁ a. Χριστός om c — ὁ κύριος — Λουκᾶς] Const. ap. II c. 6, 4: καὶ γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς Χρ. ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἤρξατο πρῶτον ποιεῖν καὶ τότε διδάσ-

κειν, ὡς πρὸς λέγει ὁ Λουκᾶς (sc. Act. 1, 1). Si Pseudoignatius, id quod verisimile est, hunc locum exscripsit mutavitque, hic quoque prodit se non esse Arianum, cum vocis διδάσκαλος substituerit θεός et vocis τοῦ θεοῦ addiderit τοῦ ζῶντος. — ὁ Χριστός κτλ.] Matth. 16, 16. — οὐ κτλ.] II Cor. 8, 10. Ad Lucam hunc S. Scripturae locum referunt etiam, ut Zahn adnotavit, Origenes (Hom. I in Luc. ed. De la Rue III, 933) et Hieronymus (Praef. comm. in Matth. ed. Vallarsi VII, 3; Ep. 53 ad Paulin. c. 8, ibid. I, 280; Catal. c. 7), ad Barnabam vero Theodoretus (ad II Cor. 8, 18. 19. Ed. Hal. III, 331).

2. Nihil enim melius est, quam pacem habere in Christo, in qua omne bellum evacuatur aëriorum et terrestrium spirituum. *Non est enim nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates et adversus mundi rectores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequitiae in caele-* 5 *stibus.*

XIV. Ergo nolite vos vulnerare in aliqua cogitatione diaboli, sicuti et Paulus dicit, in Christum habentes spem et dilectionem, qui est principium vitae et finis. Principium quidem vitae est fides, finis vero eius est dilectio; ambae vero 10 simul iunctae, in unitate factae, hominem Dei perficiunt. Sed et cetera omnia, quae in benevolentia sequuntur, consummant. 2. Nemo fidem annuntians debet peccare, neque dilectionem possidens debet fratrem suum odire. Qui enim dixit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, ipse iterum ait: *Et* 15 *proximum tuum tanquam te ipsum.* Qui enim annuntiant esse se Christi, non ex quibus dicunt tantummodo, sed ex quibus agunt agnoscuntur. *Ex fructu enim arbor cognoscitur.*

XV. Melius est igitur tacere et esse, quam dicere et non esse, quia *non in verbo est regnum Dei, sed in virtute; corde* 20 *enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit in salutem.* Bonum est igitur docere, sed si fecerit ea, quae dixerit. *Qui enim docuerit et fecerit, hic magnus est in regno Dei.* 2. Dominus autem noster et Deus Iesus Christus, *qui est filius Dei vivi*, primo videlicet fecit, et sic docuit, sicut testificatur Lucas, 25 *cuius laus est in evangelio per omnes ecclesias.* 3. Nihil enim

* * *
 2. 1. *in Christo* om f o | 2. *bellum* em coll G: *telum* f o v, *caelum* p | *aëriorum* c. p: *aërium* f o v | *spiritum* p | 3. *est* om v | *enim* om f o | 4. *principatus*: *principes* o | 5. *spirituales nequitias* o
 XIV, 1. 7. *vuln. vos* o | *in: ex* p | *cogitatione* c. v: *contagione* f o p | 8. *habentes* h. l. c. p v: a. *in Chr.* f o | 9. *qui* c. codd: *quae* edd pr | 10. *vero* sec om p v | 11. *iunctae* c. f o: *coniunctae* p v | *unitatem* v
 2. 13. *nemo*: add *enim* f o | 14. *odisse* f | 16. *tanquam* c. p v: *sicut* f o Vulg. | 17. *se Christi* c. p: *Christum* f o v | 18. *agnoscitur* o
 XV, 1. 21. *oris* p | *fit in* c. v: *fit ad* f o Vulg., *affert* p | 23. *enim* om f o | *docet* o | *est* c. p coll G: *vocabitur* f o v Vulg. edd pr
 2. 24. *filius*: praem *Christus* p

καὶ τὰ κρυπτὰ ἡμῶν ἐγγύς αὐτῷ ἐστίν. Πάντα οὖν ποιῶμεν ὡς αὐτοῦ ἐν ἡμῖν κατοικοῦντος, ἵνα ὤμεν αὐτοῦ ναοὶ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν θεός. Χριστὸς ἐν ἡμῖν λαλείτω, ὡς καὶ ἐν Παύλῳ· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διδασκέτω ἡμᾶς τὰ Χριστοῦ φθέγγεσθαι παραπλησίως αὐτῷ.

5 XVI. *Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου· οἱ οἰκοφθόροι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.* 2. Εἰ δὲ οἱ τοὺς ἀνθρωπίνους οἴκους διαφθείροντες θανάτῳ καταδικάζονται, πόσω μᾶλλον οἱ τὴν Χριστοῦ διδασκαλίαν νοθεύειν ἐπιχειροῦντες αἰώνιαν τίσουσι δίκην, ὑπὲρ ἧς σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπέμεινεν ὁ κύριος Ἰησοῦς ὁ τοῦ θεοῦ *μονογενῆς υἱός*, οὗ τὴν διδασκαλίαν ὁ ἀθετή-
10 *σας λιπανθεὶς καὶ παχνυθεὶς* εἰς γέενναν χωρήσει; 3. Ὅμοιος δὲ καὶ πᾶς ἀνθρωπος ὁ τὸ διακρίνειν παρὰ θεοῦ εἰληφῶς κολασθήσεται, ἀπειρῶ ποιμένι ἐξακολουθήσας καὶ ψευδῆ δόξαν ὡς ἀληθῆ δεξάμενος. *Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος ἢ Χριστῷ πρὸς Βελίαν, ἢ τίς μερὶς πιστοῦ πρὸς ἄπιστον ἢ ναῶ θεοῦ μετὰ εἰδώλων;* Φημί δὲ
15 *καγῶ· τίς κοινωνία ἀληθείας πρὸς ψεῦδος ἢ δικαιοσύνης πρὸς ἀδικίαν ἢ δόξης πρὸς ψευδοδοξίαν;*

XVII. Διὰ τοῦτο μύρον ἔλαβεν ὁ κύριος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἵνα ἡ ἐκκλησία πνέῃ τὴν ἀφθαρσίαν. *Μύρον γάρ, φησὶν, ἐκκενωθὲν ὄνομά σοι· διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε, εἰλκυσάν σε· ὀπίσω εἰς ὄσμην μύρων*
20 *σου δραμοῦμεθα.* Μὴ ἀλειφέσθω δυσωδίαν, διδασκαλίαν τοῦ αἰῶνος τούτου ἢ ἀγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία· μὴ αἰχμαλωτισθῆ ὑπὸ *τῆς πανουργίας αὐτοῦ*, ὡς ἡ πρώτη γυνή. 2. Διὰ τί λογικοὶ ὄντες οὐ γινόμεθα φρόνιμοι; Διὰ τί ἔμφυτον τὸ περὶ θεοῦ παρὰ Χριστοῦ λαβόντες κριτήριον εἰς ἄγνοιαν καταπίπτομεν, ἐξ ἀμελείας ἀγνοοῦντες τὸ χάρισμα, ὃ εἰλήφαμεν,
25 ἀνοήτως ἀπολλύμεθα;

3. 2. αὐτοῦ: αὐτῷ c

XVI, 1. I Cor. 6, 9. 10.

2. 6. οἴκους om c | 8. ὑπέμεινεν h. l. c. e m v: a. θάνατον r | 8 sq. ὁ κύριος Ἰησοῦς c. m r v L: κύριος Ἰ. ὁ θεός c | 9. οὗ: υἱοῦ v | 10. λιπανθεὶς v — *μον. υἱός*] Ioann. 1, 18. — *λιπ. κ. παχνυθεὶς*] Deut. 32, 15. Cf. I Clem. 3, 1.

3. 11. ὁ om c | 12. ἀληθῆ c. r L: ἀληθῶς c m v | 13. Βελίαν v | 15. δικαιοσύνης c. c m: -νη r v | 16. δόξης c. c L: δόξη m r v | *ψευδοξίαν v, ἀδοξίαν r — τίς κτλ.*] II Cor. 6, 14—16.

XVII, 1. 17. τῆς om m | ἵνα om c |

19. ὀπίσω: add αὐτῶν v | μύρων: μύρου c | 20. δυσωδίαν m — μύρου κτλ.] Cant. 1, 3. 4. — τ. παν. αὐτοῦ] II Cor. 11, 3.

2. 22. γινόμεθα v | 23. τό: τὸν v
* * *

3. 2. *habitante*: praem revelante v, sed subnotavit | 3. *Christus*: Iesus p | 4. *loquitur* p

XVI, 1. 6. nolite: add ergo o

2. 9. *disrumpere* c. codd (*dir.* o p): *corrumpere* U Z | 13. *proicitur* o

3. 14. *spernit* c. o p: *spernet* f v | 16. *part. Christi* o | 18. *infidèle* f o

latet Dominum, sed etiam occulta nostra coram ipso sunt. Omnia ergo faciamus tanquam ipso in nobis habitante, ut simus eius templa et ipse habitet in nobis. Dominus itaque Christus in nobis loquatur, sicut et in Paulo. Spiritus sanctus nos doceat, quae sunt Christi, respondere adiuncti illi. 5

XVI. *Nolite errare*, fratres mei, et ne sitis masculorum concubitores, quia huiusmodi *regnum Dei non possidebunt*. 2. Qui enim habitacula humana corrumpunt, morti condemnabuntur. Quomodo non magis, qui Christi doctrinam dirumpere conantur, sempiternam damnationem percipient propter crucem 10 et mortem, quam sustinuit Dominus Iesus *unigenitus Dei filius*, cuius doctrinam quicumque pessimaverit, *abiectus et pollutus* in gehennam proicietur? 3. Similiter autem et omnis homo, qui spernit, quod a Deo accepit, damnabitur. Qui imperitum pastorem secutus fuerit et falsam gloriam tanquam veram sus- 15 ceperit, Christi particeps esse non poterit. *Quae enim societas luci cum tenebris aut Christo cum Belial, aut quae pars fidei cum infideli aut templo Dei cum idolis?* Dico autem et ego: quae communicatio veritati ad mendacium, aut quae societas iustitiae cum iniustitia aut verae gloriae cum falsa gloria? 20

XVII. Propterea unguentum accepit Dominus in capite, ut ecclesia infragret in incorruptione. *Unguentum enim exinanitum*, inquit, *nomen tuum; propterea adolescentulae dilexerunt te, attraxerunt te naribus: post te in odorem unguentorum tuorum curremus*. Ne ungatur quis fetore doctrinae huius saeculi: 25 sancta Dei ecclesia non captivetur ab *astutia illius*, sicut prima mulier Eva. 2. Quapropter cum simus rationabiles, non efficiamur stulti? Quare plantationem, quam a Deo per Christum accepimus, non custodimus, sed in iudicium per ignorantiam ex negligentia incidimus, ignorantes gratiam, quam accepimus, et 30 nescienter perimus?

XVII, 1. 21. <i>Dominus</i> c. p v: <i>Deus</i> f o 22. <i>infragret</i> em: <i>inflagret</i> v, <i>infraglet</i> f o, om p, sed lacunam in- dicavit <i>in</i> om U Z <i>enim</i> om v <i>exinanitum</i> : add <i>est</i> p 23. <i>inquit</i> om f o <i>te</i> : om f, add <i>nimis</i> o 24.	<i>odore</i> v 25. <i>ungetur</i> v <i>doctrinae</i> c. v (add <i>simul</i>): <i>iustitiae</i> p, om f o 26 sq. <i>mulier prima</i> o 2. 27. <i>rationabiles</i> c. f o: <i>rationales</i> p v 31. <i>nescienter</i> c. p*: <i>nescientes</i> f o p v
--	---

XVIII. Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ τοῖς μὲν ἀπίστοις σκάνδαλόν ἐστιν, τοῖς δὲ πιστοῖς σωτηρία καὶ ζωὴ αἰώνιος. *Ποῦ σοφός; ποῦ συζητητής; ποῦ καύχησις τῶν λεγομένων δυνατῶν;* 2. Ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱός, ὁ πρὸ αἰώνων γεννηθεὶς καὶ τὰ πάντα γνώμη τοῦ πατρὸς συστησάμενος, οὗτος ἐκυοφορήθη ἐκ Μαρίας κατ' οἰκονομίαν, ἐκ σπέρματος μὲν Δαυὶδ, πνεύματος δὲ ἁγίου. *Ἴδου γάρ, φησὶν, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ κληθήσεται Ἐμμανουήλ.* Οὗτος ἐγεννήθη, ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου, ἵνα πιστοποιήσῃται τὴν διάταξιν τὴν ἐγχειρισθεῖσαν τῷ προφήτῃ.

10 XIX. Καὶ ἔλαθεν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας καὶ ὁ τοκετὸς αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ὁ θάνατος τοῦ κυρίου, τρία μυστήρια κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχίᾳ ἐπράχθη, ἡμῖν δὲ ἐφανερώθη. 2. Ἄστὴρ ἐν οὐρανῷ ἔλαμψεν ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ, καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ἀνεκκάλητον ἦν καὶ ξενισμὸν παρεῖχεν ἡ καινότης αὐτοῦ τοῖς ὄρωσιν αὐτόν. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἄστρα 15 ἄμα ἠλίφ καὶ σελήνη χορὸς ἐγίνοντο τῷ ἀστέρι, αὐτὸς δὲ ἦν ὑπερβάλλων αὐτοὺς τῷ φανῷ· ταραχὴ τε ἦν, πόθεν ἡ καινότης ἡ φαινομένη. 3. Ἐνθεν ἐμωραίνετο σοφία κοσμικὴ, γοητεία ὕθλος ἦν καὶ γέλως ἡ μαγεία· πᾶς θεσμὸς κακίας ἠφάνιζετο, ἀγνοίας ζόφος διεσκεδάννυτο καὶ τυραννικὴ ἀρχὴ καθηρεῖτο θεοῦ ὡς ἀνθρώπου φαινομένου καὶ ἀνθρώπου ὡς θεοῦ ἐνερ- 20 γοῦντος· ἀλλ' οὔτε τὸ πρότερον δόξα οὔτε τὸ δεύτερον ψιλότης, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀλήθεια, τὸ δὲ οἰκονομία. Ἀρχὴν δὲ ἐλάμβανεν τὸ παρά θεῷ ἀπηρτισμένον· ἐνθεν τὰ πάντα συνεκινεῖτο διὰ τὸ μελετᾶσθαι θανάτου κατάλυσιν.

XX. Στήκετε, ἀδελφοί, ἐδραῖοι ἐν τῇ πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν 25 τῇ αὐτοῦ ἀγάπῃ, ἐν πάθει αὐτοῦ καὶ ἀναστάσει. Πάντες ἐν χάριτι ἐξ ὀνόματος συναθροίξεσθε κοινῇ, ἐν μιᾷ πίστει θεοῦ πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, τοῦ καὶ πρωτοτόκου πάσης κτίσεως, κατὰ σάρκα δὲ ἐκ γένους Δαυὶδ, ἐφοδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ παρακλήτου·

XVIII, 1. 3. *λεγομένων*: desinit r post literas *λεγο* — *ποῦ κτλ.*] I Cor. 1, 20.

2. 8. *πιστοποιήσεται* v — *ἰδου κτλ.*] Ies. 7, 14. — *ἐβαπτίσθη κτλ.*] Cf. Const. ap. VII c. 22, 2.

XIX, 1. 10. *παρθενία* m

3. 17. *γοητία* m | *μαγεία* c. c: *μαγίας* m v | 18. *θεσμός*: *δεσμός* G¹

XX, 1. 26. *καὶ* om v | 28. *ἐφοδηγούμενοι* em: *ἐποδ.* c m, *ἐπ' ὄδηγ.*

v — τ. *μονογ. κτλ.*] Ioann. 1, 18. — *πρ. π. κτίσεως*] Col. 1, 15.

* * *

XVIII, 1. 1. *Chr. crux* v | 2. *autem* om p | *vita aet. et salus* v | 3. *conquisitor: compositor* o | *exaltatio* p 2. 5 sq. *dispensationem* c. p: *dispositionem* f o v | 6. *inquit* h. l. c. f o: p. *virgo* p v | 8. *fidelem: fidem* v XIX, 1. 11. *tria: tua* p | *mysteria* c. f o: *praem enim* p v | 11 sq. *cla-*

XVIII. Quia crux Christi infidelibus quidem scandalum est, fidelibus autem salus et vita aeterna. *Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi conquisitor?* Ubi exsultatio dictorum? 2. Filius autem Dei, qui ante saecula natus est et omnia dispositione patris constituit, ipse in utero portatus est a Maria secundum dispensationem ex semine David et spiritu sancto. *Ecce enim, inquit, virgo in utero concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel.* Ipse baptizatus est a Iohanne, ut fidelem faceret ordinationem, quae tradita est prophetis a Deo.

XIX. Et latuit principem huius saeculi virginitas Mariae 10 et partus eius; similiter et mors Domini. Tria mysteria clamavit in silentio; Dei enim opera nobis manifestata sunt. 2. Stella in caelo effulsit super omnes, quae ante ipsam erant, et lux eius inaestimabilis et nova atque peregrina apparuit videntibus eam. Cetera vero sidera simul cum sole et luna chorus 15 facta sunt illi stellae, illa vero superabat omnes splendore suo, et facta est perturbatio, unde fuisset illa novitas, quae apparuerat. 3. Hinc hebetata est sapientia huius mundi, maleficia adnullabantur, magia deridebatur, iniquitas et malitia exterminabantur, tenebrae et ignorantia dissipabantur, et tyranni principatus abolebatur, Deo ut homine apparente et homine sicut 20 Deo operante. Sed neque primo gloria neque secundo puritas, sed illa veritas et illa conversatio principatum accepit a Deo. Perfecta in illo omnia constabant; propter quod meditatus est mortis solutionem. 25

XX. State ergo, fratres, firmi in fide Iesu Christi et in dilectione eius atque resurrectione. Omnes in omnibus in gratia, in eius nomine congregamini communiter, in una fide Dei patris et Christi Iesu, *filius eius unigeniti et primogeniti totius creationis*, secundum carnem quidem ex genere David, eruditi 30

<p><i>mavit</i> c. p: <i>clamavi</i> f o v 12. <i>nobis</i> <i>opera</i> p <i>sunt</i> om p 2. 13. <i>fulsit</i> f o 15. <i>vero: autem</i> o <i>chorus: chorusca</i> o v, <i>chorusca</i> f, <i>corusca</i> p edd pler 3. 19. <i>magia derid.</i> c. v: <i>magica</i> <i>(magie p) deridebantur</i> f o p 19 sq.</p>	<p><i>iniquitas — exterm.</i> h. l. c. p v: p. <i>mundi</i> f o 20. <i>ignorantiae</i> f o 23. <i>illa</i> sec c. v: <i>ipsa</i> p, om f o 24. <i>omnia: p. perfecta</i> f o . XX, 1. 26. <i>et</i> om o <i>in</i> om v 27. <i>omnis</i> o <i>in</i> sec c. p: om f o v 30. <i>creationis: creaturae</i> o</p>
---	--

2. ὑπακούοντες τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ ἀπερισπάστῳ διανοίᾳ, ἕνα ἄρτον κλώντες, ὃ ἐστὶν φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτῆριον ἀλεξίκακον.

XXI. Εἶην ὑμῶν ἀντίψυχον καὶ ὧν ἐπέμψατε εἰς θεοῦ τιμὴν εἰς Σμύρναν, 5 ὄθεν καὶ γράφω ὑμῖν, εὐχαριστῶν τῷ κυρίῳ, ἀγαπῶν Πολύκαρπον ὡς καὶ ὑμᾶς. Μνημονεύετέ μου, ὡς καὶ ὑμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὁ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. 2. Προσεύχεσθε ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας Ἀντιοχείων τῆς ἐν Συρίᾳ, ὄθεν δεδεμένος εἰς Ῥώμην ἀπάγομαι, ἔσχατος ὢν τῶν ἐκεῖ πιστῶν, ὡσπερ ἠξιώθη εἰς θεοῦ τιμὴν φορέσαι ταυτασὶ τὰς ἀλύσεις. Ἐρρωσθε ἐν θεῷ 10 πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῇ κοινῇ ἐλπίδι ἡμῶν, ἐν πνεύματι ἀγίῳ.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῇ ἐλεημένῃ ἐν μεγαλειότητι ὑψίστου θεοῦ πα-
τρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ, ἐκκλησίᾳ ἡγιασμένη
καὶ πεφωτισμένη ἐν θελήματι θεοῦ τοῦ ποιήσαντος τὰ πάντα, ἃ ἐστίν,
15 κατὰ πίστιν καὶ ἀγάπην Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν,
ἣτις καὶ προκάθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων ἀξιόθεος, ἀξιοπρεπής, αξιο-
μακάριστος, ἀξιέπαινος, ἀξιοεπίτευκτος, ἀξίαγνος καὶ προκαθημένη τῆς
ἀγάπης, χριστονόμος, πατρώνυμος, πνευματοφόρος, ἣν καὶ ἀσπάζομαι
ἐν ὀνόματι θεοῦ παντοκράτορος καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ·
20 τοῖς κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα ἠνωμένοις πάσῃ ἐντολῇ αὐτοῦ, πεπληρω-
μένοις πάσης χάριτος θεοῦ ἀδιακρίτως καὶ ἀποδιῦλισμένοις ἀπὸ παντὸς
ἀλλοτρίου χρώματος, πλεῖστα ἐν θεῷ καὶ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστῷ ἀμώμως χαίρειν.

XXI, 1. ὁ εὐλογητὸς εἰς τ. αἰ.]
II Cor. 11, 31. Rom. 1, 25; 9, 5.

2. 8. ὡσπερ c. m v G¹: ὡσπερ
c edd pler | 10. ἀγίῳ c. L: add
ἔρρωσθε· ἀμῆν· ἡ χάρις Ἰγνατίου
Ἐφεσίου c m v, haud dubie addita-
mentum alicuius librarii (cf. Polyc.
8, 3), sed antiquissimi, cum verba
Amen. Gratia iam Gregorius Mag-
nus (Ep. V, 39) cognita habeat, vel
potius Anastasius Antiochenus, e cu-

ius epistula ea ille allegavit.

Inscr. 16. καὶ om c | 17. ἀξιο-
επίτευκτος v | 18. χριστονόμος c. L
cf. G¹: χριστώνυμος c m v | 20. ἠνο-
μένοις v

* * *

2. 1. presbytero o | 2. quod c. p
v: qui f o edd pr | 3. in Deo: p.
Christum f o | 4. nobis v

XXI, 1. 5. ego: ergo v | et om p |
quem: que v | 6. Dei: Domini f o |

a paraclito, 2. oboedientes episcopo et presbyterio impraevari-
cabili sensu, frangentes panem, quod est medicamentum immor-
talitatis, antidotum non moriendi, sed vivendi in Deo per Ie-
sum Christum; catharticum expellens malum sit in vobis.

XXI. Pro animabus vestris ego efficiar et quem misistis ⁵
in honorem Dei ad Smyrnam, unde et scribo vobis, gratias
agens Domino, diligens Polycarpum quomodo et vos. Memores
mei estote, sicut et vestri Iesus Christus, qui est benedictus in
saecula. 2. Orate pro ecclesia Antiochensium, quae est in Sy-
ria, unde et vinctus ducor ad Romam, qui sum ultimus illorum ¹⁰
fidelium, unde dignus effectus sum in honorem Dei has sufferre
catenas. Incolumes estote in Deo patre et Domino Iesu Christo,
communi spe, in spiritu sancto.

AD ROMANOS.

Ignatius, qui et Theophorus, misericordiam consecutae in ¹⁵
magnitudine Dei altissimi, patris Iesu Christi *unigeniti* eius
fili, ecclesiae sanctificatae et illuminatae in voluntate Dei,
qui fecit omnia, quae sunt, secundum fidem et dilectionem Iesu
Christi, Dei et salvatoris nostri, quae et praesidet in loco re-
gionis Romanorum, Deo dignae, eminentia dignae, beatitudine ²⁰
dignae, laude dignae, fide dignae, castitate dignae, fundatae
in dilectione et lege Christi, paternum nomen habenti, spiri-
tiferae; quam et saluto in nomine Dei omnipotentis et Iesu
Christi filii eius, qui est secundum carnem et spiritum;
adunatis in mandato eius, repletis gratia Dei inseparabiliter ²⁵
et ablutis ab omni alieno colore atque immaculatis, plu-
rimam in Deo patre et Domino nostro Iesu Christo salutem.

vobis om v 8. et om p	stola beati Ignatii scripta de Sm. per
2. 9. est: p. Syria o 11. dignus c.	Ephesios o
p v: sum ultimus ego dignusque fo	Inscr. 15. consecutus p 17. filii:
sum om f o honore p 13. sancto:	add sui codd 20. eminentia dignae:
add amen o	om o 22. et om p lege c. p v:
Tit. ad Romanos: add scripta de	fide f o habenti: habentis f o
Smyrna per Ephesios f p, praem epi-	

I. Ἐπει εὐξάμενος τῷ θεῷ ἐπέτυχον ἰδεῖν ὑμῶν τὰ ἀξιόθεα πρόσωπα, ὡς καὶ πλέον ἠτούμην λαβεῖν· δεδεμένος γὰρ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλπίζω ὑμᾶς ἀσπάσασθαι, ἐάνπερ θέλημα ἦ τοῦ ἀξιωθῆναί με εἰς τέλος εἶναι. 2. Ἡ μὲν γὰρ ἀρχὴ εὐοικονόμητός ἐστιν, ἐάνπερ χάριτος ἐπιτύχω εἰς τὸ τὸν κληρὸν μου εἰς πέρασ ἀνεμποδίστως ἀπολαβεῖν. Φοβοῦμαι γὰρ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, μὴ αὐτὴ με ἀδικήσῃ· ὑμῖν γὰρ εὐχερές ἐστιν, ὃ θέλετε ποιῆσαι, ἐμοὶ δὲ δύσκολόν ἐστιν τοῦ θεοῦ ἐπιτυχεῖν, ἐάνπερ ὑμεῖς μὴ φείσησθέ μου προφάσει φιλίας σαρκίνης.

II. Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀνθρωπαρεσκῆσαι, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσαι, ὡς περ καὶ 10 ἀρέσκετε· οὔτε γὰρ ἐγὼ ἔξω ποτὲ καιρὸν τοιοῦτον, ὥστε θεοῦ ἐπιτυχεῖν, οὔτε ὑμεῖς, ἐὰν σιωπήσητε, κρείττωνι ἔργῳ ἔχετε ἐπιγραφῆναι. Ἐάν τε γὰρ σιωπήσητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ γενήσομαι θεοῦ· ἐὰν δὲ ἐρασθῆτε τῆς σαρκός μου, πάλιν ἔσομαι τρέχων. 2. Πλεῖον δὲ με παρέχεσθε τοῦ σπονδισθῆναι θεῷ, ὡς ἔτι θυσιαστήριον ἑτοιμόν ἐστιν, ἵνα ἐν ἀγάπῃ χορὸς γενόμενοι ἄσητε τῷ πατρὶ ἐν 15 Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὸν ἐπίσκοπον Συρίας κατηξίωσεν ὁ θεὸς εὐρεθῆναι εἰς δύοσιν, ἀπὸ ἀνατολῆς μεταπεμφάμενος τῶν ἑαυτοῦ παθημάτων μάρτυρα. Καλὸν τὸ διαλυθῆναι ἀπὸ κόσμου πρὸς θεόν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατείλω.

III. Οὐδέποτε ἐβασκάνατε οὐδενί, ἀλλοις ἐδιδάξατε. Ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα 20 κάκεινα βέβαια ἦ, ἃ μαθητεύοντες ἐντέλλεσθε. 2. Μόνον δύναμιν αἰτεῖσθέ μοι ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν, ἵνα μὴ μόνον λέγω, ἀλλὰ καὶ θέλω, ὅπως μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανός, ἀλλὰ καὶ εὐρεθῶ· ἐὰν γὰρ εὐρεθῶ, καὶ λέγεσθαι δύναμαι καὶ τότε πιστός εἶναι, ὅτε κόσμῳ μὴ φαίνομαι. 3. Οὐδὲν φαινόμενον αἰώνιον· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια. Οὐ πεισμονῆς τὸ ἔργον, ἀλλὰ μεγέθους ἐστὶν ὁ Χριστιανισμός· ὅταν μισῆται ὑπὸ 25 κόσμου, φιλεῖται παρὰ θεοῦ. *Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου γὰρ, φησὶν, τού-*

I, 1. 1. *ἐπει εὐξάμενος* c. G²: *ἐπενξάμενος* L | 2. *ὡς* c. L: *οὐς* c m, *οὐς* v | *ἠτούμην*: *ἢ τοῦ μὴ* v

2. 6. *ἀδικήσει* v | 7. *τοῦ* om v | *μὴ* om c

II, 1. 11. *κρείττωνι* v

2. 13. *με* c. codd: *μοι* Z | 17. *καλὸν* c. L G¹: *καλῶν* c m (fortasse corr *καλόν*) v | *τό*: *τοῦ* c | *εἰς αὐτὸν* c. m v G¹: *ἐν αὐτῷ* c cf. L

III, 1. 18. *ἐβασκῆνατε* c

2. 22. *φαίνομαι* c. c v: *φαίνωμαι* m

3. 24. *πεισμονῆς* c. c m: *πλεισμο-*

νῆς v, *μόνον* L | *Χριστιανισμός* c. L G¹: *Χριστιανός* G², c hanc vocem cum *ὅταν μισῆται* coniungit | *μισεῖται* m | 25. *κόσμον* pr c. c m G¹: *praem τοῦ* v — *τὰ γὰρ κτλ.*] II Cor. 4 18. — *εἰ ἐκ κτλ.*] Ioann. 15, 19. 4.

* * *

I, 1. 2. *sicut* p | 3. *salutares* f o
2. 5. *vero* om v | 8 sq. *mihī autem: et (?) mihī* v | 9. *est* c. p: om f o v

II, 1. 12 sq. *promer. Deo* v | 13. *et si* c. o p: *si et* f v | *operi em: opere*

I. Deprecans Deum merui videre dignos vultus vestros, sicuti plurimum optabam promereri. Vinctus enim in Christo Iesu spero vos salutare, siquidem fuerit voluntas illius, qui dignum me faciat usque in finem propositum meum consummare. 2. Illa vero principia bonae conversationis sunt, siquidem per gratiam meruero sortem meam usque in finem sine impedimento percipere. Timeo enim dilectionem vestram, ne ipsa me laedat. Vobis enim facile est, quod vultis facere; mihi autem difficile est Deum promereri. Tamen potero, si vos perceritis mihi occasione amicitiae carnalis. 10

II. Nolo igitur vos homini placere, sed Deo, sicuti et complacuistis. Nec enim ego habui aliquando tale tempus, ut Deum promeruissem. Ergo et si vos tacueritis, meliori operi conscribemini. Si enim tacueritis de me, ego efficior Dei; si autem dilexeritis carnem meam, iterum ero currens. 2. Multum enim mihi praestatis, si me offeratis Deo, cum iam altare paratum est, ut in dilectione chorus effecti cantetis Deo patri in Christo Iesu, quoniam episcopum Syriae dignum fecit Deus inveniri in occidente, ab oriente praemittens suarum passionum martyrem bonum, proficiscentem de mundo ad Deum, ut in ipso oriar. 20

III. Nunquam fascinastis aliquem, alios docuistis. Ego autem rogo, ut secundum illa firma, quae docti estis, ex omni virtute optetis mihi, ut non solum dicar, sed etiam inveniar Christianus. 2. Si autem inventus fuero, et dici possum et tunc esse fidelis, quando mundo non comparuero. 3. Nihil enim de his, quae videntur, aeternum est. *Quae enim videntur, inquit, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna sunt* non solum in opere, sed etiam in magnitudine. Christianitas enim est, quae oditur a mundo, amatur a Deo, quia non est ab hominibus, sed ex Deo. *Si enim essetis, inquit, de* 30

codd

2. 16. *praestatis* — *offeratis*: *praestantissime offertis* f | 19. *suarum passionum* em coll G: *suam passionem* codd | 20. *Deum*: *praem patrem*

o | 21. *oriar*: *moriar* p
III, 1. 22. *alios*: *aliquos* p | 23. *illa firma quae* c. f p: *illam formam quam* (qua o) o v
3. 30. *Deo* c. p v: *Christo* f o | 31. *est*

του ἤτε, ὁ κόσμος ἂν ἐφίλει τὸ ἴδιον· νυνὶ δὲ οὐκ ἔστὲ ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς· μέναιτε παρ' ἐμοί.

IV. Ἐγὼ γράφω πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐντέλλομαι πᾶσιν, ὅτι ἐκὼν ὑπὲρ θεοῦ ἀποθνήσκω, ἐάνπερ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μὴ εὐνοια
 5 ἄκαιρος γένησθέ μοι. Ἄφετέ με θηρίων εἶναι βρώμα, δι' ὧν ἔστιν θεοῦ ἐπι-
 τυχεῖν. Σίτος εἰμι τοῦ θεοῦ καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς
 ἄρτος θεοῦ εὑρεθῶ. 2. Μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένων-
 ται καὶ μηθὲν καταλείπωσιν τῶν τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθῆτε βαρὺς
 τινι εὑρεθῆσομαι· τότε δὲ ἔσομαι μαθητῆς ἀληθῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε οὐδὲ
 10 τὸ σῶμά μου ὁ κόσμος ὄψεται. Λιτανεύσατε τὸν κύριον ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ
 τῶν ὀργάνων τούτων θεῶ θυσία εὑρεθῶ. 3. Οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος δια-
 τάσσομαι ὑμῖν· ἐκεῖνοι ἀπόστολοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγὼ δὲ ἐλάχιστος· ἐκεῖ-
 νοι ἐλεύθεροι ὡς δοῦλοι θεοῦ, ἐγὼ δὲ μέχρι νῦν δοῦλος. Ἄλλ' ἐάν πάθω,
 ἀπελεύθερος γενήσομαι Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναστήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος.
 15 Νῦν μανθάνω, ἐν αὐτῷ δεδεμένος, μηδὲν ἐπιθυμεῖν κοσμικὸν ἢ μάταιον.

V. Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶ διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς
 καὶ ἡμέρας ἐνδεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὅ ἐστιν στρατιωτικὸν τάγμα, οἳ καὶ
 εὐεργετούμενοι χεῖρους γίνονται. Ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθη-
 τεύομαι, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο δεδικαίωμα. 2. Ὀναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοί
 20 ἡτοίμασμένων, ἃ καὶ εὐχομαι σύντομά μοι εὑρεθῆναι· ἃ καὶ κολακεύσω συν-
 τόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὡσπερ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἤψαντο. Κἂν αὐτὰ
 δὲ ἐκόντα μὴ θέλη, ἐγὼ προσβιάσομαι. 3. Συγγνώμην μοι ἔχετε· τί μοι συμ-
 φέρει, ἐγὼ γινώσκω. Νῦν ἄρχομαι μαθητῆς εἶναι. Μηθὲν με ζηλώσαι τῶν
 ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρός, θη-
 25 ρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπαὶ μελῶν,

IV, 1. 3. ἐντέλλομαι c. L G¹: ἐν-
 τελοῦμαι G² | 4. οὖν c. c v L: om
 m | 5. γένεσθε v | ὧν: οὗ c

2. 7 sq. γένηται v | 8. μηθὲν c.
 c m: μηδὲν v | κοιμηθῆς v | 9. εὐ-
 ρεθῆσομαι c. c v: -ωμαι m | 10. λει-
 τανεύσατε v

3. 15. μάταιον: μάται v — ἐλά-
 χιστος] Cf. Eph. 12, 1. Ignatius
 scripsit: κατάκριτος.

V, 1. 18. χεῖρους c. c m: χεῖρον v
 — ἀλλ' οὐ κτλ.] I Cor. 4, 4.

2. 21. δειλαιόμενα c | κἂν c. c v:
 καὶ m | 22. ἐκόντα: εἰκόντα c | θέλει c

3. 23. μηθὲν c. c m: μηδὲν v | ζη-

λώσαι codd | 1. ἀλεσμοὶ m

* * *

c. p: *esset o, erat f v Vulg.* | 2.
propterea: profecto o

IV, 1. 4. *ecclesiis et omnibus* om
 p | 7. *possum em: possim* codd | 8.
molar om v | 8 sq. *mundus — inveni-*
ar c. p v: *possim panis Dei mun-*
dus inveniri f o

2. 11 sqq. *tunc — inveni* ar c. p v
 om f o | *vere* c. v: *vero* p | 13. *Dom-*
inum: Deum v

3. 14. *enim: etiam* p, *autem* o | 15.
sunt h. l. c. f o v: p. *Christi* p |
minimissimus: praem sum v | 17. *re-*

mundo, mundus, quod suum est, diligeret; nunc autem quia non estis de mundo, propterea odit vos mundus; sed ego elegi vos: manete in me.

IV. Ego scribo omnibus ecclesiis et omnibus mando⁷, quia voluntarie pro Deo morior, si vos non praepedieritis. Rogo itaque vos, ut non frustra sit in me dilectio vestra. Sinite me, ut bestiarum esca sim, per quam possum Deum promereri. Triticum Dei sum; dentibus bestiarum molar, ut mundus panis Dei inveniar. 2. Magis autem blandimini bestiis, ut mihi sepulcrum sint et nihil relinquant de meo corpore, ut non obdormiens gravis alicui inveniar. Tunc vere ero discipulus Iesu Christi, cum corpus meum mundus non viderit. Deprecamini Dominum pro me, ut per has operationes sacrificium inveniar. 3. Non sicut Petrus et Paulus praecipio vobis. Illi enim apostoli sunt Iesu Christi ego autem minimissimus; illi vero liberi sicut servi Dei, ego autem usque nunc servus. Sed si passus fuero, libertus ero Iesu Christi et resurgo in eo liber. Nunc disco vinctus nihil mundi concupiscere aut aliquid vanum.

V. A Syria usque ad Romam cum bestiis depugno per terram et mare, nocte ac die vinctus cum decem leopardis, hoc est cum militari custodia, qui ex beneficiis peiores fiunt. In iniustitiis autem eorum magis edoctor; *sed nec in hoc quidem iustificor*. 2. Utinam fruar bestiis, quae mihi praeparatae sunt, de quibus opto compendium mihi inveniri; et illiciam, ut celerius me comedant, ne sicut in aliis territae sunt et non eos tetigerunt; et si ipsae noluerint, ego eis vim faciam. 3. Ignoscite mihi: ego scio, quid mihi expediat. Nunc incipio esse discipulus. Nulli aemulor visibilium et invisibilium, ut Iesum Christum merear adipisci. Ignis, crux bestiarumque constantia, abscisio, separatio, confractio ossium, dissipatio membrorum,

surgo c. codd: *resurgam* edd pr | *nunc* p, nihil p* | 18. *mundum* v | *concupiscere* p, *concupisco* p*, in marg. non V, 1. 20. *die ac nocte* f o | *vinctum* p

2. 24. *mihi compendium* f o | *invenire* p | *et em* coll G: *ut* codd |

Patr. apost. II.

25. *sunt* c. p v: *sint* f o | 26. *noluerint: noluerunt* p*, *vol.* p

3. 27. *quid: quod* o | *incipio: add mihi* p | 28. *discipulus: praem Christi* f* | *nulli* c. f o: *add enim* p v | 29. *Christum* c. f p v: *om o* | *abscisio* c. o p: *abscissio* f v edd pr

ἀλεσμοὶ ὄλου τοῦ σώματος καὶ κόλασις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθω, μόνον
 ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.

VI. Οὐδέν με ὠφελήσει τὰ πέρατα τοῦ κόσμου οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰ-
 ὄνος τούτου. Καλὸν ἐμοὶ ἀποθανεῖν διὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ἢ βασιλεύειν τῶν πε-
 5 ράτων τῆς γῆς. *Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, εἰὰν τὸν κόσμον ὅλον*
κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσῃ; Τὸν κύριον ποθῶ, τὸν
 υἴδν τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ πατρός, Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἐκείνον
 ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα. 2. Συγγνωμονεῖτέ μοι, ἀδελ-
 φοί· μὴ ἐμποδίσητέ μοι εἰς ζωὴν φθάσαι, Ἰησοῦς γὰρ ἐστὶν ἡ ζωὴ τῶν
 10 πιστῶν· μὴ θελήσητέ με ἀποθανεῖν, θάνατος γὰρ ἐστὶν ἡ ἀνευ Χρι-
 στοῦ ζωὴ. Τοῦ θεοῦ θέλοντά με εἶναι κόσμῳ μὴ χαρίσησθε. Ἄφετέ με
 καθαρὸν φῶς λαβεῖν· ἐκεῖ παραγενόμενος, ἄνθρωπος θεοῦ ἔσομαι. 3. Ἐπιτρέ-
 φαστέ μοι μιμητὴν εἶναι πάθους Χριστοῦ τοῦ θεοῦ μου. Εἴ τις αὐτὸν ἐν ἑαυ-
 τῷ ἔχει, νοησάτω, ὃ θέλω, καὶ συμπαθεῖτω μοι, εἰδὼς τὰ συνέχοντά με.

15 VII. Ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται καὶ τὴν εἰς τὸν
 θεόν μου γνώμην διαφθεῖραι. Μηδεὶς οὖν τῶν παρόντων ὑμῶν βοηθεῖτω αὐτῷ·
 μᾶλλον ἐμοὶ γένεσθε, τουτέστιν τοῦ θεοῦ. Μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστόν, κόσμον
 δὲ προτιμᾶτε. 2. Βασκανία ἐν ὑμῖν μὴ κατοικεῖτω. Μηδὲ εἰὰν ἐγὼ ὑμᾶς παρὼν
 παρακαλῶ, πείσθητε· τούτοις δὲ μᾶλλον πιστεύσατε ὡς γράφω ὑμῖν. Ζῶν γὰρ
 20 γράφω ὑμῖν, ἐρῶν τοῦ διὰ Χριστὸν ἀποθανεῖν. Ὁ ἐμὸς ἔρωσ ἐσταύρωται,
 καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόῦλον· ὕδωρ δὲ ζῶν, ἀλλόμενον ἐν ἐμοί, ἔσωθέν
 μοι λέγει· Δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. 3. Οὐχ ἡδομαι τροφῇ φθορᾶς οὐδὲ ἡδοναῖς
 τοῦ βίου τούτου. Ἄρτον τοῦ θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς,
 ὃ ἐστὶν σὰρξ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ γενομένου ἐν ὑστέ-
 25 ρῳ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ· καὶ πόμα θέλω τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὃ
 ἐστὶν ἀγάπη ἀφθαρτος καὶ ἀένναος ζωῆς.

VI, 1. 3. βασιλεῖαι c. c m: add αἱ v | 6. κερδήσει v | 7. θεοῦ c. c L: om m v — τί γὰρ κτλ.] Matth. 16, 27.

3. 13. πάθους om c | 13 sq. ἐν ἑαυ-
 τῷ c. L G¹: ἐνταῦθα G² | 14. θέλω:
 θέλει c suprascr. ω super ει

VII, 1. 16. διαφθεῖραι v | 17. λαλεῖτε m
 2. 18. εἰὰν ἐγὼ c. m v: ἐγὼ εἰὰν c |
 21. φιλόῦλον c. c cf. G¹: φιλοῦν τι
 m v, om L | ἀλλόμενον m v

3. 22. οὐκ ἡδομαι v | φθορᾶ v | 23.
 τούτου: τοῦ v | 24. Ἰησοῦ c. L G¹:

τοῦ G², Ἰησοῦ τοῦ Z | 25. αἷμα c. L
 G¹: πόμα G² | 26. ἀένναος m

* * *

VI, 1. 3. quae: qui p | 4. mihi om
 f | mori om v | Chr. Iesu o | 5. in
 om p | 5. totum: universum f o
 Vulg. | 6. perdatum v | Dominum:
 Deum v | 7. veri Dei: Dei vivi o |
 8. utique: add Deo p, Deum p* |
 pro nobis om v

2. 10. est enim f o | mors enim
 c. p v: quia mors f o | 11. esse: add
 Christo o

interitus totius corporis et damnatio diaboli, omnia in me veniant, ut Iesum Christum merear adipisci.

VI. Nihil me iuvant, quae sunt mundi huius, neque regnum temporale. Bonum est mihi mori in Iesu Christo, quam regnare in finibus terrae. *Quid enim prodest homini, si totum mundum lucretur, animam vero suam perdat?* Dominum namque desidero, filium veri Dei et patrem Iesu Christi. Ipsum utique quaero et illum, qui pro nobis mortuus est et resurrexit. 2. Ignoscite mihi, fratres, ne mihi impediatis ad vitam; Iesus enim est vita fidelium. Et ne velitis me mori; mors enim est vita sine Christo. Dei volens esse, mundo non placeam. Sinite me puram lucem percipere. Illuc perveniens, homo Dei ero. 3. Concedite mihi, ut sim imitator passionis Christi Dei mei. Qui eum in se ipso vult habere, intellegat, quod volo, et compatiatur mihi, sciens, quid sit in me.

VII. Princeps mundi huius diripere me vult et in iudicio Dei mei dirumpere. Nemo ergo de praesentibus vobis auxiliatur ei; magis autem mei adiutores estote, hoc est Dei. Nolite dicere Iesum Christum, mundum honorantes. 2. Fascinus in vobis non habitet neque, si vos praesens rogavero, consentiatis mihi. His autem magis consentite, quae scribo vobis. Vivus enim vobis scribo, desiderans mori pro Christo. Meus enim amor crucifixus est et non est in me; aqua autem viva alia manet in me intrinsecus mihi dicens: Veni ad patrem. 3. Non comedam escam corruptionis neque desidero voluptates vitae huius. Panem Dei volo, panem caelestem, panem vitae, quae est caro Iesu Christi filii Dei, qui natus est in novissimo ex semine David et Abrahae; et potum volo sanguinem eius, qui est dilectio incorruptibilis et vita aeterna.

<p>3. 13. <i>passionum</i> p <i>Christi</i> c. p v: om f o 14. <i>qui</i>: add <i>enim</i> o vult h. l. c. p v: p. <i>eum</i> f, a. <i>eum</i> o 15. <i>quid</i>: <i>quod</i> p</p>	<p><i>conscendite</i> f v <i>quae scribo vobis</i> om f 22. <i>enim</i>: <i>autem</i> v 23 sq. <i>viva</i> <i>alia</i> c. p v: <i>alia viva</i> f o</p>
<p>VII, 1. 16. <i>princeps</i> c. p: add <i>enim</i> f o v 18. <i>ei</i> c. f o: <i>illi</i> p v <i>adiut.</i> <i>mei</i> p</p>	<p>3. 25. <i>voluptates</i> c. f: <i>voluptatis</i> o, <i>voluntatem</i> p v 26. <i>desidero</i> h. l. c. p v: p. <i>huius</i> f o <i>panem</i>: add <i>enim</i> p <i>vitae huius</i> c. v: <i>vitae</i> p, h. <i>mundi</i> f o 27. <i>quae</i> c. p: <i>qui</i> f o v 28. <i>sanguinis</i> p</p>

VIII. Οὐκέτι θέλω κατὰ ἀνθρώπους ζῆν. Τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ὑμεῖς θέλητε. *Χριστῶ συνεσταύρωμαι· ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ἐπειδήπερ ζῆ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός.* 2. Δι' ὀλίγων γραμμάτων αἰτοῦμαι ὑμᾶς· μὴ παραιτήσασθέ με· πιστεύσατέ μοι, ὅτι τὸν Ἰησοῦν φιλῶ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ 5 παραδοθέντα. *Τί ἀνταποδώσω τῷ κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;* Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ καὶ ὁ κύριος Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς φανερώσει ὑμῖν ταῦτα, ὅτι ἀληθῶς λέγω. 3. Καὶ ὑμεῖς συνεύξασθέ μοι, ἵνα τοῦ σκοποῦ τύχω ἐν πνεύματι ἀγίῳ. Οὐ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραφα, ἀλλὰ κατὰ γνώμην θεοῦ. Ἐὰν πάθω, ἠγαπήσατε· ἐὰν ἀποδοκιμασθῶ, 10 ἐμισήσατε.

IX. Μνημονεύετε ἐν τῇ εὐχῇ ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ἣτις ἀντ' ἐμοῦ ποιμένοι χρήται τῷ κυρίῳ τῷ εἰπόντι· *Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· καὶ μόνος αὐτὴν ἐπισκοπήσει καὶ ἡ ὑμῶν εἰς αὐτὸν ἀγάπη.* 2. Ἐγὼ δὲ καὶ αἰσχύνομαι ἐξ αὐτῶν λέγεσθαι· οὐ γὰρ εἶμι ἄξιος, ὧν ἔσχατος αὐτῶν καὶ 15 ἔκτρωμα. Ἄλλ' ἠλέημαί τις εἶναι, ἐὰν θεοῦ ἐπιτύχω. 3. Ἀσπάζεται ὑμᾶς τὸ ἔμὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν δεξαμένων με εἰς ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐχ ὡς παροδεύοντα· καὶ γὰρ αἱ μὴ προσήκουσαι μοι τῇ ὁδῷ κατὰ πόλιν με προήγαγον.

X. Γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Σμύρνης διὰ Ἐφεσίων τῶν ἀξιωμακαριστῶν. 20 Ἔστιν δὲ ἅμα ἐμοὶ σὺν πολλοῖς καὶ ἄλλοις Κρόκος, τὸ ποθητὸν ὄνομα. 2. Περὶ τῶν προσελθόντων ἀπὸ Συρίας εἰς Ῥώμην εἰς δόξαν θεοῦ πιστεύω ὑμᾶς ἐπεγνωκέναι· οἷς καὶ δηλώσετε ἐγγύς με ὄντα· πάντες γὰρ εἰσιν ἄξιοι θεοῦ καὶ ὑμῶν· οὓς πρέπον ἔστιν ὑμῖν κατὰ πάντα ἀναπαῦσαι. 3. Ἐγραφα δὲ ὑμῖν ταῦτα τῇ πρὸ ἐννέα καλανδῶν Σεπτεμβρίων. Ἐρρωσθε εἰς τέλος ἐν ὑπομονῇ Ἰησοῦ 25 Χριστοῦ.

VIII, 1. *Χριστῶ κτλ.*] Gal. 2, 19. 20.

2. 3 sq. *παραιτήσασθε* c. m v: -ησθε c — *τί κτλ.*] Ps. 115, 3.

IX, 1. 11. *ἣτις* c. c m G¹: *εἴ τις* v | 12. *χρήται* c. m v: *χρᾶται* c | 13. *ὑμῶν* c. c m: add *ἡ* v — *ἐγὼ κτλ.*] Ioann 10, 11.

3. 16. *με* c. c m: om v

X, 1. 19. *δὲ* om c

2. 20. *περὶ: πέρα* c | 22. *δηλώσεται* v suprascripto ε super ai

3. 25. *Χριστοῦ*: subscr. *τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἰγνατίου πατριάρχου θεονόλεως Ἀντιοχείας ἐπιστολῆ πρὸς*

Ῥωμαίους· $\overline{\text{ιβ}}$ m v

* * *

VIII, 1. 1. *hominem* p | 2. *voluerit* p | *iam* c. p v: *praem quia* f o | 2 sq. *quoniam* v. c. p v: *vivit vero* f o

2. 3. *per: pro* p | *ne: non* p | 5 sq. *Domino* c. p: *ei* f o, om v | 7. *et Dominus* c. p v: *Domini nostri I. Christi et ipse Dominus* f o | *manifestabit* em coll G: *manifestavit* codd | *vobis* c. p: *nobis* f o v

3. 11. *dilexistis* — *fuero* om p

IX, 1. 14. *et solus: qui* f o | *visi-*

VIII. Iam nolo secundum homines vivere; hoc autem erit, si vos volueritis. *Christo crucifigor; iam ego non vivo, quoniam vivit in me Christus.* 2. Per modica scripta rogo vos, ne mihi observetis. Credite mihi, quia Iesum diligo, quoniam et ipse dilexit me et se ipsum tradidit pro me. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi?* Ipse autem Deus et pater et Dominus Iesus Christus manifestabit vobis haec omnia, quia verum dico. 3. Et vos simul condeprecamini mecum, ut laborem consequar in spiritu sancto. Non secundum carnem vobis scripsi, sed secundum dispositionem Dei. Si autem passus 10 fuero, dilexistis me; sed si reprobatus fuero, odio me habuistis.

IX. Mementote in orationibus vestris illius, qui pro me recturus est ecclesiam, quae est in Syria. Credite Domino dicenti: *Ego sum pastor bonus;* et solus visitabit eam, et sit vestra in eo dilectio. 2. Ego autem et erubesco ex ipsis dici; 15 non enim sum dignus esse ultimus eorum aut purgamentum, sed miserabilis sum nunc, donec Deum merear adipisci. 3. Salutatur vos spiritus meus et dilectio ecclesiarum, quae me susceperunt, sicut nomen Iesu Christi habentes me, non quasi transeuntem, et aspiciebant viam meam et pro civitate me 20 deducebant.

X. Haec igitur scribo vobis de Smyrna per Ephesios beatitudine dignos. Est autem mecum simul cum aliis Crocus, desiderabile mihi nomen. 2. Ex his, qui advenerunt de Syria ad Romam in gloria Dei, credo vos agnoscere, quae mihi man- 25 dastis adhuc proxime constituto. Omnes enim digni sunt Deo, et apud vos me oportet in omnibus requiescere. 3. Scripsi vobis haec IX Calendas Septembris. Incolumes estote usque in finem in patientia Iesu Christi.

<p>tavit f p v eam c. f o v: causa (a. visitabit) p 15. eo: ea p</p> <p>2. 16. enim non p eorum c. p: om f o v</p> <p>3. 19. habentes: add enim f o</p> <p>20. et a. aspiciebant om f o</p> <p>X, 1. 23. autem c. f o: enim p v</p> <p>2. 25. sq. mandatis p 27. in omnibus</p>	<p>om f o</p> <p>3. 28. IX c. codd: nono edd pr </p> <p>29. Christi: add amen o, subscr. explicit epistola ad Romanos f, explicit XII epistolae sancti Ignatii martyris Antiochensis v, expl. epistolae s. Ign. mart. discipuli Iohannis evang. et episc. Antiochiae p</p>
---	---

LAUS HERONIS IN EUM ET SUCCESSORIS EIUS.

1. Sacerdos et assertor sapientissimi Dei, Ignati, immaculata stola indute, perenni fonte saturate, cum angelis laude candens, primogeniti certe amice, a peccatis liberate, a diabolo
 5 separate: agonista constitutus in stadio veritatis, acquisisti pretiosam salutem; confudisti Traianum et senatum Romae, prudentiam tunc non habentem; domesticus factus es Christo in dilectione et fide et vita. 2. Memor esto mei, filii tui Heronis, ut et ego de hac vita exiens sancte sanctis connumerer et dig-
 10 num nomen merear adipisci et de iniusta statione atque a Deo aliena extraneus inveniar. 3. Ter quaterque beate, qui ad talia pervenisti, pater Ignati, currus Israel et auriga eius, evasisti mortem fugiendo et de terris ad caelestia evolasti; coronam deificam et magnam meruisti et in amabili Dei agone vicisti.
 15 4. Memento eius, quem nutristi, beate martyr, et praesta mihi colloquium, sicuti et prius faciebas.

EPISTOLA B. IGNATII MISSA S. IOHANNI EVANGELISTAE.

Iohanni sancto seniori Ignatius et qui cum eo sunt fratres.

20 1. De tua mora dolemus graviter, allocutionibus et conso-

Tit. *Laus*: praem incipit f p v | in eum — eius c. f, discipuli sui atque successoris in eum v, disc. eius in eum, qui ei successerat in episcopatu p, in beatum Ignatium discip. eius et succ. qui ei per revelationem fuerat ostensus, quod esset sessurus in cathedram ipsius o

1. 2. sacerdos: add Dei p | assertor c. f o: assessor p v | 3. inducte p | perhenni f o p | 3 sq. laude candens c. f o: laudem canens p v | 7. tunc c. p: nunc f o v

2. 8. mei: nostri o | 9. ut om o |

10. sq. atque — inveniar c. p v (hic exhibet alienus et om extraneus): non inveniar alienus a Deo f o

3. 12. auriga: equester p | 13. fugiendo: con cupiendo Halloix

4. 16. et c. p: om f o v

Titulum dedi c. d, qui tamen addit verbum non satis perspicuum et discipulo: om b f g

Inscr. 19. c. b d g (hic p. Ignatius add episcopus): Ignatius Iohanni evangelistae S. P. dicit f

1. 20. graviter dolemus b | 1. ro-

lationibus tuis roborandi. Si tua absentia protendatur, multos de nostris destituet. Properes igitur venire, quia credimus expedire. Sunt et hic multae de nostris mulieribus, Mariam Iesu videre cupientes et a nobis cotidie discurrere volentes, ut eam contingant et ubera eius tractent, quae Dominum Iesum aluerunt, et quaedam secretiora eius percunctentur. Ipsam enim et Salome, quam diligis, filia Annae, Hierosolymis quinque mensibus apud eam commorans, et quidam alii noti referunt eam omnium gratiarum abundantam et omnium virtutum fecundam. 2. Et, ut dicunt, in persecutionibus et afflictionibus est hilaris, in penuriis et indigentis non querula, iniuriantibus grata et molestata laetatur, miseris et afflictis coafflicta condolet et subvenire non pigrescit; contra viros vitiorum pestiferos in pugna fidei disceptans enitescit. Nostrae novae religionis et paenitentiae est magistra et apud fideles omnium operum pietatis ministra. Humilibus quidem est devota et devotis devotius humiliatur; et mirum ab omnibus magnificatur, cum a scribis et Pharisaeis ei detrahatur. 3. Praeterea et multi multa alia referunt de eadem; tamen omnibus per omnia non audemus fidem concedere nec tibi referre. Sed sicut nobis a fide dignis narratur, in Maria Iesu humanae naturae natura sanctitatis angelicae sociatur. Et haec talia excitaverunt viscera nostra et cogunt valde desiderare adspectum

<p><i>borandi</i>: roborari cupientes b absentia: mora b 2. destituet c. b d: destitues g, prostituet f properes: propera b d 3. et: etiam b 4. a nobis cotidie c. b g: cotidie a nobis d f U Z discurrere (a. a nobis b) c. b d U Z: discutere f, ire g 5. eius ubera f tractent: trectant b Iesum: om d 6. eius (om b) secretiora g percunctantur g ipsa g 7. et om b Annae: Agne b 7 sq. quinque mensibus: p. eam b 8. commorans: fuit b noti: om b g 9. eam c. b g (hic a. referunt) U: om</p>	<p>d f Z habundam b d f 2. 10. in: praem etiam d persecutionibus et afflictionibus: affl. et persec. d 11. iniuriantibus b 12. molestata c. b g: molesta d, modesta f, ad molesta U Z 13. viros c. b (p. vitiorum) d: om f g U Z vitiorum: om d, add autem Z 13 sq. pestiferos c. codd: add conflictus U Z 15. et paenitentiae: om b 16. pietate b est quidem b 17. mirum: mire b 3. 19. et c. b d f g: om U Z alia c. d g: om b f U Z referunt: praem nobis Z 21. dignis: condignis</p>
--	--

huius (si fas sit fari) caelestis prodigii et sacratissimi monstri. Tu autem diligenti modo disponas cum desiderio nostro et valeas. Amen.

ALIA EPISTOLA EIUSDEM AD EUNDEM.

5 Iohanni sancto seniori suus Ignatius.

1. Si licitum est mihi apud te, ad Hierosolymae partes volo adscendere et videre fideles sanctos, qui ibi sunt, praecipue Mariam Jesu, quam dicunt universis admirandam et cunctis desiderabilem. Quem enim non delectet videre eam et alloqui,
 10 quae verum Deum de se peperit, si nostrae sit fidei et religionis amicus? 2. Similiter et illum venerabilem Iacobum, qui cognominatur Iustus, quem referunt Christo Iesu simillimum facie, vita et modo conversationis, ac si eiusdem uteri frater esset gemellus. Quem, dicunt, si videro, video et ipsum Iesum
 17 secundum omnia corporis eius lineamenta. 3. Praeterea ceteros sanctos et sanctas. Heu, quid moror? Cur detineor? Bone praeceptor, properare me iubeas et valeas. Amen.

f | 1. *sit: est* b, om d | *caelestis: divini* b, om f | *sacratissimi: sanctissimi* b | 2 sq. *tu — amen:* om b | *diligenti:* praem cum f | *dispone* g

Tit. c. d: om b f g, *epistola Ignatii ad S. Iohannem* o (qui epistolam priorem omisit).

Inscr. 5. *Ignatius: frater Ignatius sal.* f

1. 6. *Hierosolymae: iherosolimas* b | 7. *fideles* c. d f g o U: om b Z | 8. *et* om b | 9. *non* om b | *delectat*

f | *eam videre* d | 10. *de se: deorum* b | 10 sq. *si — religionis* c. d (ponit *sit p. fidei*) f g o: *si sit nostrae relig. et fidei* b

2. 12. *cognominatur: dicitur* g | *Christo Iesu* c. d (*I. Chr.*) f g o U: *Domino Chr.* b Z | 13. *vita* om b | 14. *videro: video* d | *video et (et om b) ips. Iesum: ips. Ies. video* d | 15. *eius* om b

3. 15 sq. *ceteros: omnes* f | 16. *moror:* add *videre* b | *cur* c. b d o: *quid* f g U Z | 17. *Amen:* om g

EPISTOLA B. IGNATII MISSA CHRISTI MATRI
MARIAE.

Christiferae Mariae suus Ignatius.

1. Me neophytum Iohannisque tui discipulum confortare et consolari debueras. De Iesu enim tuo percepi mira dictu et ⁵ stupefactus sum ex auditu. A te autem, quae semper ei fuisti familiaris coniuncta et secretorum eius conscia, desidero ex animo fieri certior de auditis. 2. Scripsi tibi etiam alias et rogavi de eisdem. Valeas, et neophyti, qui mecum sunt, ex te et per te et in te confortentur. Amen. 10

RESPONSIO B. MARIAE MISSA B. IGNATIO.

Ignatio dilecto condiscipulo humilis ancilla Christi Iesu.

1. De Iesu quae a Iohanne audisti et didicisti, vera sunt. Illa credas, illis inhaereas, et Christianitatis votum firmiter teneas et mores et vitam voto conformes. Veniam autem una ¹⁵ cum Iohanne, te et qui tecum sunt visere. 2. Sta et viriliter age in fide, nec te commoveat persecutionis austeritas, sed valeat et exsultet spiritus tuus in Deo salutari tuo. Amen.

Tit. c. d: *ep. b. Ign. ad beatam virginem* a, *ep. eiusdem ad gloriosam virg. Mar.* o, om b f g

Inscr. 3. *Ignatius: add sal. (?) f*
1. 4. *confortari* g o | 6. *fuisti ei*
a g | 7. *familiariter* a | *ex* om o |
8. *certior: cercio* a | *de: ex* a b

2. 8 sq. *scripsi — eisdem* om a |
tibi: p. alias d | *etiam alias* c. b f o
U: *etiam et alias* d g, *et etiam aliis*
Z | 9. *eisdem: eis* b, *eiusdem* Z | 10.
confortentur: confortantur b, *confir-*
mentur a | *Amen* om a

Tit. c. d: *responsio* f, *beata autem*

genetrix Maria in haec verba ei re-
spondet a, *epist. beatissimae virg.*
Mar. ad Ign. episc. e, epist. gloriosae
virg. Mariae o, om g

Inscr. 12. *condiscipulo: discipulo*
e o, *praem et* g | *Iesu Chr.* e f

1. 14. *illis: praem in* a | *Christia-*
nitatis c. a e f g o U: *add ceptae*
b, *susceptae* dZ | 15. *conformes: praem*
te e | 16. *visere: videre* d

2. 17. *commoveat: commoneat* o |
18. *exultes* f | *tuus: om* f | *Amen: vale*
e, om a o

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

I. Ἐν ἔτει πέμπτῳ τῆς βασιλείας Τραϊανοῦ καίσαρος, δευτέρῳ μηνὶ ἐν ὑπατίᾳ Ἀττικοῦ καὶ Σουρβανοῦ καὶ Μαρκέλλου
⁵ Ἰγνάτιος, ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείων τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας δεύτερος μετὰ τοὺς ἀποστόλους γενόμενος (Εὐόδιον γὰρ διεδέξατο), μετὰ ἐπιμελεστάτης φρουρῶν φυλακῆς ἀπὸ Συρίας ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων πόλιν παρεπέμφθη τῆς εἰς Χριστὸν ἕνεκα μαρτυρίας. 2. Ἦσαν δὲ οἱ φυλάσσοντες αὐτὸν Τραϊανοῦ προτίκτορες δέκα τὸν ἀριθμὸν,
¹⁰ ἀνήμεροί τινες καὶ θηριώδη τὸν τρόπον ἔχοντες· οἱ καὶ διὰ τῆς Ἀσίας δέσμιον ἤγον τὸν μακάριον· ἐκείθεν δὲ ἐπὶ τὴν Θράκην καὶ Ῥήγιον διὰ γῆς καὶ θαλάσσης, ὑπωπιάζοντες τὸν ὄσιον ἡμέρας καὶ νυκτός, καίτοι καθ' ἑκάστην πόλιν εὐεργετούμενοι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν· 3. ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐπράυνεν τῶν ἀνημέρων τὰς
¹⁵ ὀργάς, ἀλλ' ἀτάκτοις καὶ ἀναιδέσιν ὀφθαλμοῖς ἐξέθλιβον τὸν ἅγιον, ὡς πού καὶ αὐτὸς ἐν ἐπιστολῇ μαρτυρεῖ λέγων· Ἀπὸ Συρίας μέχρι Ῥώμης θηριομαχῶν, διὰ γῆς καὶ θαλάσσης ἀγόμενος, ἐνδεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὃ ἐστὶ στρατιωτικὸν τάγμα· οἱ καὶ εὐεργετούμενοι χεῖρους γίνονται.

Inscr. c. V (qui praemisit μηνὶ Δεκεμβρίῳ κ'): *M. τ. ἀγ. ἱερομάρτυρος Ἰγν. τοῦ θεοφόρου ἀρχιεπισκόπου Ἀντ.* O φυλακῆς c. O Eus. (H. E. III c. 36, 4): φρουροφυλακῆς V | 7 sq. Ῥωμ. πόλιν c. V Eus.: Ῥώμην O | 8. Χριστὸν c. O Eus.: praem τὸν V — Consules anni 104 fuerunt Sextus Attius Suburanus II et Marcus Asinius Marcellus (Cf. Mommsen in: *Hermes* III p. 132. Waddington, *Fastes des provinces Asiat.* I p. 171 sq.), nec dubium est, quin hi martyrologi menti obversati sint. Sed nomen Attii Sub-

I. 3. πέμπτῳ c. V: ἐννάτῳ O cf. Mart. Colb. 2, 1 | 4. δευτ. μηνὶ c. O: καὶ δευτ. ἔτει V | καὶ Σουρβανοῦ c. O: *z. Σουρβίνου* V, om L c. 14, 4, *Σουβουρανοῦ* con Z | 5. Ἀντιοχείων c. V coll L c. 1, 1 A § 1: ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀγίας O | 6. Εὐόδιον O | 7. φρουρῶν

MARTYRIUM S. IGNATII EPISCOPI ANTIOCHIAE.

I. Anno quinto imperii Traiani Caesaris, secundo mense consulatus Attici et Surbani et Marcelli Ignatius Antiochenorum Dei ecclesiae alter post apostolos episcopus (Evodium enim excepit) cum diligentissima satellitum custodia a Syria in Romanorum urbem dimissus est propter Christi martyrium. 2. Fuerunt autem, qui custodiebant eum, Traiani persecutores numero decem, immansueti et bestiarum mores habentes, qui et per Asiam beatum captivum duxerunt, inde autem in Thraciam et Rhegium terra marique, in faciem sanctum caedentes die ac nocte, quamquam in urbe quaque a fratribus beneficia acceperunt; 3. nihil autem horum crudelium iram mitigabat, sed feris et impudentibus oculis affligebant sanctum, sicut et ipse alicubi in epistula testatur dicens: A Syria Romam usque cum bestiis pugnans terra marique ducor, alligatus ad decem leopardos, qui est manipulus militum, qui etiam beneficio accepto peiores fiunt.

urani auctor minus recte legit et valde in eo erravit, quod ex hoc consule duos fecit et numerum II de secundo consulatus mense (vel anno) intellexit. — *δευτερος κτλ.*] Haec paene verbotenus ex Eus. H. E. III c. 36, 2—4 desumpta sunt.

2. 10. *θηρ. τ. τρόπον* c. V: *θηρών τρόπους* O cf. L c. 3, 2 | 11. *τ. μακάριον* c. V: *τ. ἄγιον* (a. *διὰ τ. Ἀσ.*) O | *δέ: τε* O | *τὴν* om V | 12. *ὑποπιάζοντες* O, *ὑποπιέζοντες* V | 12 sq.

νκτὸς κ. ἡμ. O — *δέκα κτλ.*] Auctor in versu sequente ipse indicat, ex Ign. ep. ad Rom. 5 vel ex Eus. H. E. III c. 36, 7 haec se hausisse.

3. 14 sq. *τῶν* — *ὀργὰς* c. V coll L: *τὴν αὐτῶν θηριώθη προαίρεσιν* O | 15. *ἀτ. κ. ἀναιδέσιν* c. V: *ἀνεικέστοις κ. ἀνιλέσιν* | 16. *μαρτυρεῖ* c. O L: *γράφει* V | 17. *ἀγόμενος* c. V: *ἤχθην* (p. *θηριομαχῶν*) O | 18. *ὁ ἐστὶ* c. O L: *ὁτινὲς εἰσι* V | *τάγμα* c. V Eus: *στῆφος* O

Π. Ἀπάραντες οὖν ἐκ Ῥηγίου τὸν ἅγιον παραγίνονται ἐν τῇ Ῥώμῃ· καὶ προσήνεγκαν τῷ αὐτοκράτορι Τραϊανῷ τὴν ἀφιξίν αὐτοῦ· καὶ ἐκέλευσεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰσαχθῆναι αὐτόν, παρούσης καὶ τῆς συγκλήτου, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Σὺ εἶ Ἰγνάτιος, ὁ τὴν
 5 Ἀντιοχέων πόλιν ἀνάστατον ποιήσας, ὡς καὶ εἰς ἀκοὰς ἐμὰς ἐλθεῖν, ὅτι πᾶσαν τὴν Συρίαν μετέβαλες ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμόν; 2. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εἶθε, βασιλεῦ, οἶός τε ἤμην καὶ σέ μεταβαλεῖν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ προσαγαγεῖν τῷ τῶν ὄλων θεῷ καὶ φίλον Χριστοῦ καταστήσαι καὶ ἰσχυρωτέραν
 10 σοι ποιῆσαι τὴν ἀρχήν. 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Εἰ βούλει μοι χάριτας καταθέσθαι καὶ ἐν τοῖς ἐμοῖς φίλοις καταριθμεῖσθαι, μεταθέμενος τῆς γνώμης ταύτης θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἔση ἀρχιερεὺς τοῦ μεγάλου Διὸς καὶ βασιλεύσεις σὺν ἐμοί. 4. Ἰγνάτιος εἶπεν· Χάριτας δεῖ παρέχειν, βασιλεῦ, τὰς μὴ βλαπτούσας ψυχὴν, οὐ τὰς
 15 ἀπαγούσας εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν· τὰς δὲ ἐπαγγελίας σου, ἃς ἐπηγγείλω διδόναι μοι, οὐδενὸς λόγου ἀξίας κρίνω· οὔτε γὰρ θεοῖς οἷς οὐ γινώσκω λατρεύω, οὔτε ὁ Ζεὺς ὅστις ἐστὶν ἐπίσταμαι, οὔτε βασιλείας κοσμικῆς ἐφίεμαι. Τί γὰρ ὠφελήθησομαι, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσω, τὴν δὲ ψυχὴν μου ζημιωθῶ; 5. Τρα-
 20 ῖανὸς εἶπεν· Ἐοικᾶς μοι αἰσθήσεως ἔμφορος ἄμοιρος εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο ἐξευτελίζεις μοι τὰς ἐπαγγελίας. Ὅθεν ἐὰν εἰς ἀγανάκτησίν με ἀγάγῃς, πάσαις αἰκίαις σε τιμωρήσομαι οὐ μόνον ὡς ἀνήκοον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀχάριστον καὶ ὡς οὐ πειθόμενον δόγματι ἱερᾶς συγκλήτου καὶ οὐ θύοντα θεοῖς. 6. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ποίει τὸ
 25 δοκοῦν σοι, βασιλεῦ, ἐγὼ γὰρ οὐ θύω· οὔτε γὰρ πῦρ οὔτε σταυρὸς οὔτε θηρίων θυμὸς οὔτε ἀφαίσεις μελῶν πείσουσίν με ἀπο-

Π, 1. 1. ἀπάραντες . . τὸν ἅγιον
 c. O coll L c. 3, 3: ἄραντες V | 4.
 καὶ a. τ. συγκλήτου c. V coll Met.
 c. 4: om O L c. 4, 1 | 5. ποιήσας
 c. V L A § 5: add τοῦ μὴ σέβεσθαι
 θεοῦ O | ἐμὰς c. V A: ἡμῶν O | 6.
 Συρίαν c. V L A: ἀνατολήν O —
 καὶ ἐκέλευσεν κτλ.] Inde ab hac parte
 capita et versus huius Martyrii capi-
 titibus versibusque Martyrii latini
 accurate respondent, nisi quod sin-

gulis capitum Martyrii Vaticani nu-
 meris duo adiciendi sunt. — ἀνά-
 στατον] Cf. Act. 24, 5. — π. τ. Συ-
 ρίαν κτλ.] Cf. Mart. Polyc. 12, 2.

2. 7 sq. οἶός τε — ἀπὸ c. V L A § 6:
 καὶ σὲ οἶός τέ εἰμι μεταστήσαι O |
 9. καταστ. καί: παραστήσας O | 10.
 σοι c. O L A: σον V | ποιῆσαι c. V
 A: καταστήσαι O cf. L

3. 11. καταριθμεῖσθαι c. V coll A
 § 7: συναριθ. O L | 12. τ. γνώμης

II. Tollentes igitur sanctum Rhegio Romam pervenerunt et Traiano imperatori adventum eius nuntiaverunt. Et iussit imperator eum adduci praesente quoque senatu et dixit ei: Tu es Ignatius, qui Antiochenorum civitatem rebellare fecisti, ita ut etiam ad aures meas perveniret, te universam Syriam ab Hellenismo convertisse ad Christianismum? 2. Ignatius dixit: Atque utinam, o rex, et te possem avertere ab idololatria et adducere ad universorum Deum et amicum Christi reddere et fortius tibi constituere imperium. 3. Traianus dixit: Si vis mihi gratiam dare et inter amicos meos numerari, deposita hac sententia sacrificia diis, et eris princeps sacerdotum magni Iovis et regnabis mecum. 4. Ignatius dixit: Gratiam oportet facias, o rex, quae non laedit animam, non quae ducit ad perpetuam damnationem. Promissiones vero, quas promittis te dare mihi, nullius momenti esse puto; neque enim diis, quos non cognosco, servio, neque Iovem quis sit scio neque regnum terrenum appeto. *Quid enim mihi proderit, si universum mundum lucrer, animam meam vero perdam?* 5. Traianus dixit: Videris mihi sensus rationisque expers esse, et propterea contemnis promissa mea. Unde si exacerbas me, omnibus tormentis te puniam non solum tanquam inoboedientem, sed etiam tanquam ingratum et sacri senatus consulto non parentem neque sacrificantem diis. 6. Ignatius dixit: Fac, quod tibi videtur, rex: ego enim non sacrifico. Neque enim ignis neque crux neque bestiarum ira neque detrimentum membrorum facient, ut a Deo vivo disce-

ταύτης c. O coll A L: τὴν γνώμην V — ἔση ἀρχιερεὺς κτλ.] Cf. S. Greg. Nyss. Orat. de Theodoro c. 4 (Ruinar, Acta ed. Galura III p. 137). 4. 14. δεῖ: δὴ O | βασιλεὺς V | 15. τὴν om O | 17. λατρεύσω O | ὁ om O | 18. ὠφελήθησομαι em: ὀφελήθη. V O | 19. τ. κόσμον ὄλον O | ζημιωθῶ: praem ἀπολέσας O — οὔτε βασιλείας κ.] Cf. Ign. Rom. 6, 1. — τί γὰρ κτλ.] Matth. 16. 26.

5. 20. ἐμφρόνου V | καὶ c. O L A: om V | 22. ἄγεις O | τιμωρίσασθαι O | 23. ὡς οὐ a. πειθόμενον c. O: μὴ V | δόγματι c. O L A: om V | 24. οὐ c. V A: om O cf. L | θύοντα θεοῖς c. O coll L A: θύον τοῖς θεοῖς V 6. 25. θύω c. V L A § 8: add οὐδὲ προσκυνῶ δαίμοσιν O | 26. ποιήσουσιν c. O (-ωσιν) coll L A: ποιού-

στῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος. Οὐ γὰρ τὸν νῦν ἀγαπῶ αἰῶνα, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα Χριστόν.

III. Ἡ σύγκλητος εἶπεν· Ἡμεῖς οἶδαμεν, ὅτι οἱ θεοὶ ἀθάνατοὶ εἰσιν· σὺ δὲ πῶς φῆς, Ἰγνάτιε, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανεν;
 5 2. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ὁ ἐμὸς κύριος, εἰ καὶ ἀπέθανεν, δι' οἰκονομίαν ἀπέθανεν, ἀλλὰ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη· οἱ δὲ ὑμέτεροι θεοὶ ἀπέθανον μὲν ὡς θνητοί, οὐκ ἠγέρθησαν δέ. Αὐτίκα γοῦν Ζεὺς μὲν ἐν Κρήτῃ τέθραπται, Ἀσκλήπιος δὲ κεραυνῷ βληθεὶς ἐν Κιθαιρῶνι, Ἀφροδίτη ἐν Πάφῳ μετὰ Κινύρου τέθραπται, Ἡρακλῆς
 10 πυρὶ ἀνήλωται. 3. Τοιούτων γὰρ τιμωριῶν ἄξιοι ἦσαν οἱ θεοὶ ὑμῶν, ἐπεὶ ἀκρατεῖς καὶ κακοποιοὶ ὑπῆρχον καὶ ἀνθρώπων φθορεῖς, ὁ δὲ ἡμέτερος κύριος, εἰ καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἔδειξεν ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν καὶ τοὺς ἀνελόντας αὐτὸν δι' ὑμῶν τιμωρησάμενος· καὶ οἱ μὲν ὑμέτεροι θεοὶ ὑπ' αὐ-
 15 τοῦ δίκην εἰσεπράχθησαν ὡς ἐργάται κακίας, ὁ δὲ ἡμέτερος κύριος ἀνηρέθη κατὰ σάρκα ὑπὸ ἀνθρώπων πονηρῶν οὐ φερόντων αὐτοῦ τοὺς ἐλέγχους, πᾶσαν εὐεργεσίαν παρεσχηκῶς καὶ ἀχαριστηθεὶς ὑπὸ ἀπίστων. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐγὼ σοι παραινῶ, ἐκκλῖναι τὸν θάνατον καὶ προσδραμεῖν τῇ ζωῇ. Ἰγνάτιος εἶπεν·
 20 Καλῶς μοι παραινεῖς, ὦ βασιλεῦ· φεύγω γὰρ τὸν αἰώνιον θάνατον καὶ προστρέχω τῇ αἰωνίῳ ζωῇ. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Καὶ πόσοι εἰσὶν θάνατοι; Ἰγνάτιος εἶπεν· Δύο, ὁ μὲν πρόσκαιρος, ὁ δὲ αἰώνιος· ὡσαύτως δὲ καὶ ζῶαι δύο, ἡ μὲν ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ αἰδῖος. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Θῦσον τοῖς θεοῖς καὶ τὰς τιμωρίας ἐκκλινον·
 25 οὐ γὰρ εἶ σὺ τῆς γερουσίας ἀμείνων. 7. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ποίοις θεοῖς θέλεις θύσω, τῷ δεκατρεῖς μῆνας διὰ μοιχείαν ἐν πίθῳ κατειρχθέντι, ἢ τῷ πεπεδημένῳ τὰς βάσεις χαλκῷ, ἢ τῷ ἀστοχῆσαντι τῆς μαντικῆς καὶ ὑπὸ γυναικὸς νικηθέντι, ἢ τῷ ὑπὸ Τιτάνων δια-

σιν V | 2. ἀναστάντα c. V L A: ἀπέθανεν O | 7. δὲ c. O L A: add
 praem τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ O — οὔτε γὰρ
 πῦρ κτλ. Cf. Ign. Rom. 5, 3. — ἀπο-
 στῆναι κτλ.] Hebr. 3, 12. — οὐ γὰρ
 κτλ.] Cf. Polyc. Philipp. 9, 2. II Tim.
 4, 10. (τ. νῦν ἀγ. αἰ.) Ign. Rom. 6,
 1 (τ. ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπ. κ. ἀναστάντα).
 III, 1. 4. φῆς c. O L A: ἔφη V
 2. 5 sq. δι' οἰκ. — ἀνέστη c. V
 L A: διὰ τὴν σῶσαν ἡμῶν ἐκουσίως
 ἀπέθανεν O | 7. δὲ c. O L A: add
 ὡς θεοὶ V | αὐτίκα γ. c. V coll A:
 ἀμέλει O cf. L | 8. δὲ om V | 8 sq.
 Κιθαιρῶνι em coll L A: Κυθήρη V,
 Κοινοθύρη O, con Πυθῶνι Hollen-
 berg (Stud. u. Kritiken 1881 p. 311 sq.)
 9. Κινύρου em: Κινόρου V, Κύρου
 O | Ἡράκλεως V
 3. 10. γὰρ c. V coll L A: om O |
 11. ὑπῆρχον om O | 12 sq. ὁ δὲ ἡμέτερος

dam. Nam non *praesens saeculum diligo*, sed Christum, qui pro me mortuus est ac resurrexit.

III. Senatus dixit: Nos scimus deos immortales esse; tu vero, Ignati, quomodo Christum mortuum esse dicis? 2. Ignatius dixit: Dominus meus, etiamsi mortuus est, propter dispensationem mortuus est et post tres dies resurrexit; vestri autem dii mortui sunt tanquam mortales, neque vero resuscitati sunt. Utique Iupiter exempli causa in Creta sepultus est, Aesculapius fulmine ictus est in Cithaerone, Aphrodite in Papho cum Cinyra sepultus est, Hercules igne consumptus est. 3. Talibus enim poenis dii vestri digni fuerunt, cum incontinentes et malefici essent et hominum corruptores, noster autem Dominus etiamsi crucifixus est ac mortuus, attamen virtutem suam ostendit resurgens a mortuis eosque per vos ulciscens, qui ipsum interfecerunt; et vestri quidem dii ab eo poenas sumserunt tanquam operarii iniquitatis, noster autem Dominus tributo omni beneficio et infidelibus malam gratiam referentibus interfectus est secundum carnem ab hominibus malis, qui redargutiones eius non sustinebant. 4. Traianus dixit: Ego moneo te, ut declines mortem et adcurras ad vitam. Ignatius dixit: Bene me mones, o rex; fugio enim mortem aeternam et curro ad vitam aeternam. 5. Traianus dixit: Et quot sunt mortes? Ignatius dixit: Duae, altera temporalis, altera aeterna; similiter autem et duae vitae sunt, altera modici temporis, altera sempiterna. 6. Traianus dixit: Sacrifica diis et tormenta declina; non enim tu es melior senatu. 7. Ignatius dixit: Qualibus diis vis ut sacrificem? Ei, qui tredecim menses propter adulterium in dolio inclusus erat, aut ei, cuius pedes ferro constricti erant, aut ei, qui divinans erravit et a muliere victus est, aut androgyno a Titanibus dissociato, aut iis, qui Ilii mu-

— *κακίας* c. O (hic p. ἀπέθανεν add ἐκονσίως, cf. v. 2) L coll A § 9. 10: om V propter *δμοιόαρκτον* | 17. *πᾶσαν*: add *μὲν* O | *καί*: δὲ (p. ἀχαριστηθεῖς) O.

4. 20. *ὦ* om V | *φύγω* V | 21. *προστρέχω* c. O A § 11 coll L: *προσφεύγω* V

5. 23. *ὡσαύτως* c. O L: *οὕτω* V, om A | *δὲ καί* c. V L: *καί* O | *ἀίδιος* c. O coll L cf. infra 6, 2: *αἰώνιος* V

6. 25. *ἀμείνων* c. O (*ἀμείνω*) A: *ἄμεινον* V L

7. 26. *θέλεις* c. V: om O cf. L A | *δέκα καὶ τρεῖς* O | 28. *νικηθέντι*: *ἡττη-*

σπωμένῳ ἀνδρογύνῳ, ἣ τοῖς τὰ τοῦ Ἰλίου οἰκοδομήσασι τείχη καὶ τὸν μισθὸν ἀποστερηθεῖσιν, ἣ ταῖς τὰ ἀνδρῶν ἔργα μιμουμέναις, τὰ δὲ τῶν γυναικῶν ἔργα ἐκλαθομέναις; 8. Ἄιδουμαι λέγειν θεοὺς γόητας καὶ φθορεῖς παίδων καὶ μοιχοὺς εἰς ἀετὸν καὶ ταῦρον καὶ χρυσὸν καὶ κύκνον καὶ δράκοντα, ὡς ὑμεῖς λέγετε, μεταβαλλομένους, οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ τι, ἀλλ' ἐπὶ διαλύσει ἀλλοτρίων γάμων, οὗς ἔχρηγν βδελύττεσθαι, οὐχὶ δὲ καὶ προσκυνεῖν. Τούτοις ὑμῶν εὐχόνται αἱ γυναῖκες, ἵνα τὴν σωφροσύνην ὑμῖν φυλάξωσιν. 9. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐγὼ σοι παραίτιος τῆς εἰς τοὺς θεοὺς βλασφημίας γέγονα, μὴ αἰκισάμενός σε. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εἴρηκά σοι καὶ πάλαι, ὅτι ἐτοίμως ἔχω πρὸς πᾶσαν αἰκίαν καὶ παντοῖον θανάτου τρόπον, ἐπειδὴ σπεύδω πρὸς τὸν θεόν.

IV. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐὰν μὴ θύσης, μεταμεληθήσῃ· πρὶν οὖν παθεῖν, φείσαι σεαυτοῦ. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εἰ μὴ ἐφειδόμεν ἑμαυτοῦ, ἐποίουν, ὃ προσέταττες. 2. Τραϊανὸς εἶπεν· Ταῖς μολυβδίσι αἰκίσασθε αὐτοῦ τὰ μετάφρενα. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἐπέτεινάς μοι, βασιλεῦ, τὸν εἰς θεὸν πόθον. 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Τοῖς ὄνουξιν τὰς πλευρὰς αὐτοῦ καταξάνατε καὶ ἀλσὶν ἀνατρίψατε. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ὅλος μου ὁ νοῦς πρὸς θεὸν ἀνατέταται, καὶ ὧν πάσχω λόγον οὐ ποιοῦμαι. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Θῦσον τοῖς θεοῖς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ποίοις θεοῖς; Τάχα τοῖς τῶν Αἰγυπτίων κελεύεις με θῦσαι, βοῖ καὶ τράγῳ, ἰβιδι καὶ πιθήκῳ καὶ ἀσπίδι ἰοβόλῳ καὶ λύκῳ καὶ κυνί, λέοντι καὶ κροκοδείλῳ, ἣ τῷ Περσικῷ πυρὶ ἣ θαλάσσης ὕδατι ἣ χθονίῳ Πλούτωνι ἣ Ἑρμῇ κλέπτῃ. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Εἰπόν σοι, ὅτι θῦσον· ταῦτα γὰρ σε λέγοντα οὐδὲν ὠφελήσει. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εἰπόν σοι, ὅτι οὐ θύω· οὐδὲ ἀφίσταμαι τοῦ

θέντι O | 1. τοῦ om O | Ἰλίου em: Ἰλίου κτλ.] i. e. Apollini et Poseidoni. Cf. Ilias VII, 452; XXI, 443. Qui sint reliqui dii, de quibus auctor locutus est, nescio.
 8. 4. καὶ p. ταυρόν c. O: om V | 8. ὑμῖν p. τ. σωφροσύνην c. O L A: a. τ. σωφρ. V — τούτοις ὑμ. εὐχόνται κτλ.] Cf. Clem. Al. Protrept. § 33 p. 28: τούτους ὑμῶν αἱ γυναῖκες προσκυνούντων τοὺς θεοὺς κτλ.
 9. 10. πάλαι c. V L A: πάλιν λέγω

θέντι O | 1. τοῦ om O | Ἰλίου em: Ἰλίου κτλ.] i. e. Apollini et Poseidoni. Cf. Ilias VII, 452; XXI, 443. Qui sint reliqui dii, de quibus auctor locutus est, nescio.
 8. 4. καὶ p. ταυρόν c. O: om V | 8. ὑμῖν p. τ. σωφροσύνην c. O L A: a. τ. σωφρ. V — τούτοις ὑμ. εὐχόνται κτλ.] Cf. Clem. Al. Protrept. § 33 p. 28: τούτους ὑμῶν αἱ γυναῖκες προσκυνούντων τοὺς θεοὺς κτλ.
 9. 10. πάλαι c. V L A: πάλιν λέγω

θέντι O | 1. τοῦ om O | Ἰλίου em: Ἰλίου κτλ.] i. e. Apollini et Poseidoni. Cf. Ilias VII, 452; XXI, 443. Qui sint reliqui dii, de quibus auctor locutus est, nescio.
 8. 4. καὶ p. ταυρόν c. O: om V | 8. ὑμῖν p. τ. σωφροσύνην c. O L A: a. τ. σωφρ. V — τούτοις ὑμ. εὐχόνται κτλ.] Cf. Clem. Al. Protrept. § 33 p. 28: τούτους ὑμῶν αἱ γυναῖκες προσκυνούντων τοὺς θεοὺς κτλ.
 9. 10. πάλαι c. V L A: πάλιν λέγω

ros aedificaverunt et mercede fraudati sunt, aut iis, quae opera virorum imitatae, mulierum vero operum oblitae sunt? 8. Pudet me deos dicere maleficos et corruptores puerorum et adulteros, qui in aquilam et taurum et aurum et cygnum et draconem, ut vos dicitis, se transfigurabant, non ad aliquid boni,⁵ sed ut alienas nuptias dissolverent, quos oportet aversemur, neque vero etiam adoremus. Hos deprecantur vestrae mulieres, ut pudicitiam vobis conservent. 9. Traianus dixit: Ego tibi reus factus sum blasphemias deorum, nisi te tormentavero. Ignatius dixit: Dixi tibi iam pridem, paratum me esse ad omne¹⁰ tormentum et omne mortis genus, cum festinem ad Deum.

IV. Traianus dixit: Nisi sacrificaveris, paenitebit te. Priusquam igitur pateris, parce tibi. Ignatius dixit: Nisi parcerem mihi, facerem, quod imperabas. 2. Traianus dixit: Pilis plumbeis scapulas eius contundite. Ignatius dixit: Auxisti mihi,¹⁵ rex, in Deum desiderium. 3. Traianus dixit: Ungulis latera eius dilaniate iisque sales infricate. Ignatius dixit: Tota mea mens ad Deum extenditur, et quae patior nihil aestimo. 4. Traianus dixit: Sacrifica diis. Ignatius dixit: Quibus diis? Forsitan diis Aegyptiorum iubes me sacrificare, bovi et hirco, ibidi et²⁰ simiae et aspidi venenosae et lupo et cani, leoni et crocodilo, aut igni Persicae aut maris aquae aut subterraneo Plutoni aut Mercurio furi? 5. Traianos dixit: Dixi tibi: sacrifica. Haec enim dicere nihil tibi proderit. Ignatius dixit: Dixi tibi: non

O | 11. παντ. θανάτων c. V coll L A: παντοίων θανάτων O | 12. θεόν c. O L A: praem ἀθάνατον V

IV, 1. 13. θύσης c. O L: θύσεις V cf. A § 13 | 15. ὄ: ἄ O

2. 16. μολυβδίσιν em: μολυβδίσιν O, -έσιν V | αἰκίσασθε c. O: αἰκήσαι V | 17. εἰς θεόν c. V L: ἐν κ̄ω O cf. A § 14. — Cf. Act. Sarbelii, ed. Moesinger 1874 p. 9: *Iudex dicit: Suspendite eum et latera eius pectinibus dilacerate. Et cum pectinibus dilaceraretur, clamavit et dixit: Pro Christo, cuius lux invisibiliter in tenebris*

mentis meae orta est.

3. 18. ἄλσιν c. V coll L: ἄλατι O A | 19. τέταται O — Cf. Act. Sarbelii p. 10.

4. 21. ποίους θεοῖς c. O L A § 15: om V | 21 sq. τάχα — θῦσαι c. V coll L A: κελεύεις με θῦειν· τοῖς Αἰγυπτίων O | 22. ἰβιδι c. L: ἦβι V, ἦ ἦβη O, om A | 23. καὶ λίκω c. O L A: om V | 24. χθονίω c. O L A: ἐπιχθονίω V | Πλούτωνι: Πλάτωνι V

5. 25. ὄτι c. O L A: om V | 25 sq. ταῦτα — ὠφελήσει c. V A: ὄσα γὰρ ἂν λέγῃς, οὐδέν σε ὀνίγησι O cf. L |

θεοῦ τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου, ὃς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, τοῦ θεοῦ τῶν πνευμάτων, τοῦ βασιλέως παντὸς αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ, ὃς ἔχει πάσης σαρκὸς ἐξουσίαν. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Τί γάρ σε κωλύει, κάκεινον, εἴπερ
 5 ἐστὶν θεός, σέβειν καὶ τούτους, οὓς κοινῇ πάντες ὁμολογοῦμεν; Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἡ φυσικὴ διάγνωσις, ὅταν ᾗ καθαρά, οὐ συγκρίνει τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος, τῷ φωτὶ τὸ σκότος, τῷ γλυκεῖ τὸ πικρὸν· τοῖς γὰρ ταῦτα μὴ διακρίνουσι ἐπήρτηται τὸ οὐαί. Τίς γὰρ συμφώνησις Χριστῶ πρὸς Βελλίαν, ἢ τίς μερὶς πιστῶ μετὰ ἀπίστων;
 10 τίς δὲ συγκατάθεσις ναῶ θεοῦ καὶ εἰδώλοις;

V. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἀπλώσαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας πλήσατε πυρός. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὔτε πῦρ τὸ καυστικὸν οὔτε θηρίων ὀδόντες οὔτε σκορπισμὸς ὀστέων, οὐ συγκοπαὶ μελῶν οὔτε ἀλεσμοὶ ὄλου τοῦ σώματος, οὐχ αἱ τοῦ διαβόλου κολάσεις μεταστήσουσίν με τῆς
 15 πρὸς θεὸν ἀγάπης. 2. Τραϊανὸς εἶπεν· Πάπυρον ἐλαίῳ βάψαντες καὶ ἄψαντες τὰς πλευράς αὐτοῦ φλέξατε. Ἰγνάτιος εἶπεν· Δοκεῖς μοι, βασιλεῦ, ἀγνοεῖν, ὅτι θεὸς ἐν ἐμοὶ ζῶν ἐστίν, ὃς καὶ δύναμιν ἐπιχορηγεῖ μοι καὶ στερροποιεῖ τὴν ψυχὴν μου· οὔτε γὰρ ἂν οἶός τε ἤμην φέρειν σου τὰς βασάνους. 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Σιδήριος
 20 ἔτάχα τίς εἶ καὶ ἀπεσκληκῶς· ἢ γὰρ ἂν ἐνεδίδους λοιπὸν, τοῖς μῶλωψιν ἀλγυνόμενος, θῦσαι τοῖς θεοῖς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὐχ ὡς μὴ αἰσθανόμενος, βασιλεῦ, τῶν βασάνων φέρω καὶ καρτερῶ ταῦτα, ἀλλ' ὡς τῆς πρὸς θεὸν εὐνοίας ἐλπίδι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπικουφιζούσης μου τὰς ὀδύνας· οὔτε γὰρ πῦρ φλέγον οὔτε
 25 ὕδωρ ἐπικλύζον σβέσαι ποτὲ δυνήσεται τὴν πρὸς θεὸν μου ἀγάπην. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐνέγκαντες πῦρ καὶ ἀπλώσαντες εἰς τὸ ἔδαφος

26. ὅτι c. O L coll A: om V | τοῦ om O | 1. γῆν c. V L A: add καὶ O | 2. τοῦ θεοῦ em: τὸν θεὸν V O | τῶν: τὸν V | 3. τοῦ βασ. c. V: καὶ βασιλέα O — ὃς ἐποίησεν κτλ.] Ps. 145, 6. Act. 4, 24; 14, 15. — τ. θεοῦ τ. πν.] Num. 16, 22: 17, 16. — ἔχει π. σ. ἐξουσίαν] Dan. 12, 5 II.

6. 5. θεός c. O A § 16 Eus.: θεὸν V L | 7. ψεῦδος . . σκότος c. V: add οὐδὲ . . οὐδὲ O, et . . et L A |

τὸ γλυκεῖ V | τῷ πικρῷ O | 9. Χριστῶ c. V L: χυῖ O A | 9 sq. ἀπίστων . . . καὶ εἰδώλοις c. V: ἀπίστον . . . μετὰ εἰδώλων O L A cf. II Cor. 6, 15. 16. — τί γάρ κωλύει κτλ.] Cf. Eus. H. E. VII c. 11, 9, ubi Aemilianus praefectus paene eadem dicit Dionysio Alexandrino.

V, 1. 11 τὰς om V | πλήσατε c. V: πληρώσατε αὐτὰς O cf. L A § 18 | 12. τὸ om O | 13. σκορπισμὸς c. V L:

sacrificio, non deficio a Deo uno et solo, *qui fecit caelum et terram, mare et omnia, quae in iis sunt, a Deo spirituum, a rege omnium sensibilibum et intellegibilibum, qui omnis carnis habet potestatem.* 6. Traianus dixit: Quidnam te impedit, quominus et illum, si quidem est Deus, colas et hos, quos 5 communiter omnes confitemur? Ignatius dixit: Naturale iudicium si fuerit mundum, non confundit veritati mendacium, luci tenebras, dulci amarum. Qui enim haec non discernunt, iis dictum est vae. *Quae enim conventio Christo ad Belial aut quae pars fidei cum infidelibus? Qui autem consensus templo 10 Dei cum idolis?*

V. Traianus dixit: Expandite manus eius et replete eas igne. Ignatius dixit: Neque ignis ardens neque bestiarum dentes neque disiunctio ossium, non concisiones membrorum nec totius corporis contusiones, non diaboli tormenta separabunt 15 me a Dei caritate. 2. Traianus dixit: Papyrus in oleo intingite et incendentes latera eius adurite. Ignatius dixit: Videris mihi, rex, ignorare Deum in me esse viventem, qui et virtutem praestat mihi et confortat animam meam; neque enim tormenta tua possem sustinere. 3. Traianus dixit: Videris fer- 20 reus et exsiccatus esse; certe enim cederes vibicibus dolentibus, ut sacrificares diis. Ignatius dixit: Non velut tormenta non sentiens, rex, haec fero et tolero, sed tanquam Dei dilectione spe futurorum bonorum dolores meos allevante; neque enim ignis ardens neque aqua redundans unquam extinguere potest 25 meum in Deum amorem. 4. Traianus dixit: Afferentes ignem et exspergentes carbones in pavimento Ignatium super eos sta-

-μοι O cf. Ign. Rom. 5, 3 | οὐ σὺν
μελῶν om O | 14 sq. μεταστήσουσιν
— θεὸν c. V coll A: πείσωσιν ἀποστή-
ναί με ἀπὸ τῆς εἰς θεὸν O cf. 2, 6.
2. 16. ἄπαντες c. V L A: μαλά-
ξαντες ἐξάπαντες O | 17. θεός . . ζῶν
c. O coll L A: ὁ θεός V | 18. μοι . .
μον h. l. c. O coll L A: a. ἐπιχορηγεῖ
et τ. ψυχὴν V | στεροποιεῖ c. O coll
L A: στεροῶν ποιεῖ V

3. 19. σιδήριος V, -ροῦς O | 20.
ἐνεδίδως O | 21. μώλοψιν V | θῦσαι:
καὶ ἔθυσε O | 22. βασιλεῦ c. V L: om
O A § 19 | 22 sq. κ. καρτ. ταῦτα c. V:
ταῦτας κ. καρτερῶ O | 23. ὡς om O |
τῆς πρ. θ. εὐνοίας: p. ἀγαθῶν O |
μελλόντων c. O L A: om V | 24.
καταφλέγον O | οὔτε sec c. V L coll
A: οὐχ O | 25. μον c. O I: A: om V

τὴν ἀνθρακιάν, στήσατε ἐπ' αὐτὴν τὸν Ἰγνάτιον, ἵνα κὰν οὕτως
 πεισθῆις εἴξει μοι καὶ θύσει τοῖς θεοῖς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Τὸ καυ-
 στικὸν τοῦ πυρός σου εἰς ὑπόμνησίν με ἄγει ἐκείνου τοῦ πυρός
 καὶ αἰωνίου καὶ ἀσβέστου, καίτοι πρόσκαιρον ὄν. 5. Τραϊανὸς
 5 εἶπεν· Οἶμαι γοητεῖαν εἶναι τὸ καταφρονεῖν τῶν βασάνων· ἢ γὰρ
 ἂν εἴξας ἡμῖν τοσαῦτα παρ' ἡμῶν αἰκισθῆις. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οἱ δαι-
 μονας ἀποστρεφόμενοι ὡς ἀποστάτας θεοῦ καὶ εἶδωλα βδελυσσόμενοι
 πῶς ἂν εἶεν γόητες, εἰπέ μοι. Ὑμεῖς γὰρ μᾶλλον οἱ ταῦτα σε-
 βόμενοι τοῖς τοιούτοις λοιδορήμασιν ὑπόκεισθε· ἡμῖν δὲ νενομοθέ-
 10 τηται, φαρμάκους μὴ ἔαν ζῆν μηδὲ ἐπαιδοῦς μηδὲ κληδονιζομέ-
 νους, ἀλλὰ καὶ τῶν τὰ περίεργα πραττόντων τὰς βίβλους κατα-
 καλεῖν εἰώθαμεν ὡς ἐπιρρήτους. Οὐκοῦν οὐκ ἐγὼ γόης, ἀλλ' ὑμεῖς
 οἱ προσκυνοῦντες τοῖς δαίμοσιν. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Μὰ τοὺς
 θεοῦς, Ἰγνάτιε, ἀπέκαμον εἰς σέ καὶ λοιπὸν ἀπορῶ, ποίαις χρή-
 15 σομαι βασάνοις κατὰ σου πρὸς τὸ πείσαι σε εἴξαι τοῖς προστα-
 τομένοις. Ἰγνάτιος εἶπεν· Μὴ κάμνε, βασιλεῦ, ἀλλ' ἢ πυρὶ πα-
 ραδίδου ἢ ξίφει τέμνε ἢ βυθῷ ἐπίρριπτε ἢ θηρίοις ἐκδίδου, ἵνα
 πεισθῆης, ὅτι τούτων ἡμῖν οὐδὲν δεινὸν διὰ τὴν πρὸς θεὸν ἀγάπην.

VI. Τραϊανὸς εἶπεν· Τίνα ἐλπίδα ἐκδέχη, Ἰγνάτιε, τούτοις
 20 ἐναποθνήσκων, οἷς πάσχων ὑπομένεις, οὐκ ἔχω λέγειν. Ἰγνάτιος
 εἶπεν· Οἱ ἀγνοοῦντες τὸν ἐπὶ πάντων θεὸν καὶ τὸν κύριον ἡμῶν
 Ἰησοῦν Χριστὸν ἀγνοοῦσιν καὶ τὰ ἠτοιμασμένα τοῖς εὐσεβέσιν
 ἀγαθὰ. 2. Ὅθεν ἐνταῦθα μόνον λογίζονται τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν
 εἶναι ὡς καὶ τῶν ἀλόγων ζῶων· οὐδὲν δὲ πλέον μετὰ τὴν ἐνθένδε
 25 ἀπαλλαγὴν φαντάζονται. Ἡμεῖς δὲ οἱ γινώσκοντες τὴν εὐσέβειαν
 ἴσμεν, ὅτι μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν ἀναστάντες αἰῶδιον ζωὴν
 ἔξομεν ἐν Χριστῷ ἀνελλιπῆ καὶ ἀδιάδοχον, ἧς ἀπέδρα ὀδύνη καὶ
 λύπη καὶ στεναγμός. 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐγὼ καταλύσας ὑμῶν
 τὴν αἴρεσιν καὶ τὴν θρησκείαν διδάξω ὑμᾶς σωφρονεῖν καὶ μὴ
 30 διαμάχεσθαι τοῖς Ῥωμαίων δόγμασιν. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καὶ τίς

4. 1. κὰν c. O coll L A § 20: καὶ γοητείας ἐστὶ V | ἢ γὰρ c. V (ἦ): ἐπεὶ V | 2. πεισθῆις — θύσει c. O coll O | 6. εἴξας c. O (ἦξας, ut scribere solet): L A: πεισθῆ εἴξαι κ. θύσαι | 3 sq. εἴξες V | 9. λοιδορήμασιν c. O L A § 21: ληροδήμασιν V — κατακαλεῖν εἰώθαμεν] Cf. Act. 19, 19.
 5. 5. γ. εἶναι τὸ c. O coll L A: ἀπέκαμον O | 15. κατὰ σου c. O coll

tuite, ut vel sic convictus cedat mihi et diis sacrificet. Ignatius dixit: Flamma ignis tui, quamquam temporalis est, in memoriam mihi vocat illum ignem et aeternum et inexstinguibilem. 5. Traianus dixit: Maleficii esse arbitror contemnere tormenta; certe enim cessisses nobis tanta per nos passus. Ignatius dixit: Qui daemones aversantur tanquam apostatas Dei et idola detestantur, quomodo sint malefici, dic mihi. Nam vos potius, qui haec colitis, talibus conviciis subiacetis; nobis autem praeceptum est, ne maleficos vivere sinamus neque incantatores neque augures, sed et illorum, qui novis rebus student, 10 libros comburere consuevimus tanquam interdictos. Itaque non ego maleficus, sed vos, qui daemones adoratis. 6. Traianus dixit: Per deos, Ignati, operam in te perdidisti et nunc haereo, quibus utar tormentis adversus te, ut tibi persuadeam cedere praeceptis. Ignatius dixit: Noli laborare, rex, sed aut igni me 15 trade aut gladio concide aut in profundum demitte aut bestiis proice, ut cognoscas, nihil horum nos timere propter amorem Dei.

VI. Traianus dixit: Quam spem exspectes, Ignati, per ea moriens, quae patiens sustines, non habeo dicere. Ignatius 20 dixit: Qui *Deum* ignorant, *qui est super omnia*, et Dominum nostrum Iesum Christum, ignorant et bona, quae parata sunt piis. 2. Quamobrem hic tantum substantiam suam esse putant sicut et animalium brutorum; nihil autem amplius esse post exitum huius vitae somniant. Nos autem, qui cognoscimus pietatem, scimus, post exitum huius vitae resurgentes nos sempiternam vitam habituros esse in Christo non deficientem neque vicissitudini subiacentem, a qua discessit dolor et tristitia et gemitus. 3. Traianus dixit: Ego destruam vestram haeresim et cultum et docebo vos prudentes esse neque pugnare adversus 30 Romanorum dogmata. Ignatius dixit: Et quis, o rex, potest

L A § 22: om V 15 sq. προστα- τομένοις: add σοι V 17. ἔκριπτε O 18. πρὸς θεόν: εἰς τὸν θεὸν ἡμῶν O VI, 1. 21. τὸν ἐπὶ — καὶ τὸν c. O L: τὸν θεὸν τὸν ἐπὶ πάντων V 22. τ. ἐσσεβέσιν c. O L A: om V — τὸν	ἐπὶ π. θεόν] Eph. 4, 6. 2. 23. μόνον h. l. c. O: p. εἶναι V 24. πλέον c. V: κρεῖττον O A, om plura L 3. 29. κ. τ. θρησκείαν c. O A: om
--	--

δύναται, βασιλεῦ, θεοῦ οἰκοδομὴν καταλύσαι; Κἄν γὰρ ἐπιχειρήσῃ
 τις, οὐδὲν αὐτῷ πλέον ὑπάρχει ἢ τὸ θεομάχον εἶναι. 4. Ὁ γὰρ
 Χριστιανισμὸς οὐ μόνον οὐ καταλυθήσεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,
 ἀλλ' ὅσημέραι δυνάμει Χριστοῦ εἰς αὐξήσιν ἐπιδώσει καὶ μέγεθος,
 5 κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων προκοπὴν λαμπρότητος ὁμοῦ
 καὶ σεμνότητος ἐκλάμπων μαρμαρυγᾶς. Πλησθήσεται γὰρ ἡ σύμ-
 πασα ἡ γῆ τοῦ γνῶναι τὸν κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι
 θαλάσσας. 5. Οὐ καλῶς δέ, βασιλεῦ, αἴρεσιν ἀποκαλεῖς τὸν Χρι-
 στιανισμὸν· πολὺ γὰρ αἴρεσις Χριστιανισμοῦ κεχώρισται. Χριστια-
 10 νισμὸς γὰρ τοῦ ὄντως ὄντος θεοῦ ἐπίγνωσις ἐστίν καὶ τοῦ μονο-
 γενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας αὐτοῦ καὶ μνή-
 σεως, συνεπομένων καὶ τῶν τῆς πολιτείας καλῶν τῇ ἀδιαφεύστῳ
 θρησκείᾳ. 6. Τίνας δὲ ἡμῶν ἔγνωσ στάσιν καὶ πόλεμον ἀγαπῶν-
 τας, οὐχὶ δὲ ὑποτασσομένους ἄρχουσιν, ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἡ ὑποταγή,
 15 ὁμοροοῦντας εἰρηρικῶς ἐν τοῖς φιλικαῖς, ἀποτινύοντας πᾶσι τὰς
 ὀφειλάς, τοῖς τὸν φόβον τὸν φόβον, τοῖς τὸν φόβον τὸν φόβον, τοῖς
 τὸ τέλος τὸ τέλος, τοῖς τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν, σπεύδοντας μηδεὶ
 μηδὲν ὀφείλειν ἢ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. 7. Δεδιδάγμεθα γὰρ παρὰ
 τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μὴ μόνον τὸν πλησίον ἀγαπᾶν,
 20 ἀλλὰ καὶ τὸν ἐχθρὸν εὐποιεῖν καὶ εὐεργετεῖν τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς
 καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπιτρεαζόντων ἡμᾶς καὶ διωκόντων. 8. Τί
 δέ σοι προσέκρουσε τὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ κήρυγμα, ἐξότου ἤρξατο,
 εἶπέ. Ἄρα μή τι νεώτερον συμβέβηκεν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν;
 Οὐχὶ δὲ ἡ πολυαρχία εἰς μοναρχίαν μετέπεσεν, καὶ Αὐγουστος
 25 ὁ σὸς πρόγονος, ἐφ' οὗ ὁ ἡμέτερος σωτὴρ ἐτέχθη ἐκ παρθένου
 καὶ ἐγένετο ὁ πρῶτον θεὸς λόγος ὢν ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, μονον-

V, plura L | 1. ἐπιχειρῆ O | 2. πλέ-
 ον αὐτῷ ὑπάρξει O

4. 3. τῶν om O | 4. ἐπιδώσει om
 O | 5. κατὰ τὸ αὐτὸ O | προκο-
 πὴν: -κόψει O | 6. ἐκλάμπων c. O:
 -πουσα V | 7. ἡ om O — πλησθήσεται
 κτλ.] Ies. 11, 9.

5. 8. δέ c. O A § 23: γὰρ V |
 10. γὰρ c. V coll A: δέ O | ὄν-
 τως h. l. c. Z: p. ὄντος V, om O |
 11 sq. οἰκονομίας . . μνήσεως c. O A:
 ἐπιδημίας . . Μωϋσέως | V L | 12. συν-

επομένων em D: -νω V, ἐπομένω O |
 τῶν τῆς: τῆς τῶν V — ὄντως ὄντος
 θεοῦ ἐπίγν.] Cf. Clem. Al. Protrept.
 § 23 ed. Potter p. 19 sq. — μνήσεως
 κτλ.] Hollenberg codice O non cog-
 nito (Stud. u. Kritiken 1881 p. 311 sq.)
 coniectavit: τῶν μυστηρίων καὶ τῶν
 τῆς πολιτείας καλῶν συνεπομένων τῇ
 ἀδιαφεύστῳ θρησκείᾳ ἡμῶν.

6. 13 sq. τίνας . . ἀγαπῶντας c. O:
 τίνα . . ἀγαπᾶν V cf. L A § 24 | 14.
 δέ: καὶ O | ἐν om V | 15. ὁμοροοῦν-

Dei domum destruere? Nam etiamsi quis agressus fuerit, nihil ei superest quam adversus Deum pugnare. 4. Christianismus enim non solum non destruetur ab hominibus, sed cotidie virtute Christi augebitur ac crescet, in iisdem et similiter progressum habens splendoris simul et maiestatis effulgurans radios. ⁵ *Replebitur enim universa terra scientia Domini, sicut aqua multa operit maria.* 5. Non recte autem, rex, haeresim vocas Christianismus; nam multum haeresis a Christianismo distat. Christianismus enim cognitio est Dei vere existentis et filii eius unigeniti eiusque secundum carnem dispensationis et consecra- ¹⁰ tionis nec non virtutum veram religionem sequentium. 6. Quos autem inter nos cognovisti seditioni ac bello studere, nec potius principibus subiectos esse, ubi non est periculosa subiectio, unanimes in pace et in amicitia, *reddentes omnibus debita, quibus tributum tributum, quibus timorem timorem, quibus* ¹⁵ *vectigal vectigal, quibus honorem honorem, festinantes nemini quidquam debere nisi invicem diligere?* 7. Docti enim sumus a Domino nostro Iesu Christo non solum *proximum diligere*, sed etiam *inimico* benefacere et *bene agere cum iis, qui oderunt nos, et orare pro iis, qui calumniantur et persequuntur* ²⁰ *nos.* 8. In quo autem praedicatio Christianismi te offenderit, ex quo esse coepit, dicito. Num aliquid novi accidit circa imperium Romanorum? Nonne regnum multorum ad unius deductum est principatum? Et Augustus proavus tuus, quo imperante salvator noster natus est ex virgine et factus est homo ²⁵ propter nos, qui pridem Deus verbum erat, solummodo non

τας em: -τες V O | ἐν τ. φιλικοῖς (φυλ. V) c. codd L (in amicitiiis): con φιλικῶς Hollenberg, ζῆν καὶ φιλικῶς Z | ἀποτιννόντες O (qui praem καὶ πᾶσι): ἀποτεινῶντας V | 16. τοῖς quater c. V: τῶ O L A cf. Rom. 13, 7 | 17. σπεύδοντες O | 18. ἢ c. V: εἰ μὴ O L cf. Rom. 13, 8. — ἐν οἷς ἀκίνδυνος ἢ ὑποστ.] Eadem verba leguntur Pseudoign. Antioch. 11, 2. Cf. Mart. Polyc. 10, 2. Const. ap. IV c. 13.

7. 19. τὸν πλησίον . . τ. ἐχθρὸν c.

V (τῶν ἐχθρῶν) L: τοὺς πλ. . . τοὺς ἐχθροὺς O A | 20. εἰποιεῖν καὶ c. V coll L: om O A | 20 sq. τ. μισοῦντας — εὐχέσθαι c. V coll A: καὶ τ. μισ. ἀγαπᾶν καὶ προσεύχεσθαι O cf. L — Cf. Matth. 5, 43. 44. Luc. 6, 27. 28. 8. 22. δὲ c. V: γὰρ O L | τοῦ om V | 23. εἰπέ: add μοι O | συν- ἐβη O | ἐπὶ — ἀρχὴν c. V: περὶ τ. ἀρχ. τῶν Ῥωμ. O | 24. ἡ πολυαρχία c. O coll L A: praem καὶ V | 25. προγῶν V | 26. ὧν: καὶ O | 1. ὄλοις

οὐχὶ αἰῶνα ὅλον ἐβασίλευσεν, πεντήκοντα ὅλους ἐνιαυτοὺς καὶ ἐπτὰ πρὸς μηνὶν ἄλλοις κρατήσας τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ μοναρχήσας ὡς οὐδεὶς ἕτερος τῶν πρὸ αὐτοῦ; Οὐ πᾶν φύλον αὐτῷ ὑπετάγη, καὶ ἢ πρότερον ἀμιξία τῶν ἐθνῶν καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους
 5 μῖσος διελύθη ἐκ τῆς τοῦ σωτήρος ἡμῶν ἐπιδημίας;

VII. Ἡ σύγκλητος εἶπεν· Naί, ταῦτα οὕτως ἔχει, ὡς εἶπας, Ἰγνάτιε· ἀλλὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν, ὅτι τὴν περὶ τοὺς θεοὺς θρησκείαν κατέλυσεν. 2. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ὡ λαμπρὰ γερουσία, ὡσπερ τὰ ἀλογώτερα τῶν ἐθνῶν καθυπέταξε τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ,
 10 ἦν οἱ ἡμέτεροι λόγοι σιδηρᾶν ξάβδον ἀποκαλοῦσιν, οὕτως καὶ τὰ τυραννικὰ τῆς πονηρίας ἐξ ἀνθρώπων ἀπήλασε πνεύματα, ἓνα καὶ μόνον καταγγείλας τὸν ἐπὶ πάντων θεόν. 3. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς πικρᾶς αὐτῶν δουλείας ἀπήλλαξεν, αἰμοβόρων καὶ ἀνίλων ὄντων αὐτῶν. Οὐ τῷ θανάτῳ τῶν φιλτάτων ὑμῶν ἐνε-
 15 τρυφῶσαν; Οὐκ ἐμφυλίοις πολέμοις ὑμᾶς ἐμίαινον; Οὐκ ἀσχημονεῖν ὑμᾶς ἠνάγκαζον γυμνοὺς θεατρίζοντες καὶ τὰς γυναῖκας ὑμῶν γυμνάς ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ πομπεύοντες, αἵμασι κοινοῦντες τὴν γῆν καὶ τὸν καθαρὸν ἀέρα ἀκαθαρσίαις θολοῦντες; 4. Ἐρωτήσατε Σκύθας, εἰ μὴ τῇ Ἀρτέμιδι ἀνθρώπους ἔθυσον· πάντως γὰρ
 20 ὑμεῖς ἀρνεῖσθε αἰσχυρόμενοι τὴν τῷ Κρόνῳ σφαττομένην παρθένον. Καὶ Ἕλληνες ἐγκραυῶνται ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἀνθρωποθυσίαις, παρὰ βαρβάρων τὸ τοιοῦτον παραλαβόντες κακόν. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Νῆ τοὺς θεοὺς, Ἰγνάτιε, ἐκπλήττομαί σου τῆς πολυμαθείας, εἰ καὶ μὴ ἐπαινῶ τῆς θρησκείας. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καὶ
 25 τί κατέγνωσ τῆς θρησκείας ἡμῶν τῆς θείας; Τραϊανὸς εἶπεν· Ὅτι τὸν δεσπότην ἥλιον οὐ προσκυνεῖτε οὔτε τὸν οὐρανὸν οὔτε τὴν ἱερὰν σελήνην τὴν παντρόφον. 6. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καὶ τίς ἂν ἔλοιτο, βασιλεῦ, προσκυνεῖν τὸν ἥλιον, τὸν ἐν σχήματι ὄντα, τὸν αἰσθήσει ὑποπίπτοντα, τὸν ἀποβάλλοντα τὴν θέρμην καὶ

ἐνιαυτοῖς V | 2. τῶν om O | 4. προ-
 τέρα O | 4 sq. τὸ — μῖσος c. V coll
 L A: τὸ πρότερον πρ. ἀλλ. αὐτῶν
 μῖσος O — Cf. Melito apud Eus. H.
 E. IV c. 26. Annos LVII habes, si
 inde a triumphatu secundo a. 43
 ante Christum computas. — πρὸς
 μηνῖν] Menses eodem modo annis ad-
 numerantur ab Evagrio H. E. III

c. 29. 44; IV c. 9. 41; V c. 23.

VII, 1. 6. εἶπας: φῆς O

2. 9. ὑπέταξε O | 11. τυραννικὰ —
 ἀπήλασε c. O L coll A § 26: πονηρὰ
 ἀπὸ τῶν ἀνθρ. ἐξήλασε V — σιδ.
 ξάβδον] Ps. 2, 9. — ἓνα κτλ.] Eph.
 4, 6.

3. 14 sq. ἐνετρυφῶσαν c. codd: ἐνε-
 τρύφησαν D Z | 17. πομπεύοντας

totum saeculum regnavit, quinquaginta totos annos et septem ac plures menses tenens Romanorum imperium et monarchiam sicut nullus alius inter eos, qui ante eum erant? Nonne omnes gentes subditae erant et alienatio gentium prior et odium, quod inter ipsas habebant, dissolutum est ex salvatoris nostri adventu? ⁵

VII. Senatus dixit: Utique haec ita se habent, sicut dixisti, Ignati; sed hoc indignamur, quod deorum cultum ille dissolvit. 2. Ignatius dixit: O amplissimum consilium, sicut irrationabiliores gentium Romanorum imperio subiecit, quod sermones nostri *virgam ferream* vocant, ita et tyrannicos nequitiae ¹⁰ spiritus ab hominibus abegit, *unum* et solum *Deum* praedicans, *qui est super omnia*. 3. Neque hoc solum, sed etiam amarum eorum servitium amovit, qui fuerant sanguine vescentes et immisericordes. Nonne de morte eorum, qui vobis erant amicissimi, gavisus sunt? Nonne bellis intestinis vos contaminabant? ¹⁵ Nonne ad turpia vos delabi cogebant nudos spectandos proponentes et feminas vestras nudas sicut in captivitate ostentantes, sanguinibus terram maculantes et aerem purum immunditiis polluentes? 4. Interrogate Scythas, an non Dianae homines immolaverint? Omnino enim vos negatis erubescentes Saturno ²⁰ mactatam esse virginem. Graeci quoque se hoc modo homines gloriantur immolare, a barbaris huiusmodi malum accipientes. 5. Traianus dixit: Per deos, Ignati, stupeo eruditione tua, etiamsi religionem non laudo. Ignatius dixit: Et quamobrem reprehendisti cultum nostrum divinum? Traianus dixit: Quia ²⁵ dominum solem non adoratis neque caelum neque sacram lunam omnia nutrientem. 6. Ignatius dixit: Et quis velit, rex, adorare solem mutationi obnoxium, qui in sensus cadit, qui amittit calorem et amissum rursus ex igne accipit, qui defectus

<p>V κοινοῦντες: κννοῦντες O — ἐνε- τρηφῶσαν] i. e. ἐνετρώφων, cf. Ps. 5, 10 et Rom. 3, 13: ἐδολιοῦσαν. Winer, <i>Grammatik d. N. T.</i> ed. VII 1867 § 13 p. 74. Buttman, <i>Neu- testam. Grammatik</i> 1859 p. 37.</p>	<p>θυσίας V 5. 23. Ἰγν. ἐκπλ. σου c. O L coll A § 27: ἐκπλ. σε, Ἰγνάτιε V 24. καὶ sec om O 25. τ. θείας c. V L: om O A 26. οὔτε sec c. O L coll A: οὐ V 6. 28. ἔλοιτο: ἔλυτο V τὸν pr om O 29. αἰσθήσει c. O coll L: praem ἐν V τ. ἀποβ. τ. θέρμην c. O:</p>
---	---

πάλιν ἐκ πυρὸς ἀναλαμβάνοντα τὴν ἀποβληθεῖσαν θερμότητα, τὸν ἐκλείψεις ὑπομένοντα, τὸν μὴ δυνάμενόν ποτε ἀμείψαι τὴν ἑαυτοῦ τάξιν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐπιτάττοντος αὐτῷ τελεῖν τὸν δρόμον; 7. Οὐρανὸς δὲ πῶς προσκυνητός, ὁ νέφεσι καλυπτόμενος, ὃν ὡσεὶ
 5 *δέριον ἐξέτεινεν ὁ δημιουργὸς καὶ ὡς καμάραν ἔπηξεν καὶ ὡς κύβον ἠῶρασεν, τὴν δὲ σελήνην αὐξοῦσαν καὶ μειομένην καὶ φθίνουσαν καὶ πάθεισιν ὑποκειμένην;* 8. Ἄλλ' ὅτι λαμπρὸν τὸ φῶς ἔχουσιν, διὰ τοῦτο προσκυνεῖσθαι ὀφείλουσιν, οὐ πάντως ἀληθῆς ὁ λόγος. *Εἰς φαῦσιν γὰρ ἀνθρώποις, ἀλλ' οὐκ εἰς προσκύνησιν*
 10 *ἐδόθησαν· πεπαίνειν καὶ θερμαίνειν τοὺς καρποὺς προσετάχθησαν, λαμπρύνειν τὴν ἡμέραν καὶ φωτίζειν τὴν νύκτα. Καὶ οἱ ἀστέρες δὲ τοῦ οὐρανοῦ εἰς σημεῖα ἐτάχθησαν καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς τροπὰς καὶ εἰς παραμυθίαν τῶν τὴν θάλασσαν πλεόντων.* 9. Οὐδὲν δὲ τούτων προσκυνητόν, οὐχ ὕδωρ, ὃν Ποσειδῶνα κα-
 15 *λεῖτε, οὐ πῦρ, ὃν Ἡφαιστον λέγετε, οὐκ ἀέρα, ὃν Ἥραν ὀνομάζετε, οὐ γῆν, ἣν Δήμητρα καλεῖτε, οὐ καρπούς· ταῦτα γὰρ πάντα κἄν ἤ πρὸς σύστασιν ἡμετέραν, ἀλλ' ὅμως φθαρτὰ εἰσι καὶ ἄψυχα.*

VIII. Τραϊανὸς εἶπεν· Οὐ καλῶς ἔλεγον ἐν ἀρχαῖς, ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀναστατώσας τὴν ἀνατολὴν μὴ σέβεσθαι τοὺς θεοὺς; Ἰγνάτιος
 20 *εἶπεν· Καὶ ἀγανακτεῖς, ὦ βασιλεῦ, ὅτι τὰ μὴ ὄντα προσκυνητὰ παραινοῦμεν μὴ σέβειν, ἀλλὰ τὸν θεὸν τὸν ἀληθινόν, τὸν ζῶντα, τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τὸν μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ πνεῦμα· μόνη γὰρ αὕτη ἀληθῆς θρησκεία κρατοῦσα καὶ ὁμολογουμένη, θείους τε καὶ πνευματικοῖς δόγμασιν ἀβρυνομένη.* 2. Ἡ
 25 *δὲ καθ' ὑμᾶς διδασκαλία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἄθεος πολυθεία, εὐανάτρεπτος, ἄστατος, τῆδε κακεῖσε περιφερομένη, ἐπ' οὐδεμιᾶ βεβαιώσει ἐστηκυῖα· ἢ γὰρ ἀνεξέλεγκτος παιδεία πλανᾶται· πῶς γὰρ οὐκ ἔστι παντοίων λόγων ψευδῶν πεπληρωμένη, ποτὲ μὲν λέγουσα,*

καὶ ὑποβάλλοντα V | 2. ἐκλείψεις ὑπομ. c. O coll L: ἐκλείπει οὐ πομ. μένοντα V | ποτε ἀμείψαι c. V L: ἀνῶσαι ποτὲ O, om plura A | 3. ἐπιτάττοντος . . τ. τ. δρ. c. O L: ἐπιτάξαντος . . τ. δρόμον τελεῖν V
 7. 5. ὡσεὶ: ὡς O | 6. τὴν δὲ c. O L: ἢ V | 6 sq. κ. φθίνουσαν c. O L (et sicut consumptibilem): om V — ὡσεὶ κτλ.] Ps. 103, 2.

8. 7. λαμπρὸν: p. ἔχουσιν O | 8. ἔχουσιν: con ἔχοντες Hollenberg l. c. | 11. νύκτα: add οὐχὶ δὲ καὶ προσκυνεῖσθαι O | 12. δὲ c. O A: om V L | κ. εἰς καιροὺς om O | 13. εἰς παραμυθίαν c. O L A: παραμυθίαν (p. πλεόντων) V — εἰς φαῦσιν κτλ.] Gen. 1, 15. Cf. Ps. 135, 8. 9. Attamen auctor fortasse haec non ex S. Scriptura ipsa hausit, sed ex Constitutio-

patitur, qui nunquam potest mutare suum ordinem praeter eius sententiam, qui ei imperat explere cursum? 7. Caelum autem quomodo licet adorare, quod nubibus operitur, quod *sicut pellem extendebat* opifex et sicut cameram confixit et sicut cubum collocavit, lunam autem crescentem et minuentem et deficientem⁵ et passionibus subiacentem? 8. Sin autem dicis, quia splendidam lucem habent, propterea eos adorandos esse, omnino non verus est sermo. *Ut luceant* enim hominibus, dati sunt, non ut adorentur; maturare ac calefacere fructus iussi sunt, splendidum reddere diem et illuminare noctem. Et stella caeli *in*¹⁰ *signa* ordinatae sunt *et in tempora* et in solstitia et ad consolationem in mari navigantium. 9. Nihil autem horum adorandum est, non aqua, quam Neptunum vocatis, non ignis, quem Vulcanum dicitis, non aer, quam Iunonem appellatis, non terra, quam Proserpinam vocatis, non fructus; haec enim omnia quam-¹⁵ quam ad nostrum usum sunt, attamen corruptibilia sunt et exanima.

VIII. Traianus dixit: Nonne recte dixi in initio, te esse, qui Orientem concitasti, ne coleret deos? Ignatius dixit: Et indignaris, o rex, quod exhortamur, ne ea colant, quae non sunt ado-²⁰ randa, sed Deum verum vivum, factorem caeli et terrae, et filium eius unigenitum et sanctum eius spiritum; haec enim est sola vera religio victrix et omnium consensu probata, divinis dogmatibus ornata et spiritualibus. 2. Vestra autem Hellenismi doctrina Deum non habet, quamquam multos deos colitis, faci-²⁵ lis est ad destruendum, instabilis, huc illucque agitata, in nulla firmitate consistens; nam *disciplina non probata errat*. Quomodo enim non est omni falsiloquio repleta, nunc dicens, duo-

nibus apostolorum V c. 12, ubi habes verba *εἰς φαῦσιν — ἐδόθησαν. — εἰς σημεῖα κτλ.*] Gen. 1, 14. Ps. 103, 19.

9. 14. οὐδὲν δὲ c. O coll L A: ἀλλ' οὐδὲν V | 15 δν . . λέγετε c. V: δ . . καλεῖτε O | 15 sq. οὐκ — ὀνομάζετε om O | 16. Δήμητραν O V | 17. κἄν — ἀλλ' c. V A: εἰς ἀπόλασιν ἡμετέραν γεγένηται O L

VIII, 1. 18. οὐ — ἀρχαῖς c. V: οὐκ

ἄρα καλῶς εἴρηκα ἐξ ἀρχῆς O | 22. καὶ p. γῆς c. O L A § 28: om V | ἀντοῦ c. V: om O A | μ. γ. αὐτῆ c. O coll A: αὐτῆ γὰρ μόνη V | 23 sq. κ. ὀμολογουμένη c. V coll A: ἐφ' οἷς ἂν ὀμολογοῦμεν O L

2. 26. ἄστατος c. O coll L A: ἀστάτως V | τῆδε κακεῖσε c. O coll A: om V | 28. πεπληρωμένη c. O L:

δώδεκα εἶναι τοὺς καθόλου τοῦ κόσμου θεούς, πάλιν δὲ πλείονας ὑπειληφύια; 3. Τραϊανὸς εἶπεν· Οὐκ ἔτι σου φέρω τὴν ἀλαζονίαν· δεινῶς γὰρ ἡμῶν κατακερτομεῖς, στωμυλία λόγων νικᾶν ἡμᾶς θέλων. Θῦσον οὖν· ἀρκεῖ γάρ σοι, ὅσα κατερρηγόρευσας ἡμῶν.
 5 Εἰ δὲ μή γε, πάλιν σε αἰκισάμενος ὕστερον θηρίοις σε παραδώσω.
 4. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἔως πότε ἀπειλεῖς καὶ οὐ ποιεῖς, ἃ ἐπαγγέλλῃ; Ἐγὼ γὰρ Χριστιανὸς εἰμι καὶ οὐ θύω πονηροῖς δαίμοσιν, ἀλλὰ προσκυνῶ τὸν ἀληθινὸν θεὸν τὸν πατέρα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν φωτίσαντά με φῶς γνώσεως, τὸν ἀνοίξαντά μου τοὺς
 10 ὀφθαλμοὺς εἰς κατανόησιν τῶν θαυμασίων αὐτοῦ· αὐτὸν γὰρ τιμῶ καὶ σέβω· αὐτὸς γὰρ θεὸς ἐστὶ καὶ κύριος βασιλεὺς, ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης.

IX. Τραϊανὸς εἶπεν· Κραβατοपुरίαις σε ἀναιρῶ, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Καλόν, ὦ βασιλεῦ, ἢ ἐκ κακῶν με-
 15 τάνοια, ἢ δὲ ἐξ ἀγαθῶν ὑπόδικός ἐστιν· ἐπὶ τὰ κρείττω γὰρ τρέχειν ἡμᾶς χρῆ, οὐκ ἐπὶ τὰ χείρονα· εὐσεβείας δὲ ἄμεινον οὐδέν.
 2. Τραϊανὸς εἶπεν· Τὸν νῶτον αὐτοῦ τοῖς ὄνυξι καταξάνατε, λέγοντες αὐτῷ· πείσθητι τῷ αὐτοκράτορι καὶ θῦσον τοῖς θεοῖς κατὰ τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου. 3. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἐγὼ τὸ δόγμα
 20 τοῦ θεοῦ φοβοῦμαι τὸ λέγον· Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ, καὶ ὁ θυσιάζων θεοῖς ἑτέροις ἐξολοθρευθήσεται· συγκλήτου δὲ καὶ βασιλέως παρανομεῖν με κελεύόντων οὐκ ἀκούω· Οὐ λήψῃ γὰρ πρόσωπον δυνάστου, οἱ νόμοι διαγορεύουσιν, καὶ οὐκ ἔση μετὰ πολλῶν ἐπὶ κακία. 4. Τραϊανὸς εἶπεν· Ὁξος σὺν
 25 ἀλσι καταχέατε αὐτοῦ ταῖς πληγαῖς. Ἰγνάτιος εἶπεν· Πάντα τὰ ὑπὲρ τῆς τοῦ θεοῦ ὁμολογίας μοι γινόμενα ἴσθι μισθῶν εἶναι πρόξενα· οὐκ ἄξια γὰρ τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Φεῖσαι σε-
 αὐτοῦ λοιπόν, ἄνερ, καὶ εἶξον τοῖς προσταττομένοις σοι, ἐπεὶ χεί-

πεπλανημένη V, om A | 1. πάλιν δὲ c. V L A: ποτὲ δὲ καὶ O — ἀνεξέλεγκτος κτλ.] Prov. 10, 17.

3. 5. σε a. παραδώσω c. V L: om O A

4. 6. ἔως c. V (ἔω): μέχρι O | ποιεῖς c. V coll A § 29: πληροῖς O L | 9. με: μοι O | 10 sq. αὐτὸν — αὐτὸς c. V coll A: τοῦτον γ. σέβω

κ. τιμῶ· οὗτος O cf. L — ἀνοίξαντα κτλ.] Ps. 118, 18. — αὐτὸς θεὸς κτλ.] Ps. 99, 3. I Tim. 6, 15.

IX, 1. 13. ἀναιρῶ ἐὰν c. V A § 30: ἀνελῶ εἰ O L | 15. ἐστὶν om O | 16. χρῆ τρέχειν ἡμᾶς V | εὐσεβείας — οὐδέν c. O L A: om V — ἢ ἐκ κακ. μετάνοια] Cf. Mart. Polyc. 11, 1.

2. 17. τ. ὄνυξι h. l. c. O L A § 31:

decim esse mundi deos universos, iterum autem plures suspi-
cans? 3. Traianus dixit: Non amplius suffero tuam arrogan-
tiam; vehementer enim nobis insultas, eloquentia verborum nos
vincere volens. Sacrifica ergo; sufficit enim tibi, quidquid ad-
versus nos disputasti. Si autem nolueris, iterum te tormentis 5
afficiam et postea te bestiis tradam. 4. Ignatius dixit: Quous-
que minaris, nec vero exsequeris, quod promittis? Ego enim
Christianus sum et daemonibus malis non sacrifico, sed adoro
verum Deum patrem Domini Iesu Christi, qui me illuminavit
luce scientiae, qui *aperuit oculos meos ad intellegendum mira- 10*
bilia eius; hunc enim honoro et colo; nam *ipse Deus est et*
Dominus et rex, beatus et solus princeps.

IX. Traianus dixit: Lecto flammeo te cruciabo, nisi te
paenituerit. Ignatius dixit: Bona, o rex, paenitentia, quae a
malis recedit; quae autem a bonis, damnanda est. Ad meliora 15
enim oportet nos currere, non ad peiora; pietate autem melius
nihil est. 2. Traianus dixit: Dorsum eius unguis dilacerate,
dicentes ei: consenti imperatori et sacrifica diis secundum de-
cretum senatus. 3. Ignatius dixit: Ego decretum Dei timeo,
quod dicit: *Non erunt tibi dii alieni praeter me*, et qui sacri- 20
ficat diis alienis, exterminabitur; senatui autem et regi impie
me agere iubenti non oboedio: *Non enim accipies, leges aiunt,*
personam potentis, et non eris cum multis in malitia. 4. Traia-
nus dixit: Acetum cum sale fundite super vulnera eius. Ignatius
dixit: Omnia, quae propter Dei confessionem mihi accide- 25
rint, scito mercedem augere. *Non enim sunt condignae passio-
nes huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur.*
5. Traianus dixit: Parce tibi deinceps, homo, et acquiesce iis,

a. τ. νῶτον V | 17 sq. καταξ. λεγόν- Exod. 23, 2.
τες c. O L: καταξέσαντες λέγεται V
3. 22. καὶ c. O L A: om V | με 4. 25. ἄλατι O | καταχέετε . .
c. V coll A: om O L | ἀκούσω τῶν πληγῶν V | τὰ c. O L A
V | 23. νόμοι c. O L: θεῖοι νόμοι § 32: ταῦτα V | 26. μοι h. l. c. O A:
V, lex nostra A — οὐκ ἔσονται κτλ.] p. πάντα V | ἵσθι . . εἶναι c. V
Exod. 20, 3. — ὁ θουσιάζων κτλ.] Cf. coll L A: οἴσω ὡς O — οὐκ ἄξια
Deut. 6, 14; 7, 4; 8, 19. — οὐ λήψη κτλ.] Rom. 8, 18.
κτλ.] Sirach 4, 27 — οὐκ ἔση κτλ.] 5. 29 sq. ἐπεὶ — σου c. V L: ἵνα μὴ

ροσι χρήσομαι κατά σου βασάνοις. Ἰγνάτιος εἶπεν· *Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; Πέπεισμαι δέ, ἔτι οὔτε ζωὴ οὔτε θάνατος ἐκστήσάι με τῆς εὐσεβείας δυνή-*
5 *θήσεται, θαρρήσαντα τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ. 6. Τραϊανὸς εἶπεν· Οἶει νικῆσαί με τῇ καρτερίᾳ; Φιλόνικον γὰρ ζῶον ὁ ἄνθρωπος. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὐκ οἶομαι, ἀλλὰ πιστεύω, ὅτι ἐνίκησα καὶ νικήσω, ἵνα γνῶς, ὅπως μεταξὺ εὐσεβείας καὶ ἀσεβείας. 7. Τραϊανὸς εἶπεν· Λαβόντες αὐτὸν καὶ περιθέντες αὐτῷ σίδηρα καὶ τοὺς πό-*
10 *δας αὐτοῦ ἀσφαλίσάμενοι εἰς τὸ ξύλον, βάλετε αὐτὸν εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν καὶ μηδεὶς αὐτὸν ὅλως ἐπὶ τῆς εἰρκτικῆς ὁράτῳ· καὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἄρτον μὴ φαγέτω καὶ ὕδωρ μὴ πιέτω, ὅπως μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας θηρίοις βληθῆις οὕτως τοῦ ζῆν ὑπεξέλθῃ. 8. Ἡ σύγκλητος εἶπεν· Καὶ ἡμεῖς σύμφηφοι*
15 *τῆς κατὰ αὐτοῦ ἀποφάσεως γινόμεθα· πάντας γὰρ ἡμᾶς ἐνύβρισε μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μὴ εἶξας θῦσαι τοῖς θεοῖς, ἀλλ' εἶναι Χριστιανὸς διαβεβαιούμενος. 9. Ἰγνάτιος εἶπεν· Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς τῇ πολλῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι ἠξίωσέ με κοινωνὸν τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ*
20 *αὐτοῦ γενέσθαι καὶ μάρτυρα τῆς θεότητος αὐτοῦ ἀληθῆ καὶ πιστόν.*

X. Καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὁ Τραϊανὸς προσκαλεσάμενος τὴν σύγκλητον καὶ τὸν ἑπαρχον πρόεισιν ἐπὶ τὸ ἀμφιθέατρον, συνδραμόντος καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων· ἤκουσαν γάρ, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Συρίας μέλλει θηριομαχεῖν· καὶ προστάττει ὁ αὐτοκράτωρ

25 *τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον εἰσαχθῆναι. 2. Ὡς δὲ ἐθεάσατο αὐτόν, ἔφη πρὸς αὐτόν· Ἐγὼ θαυμάζω, ὅτι ζῆς μετὰ τοσαύτας αἰκίας καὶ τοσαύτην λιμόν· ἀλλὰ κἂν νῦν πείσθητί μοι, ὅπως καὶ τῶν προκειμένων κακῶν ἀπαλλαγῆς, καὶ ἡμᾶς τοῦ λοιποῦ φίλους ἔξεις. 3. Ἰγνάτιος εἶπεν· Ἐοικᾶς μοι μορφὴν μὲν ἔχειν ἀνθρώπου, τρό-*
30 *πους δὲ ἀλώπεκος σείοντος μὲν τῇ κέρκῳ, ἐπιβουλεύοντος δὲ τῇ*

χ. κ. σοῦ χρήσομαι O cf. A | 2. θεοῦ
 c. O L: Χριστοῦ V A cf. Rom. 8,
 35 | 4. δὲ c. O coll A: γὰρ V L cf.
 Rom. 8, 36 | ἀποστήσαι O | με: add
 ἀπὸ O | 4 sq. δυνήσεται θαρροῦν-
 τα O

6. 6 φιλόνικον O | 7. οἶομαι:
 οἶμαι O | πιστεύω c. O L A § 33:
 add τῷ θεῷ V | ἐνίκησα: praem καὶ O |
 8. γνῶς c. O L A: πεισθῆς V
 7. 9. καὶ p. σίδηρα om O | 10. ἐν τῷ
 ξύλῳ O | 12 sq. κ. ὕδωρ — ὅπως c. O

quae praecipuntur tibi, cum peioribus adversus te utar tormentis. Ignatius dixit: *Quis nos separabit a caritate Dei? Tribulatio an angustia an persecutio an fames an nuditas an periculum an gladius? Certus enim sum, quia neque vita neque mors separare me poterit a pietate confidentem in virtute Christi.* 6. Traianus dixit: Putasne te vincere me tolerantia? Nam vincendi amans animal est homo. Ignatius dixit: Non puto, sed confido, me vicisse et vincere, ut cognoscas, quantum intersit inter pietatem et impietatem. 7. Traianus dixit: Sumite eum et imponite ei vincula et pedibus eius ligno constrictis iacite eum in carcerem interiorum et nemo eum omnino videat in custodia; et tres dies et tres noctes ne panem edat neque aquam bibat, ut post tres dies bestiis traditus sic e vita exeat. 8. Senatus dixit: Et nos consentanei sumus huic adversus eum sententiae; omnes enim nos derisit cum imperatore, non consentiens sacrificare diis, sed Christianum se esse confirmans. 9. Ignatius dixit: Benedictus Deus et pater Domini nostri Iesu Christi, qui magna sua bonitate dignum me reddidit participem passionum Christi sui fieri et testem divinitatis eius verum et fidelem. 20

X. Et tertia die Traianus convocato senatu et praefecto progreditur in amphitheatrum, concurrente quoque populo Romanorum; audierunt enim episcopum Syriae cum bestiis pugnaturum esse; et mandat imperator, ut adducatur sanctus Ignatius. 2. At ubi vidit eum, dixit ei: Ego miror, quod vivis post tanta tormenta et tantam famem. Sed nunc saltem consenti mihi, ut et de imminentibus malis libereris, et nos deinceps amicos habebis. 3. Ignatius dixit: Videris mihi figuram quidem hominis habere, mores autem vulpis, quae blanditur

L A: ἵνα V | 13. ἡμέρας: add καὶ | 23. τῶν om V | 24. προστάττει c. O
 τρεῖς νύκτας O | βληθεῖς: παρα- | coll A: ἐκέλευσεν V L | 25. τὸν ἅγιον
 δοθεῖς O | 14. ὑπεξέλθοι O | Ἰγνάτιον εἰσαχθῆναι c. O L coll A:
 8. 15. γινώμεθα (p. σύμψηφοι) O | εἰσαχθ. αὐτὸν V — ἐπίσκοπος Συρίας]
 16. μετὰ: add καὶ O | μή: οὐκ | Cf. Ign. Rom. 2, 2.
 O | 17. διαβεβαιωσάμενος O | 2. 25. αὐτὸν c. V L: add ὁ
 9. 19. ἀγαθ. αὐτοῦ κατηξίωσε O | Τραϊανός O cf. A | 27. ἀλλὰ καὶ c.
 X, 1. 21. καὶ τῷ c. O A § 34: τῷ O L A: καὶ V
 δὲ V L | ὁ om V | 22. ὑπαρχον O | 3. 29 sq. τρόπον O | 30. ἀλωποῦ V

γνώμη, φιλανθρώπου ῥήματα πλαττόμενος και βουλευόμενος μη-
δὲν ὑγιές. 4. Ἄκουε γοῦν λοιπὸν μετὰ παρρησίας, ὡς οὐδεὶς μοι
λόγος ἐστὶν τοῦ θνητοῦ και ἐπικήρου βίου τούτου διὰ Ἰησοῦν, ὃν
ποθῶν ἄπειμι πρὸς αὐτόν· ἄρτος γάρ ἐστιν ἀθανασίας και πόμα
ζωῆς αἰωνίου· ὄλος αὐτοῦ εἰμι και πρὸς αὐτόν ἐκτέτακά μου τὴν
διάνοιαν, και ὑπερορῶ σου τὰ βασανιστήρια και τῆς δόξης σου
διαπτύω. 5. Τραϊανὸς εἶπεν· Ἐπειδὴ ἀλαζῶν ἐστὶ και ὑπερόπτης,
προσδήσαντες αὐτόν τῷ πάλῳ δύο λέοντας ἐπ' αὐτόν ἐάσατε, ὅπως
μηδὲ λείψανον αὐτοῦ ὑπολείπωνται. 6. Ὡς δὲ ἐάθη τὰ θηρία
10 ἐπ' αὐτόν, θεασάμενος αὐτὰ ὁ μακάριος ἔφη πρὸς τὸν δῆμον·
Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, οἱ τοῦδε τοῦ ἀγῶνος θεαταί, οὐ φαύλης ἔνεκά
τινος πράξεως ἢ μομφῆς ταῦτα πάσχω, ἀλλ' ἔνεκα εὐσεβείας·
σίτος γάρ εἰμι τοῦ θεοῦ και δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα
ἄρτος καθαρὸς γίνωμαι. 7. Ἀκούων δὲ ταῦτα ὁ Τραϊανὸς με-
15 γάλως ἐξεπλήττετο λέγων· Μεγάλη ἡ ὑπομονὴ τῶν εἰς Χριστὸν
ἐλπίζόντων· τίς γάρ Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων ὑπέμεινεν ἂν τοσαῦτα
παθεῖν ἔνεκα θεοῦ ἰδίου, οἷα οὗτος ὑπὲρ οὐ πεπίστευκε πάσχει;
8. Ἰγνάτιος εἶπεν· Οὐκ ἀνθρωπίνης δυνάμεώς ἐστὶ τὸ στέργειν τὰ
τοιαῦτα, προθυμίας δὲ μόνης και πίστεως ἐφελκομένης εἰς βοή-
20 θειαν Χριστόν. 9. Και ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ ἔδραμον πρὸς αὐ-
τόν οἱ λέοντες και ἐξ ἐκατέρων τῶν μερῶν προσπεσόντες ἀπέπνι-
ξαν αὐτόν μόνον, οὐκ ἔθιγον αὐτοῦ τῶν σαρκῶν, ἵνα τὸ λείψανον
αὐτοῦ ἦν φυλακτήριον τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἐν ἣ και Πέτρος ἐσταυ-
ρώθη και Παῦλος ἀπετμήθη τὴν κεφαλὴν και Ὀνήσιμος ἐτε-
25 λειώθη ἐν δόξῃ Χριστοῦ.

XI. Ὁ δὲ Τραϊανὸς ἐξαναστάς ἐν θαυμασμῷ ἦν ἐκπληττό-
μενος. 2. Ἦκει δὲ αὐτῷ και γράμματα παρὰ Πλινίου Σεκούνδου

4. 2. λοιπὸν c. O coll L A: om V | 3. ἐστὶν c. O: ἔσται V | θνη-
τοῦ — τούτου c. V coll L A: θανά-
του O | 4. ποθῶ O | ἄρτος c. O
L: σίτος V, om A — ἄρτος κτλ.] Cf.
Ign. Rom. 7, 3.

5. 8. προσδ. αὐτόν τ. πάλῳ c. O
coll L: om V, A hic Mart. Colb. se-
quitur.

6. 9 sq. ἐάθη . . ἐπ' αὐτόν c. O L:

ἐθραῖθη V | 10. αὐτά: ταῦτα O | 11.
οἱ c. O coll L: om V | 11 sq. ἔνεκα —
ἢ c. O coll A § 46: τινὸς ἔνεκα V |
14. γένωμαι O — σίτος κτλ.] Cf. Ign.
Rom. 4, 1.

7. 14. ἀκούων c. V L: ἀκούσας O |
εἰς Χριστόν ἐλπίζόντων c. O coll L:
Χριστιανῶν V | 16. ἂν τοσαῦτα c. O
coll L: τοιαῦτα V

8. 18. τὰ om O

cauda et insidiatur corde, humana verba confingens et nihil sani cogitans. 4. Audi ergo iam palam, non curae mihi esse hanc vitam mortalem et caducam propter Iesum, quem desidero et ad quem abeo; panis est enim immortalitatis et potus vitae aeternae. Totus ipsius sum et ad ipsum extendi mentem meam, 5 et contemno tormenta tua et gloriam tuam respuo. 5. Traianus dixit: Quoniam superbus est et contemptor, alligate eum palo et duos leones ad eum mittite, ut nec reliquiae eius relinquantur. 6. Ut autem dimissae sunt bestiae adversus eum, videns eas beatus dixit populo: Viri Romani, qui estis specta- 10 tores certaminis, non propter pravitatem aliquam aut crimen haec patior, sed propter pietatem; frumentum enim sum Dei et per ferarum dentes molor, ut panis mundus efficiar. 7. Audiens autem haec Traianus vehementer obstupuit dicens: Magna patientia in Christum sperantium; quis enim Graecorum aut 15 barbarorum sustinisset tanta pati propter Deum suum, quanta hic patitur pro eo, quem credidit. 8. Ignatius dixit: Non humanae virtutis est talia tolerare, sed alacritatis solius et fidei attrahentis Christum in auxilium. 9. Quae cum dixisset, accurrerunt ad eum leones et ex utraque parte procidentes suffo- 20 caverunt eum tantummodo, non tetigerunt eius carnes, ut reliquiae eius essent tutamentum urbi Romanorum, in qua etiam Petrus crucifixus est et Paulus decollatus et Onesimus consummatus in gloria Christi.

XI. Traianus vero exurgens in admiratione erat et stu- 25 pore. 2. Venerunt autem ei et literae a Plinio Secundo procon-

9. 20. πρὸς c. V L coll A: ἐπ' O | 21 sqq. προσπεσόντες — πόλει c. V L: σπαράξαντες κατέδοντο αὐτοῦ ὡς παρ-
αυτὰ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰγνατίου
πληροῦσθαι τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐπιθυ-
μίαν κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐπιθυμία
δικαίον δεκτὴ, ἵνα ὡσπερ ἔγραφεν ἐν
τῇ ἐπιστολῇ ὁ ἅγιος, μηδενὶ τῶν ἀδελ-
φῶν ἐπαχθεῖς (l. ἐπαχθῆς) εὐρεθείη
διὰ τῆς συλλογῆς τοῦ λειψάνου· κατὰ
γὰρ τὴν αὐτοῦ αἴτησιν μόνα τὰ τρα-

Patr. apost. II.

χύτερα τῶν ἁγίων αὐτοῦ ὀστέων πε-
ριελείφθη, ἵτινα φυλακτήριον διετη-
ροῦντο τῇ Ῥωμαίων μεγαλόπολει O
cf. A § 47. Mart. Colb. 6, 4. 5. Mart.
Metaphr. 23 | 24 sq. ἐτελειώθη c. V:
τῇ τῶν σκελῶν κλάσει τὸ τέλος ἐδέ-
ξατο O, lapidatus L

XI, 1. 26. ἐξανάστας — ἦν c. V
coll L: ἐξανέστη θαυμάζων ἅμα καὶ O
2—3. Auctor haec ex Eus. H. E.
III c. 33, 1. 2 hausit. — 27. καὶ om

ἡγεμόνος, κινηθέντος ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν γενομένων μαρτύρων, ὡς ἀτρώτως ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀναιρεθέντων, ἅμα δὲ ἐν ταυτῷ μηνύοντος, μηδὲν ἀνόσιον μηδὲ παρὰ τοὺς νόμους πράττειν αὐτούς, πλὴν τοῦ γε ἅμα τῇ ἔφ διεγειρομένους τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ
 5 δίκην προσκυνεῖν καὶ ὑπὲρ τούτου δίκην ὑπέχειν· τὸ δὲ μοιχεύειν καὶ φονεύειν καὶ τὰ συγγενῆ τούτοις ἀθέμιτα πλημμελήματα καὶ αὐτούς ἀπαγορεύειν, πάντα δὲ πράττειν ἀκολούθως. 3. Πρὸς ἃ τὸν Τραϊανὸν ἐπ' ἐννοίᾳ λαβόντα τὰ κατὰ τὸν μακάριον καὶ ἅγιον Ἰγνάτιον προβάντα (ἦν γὰρ πρόμαχος τῶν λοιπῶν μαρτύρων)
 10 δόγμα τοιοῦτον τεθεικέναι, τὸ Χριστιανῶν φύλον μὴ ἐκζητεῖσθαι μὲν, εὔρεθὲν δὲ κολάζεσθαι. Τὸ δὲ λείψανον τοῦ μακαρίου Ἰγνατίου ἐκέλευσε τοῖς ἐθέλουσι πρὸς ταφὴν ἀνελεῖσθαι ἀκωλύτως ἔχειν. 4. Οἱ δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην ἀδελφοί, οἷς καὶ ἐπεστάλκει, ὥστε μὴ παραιτησαμένους αὐτὸν τῆς ποθουμένης μαρτυρίας ἀποστερήσειν
 15 ἐλπίδος, λαβόντες αὐτοῦ τὸ σῶμα ἀπέθεντο ἐν τόπῳ, ἔνθα ἦν ἕξον ἀθροιζομένους αἰνεῖν τὸν θεὸν καὶ τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐπὶ τῇ τελειώσει τοῦ ἀγίου καὶ μακαρίου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος Ἰγνατίου. *Μνήμη γὰρ δικαίων μετ' ἐγκωμίων γίνεται.*

20 XII. Οἶδεν δὲ αὐτοῦ τὸ μαρτύριον καὶ Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνου ἐπίσκοπος καὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ μνημονεύει λέγων οὕτως· Εἰρηκέν τις τῶν ἡμετέρων διὰ τὴν πρὸς θεὸν μαρτυρίαν κατακριθεὶς πρὸς θηρία, ὅτι σίτός εἰμι τοῦ θεοῦ μου καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος γένωμαι. 2. Καὶ
 25 Πολύκαρπος δὲ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σμυρναίων παροικίας τούτων μέμνηται πρὸς Φιλιππησίους γράφων· Παρακαλῶ οὖν πάντας ὑμᾶς, ἀδελφοί, πειθαρχεῖν καὶ ἀσκεῖν πᾶσαν ὑπομονήν, ἣν εἶδετε κατ' ὀφθαλμοὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ Ῥούφῳ

Ο | Πλιόν: Παιωνίον Ο | 1. κινηθέντος: νικηθέντος Ο | γινομένων Ο | 1 sq. ὡς ἀτρώτως . . ἀναιρεθέντων c. V: καὶ ὅπως . . ἀδίκως ἀναιροῦντο Ο | 2. ταυτῷ c. Ο (hic add καί) Eus: τῷ αὐτῷ V | 2 sq. μηνύοντα V | 3. π. τ. νόμους c. V Eus: παρόνομον Ο cf. L | 4. τοῦ γε: τὸ Ο | ἕωα V | τὸν om Ο | 4 sq. τ. θεοῦ δίκην c. V L Eus: τὸν μονογενῆ υἱὸν

τ. θεοῦ Ο | 5. τούτου: add μόνον Ο | 7. δὲ πρ. ἀκολούθως om Ο | 3. 8. ἐπ' ἐννοίᾳ: ἐννοίαν Ο | 9. προβάντα c. V coll L: om Ο | 10. Χριστιανῶν: praem τῶν Ο | μὴ h. l. c. L Eus: a. κολάζεσθαι VO | 11. κολάζεσθαι c. Ο L Eus: ἀναιρεῖσθαι V | μακαρίου: praem καὶ ἀγίου Ο | 12. θέλουσι V | ἀνελεῖσθαι c. Ο L: om V | 4. 13. ἐπέσταλκεν ὡς Ο | 14. πα-

sule moto multitudine eorum, qui evaserunt martyres tanquam invicti pro fide interfecti, simulque indicante, nihil impium neque adversus leges eos agere, nisi quod primo diluculo excitati Christum tanquam Deum adorarent et pro hoc persecutionem sustinerent, adulterium vero et homicidium et his similia illegitima facinora ipsos quoque aversari et omnia agere secundum leges. 3. Quibus respondens Traianus mente concipiens, quae beato et sancto Ignatio acciderunt (erat enim propugnator reliquorum martyrum), tale decretum proposuit, Christianorum genus non quidem conquirendum, inventum autem puniendum esse. Reliquias beati Ignatii volentes tollere ad sepeliendum non impediri iussit. 4. Fratres vero Romani, quibus et scripserat, ne precibus eripientes martyrium desideratum ipsi spem auferrent, accipientes eius corpus deposuerunt in loco, ubi licebat convenientes laudare Deum et Dominum nostrum Iesum Christum et spiritum sanctum ob consummationem sancti et beati episcopi et martyris Ignatii. *Memoria enim iustorum cum laudibus fit.*

XII. Novit autem eius martyrium Irenaeus, Lugduni episcopus, et epistularum eius meminit sic dicens: Dixit quidam e nostris propter Dei confessionem ad bestias condemnatus: frumentum sum Dei mei et ferarum dentibus molor, ut panis mundus efficiar. 2. Sed et Polycarpus, episcopus parochiae Smyrnaeorum, harum meminit dicens: Obsecro vos, fratres, ut oboediatis omnemque patientiam exerceatis, quam oculis vidistis non solum in beatis Ignatio et Rufo et Zosimo et in aliis

ραιτησάμενοι O | 14 sq. τῆς ποθ. — ἐλπίδος c. V (ἀποστερήσει): τῆς μαρτ. τῆς ποθ. ἐλπίδος ἀποστερήσει O | 15. τὸ σῶμα c. V L: τὰ περιλειφθέντα τῶν ἁγίων λειψάνων O | 15 sq. ἐν τόπῳ — ἐξὸν c. V: ἐνθα κατέμενον ἐξῶν O | 18. δικαίον O — μνήμη κτλ.] Prov. 10, 7.

XII. Martyrologus haec non ex libris Irenaei et Polycarpi ipsis desumpsit, sed potius ex Eus. H. E. III c. 36, 13—17, ubi omnia usque ad nomen Heronis leguntur.

1. 20. δὲ om O | μαρτύριον: add αὐτοῦ V | καὶ c. O L A § 51 Eus: om V | 21. καὶ: praem δς O | 22. πρὸς c. V Eus: εἰς O | 23. κατακριθεὶς πρὸς c. O L A Eus: παραδοθεὶς εἰς V — Cf. Irenaeus Adv. haer. V c. 28, 4 ed. Stieren I p. 796.

2. 24 sq. καὶ — τούτων c. V coll L A Eus: τούτων καὶ Πολ. ἐπίσκοπος ὢν τῆς ἐν Σμύρνῃ παροικίας | 26. μέμνηται — γράφων c. O (om πρὸς) coll L A Eus: μνημονεύει λέγων V | οὖν πάντα c. O L A Eus: om

καὶ Ζωσίμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τοῖς ἐξ ὑμῶν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Παύλῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ πεπιστευκόσιν, ὅτι οὗτοι πάντες οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδ' εἰς κενὸν ἐκοπίασαν, ἀλλ' ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ· καὶ ὅτι εἰς τὸν ὀφειλόμενον αὐτοῖς τόπον εἰσὶν
 5 παρὰ κυρίῳ, ᾧ καὶ συνέπαθον· οὐ γὰρ τὸν νῦν ἠγάπησαν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα Χριστὸν καὶ ἀναστάντα ἐπόθησαν. 3. Καὶ μετὰ βραχέα δέ· Τὰς ἐπιστολάς Ἰγνατίου τὰς πεμφθείσας ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλας ὅσας εἶχομεν παρ' ἡμῖν ἐπιστολάς ἐπέμψαμεν ὑμῖν, καθὼς ἐνετείλασθε, αἵτινες ὑποτεταγ-
 10 μέναι εἰσὶν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, ἐξ ὧν μεγάλα ὠφεληθήσεσθε· περιέχουσι γὰρ πίστιν καὶ ὑπομονὴν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

4. Τοιοῦτον γὰρ Ἰγνατίου τὸ μαρτυρίον· διαδέχεται δὲ μετ' αὐτὸν τὴν Ἀντιοχείας ἐπισκοπὴν Ἑρωῶν. 5. Καὶ ἔστιν ἡ μνήμη
 15 τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ γενναίου μάρτυρος Ἰγνατίου μηνὶ Δεκεμβρίῳ κ', χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

<p>V 1. ἀλλὰ om V τοῖς om O ὑμῶν: ἡμῶν V 2. τῷ om O Eus καὶ — πεπιστευκόσιν c. V L coll A: om O 3. οὐδ' . . ἀλλ' c. V coll Eus: οὐδὲ . . ἀλλὰ O 5. ἠγ. αἰῶνα c. O Eus: αἰ. ἠγάπησαν V 6. καὶ c. V L A Eus: τὸν μονογενῆ υἱὸν</p>	<p>τοῦ θεοῦ καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ O — Cf. Polyc. Phil. 9. Ceterum verba οὐδ' εἰς κ. ἐκοπίασαν neque apud Eusebium neque apud Polycarpum leguntur, sed ex S. Scriptura (Phil. 2, 16) ab auctore interpolata sunt. — τὸν νῦν κτλ.] II Tim. 4, 10.</p>
--	--

multis, qui sunt ex vobis, et in ipso Paulo et iis, qui cum eo crediderunt, quoniam hi omnes *non in vacuum cucurrerunt neque in vacuum laboraverunt*, sed in fide et iustitia; et quoniam in debito ipsis loco sunt apud Dominum, cum quo et passi sunt; non enim *praesens saeculum dilexerunt*, sed Chri-⁵stum concupierunt, qui pro nobis mortuus est et resurrexit.

3. Et paulo post: Epistulas Ignatii, quas ad nos scripsit, et cunctas alias quas habemus apud nos epistulas transmisimus vobis, sicut mandastis, quae quidem subiectae sunt huic epistulae, ex quibus magnum fructum percipietis; continent enim¹⁰ fidem et patientiam, quae est in Domino nostro Iesu Christo.

4. Huiusmodi enim est Ignatii martyrium. Suscepit autem post eum Antiochiae episcopatum Hero. 5. Et memoria Ignatii a Deo dilecti et generosi martyris fit vicesimo die mensis Decembris gratia Domini nostri Iesu Christi, cui gloria in saecula¹⁵ saeculorum. Amen.

3. 7. δὲ om O 9. ἐπέμψαμεν:	ρων O
ἔπεμψα V 10. εἰσὶν: a. ὑποτεταγ-	5. 26. κ' c. V: εἰκάδι O χάριτι
μέναι V μεγάλως V	— Χριστοῦ c. V: ἐναχθέντων δὲ ἐν
4. 13. τοιοῦτον γὰρ c. V coll Eus:	Ἀντιοχείᾳ τῶν τιμῶν αὐτοῦ λειψάνων
τοῦτο O 13 sq. διαδ. — Ἡρῶν c. V	μητὶ Ἰαννοναρίῳ εἰκάδι ἐννάτῃ ἐν Χρι-
Eus: μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελείωσιν	στῶ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν O δόξα:
διαδέχεται τὴν ἐπισκ. Ἀντιοχείων Εὐ-	add καὶ τὸ κράτος O

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΦΟΡΟΥ.

I. Ἄρτι Τραϊανοῦ τὰ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας σκῆπτρα παραλαβόντος τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας ἐπίσκοπος ὁ καὶ κλήσει
5 καὶ πράγματι Θεοφόρος Ἰγνάτιος ἦν. Πέτρον μὲν γὰρ τὸν μέγαν
Εὐδοδος διαδέχεται, Εὐδόδου δὲ Ἰγνάτιος τοῦ τρόπου τε καὶ τῆς
ἀρετῆς ζηλωτῆς γίνεται. 2. Τούτῳ δὴ τῷ Θεοφόρῳ φασὶ κομιδῇ
ὄντι νηπίῳ τὸν Χριστὸν ἔτι τὰς ἐν κόσμῳ διατριβάς ποιούμενον
τὰς ἀχράντους τε αὐτῷ ἐπιθεῖναι χεῖρας καὶ πρὸς τὸ πλῆθος
10 ἀποβλέψαντα· Ἐὰν μὴ τις, εἰπεῖν, ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παι-
δίον τοῦτο, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ
ὅς ἐὰν ἐν ταῦν τοιοῦτων παιδίων δέξεται ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐμὲ
δέχεται, ὁποῖος ἔσται προκόπτων τὴν ἡλικίαν Ἰγνάτιος, ἐντεῦθεν
παραδηλῶν καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἐκείνου διδασκαλίαν σαφῶς ὑπο-
15 φαίνων.

II. Οὗτος τοίνυν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος ἅμα Πολυκάρπῳ, τῷ τῆς
κατὰ Σμύρναν ἐκκλησίας ἡγησαμένῳ, μαθητῆς Ἰωάννου τοῦ εὐαγγε-
λισταῦ γίνεται. 2. Καὶ αὐτῷ μόνῳ φοιτήσας πᾶσάν τε ἀρετῆς
ιδέαν καὶ μάλιστα τὴν ἱερῇ πρέπουσαν φιλοπόνως ἐξασκηθεὶς,
20 εἶτα καὶ ἱερεὺς κοινῇ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀποστόλων ψήφῳ χειρο-
τονεῖται καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐπίσκοπος προχειρίζεται. 3. Παρα-
λαβὼν δὲ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἰδρῶτι συχνῶ καὶ μόχθῳ τὸ τῆς

Inscr. c. M O R V: p. ἀγίου add | ᾧ τοῦ con D
καὶ ἐνδόξου A | 2. 8. ἔτι: p. διατριβάς M | 14. σα-
I, 1. 6. Εὐδόδου em Z: Εὐδοδον | φῶς c. Pa: σοφῶς M O P b R V
codd | τοῦ codd: οὐ τοῦ con Cot, | II, 3. 22. συχνῶ: πολλῶ P | 1. ἐν

εὐσεβείας ἐν αὐτῇ κήρυγμα κατασπείρας, ἀποστολικόν τε διὰ πάντων ζῆλον καὶ διδασκαλίαν ἐπιδειξάμενος καὶ τέλειος διάκονος ἤδη τῶν τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων ἀναφανείς καὶ μάρτυς ὕστερον γίνεται, θηρίοις δι' ἐκεῖνον παραδοθεὶς, ὡς μικρὸν ἄνωθεν ἀναλαβὼν ὁ λόγος δηλώσει. 5

III. Τραϊανῷ γὰρ τῷ Ῥωμαίων αὐτοκράτορι τῇ κατὰ Σκυθῶν ἐπαρθέντι νίκη καὶ μὴ μέχρι τούτου στήσαι τὴν εὐδαιμονίαν ἀνεχομένῳ, ἀλλὰ περαιτέρω ταύτην βουλομένῳ προαγαγεῖν καὶ πολλοὺς ἑτέρους τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ παραστήσασθαι, τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων ὁ κατὰ Χριστιανῶν εἶτον εὐσεβείας πόλεμος κράτι- 10 στον αὐτῷ καὶ λυσιτελὲς ἐνομίζετο· ἐκείνως μὲν γὰρ τὸ κοινὸν ὠφελεῖν μόνον, οὕτως δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ θεοὺς θεραπεύειν καὶ συνεργοὺς αὐτοῦ κατὰ τῶν πολεμίων ἐπάγεσθαι. 2. Ἀμέλει καὶ διωγμὸν κατὰ τῆς εὐσεβοῦς πίστεως χαλεπὸν ἐπάγει, καὶ διατάγματα κατὰ τῆς ὑπηκόου πάσης ἐκτίθεται, ὥστε ἢ πάντας αὐτῷ 15 κοινωνοὺς εἶναι τῆς ἀσεβείας ἢ Χριστιανοὺς ἔτι μένοντας τιμωρίαις ποικίλαις καὶ θανάτοις χαλεποῖς ἐκδίδοσθαι. 3. Ὑπήρξε δὲ τότε Τραϊανῷ τῇ Ἀντιοχείῳ ἐπιδημεῖν, οἷα δὴ μέλλοντι κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύειν καὶ παρασκευαζομένῳ παρ' αὐτῇ τὰ πολέμια. 4. Ἐνταῦθα γοῦν καὶ μνηύεται αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν Θεοφόρον Ἰγ- 20 νάτιον, ὡς εἶη τε τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύων καὶ Χριστὸν ἴσα καὶ θεοῖς τιμᾶν τοὺς ἀνθρώπους ἀναπειθῶν, καὶ ταῦτα σταυρὸν ὑπὸ Πιλάτου κατακριθέντα καὶ θάνατον, ὡς τὰ περὶ αὐτοῦ διδάσκου- σιν ὑπομνήματα· νομοθετεῖ τε παρθενίαν καὶ πλούτου καὶ τρυφῆς καὶ τῶν ἄλλων τοῦ βίου τερπνῶν κατολιγωρεῖν· καὶ τὸ δὴ χαλε- 25 πώτατον, μήτε θεοὺς ἡγεῖσθαι μήτε τινὰ λόγον τῶν αὐτοκρατόρων τίθεσθαι.

IV. Ταῦτα ὡς ἤκουσε Τραϊανός, μεταπεμφάμενος αὐτίκα τὸν ἅγιον, συμπαρούσης αὐτῷ καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς· Σὺ εἶ, φησὶν, ὁ λεγόμενος Θεοφόρος, ὁ τῶν ἡμετέρων καταπαίζων προσ- 30

om R | 2. ζῆλον καὶ διδασκαλίαν c. A
O Pa R V: βίον M Pb | ἤδη om M | 4.
ἀναλαβὼν: p. ὁ λόγος M

III, 1. 11. ἐκείνως c. A O: ἐκεῖνος
M R V | 12. οὕτως c. A M O: οὗτος
R V

4. 23. κατακριθέντα: κριθέντα O

— ὑπομνήματα] h. e. Acta Pilati,
quae inscripta sunt: Ὑπομνήματα
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρ. πραγ-
θέντα ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου. Cf. Ti-
schendorf, Evangelia apocrypha, ed.
II p. 210.

τάξεων και τὴν Ἀντιοχέων πᾶσαν ἀνάστατον ποιῶν, ὀπίσω τε πάντας τοῦ ὑπὸ σοῦ κηρυττομένου Χριστοῦ ἐπαγόμενος και μηδὲ φιλοῦ τοὺς θεοὺς ὀνόματος ἀξιῶν; Καὶ ὁ θεὸς Ἰγνάτιος· Ἐγὼ εἶμι, ἔφη. 2. Ὁ δὲ· Καὶ τί ἐστὶ Θεοφόρος; διεπυνθάνετο. Πρὸς ὃν ὁ μάρτυς· Ὁ τὸν Χριστὸν ἐν τῇ ψυχῇ περιφέρων, ἔφη. 3. Καὶ ὁ βασιλεὺς· Σὺ οὖν ἐν ἑαυτῷ τὸν Χριστὸν περιφέρεις; Ναί, φησὶν· γέγραπται γάρ· Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς και ἐμπεριπατήσω. 4. Τί δὲ ἡμεῖς; Οὐ σοὶ δοκοῦμεν θεῶν μεμνησθαι διηγεκῶς και τούτους ἐν τῇ ψυχῇ φέρειν ἀεὶ, συμμάχους τε αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπα-
 10 γόμενοι και δι' αὐτῶν πάντα ποιῶντες τὰ κατὰ γνώμην; 5. Καὶ ὑπολαβὼν ὁ θεὸς Ἰγνάτιος· Φεῦ, ὅτι τὰ εἰδῶλα, ἔφη, τῶν ἐθνῶν θεοὺς, βασιλεῦ, ὀνομάζεις· εἷς γὰρ θεὸς ἀληθῆς, ὃς οὐρανοῦ τε και γῆς και θαλάσσης και τῶν ἐν αὐτοῖς πάντων ἐστὶ ποιητῆς· εἷς Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ τοῦ θεοῦ μονογενῆς υἱός, οὗ τῆς βασιλείας
 15 οὐκ ἐστὶ τέλος· ὃν εἰ και αὐτὸς ἐπέγνω, ὧ βασιλεῦ, πολλῶ ἂν ἦ τε ἀλουργίς σοι αὕτη και τὸ διάδημα και ὁ βασιλικὸς θρόνος βεβαιότερα ἦσαν και κομιδῇ μονιμώτερα.

V. Καὶ ὁ βασιλεὺς· Τὰ μὲν πολλὰ ταῦτα χαίρειν ἐῷμεν· σὺ δὲ εἰ βούλει, φησὶν, Ἰγνάτιε, τὰ μεγάλα τῷ ἐμῷ κράτει χαρί-
 20 σασθαι και τοῖς ἐμοῖς τοῦ λοιποῦ συντάττεσθαι φίλοις, τῆς τοιαύτης γνώμης μεταβαλὼν θῦσον σὺν ἡμῖν τοῖς θεοῖς· και αὐτίκα (ἴστωσαν αὐτοὶ πάντες) ἀρχιερέα σε τοῦ μεγάλου καταστήσω Διδὸς και πατέρα τῆς βουλῆς ὀνομάσω. 2. Πρὸς ταῦτα ὁ Θεοφόρος· Χάριτας μὲν παρέχειν, ὧ βασιλεῦ, και πᾶσι καλόν, μάλιστα δὲ
 25 βασιλεῦσιν, ὅσῳ και αὐτοὶ δυνατοὶ τὰ μείζω πάλιν ἀντιχαρίζεσθαι, ἀλλὰ τὰς λυσιτελεῖς πάντως και ὠφελίμους ἀμφοτέροις· τὰς δὲ βλάπτειν και μάλιστα γε ψυχὴν δυναμένας και σφοδρότεραν αὐτῇ τοῦ πυρὸς τὴν γέενναν ὑπανάπτειν οὐχ ὁ διδοὺς μόνον, ἀλλὰ και ὁ αἰτῶν αὐτὸς ἀθλιώτατος. 3. Θαυμαστὴ δὲ σου, βασιλεῦ, και

IV, 1. 1. πᾶσαν ἀν. c. A M: ἀν. πᾶσαν O R V 2. 4. ὁ δὲ om A 5. περιφέρεις A 3. 6. περιφέρεις: ὁ (a. ἐν ἑαυτῷ τ. Χρ.) περιφέρων A Z 4. 9. φέρειν c. R V: φέρων M, περιφέρειν O	5. 12. γάρ: p. θεός O R 15. ἐστι: ἔσται A ὧ om R πολλῶν R 17. ἦσαν — μονιμώτερα c. A O Pa R (και om A R): om M Pb V V, 1. 22. αὐτοὶ c. codd: αὐτὸ con Z 2. 25. ἀντιχαρίσασθαι A, χαρίζεσθαι R 27. σφοδρότερον M
--	---

μεγαλόδωρος ἢ ἐπαγγελία. Τί γὰρ ἐμοὶ τὸ τοῦ παρὰ σοὶ μεγίστου Διὸς καταστῆναι ἀρχιερέα καὶ βουλῆς πατέρα κληθῆναι, ἱερεῖ τε ὄντι Χριστοῦ καὶ θυσίαν αὐτῷ καθ' ἑκάστην αἰνέσεως θύοντι, ἤδη δὲ καὶ ὄλον ἐμαυτὸν καταθύσειν ἐπειγομένῳ καὶ σύμφυτον θέσθαι τῷ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὁμοιώματι; 5

VI. Καὶ ὁ βασιλεύς· Τίνι δὲ σπεύδεις ἑαυτὸν καταθύσαι; Τῷ ἐπὶ Ποντίου σταυρωθέντι Πιλᾶτου; Ναί, φησὶν ὁ μέγας Ἰγνάτιος, τῷ τὴν ἀμαρτίαν ἀνασταυρώσαντι καὶ τὸν εὔρετὴν αὐτῆς διάβολον καθελόντι καὶ πᾶσαν διὰ τοῦ σταυροῦ τὴν ἐκείνου δύναμιν καταργήσαντι. 2. Αὐθις οὖν ὁ βασιλεύς· Ἔοικάς μοι, φησὶν, Ἰγνάτιε, ¹⁰ κρίσεως ὀρθῆς καὶ φρενὸς ὑγιῶς ἐχούσης ἔρημος τὸ παράπαν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν οὕτω φανερώς ταῖς τῶν Χριστιανῶν γραφαῖς ἐξηπάτησο, ἀλλ' ἔγνωσ πάντως, ἠλίκον ἀγαθὸν βασιλικοῖς πείθεσθαι διατάγμασι καὶ θεοῖς μετὰ πάντων προσφέρειν θυσίας. 3. Πρὸς ταῦτα μείζονι πάλιν ὁ ἅγιος χρησάμενος παρρησίᾳ· Εἰ ¹⁵ καὶ θηρίοις ἀναλώσεις, ἔφη, εἰ καὶ σταυρῷ με κατακρινεῖς, εἰ καὶ αὐτῷ ξίφει καὶ πυρὶ παραδώσεις, ἃ τῆς σῆς ἐξουσίας ἐστίν, οὐκ ἂν ποτε θυσίαν ἐγὼ δαίμοσι προσενεγκεῖν ἀνάσχοιμι· οὔτε γὰρ θάνατον δέδοικα οὔτε ποθῶ τὰ παρόντα, ὧν ὑμεῖς κύριοι παρέχειν τὰς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐφίεμαι μόνων, καὶ ²⁰ σπουδῆ μοι πᾶσα πρὸς τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀποθανόντα διαβῆναι Χριστόν.

VII. Ἐφ' οἷς ἐξ ἀγχινοίας δῆθεν ἢ σύγκλητος ἐπιλαβέσθαι βουλομένη τοῦ μάρτυρος· Τί δὲ συνομολογεῖς, ἔφησαν, καὶ αὐτὸς τεθνάναι σου τὸν θεόν; Καὶ πῶς ἂν ὁ θάνατον ὑποστὰς καὶ θάνατον ἐπάρατον, οὗτος ἐτέρους ὠφελῆσαι δυνατὸς ἔσται; Οἱ θεοὶ ²⁵ δὲ ἀθάνατοί τε εἰσὶ καὶ παρ' ἡμῶν λέγονται. 2. Ἐκ τούτου λαβόμενος ἀφορμῆς ὁ θεῖος Ἰγνάτιος, ὥστε ὁμοῦ μὲν τοὺς ἐκείνων διαμυκτηρίσαι θεούς, ὁμοῦ δὲ καὶ τοῦ τῆς οἰκονομίας μυστηρίου θύραν αὐτοῖς παρανοῖξαι καὶ οὕτως εἰς πίστιν χειραγωγῆσαι τῆς τοῦ Χριστοῦ γνώσεως, οὕτω διετίθει τοὺς λόγους· Ὁ ἐμὸς κύριος ³⁰ καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς πρῶτα μὲν ἄνθρωπος ἐγένετο δι' ἡμᾶς καὶ τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν, καὶ σταυρὸν ἐθελούσιον καὶ θάνατον καὶ ταφὴν κατεδέξατο· 3. πλὴν ἀλλ' ἀνέστη πάλιν τρίτην

3. 1. σοί: σοῦ R

VI, 1. 6. δὲ om M

2. 13. ἐξηπάτησο c. codd: ἐξηπα-
τήσω Z

VII, 1. 22. ἀγχινοίας: ἀγνοίας R |
δῆθεν: δῆ O | 23. ἔφησαν: ἔφης ἂν
M | 25. οὗτος c. M: οὕτως O R V
2. 27. ἀφορμὴν R | 29. θύρα O

ἡμέραν, τοῦ ἐχθροῦ τὸ κράτος καταβαλὼν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνῆλθεν, ὅθεν ἐλήλυθεν, συναναστήσας ἡμᾶς τοῦ τῆς ἀμαρτίας πτώματος καὶ εἰσαγαγὼν αὐθις εἰς τὸν παράδεισον, οὐ κακῶς ἐξεβλήθημεν, καὶ μείζοσι τῶν προτέρων ἀγαθοῖς δωρησάμενος.

⁵ 4. "Ὅτι δὲ τοιοῦτόν τι τῶν παρ' ὑμῖν νομιζομένων θεῶν τις ἐπεδείξατο, οὐδεὶς τῶν πάντων ἂν ἰσχυρίσαιτο· ἄνθρωποι γὰρ οὗτοι κακοῦργοι κομιδῇ καὶ φθορεῖς γενόμενοι καὶ πολλὰ ἐπὶ βλάβῃ καὶ διαφθορᾷ τῆς ἡμετέρας ζωῆς τε καὶ τῆς καταστάσεως ἐργασάμενοι μικράν τινα δόξαν θεῶν καὶ φαντασίαν τοῖς ἀλογώ-
¹⁰ τέροις τῶν ἀνθρώπων ἀλογώτατα παρασχόμενοι· εἶτα τῶν παραπετασμάτων ὕστερον τῆς ἀπάτης συνελκυσθέντων, ἐξαιρεθείσης τε τῆς σκηνης, ὅπερ ἦσαν ἠλέγχθησαν, αἰσχυρῶς τὸν βίον ἀπολιπόντες καὶ θανάτῳ διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀπώλειαν ἀθανάτῳ παραδοθέντες. 5. Ἀμέλει καὶ Ζεὺς μὲν ὁ πρῶτος ὑμῖν καὶ μέγιστος
¹⁵ τῶν θεῶν ἐν Κρήτῃ τέθραπται, Ἀσκληπιὸς δὲ κεραυνῷ βέβληται, Ἀφροδίτης ὁ τάφος ἐν Πάφῳ δείκνυται, καὶ ὑπὸ πυρὸς Ἡρακλῆς ἀνάλωται· τοιούτων γὰρ ἀληθῶς, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ χειρόρων τὰ ἐκείνων ἄξια.

VIII. Τούτων οὕτω ρηθέντων Ἰγνατίῳ τῶν λόγων, ὁ βασι-
²⁰ λεὺς ἅμα τῇ συγκλήτῳ δείσας, μὴ τῆς διαλέξεως εἰς πλεον ἐκτεινομένης διασεισθεῖη μὲν τὰ Ἑλλήνων καὶ πρὸς ἀπιστίαν ἢ καὶ μυκτηρισμὸν ἀποβλέψειεν, ἀνθήσειε δὲ τὰ τῆς εὐσεβείας καὶ τὸ ἐπισκοτοῦν αὐτῇ τῆς πλάνης νέφος ἐξαιρεθείη, τοῦτον μὲν ὑπὸ δεσμοῖς καὶ φρουρᾷ καθίστησι τῇ ἀσφαλεστάτῃ· αὐτὸς δὲ παρ'
²⁵ ὄλην νύκτα διασκεψάμενος, πῶς ἂν αὐτὸν ἀξίως ἀμύναιτο καὶ τίνι τρόπῳ τῆς παρουσίας ὑπεξαγάγοι ζωῆς, θηρίοις ἔγνω παραδοῦναι βορὰν καὶ ὑπ' ἐκείνων διασπαραχθέντα τὸν ἅγιον ἀπολέσθαι· οὗτος γὰρ βαρύτερος θανάτου τρόπος διεσκέφθη τῷ βασιλεῖ. 2. Ἔωθεν οὖν περὶ τούτου καὶ τῇ συγκλήτῳ κοινωσαμένου,
³⁰ τὴν μὲν γνώμην καὶ αὐτοὶ ἐπήνουν· πλὴν οὐκ ἐν Ἀντιοχείᾳ συνεβούλευον δεῖν γενέσθαι τὴν ἔκδοσιν, ἵνα μὴ ποθεινόν, φασίν, οὕτω καὶ μᾶλλον ἐπίδοξον παρὰ τοῖς οἰκείοις πολίταις τὸν Ἰγνάτιον

3. 2. ὅθεν: add καὶ P Z

4. 6. ἐπεδείξατο: add εἰς V

5. 17. ἀνάλωτος O

VIII, 1. 20. εἰς om R | 22. ἀνθήσειε em: ἀνθήση M O R V | 26. ζωῆς:

a. ὑπεξαγάγοι M

2. 29. κοινωσαμένῳ V | 30. μὲν om

M | 31. δεῖν: δεῖ O | φασίν c. Pa:

φησὶν M O Pb R V

ἐργασώμεθα μαρτυρικῶ δῆθεν τέλει τὴν ζωὴν καταλύοντα· ὥστε προσήκειν, ἔφασκον, εἰς Ῥώμην αὐτὸν ἀπαχθέντα δεσμώτην ἐκεῖ τοῖς θηρσὶν ἐκδοθῆναι. 3. Οὕτω γὰρ τῷ μήκει τε τῆς πορείας χαλεπωτέραν ὑφέξει τὴν κόλασιν καὶ ἅμα Ῥωμαίοις ἀγνοοῦμενος, ὅστις εἶη, καθάπερ εἰς τῶν κακούργων ἀναιρεθῆναι δόξειε, καὶ 6 οὐδὲ βραχείας τὸ μετὰ ταῦτα μνήμης παρ' ἐκείνοις ἀξιωθήσεται.

IX. Τούτου τοιγαροῦν ἀρέσαντος καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ψήφου παραυτίκα ἐξενεχθείσης, παρίστησιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς αὐτόν. 2. Καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς τελευταίαν αὐτῷ ταύτην τὴν πείραν προσάγων, καὶ πρῶτα μὲν πολὺς ἦν ταῖς τῶν ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις τὸν 10 ἀθλητὴν ὑποσαίνων καὶ καταψῶν, ἔπειτα δὲ καὶ πλεῖον πάλιν ταῖς ἀπειλαῖς δεδιττόμενος. 3. Ὡς δὲ μήτε πρὸς τὰς ὑποσχέσεις ἐνδιδόντα εἶδε μήτε πρὸς τὰς ἀπειλὰς ὑποπτῆσοντα, παντάπασι τὴν μεταβολὴν ἀπογνοὺς εἰς ἔργον τὰ ἐψηφισμένα ἐξῆγε· καὶ βαρύτερα τῶν προτέρων αὐτῷ δεσμὰ περιθεῖναι κελεύσας τάγματι στρατιω- 15 τικῶ παραδίδωσι καὶ εἰς Ῥώμην ἐκπέμπει ἐντειλάμενος, ἥνίκα τοῖς πολίταις ἡμέρα πανηγύρεως ἐπιστῆ, θηρίοις αὐτὸν εἰς τέρψιν τοῦ θεάτρου κοινὴν ἐκδοθῆναι, ὥστε κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον καὶ αὐτὸν θέατρον γενέσθαι τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.

X. Ὁ μάρτυς τοίνυν τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν ἐκείνην λαβὼν 20 καὶ τῷ θεῷ μεγάλη βοήη τὰ εἰκότα εὐχαριστήσας, μεθ' ἡδονῆς ὄσης καὶ φαιδρότητος τὰ δεσμὰ περιτίθεται. 2. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐξῆει κατὰ Περσῶν μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν στρατιᾶς. 3. Ὁ Θεοφόρος δὲ τῇ ἐκκλησίᾳ πρότερον ἐπευξάμενος καὶ τὴν ποιμνὴν σὺν δάκρυσιν παραθέμενος τῷ θεῷ, δέσμιος ἠκολούθει τοῖς στρα- 25 τιώταις. 4. Εἶθ' οὕτως τὴν Σελεύκειαν οὐ διαμέλλων, οὐκ ἀθυμῶν, οὐ πάσχειν τι σκυθρωπὸν ὅλως ὑποφαινόμενος, ἀλλὰ ποσὶν εὐπροθύμοις καταλαβὼν εἰς πλοῖον τε ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐμβάλλεται καὶ σὺν αὐτοῖς εἰς Σμύρναν καταίρει. 5. Ἐνταῦθα Πολύκαρπον ἀσπάζεται τὸν θεῖον ἀπόστολον, ὃν προεστάναι τῆς κατὰ 30 Σμύρναν ἐκκλησίας, συμφοιτητὴν Ἰγνατίῳ γενόμενον, ἀνωτέρω φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Τοῦτον οὖν ἀσπάζεται σεμνυόμενος

IX, 1. 7. τούτον . . ἀρέσαντος:	κτλ.] I Cor. 4, 9.
τοῦτο ἀρεσθέντος M	X, 1. 20. ἐκείνην: a. ἀπόφασιν R
2. 9. προσαγαγῶν M Cot.	3. 25. παραθέμενος: p. τ. θεῷ M
3. 12. μήτε: μηδὲ R 14. ἐψη-	5. 32 sq. σεμνν. ἐπί: σεμνηνόμενος
φισμένα: ἐπηγγελμένα M —	θέατρον ὑπὸ R

ἐπὶ τοῖς δεσμοῖς καὶ γαίρων. Τί γὰρ καὶ εἶχεν αὐτὸν πλεον σεμ-
 νῦναι ἢ τὸ ὑπὲρ οὕτως ἀγαπήσαντος δεσπότου πάσχοντα καθο-
 ρᾶσθαι; 6. Ἔϊτα καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις τε καὶ
 διακόνοις τοὺς προσήκοντας ἀσπασμοὺς ἀποδοῦς (ἐπεὶ πολλοὶ συν-
 5 ἐθεον ἀπὸ τῶν τῆς Ἀσίας ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πόλεων, καὶ ὄψιν
 ἐκείνην ἰδεῖν καὶ καλοῦ νόματος ἀπολαῦσαι ῥέοντος τῆς ἐκείνου
 γλώττης), αὐτὸς τὰ προσήκοντα παραινῶν εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτοῦ
 πάντας ἡξίου, ὥστε διὰ τῶν θηρίων θᾶττον ἀναλῦσαι πρὸς τὸν
 ποθοῦμενον καὶ τῷ ἐκείνου θείῳ προσώπῳ ἐμφανισθῆναι.

10 XI. Ὅρων δὲ καὶ λίαν αὐτοὺς περιπαθῶς ἔχοντας καὶ οἰονεῖ
 τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἐκκρεμαμένους καὶ ζημίαν οὐ φορητὴν ἡγου-
 μένους τὸν χωρισμὸν αὐτοῦ καὶ τὸν θάνατον, δείσας τε καὶ περὶ
 τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ πιστῶν, μὴ καὶ αὐτοὶ παραπλησίως διατεθέντες
 οὐκ ἀνέξονται ἰδεῖν αὐτὸν ἐκδιδόμενον τοῖς θηρίοις, ἀλλὰ χεῖρας
 15 ἀντιπάλους τοῖς ἐπιτετραμμένοις τὴν ἔκδοσιν ἐπιβάλῃσι καὶ τὴν
 διανοιγεῖσαν αὐτῷ τοῦ μαρτυρίου κλείσωσι θύραν, 2. ἔγνω πρὸς
 αὐτοὺς ἐπιστεῖλαι, ὥστε καὶ τούτους ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχεσθαι, μὴ
 ἐμποδισθῆναι τὸν δρόμον αὐτῷ τῆς ἀθλήσεως, ἀλλὰ διὰ τῶν θη-
 ρίων, ὥσπερ εἴρηται, θᾶττον πρὸς τὸν ἐρώμενον ἀναλῦσαι δεσπό-
 20 τῆν. Ἄξιον δὲ καὶ αὐτῆς ἐπιμνησθῆναι τῆς ἐπιστολῆς ἐχούσης
 ἐπὶ λέξεως οὕτως.

XII. Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ
 ἀγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, τῇ ἡλεημένῃ ἐν μεγαλειότητι πατρὸς
 ὑψίστου καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μόνου υἱοῦ αὐτοῦ ἐκκλη-
 25 σία ἡγαπημένῃ καὶ πεφωτισμένῃ ἐν θελήματι τοῦ θελήσαντος τὰ
 πάντα, ἃ ἐστὶ, κατὰ ἀγάπην Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν·
 2. ἦτις καὶ προκἀθηται ἐν τόπῳ χωρίου Ῥωμαίων, ἣν καὶ ἀσπά-
 ζομαι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα ἡνω-

6. 4. πολλοί: πολὺ V | 5. τῶν a. | πόλεων om R

XI, 1. 11 sq. ἡγησαμένους M

2. 18. ἀθλήσεως: ἀσκήσεως R

XII—XXI. Si hanc Ignatii epistulae ad Romanos recensionem cum aliis comparaveris, facile animadvertes, Metaphrastem epistulam genuinam, non interpolatam in manibus habuisse. Altera autem a parte

haud te fugiet, hanc recensionem ab epistula codicis Colbertini pluries et praesertim in capite XII vel in epistulae inscriptione divergere. Mihi Metaphrastes, quamquam se epistulam ad verbum reddere profitetur, nonnulla omisisse videtur.

XII, 1. 24. κυρίον om R | 25. θελήματι: praem τῷ M V

μένην πάση ἐντολῇ αὐτοῦ, πεπληρωμένην χάριτος θεοῦ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ θεῷ χαίρειν.

3. (I) Ἐπεὶ εὐξάμενος θεῷ ἐπέτυχον ἰδεῖν ὑμῶν τὰ ἀξιοθέατα πρόσωπα, δεδεμένος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐλπίζω ὑμᾶς ἀσπασασθαι, ἐάνπερ θέλημα τοῦ θεοῦ ἢ τοῦ ἀξιωθῆναι με καὶ εἰς τέλος οὕτως εἶναι. 4. Ἡ μὲν γὰρ εὐχὴ εὐοικονόμητός ἐστιν, ἐάνπερ τῆς χάριτος ἐπιτύχω, τὸν κληρὸν μου ἀνεμποδίστως ἀπολαβεῖν. Φοβοῦμαι γὰρ τὴν ὑμῶν ἀγάπην, μὴ αὐτὴ με ἀδικήσῃ· ὑμῖν γὰρ εὐχερές ἐστι ποιῆσαι, ὃ θέλετε· ἐμοὶ δὲ δύσκολόν ἐστι τοῦ θεοῦ ἐπιτυχεῖν, ἐάνπερ ὑμεῖς φείσησθέ μου. 10

XIII. (II) Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀνθρωπαρεσκεῖσαι, ἀλλὰ θεῷ ἀρέσαι, ὥσπερ δὴ καὶ ἀρέσκετε· οὐ γὰρ ἐγὼ ἄλλον ἔξω καιρὸν ποτε θεοῦ ἐπιτυχεῖν οὔτε ὑμεῖς. Ἐὰν σιωπήσητε ἀπ' ἐμοῦ, ἐγὼ γενήσομαι θεοῦ· ἐὰν δὲ ἐρασθῆτε τῆς σαρκὸς μου, πάλιν ἔσομαι τρέχων. 2. Πλέον δέ μοι παράσχεσθε σπονδισθῆναι θεῷ, ὡς ἔτι 15 θυσιαστήριον ἔτοιμόν ἐστιν, ἵνα ἐν ἀγάπῃ χορὸς γενόμενοι ἄσητε τῷ πατρὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὸν ἐπίσκοπον Συρίας ὁ θεὸς κατηξίωσεν εὐρεθῆναι εἰς δύοσιν, ἀπὸ ἀνατολῆς τοῦτον μεταπεμφάμενος. Καλὸν τὸ δύναι ἀπὸ κόσμου πρὸς θεόν, ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατείλωμεν. 20

XIV. (III) Οὐδέποτε ἐβασκήνατε οὐδενί, ἄλλους ἐδιδάξατε. Ἐγὼ δὲ θέλω, ἵνα ἀκείνα βέβαια ἦ, ἃ μαθητεύοντες ἐντέλλεσθε. 2. Μόνον μοι δύναμιν αἰτήσασθε δοθῆναι παρὰ θεοῦ, ἵνα μὴ μόνον λέγωμαι Χριστιανός, ἀλλὰ καὶ εὐρεθῶ καὶ λέγεσθαι δύνωμαι· καὶ τότε πιστὸς εἶναι ὀφθῆσομαι, ὅτε κόσμῳ μὴ φαίνομαι. 3. Οὐδὲν 25 γὰρ φαινόμενον αἰώνιον· ἐπεὶ καὶ τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

XV. (IV) Ἐγὼ γράφω ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐντέλλομαι πᾶσιν, ὅτι ἐγὼ ἐκὼν ὑπὲρ θεοῦ ἀποθνήσκω, ἐάνπερ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε. Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὐνοια ἄκαιρος γένησθέ μοι. Ἄφετέ με θη- 30 ρίων εἶναι βοράν, δι' ὧν ἔνεστι θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σίτος εἶμι θεοῦ

2. 2. θεῷ: κυρίῳ O	XIV, 3. τὰ βλεπόμενα κτλ.] II Cor.
4. 10. φείσησθε: φήσεισθαι M	4, 18.
XIII, 1. 12. ἀρέσκετε: ἀρέσκειται	XV, 1. 30. γένησθέ μοι c. A (μοι
O R, -ηται M	super μου) Cot: γένοισθε (γενέσθαι
2. 15. παράσχεσθε: παραδέχεσθε	R) μου M O R V
O ἔτι: ἔτοιμον R 18. εἰς: πρὸς R	

καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὔρεθῶ τοῦ Χριστοῦ. 2. Μᾶλλον κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γίνωνται καὶ μηδὲν καταλίπωσι τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεῖς βαρὺς γένωμαι. Τότε ἔσομαι μαθητῆς ἀληθῆς τοῦ Χριστοῦ, ὅτε οὐδὲ τὸ σῶμα μου ἔτι ὁ κόσμος ὄψεται. Λιτανεύσατε τῷ Χριστῷ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα διὰ τῶν ὀργάνων τούτων θυσία καθαρὰ εὔρεθῶ. 3. Οὐχ ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος διατάσσομαι ὑμῖν· ἐκεῖνοι ἀπόστολοι, ἐγὼ κατάκριτος· ἐκεῖνοι ἐλεύθεροι, ἐγὼ δὲ μέχρι νῦν δοῦλος· ἀλλ' ἐὰν θελήσητε, ἀπελεύθερος Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναστήσομαι ἐν αὐτῷ ἐλεύθερος.

XVI. (V) Νῦν μανθάνω δεδεμένος μηδὲν ἐπιθυμεῖν κοσμικὸν ἢ μάταιον, ἀπὸ Συρίας μέχρι Ἑρώμης αὐτῆς θηριομαχῶν ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης, νυκτὸς καὶ ἡμέρας δεδεμένος δέκα λεοπάρδοις, ὃ ἔστι στρατιωτικὸν τάγμα· οἱ καὶ εὐεργετούμενοι χεῖρους γίνονται. Ἐν δὲ τοῖς ἀδικήμασιν αὐτῶν μᾶλλον μαθητεύομαι. 2. Ὁναίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, καὶ εὐχομαι ἔτοιμα μοι εὔρεθῆναι· ἃ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσπερ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἤψαντο. Κἂν αὐτὰ δὲ ἄκοντα μὴ θελήσειεν, ἐγὼ δὲ παραβιάσομαι. 3. Συγγνώμην ἔχετε μοι· τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω. Νῦν ἄρχομαι μαθητῆς εἶναι, ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρός, θηρίων τε συστάσεις, ἀνατομαί, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ ὀστέων, συγκοπὴ μελῶν, ἀλεσμοὶ ὄλου τοῦ σώματος καὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιτύχω.

XVII. (VI) Οὐδὲν με ὠφελήσει τὰ τερπνὰ τοῦ κόσμου οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος τούτου. Καλὸν μοι ἀποθανεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἢ βασιλεύειν τῶν περάτων τῆς γῆς. Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἐκεῖνον ζητῶ, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα. 2. Σύγγνωτέ μοι, ἀδελφοί· μὴ ἐμποδίσητέ μοι ζῆσαι μηδὲ θελήσητέ με ἀποθανεῖν. Ἄφετέ με καθαρὸν φῶς λαβεῖν· ἐκεῖ γὰρ παραγεγόμενος, ἄνθρωπος θεοῦ ἔσομαι. 2. Ἐπιτρέψατέ μοι μιμητὴν εἶναι

2. 2 sq. γίνονται V | 3. καταλί- | 3. 20. ἄρχομαι: ἔρχομαι V | 24.
 πωσι c. M O R V: -λείπωσι M Cot D | ἵνα etiam in M
 XVI, 1. 14. ὄλ: ὄ M | XVII, 1. τί γὰρ κτλ.] Matth. 16, 26.
 2. 19. παραβιάσομαι: παραβήσομαι R | 2. 30. μηδέ: μὴ M | με: μοι V

τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Εἴ τις αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ ἔχει, νοησάτω, ὃ θέλω, καὶ συμπαθησάτω μοι, εἰδὼς τὰ συνέχοντά με.

XVIII. (VII) Ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου διαρπάσαι με βούλεται καὶ τὴν εἰς θεὸν μου γνώμην διαφθεῖραι. Μηδεὶς οὖν τῶν παρόντων βοηθεῖτω αὐτῷ· μάλλον ἐμοὶ γίνεσθε, τουτέστι τοῦ ⁶ θεοῦ. Μὴ λαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστόν, κόσμον δὲ ἐπιθυμεῖτε. 2. Βασκανία ἐν ὑμῖν μὴ κατοικεῖτω· μηδ' ἂν ἐγὼ παρῶν παρακαλῶ ὑμᾶς, πείσθητέ μοι· τούτοις δὲ μάλλον πείσθητε οἷς ἐγὼ γράφω ὑμῖν· ἐξ ὧν γὰρ γράφω ὑμῖν ἐρῶ τοῦ ἀποθανεῖν. 3. Ὁ ἐμὸς ἔρωσ ἐσταύρωται· καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλόυλον, ὕδωρ δὲ ¹⁰ μάλλον ζῶν καὶ λαλοῦν ἐν ἐμοὶ, ἔσωθῆν μοι λέγον· Δεῦρο πρὸς τὸν πατέρα. 4. Οὐχ ἡδομαι τροφῇ φθορᾶς οὐδὲ ἡδοναῖς ταῖς τοῦ βίου τούτου. Ἄρτον θεοῦ θέλω, ἄρτον οὐράνιον, ἄρτον ζωῆς, ὃ ἐστὶ σὰρξ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ γενομένου ἐν ὑστέρω ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ· καὶ πόμα θεοῦ θέλω ¹⁵ τὸ αἶμα αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἀγάπη ἀφθαρτος καὶ ἀένναος ζωῆς.

XIX. (VIII) Οὐκέτι θέλω κατὰ ἀνθρώπους ζῆν· τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν ὑμεῖς θελήσητε. Θελήσατε οὖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς θεληθῆτε. 2. Δι' ὀλίγων γραμμάτων αἰτοῦμαι ὑμᾶς· πιστεῦσατέ μοι. Ἰησοῦς δὲ Χριστὸς ὑμῖν ταῦτα φανερώσει, τὸ ἀψευδὲς στόμα, ὅτι ²⁰ ἀληθῆ λέγω. 3. Αἰτήσασθε περὶ ἐμοῦ, ἵνα ἐπιτύχω. Οὐ κατὰ σάρκα ὑμῖν ἔγραψα, ἀλλὰ κατὰ γνώμην θεοῦ, ἐὰν πάθω.

XX. (IX) Μνημονεύετε ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν τῆς ἐν Συρίᾳ ἐκκλησίας, ἣτις ἀντὶ ἐμοῦ ποιμένη τῷ θεῷ κέχρηται. Μόνος αὐτὴν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπισκοπήσει καὶ ἡ ὑμῶν ἀγάπη. 2. Ἀσπάζεται ²⁵ ὑμᾶς τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ἐκκλησιῶν τῶν δεξαμένων με εἰς ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐχ ὡς παροδεύοντα· καὶ γὰρ αἰ μὴ προσήκουσαί μοι τῇ ὁδῷ τῇ κατὰ σάρκα κατὰ πόλιν με προῆγον.

XXI. (X) Γράφω δὲ ὑμῖν ταῦτα ἀπὸ Σμύρνης δι' Ἐφεσίων ³⁰ τῶν ἀξιομακαρίστων. 2. Ἔστι δὲ σὺν ἄλλοις πολλοῖς ἅμα ἐμοὶ καὶ Κρόκος, τὸ ποθητὸν ὄνομα, τῶν συνελθόντων μοι ἀπὸ Συρίας εἰς δόξαν θεοῦ. 3. Ἐγραψα ὑμῖν ταῦτα τῇ πρὸ ἐννέα καλανδῶν

3. 2. με: μοι M	11. λέγων O R V
XVIII, 1. 5. γίνεσθε c. M R V:	4. 14. γενομένω M V (hic corr.)
γίνεσθε O Cot D 6. Χρ. Ἰησοῦν R	XXI, 2. 32. ποθητὸν c. O R: πο-
3. 9. ὁ c. A O Cot: om M R V	θητὸν V, ποθεινὸν M

Σεπτεμβρίου. Ἐρρωσθε εἰς τέλος, ἀγαπητοί, ἐν ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

XXII. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῆς ἐπιστολῆς. Αὐτὸς δὲ μετὰ βραχὺ ἀπὸ Σμύρνης ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀναχθεὶς καὶ προσχὼν
 5 τῇ Τρωάδι καὶ Νεαπόλει, παρῆει διὰ Φιλίππων καὶ Μακεδονίας περὶ τῆς
 10 τῆς Τρωάδος καὶ Νεαπόλεως, παρῆει διὰ Φιλίππων καὶ Μακεδονίας περὶ τῆς
 15 τῆς Τρωάδος καὶ Νεαπόλεως, παρῆει διὰ Φιλίππων καὶ Μακεδονίας περὶ τῆς
 20 τῆς Τρωάδος καὶ Νεαπόλεως, παρῆει διὰ Φιλίππων καὶ Μακεδονίας περὶ τῆς
 25 τῆς Τρωάδος καὶ Νεαπόλεως, παρῆει διὰ Φιλίππων καὶ Μακεδονίας περὶ τῆς
 30 τῆς Τρωάδος καὶ Νεαπόλεως, παρῆει διὰ Φιλίππων καὶ Μακεδονίας περὶ τῆς

XXIII. Τῆς πόλεως οὖν πάσης τοῦ θεάτρου προκαθημένης μετὰ θερμοῦ πνεύματος καὶ ὀφθαλμῶν ἤδη θέας ἐρώντων, ἅτε
 20 πανταχοῦ τῆς φήμης διαγγειλάσης, τὸν τῆς Συρίας ἐπίσκοπον μέλλειν σήμερον θηριομαχεῖν, ἐπιστραφεὶς πρὸς τὸ πλῆθος ἐκεῖνος μετὰ γενναίου λίαν καὶ ἀτρέστου φρονήματος, οἷα δὴ καὶ καυχώμενος ἐπὶ τῇ δοκούσῃ ταύτῃ διὰ Χριστὸν αἰσχύνῃ καὶ μέγα φρονῶν·
 25 2. Ἄνδρες, ἔφη, Ῥωμαῖοι καὶ τοῦ παρόντος ἀγῶνός μοι θεαταί, οὐ φαύλου τινὸς ἔνεκεν ἐμοὶ ταῦτα οὐδὲ πονηρῶν πράξεων ὑπέχοντι δίκην, ἀλλ' ὥστε θεοῦ ἐπιτυχεῖν, οὐπερ ἐρῶ καὶ ἀπλήστως ἐφίεμαι· σίτος γὰρ εἰμι αὐτοῦ καὶ δι' ὀδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς αὐτῷ ἄρτος γένωμαι. 3. Ταῦτα εἶπε· καὶ ἀφεθέντες οἱ λέοντες διεσπάσαντό τε αὐτὸν εὐθύς καὶ κατέφαγον,
 30 μόνων ἐκεῖνου τῶν τραχυτέρων ὀστέων ἀποσχόμενοι, ἔργῳ τῆς εὐχῆς τῷ ἀνδρὶ πληρωθείσης, ὥστε τάφον αὐτῷ τὰ θηρία γενέσθαι

3. 1. Σεπτεμβρίου R
 XXII, 2. 9. ἐν om R | 10. Τυρρη-
 νικὸν c. O V, τυρηνικὸν R, τυραν-
 νικὸν M | τὰς: τοὺς A
 3. 12. μεταδὸς c. D O Pa R V: ἀπο-
 δὸς Pb, δὸς M Z

XXIII, 1. 19. πνεύματος: praem τοῦ
 O | 22. ἀτρέστου: c. O V: ἀτρέπτου
 M R
 2. 28. γίνωμαι O
 3. 31. τ. ἀνδρὶ: a. τ. εὐχῆς M |

καὶ μηδὲν ὑπολειφθῆναι τοῦ σώματος· οἶονεὶ περὶ πλείονος τοῦ θεοῦ θεμένου τὴν εὐχὴν καὶ τὸν ἔρωτα τοῦ θεράποντος ἐνεγκεῖν εἰς πέρας, ἢ τῷ ἄψαυστον αὐτὸν τοῖς λέουσιν ἀποδείξαι τῷ οἰκείῳ ὀνόματι περιθρῆναι δόξαν.

XXIV. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐξέβη καὶ τέλος ἔλαβεν, οἱ κατὰ τὴν ⁵ Ῥώμην πιστοί, οἷς καὶ ζῶν ἔτι ὁ Θεοφόρος ἐπέστειλε, μετὰ τὸ διαλυθῆναι τὸ θέατρον συνελθόντες καὶ τὰ ὀστᾶ ποθοῦσαις χερσὶν ἀνελόμενοι καὶ σεβασμίως αὐτὰ περιστείλαντες, ἔξω τῆς πόλεως ἐν ἐπισήμῳ κατέθεντο τόπῳ, εἰκάδα τότε τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς ἄγοντος. 2. Ταῦτα δὲ καὶ εἰς Ἀντιόχειαν ὕστερον τὴν τοῦ μάρ- ¹⁰ τυρος ἀνεκομίσθη πατρίδα, καὶ διπλὴν αἰ μεταξὺ πόλεις τὴν εὐλογίαν ἐτρύγησαν, πρότερόν τε ἡνίκα δέσμιος ἐξ Ἀντιοχείας ὁ μάρτυς εἰς Ῥώμην κατήγετο, καὶ νῦν, ὅτε μετὰ λαμπρῶν τῶν τροπαίων ἐκεῖθεν ἀνεκομίζετο, καθάπερ μέλισσαι κηρίον τοῦτον περιίπτάμεναι. ¹⁵

XXV. Λέγεται γοῦν, ὅτι μετὰ τὴν μαρτυρικὴν τοῦ ἀνδρὸς τελείωσιν πενθούτων τὴν ἐκείνου στέρησιν τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ πιστῶν καὶ οὐδὲν ὅλως τῆς ὀδύνης παραμύθιον δεχομένων, ὕμνοις τε σχολαζόντων ἐπιταφίοις καὶ παννυχίαις, αὐτὸς ὄναρ ἐπιφαινόμενος καὶ οἶονεὶ περιβάλλων αὐτοὺς καὶ περιπτυσσόμενος, ὅσοι δηλαδὴ ²⁰ καὶ ἀξιῶς ἑαυτοὺς πρότερον τῆς ἐκείνου κατέστησαν συνουσίας, ὁμαλῆς αὐτοῖς καὶ πράοτερον ἐποίει τὸ πένθος καὶ τῆς ὀδύνης τὸ ἄγριον ἀπεσβέννυ. 2. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἰδεῖν αὐτὸν ἔφησαν ἰδρῶτι καταρρεόμενον, καθάπερ ἄρτι τῶν τῆς ἀθλήσεως ἀναπεπνευκότα πόνων καὶ σωτηρίαν τῇ τε πόλει καὶ πᾶσι πιστοῖς ἐπευχόμενον. ²⁵

XXVI. Τοιοῦτον μὲν δὴ τὸ τοῦ Θεοφόρου τέλος, οὗτοι οἱ ἀγῶνες, τοιοῦτοι οἱ πρὸς Χριστὸν αὐτοῦ περιφανεῖς ἔρωτες. 2. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Εἰρηναῖος ὁ Λουγδάνων ἐπίσκοπος, ἀνὴρ λόγου ἀξίος, διὰ πολλῆς μνήμης τὰ τοῦ Θεοφόρου ποιούμενος. 3. Ἀλλὰ μὴν καὶ Πολύκαρπος ὁ τῆς κατὰ Σμύρναν ἐκκλησίας προστάς, ὅστις ³⁰ αὐτῷ καὶ εἰς Ἰωάννου συνεφοίτα τοῦ εὐαγγελιστοῦ τε καὶ θεολόγου καὶ δεσμώτην ἐξ Ἀντιοχείας ἀγόμενον εἰς Ῥώμην ἠσπάσατο, καθὼς ἤδη καὶ μεμαθήκαμεν, τοιαυτὰ που τῶν αὐτοῦ γράφων

3. τῷ pr c. O V: τὸ M R

XXIV, 1. 5. τέλος: πέρας M | 10. ἄγοντος c. codd: ἄγοντες Z

2. 15. περιπτάμεναι Z

XXV, 2. 24. τῶν: τὸν R

XXVI, 1. 27. τοιοῦτοι: τοιοῦτον

V | περιφανεῖς c. M: περιμανεῖς O

R V

ἐπιστολῶν· 4. Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, πειθαρχεῖν καὶ πᾶσαν ὑπομονὴν ἀσκεῖν, ἣν εἶδετε κατ' ὀφθαλμοὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς μακαρίοις Ἰγνατίῳ καὶ Ρούφῳ καὶ Ζωσίμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τοῖς ἐξ ὑμῶν καὶ ἐν αὐτῷ Παύλῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ
 5 πεπιστευκόσιν· ὅτι οὗτοι πάντες οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασαν, ἀλλ' ἐν πίστει καὶ δικαιοσύνῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διὸ καὶ εἰς τὸν ὀφειλόμενον τόπον εἰσὶν ἄρτι παρὰ κυρίου, ᾧ καὶ συνέπαθον. Οὐ γὰρ τὸν νῦν αἰῶνα ἠγάπησαν, ἀλλὰ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντα καὶ ἀναστάντα Χριστόν. 5. Οὕτω μὲν οὖν
 10 ὁ θεὸς Ἰγνάτιος ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκείνων ψυχαῖς ἔκειτο· καὶ θηρίων γαστέρας ἑαυτῷ θέσθαι τάφον ἐπιθυμήσας, ἀνδρῶν φιλοθέων μᾶλλον ψυχαῖς κατοικεῖ.

XXVII. Βασιλεὺς δὲ Τραϊανὸς τὰ κατὰ τὸν θεοφόρον τοῦτον Ἰγνάτιον ὕστερον ἐκμαθὼν, ὅπως τε γενναίως τὸν τοῦ μαρτυρίου ἄθλον ἀνύσειε καὶ ὅπως κατὰ τὴν ἐκείνου ψήφον θηρίων
 15 βορὰ γένοιτο· ἀκούσας δὲ πολλὰ καὶ περὶ τῶν κατὰ χώρας Χριστιανῶν, ὡς ἄρα οὐδὲν παρὰ τοὺς νόμους πράττειεν ἀνόσιόν τε δρῶσιν οὐδέν, ἀλλ' ἅμα ἔφ' διανιστάμενοι Χριστόν τε ὡς υἱὸν θεοῦ προσκυνοῦσιν, ἐγκράτειάν τε πᾶσαν ἀσκοῦσιν ἐν τε βρωτῶν ὁμοίως
 20 καὶ ποτῶν μεταλήψει, καὶ ὅσα νόμος ἀπαγορεύει, τούτων οὐδενὸς ἄπτονται· 2. ταῦτα ἐκείνον ἀκούσαντα, μετάνοιάν τε εἰσελθεῖν τῶν ἤδη γεγενημένων καὶ δόγμα τοιοῦτον ἐκθεῖναι λέγεται, ὥστε τὸ τῶν Χριστιανῶν φύλον ἐκζητεῖσθαι μὲν καὶ γνώριμον πανταχοῦ καθίστασθαι, εὐρισκομένους δὲ μὴ ἀναιρεῖσθαι μὲν, πλήν μηδὲ
 25 πάλιν ἀρχὰς ἢ δημοσίων πραγμάτων ἐγχειρίζεσθαι διοικήσεις. 3. Οὕτως οὐχ ἡ ζωὴ μόνον Ἰγνατίου, ἤδη δὲ καὶ ἡ τελευτὴ πολλῶν πρόξενος ἀγαθῶν κατέστη, καύχημα τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, εὐσεβείας ἐπίδοσις, παράκλησις πρὸς τοὺς κατὰ θεὸν πόνους καὶ προσκαίρου ζωῆς καταφρόνησις, ἐγκράτειά τε τῶν βλαβερῶν καὶ βίου
 30 καθαριότητος ἐπιμέλεια, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ πατρὶ δόξα καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

4. 7. κυρίου c. codd. praeter unum | γενναῖος R V
 P, qui habet κυρίῳ quemque secutus est Z | 2. 23. τό: τῷ V | 24. καθίστασθαι:
 add μὲν O
 XXVII, 1. 14. γενναίως c. M O R*: | 3. 30. καθαριότητος: καθαρότητος R

PASSIO SANCTI IGNATII EPISCOPI.

I. Cum Traianus Romanorum suscepisset imperium, Ignatius discipulus Iohannis apostoli et evangelistae, vir in omnibus apostolicus, secundus post apostolos factus, qui post Evodium suscepit ecclesiam Antiochenorum gubernandam, quae olim a⁵ tempestatibus et persecutionibus exagitabatur, tanquam bonus gubernator omnes infestationes suis orationibus repellebat, et ieiuniis atque assidua doctrina et labore spirituali incumbentem tempestatem sua virtute avertebat, timens, ne aliquem pusillanimum aut infirmum amitteret. 2. Denique laetabatur de ec-¹⁰clesiae immobilitate, cum quiesceret paululum a persecutione. Considerabat autem apud semet ipsum, quod nunquam posset ad dilectionem Christi in pleno pertingere neque perfectum ordinem doctrinae obtinere, nisi per martyrii factam confessionem Domino appropinquaret. 3. Unde et paucis annis perma-¹⁵nens in ecclesia lucerna deifica singulorum corda illuminare per Scripturarum expositionem precibus assiduis meruit.

Inscr. 1. *passio*: praem *incipit* A B C | *sancti*: beati C | *episcopi* c. G: *ep. Antiocheni, qui colitur Cal. Febr.* C, *ep. Ant. et martyris* D, *martyris, quae est Cal. Febr.* A, *mart. discipuli beati Iohannis evangelistae* B | *adhuc apostolis degens vidit angelorum visionem, quomodo per antiphonas sanctae trinitati dicebant hymnos;isque modum visionis Antiochenae tradidisse probatur ecclesiae, et ex hac ad cunctas transiit ecclesias* D E

I, 1. 2. *suscepisset Romanorum* G | 4. *qui* om D E | 6. *tanquam*: A D E G: *plenum* B C

praem *qui* D E | 8. *spiritali* C | 10. *amitteret*: add *qui etiam cum ipsis* | 2. 11. *cum*: quod A | 13. *pleno* c. 3. 16. *inluminare* G | 17. *meruit*: *promeruit* D E

II. Postea vero nono anno regni Traiani, remeante eo de victoria Scytharum et Dacum et diversarum gentium et putante, quod posset suum imperium amittere, nisi Christianorum piissimum cultum suis daemonibus ad idololatriam inclinaret vel
 5 compelleret: cum ergo universis gentibus persecutionem comminaretur, omnes Dei cultores aut sacrificare aut certe mori compellebat. 2. Tunc igitur timens pro ecclesia Antiochenorum fortissimus Christi miles ultro perrexit ad Traianum trans-
 euntem in illo tempore per Antiochiam et festinantem ad Ar-
 10 meniam et Parthos. 3. Cumque in faciem regis Traiani astitisset, Traianus dixit: Quis es tu cacodaemon, qui nostra praecepta festinas transgredi et aliis persuades, ut male pereant? Ignatius dixit: Nemo Theophorum cacodaemonem vocat; longe enim recedunt a servis Dei daemonia. Scio quidem, quia eis
 15 molestus sum; propterea me malum ad daemones vocasti; confiteor enim, me Christum caelestem regem habere, et dissolvo illorum consilia. 4. Traianus dixit: Et quis est Theophorus? Ignatius dixit: Qui Christum habet in pectore. Traianus dixit: Et nos non tibi videmur habere deos in pectore, quos habemus
 20 auxiliores contra hostes? Ignatius dixit: Et daemonia gentium deos existimans erras; unus est enim Deus, qui fecit caelum et terram, mare et omnia, quae in eis sunt; et unus unigenitus Iesus Christus filius eius, cuius amicitiam adquisivi. 5. Traianus dixit: Crucifixum dicis a Pontio Pilato? Ignatius

II, 1. 1. *vero*: *vere* B | 2. *Scytharum*: *Scytarum* B C, *Scitharum* D E, *Scitarum* A, *Sytarum* (corr. *Scyth.*) G, similia menda librarii plerumque in scribendis aliis nominibus propriis commiserunt | *et diversarum*: *diversarumque* A | 3. *imperium suum* A | 4. *suis daemonibus* c. A D (E?) G: om B C | *idolatriam* C G, *ydolatriam* B | 4 sqq. *vel compelleret* — *comminaretur* om B C | 5. *cum ergo*: *et ob hoc* D E | 6 sq. *omnesque* . . *compelleret* D E

2. 7. *igitur* om D E | 9. *in* om

A | *Antiochiam*: *Antiochenam* G
 3. 13. *Theoforum* B C D E semper |
 14. *quidem* c. B C G: *enim* A (D E?) |
quia: *qui* G | *eis*: p. *sum* G, om A |
 15. *malum* c. A D E: *male* B C, *me mal.* om G | *ad* (om G) *daemones* c. A G: *daemonem* D E, *cacodaemonem* B C | 16. *caelestem hab. reg. Christum* A

4. 19. *non*: ante *habere* A | 20. *et* c. A D E (add *si* D E) G: om B C |
 21. *existimas* D E G | *errans* G | 22. *mare*: *praem et* D E | *unus* om A |
 23. *Chr. Iesus* G

dixit: Illum dico, qui crucifixit peccatum et inventorem eius, et illum, qui non iustificat idolorum servitatem et qui in corde suo hoc sapit. 6. Traianus dixit: Tu ergo in te ipso Christum gestas? Ignatius dixit: Utique, scriptum est enim: *Habitabo in eis et inambulabo*. 7. Traianus dixit: Ignatium censui dicentem in se ipso contineri crucifixum vinctum a militibus perducere ad magnam urbem Romam escam bestiis pro advocazione populi. 8. Hanc sententiam audiens sanctus martyr Ignatius cum gaudio exclamavit dicens: Gratias tibi ago, Domine, quoniam me perfecte honorasti in tua dilectione et dignum me fecisti cum apostolo tuo Paulo vinculis ferreis alligari.

III. Haec dicens et cum laetitia suscipiens vincula, et orans primo in ecclesia et eam cum lacrimis commendans Domino sicut aries magnus, boni gregis dux, a ferocissimis militibus ducebatur crudelissimis manibus ad Romam bestiis ad comestionem. 2. Fuerunt autem custodientes eum Traiani persecutores numero decem, immansueti quidem et bestiarum mores habentes, et quanquam cotidie beneficiis auferentur a fratribus, nihil horum mitigabat eorum iracundiam, sed crudelibus oculis et manibus affligebant sanctum, sicut et ipse in epistola testatur dicens: A Syria usque ad Romam cum bestiis depugno per terram et mare vinctus cum decem leopardis, quod est militaris custodia, quibus cum bene factum fuerit, peiores fiunt. 3. Tollentes ergo beatum Ignatium pervenerunt ad Seleuciam, unde et navigare habuerunt. Et respiciens sanctus Ignatius post multum laborem ad Smyrnaeorum civitatem cum multo

5. 2. *et sec c.* A (add *eum*) D | E: *sed* B C G | 3. *hoc: hunc* Boll

6. 3. *Christum*: a. *in te* A

7. 6. *se* om C D E G | *continere* G | 7. *escam*: *praem et* D E | *pro advoc.* (*avoc.* C G) *populi* c. A B C G: *provocandum in conspectu populi tradi* D E — *advocatione*] Cf. Pseudo-Cypr. de spectac. c. 4 ed. Hartel p. 6, 19.

8. 11. *vinculis*: *praem in* D E

III, 1. 12. *et cum l. suscipiens* c.

C D E G: *cum l. suscepit* A B | 13. *in* c. A C (D E?) G: *pro* B | *et eam: eamque* A B | 15 sq. *crudelissimis — comestionem* c. A B C G (om *ad pr* B C): *Romam crud. eorum man. best. ad com. tradendus* D E

2. 18. *auferentur: ager.* G | *nihil (nichil* B C D): add *tamen* D E, *praem sed* G | 20. *et c.* A B C G: om D E | *epistola*: add *sua* B | 22. *est* om G

3. 24. *ergo: igitur* G

gaudio descendens de navi festinabat sanctum Polycarpum episcopum Smyrnaeorum, coauditorem suum, videre; fuerunt autem ambo discipuli Iohannis apostoli. 4. Ad quem adductus et spiritualiter ei communicans et congaudens et vinculis eius
 5 coexultans rogat eum adicere ad propositum suum. Magis autem communiter omnis ecclesia rogabat eum per sanctum episcopum Polycarpum et per sanctos presbyteros et diaconos, sed et omnes ecclesiae Asiae festinabant ad eum, ut participarentur de benedictione eius spirituali. Maxime autem et sanctum
 10 Polycarpum hortabantur, ut eum animaret, ut consummatus a bestiis invisibilis mundo effectus praesentaretur obtutibus Christi. 5. Et exinde proficiscens Troiae appropinquavit. Adductus autem Neapolim per Philippos transiit Macedoniam pedibus et Epirum, quae est iuxta Epidamnum secus mare. 6. Atque
 15 exinde navem conscendens navigavit per Adriaticum pelagus, et cum inde ascenderet ad Tyrrhenum et transiret insulas et civitates, ostensum est sancto Potiolo, quod ipse transiturus esset. Et obviam ei exiens festinabat sequi vestigia eius tanquam apostoli Pauli, et non potuit sequi spiritum navis prora
 20 incumbente. Et beatificans in eo loco fratrem suum in dilectione ita navigavit. Denique una die et ea nocte prosperis ventis usi pervenerunt ad urbem Romam.

IV. Et nuntiaverunt imperatori de adventu eius. Et iussit imperator adduci eum praesente senatu et dixit ei: Ignati,
 25 ob quam causam rebellare fecisti Antiochenorum civitatem et omnem Syriam converti de paganismo ad Christianitatem? 2. Ignatius dixit: Atque utinam, o rex, et te potuissem sicuti et illos avertere ab idololatria et introducere ad Deum omnium

4. 4. *et pr om D | congaudens et communicans A | communicans et: ei comm. esset G | 7. diacones B | 9. de bened. eius: ei de bened. A | 10. ut: quod BC | 11. invisibilis: praem et A*

5. 13. *Philippis codd | 14. Epidamnum: in G correctum, in A superscriptum est Epidaurum*

6. 15. *navem (praem in D E) consc.*

navigavit: navigans transiit A | Adriaticum: Adriam G sec m., Adrianum A | 16. Tyrrhenum c. D E: tyrranicum A B C G | 17. Potiolo c. A (Pont.) D E G: add episcopo B C | 19. spiritum . . prora c. A (D E?) G: spiritu . . prorae B C | 21. ea om D E

IV, 1. 24. *eum: a. imperator B*

2. 27. *atque: at C, ad G, om D*

et Christum et constituere tibi fortissimum principatum. 3. Traianus dixit: Si vis mihi gratiam dare et inter meos amicos connumerari, deponens hanc sententiam sacrificia diis, et eris princeps sacerdotum magni dei Iovis et mecum regnabis. 4. Ignatius dixit: Eas gratias oportet praestare, quae non laedunt animam, non eas, quae perducunt ad perpetuam damnationem. Ista vero promissiones, quas promittis mihi dare, in nihilo dignas existimo, neque diis tuis ego sacrifico, neque Iovem quis sit scio, neque regnum huius mundi attrahit me. *Quid enim prodest mihi, si totum mundum lucrer et animam meam perdam?* 5. Traianus dixit: Videbaris mihi sensatus esse vel sapiens et non insulsus, et propterea promissa mea annullas. Unde non solum inoboediens es, sed et ingratus et non consentiens senatus consulto, sacrificare diis. 6. Ignatius dixit: Facito tu, o rex, quod tibi videtur; ego autem diis non sacrifico. Nam neque ignis neque crux neque ira bestiarum neque dissipatio membrorum persuadent mihi *separari a Deo vivo*; non enim *praesens saeculum diligo*, sed eum, qui pro me mortuus est, Christum, et qui a Deo resuscitatus est.

V. Senatus dixit: Nos novimus, quoniam dii immortales sunt; tu quomodo dicis, quia Christus mortuus est? 2. Ignatius dixit: Meus Dominus propter aliquam dispensationem mortuus est et post tertiam diem resurrexit; vestri autem dii mortui sunt tanquam mortales et non resurrexerunt, quod manifestum est, quia Iupiter apud Cretam mortuus est, Asclepius vero in Ci-

E | 1. *et a. Christum* om D E
 3. 2. *mihi* om B | 2 sq. *am. meos annumerari* A
 4. 6. *dampnationem* codd plerumque | 7. *mihi* c. D E: om A B C G | 8. *quis: qui* B C
 5. 11 sq. *et non insulsus* c. A B C G: *sed insulsus es* D E | 12. *adnullas* B C G | 13. *et p. ingratus* om D E | *non: nunc* G | 13 sq. *senatui* G | 14. *consultu* D E, *consulta* G | *sacrificare* (praemet B G) c. B C D E G (in G re erasum): *ut sacrificares* A

6. 14. *fac* G | *tu, o: o tu* D, *totum* G | 15. *videtur*: add *bonum esse* A | *ego autem* c. A B C G: *quia ego* D E | *nam* om A G | 16. *ira bestiarum: best. morsus* D E | 17. *mihi: me* G | *vivo: vero* G
 V, 1. 20 sq. *Senatus dixit* (hoc erasum est) — *dixit* v. 2 om G | *quoniam: quia* B C
 2. 23. *diem tertiam* B | 24. *quod manif. est* c. B C D E G: *man. est autem* A | 25 sq. *Cithaerone* c. D E (*Chithaerone*): *Cytherona* A, *Citherona* C G,

thaerone monte fulmine percussus est, Venus autem in Papho cum venatore sepulta est, Hercules igne consumptus est in Tyro. 3. Talibus igitur ultionibus digni habiti sunt dii vestri, qui fuerunt periuri et malefactores et hominum corruptores; noster autem Christus et crucifixus est et mortuus, sed ostendit suam virtutem resurgens a mortuis et in iniuriantes se sicut in vos ulciscens. Vestri autem dii a nostro Deo sententiam acceperunt sicut operarii malitiae; noster vero Dominus ab hominibus nequissimis, qui non potuerunt sufferre eius mandata et quibus omnia beneficia impenderat, passus est, et ipsi ei ingrati extiterunt. 4. Traianus dixit: Ego moneo te, ut declines mortem et ad vitam decurras. Ignatius dixit: Bene dixisti, o rex, ut fugiam perpetuam mortem et vitam sempiternam adquiram. 5. Traianus dixit: Quantae sunt mortes? Ignatius dixit: Duae, una quidem temporalis, alia vero aeterna. Similiter etiam vitae duae sunt, una quidem modici temporis, alia vero sempiterna. 6. Traianus dixit: Sacrifica diis, ut tormenta declines, quod est aptum tuae senectuti. 7. Ignatius dixit: Quibus diis sacrificem? Ex quibus unus, id est Mars, tredecim menses propter adulterium in dolio vinculis damnatus est, alius vero, qui sibi divinitatem assignabat, a muliere vinctus est, quam a Titanis rapuerat, quae eum ex masculo feminam fecerat; nam et Laomedonti muros aedificavit et mercede privatus est, qui hominum et mulierum opera imitabatur. 8. Non confunderis dicere deos

Cithero B | 1. *Papho* c. A: *Pafō* B C D E G

3. 3. *igitur* om A | 3 sq. *qui f. periuri*: om G | 4. *malefactores* c. A: *malorum f.* B C D E G | 5. *mortuus*: add *est* G | 6. *iniuriantes*: *iniuriam esse* C, *iniuriis tes se* B | *se* om A | 7. *autem*: *enim* A G | 8. *malitiae*: *nequitiae* A | *vero*: *autem* A | *hominibus*: *omnibus* C D E | 10. *benef. impenderat*: *bona fecerat* A | *ei* om A

5. 14. *quantae*: *praem quaero* D E | *sint* D E | 15. *quidem*: add *est* A | *etiam* om A | 15 sq. *vitae duae*

sunt c. C D E G: *d. s. v.* A B | 16. *modici (modica G) temp.* c. A G: *modica et temporalis* C (hic om *et*) D E, *temporalis* B

7. 18. *sacrificabo* B C | 20 sq. *qui — assignabat (usurpaverat C)* c. A B C: *divinitatem sibi applaudens* D E | 20 sq. *divinitatem — rapuerat*: om G | 21 sq. *a muliere — rapuerat* om C, *a mul. — eum* om D E | 22. *fecerat; nam*: *fecit* D E | 23. *aedif. et*: *aedificans* D E | *privatus*: *fraudatus* A | *qui*: add *etiam* D E

8. 24. *non*: *praem ergo* B C |

maleficos et corruptores puerorum et adulteros, qui per maleficia in draconem et taurum se ipsos transfigurabant non ad aliquid boni, sed ut alienas nuptias adulterarent, quos te oportebat abicere, non etiam adorare? Ecce quos deprecantur vestrae mulieres, ut pudicitiam vobis conservent. 9. Traianus dixit: 5 Ego tecum reus factus sum, qui tantos deos blasphemias, qui nihil te nocuerunt? Ignatius dixit: Dixi tibi et olim, quoniam paratus sum omnia tormenta et omnem mortem subire, quia festino ad Deum.

VI. Traianus dixit: Nisi protinus sacrificaveris, iam non 10 tibi parcam. Ignatius dixit: Nec desidero, ut mihi parcas, neque quod imperas faciam. 2. Traianus dixit: Pilis plumbeis scapulas eius contundite. Ignatius dixit: Magis mihi excitasti in Domino desiderium. 3. Traianus dixit: Ungulis latera eius dilaniate et lapidibus asperis confricate. Ignatius dixit: Magis 15 magisque sensus meus extenditur ad Deum, et de quibus patior verbum non facio. 4. Traianus dixit: Sacrifica diis; nam ista praesumptio non te iuvabit. Ignatius dixit: Quibus diis? Forsitan Aegyptiorum iubes me sacrificare, bovi aut hirco, ibidi aut simiae et aspidi venenosae, lupo et cani et crocodilo, igni 20 aut aquae marinae aut terreno Plutoni aut Mercurio furi? 5. Traianus dixit: Dixi tibi, quia ista multiloquia non te iuvabunt, sed sacrificia diis, si vis salutem consequi. Ignatius dixit: Dixi tibi, quia non sacrifico, neque discedo ab uno solo Deo, qui fecit caelum et terram, mare et omnia, quae in eis 25

24. *deos: eos* G | 1. *maleficos: praem* hos A | *et adulteros* om D E | *maleficia: levia* A | 2. *se: semet* A | *ad* om G | 4. *etiam* om A

9. 6. *tantos: tantum* A | 7. *te: tibi* B | *et* om A | 7 sq. *quoniam . . . quia: quia . . . quoniam* A

VI, 1. 10. *protinus* c. A: *penitus* BCDEG | 11. *tibi parcam* c. A G: *parc. tibi* BCDE

2. 14. *Domino* c. A G: *Deum* cet codd

3. 16. *meus: noster* B | *Deum: Dominum* G

4. 18. *te* h. l. c. A: p. *ista* BCD

E, om G | 19. *Aegyptio* G | *me* om A | *ibidi: hibidi* G, *ibici* vel *hibici* cet codd | 20. *et a. aspidi* c. DE: *aut* A G, om B C | *et cani et: cani aut* B C | *crocodrillo* vel *corcodrillo* codd | 21. *terreno* em coll Graec.: *terrae* B C, om cet codd | *Platoni* G | *aut: vel* C, et G | *furi: praesago futuri* D E, om C

5. 22 sq. *dixi — consequi: dimitte ista quae superflue loqueris et sacrificia* D E | *multil.* c. A G: *multa eloquia* B C | 24. *discedo: decedo* G | *uno: add et* B | 25. *mare: praem et* A |

sunt, qui habet potestatem omnis carnis, Deo spirituum et rege omnium sensibilibum et intellegibilium. 6. Traianus dixit: Et quis te prohibuit, si aliquid est, et illum Deum colere et istos honorare, quos communiter omnes confitemur? Ignatius dixit:
 5 *Natura et intellectus quando fuerint munda, non commiscunt veritati mendacium et luci tenebras et dulci amarum. Quis enim non intellegat haec? Aut quis consensus Christo cum Belial aut quae participatio fidei cum infidele aut quis consensus templo Dei cum idolis?*

10 VII. Traianus dixit: Expandite manus eius et replete eas igni. Ignatius dixit: Neque ignis incensus neque bestiarum morsus neque dissipatio membrorum neque confractio ossium neque dilaniatio totius corporis neque diaboli infestatio poterit
 15 me separare a caritate Dei. 2. Traianus dixit: Papyrus in oleo infundite et incendentes latera eius adurite. Ignatius dixit: Videris mihi, o rex, oberrare, quia Deus, qui est in me, vita est, qui et virtutem mihi praestat et confortat animam meam, ut possim sufferre tua tormenta. 3. Traianus dixit: Ferreus
 20 forsitan es et durissimus et plumbeus, ut tanta tormenta sustineas. Sed sacrifica diis, ne haec patiaris. Ignatius dixit: Non quasi non sentiens tua tormenta, o rex, sed spes quae in me est Dei futurorum bonorum relevat meos dolores; quapropter neque ignis ardens neque aqua bulliens potest extinguere meam in Deo dilectionem. 4. Traianus dixit: Afferte ignem et asper-
 25 gentes in pavimento carbones stare facite Ignatium super eos, ut vel sic credat et mihi consentiat, ut diis sacrificet. Ignatius dixit: Combustio ignis tui commemorationem mihi facit veris-

1. <i>Deo . . rege</i> c. C: <i>Deum . . regem</i> A B D E G	<i>totius</i> om A
6. 3. <i>quis: qui</i> G <i>aliquid: quidem</i> Boll <i>est: prodest</i> A 4. <i>omnes</i> om B C 5. <i>commiscunt: communes sunt</i> G 7. <i>intelligebat</i> C <i>quis bis: qui</i> A <i>consensus: consessus</i> G, corr. <i>conventio</i> <i>Christi</i> A <i>cum: ad</i> B 8. <i>infidei</i> A	2. 16. <i>oberrare: observare</i> G 3. 19. <i>forsitan: tamen</i> G <i>et (vel G) plumbeus: om</i> B C <i>tanta</i> om C 21. <i>tua (om G) tormenta: torm. tua</i> A, praem <i>contemno</i> D E 22. <i>Dei</i> h. l. c. A: p. <i>spes</i> B C G, om D E <i>quapropter</i> om G 22 sqq. <i>quapropter — dilectionem</i> om A 23 sq. <i>extinguere — dilectionem: in me exst. dilect. Dei</i> G
VII, 1. 11. <i>incensus</i> c. B D E G: <i>succensus</i> A, acc. C 13. <i>dilanatio</i> G	

simi ignis; iste autem temporalis nihil est. 5. Traianus dixit: Arbitror hoc maleficiorum esse, quod sic tormenta contemnit et non cedit nobis in tantis, quae a nobis pertulit. Ignatius dixit: Qui a daemonibus discedunt tanquam ab apostatis Dei et idola exsecrantur, quomodo possunt esse malefici, edicito. 5 Vos enim magis estis, qui eos colitis et talibus maledictionibus subiacetis. In nostra autem lege positum est, ut maleficos vivere non permittamus neque incantatores neque augures, sed et omnium illorum, qui talia opera gerunt, libros incendere consuevimus, quos et audire exsecramur. Propter quod ego non 10 sum maleficus, sed vos, qui daemonia adoratis. 6. Traianus dixit: Per deos iuro, o Ignati, laborabam tecum, ut liberari posses, sed iam tormentis te afficiam, donec subiciaris praeceptionibus nostris. Ignatius dixit: Noli laborare, o rex, sed, si vis, igni me contrade aut gladio me concide aut in mare me 15 mitte aut bestiis trade, ut credas, quia nihil horum est periculosum propter Dei dilectionem.

VIII. Traianus dixit: Quae est ista spes, quam expectas, o Ignati, pro qua tanta pateris vel moreris vel tormenta sustines, non habeo dicere. Ignatius dixit: Qui ignorant *Deum*, 20 *qui est super omnia*, et Dominum nostrum Iesum Christum et quae praeparata sunt piis hominibus bona, ipsi nesciunt, quia ex ipso solo est principium omnium rationabilium et irrationabilium. 2. Nos vero, qui scientiam habemus pietatis, novimus, quia, cum ista vita caruerimus, resurgentes sempiternam vitam 25 habebimus in Christo, quae non anittitur neque successionem habet, a qua discedit dolor et tristitia et gemitus. 3. Christianitatem enim veri Dei et unigeniti eius filii et secundum car-

5. 3. *cedet* G | 4. *decedunt* G | 6. *moreris* om B C | 21. *nostrum* om C
magis (*magi* A B C) *estis* A B C G: DE | 23. *solo* om C D E G | *est* om
estis m. malefici D E | *eos* c. A: D E G
idola B C D E G | *maledictionibus:*
bened. C | 8. *neque* sec: *aut* B C | 2. 24. *piet. habemus* A | *novi-*
9 sq. inc. consuevimus: incendimus A | *mus:* om G | 25. *carebimus* D E | *ex-*
6. 15. *concide: percutite* B | 16. *tra-* *urgentes* A | 26. *in Chr.:* *praem*
de: praem me D E | *quae est* B C | 27. *qua: quo* A | *de-*
cedit G

VIII, 1. 19 sq. *pro qua (quo) —*
dicere (scire B C G): om A | 19. *vel* *vinitatem* B C D E | 28. *filius eius* A |

nem conversationem eius etiam Moyses consequenter hanc conversationem praedicans nostram veram religionem esse ostendit. 4. Quem enim nostrum cognovisti bellum meditari et non potius subiectos esse principibus, ubi non est periculosa subiectio, sed
 5 tantum in amicitiiis pacifice *omnibus reddentes debita, cui tributum tributum, cui timorem timorem, cui vectigal vectigal, cui honorem honorem*, festinantes nulli aliquid debere nisi tantum invicem diligere? 5. Docti enim sumus a Domino nostro, non solum *proximum diligere*, sed et *inimico* benefacere et
 10 *odientes nos amare et orare pro inimicis et persequentibus nos*. 6. Quis enim praecepto tuo in Christianitate non oboedivit, ex quo esse coepit, edicito. Aut aliquid novum contigit circa Romanorum imperium aut non fortassis multorum regnum ad unius deductum est principatum? Et Augustus proavus tuus, sub quo
 15 Deus noster de virgine natus est et factus est primo Deus verbum homo nobis solummodo, non omni saeculo regnavit, omnibus quinquaginta annis et septem mensibus aliis septem tenens Romanorum imperium monarchiam habuit quomodo nullus ante eum? Cui omnes gentes subditae erant, et primo non fuit
 20 commixtio gentium et odium contra invicem nondum fuerat solutum nisi ex salvatoris nostri adventu.

et p. filii om B C | 1. eius etiam c. D E G: om A B C | *Moyses cons.* om A | 1 sq. *hanc conversationem* c. D E G: om A B C | 2. *nostram veram* c. D E G: *veram* (add *etiam* B C) A B C | *religionem*: add *futuram* B C — Si textum graecum respicis, facile intelleges, codices D E hic reliquis praeferendos esse. Ceterum locus corruptus et vix sanandus est. Interpres praeterea ante hunc versum plura (in textu graeco versus 3 et 4) omisit.

4. 4. *principibus*: p. *potius* A | *est*: add *enim* B | 4 sq. *sed . . reddentes: non enim soli . . reddimus* D E | 6. *cui vectigal v., cui tim. t.* A | 7 sq. *tantum* om D E

5. 10. *nos* pr c. A G: om B C D E

6. 12. *edicito* B C | *aliquid novum: si al. novi* B C | 13. *aut . . fortassis: et . . potius* B C | 14. *et c. A G: nonne* D E, *nam* B C | *sub quo* c. A: *ex quo* D E G, *quoadusque* B C | 15. *Deus (Dominus G) noster* (add *et* G): *Christus* B C | *nascetur* B C | 15 sq. *et factus — homo* om B C | 16. *homo*: praem *et* A G | *saeculo: mundo* B C | 16 sq. *regnavit — monarchiam* c. A D E G (hic habet *et a. mon.*): *ex quo vero factus est primo Deus verbum homo tenens idem Augustus Romanorum imperium totius orbis monarchiam* B C | 17. *omnibus*: praem *id est* G, om D E | 19. *cui . . primo*: add *etiam . . quidem* D E | *non* om B C

IX. Senatus dixit: Utique haec omnia sic se habent, quomodo dixisti, Ignati; sed illud indignamur, quia illam deorum nostrorum culturam dissolvit. 2. Ignatius dixit: Et quid incongruum fecit, o splendidissima prudentia, si ea, quae irrationalia erant gentium, correxit Romanorum imperio, quod nostri sermones *virgam ferream* vocant? Sic et tyrannicos spiritus nequitiae ab hominibus abegit, *unum* et solum annuntians *super omnia Deum*. 3. Et non hoc solum, sed et amara eorum servitia immutavit, qui fuerant sanguibibuli et immisericordes, qui sic mortem liberis vestris immittebant, non quasi ingentibus bellis vos contaminabant, sed cogebant vos atque mulieres vestras nudas spectari, quemadmodum in captivitate pompam exhibentes, sanguinibus terram maculantes et communem aerem immunditiis polluentes. 4. Interrogate Scythas, si non homines Dianae immolabant. Omnino vos negatis erubescentes Saturno immolatam fuisse virginem. Graeci quoque gloriantur in tali humano sacrificio a barbaris accipientes hoc malum. 5. Traianus dixit: Per deos iuro, Ignati, quia expavesco tuam doctrinam, sed tamen non laudo religionem. Ignatius dixit: Et quid intellexisti in sancta nostra religione? Traianus dixit: Quia dominum solem non adoratis neque caelum neque terram neque sacram lunam, quae omnia nutrit. 6. Ignatius dixit: Et quis poterit adorare solem istum figuratum, sensibilem, occidentem atque orientem et iterum ex igne percipientem amissum calorem, eclypsim patientem, qui non potest mutare suum ordinem a sententia illius, qui ei imperat explere suum cursum? 7. Caelum quomodo est adorandum, quod nubibus operitur, quod *sicut*

IX, 1. 1. *haec om* A | *se om* G | *pa* G | *exhibente* A | 13. *sang. t.*
 2. *illam om* D E | *maculantes om* G | *maculantes et: maculabant* B C
 2. 3 sq. *incongruum:* add *est* G | 4. *si ea: sua* G | 5. *imperium* A D E G | 5. 18. *iuro* c. A cf. 7, 6: om B C
 6. *sermone* A | 7. *hominibus: omnibus* A G | D E G | *quia* c. A B C G: om D
 3. 8. *et pr om* D E | *hoc non* D E | 19. *religionem: religiosam* G | 20. *nostra: a. sancta* G | 20 sq. *dominum:*
 G | *eorum: etiam* B | 10. *vestris: nostris* G | *immittebant:* add *qui* D om C
 E | 11. *contaminarent* B C | *atque:* 6. 23. *figuratum om* G | 25. *ordinem: intellectum* G | 26. *ei om* A
 et B C G | 12. *nudos* B C | *in pom-*

pellem extendit opifex et sicut cameram confixit et sicut cuppam collocavit, lunam vero crescentem atque minuentem et sicut consumptibilem et passionibus subiacentem? 8. Sed si propterea eos oportet adorari, quia splendidam lucem habent, ergo non est omnino vera ratio, ut adorentur, quia *ad lucendum* hominibus et non ad adorandum dati sunt; maturare atque calefacere fructus instituti, splendidum facere diem, illuminare noctem; et stellae caeli *in signa* ordinatae sunt *et in tempora* ac solstitia et pro consolatione navigantium. 9. Nihil itaque horum adorandum est, neque aqua Neptunus vocetur neque ignis Vulcanus neque aer Iuno neque terra Proserpina neque fructus Ceres. Omnia haec ad usum nostrum facta sunt, tamen corruptibilia sunt et exanima.

X. Traianus dixit: Non bene dixisti in initio, quoniam tu prohibuisti adorare orientem et deos. Ignatius dixit: Propterea indignaris, o rex, quia quae non sunt adoranda monemus non coli, sed Deum vivum verum, factorem caeli et terrae, et unigenitum eius filium. Sola est haec vera agnitio fortissima, per quam confitemur sancta et spiritualia dogmata eius quae redundat in nobis doctrinae. 2. Illa autem paganitatis sine Deo polytheia ad bonum inconvertibilis, instabilis consistens, in nulla firmitate stans, incorripiens eruditio, seductrix, quomodo non est omni falsiloquio repleta, quae nunc dicit duodecim esse per omnia et in omnibus deos, iterum autem plurimos accipiens? 3. Traianus dixit: Iam non suffero tuam elationem; pessime enim nos provocas, nescio quibus irrationabilibus verbis vincere nos volens. Sacrifica ergo; sufficit enim tibi, quod rhetorice disputasti adversum nos; si autem nolueris, iterum te tormentis

<p>7. 2. <i>sicut</i> om A 3. <i>subiacentem</i>: add <i>quis adorabit</i> A</p> <p>8. 4. <i>eos</i>: <i>ea</i> B C 5. <i>vera r.</i>: <i>veneratio</i> B C 6 sq. <i>data . . instituta</i> B C <i>maturare</i> c. D E: <i>praem et</i> A B C G 7 sq. <i>calescere</i> B 8. <i>in</i> <i>signis</i> B C <i>ordinatae</i>: <i>ornatae</i> C <i>tempora</i>: <i>tempore</i> A G, in hoc corr. <i>ac</i> om A G 8 sq. <i>solstitia</i>: <i>solastica</i> G</p> <p>9. 9. <i>n. itaque</i>: <i>ita nihil</i> D E 13.</p>	<p><i>exanimata</i> B</p> <p>X, 1. 15. <i>tu</i> om B C <i>adorari</i> A 17. <i>vivum verum</i>: <i>ver. vivum</i> G, om D E <i>factorem</i>: <i>praem et</i> A 20. <i>redundant</i> A G</p> <p>2. 21. <i>polytheia</i> c. G: <i>politheia</i> C, <i>politeia</i> D E, <i>polideia</i> A, <i>politia</i> B 24. <i>accipiendo</i> A</p> <p>3. 27. <i>rhetorice</i>: <i>rethorice</i> A, <i>recto-</i> <i>rice</i> C, <i>praem et</i> G</p>
---	---

afficiam et sic te postea bestiis tradam. 4. Ignatius dixit: Usque quo minaris et non comples, quae promittis? Christianus sum et non sacrifico nequissimis daemonibus, sed adoro verum Deum patrem Domini nostri Iesu Christi, illuminantem me luce scientiae, qui *aperuit oculos meos ad intellegenda mirabilia eius.* 5 Hunc colo et honoro; *ipse enim est Deus et Dominus et rex et solus potens.*

XI. Traianus dixit: Lecto flammeo te trucidabo, si non paenitus fueris. Ignatius dixit: Bonum est, o rex, a malis paeniteri, et ad meliora concurrere oportet et non ad peiora; nihil 10 enim melius est pietate. 2. Traianus dixit: Dorsum eius unguis dilaniate dicentes ei: consenti imperatori et sacrificia diis secundum decretum senatorum. 3. Ignatius dixit: Ego decretum Dei timeo, qui dixit: *Non erunt tibi dii alii praeter me,* et qui sacrificaverit diis alienis, periet; senatum vero et regem 15 iniqua monentem non audio; *non enim accipies,* inquit lex, *personam potentis,* et *noli esse cum multis in malitia.* 4. Traianus dixit: Aceto et sale perfundite eius plagas. Ignatius dixit: Omnia, quae mihi pro Dei confessione acciderunt, scio, quia merces bonorum augetur; *non enim sunt condignae passio-* 20 *nes huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.* 5. Traianus dixit: Parce tibi iam, homo, et adquiesce imperantibus tibi; nam peiora tibi adinveniam tormenta. Ignatius dixit: *Quis nos separabit a caritate Dei, tribulatio an angustia an persecutio an fames an nuditas an periculum* 25 *an gladius? Confido enim, quia neque vita neque mors poterit nos separare a pietate confidentes in virtute Christi.* 6. Traia-

4. 1 sq. usque c. A: ex B C D E G	B periet c. B C D E G: peribit A 17.
2. quae: quod A 5. eius om B C	cum multis c. D E: multus A B C G
6. et a. rex om A	4. 18. plagas eius A 19. mihi: add
XI, 1. 7. trucidabo c. A: cruciabo	inde D E 20. augetur: augebitur D
B C D E G 9. paenitus fueris c. A G:	E, add mihi G
paenitueris B C D E bonum est:	5. 22. iam tibi A homo: praem o
add enim B C 11. est om D E	B 23. tibi p. peiora om A 24. Dei:
2. 12. imperatori — diis: diis et	Christi D E 25. an nuditas om B C
imperatori, sacrificia A 13. senatorum:	G 26. vita . . mors: mors . . vita
imperatoris A	B C 27. nos om C confidentes
3. 14. alii dii A 15. sacrificabit	c. A B D E G: confidentem C

nus dixit: Sane tu putas, quia potes me vincere ista tolerantia; tolerabile enim animal est homo. Ignatius dixit: Non puto, sed credo, quia vici et vinco, ut cognoscas, quantum sit inter pietatem et impietatem. 7. Traianus dixit: Tollite eum et impone ei ferrea vincula, et in ligno pedes eius concludite et custodite eum in imo carceris, et nemo eum nec per foramen videat, et tribus diebus ac tribus noctibus panem non comedat neque aquam bibat, et post triduum bestiis traditus sic vita careat. 8. Senatus dixit: Et nos consentanei sumus eius sententiae. Omnes enim nos iniuriavit cum imperatore, non consentiens sacrificare diis, sed esse se Christianum confirmans. 9. Ignatius dixit: Benedictus Deus et pater Domini nostri Iesu Christi, qui multa sua benevolentia dignatus est me passionibus Christi communicare, et martyrem verum deitatis eius esse et fidelem praeconem.

XII. Tertia autem die Traianus convocans omnem senatum et praefectum iussit venire ad amphitheatrum. Et concurrunt omnis turba Romanorum; audierant enim, quia episcopus Syriae cum bestiis haberet pugnare. Et sedens pro tribunali iussit adduci sanctum Ignatium. 2. At ubi vidit eum, dixit ei: Ego miror, quomodo vivis post tanta tormenta et famem; sed vel nunc consenti mihi, ut et de adiacentibus malis libereris et nos de tristitia animi libereres. 3. Ignatius dixit: Videris mihi figuram habere humanam, mores autem vulpis blandientis quidem cauda, mala autem in animo cogitantis, humanitatis verba confingens et volens nihil sanum esse. 4. Audi ergo iam cum iracundia, quia non est mihi ratio mortalis et temporalis vitae propter Iesum, quem desidero. Vadam ad eum;

6. 1. *sane tu putas* c. D E: *s. tui putant* B C, *senatus putat* A, *senatui p.* G | *potes* c. A: *potest* B C D E G | 2. *animal* c. B C G: *malum* A (D E?)

7. 5. *vinc. ferrea* A | 6. *imo: ima* A G (D E?) | 7. *videat: p. eum* B | *ac: et* A

8. 9. *eius* c. A G: *huius* B C D E | 10. *enim* om A

9. 13. *est* om G | 14. *esse* c. B (om *eius*) C G: om A D

XII, 1. 17. *venire: praem eos* D | 18. *audierat* D | 19. *haberet* c. D: *habebat* B C, *habuit* A G

2. 20. *eum* om G | 23. *animi: amici* B C

4. 27. *cum* om C | 27 sq. *et tempor.* om G | 28. *vadam: add ergo* D

panis est enim immortalitatis et poculum vitae aeternae. Omnis ipsius sum et ad ipsum extendo mentem meam et despicio tua tormenta et gloriam tuam respuo. 5. Traianus dixit: Quoniam superbus est et contemptor, alligantes eum duos leones ad eum laxate, qui nec reliquias eius dimittant. 6. At ubi dimissae sunt ad eum bestiae, videns eas sanctus Dei dixit ad populum: Viri Romani, qui hoc certamen spectatis, non sine causa laboravi, non propter pravitatem haec patior, sed propter pietatem; triticum enim sum Dei et dentibus bestiarum molar, ut panis mundus efficiar. 7. Haec audiens Traianus magna iracundia repletus est dicens: Grandis tolerantia in Christum credentium. Quis Graecorum aut barbarorum tanta toleraret pati pro deo suo, quanta iste pro illo, in quem credit, patitur? 8. Ignatius dixit: Non humana virtute tanta toleravi, sed sola promptanimitate et fide attrahente et adiutorio Christi. 9. Et haec illo dicente accurrerunt ad eum duo leones et ex utraque parte superincidentes praefocaverunt eum tantummodo et non tetigerunt carnes eius, ut reliquiae eius tuitio essent Romanorum magnae urbi, in qua Petrus crucifixus est et Paulus decollatus et Onesimus lapidatus.

XIII. Traianus vero exurgens admiratione percussus discessit. 2. Venerunt autem ei scripta a Plinio Secundo duce permoto super multitudinem quae facta fuerat martyrum pro fide interemptorum, in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur admissum aut aliquid contrarium legibus gestum praeter hoc solum, quod ante lucem surgentes causa Christi Dei hymnos canebant, adulteria vero vel cetera huiusmodi crimina abominabantur et omnia agebant legibus convenientia. 3. Traianus

<p>6. 6. <i>Dei</i> om G 7. <i>spectatis</i> c. B: <i>expectatis</i> A C D G 8. <i>laboravi</i>: add <i>quia</i> D</p> <p>7. 11. <i>tolerantia</i>: add <i>est</i> A 13. <i>pati</i> om D</p> <p>8. 14 sq. <i>sola</i> — <i>adiutorio</i> c. B C D (hic om <i>attrahente</i>) G: <i>auxiliante et attrahente fide et auxilio</i> A</p> <p>9. 16. <i>duo</i> om A 17. <i>superinc.</i> c.</p> <p>Patr. apost. II.</p>	<p>A: <i>super eum incidentes</i> B C D G et om D 18. <i>carnem</i> D 19. <i>magnae</i>: <i>praem et</i> A G 20. <i>Onesimus</i>: <i>honesimus</i> A, <i>oenesimus</i> D</p> <p>XIII, 1. 21. <i>vero</i> om A <i>surgens</i> G <i>admiratione</i> c. C D G: <i>praem et</i> A, <i>cum</i> B</p> <p>2. 23. <i>martyrum</i>: add <i>et</i> A 25. <i>leg. contrarium</i> A 27. <i>canebant</i>: <i>dicebant</i> A</p>
--	--

vero his auditis paenitus de his, quae in beatum et sanctum Ignatium ingesserat (erat enim propugnator ceterorum martyrum), tale decretum proposuit, ut Christianorum quidem genus non inquireretur, si quis tamen incideret, puniretur. Corpus
 5 autem sancti Ignatii iussit, ut, si quis vellet tollere ad sepeliendum, non vetaretur. 4. Qui autem Romae fuerunt fratres, qui eum et usque ad martyrium deduxerant, quibus et commendaverat, non dubitaverunt corpus tollere eius, et deposuerunt illud ibi, ubi licebat congregari et collaudare Deum et Dominum
 10 nostrum Iesum Christum filium eius in sancto spiritu. Pro consummatione vero sancti episcopi et martyris fecerunt ei memoriam cum laude.

XIV. Novit autem martyrium eius etiam Irenaeus, Lugduni episcopus, et epistolarum eius meminit dicens: Sicut quidam
 15 nostrorum ait, propter martyrium secundum Deum ad bestias damnatus: Quoniam triticum sum Dei, bestiarum dentibus molar, ut panis mundus inveniar. 2. Sed et Polycarpus episcopus Smyrnaeorum meminit eius, Philippensibus scribens ac dicens: Rogo igitur omnes vos oboedientiae operam dare et
 20 meditari patientiam, quam oculata fide vidistis non solum in beatis illis, Ignatio et Rufo et Zosimo, sed et in aliis, qui ex vobis sunt, et in ipso Paulo et ceteris, qui cum eo crediderunt, quoniam hi omnes *non in vacuum cucurrerunt*, sed in fide et iustitia et in debitum sibi a Domino locum abierunt et ad eum,

3. 1. *paenitus* c. A: *paenitens* B C D E, *paenituit* G | *in beato . . . sancto Ignatio* A D G | 2. *gesserat* A | *propugnator* C | *ceterorum prop.* A | 3. *tale: praem et* G

4. 7. *martyrium: mortem* B | *deduxerunt* D | 7 sq. *qu. et commendaverat* om B C | 8. *corp. eius tollere* D, *toll. corp. eius* G | 9. *et pr: sed* C | *collaudari* A | 10. *sancto sp. c. A: spir. s.* B C D G | 12. *laude: D add huius egregii martyris beatus quoque Eusebius digna cum laude meminit in libro ecclesiasticae historiae tertio ita dicens: In nostra quoque tempora*

famae etc. Locum (cf. Eus. H. E. III c. 36) non exscribo. Finis hic est: *qui et tangentes eum crediderunt.*

XIV, 1. 13. *Hireneus* A, *Hyr.* B C D G | 13 sq. *Lugduni* c. B C: *Lugdune civitatis* D, *Lugdunensis* A G | 14. *epistolarum etc.:* D fere totum caput haud parum mutatum et magis verba Eusebii H. E. III c. 36 vel Rufini quam martyrologi exhibet. | 15 sq. *ad b.: bestiis* B, *a bestiis* C | 16. *damnandus* B C

2. 17. *sed: sic* B C | 18. *episcopus* om B C | 21. *illis beatis* A | 24. *in*

cui commortui sunt. Non enim *praesens saeculum dilexerunt*, sed eum, qui pro nobis mortuus est Christum et a Deo resuscitatus. 3. Et iterum: Habetis epistolas Ignatii, quae transmissae sunt vobis ab eo, et alias, quantascunq̄ue invenimus apud nos; misimus vobis secundum quod petistis, quae sunt subiunctae huic epistolae, ex quibus magne iuvamini. Continent namque fidem et patientiam, quae est in Domino nostro.

4. Passus est autem consulatu Attici et Marcelli Kalendis Februarii, quo die etiam memoria eius a fidelibus solemniter celebratur.

10

debitum: ad d. B | 2. *mortui* A | 2 sq. *resuscitatus: add est* A

3. 5. *nos: nostras* A | *misimus: transmisimus* B C | 6. *magne: magno* B C — Noto, librarium codicis D hunc versum ita cum Eusebio incipere: *Et post pauca subiungit: Scripsistis mihi, ut si quis vadet etc., et finire his verbis: Hactenus Ireneus.*

4. 9. *Februariis* A | 10. *celebra-*

tur: add explicit passio sancti Ignatii martyris A (characteribus rubris, om *martyris*) B (character. nigris), hic insuper addit char. rubris: *explicit passio s. Ignatii martyris Christi*, Bollandistae e Ms. Burgundico add *sed translatio corporis eius non minori obsequio decimo sexto Cal. Ianuar. recolitur praestante Domino nostro Iesu Christo, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.*

PAPIAE FRAGMENTA
CUM TESTIMONIIS VETERUM SCRIPTORUM.

I.

1. Quando et creatura renovata et liberata multitudinem fructificabit universae escae, ex rore caeli et ex fertilitate terrae: quemadmodum presbyteri meminerunt, qui Ioannem discipulum Domini viderunt, audisse se ab eo, quemadmodum de temporibus illis docebat Dominus et dicebat:

2. Venient dies, in quibus vineae nascentur, singulae decem millia palmitum habentes, et in uno palmite dena millia brachiorum, et in uno vero palmite dena

I. Exstat hoc fragmentum apud Iren. Adv. haer. V c. 33, 3 sq. Maior pars, scilicet usque ad verba *cum omni subiectio*ne p. 278 lin. 12. legitur etiam armeniace. Textum armeniacum una cum versione latina primus edidit Pitra in Spicilegio Solesm. t. I p. 1 sq. (1852) e libro manuscripto, quem Mechitaristae saeculo XII adscripserunt, denuo Harvey in edit. S. Iren. libr. V adv. haer. (1857) t. II p. 448 sq. Incipit fragmentum his verbis: *Irenaei est sermo*. Particulam graecam (*ταῦτα δὲ κτλ.*) debemus Euseb. H. E. III c. 39, 1.

2. 10. *et in uno vero palmite: et in quovis brachio* Arm., *καὶ ἐν ἐνὶ δὲ κλήματι* haud dubie in textu graeco. — *venient dies etc.*] Mira sane sunt, quae Papias aliique seniores dixere, se a Ioanne apostolo accepisse servatoris

nostri effata de inusitato frumenti vinique proventu olim futuro, cum scilicet ipse secunda vice de caelo in terram advenerit. Rem ipsam quod attinet, omnes quidem primaevi Christiani orthodoxi secundum dicta apostolorum et promissa prophetarum novum caelum et novam terram expectarunt in secundo Messiae adventu isti restituendam felicitati, qua ante lapsum Adami florebat. Atque hanc felicitatem plurimi non in spiritualibus solum bonis, sed et temporalibus posuerunt, persuasi, tunc solum terrae a maledictione ob peccatum Adami ei inflicta liberum fore ac abundantiam omnis boni sine humano labore prolaturum. Quae et priscorum Iudaeorum fuit sententia, ut ex Rabbinorum dictis a Raymundo Martini in Pugione fidei Part. III Dist.

millia flagellorum, et in unoquoque flagello dena millia

III c. 15 et Galatino Lib. X cap. 4 adiunctis liquet. Quibus addo verba R. David Kimchi in Ose 14, 8: Sunt qui exponunt ista verba *vivent tritico*, quod futura sit mutatio naturae in tritico, quando venturus est redemptor (Messias). Accipit ipse hanc mutationem in eum sensum, quasi non necesse tunc futurum sit serere triticum, quodque sponte instar vitis sit nasciturum etc. GRABE. Hilgenfeld (*Zeitschr. f. wiss. Theol.* 1875 p. 262) contulit Henoeh 10, 19: Omnes arbores deliciarum serentur in ea (sc. terra), et cuiusque seminis, quod in ea seminabitur, unus modus feret mille, et unus modus olivarum decem torcularia olei dabit; Apoc. Bar. c. 29: Etiam terra dabit fructus suos, unum in X milia, et in vite una erunt M palmites, et unus palmes faciet M botros, et botrus unus faciet M acinos, et unus acinus faciet corum vini. Fr. Delitzsch Adolfo Harnack haec communicavit: Eodem fere tempore, quo Papias monstrosa illa sibi tradita esse narrat, Gamaliel II, princeps academiae Iamnensis, publice similia docuit, uti in Talmudis Babylonici tr. Schabbath 30^b refertur contradicente anonymo quodam discipulo, quem nonnulli Gamalielium illum pro primo non secundo habentes Paulum apostolum fuisse coniectaverunt. R. Gamaliel (sic ibi narratur) consedit quondam atque exposuit, futurum esse, ut mulier pariat cotidie, quod probavit ex Ierem. 31, 8; tum irrisit eum iste discipulus dicens, nihil novi evenire sub sole; veni, inquit Gamaliel, et ostendam tibi rei simulacrum in mundo praesenti.

Exierunt et demonstravit ei gallinam. Rursus consedit et exposuit, aliquando arbores fructus edituras esse cotidie, allato loco Ezech. 17, 23, et discipulo rursus cum irrisione idem illud opponente foras tanquam praesentem futurae rei similitudinem fruticem capparis demonstravit. Tertio consedit atque exposuit terram Israelis aliquando producturam esse placetas (גלוסקאית) et vestes Milesias (בלי מילת), adhibito loco Psalm. 71, 16, et discipulo rursus eadem regenti tanquam futurorum similitudines demonstravit fungos atque spongias atque involucrum, quo nucleus dactyli opertus est. Sunt vero Papianorum eorum etiam similia, quae de terrae sanctae fertilitate compluribus locis utriusque Talmudis referuntur, quorum nonnisi ea adducere iuvat, quae de mira vitium fecunditate praedicantur. In Talmudis Hierosolymitani tr. Peah c. VII refertur: R. Pereda a Rabbi rogatum esse, ut sibi ostenderet uvam vineae suae; qui cum uvam afferret, Rabbi e longinquo taurum conspiciere sibi visus est. De futura vitium feracitate in Talmudis Babylonici tr. Ketuboth 111^b legimus: Mundus futurus dissimilis est praesenti; namque in praesenti gravi cum molestia vindemiamus ac torcularum, in mundo futuro afferet quis uvam unam in plaustro vel navi eamque in angulo domus suae deponet et habebit inde, quod bibat tamquam doli magni copiam et tantum ligni, ut quoslibet cibos coquere possit; neque enim ullam uvam futuram esse, quae non contineat triginta amphoras (גרבי) vini. Quod com-

botrum, et in unoquoque botro dena millia acinorum, et unumquodque acinum expressum dabit viginti quinque metretas vini. 3. Et cum eorum apprehenderit aliquis sanctorum botrum, alius clamabit: Botrus ego melior sum, me
 5 sume, per me Dominum benedic. Similiter et granum tritici decem millia spicarum generaturum, et unamquamque spicam habituram decem millia granorum, et unumquodque granum quinque bilibres similae clarae mundae: et reliqua autem poma et semina et herbam secundum
 10 congruentiam iis consequentem: et omnia animalia iis cibis utentia, quae a terra accipiuntur, pacifica et consentanea invicem fieri, subiecta hominibus cum omni subiectione.

4. Haec autem et Papias 4. Ταῦτα δὲ καὶ Παπίας ὁ
 Ioannis auditor, Polycarpi au- Ἰωάννου μὲν ἀκουστής, Πολυκάρ-
 15 tem contubernalis, vetus homo, που δὲ ἑταῖρος γεγονώς, ἀρχαῖος
 per scripturam testimonium per- ἀνήρ, ἐγγράφως ἐπιμαρτυρεῖ ἐν
 hibet, in quarto librorum suo- τῇ τετάρτῃ τῶν ἑαυτοῦ βιβλίων·
 rum: sunt enim illi quinque li- ἔστι γὰρ αὐτῷ πέντε βιβλία συν-
 bri conscripti. Et adiecit dicens: τεταγμένα.

20 5. Haec autem credibilia sunt credentibus. Et Iuda, inquit, proditore non credente et interrogante: quomodo ergo tales geniturae a Domino perficientur? dixisse Dominum: Videbunt, qui venient in illa.

probatur ex Deut. 32, 14, ubi pro חֹמֶר (חֹמֶר) legendum esse חוֹמֶר (חֹמֶר) dicitur; etenim Chomer sive Cor decem Epha triginta Sata complectitur; Papias exhibet viginti quinque metretas ex uno acino expressas, quod multo monstrosius est.

3. 3 sq. *sanctorum* (ἀγίων): *sanctum* (ἅγιον) Arm. | 8. *clarae mundae: mundae* Arm. Harvey l. c. II p. 418 putat, ambas voces, quamquam fortasse transpositas, genuinas esse et Irenaeum scripsisse σιλλυγεως (= similiae purae vel mundae) ελικρινους,

et respicit Aelium Lampridium, qui in Vita Alex. Severi c. 37. 42 discernit *panem mundum* et *panem sequentem*. Sed *simila munda* et *simila clara* vix aequae inter se differunt | 9. *herbam: herbae* Arm. | 11. *consentanea: add et mitia* Arm. — *pacifica etc.*] Cf. Ies. 11, 6 sqq.; 65, 25.

4. *adiecit*] Hanc vocem respiciens intelleges, verba v. 2—3 supra memorata, sc. *venient dies* etc., profecto e Papias libro ipso desumpta esse, quamquam particula *et* ante *Papias* contrarium prodere videtur.

II.

1. Τοῦ δὲ Παπία συγγράμματα 1. Papiæ autem quinque nu-
πέντε τὸν ἀριθμὸν φέρεται, ἃ καὶ mero feruntur libri, qui et in-
ἐπιγέγραπται λογίων κυριακῶν scripti sunt oraculorum domini-
ἐξηγήσεως. Τούτων καὶ Εἰρη- corum interpretationis. Horum 5

II. Euseb. H. E. III c. 39 (ed. Laemmer c. 40). Cf. Rufin. H. E. ed. Cacciari I p. 172. Niceph. H. E. III c. 20. Versio latina Valesiana est a me passim castigata. Disputaverunt de hoc fragmento inprimis et quidem de prima parte (v. 3—4): Aberle in *Theol. Quartalschrift* 1864 p. 15 sqq. Tischendorf, *Wann wurden unsere Evangelien verfasst?* Ed. IV 1866 p. 101—119. Zahn in *Studien und Krit.* 1866 p. 649—696. Keim, *Leben Iesu von Naz.* 1867 I p. 161 sqq. Steitz in *Stud. und Krit.* 1868 p. 63—95; 494 sqq. Riggenbach in *Jahrbb. f. deutsche Theol.* 1868 p. 319—334. Holtzmann in *Bibel-Lexicon* ed. Schenkel III (1871) p. 352—360, et in *Zeitschr. f. wiss. Theol.* 1880 p. 64—77. Scholten, *Der Apostel Johannes in Kleinasien. Aus dem Holländischen übersetzt von Spiegel* 1872 p. 21—30. Leuschner, *Das Evangelium St. Johannis etc.* 1873 p. 72 sqq. Luthardt, *Der johann. Ursprung des vierten Evang.* 1874 p. 71 sq. 104 sqq. Weiffenbach, *Das Papiasfragment etc.* 1874, et in *Zeitschrift f. Kirchengeschichte* 1877 p. 323—379; 406—468. *Supernatural Religion* 1874 I p. 449 sqq. II p. 320 sqq. Loman in *Theol. Tijdschrift* 1875 p. 125—152. Hilgenfeld in *Zeitschr. f. wiss. Theol.* 1875 p. 242—258. Leimbach, *Das Papiasfragment etc.* 1875. Martens, *Papias als Exeget van Logia etc.* 1875. Lightfoot in

Contemp. Review t. XXVI (1875) p. 377—393; 828—839; de altera parte (v. 15—16): Schleiermacher in *Stud. u. Krit.* 1832 p. 735—768. Lightfoot l. c. p. 393—403. Weiffenbach, *Die Papiasfragmente über Marcus und Matthæus* 1878. Hilgenfeld in *Zeitschr. f. wiss. Theol.* 1879 p. 1—18. Schanz, *Commentar über d. Evang. des hl. Matthæus* (1879) p. 8 sqq., *des hl. Marcus* (1881) p. 10 sqq.

1. λογίων κυρ. ἐξηγήσεως] Ita cum omnibus fere codicibus legendum est, non ἐξηγήσεις, ac supplendum συγγράμματα vel βιβλία πέντε. Hieronymus Catal. c. 18 vertit *Explanatio sermonum Domini*. Infra v. 3 Papias ipse voci ἐξήγησις substituit vocem ἐρμηνεῖαι. Itaque clare indicat, opus interpretationem effatorum Domini continuisse. Cum autem addat, se ea quoque, quae a senioribus didicerit, interpretationibus inserere, etiam prodit, effata illa seu τὰ λόγια se non e traditione orali, sed potius e traditione scripta seu ex Evangeliiis hausisse. Insuper infra v. 16 dicit, Matthæum τὰ λόγια conscripsisse, et similiter dicit v. 15 de Evangelio S. Marci (τὰ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα . . οὐχ ὥσπερ σύνταξιν τῶν κυριακῶν ποιούμενος λογίων). Porro Anastasius Sinaita (cf. Fragm. VI) Papiam inter τοὺς ἐξηγητάς, i. e. interpretes S. Scripturae, enumerat. Denique S. Scriptura ab aliis quo-

ναῖος ὡς μόνον αὐτῷ γραφέντων μνημονεύει, ὡδέ πως λέγων· Ταῦτα δὲ καὶ κτλ. (cf. Iren. V, 33, 4). 2. Καὶ ὁ μὲν Εἰρηναῖος ταῦτα. Αὐτός γε μὴν ὁ Παπίας κατὰ τὸ προσίμιον τῶν αὐτοῦ λόγων ἀκροατὴν μὲν καὶ αὐτόπτην οὐδαμῶς ἑαυτὸν γενέσθαι τῶν
 5 ἱερῶν ἀποστόλων ἐμφαίνει, παρελιφέναι δὲ τὰ τῆς πίστεως παρὰ τῶν ἐκείνοις γνωρίμων διδάσκει δι' ὧν φησι λέξεων·

3. Οὐκ ὀκνήσω δέ σοι καὶ ὅσα ποτὲ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων καλῶς ἔμαθον καὶ καλῶς ἐμνημόνευσα, συγκατατάξαι ταῖς ἐρμηνείαις, διαβεβαιούμενος ὑπὲρ αὐτῶν ἀλήθειαν. Οὐ
 10 γὰρ τοῖς τὰ πολλὰ λέγουσιν ἔχαιρον ὡσπερ οἱ πολλοί, ἀλλὰ τοῖς τάληθῆ διδάσκουσιν, οὐδὲ τοῖς τὰς ἀλλοτρίας ἐντολὰς μνημονεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς τὰς παρὰ τοῦ κυρίου τῆ πίστει δεδομένας καὶ ἀπ' αὐτῆς παραγινόμενας τῆς ἀληθείας. 4. Εἰ δέ που καὶ παρηκολουθηκῶς τις τοῖς πρεσβυτέροις ἔλθοι,
 15 τοὺς τῶν πρεσβυτέρων ἀνέκρινον λόγους· τί Ἀνδρέας ἢ τί Πέτρος εἶπεν ἢ τί Φίλιππος ἢ τί Θωμᾶς ἢ Ἰάκωβος ἢ τί Ἰωάννης ἢ Ματθαῖος ἢ τις ἕτερος τῶν τοῦ κυρίου μαθητῶν, ἅ τε Ἀριστίων καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης, οἱ τοῦ κυρίου

que saepius τὰ λόγια τοῦ θεοῦ vel simili nomine vocatur. Cf. Rom. 3, 2. Ioseph. Bell. Iud. VI c. 5, 4. I Clem. 19, 1; 53, 1; 62. Polyc. Philipp. 7, 1. Iust. Dial. c. 18. Iren. I c. 8, 1. Clem. Alex. Protrept. c. 10 § 107 p. 84 ed. Potter; Strom. I c. 21 § 124 p. 392. Orig. De princ. IV c. 11 (ed. De la Rue I p. 168); in Matth. t. X c. 6 (III p. 447). Basil. M. Hom. XI c. 5; XII c. 1 (ed. Garnier II p. 96. 97). Ephraem Syr. ap. Phot. Bibl. cod. 228 p. 248 ed. Bekker. Ps. Ign. Sm. 3, 5. Cf. Zahn. p. 673—676. Riggenbach p. 320—330. Hilgenfeld p. 238 sq. Lightfoot p. 388 sqq. 400 sq. Falso Weiffenbach I (i. e. *Das Papiasfragment*) p. 22 sqq. II (i. e. *Zeitschr. f. K. G.*) p. 336 sqq. Papiam τὰ λόγια e traditione orali desumpsisse statuit.

2. ἀκροατὴν κτλ.] Eusebius e ver-

bis Papias nimium colligit. Cf. v. 4. 3. 8. *συγκατατάξαι*: *συντάξαι* al. | 13. *παραγινόμενας*: *παραγινόμενοις* al.; illa lectio huic praeferenda esse videtur, quia post καὶ articulus τοῖς non iteratur — καὶ ὅσα κτλ.] Cum Papias hic de traditione orali loquatur, particula καὶ sine dubio indicat, in sermone antecedente eum de traditione scripta vel de efatis Domini in S. Scriptura relatis dixisse. Vix recte Weiffenbach I p. 20—25, II p. 336—345 statuit, vocabulo καὶ respondere καὶ post εἰ δέ που infra v. 4, ita ut sensus esset: Papiam cum ea, quae ipse a senioribus didicisset, tum ea, quae alii ab illis audivissent ipsique communicassent, exponere velle. — παρὰ τ. πρεσβυτέρων] Cf. adnot. ad v. 4, ubi vox πρεσβύτεροι bis nobis occurrit et contextus aliquantum luminis

tantum etiam Irenaeus meminit velut ab eo scriptorum, fere sic dicens: Haec autem et Papias etc. 2. Et haec quidem Irenaeus. At vero Papias ipse in prooemio sermonum suorum se sanctorum apostolorum spectatorem atque auditorem fuisse nequaquam dicit, sed ab eorum familiaribus normam fidei se accepisse testatur his verbis:

3. Nec haesitabo ea, quae quondam a senioribus bene didici et bene memoriae mandavi, interpretationibus inserere, affirmans de illis veritatem. Non enim, ut plerique solent, eos sectabar, qui verbis affluerent, sed eos, qui verum docerent, neque eos, qui aliena praecepta, sed eos, qui mandata per Dominum fidei tradita et ab ipsa veritate profecta memorarent. 4. Quodsi quis advenit interdum, qui cum senioribus versatus fuisset, dicta seniorum exquirebam: quid Andreas vel quid Petrus dixerit vel quid Philippus vel quid Thomas vel Iacobus vel quid Ioannes vel Matthaeus vel alius quis ex discipulis Domini, quaeve Aristion vel Ioannes presbyter, discipuli Domini, praedicent.

affert, cum hic nonnisi vox pura legatur. — τοῖς τὰ πολλὰ λέγουσιν . . οὐδὲ τοῖς τ. ἀλλοτριᾶς ἐντολὰς μνημ.] Agnoscis hic haereticos, praesertim gnosticos. — ἀπ' αὐτῆς π. τῆς ἀληθείας] Cf. Ioann. 18, 37. I Ioann. 3, 19. Leimbach p. 119. Lightfoot p. 839.

4. 14. πρεσβυτέρους: apostolos Rufin. | 15. τοὺς τ. πρ. ἀνέκρ. λόγους: ab ipso sedulo expiscabar Ruf. | 18 sq. οἱ τοῦ κνρ. μαθηταί: ceterique discipuli Ruf. — τοὺς τ. πρ. ἀνέκρ. λόγους] Locum opinione non praeiudicata considerantem haud te fugiet, verbis τί Ἀνδρέας κτλ. verba τοὺς τ. πρεσβυτέρων λόγους accuratius explicari, ita ut voce πρεσβύτεροι apostoli significantur, neque vero apostoli tantum, sed omnes discipuli Domini, velut Aristion, tanquam venterissimi religionis christianae testes.

Itaque vox πρεσβύτερος hic non officium vel dignitatem, sed aetatem denotat. Similiter Hebr. 11, 2 πρεσβύτεροι commemorantur. Irenaeus IV c. 32, 1; V c. 5, 1; c. 33, 3; c. 36, 1. 2 non quidem apostolos, sed apostolorum discipulos vel generationem Christianorum alteram πρεσβυτέρους seu seniores appellat. Cf. etiam Philosoph. VI c. 42, 55 (ὁ μακάριος πρεσβύτερος Εὐρηναῖος). Eus. H. E. III c. 3, 1; V c. 8, 1; VI c. 13, 6; c. 14. Lightfoot p. 379 sq. Leimbach p. 81 sqq. Aliter locum primus Lützelberger (*Die kirchl. Tradition über den Apostel Johannes etc.* 1840) interpretatus esse videtur, quem recentissimo tempore plures secuti sunt. Weiffenbach I p. 27 sqq. 65 sqq. II p. 345 sqq. inprimis τοὺς πρεσβυτέρους interpretatus est presbyteros seu praesides ecclesiarum et

μαθηταί, λέγουσιν. Οὐ γὰρ τὰ ἐκ τῶν βιβλίων τοσοῦτόν με ὠφελεῖν ὑπελάμβανον, ὅσον τὰ παρὰ ζώσης φωνῆς καὶ μενούσης.

τοὺς τῶν πρεσβυτέρων λόγους *dicta presbyterorum de iis*, quae docuerunt apostoli. Concedo, verba ipsa huic interpretationi non prorsus obstare. Sed illa verbis et contextui magis consentanea est. Moneo id solum: Papias cum ipse esset presbyter vel episcopus, cur tantam operam dedit, ut cognosceret ea, quae discipuli presbyterorum de apostolis compererant? Cf. Hilgenfeld p. 245—253. — *Ἀνδρέας κτλ.*] De ordine, quem singuli apostoli hic obtinent, alii aliter iudicaverunt. Steitz p. 497 sqq. Papiam Evangelium S. Ioannis respicientem nomina posuisse putat. Idem sentiunt, quod ad quatuor nomina priora attinet (cf. Ioann. 1, 40—45: Andreas, Petrus, Philippus; 11, 16: Thomas), Leimbach p. 104 sqq. 119 et Lightfoot p. 839, quibus ego adstipulor, quamvis paullulum subdubitaverim, num auctor consilium eiusmodi secutus sit. Leuschner p. 91 sq. iudicat, Papiam discrimen fecisse inter eos, qui evangelium ore tantum praedicassent, et eos, qui etiam scripsissent. Weiffenbach I p. 79 sqq. 91 sqq., II p. 425 sqq. putat, eum tres apostolos priores maioris aestimasse quam reliquos et Ioannem propterea non auctorem habuisse Evangelii quarti, quod sub illius nomine circumfertur. Hilgenfeld p. 255 opinatur, apostolos in eo ordine enumerari, in quo eorum discipuli ad Papiam venissent. Animadverto, neque Nicephorum neque Rufinum hic cum Eusebio prorsus consentire. Ille enim locum ita ex-

hibet: *τί Ἀνδρέας ἢ τί Πέτρος εἶπεν, ἢ τί Θωμᾶς ἢ Φίλιππος, ἢ τί Σίμων ἢ Ἰάκωβος, ἢ τί Ἰωάννης ἢ Ματθαῖος ἢ τις ἕτερος τ. τ. κ. μ., ἃ τε Ἄρ. κ. ὁ πρ. Ἰωάννης, τοῦ κυρίου μαθηταί, λέγουσιν.* Hic vertit: *Quid Andreas, quid Petrus dixerit, quid autem Philippus vel Thomas, quid vero Iacobus, quid Ioannes aut Matthaeus vel alius quis ex discipulis Domini; quaeve Aristion vel Ioannes presbyter caeterique discipuli dicebant.* Brevi denique notandum est, Krenkel, *Der Apostel Johannes* 1871 p. 171 sqq. eum Ioannem, cuius inter apostolos mentio fit, de Ioanne Marco (Act. 12, 12. 25) interpretatum esse, *τὸν πρεσβύτερον Ἰωάννην* autem, qui post commemoratur, de Ioanne apostolo. Cf. Weiffenbach I p. 117 sqq. — *ἃ τε κτλ.*] Plerique interpretes hoc membrum aequae ac praecedens *τί Ἀνδρέας κτλ.* recte ita ad verba *τοὺς τῶν πρεσβυτέρων λόγους* referunt, ut utrumque membrum haec verba explicet. Zahn p. 661, Riggensbach p. 328, Holtzmann p. 355 verba *ἃ τε κτλ.* ita cum *ἀνέκρινον* construunt, ut *τοὺς λόγους* non explicent, sed ad *τοὺς λόγους* velut novum membrum accedant, vertentes: exquirebam dicta seniorum, . . et quae Aristion etc. dicunt (sc. *ἀνέκρινον*). Leimbach p. 47 sqq. verba cum *ἢ τίς* (sic legit pro *ἢ τις*) *ἕτερος τῶν τ. κ. μαθητῶν* coniungit vertens: aut quis alius discipulorum Domini *ea* dixit, quae et Aristion et presb. Ioannes dicunt. Cfr. Weiffenbach I p. 96 sqq. II p. 406 sqq. — *Ἀριστίων* De hoc Do-

Neque enim, quae libri exhibent, tantam mihi utilitatem afferre existimabam, quantam ea, quae viva voce et manente discimus.

mini discipulo praeter nomen nihil certi nobis cognitum est. Moneo autem, Const. ap. VII c. 46 et primum episcopum Smyrnensem et tertium Aristionem vocari. Hilgenfeld p. 256 cogitat de Aristone Pellaeo, cuius Eusebius H. E. IV c. 6 mentionem facit cuique Maximus Confessor (Schol. ad Dionys. Areop. de myst. theol. c. 1 ed. Venet. 1755 II p. 234) Disputationem Papisci et Iasonis adscribit. — *ὁ πρεσβ. Ἰωάννης*] Occurrit hic alter Ioannes, discipulus quidem Domini, nec vero apostolus. Statuunt quidem Zahn p. 662 sqq., Riggenbach p. 320. 334, Leimbach p. 114 sqq. et alii, hunc Ioannem eundem esse cum illo, qui inter apostolos enumeratur. Sed vix recte. Cum apostolus iam in antecedentibus commemoretur atque simpliciter nominetur, difficillimum est ad intellegendum, eum hic denuo commemorari et *τὸν πρεσβύτερον Ἰωάννην* appellari. Neque opponas, Ioannem apostolum quoque numero *τῶν πρεσβυτέρων* comprehendi. Uterque Ioannes sane *πρεσβύτερος* est, quatenus haec vox seniores designat. Sin autem alter Ioannes etiam expresse *ὁ πρεσβύτερος* appellatur, nomen sine dubio ei datur, ut ab apostolo discernatur. Vox itaque hic aliam sententiam habet et *presbyterum* vel *episcopum* denotat. Versus 15 huic interpretationi non obest. Nomen *ὁ πρεσβύτερος* solum etiam dari poterat, cum vox presbyterum designabat. Rem ita se habere iam Eusebius adstipulante Hie-

ronymo (Catal. c. 18) indicavit neque est, cur ei in hac re diffidamus. Num autem utriusque Ioannis sepulcra Ephesi fuerint, ut Dionysius Alex. (Eus. H. E. VII c. 25, 16), Eusebius (H. E. III c. 39, 6) et Hieronymus (Catal. c. 9) iudicarunt, an duae tantum memoriae eiusdem Ioannis evangelistae, ut referente Hieronymo (Catal. c. 9) nonnulli alii putaverunt, numque Constitutiones apost. fide dignae sint VII c. 46 dicentes, Ioannem aliquem a Ioanne apostolo episcopum Ephesiorum ordinatum esse, in medio relinquo. Noto denique, quod nonnulli statuunt, voce *ὁ πρεσβύτερος* Ioannem alterum ab Aristione, non ab apostolo Ioanne distingui. Cf. Weiffenbach I p. 114 sq. Riggenbach p. 327. — *λέγουσιν*] Praesens tempus plerisque prodere videtur, duos illos viros, quo Papias *τὰ λόγια κρηνακά* colligere coepit, adhuc superstites fuisse, cum apostoli iam defuncti essent. Fortasse Papias non nisi tempus mutavit. Eusebius id quoque ex hoc loco conclusit, Papiam auditorem fuisse Aristionis et Ioannis presbyteri atque ab iis apostolorum dicta accepisse, apostolos autem ipsos eum non vidisse. Sed e verbis ipsis id non sequitur. Papias hoc loco neque illos viros neque apostolos supra nominatos se audisse dicit. Fragmento sane ineunte *τοὺς πρεσβυτέρους* se sectatum esse profitetur. Qui autem seniores illi fuerint, disertis verbis non enuntiat. Attamen de Aristione et presbytero Ioanne praecipue cogitare licet. Eum in-

5. Ἐνθα καὶ ἐπιστῆσαι ἄξιον δις καταριθμοῦντι αὐτῷ τὸ Ἰωάννου ὄνομα, ὧν τὸν μὲν πρότερον Πέτρῳ καὶ Ἰακώβῳ καὶ Ματθαίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις συγκαταλέγει, σαφῶς δηλῶν τὸν εὐαγγελιστὴν, τὸν δ' ἕτερον Ἰωάννην διαστείλας τὸν λόγον
 5 ἑτέροις παρὰ τὸν τῶν ἀποστόλων ἀριθμὸν κατατάσσει, προτάξας αὐτοῦ τὸν Ἀριστίωνα, 6. σαφῶς τε αὐτὸν πρεσβύτερον ὀνομάζει, ὡς καὶ διὰ τούτων ἀποδείκνυσθαι τὴν ἱστορίαν ἀληθῆ τῶν δύο κατὰ τὴν Ἀσίαν ὁμωνυμῖα κεχρησθαι εἰρηκότων, δύο τε ἐν Ἐφέσῳ γενέσθαι μνήματα καὶ ἑκάτερον Ἰωάννου ἔτι νῦν λέγεσθαι. Οἷς
 10 καὶ ἀναγκαῖον προσέχειν τὸν νοῦν· εἰκὸς γὰρ τὸν δεύτερον, εἰ μὴ τις ἐθέλοι τὸν πρῶτον, τὴν ἐπ' ὀνόματος φερομένην Ἰωάννου ἀποκάλυψιν ἑωρακέναι. 7. Καὶ ὁ νῦν δὲ ἡμῖν δηλούμενος Παπίας τοὺς μὲν τῶν ἀποστόλων λόγους παρὰ τῶν αὐτοῖς παρηκολουθη-
 κότων ὁμολογεῖ παρεληφέναι, Ἀριστίωνος δὲ καὶ τοῦ πρεσβυτέρου
 15 Ἰωάννου αὐτήκοον ἑαυτὸν φησι γενέσθαι. Ὀνομαστὶ γοῦν πολλάκις αὐτῶν μνημονεύσας, ἐν τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασι τίθησιν αὐτῶν καὶ παραδόσεις. Καὶ ταῦτα δ' ἡμῖν οὐκ εἰς τὸ ἄχρηστον εἰρήσθω.

8. Ἄξιον δὲ ταῖς ἀποδοθείσαις τοῦ Παπία φωναῖς προσάψαι λέξεις ἑτέρας αὐτοῦ, δι' ὧν παράδοξά τινα ἱστορεῖ καὶ ἄλλα, ὡσάν
 20 ἐκ παραδόσεως εἰς αὐτὸν ἐλθόντα. 9. Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἱεράπολιν Φίλιππον τὸν ἀπόστολον ἅμα ταῖς θυγατρᾶσι διατρίψαι, διὰ τῶν πρόσθεν δεδήλωται, ὡς δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς ὁ Παπίας γενόμενος διήγησιν παρεληφέναι θαυμασίαν ὑπὸ τῶν τοῦ Φιλίππου θυγατέρων μνημονεύει, τὰ νῦν σημειωτέον. Νεκροῦ γὰρ ἀνάστα-
 25 σιν κατ' αὐτὸν γεγονυῖαν ἱστορεῖ, καὶ αὖ πάλιν ἕτερον παράδοξον περὶ Ἰουστον τὸν ἐπικληθέντα Βαρσαββᾶν γεγονός, ὡς δηλητήριον φάρμακον ἐμπιόντος καὶ μηδὲν ἀηδὲς διὰ τὴν τοῦ κυρίου χάριν ὑπομείναντος. 10. Τοῦτον δὲ τὸν Ἰουστον μετὰ τὴν τοῦ σωτήρος ἀνάληψιν τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους μετὰ Ματθία στῆσαί τε καὶ
 30 ἐπεύξασθαι ἀντὶ τοῦ προδότου Ἰούδα ἐπὶ τὸν κληρὸν τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ αὐτῶν ἀριθμοῦ, ἢ τῶν πράξεων ὧδέ πως ἱστορεῖ γραφή· Καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσήφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰουστός, καὶ Ματθίαν· καὶ προσευξάμενοι εἶπαν.

super Philippum apostolum vidisse | postea episcopus factus est. Denique
 Eusebius ipse prodit, infra v. 9 di- | alii tradunt, eum Ioannem quoque
 cens, illum eodem tempore cum Pa- | apostolum audivisse. Cf. Prolego-
 pia idque Hierapoli vixisse, ubi hic | mena.

5. Hic id quoque observandum est, eum nomen Ioannis bis ponere. Et priorem quidem una cum Petro et Iacobo et Matthaeo et reliquis apostolis recenset, satis evangelistam indicans; alterum autem Ioannem, adhibita sermonis distinctione, cum ceteris collocat, qui extra numerum sunt apostolorum,⁵ praeponeus ei Aristionem; 6. et diserte eum presbyterum vocat, ita ut ex his quoque vera esse videatur narratio illorum, qui duos eodem nomine appellatos in Asia vixisse dixerunt et Ephesi esse duo sepulcra et utrumque Ioannis hactenus nominari. Atque hoc animadvertere necessarium puto: verisimile¹⁰ est enim, alterum, nisi quis velit priorem, Apocalypsin Ioannis nomine inscriptam vidisse. 7. Et Papias quidem, de quo nunc sermonem habemus, apostolorum dicta ab iis, qui cum apostolis versati fuerant, se accepisse profitetur, Aristionis autem et Ioannis presbyteri auditorem se dicit fuisse. Nominatim certe¹⁵ eorum saepe mentionem faciens in commentariis suis et illorum traditiones refert. Atque haec quidem non superflue a nobis dicta sint.

8. Porro operae pretium fuerit Papiae allegatis alia eiusdem testimonia adiungere, in quibus miracula quaedam et alia²⁰ refert, quasi ex traditione ad eum pervenerint. 9. Philippum quidem apostolum una cum filiabus Hierapoli degisse superius docuimus; nunc vero exponamus, quemadmodum Papias, qui iisdem temporibus vixit, narrationem mirabilem a Philippi filiabus se accepisse memorat. Refert enim mortui resurrectionem²⁵ sua aetate factam esse et alterum iterum miraculum Iusto evenisse, qui cognominatur Barsabas, quippe qui, cum letale poculum ebibisset, per Domini gratiam nihil inde incommodi passus est. 10. Hunc autem Iustum post Domini ascensum sanctos apostolos in medium produxisse cum Matthia et precatos fuisse,³⁰ ut alter eorum sorte duceretur, qui in locum proditoris Iudae substitutus numerum ipsorum expleret, Actuum liber commemorat his verbis: Et statuerunt duos, Ioseph, qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, et Matthiam; et oran-

7. Cf. adnot. ad v. 4.

9. Philippi apostoli eiusque filiarum etiam Polycrates Ephesius me-

minit. Cf. Eus. H. E. V c. 24, 2.

10. Cf. Act. 1, 15 sqq.

11. Καὶ ἄλλα δὲ ὁ αὐτὸς ὡσάν ἐκ παραδόσεως ἀγράφου εἰς αὐ-
τὸν ἦγοντα παρατέθειται, ξένας τέ τινας παραβολὰς τοῦ σωτῆρος
καὶ διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ τινὰ ἄλλα μυθικώτερα. 12. Ἐν οἷς
καὶ χιλιάδα τινὰ φησιν ἐτῶν ἔσεσθαι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνά-
στασιν, σωματικῶς τῆς Χριστοῦ βασιλείας ἐπὶ ταυτησί τῆς γῆς
ὑποσθησομένης. Ἄ καὶ ἠγοῦμαι τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον
διηγήσεις ὑπολαβεῖν, τὰ ἐν ὑποδείγμασι πρὸς αὐτῶν μυστικῶς εἰρη-
μένα μὴ συνεωρακότα. 13. Σφόδρα γάρ τοι σμικρὸς ὢν τὸν νοῦν,
ὡσάν ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων τεκμηράμενον εἰπεῖν, φαίνεται· πλὴν
καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν πλείστοις ὅσοις τῶν ἐκκλησιαστικῶν τῆς ὁμοίας
αὐτῷ δόξης παραίτιος γέγονε, τὴν ἀρχαιότητα τάνδρὸς προβεβλη-
μένοις, ὡσπερ οὖν Εἰρηναίῳ, καὶ εἴ τις ἄλλος τὰ ὅμοια φρονῶν
ἀναπέφηνεν. 14. Καὶ ἄλλας δὲ τῆ ἑαυτοῦ γραφῆ παραδίδωσιν
Ἀριστίωνος τοῦ πρόσθεν δεδηλωμένου τῶν τοῦ κυρίου λόγων διη-
γήσεις καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Ἰωάννου παραδόσεις, ἐφ' ἃς τοὺς
φιλομαθεῖς ἀναπέμψαντες, ἀναγκαίως νῦν προσθήσομεν ταῖς προεκ-
τεθείσαις αὐτοῦ φωναῖς παράδοσιν, ἥ περὶ Μάρκου τοῦ τὸ εὐαγ-
γέλιον γεγραφότος ἐκτέθειται διὰ τούτων·

15. Καὶ τοῦτο ὁ πρεσβύτερος ἔλεγε· Μάρκος μὲν ἐρμη-
νευτῆς Πέτρου γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν,
οὐ μέντοι τάξει, τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ πραχ-
θέντα· οὔτε γὰρ ἦκουσε τοῦ κυρίου οὔτε παρεκολούθησεν
αὐτῷ, ὕστερον δέ, ὡς ἔφην, Πέτρῳ, ὃς πρὸς τὰς χρείας ἐποι-
εῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ὡσπερ σύνταξιν τῶν κυριακῶν
ποιούμενος λογίων, ὥστε οὐδὲν ἤμαρτε Μάρκος, οὕτως ἔνια
γράψας ὡς ἀπεμνημόνευσεν· ἐνὸς γὰρ ἐποιήσατο πρόνοιαν,
τοῦ μηδὲν ὧν ἦκουσε παραλιπεῖν ἢ ψεύσασθαί τι ἐν αὐτοῖς.

Ταῦτα μὲν οὖν ἰστόρηται τῷ Παπία περὶ τοῦ Μάρκου. 16. Περὶ
δὲ τοῦ Ματθαίου ταῦτ' εἴρηται·

13. *Εἰρηναίῳ*] Cf. Adv. haer. V c. 31—36.

14. *ἀναγκαίως*] Cf. quae Eusebius H. E. I c. 1 et V c. 8, 1 de instituto sui operis dicit.

15. Similia refert Clemens Alex. in libro Hypotyposeon sexto ap. Eus. H. E. II c. 15, et Eusebius narrationi

haec addit: *συνεπιμαρτυρεῖ δὲ αὐτῷ (sc. Clementi) καὶ ὁ Ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος ὀνόματι Παπίας*. Eusebium exscripsit Hieronymus Catal. c. 8. Schleiermacher l. c. p. 758 sqq. Papias [verba non de nostro S. Marci Evangelii intellegenda esse putavit, sed de scriptura quadam deperdita,

tes dixerunt. 11. Et alia idem scriptor tanquam ex traditione non scripta ad eum pervenisse proponit, novas quasdam scilicet salvatoris parabolas ac doctrinas aliaque fabulis propiora. 12. Inter quae et mille annorum spatium post corporum resurrectionem futurum esse dicit, quo regnum Christi corporaliter stet⁵ in hac terra. Quae quidem ita opinatus esse videtur ex male intellectis apostolorum narrationibus, cum ea, quae in exemplis arcano quodam sensu ab illis dicta erant, non perspexisset. 13. Fuit enim mediocri admodum ingenio praeditus, ut ex eius scriptis conicere licet; plerisque tamen post ipsum scriptoribus¹⁰ ecclesiasticis similis opinionis auctor fuit, hominis vetustatem respicientibus, puta Irenaeo et si quis alius similia sentiens apparuit. 14. Et alias Aristionis supradicti enarrationes sermonum Domini et Ioannis presbyteri traditiones in suis libris refert, ad quas discendi studiosos remittentes nunc superioribus¹⁵ eius verbis necessario traditionem subnectemus, quam de Marco evangelista sic exponit:

15. Et hoc presbyter dicebat: Marcus Petri interpres, quaecumque memoriae mandaverat, diligenter conscripsit, non tamen ordine, quae a Christo aut dicta aut gesta fu-²⁰ erant; neque enim audiverat Dominum neque eum sectatus fuerat, sed, ut dixi, postea Petrum, qui pro audientium utilitate evangelium praedicabat, non autem velut sermonum Domini historiam contexens, ita ut Marcus nihil peccaret, nonnulla ita scribens, prout memoria repetebat; id²⁵ quippe unum studebat, ut ne quid eorum, quae audierat, praetermitteret neve quid falsi iis affingeret.

Haec igitur a Papia de Marco narrantur. 16. De Matthaeo vero haec dicta sunt:

in quo nonnulla ex iis conscripta fuissent, quae Iesus dixisset vel fecisset.

16. 1 sq. *συνεγράψατο: συνετάξατο* al. — [*Ἐβρ. διαλέκτιω*] Idem tradunt Irenaeus III c. 1, 1. Origenes ap. Eus. H. E. VI] c. 25, 4. Eusebius H. E. III c. 24, 6; V c. 10; Quaest. II ad Mar. ed. Mai I p. 64. Cyrill. Hieros. Catech.

IV c. 15. Epiph. H. 30 c. 3. Hieron. Catal. c. 3. Primus traditionem veram esse negavit Erasmus, quem secuti sunt pauci Catholici, ex. gr. Caietanus Cardinalis, et plures Protestantes. Cf. Schanz, *Matthaeus - Evang.* p. 8 sqq. — [*τὰ λόγια*] Schleiermacher p. 741 recte vidit, Eusebium apud Papiam unam tantum Matthaei scrip-

Ματθαῖος μὲν οὖν Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ τὰ λόγια συνεγράψατο, ἠρμήνευσε δ' αὐτά, ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος.

Κέχρηται δ' αὐτὸς μαρτυρίαις ἀπὸ τῆς Ἰωάννου προτέρας ἐπιστολῆς καὶ ἀπὸ τῆς Πέτρου ὁμοίως. Ἐκτέθειται δὲ καὶ ἄλλην ἱστορίαν περὶ γυναικὸς ἐπὶ πολλαῖς ἀμαρτίαις διαβληθείσης ἐπὶ τοῦ κυρίου, ἦν τὸ κατ' Ἑβραίους εὐαγγέλιον περιέχει. Καὶ ταῦτα ἡμῖν ἀναγκαίως πρὸς τοῖς ἐκτεθεισὶν ἐπιτετηρήσθω.

III.

1. Ἀπολιναρίου· Οὐκ ἀπέθανε τῇ ἀγχόνῃ Ἰούδας, ἀλλ' ἐπέβρω καθαιρεθεὶς πρὸ τοῦ ἀποπνιγῆναι. Καὶ τοῦτο δηλοῦσιν αἱ τῶν ἀποστόλων πράξεις, ὅτι πρηνῆς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ σαφέστερον ἱστορεῖ Παπίας ὁ Ἰωάννου μαθητῆς λέγων οὕτως ἐν τῷ δ' τῆς ἐξηγήσεως τῶν κυριακῶν λόγων.

15 2. Μέγα δὲ ἀσεβείας ὑπόδειγμα ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ περιεπάτησεν ὁ Ἰούδας πρηνθεὶς ἐπὶ τοσοῦτον τὴν σάρκα, ὥστε μηδὲ ὀπόθεν ἀμαξὰ βραδίως διήρχεται ἐκείνον δύνασθαι διελ-

turam invenisse; sine iure autem statuit, illam scripturam non nostrum fuisse S. Matthaei Evangelium, sed collectionem quandam eloquiorum Domini, ex qua nostrum Evangelium confectum esset. Omnes veteres Papias verba ad Evangelium ipsum retulerunt. Eusebius haud dubie loci non propterea mentionem fecit, quod Papias Matthaeum τὰ λόγια scripsisse narrat, sed potius, quod eum τὰ λόγια hebraico sermone scripsisse refert. — ἠρμήνευσε] i. e. interpretatus est seu vertit, sc. de sermone hebraico in linguam graecam idque oraliter, nec vero explicuit, ut putavit Schleiermacher. Aoristus indicat, eo tempore, quo scripsit Papias, iam versionem Evangelii scriptam exstitisse. — τ. Ἰωάννου προτέρας ἐπιστολῆς] Papias

igitur teste Eusebio primam Ioannis epistolam cognitam habuit. Animadverto, hanc epistolam cum quarto Evangelio omnibus fere consentientibus adeo arcte connexam esse, ut testis illius etiam huius testis putandus sit. Cf. Lightfoot p. 834—839. — περὶ γυναικός] Rufinus vertit: *de muliere adultera*. Qua de muliere refert Ioannes 8, 3—11. Lightfoot l. c. p. 846—848 iudicat, pericopen illam, quippe quae desit et in omnibus libris manuscriptis saeculo VI anterioribus et in veterim versionibus, latina, syriaca, egyptiaca, gothica, atque contextum interrumpat, non a Ioanne scriptam, sed potius a Papias tanquam λόγιον κυριακόν per seniores oraliter traditum ad explicandum effatum Domini ap. Ioann. 8, 15 libro Ἐξηγήσεως,

Matthaeus quidem hebraico sermone divina scripsit oracula; interpretatus est autem ea unusquisque, prout potuit. Usus est idem testimoniis ex epistula Ioannis priore et ex priore itidem Petri desumptis. Aliam quoque exponit historiam de muliere, quae multorum criminum coram Domino accusata est, quam Evangelium secundum Hebraeos continet. Atque haec ad ea, quae supra exposuimus, non sine causa a nobis adiecta sint.

III.

1. Apollinarii: Non in laqueo mortuus est Iudas, sed supervixit demtus, antequam suffocaretur. Et hoc ostendunt Actus apostolorum, quod suspensus crepuit medius et diffusa sunt viscera eius. Hoc autem apertius tradit Papias Ioannis discipulus in quarto Expositionis verborum dominicorum sic dicens:

2. Magnum impietatis exemplum in hoc mundo Iudas versatus est carne adeo intumente, ut, ubi plaustrum facile traducitur, ille non posset transire, neque vero ipsa capitis

tempore posteriore autem a librariis quarto Evangelio insertam et quidem primum in margine, deinde in textu positam fuisse.

III. Textum constituit Hilgenfeld (*Zeitschr. f. w. Th.* 1875 p. 262—265) e Catena ad Act. SS. Apost. ed. Cramer Oxon. 1838 p. 12 sq., Theophylact. in Act. 1, 18 sq., Catena ad Evang. S. Matth. et S. Marc. ed. Cramer Oxon. 1840 p. 231, Oecumen. in Act. 2, Cod. Parisino graeco 1630 (*Anecdota graeca* ed. Boissonade 1830 t. II p. 464 sq.), Schol. in Act. 1, 18 ap. Ch. F. Matthaei (*Apostelgesch.* 1782 p. 304), Theophyl. in Matth. 27, Opp. ed. Venet. 1754 t. I p. 154, Euthym. Zigab. in IV Evang. t. I p. 1085 ed. Matthaei. Viam rectam iam prius Zahn (*Stud. u. Krit.* 1866 p. 680 sqq.) et Overbeck (*Zeitschr. f. w. Th.* 1867 p. 39 sqq.) monstra-

verant. Grabe et Routh praecipue Catenam in Evang. S. Matth. et S. Marc. et Oecumenium secuti sunt.

1. Ἀπολλιναρῖου] Zahn p. 682 sq. cogitat de Apollinari Hierapolitano (cf. Eus. H. E. IV c. 21. 26. 27; V c. 16. 19; Chron. Olymp. 237. Chron. pasch. ed. Dindorf p. 13 sq. Hieron. Catal. c. 26), Overbeck p. 40 de Apollinari Laodiceno, qui teste Hieronymo (Catal. c. 104) in S. Scripturas innumerabilia scripsit volumina et cuius sunt plura fragmenta, quae ad nos pervenerunt. — οὐκ ἀπέθανε] De hoc S. Scriptura nihil dicit. E contrario Matthaeus 27, 8 et Lucas Act. 1, 18 produnt, Iudam laqueo vitam finisse. Zahn p. 689 putat, Papiam haec finxisse, ut Matthaeum l. c. cum Luca l. c. consentire probaret. Nonnulli alii de authenticia huius fragmenti dubitant.

θείν, ἀλλὰ μηδὲ αὐτὸν μόνον τὸν τῆς κεφαλῆς ὄγκον αὐτοῦ. Τὰ μὲν γὰρ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ φασὶ τοσοῦτον ἐξοιδῆσαι, ὡς αὐτὸν μὲν καθόλου τὸ φῶς μὴ βλέπειν, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ αὐτοῦ μηδὲ ὑπὸ ἰατροῦ [διὰ] διόπτρας ὀφθῆ-
 5 ναι δύνασθαι· τοσοῦτον βάθος εἶχον ἀπὸ τῆς ἔξωθεν ἐπιφα-
 νείας· τὸ δὲ αἰδοῖον αὐτοῦ πάσης μὲν ἀσχημοσύνης ἀηδέστε-
 ρον καὶ μείζον φαίνεσθαι, φέρεσθαι δὲ δι' αὐτοῦ ἐκ παντὸς
 τοῦ σώματος συρρέοντας ἰχώρας τε καὶ σκώληκας εἰς ὕβριν
 δι' αὐτῶν μόνων τῶν ἀναγκαίων. 3. Μετὰ πολλὰς δὲ βασά-
 10 νους καὶ τιμωρίας ἐν ἰδίῳ, φασί, χωρίῳ τελευτήσαντος, ἀπὸ
 τῆς ὀδμῆς ἔρημον καὶ ἀοίκητον τὸ χωρίον μέχρι τῆς νῦν
 γενέσθαι, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τῆς σήμερον δύνασθαι τινα ἐκεί-
 νον τὸν τόπον παρελθεῖν, ἐὰν μὴ τὰς ῥίνας ταῖς χερσὶν ἐπι-
 φράξῃ. Τοσαύτη διὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς
 15 ἔκρυσις ἐχώρησεν.

IV.

Παπίας δὲ οὕτως ἐπὶ λέξεως· Ἐνίοις δὲ αὐτῶν, δηλαδὴ τῶν
 πάλαι θείων ἀγγέλων, καὶ τῆς περὶ τὴν γῆν διακοσμήσεως ἔδω-
 20 κεν ἄρχειν καὶ καλῶς ἄρχειν παρηγγύησε. Καὶ ἐξῆς φησὶν· Εἰς
 οὐδὲν δὲ συνέβη τελευτῆσαι τὴν τάξιν αὐτῶν.

V.

Περὶ μέντοι τοῦ θεοπνεύστου τῆς βίβλου (τῆς ἀποκαλύψεως
 25 Ἰωάννου scil.) περιττὸν μὴκύνειν τὸν λόγον ἡγούμεθα, τῶν μακα-
 ρίων Γρηγορίου φημι τοῦ θεολόγου καὶ Κυρίλλου, προσέτι δὲ καὶ
 τῶν ἀρχαιοτέρων Παππίου, Εἰρηναίου, Μεθοδίου καὶ Ἰππολύτου
 ταύτη προσμαρτυρούντων τὸ ἀξιόπιστον.

2. 5. εἶχον: εἶχεν Hilgenfeld per
 lapsum calami, ut videtur.

IV. Andreas Caesar. in Apoc. c. 34
 serm. 12 p. 52 ed. Sylburg 1696;
 Patr. gr. ed. Migne t. 106 p. 326.
 Andreae verba Oecumenius et Are-
 thas in Comment. in Apocal. ed.
 Cramer 1840 p. 360 ita transscripse-
 runt: Τοῦτο καὶ πατέρων παράδοσις

καὶ Παπίον διαδόχον τοῦ εὐαγγελιστοῦ
 Ἰωάννου, οὗ καὶ ἡ προκειμένη ἀποκά-
 λυψις διαβεβαιοῖ. Παπίας δὲ καὶ ἐπ'
 αὐτῆς λέξεως οὕτως φησὶ περὶ τοῦ
 πολέμου (Apoc. 12, 7), ὅτι εἰς οὐδὲν
 συνέβη τελευτῆσαι τὴν τάξιν αὐτῶν.
 Lightfoot (Contemp. Rev. t. XXVI
 p. 845) etiam ea Papias adscribit, quae
 sequuntur. — 20 sq. εἰς οὐδὲν δὲ c. cod.

illius moles sola esset. Nam palpebras oculorum eius in tantum intumuisse ferunt, ut ipse quidem lucem prorsus non videret, oculi autem eius ne a medico quidem per dioptram cerni possent: tanta altitudine ab externa superficie abscesserant. Pudenda illius quavis re deformi puti-⁵ diora et maiora apparuisse atque per ea saniem et vermes ex toto corpore confluentes in contumeliam cum excrementis ipsis elapsos esse. 3. Post multa autem tormenta ac cruciatus cum in suo, ut aiunt, praedio mortuus esset, praedium odoris causa usque ad hoc tempus desertum et ab¹⁰ incolis vacuum esse, neque quemquam usque ad hodiernum diem per illum locum transire posse, nisi nares manibus obturaret. Tantus per carnem eius etiam in terram fluxus elatus est.

IV.

15

Papias autem sic verbotenus: Nonnullis ex ipsis, scilicet angelis quondam divinis, administrationi terrae praeesse mandavit et bene eos praeesse iussit. Et deinceps dicit: Accidit autem, ut ordo eorum ad nihilum recideret.

V.

20

De inspiratione quidem illius libri (sc. Apocalypsis) prolixè disserere superfluum arbitramur, cum beati viri, Gregorius inquam theologus et Cyrillus, adhuc autem etiam vetustiores, Papias, Irenaeus, Methodius et Hippolytus eum fide dignum esse attestentur.

25

Palat. coll Oecum.: εἰς οὐ δέον cod. August., εἰς οὐδὲν δέον coniecit Lücke (*Einleitung in die Offenbarung des Joh.* ed. II 1852 p. 524 sqq). — ἐνίοις δὲ κτλ.] Cf. Iust. Apol. II c. 5.

V. Andreas Caesar. in praef. in Apoc. p. 2 (p. 219 ed. Migne). Arethas in Comment. in Apoc. ed. Cramer 1840 p. 176 Andreae verba ita exscribit: Περὶ δὲ τοῦ θεοπνεύστου τῆς βίβλου ἐν ἀγίοις Βασίλειος καὶ

Γρηγόριος ὁ θεῖος τὸν λόγον καὶ Κυρίλλος καὶ Παπίας καὶ Εἰρηναῖος καὶ Μεθόδιος καὶ Ἰππόλυτος, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες, ἐχέγγυοι πιστώσασθαι. — Recte Hilgenfeld p. 267 ex hoc fragmento collegit, Papiam Iannem Asiae apostolum agnovisse, cum ei scripturam adiudicasset, quae ad ecclesias Asiae scripta est. Cf. Lightfoot in *Contemp. Rev.* t. XXVI p. 854 sq.

VI.

Λαβόντες τὰς ἀφορμὰς ἐκ Παπίου τοῦ πάνυ τοῦ Ἱεραπολίτου, τοῦ ἐν τῷ ἐπιστηθίῳ φοιτήσαντος, καὶ Κλήμεντος, Πανταίνου τῆς Ἀλεξανδρέων ἱερέως καὶ Ἀμμωνίου σοφωτάτου, τῶν ἀρχαίων καὶ
 5 πρώτων συνώδων ἐξηγητῶν, εἰς Χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν πᾶσαν τὴν ἑξαήμερον νοησάντων.

VII.

Οἱ μὲν οὖν ἀρχαιότεροι τῶν ἐκκλησιῶν ἐξηγητῶν, λέγω δὴ Φίλων ὁ φιλόσοφος καὶ τῶν ἀποστόλων ὁμόχρονος καὶ Παπίας
 10 ὁ πολὺς ὁ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ φοιτητῆς ὁ Ἱεραπολίτης καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς πνευματικῶς τὰ περὶ παραδείσου ἐθεώρησαν εἰς τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἀναφερόμενοι.

VIII.

Τοὺς κατὰ θεὸν ἀκακίαν ἀσκοῦντας παῖδας ἐκάλουν, ὡς καὶ
 15 Παπίας δηλοῖ βιβλίῳ πρώτῳ τῶν κυριακῶν ἐξηγήσεων καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ Παιδαγωγῷ.

IX.

Ταῦτά φησιν αἰνιττόμενος οἶμαι Παπίαν τὸν Ἱεραπόλεως τῆς κατ' Ἀσίαν τότε γενόμενον ἐπίσκοπον καὶ συνακμάσαντα τῷ θεῷ
 20 εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ. Οὗτος γὰρ ὁ Παπίας ἐν τῷ τετάρτῳ αὐτοῦ βιβλίῳ τῶν κυριακῶν ἐξηγήσεων τὰς διὰ βρωμάτων εἶπεν ἐν τῇ ἀναστάσει ἀπολαύσεις. . . Καὶ Εἰρηναῖος δὲ ὁ Λουγδούνου ἐν τῷ κατὰ αἱρέσεων πέμπτῳ λόγῳ τὸ αὐτὸ φησι καὶ παράγει μάρτυρα τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένων τὸν λεχθέντα Παπίαν.

VI. Anastas. Sinit. Contempl. anagog. in Hexaëm. lib. I. Patr. gr. ed. Migne t. 89 p. 860. Textum huius fragmenti graecum primus vulgavit Halloix, Illustr. eccl. Orient. script. II p. 851.

2. πάνυ: con παναγίου Zahn. p. 656, illam autem lectionem defendit Lightfoot in *Academy* 1876, 29. Iul. | 3. ἐν τῷ: con σὺν τῷ Zahn — Πανταί-

νον] Cf. Eus. H. E. V c. 10; VI c. 19. — Ἀμμωνίου) Cf. Eus. H. E. VI c. 19, ubi legimus, Ammonium cum plures libros scripsisse tum unum, qui inscriptus est: De consensu Mosis ac Iesu.

VII. Anastas. Sin. l. c. lib. VII. Migne l. c. p. 962. Graece hoc fragmentum primus edidit Nolte in *Theol. Quartalschrift* 1867 p. 56.

VI.

Capta occasione e Papia viro clarissimo Hierapolitano, discipulo apostoli, qui supra pectus Domini recubuit, et Clemente et Pantaeno sacerdote Alexandrino et Ammonio sapientissimo, vetustis et primis sibi invicem consentaneis interpretibus, qui ⁵ totum opus sex dierum de Christo et ecclesia intellexerunt.

VII.

Vetustiores ergo ecclesiarum interpretes, Philo inquam philosophus et apostolorum aequalis et Papias celeberrimus, Ioannis evangelistae discipulus et eorum asseclae spiritualiter ¹⁰ intellexerunt, quae de paradiso scripta sunt, ad ecclesiam Christi ea referentes.

VIII.

Eos, qui secundum Deum innocentiam sectabantur, pueros vocabant, sicut et Papias declarat libro primo Expositionum ¹⁵ dominicarum et Clemens Alexandrinus in Paedagogo.

IX.

Haec ait obscure significans, ut puto, Papias, qui Hierapolis Asiae tunc fuit episcopus et divini Ioannis evangelistae temporibus floruit. Hic enim Papias libro quarto Expositio- ²⁰ num dominicarum dixit, in resurrectione voluptates futuras esse, quae percipiuntur ex cibis. . . Et Irenaeus Lugdunensis episcopus in libro adversus haereses quinto idem dicit producit-que testem eorum, quae ab ipso dicta sunt, Papiam, quem diximus.

ἐθεώρησαν] Cf. quae de significatione huius vocis disputavit Kihn in *Theol. Quartalschrift* 1880 p. 531—582.

VIII. Maximus Confess. Schol. in Dionys. Areop. De caelesti hierarch. c. 2 p. 32 ed. Corder. p. 12 ed. Venet. 1755.

ἐκάλουν] sc. primi Christiani. Cf. Luc. 18, 16 sq. Clem. Al. Paedag.

I c. 6 § 32 sq. ed. Potter p. 117 sq. IX. Maximus Conf. l. c. De eccles. hierarchia c. 7 p. 422 ed. Corder. p. 86 sq. ed. Venet. Repetiit Maximi verba Gregorius Pachymeres in sua paraphrasi librorum Areopagitae l. c. p. 428 ed. Cord. p. 274 ed. Ven.

Ἐιρηναῖος κτλ.] Cf. Adv. haer. V c. 33 et supra Fragm. I.

X.

. . . . οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ Παπίαν τὸν Ἱεραπόλεως ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, οὐδὲ Εἰρηναῖον τὸν ὄσιον ἐπίσκοπον Λουγδούνων (scil. ἀποδέχεται Στέφανος), ἐν οἷς λέγουσιν αἰσθητῶν τινῶν βρω-
5 μάτων ἀπόλαυσιν εἶναι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν.

XI.

1. Μετὰ δὲ Δομετιανὸν ἐβασίλευσε Νερούας ἔτος ἓν, ὃς ἀνα-
καλεσάμενος Ἰωάννην ἐκ τῆς νήσου ἀπέλυσεν οἰκεῖν ἐν Ἐφέσῳ.
Μόνος τότε περιῶν τῷ βίῳ ἐκ τῶν ἰβ' μαθητῶν καὶ συγγραφέ-
10 μενος τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον μαρτυρίου κατηξίωται. 2. Παπίας
γὰρ ὁ Ἱεραπόλεως ἐπίσκοπος, αὐτόπτης τούτου γενόμενος, ἐν
τῷ δευτέρῳ λόγῳ τῶν κυριακῶν λογίων φάσκει, ὅτι ὑπὸ Ἰουδαίων
ἀνηρέθη· πληρώσας δηλαδὴ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν τοῦ Χριστοῦ
περὶ αὐτῶν πρόβρησιν καὶ τὴν ἑαυτῶν ὁμολογίαν περὶ τούτου καὶ
15 συγκατάθεσιν. Εἰπὼν γὰρ ὁ κύριος πρὸς αὐτούς· Δύνασθε πιεῖν
τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ κατανευσάντων προθύμως καὶ συν-
θεμένων· Τὸ ποτήριόν μου, φησὶν, πίεσθε καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ
ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε. Καὶ εἰκότως· ἀδύνατον γὰρ
θεὸν ψεύσασθαι. 3. Οὕτω δὲ καὶ ὁ πολυμαθῆς Ὁριγένης ἐν τῇ

20

X. Stephan. Gob. ap. Phot. Bi-
blioth. cod. 232 ed. Bekker p. 291.

XI. Hoc fragmentum Nolte ex
Georg. Hamartoli (saec. IX) Chron.
cod. Coisl. edidit in *Theol. Quartals-
schrift* 1862 p. 466 sq. Cf. Georg.
Ham. Chron. ed. Muralto 1859
p. XVII sq.

1. Cf. Eus. H. E. III c. 20.

• 2. *Ὅτι ὑπὸ Ἰ. ἀνηρέθη*] Qui nostris
temporibus Ioannem apostolum in
Asia diem suum obiisse negaverunt,
ex. gr. Keim, *Gesch. Jesu v. Naz.* t.
III (1872) p. 44 not. 2. ed. III (1875)
p. 42, Holtzmann in *Bibellexicon* ed.
Schenkel III p. 33, ad opinionem
suam stabiliendam etiam hunc lo-
cum allegaverunt, colligentes, Ioan-
nem in Palaestina a Iudaeis

interfectum esse. Sine iure. Geor-
gius ipse quidem aliter sensit, cum
in fine fragmenti Eusebium allega-
ret, qui Ioannem Ephesi mortuum
esse narrat. Praeterea verba Papi-
ae ipsa de Palaestina prorsus nihil di-
cunt, et veteres unanimes tradunt,
apostolum Ephesi diem suum obiisse.
Cf. Iren. Adv. haer. II c. 22, 5; III
c. 3, 4. Polycrat. Ephes. ap. Eus.
H. E. III c. 31. Hieronym. Catal. c. 9.
Iudaeos autem extra Palaestinam
Christianis manus intulisse multi
testes probant. Cf. Act. 13, 45. 50;
14, 2—5. 18; 17, 5. 13; 18, 12; 20,
3; 21, 27 sqq. Apoc. 2, 9; 3, 9.
Iust. Apol. I c. 31. 36; Dialog. c. 16.
95. 110. 133. Mart. Polyc. 12, 1;
13, 1; 17, 2; 18, 1. Epist. ad Diogn.

X.

. . . . revera neque Papiam episcopum Hierapolis et martyrem neque Irenaeum sanctum Lugduni episcopum (sc. admittit Stephanus), quippe qui fructum ciborum quorundam sensibilium esse dicant regnum caelorum.

5

XI.

1. Post Domitianum regnavit unum annum Nerva, qui Ioannem advocavit ex insula dimisitque, permittens eum Ephesi habitare. Solus tunc vita supererat ex XII discipulis et conscripto Evangelio, quod est secundum ipsum, martyrio dignus factus est. 10
2. Papias enim Hierapolis episcopus, qui id vidit, secundo dominorum oraculorum libro dicit eum a Iudaeis interfectum esse, ita ut profecto cum fratre praedictionem a Christo de ipsis factam compleret ac confessionem assensionemque, quam ipsi de hac re exhibebant. Cum enim Dominus ad eos dixisset: 15
Potestis bibere calicem, quem ego bibo? ipsique prompto animo annuerent et assentirent: *Calicem meum, inquit, bibetis et baptismo, quo ego baptizor, baptizabamini.* Et iure quidem; nam fieri non potest, ut Deus mentiatur. 3. Sic etiam Origenes

5, 17. Act. Pionii c. 3. 13. Antimontanista ignot. ap. Eus. H. E. V c. 16, 12. Tert. Scorp. c. 10; Apol. c. 7. Cyprian. Ep. 59 c. 2. Etiam alios locos collegit Harnack in editione Patr. ap. Lipsiensi. Insuper valde dubium est, num Georgius vel Papias revera illa verba scripserit. Suspicio non solum eo movetur, quod veteres, etiam ii, qui Papiam legerunt, de martyrio Ioannis apostoli nihil tradiderunt, sed etiam eo, quod Origenes ea non dicit, quae Georgius ei adscribit. Cf. adnot. ad v. 3. Altera autem ex parte haud negaverim, Georgium ex Papia hausisse. Concedendum est, eum id saltem apud hunc auctorem invenisse, quod, ut ait, tradit Origenes, et si res ita se habet, sequitur, non-

nulla verba excidisse. Georgius itaque, ut vir quidam doctus respiciens verba Origenis (cf. v. 3) coniecit (Cf. Lightfoot in *Contemp. Review* t. XXVI p. 852 sq.), haec scripsisse videtur: *Παπίας γὰρ . . . φάσκει, ὅτι Ἰωάννης [μὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων βασιλέως κατεδικάσθη μαρτυρῶν εἰς Πάτμον, Ἰάκωβος δὲ] ὑπὸ Ἰουδαίων ἀνηρέθη. — δύνασθε κτλ.]* Marc. 10, 38. 39. Cf. Matth. 20, 22. 23.

3. *οὕτω κτλ.]* Revera scribit Origenes in Matthaeum t. XVI c. 6 ed. De la Rue III p. 719 sq.: *Πεπώκασαι δὲ ποτήριον καὶ τὸ βάπτισμα ἐβαπτίσθησαν οἱ τοῦ Ζεβεδαιου υἱοί, ἐπεὶ περὶ Ἡρώδης μὲν ἀπέκτεινεν Ἰάκωβον τὸν Ἰωάννου μαχαίρα· ὁ δὲ Ῥωμαίων βασιλεύς, ὡς ἡ παράδοσις διδάσκει, κατέδικασε τὸν Ἰωάννην μαρτυροῦντα*

κατὰ Ματθαῖον ἐρμηνεῖα διαβε-
 βαιοῦται, ὡς ὅτι μεμαρτύρηκεν
 Ἰωάννης, ἐκ τῶν διαδόχων τῶν
 ἀποστόλων ὑποσημαινόμενος τοῦτο
 5 μεμαρτηκέναι. Καὶ μὲν δὴ καὶ ὁ
 πολυῖστωρ Εὐσέβειος ἐν τῇ ἐκκλη-
 σιαστικῇ ἱστορίᾳ (III, 1) φησί·
 Θωμᾶς μὲν τὴν Παρθίαν εἰληχεν,
 Ἰωάννης δὲ τὴν Ἀσίαν, πρὸς οὓς
 10 καὶ διατρίψας ἐτελεύτησεν ἐν
 Ἐφέσῳ.

doctissimus in expositione Evan-
 gelii secundum Matthaeum con-
 tendit, scilicet Ioannem marty-
 rium subiisse, a successoribus
 apostolorum hoc se didicisse sig-
 nificans. Atque Eusebius quoque
 eruditissimus in Historia ecclesia-
 stica dicit: Thomas quidem Par-
 thiam sortitus est, Ioannes vero
 Asiam, ubi et commoratus de-
 functus est Ephesi.

XII.

Διέπρεπέ γε μὴν κατὰ τού-
 τους ἐπὶ τῆς Ἀσίας τῶν ἀποστό-
 15 λων ὁμιλητῆς Πολύκαρπος, τῆς
 κατὰ Σμύρναν ἐκκλησίας πρὸς
 τῶν αὐτοπτῶν καὶ ὑπηρετῶν τοῦ
 κυρίου τὴν ἐπισκοπὴν ἐγκεχει-
 ρισμένος. Καθ' ὃν ἐγνωρίζετο
 20 Παπίας τῆς ἐν Ἱεραπόλει παροι-
 κίας καὶ αὐτὸς ἐπίσκοπος.

Florebat iisdem temporibus
 in Asia Polycarpus apostolorum
 discipulus, qui a familiaribus ac
 ministris Domini episcopatum ec-
 clesiae Smyrnensis acceperat.
 Cuius aetate celebris fuit Papias
 parochiae Hierapolitanae et ipse
 episcopus.

XIII.

Ἰωάννην τὸν θεολόγον καὶ Ioannem theologum et apo-

διὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον εἰς Πάτ-
 μον τὴν νῆσον. Alexandrinus, ut
 facile vides, voce μαρτυρεῖν nec mor-
 tem designat nec mortem a Iu-
 daeis apostolo illatam esse dicit.
 Itaque aut Georgius vocem μαρτυ-
 ρεῖν male intellexit aut, id quod
 verisimilius est, eius verba non in-
 tegra ad nos pervenerunt.

XII. Eus. H. E. III c. 36, 1.

21. ἐπίσκοπος: sic cum plerisque
 codicibus, Rufino et editione Laem-
 meriana: quatuor tantum codices

addunt ἀνὴρ τὰ πάντα ὅτι μάλιστα λο-
 γιώτατος καὶ τῆς γραφῆς εἰδήμων,
 Nicephorus H. E. III c. 2 ἀνὴρ λό-
 γῳ κεκοσμημένος καὶ τῆς γραφῆς ὡς
 μάλιστα ἔμπειρος. Sed non est du-
 bium, illa verba ab imperito aliquo
 scholiaste adiecta esse, cum in pleris-
 que codicibus desint et Eusebius paulo
 post (III c. 39, 13. cf. Fragm. II, 13)
 iudicium contrarium de Papiā ferat.

XIII. Eus. Chronic. post Traian.
 ann. 1 ed. Schoene II p. 162. Tex-
 tum graecum servavit Syncellus ed.

ἀπόστολον Εἰρηναῖος καὶ ἄλλοι stolum usque ad Traiani tem-
 ιστοροῦσι παραμεῖναι τῷ βίῳ ἕως pora in vita permansisse Irenaeus
 τῶν χρόνων Τραϊανοῦ· μεθ' ὃν et alii referunt, post quem Pa-
 Παπίας Ἱεραπολίτης καὶ Πολύ- pias Hierapolitanus et Polycar-
 καρπος Σμύρνης ἐπίσκοπος ἀκου- pus Smyrnae episcopus eius au-
 σταὶ αὐτοῦ ἐγνωρίζοντο. ditores insignes fuerunt.

XIV.

Papias, Ioannis auditor, Hierapolitanus in Asia episcopus, quinque tantum scripsit volumina, quae praenotavit Explanatio sermonum Domini. In quibus cum se in praefatione asserat non varias opiniones sequi, sed apostolos habere auctores, ait: Considerabam, quid Andreas, quid Petrus dixissent, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Ioannes, quid Matthaeus vel alius quilibet discipulorum Domini: quid etiam Aristion et senior Ioannes, discipuli Domini, loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum prosunt, quantum viva vox usque hodie in suis auctoribus personans. 2. Ex quo apparet, in ipso catalogo nominum alium esse Ioannem, qui inter apostolos ponitur, et alium seniore Ioannem, quem post Aristionem enumerat. Hoc autem diximus propter superiorem opinionem, quam a plerisque retulimus traditam, duas posteriores epistulas Ioannis non apostoli esse, sed presbyteri. 3. Hic di-

Bonn. I p. 656. Armeniacus ita legit: *Ioannem apostolum usque ad Traiani tempora produxisse Irenaeus tradit. Post quem eiusdem auditores cognoscebantur Papias Ierapolitanus et Policarpus.*

XIV. Hieron. Catal. seu De vir. illustr. c. 18. Hausit auctor ea, quae h. l. dicit, ex Eus. H. E. III c. 39 (Cf. Fragm. II).

2. *duas post. epistulas etc.]* Catal. c. 9 enim scripsit Hieronymus: *Reliquae autem duae* (sc. epistulae Ioannis) . . . *Ioannis presbyteri asse-*

runtur, cuius et hodie alterum sepulcrum apud Ephesum ostenditur, etsi nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis evangelistae esse, super qua re, cum per ordinem ad Papiam auditorem eius ventum fuerit, dissere- mus. Hieronymus igitur alteri Ioanni seu presbytero duas Ioannis epistulas adiudicat. Eusebius ei Apocalypsin attribuit. Cf. supra Fragm. II, 6.

3. *dicitur]* Hac voce Hieronymus ipse prodit, eo tempore, quo Catalogum scripsit, se Papiam non le-

citur mille annorum Iudaicam edidisse δευτέρωσιν, quem secuti sunt Irenaeus et Apollinarius et caeteri, qui post resurrectionem aiunt in carne cum sanctis Dominum regnaturum. Tertullianus quoque in libro de spe fidelium et Victorinus Peta-
 5 bionensis et Lactantius hac opinione ducuntur.

XV.

Porro Iosephi libros et sanctorum Papiae et Polycarpi volumina falsus ad te rumor pertulit a me esse translata: quia nec otii mei nec virium est, tantas res eadem in alteram lin-
 10 guam exprimere venustate.

XVI.

Refert Irenaeus Papiae auditoris evangelistae Iohannis discipulus

XVII.

15 Incipit argumentum secundum Iohannem.

Evangelium Iohannis manifestatum et datum est ecclesiis ab Iohanne adhuc in corpore constituto, sicut Papias nomine Hie-

gisse. — *mille etc.*] In epistula ad Anatolium Commentario Victorini episc. et mart. in Apocal. praemissa Hieronymus similiter scribit: *Nam et anterior Papias Hierapolites et Nepos . . . de mille annorum regno ita ut Victorinus senserunt.* — δευτέρωσιν] i. e. traditionem. Cf. Epiph. H. 33 c. 9: *αἱ γὰρ παραδόσεις τῶν πρεσβυτέρων δευτερώσεις παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις λέγονται.* Hieron. Com. in Ezech. c. 36 t. V p. 422 ed. Vallarsi. — *secuti sunt*] Notandum esse videtur, Papianistarum mentionem fieri in L. 5 Cod. Iustin. de haeret. I, 5, et Praedest. c. 32 inter Elcesaitas Papiam presbyterum Achaiae commemorari.

XV. Hieron. Ep. 71 ad Lucin. c. 5. Zahn p. 655 contendit, Hieronymum Papiam librum n u m q u a m

vidisse. Sed id nimium dictum est. Inde, quod nusquam se Papiam legisse certe prodit, non sequitur, eum revera nunquam huius librum ad manum habuisse.

XVI. Hieron. Ep. 75 ad Theodoram.

XVII. Cod. Vatic. Alex. 14 saec. IX. Edidit fragmentum primus I. M. Thomasius Cardinalis anno 1747, Opp. I p. 344; in lucem produxit, postquam diu in oblivione iacuit, Aberle in *Theol. Quartalschrift* 1864 p. 1—31. Cf. Tischendorf, *Wann wurden uns. Evangelien verfasst?* ed. IV p. 118 sqq. Lightfoot, *Contemp. Review* t. XXVI p. 851-854. Haneberg-Schegg, *Evang. nach Johannes I* (1878) p. 36 sq. Reiecerunt hoc Evangelii S. Iohannis testimonium inprimis Hilgenfeld in *Zeitschr. f. wiss. Theol.* 1865 p. 77 sqq. et Overbeck ibid. 1867 p. 63 sqq.

rapolitanus, discipulus Iohannis carus, in exotericis id est in extremis quinque libris retulit. 2. [Descripsit vero Evangelium dictante Iohanne recte. Verum Martion haereticus, cum ab eo fuisset improbat, eo quod contraria sentiebat, abiectus est a Iohanne. Is vero scripta vel epistolas ad eum pertulerat a fratribus, qui in Ponto fuerunt].

1. 1. *exotericis*: *exegeseos* con Aberle, *exegeticis* Hilgf. et Lightf.; hic animadvertit, in libris msc. saec. VII et VIII literas OT (vel OT) literis EG (vel ET) haud difficulter substitutas esse | 1 sq. *extremis*: con *externis* (= *exotericis*) Lightf.; interpretatur latinus (fragmentum graece scriptum esse praesertim verba *adhuc in corpore constituto* = ἔτι ἐν τῷ σώματι καθεστῶτος indicant) iam ἔξω-τερικοῖς legit et librarius quidam voci *externis* substituit vocem *extremis* — *adhuc in corp. constituto*] Statuendum esse videtur, Papiam, cum dicta S. Ioannis plura innisus auctoritate seniorum allegasset, sic circiter orationem prosecutum esse: Et haec consentiunt cum iis, quae in ipsius Evangelio invenimus, quod dabat ecclesiis, cum adhuc inter vivos esset. Hoc modo historiam post eius mortem repetitam Evangelio a labiis superstitis accepto opponentes intellegimus verba *adhuc in corpore constituto*, quae aliter difficilia sunt ad interpretandum. Si Evangelii Ioannis sic obiter tantum mentio facta est, Eusebio verba Papiae non erant repetenda, nisi a via deflectere voluit. LIGHTFOOT. — *exotericis*] Overbeck coniecit, hac voce appendicem significari, quae operi Papiae seriore tempore adiuncta esset. Sed vox, ut vidimus, sine dubie non est genuina.

2. 3. *Martion*: con *Merinthus* vel *Cerinthus* Aberle — *descripsit etc.*] Similia leguntur in Catena PP. Graec. in S. Ioann. ed. Balth. Corderius (Antv. 1630) Prooem: Ὑστατος γὰρ τούτων Ἰωάννης ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς μετακληθεὶς, πάνν γηραλέου αὐτοῦ γενομένου, ὡς παρέδοσαν ἡμῖν ὁ τε Εἰρηναῖος καὶ Εὐσέβειος καὶ ἄλλοι πιστοὶ κατὰ διαδοχὴν γεγονότες ἱστορικοὶ, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀρρέσεων ἀναφρυσῶν δεινῶν ὑπηγόρευσε τὸ εὐαγγέλιον τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ Παπῆ εὐβιώτῳ (εὐβιότῳ Aberle, συμβιώτῳ, συμβιωτῇ, Lightf.) τῷ Ἱεραπολίτῃ, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν πρὸ αὐτοῦ κηρυξάντων τὸν λόγον τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσιν. Num verba (sc. *descripsit etc.*) fide digna sint, in medio relinquo. Id tantum animadverto, a librario ipso ea nequaquam ad Papiam referri et haud dubie ad hunc patrem non esse referenda, cum ea, quae proxime sequuntur, tempus serius prodant. Itaque verba uncis inclusi. Lightfoot coniecit: Papiam Evangelium citasse tanquam datum per Ioannem ecclesiis, quod *describebant* ab ipsius labiis (ὁ ἀπέγραφον ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ), librarium autem vocem ambiguum ἀπέγραφον male intellegendum interpretatum esse *describebam*, ita ut Papias apostoli amanuensis fieret. Ceteroquin considerans, Ioannem Evangelium natu praegrans

dem composuisse, vix negaveris verisimile esse, eum librum non ipsum scripsisse, sed alicui dictasse. — *Martion etc.*] Cum de fratribus in Ponto sermo sit, lectio *Martion* haud dubie retinenda est. Sin autem ita legimus, narrationem falsam existimemus oportet. Scripsit quidem etiam Philastrius H. 45, Marcionem a beato Ioanne evangelista devictum atque fugatum esse. Tacent

autem Irenaeus et Eusebius aliique patres saeculorum priorum. Praeterea constat, haeticum illum apostolo non fuisse aequalem. Scriptor mihi Polycarpum Ioannis discipulum cum Ioanne confuisse videtur. Harnack fabulam ex Iren. III c. 3, 4 fictam esse putat, ubi Ioannes et Cerinthus atque Polycarpus et Marcion simul commemorantur.

PRESBYTERORUM

RELIQUIAE AB IRENAEO SERVATAE.

I.

Quemadmodum a meliore nobis dictum est de huiusmodi, quoniam lapidem pretiosum smaragdum magni pretii apud quosdam, vitreum in eius contumeliam per artem assimilatum, quoadusque non adest, qui potest probare et artificium arguere, quod subdole sit factum. Cum enim commixtum fuerit aeramentum argento, quis facile poterit, rudis cum sit, hoc probare? Καθώς ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἡμῶν εἴρηται ἐπὶ τῶν τοιούτων, ὅτι λίθον τὸν τίμιον σμαραγδον ὄντα καὶ πολυτίμητόν τισιν, ὕαλος ἐνυβρίζει διὰ τέχνης παρομοιουμένη, ὁπόταν μὴ παρῆ ὁ σθένων δοκιμάσαι καὶ τέχνη¹⁰ διελέγξαι τὴν πανούργως γενομένην· ὅταν δὲ ἐπιμιγῆ ὁ χαλκὸς εἰς τὸν ἄργυρον, τίς εὐκόλως δυνήσεται τοῦτον ἀκεραίως δοκιμάσαι;

15

I. Iren. Adv. haer. Praef. ad libr. I. ed. Harvey I p. 3 sq. Textum graecum servavit Epiphanius H. 31 c. 9.

καθώς] Praecedunt haec: Ἡ γὰρ πλάνη καθ' αὐτὴν μὲν οὐκ ἐπιδείκνυται, ἵνα μὴ γυμνωθεῖσα γένηται κατάφωρος· πιθανῶ δὲ περιβλήματι πανούργως κοσμουμένη καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀληθεστέραν ἐαυτὴν παρέχει φαίνεσθαι διὰ τῆς ἕξωθεν φαντασίας

τοῖς ἀπειροτέροις· καθὼς κτλ. Similem sententiam enuntiat Ignatius in Ep. ad Trall. 6, 2. — ὑπὸ τοῦ κρείττονος] Ab eodem etiam Fragmenta II et III nec non IV proficisci videntur. Hilgenfeld (*Zeitschrift f. wiss. Th.* 1874 p. 343 sq.) suspicatur, τὸν κρείττονα Polycarpum esse. Sed nihil certi dici potest.

II.

Sicut melior nobis de Καθώς ὁ κρείσσων ἡμῶν
talibus prophetis exsequitur, ἔφη περι τῶν τοιούτων, ὅτι τολ-
quod audax et inverecunda est μηρὸν παλὶ ἀναιδῆς ψυχῇ κενῶ
6 anima quasi aëre excaefacta. ἀέρι θερμαινομένη.

III.

<p>Quapropter et iuste . . . divinae aspirationis se- nior et praeco veritatis 10 invectus est in te, dicens sic: Idolorum fabricator, Marce, et portentorum inspector, Astrologiae cognitor et ma- gicæ artis, 15 Per quæ confirmas erroris doctrinas, Signa ostendens his, qui a te seducuntur, Apostaticæ virtutis opera- 20 tiones, Quæ tibi praestat tuus pater satanas, Per angelicam virtutem Azazel facere habens te</p>	<p>Διὸ καὶ δικαίως . . . ὁ θεῖος πρεσβύτης καὶ κήρυξ τῆς ἀληθείας ἐμμέτρως ἐπι- βεβόηκέ σοι, εἰπὼν οὕτως· Εἰδωλοποιέ, Μάρκε, καὶ τε- ρατοσκόπε, Ἀστρολογικῆς ἔμπειρε καὶ μαγικῆς τέχνης, Δι' ὧν κρατύνεις τῆς πλά- νης τὰ διδάγματα, Σημεῖα δεικνύς τοῖς ὑπό σου πλανωμένοις, Ἀποστατικῆς δυνάμεως ἐγ- χειρήματα, Ἄ σοι χορηγεῖ σὸς πατὴρ σατᾶν ἀεὶ, Δι' ἀγγελικῆς δυνάμεως Ἄζα- ζήλ ποιεῖν</p>
--	---

II. Iren. I c. 13, 3 (Harvey I p. 119). Epiph. H. 34 c. 2.
III. Iren. I c. 15, 6 (Harvey I p. 155 sq.) Epiph. H. 34 c. 11. Habes hic particulam carminis contra haereticos compositi. Similiter Ephraem Syrus contra Bardesanem et Harmonium carmina fecit (Soz. H. E. III c. 16), Augustinus contra Donatistas. κήρυξ τῆς ἀληθείας] Cf. Mart. Polyc. 12, 2. — σὸς πατὴρ σατᾶν] Polycarpus ad Philipp. 7, 1 oppugnatorem doctrinae catholicae de resurrectione et iudicio quemcunque, Irenaeus III c. 3, 4 inprimis Marcionem *primogenitum satanae* appellat. Nec tamen certum est, Fragmenti auctorem esse celeberrimum illum Smyrnae episcopum. Similia etiam alii apostolorum discipuli dixisse putandi sunt. — ἀντιθέου πανουργίας] i. e. antichristi.

<p>Praecursorem contrariae ad- versus Deum nequitiae. Et haec amator Dei se- nior.</p>	<p>Ἔχων σε πρόδρομον ἀντι- θέου πανουργίας. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ θεοφιλῆς πρεσβύτης.</p>
--	---

IV.

6

. . Sicut quidam dixit superior nobis de omnibus, qui quolibet modo depravant, quae sunt Dei, et adulterant veritatem: In Dei lacte gypsum male miscetur.

V.

. . Quemadmodum ex veteribus quidam ait: Quoniam¹⁰ quidem transtulit Deus maledictum in terram, ut non perseveraret in homine.

VI A.

1. Quemadmodum audiui a quodam presbytero, qui audierat ab his, qui apostolos viderant, et ab his,¹⁵ qui didicerant: sufficere veteribus de his, quae sine consilio spiritus egerunt, eam quae ex Scripturis esset correptionem.

IV. Iren. III c. 17, 4 (Harvey II p. 95). Praecedunt haec: *Similia enim loquentes* (sc. haeretici) *fideli- bus, sicut praediximus, non solum dissimilia sapiunt, sed et contraria et per omnia plena blasphemias, per quae interficiunt eos, qui per similitudinem verborum dissimile affectionis eorum in se attrahunt venenum: sicut quis aquae mixtum gypsum dans pro lacte seducit per similitudinem coloris, sicut quidam* etc. Noto etiam, teste Plinio H. N. XXXVI c. 24 C. Pro- culeium Augusti Caesaris familiarem gypso potu conscivisse sibi mortem.

V. Iren. III c. 23, 3 (Harvey II p. 126). Praemittit Irenaeus: *Propter hoc et in initio transgressionis Adae, sicut enarrat Scriptura* (Gen. 3, 17), *non ipsum maledixit Adam,*

sed terram in operibus eius, quemadmodum etc.

VI A. Iren. IV c. 27—c. 28, 1 (Harvey II p. 238—245). Harnack, *Zur Quellenkritik der Gesch. des Gnostic.* 1873 p. 54 not., hanc sectionem ad presbyteri commemorati librum revocavit. Lipsius, *Quellen der ältesten Ketzer-gesch.* 1875 p. 57 putat, Irenaeum traditiones orales ex memoria citasse.

1. *et ab his, qui didicerant*] Iam Dodwell Dissert. I in Iren. § 6 p. 11 haec verba de discipulis Domini interpretatus est, qui non fuerint apostoli, quales erant Papias Ioannes presbyter et Aristion. Nuperrime Leimbach (*Das Papiasfragment* 1875 p. 12 sq.) eandem sententiam defendit idque iure meritoque. Contextus

Cum enim *non sit personarum acceptor Deus*, quae sunt non secundum eius placitum facta, his inferebat congruam correptionem. 2. Quemadmodum sub David, quando persecutionem quidem patiebatur a Saul propter iustitiam, et regem Saul fugiebat et inimicum non ulciscabatur, et Christi adventum psallebat et sapientia instruebat gentes, et omnia secundum consilium faciebat spiritus et placebat Deo. 3. Quando autem propter concupiscentiam ipse sibi accepit Betsabee Uriae, dixit Scriptura de eo: *Nequam autem visus est sermo, quem fecit David, in oculis Domini; et mittitur ad eum Nathan propheta*, ostendens ei peccatum eius, ut ipse dans sententiam de semetipso et semetipsum adiudicans misericordiam consequeretur et remissionem a Christo; et dixit ei: *Duo viri fuerunt Tu es vir, qui fecisti hoc*; et deinceps reliqua exsequitur, exprobrans eum et enumerans in eum Dei beneficia, et quoniam exacerbavit Dominum, cum fecisset hoc. Non enim placere Deo huiusmodi operationes, sed iram magnam imminere domui eius. Compunctus est autem David ad haec et ait: *Peccavi Domino*; et psalmum exhomologeseos psallebat, adventum Domini sustinens, qui abluit et emundat eum hominem, qui peccato fuerat obstrictus.

4. Similiter autem et de Salomone, cum perseveraret iudicare recte et sapientiam (Dei) enarrare, et typum veritatis templum aedificabat et glorias exponebat Dei et adventuram pacem gentibus annuntiabat, et Christi regnum praefigurabat, et loquebatur tria millia paraboliarum in adventum Domini, et quinque millia canticorum, hymnum dicens Deo, et eam quae

docet, *discentes* non eosdem esse cum discipulis apostolorum, et quos alios vox significet quam discipulos Domini? Cf. Iren. III c. 12, 13; c. 15, 3, ubi apostolorum discipuli *discentes eorum* appellantur. — *non sit etc.*] Act. 10, 34.

2. Cf. I Reg. 18 sqq.

3. *nequam etc.*] II Reg. 11, 27. — *et mittitur etc.*] II Reg. 12, 1—7. Nolui neque hic neque infra totum

S. Scripturae locum exscribere. — *et deinceps reliqua*] Cf. II Reg. 12, 7 sqq. — *psalmum exhomologeseos*] i. e. Ps. 50.

4. *iudicare recte*] Cf. III Reg. 3, 16 sqq. — *typum veritatis*] Christi Domini typum templum Salomonis fuisse liquet ex Ioann. 2, 19. — *templum*] Cf. III Reg. 5 sqq. — *glorias etc.*] Cf. Ps. 71. — *loquebatur etc.*] III Reg. 4, 32. 33.

est in conditione sapientiam Dei exponebat physiologicè ex omni ligno et de omni herba et volatilibus omnibus et de quadrupedibus et de piscibus, 5. et dicebat: *Si vere Deus, quem caeli non capiunt, super terram habitabit cum hominibus?* Et placebat Deo, et omnes eum admirabantur, et omnes reges terrae⁵ quaerebant faciem eius, ut audirent sapientiam eius, quam dederat illi Deus, et regina Austri a finibus terrae veniebat ad eum, sapientiam quae in eo erat scitura; quam et Dominus ait in iudicio resurrecturam cum eorum natione, qui audiunt sermones eius et non credunt in eum, et adiudicaturum eos: quoniam illa quidem subiecta est annuntiatae sapientiae per servum Dei, hi vero eam quae a filio Dei dabatur contemserunt sapientiam. 6. Salomon enim servus erat, Christus vero filius Dei et Dominus Salomonis. Cum igitur sine offensa serviret Deo et ministraret dispositionibus eius, tunc glorificabatur: cum¹⁵ autem uxores accipiebat ab universis gentibus et permittebat eis erigere idola in Israel, dixit Scriptura de eo: *Et rex Salomon erat . . . patris eius.* Sufficiens increpavit eum Scriptura, sicut dixit presbyter, ut non gloriatur universa caro in conspectu Domini.²⁰

7. Et propter hoc Dominum in ea quae sunt sub terra descendisse, evangelisantem et illis adventum suum, remissione peccatorum existente his, qui credunt in eum. Crediderunt autem in eum omnes, qui sperabant in eum, id est qui adventum eius praenuntiaverunt et dispositionibus eius servierunt,²⁵ iusti et prophetae et patriarchae: quibus similiter ut nobis remisit peccata, quae non oportet nos imputare his, si quominus contemnimus gratiam Dei. 8. Quemadmodum enim illi non imputabant nobis incontinentias nostras, quas operati sumus, priusquam Christus in nobis manifestaretur, sic et nos non est³⁰

5. *si vere etc.*] III Reg. 8, 27. —
omnes reges etc.] III Reg. 4, 34. —
regina Austri etc.] Matth. 12, 42.
Cf. III Reg. 10, 1 sqq. II Paralip.
9, 1 sqq. Vox *adiudicaturum* est
versio vocis *καταξιυει*.

6. *Et rex etc.*] III Reg. 11, 1—3.

Patr. apost. II.

— *ut non gloriatur etc.*] I Cor. 1, 29.
7. *in ea quae s. s. t. descendisse*] Cf. Pseudoign. ad Trall. 9, 4 not.
— *quibus . . nobis*] Ex hoc loco et
versibus sequentibus apparet, pres-
byterum e Christianis ex praepotio
fuisse.

iustum imputare ante adventum Christi his, qui peccaverunt. *Omnes enim* homines *egent gloria Dei*, iustificantur autem non a semetipsis, sed a Domini adventu, qui intendunt lumen eius.

9. In nostram autem correptionem conscriptos esse actus eorum, ut sciremus primum quidem, quoniam unus est Deus noster et illorum, cui non placeant peccata, etiamsi a claris fiant; deinde, ut abstineamus a malis. Si enim hi qui praecesserunt nos in charismatibus veteres, propter quos nondum filius Dei passus erat, delinquentes in aliquo et concupiscentiae carnis servientes, tali affecti sunt ignominia: quid passuri sunt, qui nunc sunt, qui contemserunt adventum Domini et deservierunt voluptatibus suis? 10. Et illis quidem curatio et remissio peccatorum mors Domini fuit; propter eos vero, qui nunc peccant, *Christus non iam morietur*, iam enim *mors non dominabitur eius*; sed *veniet filius in gloria patris*, exquirens ab actoribus et dispensatoribus suis pecuniam, quam eis credidit, cum usuris: et *quibus plurimum dedit, plurimum ab eis exiget*. 11. Non debemus ergo, inquit ille senior, superbi esse neque reprehendere veteres; sed ipsi timere, ne forte post agnitionem Christi agentes aliquid, quod non placeat Deo, remissionem ultra non habeamus delictorum, sed excludamur a regno eius. 12. Et ideo Paulum dixisse: *Si enim naturalibus ramis non pepercit, ne forte (nec) tibi parcat, qui, cum esses oleaster, insertus es in pinguedinem olivae, et socius factus es pinguedinis eius*; similiter et plebis praevaricationes videns descriptas esse non propter illos, qui tunc transgrediebantur, sed in correptionem nostram et ut sciremus unum et eundem Deum, in quem illi delinquebant et in quem nunc delinquunt quidam ex his, qui credidisse se dicunt.

13. Et hoc autem apostolum in epistola, quae est ad Corinthios, manifestissime ostendisse, dicentem: *Nolo enim vos ignorare . . . videat ne cadat*.

<p>8. <i>omnes enim etc.</i>] Rom. 3, 23. 10. <i>Christus etc.</i>] Rom. 6, 9. — <i>veniet f. in gl. patris</i>] Matth. 16, 27. Cf. Marc. 8, 38. — <i>exquirens etc.</i>] Cf. Matth. 25, 19 sqq. Luc. 19, 15 sqq. — <i>quibus plurimum etc.</i>] Luc. 12, 48.</p>	<p>11. <i>post agnitionem etc.</i>] Cf. Hebr. 10, 26. 12. 25. <i>videns: vides al.</i> — <i>si enim etc.</i>] Rom. 11, 21. 17. 13. <i>nolo enim etc.</i>] I Cor. 10, 1—13.</p>
--	--

14. Sine dubitatione igitur et sine contradictione ostendente apostolo, unum et eundem esse Deum, qui et illa iudicavit et ea, quae nunc sunt, exquirat, et causam descriptionis eorum demonstrante, indocti et audaces, adhuc etiam imprudentes inveniuntur omnes, qui propter transgressionem eorum, 5 qui olim fuerunt, et propter plurimorum indicto audientiam, alterum quidem aiunt illorum fuisse Deum et hunc esse mundi fabricatorem et esse in diminutione; alterum vero a Christo traditum patrem, et hunc esse, qui sit ab unoquoque eorum mente conceptus: 15. non intellegentes, quoniam, quemadmo- 10 dum ibi in plurimis eorum, qui peccaverunt, non bene sensit Deus, sic et hic *vocati multi, pauci vero electi*; quemadmodum ibi iniusti et idololatrae et fornicatores vitam perdiderunt, sic et hic, et Domino quidem praedicante, *in ignem aeternum mitti tales*, et apostolo dicente: *An ignoratis, quoniam iniusti reg- 15 num Dei non haereditabunt? Nolite seduci: neque fornicatores neque idololatrae neque adulteri neque molles neque masculorum concubitores neque fures neque avari neque ebriosi neque maledici neque raptores regnum Dei possidebunt.* 16. Et quoniam non ad eos, qui extra sunt, hoc dicit, sed ad nos, ne 20 proiciamur extra regnum Dei, tale aliquid operantes, intulit: *Et haec quidem fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine Domini Iesu Christi et in spiritu Dei nostri.* 17. Et quemadmodum illic condemnabantur et proiciebantur hi, qui male operabantur et reliquos exterminabant; similiter et 25 hic *oculus quoque effoditur scandalisans et pes et manus*, ne reliquum corpus pariter pereat. Et habemus praeceptum: *Si quis frater nominatur fornicator aut avarus aut idololatra aut maledicus aut ebriosus aut rapax, cum huiusmodi nec cibum*

14—19. Redolent quidem hi versus (Iren. IV c. 27, 4) stilum Irenaei. Cum autem mediis in verbis presbyteri legantur, eos omittere nolui.

14. *indicto audientiam*] i. e. *inobedientiam*. Cf. Iren. IV c. 2, 6: *in-*

dicto audientes.

15. *vocati etc.*] Matth. 20, 16. —

in ignem aet.] Cf. Matth. 25, 41. —

an ignoratis etc.] I Cor. 6, 9. 10.

16. *et haec etc.*] I Cor. 6, 11.

17. *oculus etc.*] Matth. 18, 8. 9;

cf. 5, 30. — *si quis etc.*] I Cor. 5,

sumere. Et iterum ait apostolus: *Nemo vos seducat inanibus verbis; propter haec enim venit ira Dei in filios diffidentiae. Nolite ergo fieri participes eorum.* 18. Et quemadmodum ibi peccantium damnatio participabat et reliquos, quoniam placebant eis et una cum eis conversabantur; sic et hic *modicum fermentum totam massam corrumpit.* Et quemadmodum ibi adversus iniustos ira descendebat Dei, et hic similiter apostolus ait: *Revelabitur enim ira Dei de caelo super omnem impietatem et iniustitiam eorum hominum, qui veritatem in iniustitia* 10 *detinent.* 19. Et quemadmodum ibi in Aegyptios, qui iniuste puniebant Israel, vindicta a Deo fiebat; sic et hic, Domino quidem dicente: *Deus autem non faciet vindictam electorum suorum, quicumque clamant ad eum die et nocte? Etiam dico vobis, faciet vindictam eorum cito;* et apostolo in ea quae est 15 *ad Thessalonicenses epistola ista praedicante: Siquidem iustum est apud Deum retribuere . . . omnibus, qui crediderunt in eum.*

20. Cum ergo hic et illic eadem sit in vindicando Deo iustitia Dei, et illic quidem typice et temporaliter et mediocrius, hic vero vere et semper et austerius; ignis enim aeternus et quae a caelo revelabitur ira Dei a facie Domini nostri, quemadmodum et David ait: *Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam ipsorum,* maiorem poenam praestat iis, qui incidunt in eam; valde insensatos 25 *ostendebant presbyteri eos, qui ex his, quae acciderunt his, qui olim Deo non obtemperabant, tentant alterum patrem introducere,* 21. e contrario opposites, quanta Dominus ad salvandos eos qui receperunt eum veniens fecisset, miserans eorum; tacentes autem de iudicio eius, et quaecunque provenient his, qui audierunt sermones eius et non fecerunt, et 30 *quoniam expediebat eis, si non essent nati, et quoniam tolera-*

11. — *nemo etc.]* Eph. 5, 6. 7.

18. *participabat]* Interpres pro *κατέχε* legisse videtur *μετέχε.* — *modicum etc.]* I Cor. 5, 6. — *revelabitur etc.]* Rom. 1, 18.

19. *Deus etc.]* Luc. 18, 7. 8. — *si-*

quidem etc.] I Thess. 1, 6—10.

20. *vultus etc.]* Ps. 33, 17.

21. *qui receperunt etc.]* Cf. Ioann. 1, 11. 12. — *expediebat etc.]* Cf. Matth. 26, 24. — *tolerabilius etc.]* Cf. Matth. 10, 15. Luc. 10, 12.

bilius Sodomae et Gomorrae erit in iudicio quam civitati illi, quae non recepit sermonem discipulorum eius.

VI B.

Qui vero exprobrant et imputant, quod profecturus populus iussu Dei vascula omnis generis et vestimenta acceperit ab Aegyptiis et sic abierit, ex quibus et tabernaculum factum est in eremo, ignorantes iustificationes Dei et dispositiones eius, semetipsos arguunt, sicut et presbyter dicebat.

VI C.

. . Talia quaedam enarrans de antiquis presbyter, reficiebat nos et dicebat: De his quidem delictis, de quibus ipsae Scripturae increpant patriarchas et prophetas, nos non oportere exprobrare eis, neque fieri similes Cham, qui irrisit turpitudinem patris sui et in maledictionem decidit, sed gratias agere pro illis Deo, quoniam in adventu Domini nostri remissa sunt eis peccata: et enim illos dicebat gratias agere et gloriari in nostra salute. De quibus autem Scripturae non increpant, sed simpliciter sunt positae, nos non debere fieri accusatores; non enim sumus diligentiores Deo, neque super magistrum possumus esse, sed typum quaerere. Nihil enim otiosum est eorum, quaecunque inaccusabilia posita sunt in Scripturis.

VII.

Huiusmodi quoque de duobus testamentis senior apostolorum discipulus disputabat, ab uno quidem et eodem Deo utraque ostendens. Nec enim esse alterum Deum praeter eum, qui fecit et plasmavit nos, nec firmitatem habere sermonem eorum, qui dicunt, aut per angelos aut per aliam quamlibet virtutem aut ab alio Deo factum esse hunc mundum, qui est secundum nos.

VI B. Iren. IV c. 30, 1 (Harvey II p. 248).

qui vero exprobrant etc.] Notandum est, Marcionitas praecipue fraudem illam creatori obiecisse.

VI C. Iren. c. 30, 4 (Harvey II

p. 251).

VII. Iren. IV c. 32, 1 (Harvey II p. 254).

apostolorum discipulus] Cf. *Fragm.*

VI A, 1 not.

VIII.

. . et quemadmodum dixit . . και ὡς ἔφη τις τῶν
 quidem de senioribus, per προβεβηκότων, διὰ τῆς θείας
 extensionem manuum duos po- ἐκτάσεως τῶν χειρῶν (sc. ὁ Χρι-
 5 pulos ad unum Deum congre- στός) τοὺς δύο λαοὺς εἰς ἓνα
 gans. θεὸν συνάγων.

IX.

Filius enim, quemadmodum et quidam ante nos dixit,
 dupliciter intellegitur: alius quidem secundum naturam, eo
 10 quod natus sit filius; alius autem secundum id, quod factus
 est, reputatur filius: licet sit differentia inter natum et factum.

X.

Omnia enim mensura et Ἄπαντα μέτρῳ και τάξει
 ordine Deus facit, et nihil non ὁ θεὸς ποιεῖ, και οὐδὲν ἄμετρον
 15 mensum apud eum, quoniam παρ' αὐτῷ, ὅτι μηδὲν ἀναρίθμη-
 nec incompositum. Et bene τον.
 qui dixit ipsum immensum patrem in filio mensuratum:
 (mensura enim patris filius, quoniam et capit eum).

XI.

20 Quapropter hi qui ante nos fuerunt, et quidem
 multo nobis meliores, non tamen satis potuerunt contra-
 dicere his, qui sunt a Valentino, quia ignorabant regulam ipso-
 rum etc.

XII.

25 Quia autem XXX annorum aetas prima indolis est iuvenis

VIII. Iren. V c. 17, 4 (Harvey II
 p. 372). Graece ex Catena in Reg.
 Bibl. R. 2433 (Coislin. 211).

συνάγων] Irenaeus addit: Δύο μὲν
 γὰρ αἱ χεῖρες, ὅτι και δύο λαοὶ διε-
 σπαρμένοι εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς·
 μία δὲ μέση κεφαλή, ὅτι εἷς ὁ θεὸς
 ὁ ἐπὶ πάντων και διὰ πάντων και ἐν
 πᾶσιν ἡμῶν.

IX. Iren. IV c. 41, 1 (Harvey II
 p. 304).

X. Iren. IV c. 4, 2 (Harvey II
 p. 153) Graece ex Ioann. Damasc.
 Parallelis.

XI. Iren. Praef. ad lib. IV (Harvey II
 p. 144).

XII. Iren. II c. 22, 5 (Harvey I
 p. 331). Graece ap. Eus. H. E. III

et extenditur usque ad XL annum, omnis quilibet confitebitur; a XL autem et L anno declinat iam in aetatem seniore, quam habens Dominus noster docebat, sicut Evangelium et omnes seniores testantur, καὶ πάντες οἱ πρεσβύτεροι qui in Asia apud Iohannem discipulum Domini convenerunt, id Ἰωάννη τῷ τοῦ κυρίου μαθητῆ συμ-⁵ ipsum tradidisse eis Iohannem. βεβληκότες, παραδεδωκέναι ταῦτα Permansit autem cum eis usque τὸν Ἰωάννην. Παρέμεινε γὰρ ἀ- ad Traiani tempora. Quidam τοῖς μέχρι τῶν Τραϊανοῦ χρόνων. autem eorum non solum Ioannem, sed et alios apostolos viderunt,¹⁰ et haec eadem ab ipsis audierunt, et testantur de huiusmodi relatione.

XIII.

Valde insensatos ostendebant presbyteri eos, qui ex his¹⁵ quae acciderunt etc.

XIV.

(Ubi ergo primus positus (Ποῦ οὖν ἐτέθη ὁ πρῶτος est homo? Scilicet in paradiso, ἄνθρωπος; Ἐν τῷ παραδείσῳ²⁰ quemadmodum Scriptura dicit: δηλονότι, καθὼς γέγραπται. [Gen. *Et plantavit Deus paradisum in* 2, 3]. *Eden contra orientem, et posuit ibi hominem, quem plasmavit.*

c. 23, 3.

Luthardt (*Der johann. Ursprung des vierten Evang.* p. 223). contendit seniores de seniore aetate tantum dixisse, Irenaeum vero hanc aetatem haud accurate de annis XL—L interpretatum esse. E contrario alii putant, seniores Christo annos XL—L attribuisse, Irenaeum autem annos XXXIII vel XXXIV (cf. II c. 22, 3). Cf. Bisping, *Johannesevangelium* 1865 p. 282. Riess (*Das Geburtsjahr Christi* 1880 p. 81 not.) hunc locum etiam interpolatum esse suspicatur. Equidem non solum tex-

tum integrum habeo, sed etiam contextum respiciens iudico, Irenaeum Christo aetatem XL—L annorum adscripsisse. Contra eos enim, qui Dominum uno tantum anno praedicasse et anno aetatis trigesimo exeunte passum esse contenderunt, probare nititur, eum *per omnem aetatem venisse* et inprimis aetatem *magistri* vel *senioris* attigisse, quam deinceps annis XL et L circumscribit. Dominum annos XXXIII natum mortuum esse nusquam certe dicit.

XIII. Iren. IV c. 28, 1. Cf. *Fragm.* VI A, 20.

Et inde proiectus est in hunc mundum, non oboediens). Quapropter dicunt presbyteri, qui sunt apostolorum discipuli, eos, qui translati sunt, illuc translatos esse (iustis enim hominibus et spiritum habentibus preparatus est paradisos, in quem et Paulus apostolus asportatus audivit sermones inenarrabiles, quantum ad nos pervenit), et ibi manere eos, qui translatisunt, usque ad consummationem, coauspicantes incorruptelam.

Καὶ ἐκεῖθεν ἐξεβλήθη εἰς τόν-
 δε τὸν κόσμον παρακούσας).
 Διὸ καὶ λέγουσιν οἱ πρεσβύ-
 τεροι, τῶν ἀποστόλων
 μαθηταί, τοὺς μετατεθέντας
 ἐκεῖσε μετατεθῆναι (δικαίως
 γὰρ ἀνθρώποις καὶ πνευματοφό-
 ροις ἡτοιμάσθη ὁ παράδεισος,
 ἐν ᾧ καὶ Παῦλος ἀπόστολος εἰς-
 κομισθεὶς ἤκουσεν ἄρρητα ῥήμα-
 τα, ὡς πρὸς ἡμᾶς ἐν τῷ παρόν-
 τι), καὶ κεῖ μένειν τοὺς μετατε-
 θέντας ἕως συντελείας, προοιμια-
 ζομένους τὴν ἀφθαρσίαν.

15

XV.

(His autem sic se habentibus et in omnibus antiquis et probatissimis et veteribus scripturis numero hoc posito), et testimonium perhibentibus his, qui facie ad faciem Iohannem viderunt, et ratione docente nos, quoniam numerus nominis bestiae secundum Graecorum computationem per literas, quae in eo sunt, sexcentos habebit et sexaginta et sex.

(Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων
 καὶ ἐν πᾶσι τοῖς σπουδαίοις καὶ
 ἀρχαίοις ἀντιγράφοις τοῦ ἀριθ-
 μοῦ τούτου κειμένου), καὶ μαρ-
 τυρούντων αὐτῶν ἐκείνων τῶν
 κατ' ὄψιν τὸν Ἰωάννην
 ἑώρακότων καὶ τοῦ λόγου
 διδάσκοντος ἡμᾶς, ὅτι ὁ ἀριθμὸς
 τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου κατὰ
 τὴν τῶν Ἑλλήνων ψήφον διὰ
 τῶν ἐν αὐτῷ γραμμάτων

XIV. Iren. V c. 5, 1 (Harvey II p. 331). Graece ex Ioann. Dam. Parallelis. Lightfoot (*Contemp. Review* t. XXVI p. 843 sq.) hoc Fragmentum Irenaeum e Papias libro hausisse putat.

εἰς τόνδε τὸν κόσμον] Cf. Tatian. Orat. ad Graec. c. 20 (p. 159 A): ἐξωρίσθησαν οἱ πρωτόπλαστοι

ἀπὸ γῆς μὲν, ἀλλ' οὐκ ἐκ ταύτης, κρείττονος δὲ τῆς ἐντανθοῦ διακοσμῆσεως. Veteres igitur paradisum non in hac terra fuisse putaverunt. — Παῦλος κτλ.] Cf. II Cor. 12, 4.

XV. Iren. V c. 30, 1 (Harvey II p. 406). Graece ap. Eus. H. E. V c. 8, 5.

ὁ ἀριθμὸς κτλ.] Cf. Apoc. 13, 18.

XVI.

. . . quemadmodum presbyteri meminerunt, qui Iohannem discipulum Domini viderunt, audisse se ab eo quemadmodum de temporibus illis docebat Dominus et dicebat . . .

5

XVII.

1. Et quemadmodum presbyteri dicunt, tunc, qui digni fuerint caelorum conversatione, illuc transibunt, id est in caelos; alii tute paradisi deliciis utentur; alii autem speciositatem civitatis possidebunt: ubique autem Deus videbitur, et quemadmodum digni erunt videntes eum. 2. Esse autem distantiam hanc habitationis eorum, qui centum fructificaverunt,

1. Ὡς οἱ πρεσβύτεροι λέγουσι, τότε καὶ οἱ μὲν καταξιωθέντες τῆς ἐν οὐρανῶ διατριβῆς ἐκεῖσε χωρήσουσιν, οἱ δὲ τῆς τοῦ παραδείσου τρυφῆς ἀπολαύσουσιν, οἱ δὲ [τὴν ἀγίαν γῆν καὶ] τὴν λαμπρότητα τῆς πόλεως καθέξουσιν [σὺν πᾶσι τοῖς περὶ αὐτὴν ἀγαθοῖς ἐπιχορηγουμένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ]. πανταχοῦ γὰρ ὁ σωτήρ ὁραθήσεται, καθὼς ἄξιοι ἔσονται οἱ ὁρῶντες αὐτόν. 2. εἶναι δὲ τὴν διαστολὴν ταύτην τῆς οὐκῆσεως τῶν τὰ ἑκατὸν καρποφο-

20

XVI. Iren. V c. 33, 3 (Harvey II p. 417).

presbyteri] Inter hos presbyteros erat Papias, qui paulo post ab Irenaeo nominatur. Cf. Pap. Fragm. I.

XVII. Iren. V c. 36, 1 (Harvey II p. 427 sq.) Graece in append. ad Qu. 74 in S. Scr. Anastasii, collat. a Massueto cum MSS. Bibl. R. 2910 et Colb. 1450. Routh haec seniorum dicta putat Papiam in opere suo attulisse eademque ex Papia Irenaeum desumpsisse, suppresso, ut moris tum fuit, auctoris nomine. Idem sentit Lightfoot (*Contemp. Rev.* t. XXVI p. 840 sqq.). Mihi quoque res ita se habere videtur. Cum autem Papias non sit nominatus, Fragmen-

tum hic inserui.

1. τῆς τοῦ παραδείσου] Interpret praemittit tute. Harvey et Harnack hanc vocem e dittographia vocis utentur explicant: vix recte. — τὴν ἀγίαν κτλ.] Quae uncis inclusa sunt, desunt in interpretatione vetere. — σωτήρ ὁραθήσεται καθὼς vel (Interpres) καὶ καθὼς] Similia dictitare de Christo Origenem in Commentariis super Evangelia aliisque operibus suis bene meminī, tanquam si alius atque diversus a fidelibus conspectus Dominus fuerit pro meritis eorum atque profectu. ROUTH.

2. ἑκατὸν κτλ.] Matth. 13, 23 (13, 8. Marc. 4, 8). — ἐν τοῖς τ. πατρὸς κτλ.] Ioann. 14, 2. Seniores igitur

et eorum, qui sexaginta, et eorum, qui triginta: quorum quidam in caelum assumuntur, alii in paradiso conversabuntur, alii in civitate inhabitabunt, et propter hoc dixisse Dominum, multas esse apud patrem mansiones. Omnia enim Dei sunt, qui omnibus aptam habitationem praestat. Quemadmodum verbum eius ait, omnibus divisum esse a patre, secundum quod quis est dignus aut erit. Et hoc est triclinium, in quo recumbent ii, qui epulantur vocati ad nuptias. 3. Hanc esse adordinationem et dispositionem eorum, qui salvantur, dicunt presbyteri apostolorum discipuli; et per huiusmodi gradus proficere, et per spiritum quidem ad filium, per filium autem ascendere ad patrem, filio deinceps cedente patri opus suum, quemadmodum et ab apostolo dictum est: Quoniam oportet regnare eum, quoadusque ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Novissima inimica destruetur mors. In temporibus enim regni iustus homo super terram existens, obliviscetur mori iam. Quando autem dixerit, inquit, omnia etc.

quartum Evangelium cognitum habent. Cf. Luthardt, *Der johann. Ursprung* p. 72. — *omnibus divisum etc.*] Haec Massueto ad parabolas vel quinque talentorum vel decem minarum respicere videntur; sin minus, ad aliquod Christi dictum, quod

ex presbyterorum, quos mox citat, traditione acceperit. Rectius alii Matth. 20, 23 allegare videntur.

3. *quoniam etc.*] I Cor. 15, 25. 26. — *quando autem etc.*] I Cor. 15, 26—28.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΣΜΥΡΝΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ.

I. Ἐπανελθὼν ἀνωτέρω καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς τοῦ μακαρίου Παύλου παρουσίας εἰς Σμύρναν, καθὼς εὔρον ἐν ἀρχαίοις ἑ ἀντιγράφοις, ποιήσομαι καθεξῆς τὸν λόγον, οὕτως καταντήσας ἐπὶ τὴν τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου διήγησιν.

2. Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀζύμων ὁ Παῦλος ἐκ τῆς Γαλατίας

VITA ET CONVERSATIO SANCTI ET BEATI MARTYRIS POLYCARPI EPISCOPI SMYRNAE ASIAE.

I. Superius regrediens et ab eo tempore exordium sumens, quo beatus Paulus Smyrnam venit, quemadmodum in vetustis codicibus reperi, ordine prosequare sermonem, sic ad historiam ἑ beati Polycarpi perveniens.

2. In diebus azymorum cum Paulus e Galatia descendisset,

I, 1. 6. οὕτως em D: οὔτος cod
cf. 3, 3; 7, 1. — ἐπανελθὼν ἀνωτέρω] interpretati sunt. Ut contextus docet, verba non ad scripturam aliquam respiciunt, sed hoc potius denotant, auctorem historiae initium facere a tempore Polycarpo anteriore. Insuper consideraveris velim, in uno codice, quem utramque scripturam continere hucusque constat, Vitam Polycarpi ante, non post Martyrium legi.

κατιῶν κατήγησεν εἰς τὴν Ἀσίαν, τοῦ πολλοῦ κόπου ἀνάπαυσιν αὐτοῦ τὴν ἐν πιστοῖς ἡγούμενος μεγάλην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ εἶναι τὴν εἰς Σμύρνην, μέλλων λοιπὸν ἀπιέναι εἰς Ἱεροσόλυμα. 3. Ἦλθεν οὖν ἐν τῇ Σμύρνῃ πρὸς Στραταίαν, ὅστις ἀκουστῆς αὐτοῦ
 6 ἐγεγόνει ἐν Παμφυλίᾳ, υἱὸν ὄντα Εὐνείκης θυγατρὸς Λωΐδος· αὐταὶ δὲ εἰσὶ, περὶ ὧν γράφων Τιμοθέω μέμνηται λέγων· *Τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἣτις ἐνώκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνείκῃ*, ὡς ἐκ τούτου εὐρίσκεισθαι τὸν Στραταίαν ἀδελφὸν Τιμοθέου. 4. Παρ' ᾧ εἰσελθὼν ὁ Παῦλος καὶ
 10 συναγαγὼν τοὺς ὄντας πιστοὺς, λελάληκεν αὐτοῖς περὶ τε τοῦ πάσχα καὶ τῆς πεντηκοστῆς, ὑπομνήσας αὐτοὺς περὶ καινῆς διαθήκης ἄρτου καὶ ποτηρίου προσφορᾶς· ὅτι δεῖ πάντως ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἀζύμων ἐπιτελεῖν, κρατεῖν δὲ τὸ καινὸν μυστήριον πάθους καὶ ἀναστάσεως. 5. Ἐνταῦθα γὰρ φαίνεται ὁ ἀπόστολος διδάσ-
 15 κων, ὅτι οὔτε παρὰ τὸν καιρὸν τῶν ἀζύμων δεῖ ποιεῖν, ὥσπερ οἱ αἰρετικοὶ ποιοῦσι, μάλιστα οἱ Φρύγες, οὔτε μὴν πάλιν ἐξ ἀνάγκης τεσσαρεσκαιδεκάτῃ· οὐδὲν γὰρ περὶ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ὠνόμασεν, ἀλλὰ ἀζύμων πάσχα, πεντηκοστῆς κυρῶν τὸ εὐαγγέλιον. 6. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ ἀποστόλου ἄφιξιν διεδέξατο ὁ Στραταίας τὴν
 20 διδασκαλίαν καὶ τινες τῶν μετ' αὐτοῦ· ὧν τὰ μὲν ὀνόματα, πρὸς ὃ δυνατόν εὐρίσκειν, οἵτινες καὶ ὁποῖοι ἐγένοντο, ἀναγράφομαι· τὸ δὲ νῦν ἔχον σπεύσωμεν ἐπὶ τὸν Πολύκαρπον.

II. Ὦντος τινὸς ἐν Σμύρνῃ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐπισκόπου, ᾧ ὄνομα Βουκόλος, γυνὴ τις ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἦν
 25 εὐλαβῆς καὶ φοβουμένη τὸν θεόν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς ἀναστρεφόμενη, ἣ ὄνομα Καλλιστώ· ταύτῃ ἀποσταλεὶς ἄγγελος παρὰ κυρίου παραστάς ἐν ὀράματι νυκτός φησι· Καλλιστώ, ἀναστᾶσα πορεύθητι ἐπὶ τὴν πύλην τὴν καλουμένην Ἐφεσιακὴν, καὶ ὀλίγον ἔμ-
 προσθεν προελθούσῃ σοι ὑπαντήσουσιν ἄνδρες δύο, ἔχοντες μεθ'
 30 ἑαυτῶν παιδάριον, ᾧ ὄνομα Πολύκαρπος· ἐπερώτησον αὐτοῖς, εἰ

3. Στραταίαν κτλ.] Constitutiones apost. VII c. 46 Strataeae cuiusdam, filii Loidos, tanquam secundi Smyrnae episcopi mentionem faciunt. Exhibent enim: Σμύρνης δὲ Ἀρίστων πρῶτος (ἐπίσκοπος), μεθ' ὃν Στραταίας ὁ Λωΐδος καὶ τρίτος Ἀρίστων.

Suspicio auctorem libri septimi Constitutionum, quamquam non plane eadem tradit, Vitam Polycarpi vel aliud simile opus in suum usum vertisse. — τῆς ἐν σοὶ κτλ.] II Tim. 1, 5. 5. 17. τεσσαρεσκαιδεκάτῃ . . τεσσαρεσκαιδεκάτης: τεσσαρισκαιδ. cod —

ingressus est in Asiam, post multos labores magnam sibi arbitrans fore requiem Smyrnae apud fideles in Christo Iesu: deinde voluit Hierosolymam proficisci. 3. Divertit igitur Smyrnae ad Strataeam, qui ipsius auditor fuerat in Pamphilia eratque filius Eunices, filiae Loidos; hae vero sunt illae, quarum Timotheo scribens meminit dicens: *Fidei, quae est in te non ficta, quae habitavit primum in avia tua Loide et matre tua Eunice*, ita ut hinc intellegere liceat, Strataeam fuisse fratrem Timothei. 4. Cuius domum cum Paulus intrasset convocassetque fideles, locutus est ad eos de pascha et pentecoste, admonens eos de panis et potus oblatione, quae est in novo testamento, quam in diebus azymorum omnino peragi oportet et retineri novum passionis ac resurrectionis mysterium. 5. Hic enim apostolus docere videtur, neque extra tempus azymorum pascha celebrandum esse, sicut quidam haeretici faciunt, praesertim Phryges, neque vero necessarium esse, ut luna decima quarta observetur; nihil enim de decima quarta locutus est, sed pascha azymorum dixit, pentecostes confirmans evangelium. 6. Postquam autem apostolus discessit, Strataeas suscepit munus docendi et quidam ex iis, qui cum ipso fuerunt, quorum nomina, prout reperire potuero, qui et quales exstiterint, exponam; nunc autem quod attinet, properemus ad Polycarpum.

II. In illo tempore cum quidam Smyrnae episcopus esset, cui nomen erat Bucolus, mulier quaedam illis diebus religiosa erat ac timens Deum, bonis operibus vacans, nomine Callisto. Huic adstitit in nocturna visione angelus a Deo missus dixitque: Callisto, surge et vade ad portam, quae dicitur Ephesia, cumque paullulum progressa fueris, obviam tibi venient duo viri, puerulum secum ducentes, cui nomen Polycarpus; quaere ex iis, num venalis sit, iisque annuentibus da pretium, quod postu-

<p>ἐνταῦθα] sc. quia in diebus azymorum (v. 2) de pascha celebrando loquebatur. — Φρύγες] Auctor hos schismaticos oppugnans prodit, se inter eos vel non procul ab iis habitasse. Cf. de Quartodecimanis qui dicuntur Eus. H. E. V c. 23. Epiph.</p>	<p>H. 50. Sozom. H. E. VII c. 18. 6. 20. αὐτοῦ em: αὐτὸν cod (?) II, 1. 28. τὴν πύλην τὴν em D: τὴν cod 29. προελθούσης cod — Βουκό- λος] Colitur hic episcopus die VI Febr. — ἀναστᾶσα κτλ.] Auctor Lu- cam Act. 9, 11 imitatur.</p>
--	---

πράσιμόν ἐστιν· τῶν δὲ εἰπόντων, ὅτι ναί, δὸς ἦν ἀξιῶσουσι τιμὴν
καὶ παραλαβοῦσα ἔχε μετὰ σεαυτῆ· ἔστι δὲ τοῦτο τῷ γένει ἀπὸ
ἀνατολῆς. 2. Ἡ δὲ ἔτι τῆς φωνῆς αὐτῆ ἐνηχούσης καὶ τῆς καρ-
δίας αὐτῆς φόβῳ καὶ χαρᾷ πηδῶσης ἀνεκάθισέν τε καὶ μετὰ σπου-
δῆς ἀνηγέρθη, καὶ μὴ μελλήσασα τὸ προσταχθὲν ἐποίει. Ῥοίζῳ
δὲ καὶ δρόμῳ ἐπὶ τὴν προειρημένην πύλην ἤλθεν καὶ εὔρεν, κα-
θὼς εἶπεν αὐτῆ ὁ ἄγγελος· παραλαβοῦσά τε ἤγαγεν εἰς τὸν οἶκον
καὶ ἠγαλλιάσατο ἀνατρέφουσα κοσμίως καὶ παιδεύουσα τὴν ἐν
κυρίῳ παιδείαν, ὁρῶσά τε τὸ νουνεχὲς αὐτοῦ καὶ τὸ πρὸς θεοσέ-
βειαν ἐπιτήδειον ἐξεπλήσσετο.

III. Ἦν δὲ αὐτῆ τῆ μὲν στοργῆ υἱός, τῆ δὲ ὑπεροχῆ τῶν
οἰκετῶν, ὅσῳ περ δὴ προέκοπτεν τῆ ἡλικία, καὶ διοικητῆς τῶν
ὑπαρχόντων ἐγένετο· καὶ δὴ καὶ τὰς κλείς τῶν ἀποθηκῶν ἐδε-
δώκει ἐν χειρὶ αὐτοῦ. 2. Ἐπεὶ δὲ ποτε ἐγένετο αὐτὴν χρόνον
τινὰ ἀποδημῆσαι, κατέλειπεν τῆς οἰκίας φύλακα τὸν Πολύκαρπον·
εἰσιόντι δὲ αὐτῷ μετρεῖν τοῖς οἰκειοῖς τροφὰς ἠκολούθουν χῆραί
τε καὶ ὀρφανοὶ καὶ πλεῖστοι ἐκ γειτόνων, ὅσοι τῶν πιστῶν ἦσαν
πτωχοί, καὶ ἠξίουσαν λαμβάνειν, ὁ μὲν σίτον, οἱ δὲ οἶνον, ἄλλοι
ἔλαιον καὶ εἴ τι ἔχρηζεν ἕκαστος. 3. Ὁ δὲ ἐκ παιδὸς ἔχων τὸ
τῆς εὐποιᾶς μᾶθημα καὶ τὰς τοῦ θεοῦ ἐντολὰς ἐν τῷ τῆς ψυχῆς
πίνακι καὶ τῆ τῆς καρδίας πλακί δακτύλῳ θεοῦ πνεύματι ἀγίῳ
ἀναγεγραμμένας ἔχων, τὸ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου ἐποίει δὴ καὶ
οὕτως πάσας ἀποθήκας ἐκένωσεν, ἀφθόνως τοῖς δεομένοις ἐπιδι-
δούς. 4. Ἐπεὶ δὲ ποτε ἦκεν ἡ Καλλιστὴ διὰ χρόνου, εἰς τις
τῶν οἰκετῶν προσδραμῶν αὐτῆ ἔφη· Σὺ μὲν, ὦ κυρία, πάντα
τοὺς οἰκογενεῖς σου οὐδὲν ἠγησαμένη, τῷ παιδαρίῳ τούτῳ ἐξ ἀνα-
τολῆς ἦκοντι πάντα ἐνεχείρισας· ὁ δὲ παρὰ τὴν σὴν ἀποδημίαν
ἐκφορήσας πάντα, ὅσα ἦν, οὐδὲν ὑπελείπετο. 5. Ἡ δὲ τῆ χαλεπῆ
τοῦ κατηγοροῦ φωνῆ διαταραχθεῖσα (ικανὴ γὰρ διαβολὴ καὶ ἡρε-
μοῦσαν ψυχὴν ἀνακινεῖν, μάλιστα ὅταν φαντασίαν τῆς ἀπὸ χρημά-
των βλάβης ἐμφαίνει), διοίδησέν τε τὸ φρόνημα καὶ θυμοῦ ἐνεπί-
πλατο καὶ μάλιστα μεγίστην ἠγρουμένη συμφορὰν, εἰ ὁ θεοφιλῆς
καὶ ὑπὸ θεοῦ αὐτῆ δοθεὶς ἀσώτως κατηνάλωσε πάντα· οὕπῳ γὰρ
ἠπίστατο, εἰς τί αὐτοῖς ἐκεῖνος ἐχρήσατο, διὸ καὶ πολυσχεδεῖς

2. 4. ἀνεκάθισέν cod

III, 2. 15. κατέλειπεν cod | 16. χῆρες

| cod

3. 23. οὕτως: οὗτος cod — τῷ αἰ-

laverint, et accipiens eum tecum tene; ducit autem is genus ex Oriente. 2. Haec vero, voce adhuc in ea resonante et corde metu gaudioque subsiliente, resedit et continuo surrexit peregitque non cunctans, quod mandatum fuerat. Vehementer ac festinanter ad dictam portam eucurrit et invenit, sicut angelus ei dixerat; et accipiens puerum domum duxit et gaudebat, honeste illum educans et erudiens disciplina, quae est in Domino; videns autem prudentiam eius ac modestiam et ingenium ad pietatem accommodatum obstupescebat.

III. Erat ergo illi indulgentia quadam materni affectus filius; dignitate inter domesticos vero, cum iam aetate adulescisset, etiam dispensator bonorum evadit; nam et claves cellarum in eius manus tradiderat. 2. Cum autem aliquando contigisset, ut ea aliquamdiu abesset, domus custodem reliquit Polycarpum. Qui cum ingrederetur, ut domesticis alimenta ministraret, sequebantur viduae et pupilli et plurimi e vicinis, quotquot inter fideles mendici erant, petebantque, ut acciperent hic frumentum, illi vinum, alii oleum et quo quisque egebat. 3. Ille vero quia prima aetate beneficentiae hauserat disciplinam Deique praecepta in tabula arimae ac cordis folio a spiritu sancto Dei digito inscripta habebat, dictum implevit: *Qui petit a te, da ei*, et sic omnes apothecas evacuavit, liberaliter indigentibus tribuendo. 4. Cum autem post aliquod tempus Callisto reversa esset, unus ex domesticis accurrens dixit ei: Tu quidem, domina, vernas tuos nihili faciens, adulescenti isti, qui ex Oriente venit, omnia tradidisti; ille vero te absente omnia, quaecunque tibi erant, exportavit, ut nihil relinqueretur. 5. Quae cum voce delatoris gravi perturbata esset (potest enim calumnia etiam tranquillam mentem commovere, praesertim si speciem damni pecuniae inculcat), animo vehementer concitata ac bile repleta est, eam maximam rata calamitatem, si pius ille atque a Deo ipsi donatus luxuriose cuncta dissipasset; nondum enim sciebat, in quem usum ea ille vertisset, quare et multiformes ei oboriebantur cogitationes. 6. Con-

τοῦντι σε δ.] Matth. 5, 42.

4. 25. προσδραμῶν em D: προδρ. cod | 5. 34. ἐκεῖνος em: ἐκείνους cod — ἀσώτως κατηγάλωσε] Cf. Luc. 15, 13.

αὐτῇ ἀνεφύοντο λογισμοί. 6. Εὐθύς οὖν ὀνόματι ἐκάλει Πολύκαρπον λέγουσα· Πολύκαρπε. Τῷ δὲ ὑπακούσαντί φησιν· Κόμιζε τὰς κλείς τῶν ἀποθηκῶν. Ἐπεὶ δὲ κομίσας ἤνοιξεν, εἰσελθοῦσα ἐπεσκόπει, καὶ τί θαυμαστὸν τῆς μεγαλουργίας τοῦ κυρίου Ἰησοῦ
 5 Χριστοῦ ἐγένετο; Ὁ μὲν γὰρ εἰσιῶν ἐστέναξέν τε καὶ προσηύξατο εἰπὼν· Θεὲ κύριε ὁ πατὴρ τοῦ ἀγαπητοῦ σου παιδός, ὁ ἐν παρουσίᾳ τοῦ προφήτου σου Ἡλιοῦ πληρώσας τὰ ἀγγεῖα τῆς Σαραφθινῆς χήρας, ἐπάκουσόν μου, ἵνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ εὐρέθῃ πάντα πεπληρωμένα. 7. Καὶ οὕτως εὐρέθη πάντα πεπληρωμένα,
 10 ὡς νομίσασαν αὐτὴν καταψεύσασθαι τὸν δούλον χαλεπαίνειν καὶ τισι τῶν οἰκετῶν παρακελεύεσθαι. Φθάσας δὲ ὁ Πολύκαρπος ἤπλωσεν ἑαυτὸν λέγων· Μὴ δῆτα δι' ἐμέ ὑβρίσης ἕτερον· ἐμοὶ δὲ μᾶλλον ἐμφόρει τὰς τούτου πληγὰς· οὐ γὰρ ἐψεύσατο, ἀλλὰ ἀξίως ἐστὶν ἐπαίνου τῆς εἰς τὴν δέσποιναν εὐνοίας· ἐγὼ δὲ ἐπεὶ μὴ κα-
 15 κῶς ἐδαπάνησα, ἀλλ' εἰς πτωχοὺς, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ εὐλογητοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς πεινῶντας ἐνέπλησεν, καὶ πέμψας τὸν ἄγγελον αὐτοῦ σοὶ τὰ σὰ ἀπεκατέστησεν, ἵνα καὶ σὺ σχοίης κατὰ τὸ ἔθος ὃ ποιεῖς ἐπιδιδόναι πτωχοῖς. 8. Ταῦτα ἀκούσασα καὶ ἰδοῦσα ἔμβοβος ἢ Καλλιστῶ ἐγένετο, ἔτι καὶ μᾶλλον προσθε-
 20 μένη τῇ πίστει καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ὥστε γενέσθαι αὐτῇ Πολύκαρπον εἰς υἱὸν καὶ ἀναλύσασαν ἐν πίστει καταλιπεῖν αὐτῷ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς.

IV. Μετὰ δὲ τὴν κοίμησιν τῆς Καλλιστῶ ἐν πολλῇ προκοπῇ τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγαθὴν πολιτείαν ὁ
 25 Πολύκαρπος ἐγένετο· καὶ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ρίζης κατὰ τὸ ἄσκον τῆς φιλοπονίας δεῖγμα ἔφερεν ἄνθος, ὡς ἂν εἴποι τις, μέλλοντος ἀγαθοῦ καρποῦ· φιλομαθεῖς γὰρ εἰ καὶ τινες ἄλλοι καὶ προσφυσεῖς ταῖς θείαις γραφαῖς οἱ τὴν ἀνατολὴν οἰκοῦντες ἄνθρωποι· εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν ἀχθεῖς καὶ ἐν τῇ Σμύρνῃ κατὰ θεοῦ θέλημα ἐλθόν,
 30 καταμαθὼν τε τοὺς τῶν ἐγχωρίων τρόπους καὶ τούτων πολὺ διαστήσας ἑαυτόν, ἔγνω ὡς ἄρα παντὶ δούλῳ θεοῦ [οἰκήσιμος μὲν] πᾶς ὁ κόσμος, πατρίς δὲ ἢ ἐπουράνιος Ἱερουσαλήμ· ἐνταῦθα δὲ παροικεῖν, ἀλλ' οὐ κατοικεῖν, ὡς ξένοι καὶ παρεπίδημοι τετάγμεθα.
 2. Καὶ δὴ ταῦτα διασκοπούμενος ἐπ' εὐφροσύνη θείᾳ νύκτωρ τε
 35 καὶ μεθ' ἡμέραν ἑαυτὸν ὄλον δι' ὄλου ὡσπερ καθωσιωμένον ὄλο-

6. 2. Πολύκαρπε add D: om cod || — Ἡλιοῦ κτλ.] Cf. III Reg. 17, 9 sqq.
 7. 14. ἐστὶν add D: om cod —

festim ergo Polycarpum nomine vocavit dicens: Polycarpe. Qui cum obaudiret: Affer, inquit, claves cellarum. Cumque attulisset et aperuisset, intrans illa inspectabat, et quod miraculum magnificentiae Domini Iesu Christi factum est? Hic enim ingressus ingemuit et oravit dicens: Domine Deus, pater dilecti pueri tui, qui praesente propheta tuo Elia vasa Saraphthinae⁵ viduae replevisti, exaudi me, ut in nomine Christi omnia inveniantur plena. 7. Atque adeo omnia inventa sunt plena, ut illa existimans, servum sibi illusisse, indignaretur et aliquot domesticis mandaret, ut eum accerserent. At praeoccupans Polycarpus aperuit se dicens: Ne, quaeso, propter me alium iniuria¹⁰ afficias; mihi potius infer quas illi paras plagas; non enim mentitus est, sed laude dignus est pro sua in dominam benevolentia; ego vero cum non male, sed in pauperes bona profuderim, Deus et pater benedicti Iesu Christi et esurientes replevit et angelum suum mittens tua tibi restituit, ut et tu habeas, quod¹⁵ iuxta tuam consuetudinem largiaris pauperibus. 8. Quae cum Callisto audisset et vidisset, obstupuit ac magis magisque fidei et bonis operibus dedita fuit, ita ut Polycarpum filium adoptaret eique, cum in fide moreretur, bona sua relinqueret.

IV. Post Callistus obitum Polycarpus magnos in fide²⁰ Christi sanctaque conversatione progressus fecit atque ex orientali radice pro indefessa sua et exemplari industria florem protulit, ut quispiam dixerit, fructus proventuri boni. Sunt enim studiosi cum primis ac Scripturis divinis dediti homines, qui Orientem incolunt; in Asiam autem ductus ac Smyrnam Dei²⁵ nutu adveniens discensque incolarum mores et ab iis quam longissime sese seiungens, intellexit cuivis servo Dei mundum universum quidem diversorium esse, patriam autem Hierosolymam caelestem. Hic constituti sumus, ut commoremur ad tempus, non ut habitemus in perpetuum, velut peregrini et³⁰ advenae. 2. Et ista quidem perpendens divina cum hilaritate die ac nocte seipsum totum omnino velut holocaustum sancti-

πεινῶντας ἐνέπλ.] Cf. Luc. 1, 53.

8. 20. ἀντῆ: ἀντήν cod

IV, 1. 25. ἐκ: τῆ cod | 27. προφνεῖς

cod | 31. οὐκ ἔστι μὲν con D: om cod
— ἀγ. καρποῦ] Alludit auctor ad
nomen Polycarpi.

καύτωμα προσεήνοχε θεῶ, τοῖς μὲν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς γυμναζόμενος λογίοις, ταῖς δὲ διὰ προσευχῶν ἐνδελεχέσι λειτουργίαις καὶ τῇ πρὸς πάντας τοὺς χρήζοντας ἢ σπουδῆς ἢ ἐπιδόσεως κηδεμονία καὶ τῇ κατὰ τὴν δίαιταν αὐταρκεία. 3. Σιτίοις τε γὰρ
 5 τοῖς μὲν παροῦσι λιτοῖς τε καὶ ἀπεριέργοις ἐχρήτο, ἐσθῆτι δὲ ὡς αὐτὸ μόνον τὸ χρειώδες ἀπῆτει θάλπους ἕνεκα καὶ τῆς κατὰ τὸ σῶμα σώφρονος εὐκοσμίας ἀμφιέννυσθαι. 4. Τὰ δὲ πλείστα ἦν ὑπαναχωρῶν, οὐκ ἐν δημοσίοις οὔτε ἐπιφανέσι τόποις, οὐδ' ὄθεν ἦν τὸν ἐκ τῶν ὀρώντων ἔπαινον καρποῦσθαι. Ἦσαν δὲ αὐτῷ
 10 διατριβαὶ οἴκοι μὲν αἱ πλείστα, αἱ δὲ ἐν προαστείοις, ἐν οἷς ἂν ἦν μάλιστα ἀμελοῦντα τὸν πολυδημῶδη τάραχον ἐκφεύγειν, ἐπισταμένῳ, ὡς ἄρα χρήζει ἡ ψυχὴ σταθερᾶς καὶ ἀνεπιμίκτου κακῶν ὄψεως τε καὶ ἀκοῆς. 5. Κάκ τούτων ἦν ἐσταλμένος τῷ τε κατὰ τὸν νοῦν φρονήματι καὶ τῷ κατὰ τὸ σῶμα σχήματι· βάδισμα γὰρ
 15 πρεσβυτικὸν ἦν ἐν νεαζούσῃ ἡλικίᾳ καὶ τὸ βλέμμα ἀνδρείον, ἀπηλλαγμένον τῆς πρὸς τὰ ὀρώμενα κατὰ τὸν βίον προσπαθείας. Εἰ δὲ τινες τῶν συναντώντων αὐτῷ κατενόουν τὸ πρόσωπον, ἐρυθῆματος ἐνεπίμπλατο καὶ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ αἰδοῦς αἰδέσιμον ἑαυτὸν κατεσκεύαζεν. Τῷ γὰρ ἐρυθρῷ χρώματι διὰ τοῦ σώματος, ὡς-
 20 περ δι' ἐσόπτρου, αἱ τῶν σοφῶν διορῶνται ψυχαί. 6. Εἰώθει δὲ καὶ τῶν προσφοιτώντων καὶ ὁμιλεῖν ἐσπουδακότων τοὺς μὲν ἀδολέσχας καὶ ληρώδεις εἰ οἷόν τε αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι καὶ φεύγειν, προφάσει τοῦ τεταῖσθαι ἐπὶ τι σπουδαῖον καὶ μὴ προσεσχηκέναι τῷ συναντήσαντι· εἰ δὲ συνέβη περιπεσεῖν, μόνον ὑπὲρ τοῦ μὴ
 25 δόξαι ὑπεροπτικὸν εἶναι ὀλίγα τινα ἀποκρινόμενος ἐπαύετο. Τοιοῦτος ἦν πρὸς τοὺς ἐξ ὧν οὐκ ἦν ὠφελῆθῆναι. Τοὺς δὲ κακοὺς καθάπερ κύνας λυσσῶντας ἢ θῆρας ἀγρίους ἢ ἔρπετὰ ἰοβόλα περιῖστατο· ἐμέμνητο γὰρ τῆς λεγούσης γραφῆς· *Μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔση καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς καὶ μετὰ στρεβλοῦ*
 30 *διαστρέψεις*. Τοῖς δὲ ὠφελεῖν δυναμένοις ἐπὶ πλείστον συνῆν, καὶ μάλιστα ὧν μὴ μόνον ἐκ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἦν ὠφέλειαν καρποῦσθαι. 7. Ἐπανιόντι δὲ αὐτῷ ἐκ τῶν προαστείων εἰς τὴν πόλιν, εἴ ποτε συνετύγχανον ξυλοφόροι καὶ μάλιστα πρεσβῦται, συνέπασχέν τε τῆς ἀχθοφορίας ἕνεκα καὶ συμ-
 35 πορευόμενος ἀνηρώτα, εἰ ἅμα τῷ εἰσελθεῖν πιπράσκει τὸ φορτίον·

3. *σιτίοις γ. τοῖς μὲν παροῦσι*] Cf. Luc. 10, 8.

4. 11. *ἀμελοῦντα*: ἀτελ. cod

6. 21. *καὶ ὁμιλεῖν*: καὶθ' ὁμιλεῖν

ficatum offerebat Deo, sese exercens cum in sermonibus divinarum Scripturarum tum in continuis precationum ministeriis et in studio vel industriae vel largitionis erga omnes indigentes et in victus parsimonia ac frugalitate. 3. Cibis enim praesentibus et vilibus minimeque operosis utebatur, vestitu autem,⁵ prout usus solus poscebat, ut frigus propulsaretur et corpus modesto ornatu amicaretur. 4. Plerumque versabatur non in publico neque illustri loco, neque unde ullam a spectantibus referre posset laudem. Temporis partem maximam vel domi exigebat vel in suburbiis, in quibus facillimum erat tumultum¹⁰ popularem effugiendi, sciens, animae quietum et ab omni malo immunem visum atque auditum opus esse. 5. Praeterea mentis prudentia praeditus erat et bono corporis habitu; ingressus enim senilis erat in aetate iuvenili et aspectus virilis, liber omni affectu erga ea, quae in hac vita cernuntur. Si qui oc-¹⁵currentium in eius vultum defigerent oculos, rubore suffundebatur et per eam quae in ipso erat verecundiam reverendum se reddebat. Rubro enim colore corporis velut per speculum sapientium perspicuntur animae. 6. Solebat vero ex adventantibus et congregari cupientibus eos, qui erant vani ac nugaces,²⁰ si poterat, declinare ac defugere, cuiusmodi serio negotio se intentum esse simulans neque ad obvium animum advertisse. Si contingebat, ut incidere in colloquium, solum ne videretur eos despiciere, pauca quaedam respondit et postea siluit. Talis erat erga eos, a quibus nulla percipi poterat utilitas. Malos vero²⁵ veluti canes rabidos ac feras agrestes vel venenatos serpentes devitabat; memor enim erat Scripturae dicentis: *Cum viro innocente innocens eris et cum electo electus et cum perverso perverteris.* Cum iis autem, qui ei prodesse poterant, plurimum conversabatur, et praesertim cum iis, ex quorum non³⁰ solum verbis, sed etiam actionibus utilitatem percipere licebat. 7. Si quando ex agro in urbem revertens incidere in ligna portantes ac praesertim senes, compatiebatur eorum labori unaque incedens sciscitabatur, an ingressus confestim fascem ven-

cod | 32. ἦν add D: om cod — κ' | 7, 1; Smyrn. 4, 1. — μετὰ ἀνδρὸς
νας λυσσῶντας κτλ.] Cf. Ign. Eph. | κτλ.] Ps. 17, 26. 27.

τοῦ δὲ ἀποκρινομένου, ὅτι ἐνίοτε ἤδη ἐσπέρας ἀπρακτα εἶη, ἐπιδοὺς αὐτῷ τὴν τιμὴν ἤγεν παρὰ τὰς ἄγχι τῆ πύλην οἰκούσας χήρας, καὶ ταύταις μὲν τὴν χρῆσιν τῶν ξύλων, τῷ δὲ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς τροφῆς τῆς ὥρας ἐχαρίζετο.

5 V. Ἐπεὶ δὲ ἤκεν εἰς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ὥραν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἐπεποιθεὶ τὴν θεοσέβειαν· διέγνω δέ, ὡς ἄρα οἰκεῖον ἀσκήσει ἐλευθερία, ἣτις περιγίνεται ὀλίγοις μὲν, μάλιστα τοῖς ἀδούλωτον καὶ ἀπαρεμπόδιστον τῆς ψυχῆς εἰληφόσι παρὰ θεοῦ κεκτησθαι πτερόν· ὁ δὲ τὴν ὑπέργειον μᾶλλον καὶ εὐπετῆ ἠξίωται πολιτείαν, μὴ κατα-
10 σπώμενος ἐπὶ γῆς τῷ τοῦ γάμου δεσμῷ. 2. Ἀπροσδεῆς γὰρ ἡμῶν τῶν κατὰ τὸν βίον ἐπιτηδείων οὐδὲ εἰς· προσδεέστεροι δὲ μᾶλλον, οἷς ἢ πολυδάπανος καὶ φιλόκοσμος οἶκαδε ἐγκαθώρμηται γυνή· τὰς τε ἐκ ταύτης περιστάσεις καὶ ἀηδίας ἐλογίζετο, ὡς οὐκ ἔνεστιν ἐπίπαν εἰρηναῖον καὶ εὐδῖον ἐκτελέσαι βίον. Εἰ μὲν γὰρ
15 ἄσωτος εἶη, ὡς φησι Σολομών, μεστός ζήλου θυμὸς ἀνδρός· εἰ δὲ σωφρονεῖ, κεκομπῆσθαί τε καὶ τὸ φρόνημα διεγγιγέρθαι, ὡς κρεῖττον μᾶλλον ἐν ἐρημίᾳ οἰκεῖν ἢ μετὰ γυναικὸς μαχίμου καὶ γλωσσώδους. 3. Ὅλως δὲ οὐδεὶς βίου ὠραῖσμός ἀπὸ τῶν ἐπουρανίων κατώκειλεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν· εἰώθει δὲ λέγειν, ὡς ἄρα εἶη αὐτῷ
20 ὠραῖα τὰ τοῦ Χριστοῦ ῥήματα καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων· Ὁραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἐξεχύθη ἡ χάρις ἐν χεῖλεσί σου· καὶ ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων ἀγαθὰ. 4. Παιδοτροφίας τε ἕνεκα καὶ τῆς περὶ τὰ ἔγγονα ἐπιμελείας καὶ τῆς ἀκολουθούσης οἶκαδε θεραπείας διελάμβανεν· ὅσων
25 μὲν δεήσει χρήζειν τὸν τούτοις συμπλεκόμενον, ὅσας δὲ περιστάσεις καὶ ἀσχολίας ἔχειν, φροντίδας τε τῆς τούτων ἀναστροφῆς, καὶ οἷα νοσηλευομένων παιδῶν τοῖς γεννήτορσιν ἄχθη καὶ ἀποβιωσάντων πένθη γίνεται· οἳ τε ἄλλοι περὶ τὴν ἀγωγὴν παντὸς αὐτῶν τοῦ βίου κίνδυνοι· κατὰ πᾶσαν γὰρ μετάβασιν ἡλικίας μετα-
30 κίνησις τοῖς νέοις καὶ τοῦ φρονήματος γίνεται, ἀναζέοντος ὡσπερ οἴνου νέου τοῦ κατὰ τὴν ὥραν ἐμφύτου θερμοῦ, ἀνακρινομένου τε καὶ ἔλκοντος ἐπὶ τὸ καθαρότερον τὴν ὕλην, καθάπερ ὑποζυγίου ἀφηνιᾶν καὶ ἀπαυχενίζεῖν ἐπιχειροῦντος, μέχρις ἂν ὁ ἐπιστά-

V, 1. 6. ἀσκήσει: ἀσι.σει cod | 8. κε-
κτῆσθαι: σθαι supplevit manus recens. | νεῖ: σώφρων εἰ cod | κεκομπῆσθαί:
ἐκεκομπῆσθαί cod — μεστός ζ. θ.
2. 11. τόν: τῶν cod | 16. σωφρο-
ἀνδρός] Prov. 6, 34. Notandum est,

deret; cumque responderet, se nonnunquam ante vesperam non posse divendere, persoluto pretio ad viduas prope portam habitantes eum duxit, et his lignorum usum, illi autem victus opportuni beneficium impertiebat.

V. Cum ad virilem pervenisset aetatem, multo etiam ar-⁵ dentiore studio amplexus est pietatem. Cognovit, quam proprium sit ascensi libertas, quae paucis quidem contingit, praecipue iis, qui non serviles nec impeditas animae alas accepere a Deo, qui facilis ac caelestis potius conversationis digni effecti sunt, non terrae adstricti coniugii vinculo. 2. Etenim ne unus quidem nostrum non eget iis rebus, quae ad vitam sustentandam necessariae sunt; egent vero ii maxime, quibus sumptuosa et ornatus studiosa domum deducta est coniux. Quae ex ea nascerentur contentiones ac molestiae, considerabat, ut in universum non liceret pacificam ac tranquillam vitam vivere. Nam si in-¹⁵ continens illa sit, *mariti animus*, ut dicit Salomon, *plenus zelo*; si temperans, superbit ac fastu intumescit, ita ut multo optabilius sit in solitudine vitam agere quam cum muliere litigiosa et loquace. 3. Omnino autem nulla vitae pulcritudo eius animum a caelestibus abstrahebat. Solebat dicere, speciosa ipsi esse verba Christi et prophetarum et apostolorum: *Speciosus forma prae filiis hominum; diffusa est gratia in labiis tuis, et quam speciosi pedes evangelizantium bona*. 4. Expendebat quoque, quae liberorum nutriendorum causa cura esset posterorum et quae negotia sequerentur; quam multis rebus indi-²⁵ geret, qui illis implicatus esset, quantas difficultates ac molestias haberet quantasque curas horum conversationis, et qualia onera parentibus oborirentur, si liberi aegrotarent, quantus moeror, si decessissent; quae alia circa educationem omnis ipsorum vitae pericula; nam per omnem vitae profectum adu-³⁰ lescentibus et iudicii mutatio accidit, effervescente instar musti calore aetatis nativo, secernente et magis magisque purgante materiam, ut iumentum frenum et habenas excutere molitur,

auctorem vitam caelibem commendare nonnisi coniugii incommoda respicientem. Altius sentit Paulus apostolus I Cor. 7, 25 sqq.

3. ὥραϊα κτλ.] Ps. 44, 3. — ὡς ὥραϊοι κτλ.] Ies. 52, 7. Nah. 1, 15. Rom. 10, 15.

4. 31. ἀνακρινόμενον cod

της και ἐπίσκοπος νοῦς καθάπερ χαλινῷ λόγῳ και λογισμῷ ἀνα-
 χαιτίσει τε και ἀνακόψει και παύσει τὸν χρεμετισμόν, εἰς τάξιν
 ἀγαγὼν τὴν ἄτακτον και ἄλογον ὁρμήν. 5. Τότε δὲ ὁ νοῦς ἐρ-
 γάζεται ταῦτα και κατισχύει, ὅταν αὐτὸν θεία τις ἐπιφροσύνη και
 5 παρουσία πνεύματος ἁγίου περισπαρῇ. Διὸ δὴ και ὁ θεσπέσιος
 Δαυιδ ἠτήσατο λέγων· Πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις
 μου· πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με, και τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον
 μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ. Ὁ δὲ ἀπόστολός φησιν· Πνεύματι περι-
 πατεῖτε, και ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε.

10 VI. Ἀκόλουθον οὖν ἐστὶν ἡμῖν λοιπὸν και τὸν τῆς ἐπισκο-
 πῆς αὐτοῦ καταλέξει δρόμον, και ὡς ἐπολιτεύσατο και ὡς εἰς
 τοῦτον ἦλθεν, ἵνα και διὰ τούτων μάθωμεν μιμηταὶ τῶν ὑπὸ τοῦ
 θεοῦ ἐκλεγομένων λειτουργῶν γίνεσθαι. Ὁ μὲν οὖν Βουκόλος,
 ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐπίσκοπος, ἠγάπα τε αὐτὸν και περὶ πολλοῦ ἐκ
 15 παιδὸς ἐποιεῖτο· και εὐθυμος ὢν εὐελπίς τε ἐπ' αὐτῷ ἦν, ὡσπερ
 οἱ τῶν χρηστῶν υἱῶν πατέρες ἀγάλλονται ἐπὶ τὸ ἔχειν διαδόχους
 σώφρονας. 2. Και αὐτὸς μὲν ἡμειβε τὸν Βουκόλον, ὡς ἂν γεν-
 νήτορα ἀγαπῶν, οὐκ ἐπιπλάστῳ μέντοι λόγῳ, ἀλλ' ἡσυχῇ μὲν και
 μὴ παράπαν διόλου αὐτῷ γινόμενος, ὑπεξαναχωρῶν δὲ τοὺς λε-
 20 γομένους ἤδη καιρούς, ὡς μηδὲ προσκορῆ μήτε αἰεὶ μέλλειν δοκεῖν
 εἶναι. Δῶρον μὲν γὰρ ἢ δόμα οὐτ' αὐτῷ δυναμένῳ ἐπαρκεῖν
 ἐσπούδαζεν διδόναι οὔτε μὴν ὁ Βουκόλος λαβεῖν· ὁ μὲν γὰρ
 ἴδιον κέρδος ἠγεῖτο τοῦ νέου τὴν εἰς τοὺς δεομένους προθυμίαν,
 ὁ δὲ τὴν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐντολὴν προσηκόντως ἐπλήρου, διδοὺς
 25 τοῖς οὐ δυναμένοις ἀνταποδοῦναι, ἐνίων θηρωμένων διὰ τῆς τέχνης
 τὴν τιμὴν και ἐφιεμένων ἐτέρας μείζονος τιμῆς. 3. Ὡς οὖν ὁ μὲν
 Πολύκαρπος, καθάπερ ὁ Ἰακώβ ἀπλοῦς και ἄπλαστος ὢν, πάντα
 ἀτύφως και ἀπεριβλέπτως εἰργάζετο, σωματικῆς τε ὑπηρεσίας
 αὐτουργῶν, τροφῆς τε και τῆς λοιπῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐπαρκῶν,
 30 αὐτοῖς ἔργοις λαμπρὸς ἦν· ὁ δὲ Βουκόλος ταῦτα οὐ παρὰ τοῦ
 ποιούντος, ἀλλὰ παρὰ τῶν πασχόντων ἐμάνθανεν. Ὡς γὰρ τοῖς
 σπουδαίοις τὸ εὖ ποιεῖν ἀνυπέρθετον, οὕτως δὴ και τοῖς εὐλογίστοις
 ἐκ τοῦ καλῶς παθεῖν τὸ εὐχαριστεῖν ἀπαράλειπτον. Ἔτι τε και
 πολλῶν διὰ τῆς δοθείσης αὐτῷ παρὰ θεοῦ χάριτος ἀσθενούντων
 30 τε και δαιμονώντων εἰς ὀλοκληρίαν ἀποκαθισταμένων και τοῦ κυ-

5. πνεῦμα κτλ.] Ps. 50, 12. 14. 13. | VI, 2. 19 sq. λεγομένους: λέγοντας cod
 — πνεύματι κτλ.] Gal. 5, 16. | — τ. οὐδ. ἀνταποδοῦναι] Cf. Luc. 6, 34sq.

donec moderatrix et inspectrix mens ratione et iudicio velut freno compescat et reprimat et coerceat hinnitum, ordine constringens vagum illum et irrationalem impetum. 5. Tum vero mens haec agit ac perficit, quando eam divina quaedam sapientia et praesentia spiritus sancti illustrat. Ideo precatus est divinus David dicens: *Spiritum rectum innova in visceribus meis; spiritu principali confirma me, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me.* Apostolus vero ait: *Spiritu ambulate, et desiderium carnis ne perficite.*

VI. Reliquum est igitur, ut et episcopatus eius cursum 10 exponamus, quomodo conversatus sit et quomodo ad illum pervenerit, ut per haec quoque imitatores esse discamus sacerdotum a Deo electorum. Bucolus ergo, qui ante eum episcopus fuit, diligebat eum et inde a pueritia magni aestimabat, et quam de eo conceperat spe exsultabat, sicut proborum filiorum pa- 15 rentes laetantur, quod prudentes habent suarum facultatum heredes. 2. Et ipse quidem mutuum Bucolo affectum rependebat, eum at patrem amans, non fucato sermone, sed tranquille, neque omnino totum se ei dedens, recedens autem dictis temporibus, ut nec fastidiose nec semper videretur esse cum eo. 20 Donum enim vel munus neque hic illi, valenti etiam aliis subvenire, dare studebat neque Bucolus accipere. Nam proprium hic lucrum censebat adolescentis erga egentes promptitudinem, ille Domini Iesu mandatum decenter exsequebatur, tribuens iis, qui non poterant retribuere, cum quidam artificio honorem ve- 25 nentur aliumque maiorem honorem appetant. 3. Cum igitur Polycarpus ut Iacob simplex ac rectus esset et cuncta sine ulla ambitione et superbia ageret, corporalia obsequia ipse obiens, cibum et cetera necessaria pauperibus largiens, ipsis operibus clarus erat. Bucolus autem haec non a faciente, sed ab acci- 30 pientibus didicit. Ut enim probis hominibus inest indefessa quaedam ad benefaciendum promptitudo, ita et honestis ex ipso beneficio nascitur gratitudo. Adhuc et eo gaudebat, quod multi infirmi ac daemoniaci per gratiam a Deo ei collatam incolumi-

3. 32. εὐλογίστοις em D: εὐλογίστως | 25, 27. — ἀντοῖς ἔργοις λ.] Cf. Matth. cod — Ἰακώβ . . ἄπλαστος] Cf. Gen. | 5, 16.

ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ δοξαζομένου ἔχαιρεν· πολλά τε περὶ αὐτοῦ
καὶ δι' ὄραμάτων ἔβλεπεν. 4. Ἔγνω οὖν, ὡς ἄξιος εἶη, καὶ κατὰ
τὸ παρὸν διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας τῷ τῶν διακόνων βαθμῷ συνη-
ρίθμησεν πάσης τῆς ἐκκλησίας ἐπιμαρτυρούσης. Μακάριος κἀ-
5 κείνος ὡς ἀληθῶς ἀξιωθεὶς χειρὶ σκεπάσαι τοιαύτην κεφαλὴν καὶ
διὰ φωνῆς εὐλογῆσαι τηλικαύτην ψυχὴν. Ἡ γὰρ τῶν καθιστα-
μένων εἰς τόπον λειτουργίας διὰ πίστεως τῆς εἰς τὸν θεὸν προκοπῆ
δόκιμος καὶ κεκριμένη τῶν ἐκλεξαμένων καλῶς ἀνεπίληπτος μὲν
πρὸς ἀνθρώπους, ἀνυπαίτιος δὲ συνειδήσει παρρησία καὶ χαρὰ
10 γίνεται. 5. Διάκονος οὖν ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν δόκιμος, ὁποῖος ἐν
τοῖς κατὰ τοὺς ἀποστόλους Στέφανος, καὶ γὰρ λόγῳ κεχορηγη-
μένος καὶ ἔργοις ἀγαθοῖς κεκοσμημένος μετὰ παρρησίας Ἑλληνάς
τε καὶ Ἰουδαίους καὶ τοὺς αἵρετικοὺς ἤλεγχε. Πολλάκις δ' αὐτὸν
προτρέψας καὶ παρακαλέσας ὁ Βουκόλος μόλις ἔπεισε πρὸς τὸ
15 καὶ αὐτὸν ὑπὸ κυρίου παιδευθῆναι καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ τὸν τῆς
κατηχήσεως ποιήσασθαι λόγον (ἐδόθη οὖν ὑπὸ Χριστοῦ τὸ μὲν
πρῶτον διδασκαλίας ὀρθῆς ἐκκλησιαστικὸς καθολικὸς κανὼν), ἐρ-
μηνεῦσαί τε ἱκανῶς μυστήρια, ἃ τοῖς πολλοῖς ἦν ἀπόκρυφα· οὕτω
φανερῶς αὐτὰ ἐξετίθειτο, ὥστε τοὺς ἀκούοντας μαρτυρεῖν, ὅτι οὐ
20 μόνον ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ ὀρῶσιν αὐτά. 6. Πολλὰ δὲ καὶ συγ-
γράμματα καὶ ὀμιλίαι καὶ ἐπιστολαὶ ἦσαν αὐτῷ, ἅτινα ἐν διωγμῷ
ὑπ' αὐτοῦ γενομένῳ, ὅτε καὶ ἐμαρτύρησεν, διήρπασάν τινες τῶν
ἀνόμων· φανερά δὲ ὅποια ἦν ἐκ τῶν ἐφευρισκομένων, ἐν οἷς καὶ
πρὸς Φιλιππησίους ἢ ἐπιστολὴ ἱκανωτάτη ἦν· καὶ αὐτὴν ἐντάξο-
25 μεν ἐν τῷ δέοντι τόπῳ.

VII. Ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ πρὸ πάντων ἦν τὸ τοὺς
ἀκούοντας εἰδέναι περὶ θεοῦ παντοκράτορος, ἀοράτου, ἀναλλοιώτου,
ἀμετρήτου, καὶ ὅτι οὗτος εὐδόκησεν τὸν ἴδιον λόγον υἱὸν ἐκ τῶν
οὐρανῶν καταπέμψαι, ἵνα φορέσας τὸν ἀνθρώπον καὶ ἀληθῶς ὢν
30 λόγος σαρκωθεὶς σώσῃ τὸ ἴδιον πλάσμα· ὃς κατὰ τὴν λεχθεῖσαν
προφητείαν ἐξ ἀχράντου καὶ ἀμώμου παρθένου καὶ πνεύματος ἁγίου

4. π. τ. ἐκκλησίας ἐπιμ.] Cf. infra 8,
2. I Clem. 44, 3.

5. Στέφανος] Cf. Act. 6, 5.

6. ὀμιλίαι] Cf. Ign. Polyc. 5, 1. Iren.
ad Flor. ap. Eus. H. E. V c. 20, 6:
τὰς διαλέξεις, ἃς ἐποιεῖτο πρὸς τὸ

πλήθος. — ἐπιστολαὶ κτλ.] Irenaeus
l. c. ap. Eus. H. E. V c. 20, 8 de
epistulis dicit, quas Polycarpus et
ad ecclesias vicinas et ad quosdam
e fratribus scripsit; in libro adv.
haer. III c. 3, 4 (Eus. H. E. IV c. 14)

tatem recuperabant et Dominus Iesus Christus glorificabatur. Multa quoque ab eo recte gesta et per visiones videbat. 4. Intellexit ergo eum dignum esse, ac propter adulescentiam primo in diaconorum gradu eum constituit universa suffragante ecclesia. Beatus ipse revera, qui dignus fuerit manum imponere tali capiti et ore suo benedicere tali animae. Tranquillitatem enim affert et laetitiam ordinatio virorum in loco ministerii per fidem in Deum collocatorum probata ac legitima, quae benefit ab eligentibus, irreprehensibilis est apud homines, innoxia conscientiae. 5. Diaconus igitur fuit probatus inter eos, qui ipsius tempore vivebant, qualis Stephanus inter eos, qui apostolorum aetate erant, ac pollens sermone et bonis operibus ornatus cum libertate Gentiles et Iudaeos et haereticos confutabat. Crebro autem eum admonens et adhortans Bucolus vix persuasit, ut et ipse a Domino erudiretur et in ecclesia catecheseos faceret sermonem (traditus enim est a Christo primum doctrinae rectae ecclesiasticus catholicus canon) et sufficienter interpretaretur mysteria, quae multitudini erant occulta. Quae ita perspicue exposuit, ut testarentur auditores, se non solum ea audire, sed etiam videre. 6. Multa etiam eius scripta fuere et homiliae et epistulae, quae in persecutione eius tempore excitata, in qua et ipse martyrium subiit, quidam ex impiis disperserunt. Cuiusmodi vero illa fuerint, ex iis licet agnoscere, quae reperta sunt, inter quae est epistula ad Philippenses plane insignis, quam idoneo loco reponemus.

VII. Quod autem ad doctrinam attinet, illud ante omnia curabat, ut auditores scirent Deum omnipotentem, invisibilem, immutabilem, immensum, et quod dignatus est proprium verbum ac filium e caelis mittere, ut hominem induens atque, cum vere esset verbum, carnem assumens propriam creaturam salvaret; qui iuxta prophetiam factam ex pura et immaculata virgine et spiritu sancto mysterium generationis complevit

<p>epistulam ad Philippenses aequae ac auctor Vitae <i>ἱκανωτάτην</i> appellat. Hic ergo Irenaei librum aut in manu aut in mente habuisse videtur. — τῷ δέοντι τόπῳ] Ea Vitae pars, cui</p>	<p>epistulam illam celeberrimam adiunxit, non ad nos pervenit. VII, 1. 26. <i>πρό: πρὸς</i> cod 28. <i>οὕτως</i> em D: <i>οὕτως</i> cod 29. <i>ὡν</i> em D: <i>ὁ</i> cod 7. <i>πρό: πρὸς</i> cod</p>
---	--

τὸ τῆς γεννήσεως τοῖς πολλοῖς δυσκατάληπτον μυστήριον ἐπλήρωσε καὶ τὸ παθεῖν ὑπὲρ τῆς ἀνθρώπων σωτηρίας ὑπέστη, καθὼς διὰ νόμου καὶ προφητῶν αὐτὸς ὁ Χριστὸς περὶ ἑαυτοῦ καὶ ὁ πατήρ ὑπὲρ υἱοῦ προεκήρυξεν· ὃν καὶ ἀνέστησεν ὁ θεὸς ἐκ νεκρῶν
 5 καὶ εἶδον οἱ μαθηταὶ τοιοῦτον ἐν σώματι, οἷος ἦν καὶ πρὸ τοῦ παθεῖν· καὶ ἀναλαμβάνομενον ἐν νεφέλῃ φωτὸς εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐθεάσαντο ἐν τῷ αὐτῷ σώματι, οἷον πρὸ παραβάσεως ἔπλασε τὸν Ἀδάμ. 2. Περὶ δὲ πνεύματος ἁγίου καὶ δωρεᾶς παρακλήτου καὶ τῶν λοιπῶν χαρισμάτων ἀπεδείκνυεν, ὅτι μὴ ἐνδέχεται ἔξω τῆς
 10 καθολικῆς ἐκκλησίας, ὡσπερ οὐδὲ μέλος ἀποκοπὲν σώματος ἔχει τινὰ δύναμιν, συμβιβάζων ἀπὸ πασῶν τῶν γραφῶν, ὡς τὸ διὰ τοῦ Δανιήλ· Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶν ἑτέρω οὐχ ὑπολειφθήσεται· καὶ ἐν εὐαγγελίῳ· Ἡ Μαρία τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἣτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς, καὶ ὅσα ἄλλα παραπλήσια τούτοις.
 15 3. Εὐνουχίας τε καὶ παρθενίας ἕνεκα μέλον ἦν αὐτῷ ποιεῖσθαι λόγον προτρεπτικόν· καὶ ἦν ἄξιον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐπιταγῆς ἑτέρων, κἂν γονεῖς ἢ δεσπότες ὦσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐκάστου προαιρέσεως καὶ προθυμίας τὸ ἐκούσιον ἄθλον ἐπιτελεῖσθαι. Ἐλεγεν δὲ τὴν ἀγνείαν πρόδρομον εἶναι τῆς μελλούσης ἀφθάρτου βασιλείας
 20 καὶ τὸ μὲν ὄνομα τῆς εὐνουχίας ἐνθεν εἰληφέναι, ἐκ τοῦ εὐνοϊαν ἔχειν πολλὴν πρὸς τὸν δεσπότην· παρθενίαν δέ, ὅτι παρὰ τῷ θεῷ τὸ νοούμενον τῆς τοιαύτης σωφροσύνης ἐστί· καὶ γὰρ τὸ πῦρ τὸ τῆς σαρκὸς θανατοῦσιν οἱ τοιαύτην πολιτείαν ἀσκοῦντες. 4. Καὶ τὴν μονογαμίαν δὲ ἐκ τῆς πλάσεως ἐδείκνυεν, ὡς μία ἐνὶ ἐπλάσθη·
 25 διὸ καὶ ἡ ἀγομένη πρὸς τὸν ἄνδρα παρθένος ἐμφορὸς τὸ ὄνομα φέρει· τὴν μὲν ἀρχὴν, ὅτι παρὰ θεοῦ, τὸ δὲ τέλος τοῦ ὀνόματος ἐνός φησι, τοῦτ' ἐστὶν ἀνδρός· καὶ ὅτι πρῶτος Λάμεχ, ὢν ἐκ τοῦ Κάϊν, ἔλαβεν ἑαυτῷ δύο γυναῖκας· τὸ δὲ ἑαυτῷ λαβεῖν ἐστὶ τὸ μὴ κατὰ θέλημα θεοῦ. Τὴν πολυγαμίαν οὖν ἔλεγεν γάμου μὲν
 30 ἔχειν ὄνομα, εἶναι δὲ φιλευπρόσωπον πορνείαν. 5. Τινῶν δὲ λεγόντων Ἑλλήνων αὐτῷ, ὡς ἄρα δυσχερὲς εἶη καὶ φορτικὸν παρὰ Χριστιανοῖς τὸ δύνασθαι τῶν ὀρέξεων περικρατεῖν, ἀπεκρίνατο, ὅτι εὐηθὲς ἐστὶν ὑπολαμβάνειν, ὅσαπερ ἀνθρώποις ἀδύνατα· ἀλλ' ὅτι πάντα τε κατεργάζεται κύριος καὶ ὑπάγει ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ

πρὸς cod — ἐν νεφέλῃ] Cf. Act. 1, 9. | — ἡ Μαρία κτλ.] Luc. 10, 42.

2. κ. ἡ βασιλεία κτλ.] Dan. 2, 44. | 3. 15. μέλον em D: μέλλον cod |

multis incomprehensibile et pati pro hominum salute sustinuit, quemadmodum per legem et prophetas ipse de se Christus et pater de filio praenuntiavit; quem et Deus resuscitavit a mortuis et viderunt discipuli talem in corpore, qualis et ante passionem fuerat, et ascendentem in nube lucida in caelos spectarunt ⁵ in eodem corpore, in quali ante lapsum creaverat Adam. 2. De spiritu sancto et dono paracliti ceterisque charismatibus ostendit, ea non percipi extra catholicam ecclesiam, quemadmodum neque membrum abscisum a corpore virtutem ullam habet, congerens ex omnibus scripturis, velut dictum Danielis: *Et regnum eius* ¹⁰ *alii populo non tradetur*, et in Evangelio: *Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea*, et si quae sunt alia his similia. 3. Ad continentiam quoque et virginitatem curabat ut sermonem faceret exhortatorium; et est laudabile, non ex necessitate aut imperio aliorum, sive parentum sive domi- ¹⁵ norum, sed ex propria cuiusque electione et promptanimitate voluntarium certamen subire. Dicebat autem, pudicitiam esse praenuntiam regni futuri immortalis et nomen εὐνουχία inde accepisse, quod εὐνοϊαν magnam haberet apud Dominum; nomen παρθενία autem, quod παρὰ τῷ θεῷ eiusmodi continentiae co- ²⁰ gitatio esset; etenim ignem carnis perimunt, qui talem vitam degunt. 4. Monogamiam vero e creatione demonstrabat, quod una uni creata esset; propterea et ducta ad virum [virgo sive] παρθένος consentaneum nomen fert: initium, quia est [a Deo seu] παρὰ θεοῦ, finis nominis [unius seu] ἐνός dicit, id est viri; ²⁵ quodque primus Lamech, qui e Cain duxit originem, *sibi duas uxores sumpsit*, verbis *sibi sumpsit* indicantibus, non secundum voluntatem Dei illud factum esse. Polygamiam igitur dicebat nomen quidem matrimonii habere, esse vero fornicationem honesta larva ornatam. 5. Dicentibus ei Gentilibus quibusdam, ³⁰ difficile nimis et onerosum esse apud Christianos imperium in appetitus obtinere, respondit, stultum esse ea facere velle, quae hominibus impossibilia essent; sed discerent, Dominum omnia operari et dominatorum universi magnis suis habenis omnia

22. τὸ νοούμενον iteravit cod | 23. | 5. 30. τινῶν em D: τινες cod — πάν-
θανατοῦν cod | τα κτλ.] Cf. Philipp. 4, 13.

4. ἔλαβεν κτλ.] Gen. 4, 19.

ἡγίαις ὁ τῶν δλων δεσπότης, μάθειτε. 6. Τρεῖς γὰρ τρόπους εἰσ-
 ηγησάμενος ἀγνείας πιστοῖς ἐφυγάδευσε μὲν καὶ ἐξώρισεν πορνείαν,
 ἄρχουσαν δὲ καὶ βασιλεύουσαν ἀπέδειξεν ἀγνείαν· τῶν γὰρ ἄλλων
 ἀνθρώπων ἀστάτους καὶ ἀορίστους καὶ ἀκρίτους ὁρμὰς ἐχόντων
 5 καὶ καθάπερ ἵπποι θηλυμανούντων καὶ χρεμετιζόντων ἐπὶ τὰς
 τῶν πλησίον γαμετάς, μόνοι οἱ τὸν ἐπουράνιον νόμον καὶ λόγον
 θεοῦ ἔκδικον καὶ προασπιστὴν πάντων φόβῳ προσδεχόμενοι κριτὴν
 ἐνὶ τῷ διὰ τεκνογονίας ἀρκοῦνται γάμῳ· γυναῖκες ὡσαύτως πρὸς
 μόνον ἀποβλέπειν διδάσκονται τὸν παρθένιον ἄνδρα. 7. Ὁ δὲ
 10 δεύτερος τρόπος τῆς ἀγνείας ἐστὶν ὁ τῆς χηρείας ἐπαναβεβηκῶς
 τὸν προειρημένον· οὕτω γὰρ ἐδόκει δυσχερὲς εἶναι τὸ πρῶτον,
 μέχρις παρῆλθεν ὁ κατὰ τὸ συγκεχωρημένον ποτὲ παύσασθαι
 δυνάμενος. 8. Ὁ δὲ τρίτος τῆς πανάθλου ἀγνείας ἀσκητικὸς
 τρόπος τίνας οὐκ ἔχει ὑπερβολάς; Ποίαν δὲ ἀξιέραστον καὶ ἀξιέ-
 15 παινον ὁ τῆς εὐνουχίας καὶ παρθενίας οὐ κέκτηται τιμὴν, ἀπαγ-
 κωνισάμενος μὲν καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἀπορρίψας πάντας τοὺς βιω-
 τικοὺς δεσμούς, ἄλματι δὲ κούφῳ καὶ εὐπετεῖ διαβήματι τοὺς
 προειρημένους ὑπερδραμῶν καὶ ὑπερπηδήσας ἄθλους; Τοῦ γὰρ ἢ
 ἐνὶ ἀρκεῖσθαι ἢ τοῦ γενομένου πεπαῦσθαι μείζονα μὲν τοῦ ἐλο-
 20 μένου τὴν προαίρεσιν ἀπέδειξεν, ὑπερβάλλουσαν δὲ τοῦ δωρησα-
 μένου θεοῦ τὴν δύναμιν ὡμολόγησεν. Ὅτι γὰρ ἐκούσιον τοῦ
 προθεμένου καὶ θεοῦ δῶρον τοῦ δυναμένου, εἶπεν ὁ σωτὴρ εὐνου-
 χίσαι ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ μὴ πάντα
 χωρεῖν τὸν λόγον τοῦτον.

25 VIII. Ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ὁσημέραι καὶ ἡλικία προέκοπτεν, ἦ
 τε πρόδρομος τοῦ γήρους ἐπήνθει πολία καὶ λευκή τις ὑπὲρ κρο-
 τάφων θριξὶ ἤρχετο μειδιᾶν, τῆς ἀνθρώπων φύσεως οὐκ ἀργῶς,
 ἀλλὰ θεία προνοία μεγαλαυχούσης καὶ τῷ δέοντι καιρῷ ἕκαστα
 προβαλλομένης εἰς ὑπόμνησιν τῷ γένει καὶ πολλῇ χάριτι τῆς
 30 σοφίας ἔργοις τε καὶ λόγοις τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ τέλειον καλού-
 σης, ὡσπερ ὅταν λέγη· Ἔως τίνος, ὦ ὀκνηρὲ, κατάκεισαι; πότε
 δὲ ἐξ ὑπνου ἐγερθήσῃ; ἢ πάλιν· Ἐτοίμαζε εἰς τὴν ἔξοδον τὰ
 ἔργα σου· οὕτω δὴ καὶ διὰ τούτων ὑπομιμνήσκειν ὑμῶν ἕκαστον
 οἶμαι τοῦ τέλους πρὸ τοῦ παρεῖναι, ἵνα, ὅσῳ τις ὑπὸ τοῦ χρόνου
 35 λευκαίνεται τὴν κεφαλὴν, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ λόγου λαμ-
 πρύνεται τὴν ψυχὴν. 2. Ἰδὼν οὖν ὁ Βουκόλος, ὡς ἱκανὴ μὲν τῷ

regere. Tres enim castitatis modos fidelibus proponens fugavit et exterminavit fornicationem, reginam et imperatricem esse ostendit castitatem. Nam cum ceteri homines impetus sequantur vagos nullisque limitibus circumscriptos et temere ruentes atque instar equorum insana ferantur libidine hinniantque in aliorum coniuges, ii soli, qui legem caelestem et verbum Dei vindicem et propugnatorem omnium cum timore iudicem expectant, unius contenti sunt thoro ad liberorum susceptionem; similiter mulieres ad unicum respicere virum virginitatis suae docentur. 7. Secundus castitatis gradus praedictum supergrediens est viduitas. Nondum enim prius illud arduum esse videbatur, donec advenit is, qui aliquando a licito potest sese abstinere. 8. Tertius victoriosae castitatis modus asceticus quam non habet exuperantiam? Quo non amore ac laude dignum honorem obtinet gradus continentiae et virginitatis, excutiens et, ut dixerit quis, longe reiciens omnia huius vitae vincula, saltu facili et gressu expedito certamina praedictos transgrediens ac transsiliens? Nam et fortius animi eligentis propositum ostendit et maiorem Dei donantis virtutem confitetur, quam cum quis una contentus est aut expertis abstinet. Quod enim proponere voluntatis et posse Dei donantis est, prodit salvator dicens, eos *se ipsos castrasse propter regnum caelorum* et non omnes capere hoc verbum.

VIII. Ceterum cum in dies aetate proveheretur ac senii praenuntia floreret canities et albi in temporibus ridere coepissent capilli, hominum natura non inertia, sed Dei providentia se ostentante et tempore opportuno cuncta proferente ad posteritatis memoriam et magna gratia sapientiae operibus et verbis hominem ad perfectionem provocante, quasi dicat: *Usquequo dormis, piger? quando consurges e somno?* vel iterum: *Praepara ad discessum opera tua:* ita et per haec unumquemque vestrum finis meminisse arbitror, priusquam adest, ut, quo amplius tempore caput albescit, eo magis verbo anima illustretur. 2. Cernens igitur Bucolus, maturam Polycarpo esse

8. 17. εἰπετεῖ: εἰπετῆ cod — εὐ- | ἐγεθθειση cod | 34. παρῆναι cod —
 νουχίσαι κτλ.] Matth. 19, 12. 11. | ἕως τίνος κτλ.] Prov. 6, 9. — ἐτοι-
 VIII, 1. 26. πρόδρομον cod | 32. | μαζε κτλ.] Prov. 24, 27.

Πολυκάρπῳ ἢ ἡλικία, ἰκανωτέρα δὲ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν ἢ κατὰ πάντα τὸν βίον εὐταξία, ἔγνω, ὡς ἄρα γένοιτο αὐτῷ σύμβουλός τε ἄριστος τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν λόγων καὶ συλλειτουργὸς κατὰ τὴν διδασκαλίαν. Ἐπεσφράγισε δὲ καὶ ἐκύρωσεν αὐτοῦ τὴν βου-
 5 λὴν ὁ κύριος δι' ὀράματος αὐτῷ κελεύσας, καὶ οὕτως κατέστησεν αὐτὸν εἰς τὸ πρεσβυτέριον, πάσης ὁμοθυμαδὸν τῆς ἐκκλησίας ἐν χαρᾷ μεγάλη ὑποδεξαμένης, καίπερ ἐκείνου τὸ τοιοῦτον ἐπεγχείρημα δειλιῶντος. 3. Ἐλεγεν γὰρ αὐταρκες εἶναι ὑπὲρ ἑνὸς τόπου καὶ μιᾶς λειτουργίας διδόναι λόγον, καὶ μὴ πλειόνων· προσετίθει
 10 δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι, ἐὰν μὲν τις ἀνάξιός ᾖ τῆς τοιαύτης τιμῆς τολμήσῃ κρατῆσαι, κρίμα ἔχει· ἐὰν δὲ ἄξιός ᾖ, ἀπέχει τῶν πρώτων ἔργων τὸν μισθόν, ἀπολαβὼν ὥσπερ μισθόν τινα τὴν τοῦ ἱερέως τάξιν. 4. Ἐπεὶ οὖν οὐχ οἶόν τε ἦν δυνατὸν εἰπεῖν πρὸς τε τὴν τοῦ θεοῦ βουλήν καὶ παράκλησιν, δέχεται τὴν τοῦ πρεσ-
 15 βυτερίου τάξιν· ὥστε καὶ ὄραμα ἰδεῖν καὶ πολλὴν παράκλησιν δέξασθαι.

IX. Ἐκ τότε οὖν πολλῆς προσθήκης δι' αὐτοῦ ἐν τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας γενομένης, πάντες ἐδόξαζον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Πολυμερῶς γὰρ ἐπὶ πλεῖστον ὅσον ἐποιεῖτο τὸν
 20 λόγον ἐξ αὐτῆς τῆς ἀναγινωσκομένης γραφῆς, τὴν οἰκοδομὴν ἐποιεῖτο μετὰ πάσης ἀποδείξεως καὶ πληροφορίας, ὥστε τοῖς ἀκούουσιν ὀφθαλμοφανῶς περιῖστασθαι τὰ λεγόμενα. Ἐλεγεν γὰρ, ὅτι δεῖ τὸν λέγοντα πρῶτον πεπιστευκέναι οἷς λέγει· ἐκ τούτου γὰρ γίνεται τὸ μὴ ὡς ἀλλότρια διηγήματα, ἀλλὰ ἴδια κατορθώματα.
 25 2. Ἦν δ' αὐτῷ καὶ φωνὴ μετὰ τε τοῦ αὐτοῦ βλέμματος καὶ τοῦ σχήματος ἐμβριθῆς καὶ ἀνδρεία, ἔχουσα τὸ ἡδὺ καὶ ἐμμελὲς καὶ φόβου θεοῦ πλήρες. Καί ποτέ τις αὐτῷ . . . 3. Ἐπεὶπερ πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας καὶ τὰς αἱρέσεις τὸν λόγον ποιούμενος μετὰ βοήσεως ἐλάλει, ὥστε τῶν κάτω ἐστηκότων ἀκούειν αὐτοῦ,
 30 προσετίθει δὲ πρὸς ἀπόδειξιν περὶ τῶν ὀφειλόντων μετ' εὐνοίας, οὐκ ἐκκαύσεως λέγεσθαι· Τοιαῦτα πῶς οἴεσθε εἰρηκέναι τὸν κύριον τῷ ἔχοντι τὴν χεῖρα ξηράν; ὅτι γέγραπται· Καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς ἐν ὀργῇ ἔφη· Ἐκτεινον τὴν χεῖρά σου, ἢ ἐκεῖνο· Ὡ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἢ τὸν
 35 ἀπόστολον Πέτρον· Ἴνα τί συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου· ἢ Παῦλον· Ὁφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες
 2. πάσης ὁμ. τ. ἐκκλησίας] Cf. | 6. 4.

aetatem, maturiorem quam pro numero annorum compositionem totius vitae, intellexit, posse illum ipsi optimum consiliarium esse in iis, quae ad ecclesiam pertinent, et adiutorem in magisterio. Consignavit autem confirmavitque Dominus eius consilium per visum ei praecipiens. Itaque eum presbyterum ordinavit, omni ecclesia unanimiter magno cum gaudio eum suscipiente, cum ipse contra eiusmodi munus refugeret. 3. Dicebat enim sufficere de uno loco et uno munere reddere rationem, nedum de pluribus. Addidit autem et hoc: quod, si quis indignus tali dignitate potiri audeat, iudicium habet; sin dignus est, priorum operum *habet mercedem*, accipiens velut mercedem aliquam sacerdotis gradum. 4. Cum igitur non liceret verba facere contra Dei voluntatem ac vocationem, ordinem sacerdotii suscipit, cum et visum videret et multas adhortationes acciperet.

IX. Cum ergo ex illo tempore in verbo doctrinae per eum multum incrementum fieret, omnes glorificabant Dominum nostrum Iesum Christum. Multipliciter enim maxime cum ex ipsa Scriptura praelecta sermonis sumebat argumentum, aedificationem promovebat cum omni demonstratione ac plenitudine, ut audientibus ante oculos ea starent, quae dicebantur. Dicebat enim, oportere oratorem prius credere, quae diceret; inde enim fieri, ut ea non velut alienas explicationes, sed ut propria mandata pronuntiaret. 2. Erat ei vox cum ipso aspectu et habitu gravis ac virilis, suave tamen quiddam et canorum habens ac Dei timore plenum. Et aliquando quidam ei . . . 3. Cum adversus Iudaeos ac Gentiles et haereses verba faciens magna voce clamaret, ut infra stantes eum audirent, addidit ad demonstrationem eorum, quae cum benignitate, non concitato ardore dici debent: Talia quomodo existimatis Dominum dixisse habenti manum aridam, ut scriptum est: *Et circumspiciens eos cum ira dixit: Extende manum tuam*, vel illud: *O generatio incredula ac perversa*, et alia id genus, vel Petrum apostolum: *Quid utique convenit vobis tentare spiritum Domini?* vel Paulum: *Utinam et abscindantur, qui vos conturbant*. Adhortans vero di-

3. 10. τοῦτον cod — ἀπέχει τ. μισθόν] Matth. 6, 5. | deesse aliquid h. 1.

4. τάξις] Duchesne suspicatur, | IX, 1. 24. κατορθώματα : addendum esse videtur λέγειν vel simile verbum.

ὕμᾱς. Παρακαλῶν δὲ λέξει μὲν ὁ κύριος ἡπίᾱ καὶ φιλανθρώπῳ φωνῇ· *Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι*, συμπαθήσει δὲ καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ λέγων· *Ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου; καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα*. Πέτρος δὲ σὺν
 5 Ἰωάννῃ ἐπὶ τῇ ὠραίᾳ πύλῃ παραλυτικὸν ἐλεήσει, καὶ Παῦλος Γαλάταις· *Τέκνα, ἃ πάλιν ὠδίνω*, ἔρει, ὅταν ὁ καιρὸς τῆς παρακλήσεως ἀπαιτῆ.

X. Οὕτως οὖν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν γραφῶν ἐν ἐκκλησίᾳ αὐτὸς ἀναγινώσκων ἐκ παιδὸς ἕως γήρους ἐποιεῖτο καὶ τοῖς ἄλλοις
 10 ὑπετίθετο, λέγων τὴν ἀνάγνωσιν νόμον εἶναι προφητῶν, πρόδρομον τῆς χάριτος, προκαταρτίζουσαν εὐθείας τὰς ὁδοὺς κυρίου, τοῦτ' ἔστιν τὰς τῶν ἀκουόντων καρδίας, εἰκυίας πινακίσιν, ἐν αἷς τὰ πρὸ τῆς ἐπιγνώσεως ἦν γεγραμμένα δόγματα καὶ φρονήματα χαλεπά τινα διὰ τῆς ἐπιμονῆς τῆς τε παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῆς ἐκ
 15 ταύτης γενομένης ὀρθῆς ἐρμηνείας λειοῦται τὸ πρότερον καὶ ἐξομαλίζεται, ἵν' ἐλθόντος ὡσπερ γραφείου τοῦ ἁγίου πνεύματος ἡ χάρις καὶ χαρὰ τῆς εὐαγγελίου φωνῆς ἀθανάτου τε καὶ ἐπουρανίου Χριστοῦ διδαχῆς ἐγγραφῆναι δυνηθῆ· καὶ τὴν διὰ λουτροῦ σφραγίδα μὴ ἂν ἄλλως δύνασθαι ἐναπομάξασθαι καὶ ἐνχαράξαι
 20 καὶ τὴν ἐν αὐτῷ μὀρφωσιν ἐπιδειξαι, μὴ πρότερον τοῦ κηροῦ ὑπέκοντος καὶ πρὸς τὰς βαθύτητας προσπίπτοντος· οὕτω δὲ καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀκουόντων ἡξίου ὑπέκλειν καὶ ἐνδιδόναι πρὸς τὴν ἐμβολὴν τοῦ λόγου. 2. Διωθεῖσθαι γὰρ καὶ διανοίγειν ἔφασκεν ὡσπερ θύρας κεκλεισμένας τὰς τῶν προσφάτως εἰσιόντων διανοίας·
 25 οὕτω δὲ καὶ τὸν προφήτην κελεύεσθαι ὑπὸ θεοῦ· *Ἀναβόησον ἐν ἰσχυρί καὶ μὴ φείσῃ, ὡς σάλπιγγα ὑψώσον τὴν φωνήν σου*. Τί δεῖ λέγειν, ὅταν καὶ αὐτὸς ὁ πρᾶος παρὰ πάντας καὶ καλῶν οὕτω καλεῖ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς σκηνοπηγίας· γέγραπται γάρ· *Ἐν δὲ τῇ ἑσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἰστίκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐκραζε*
 30 *λέγων· Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω*. Ναί, διδάσκων μὲν γὰρ βοήσεται, ἐμπυτόμενος δὲ καὶ ἀνακρινόμενος καὶ πειραζόμενος πάσχων τε σιωπήσεται, ὅταν ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἄγεται καὶ ὡς ἄμνος ἐναντίον τοῦ κείραντος ἄφρονος· ἐγὼ

3. 1. ἡπίᾱ: ἡπείᾱ cod | 6. ἃ add | Matth. 17, 17 (Vulg. 17, 16) — Ἰνα D: om cod — καὶ περιβλεψάμενος | τί κτλ.] Act. 5, 9. — ὄφελον κτλ.] κτλ.] Marc. 3, 3. 5. — ὧ γενεὰ κτλ.] Gal. 5, 12. — δεῦτε κτλ.] Matth. 11,

cit Dominus suavi et benigna voce: *Venite omnes, qui laboratis et onerati estis*. Miseretur etiam urbis Hierosolymae dicens: *Quoties volui congregare filios tuos*, et alia eiusmodi plura. Petrus cum Ioanne ad portam speciosam paralytici miseretur, et Paulus Galatis dicit: *Filioli, quos iterum parturio*, cum tempus adhortationis postulet.

X. Ita ergo et lectionem Scripturae in ecclesia legens ipse a pueritia usque ad senectutem faciebat et aliis suadebat, dicens, lectionem legem esse prophetarum, praenuntiam gratiae, praeparantem rectas vias Domini, id est audientium corda, si-¹⁰ milia tabulis, in quibus sententiae ac dogmata quaedam difficilia nondum cognita inscripta per assiduitatem Veteris Testamenti eiusque rectae interpretationis primum laevigantur et exaequantur, ut adveniente spiritu sancto veluti graphio gratia et laetitia evangelicae vocis et immortalis caelestisque doctrinae¹⁵ Christi inscribi possit; et sigillum, quod per baptismum fit, non aliter posse exprimere et insculpere et formam, quae in eo est, ostendere, nisi prius cera recesserit et in profunda abierit: sic et animos auditorum censebat ad verbi impressionem cedere seseque dedere. 2. Concuti enim debere et veluti clausas fores²⁰ aperiri dicebat mentes eorum, qui recens ingressi sunt: sic et prophetam imperari a Deo: *Clama fortiter ac ne cesses, quasi tubam exalta vocem tuam*. Quid oportet dicere, si ipse quoque, qui prae omnibus mansuetus est et clamans, ita clamat die festo scenopegiae; scriptum est enim: *Postremo die magno*²⁵ *festivitatis stabat Iesus et clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me et bibat*. Immo; docens enim clamat; si vero consputatur et inquiritur et tentatur patiturque, silet, cum *sicut ovis ad occisionem ducitur et velut agnus coram tondente sine*

28. — ποσάκις κτλ.] Matth. 23, 37. Luc. 13, 34. — Πέτρος κτλ.] Cf. Act. 3, 1—10. — τέκνα κτλ.] Gal. 4, 19.

X, 1. 15. ὁρθῆς c. cod: con οὐκ ὁρθῆς D | 21. ἐπήκοντος cod | προσπίπτοντας cod — προκατ. εὐθείας κτλ.] Cf. Ies. 40, 3. Matth. 3, 3.

2. 25. τῶν προφητῶν cod | 26. σάλ-

πιγγα: σάλπιγγι LXX | 27. καλῶν: fortasse praemittendum est ἠπίως (cf. 9, 3) vel πράως — ἀναβόησον κτλ.] Ies. 58, 1. — ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ κτλ.] Ioann. 7, 37. — ὡς πρόβατον κτλ.] Ies. 53, 7. Act. 8, 32. — ἐγὼ κτλ.] Ps. 37, 14. 15.

γάρ, φησίν, ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἔλεγμούς.

XI. Τὸ πλούσιον τῆς δοθείσης ὑπὸ Χριστοῦ χάριτος Πολυκάρπῳ προήγαγεν ἡμᾶς ποιουμένους ὑπόμνησιν τῆς πολιτείας αὐτοῦ ἐν μέρει καὶ τὸ εἶδος τῆς διδασκαλίας διηγήσασθαι, πῶς μὲν ἐρμήνευεν τὰς γραφάς· εἰσαυθις ἀναθέμενοι διηγησόμεθα κακείνα τάξαντες καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς διακονήσασθαι τὴν τῶν ἀγίων καὶ θεοπνεύστων γραφῶν ὀρθὴν διδασκαλίαν. Τὸ δὲ νῦν ἔχον, ἐπὶ τὴν δοθείσαν αὐτῷ ἐπισκοπὴν ἐλευσόμεθα, ὅσα τε καὶ ἐν τούτῳ γενόμενος ἔπραξε, διαρκῶς τὸν τῆς θεοσεβείας δρόμον δραμῶν. 2. Ὁ μὲν οὖν Βουκόλος ἄτε δὴ προγνωρίσαντος αὐτῷ πολλάκις δι' ὄραματος τοῦ κυρίου, ὅτι σχοίη τοιοῦτον διάδοχον, χαίρων καὶ γεγηθὼς ὡς ἐπὶ σῶφρονι κληρονόμῳ ἀναπαυόμενος ἐκοιμήθη οὕτως, ὥστε καὶ παρὰ τὴν ὥραν τῆς ἐξόδου ἐπιλαβέσθαι τῆς Πολυκάρπου χειρὸς καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ ἑαυτοῦ στῆθος ἀπερεῖσαι, ἔπειτα τῷ προσώπῳ, ἐνδεικνύμενον, ὅτι, ὅσα χαρίσματα ἐν τοῖσδε τοῖς αἰσθητηρίοις διακονεῖται, καρδίᾳ μὲν συνιοῦσιν, ὀφθαλμοῖς δὲ ὁρῶσι καὶ ὠσὶν ἀκούουσι καὶ ῥινὶ Χριστὸν ἀναπνεύουσι καὶ στόματι διὰ λόγου θεὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κηρύσσουσι, πάντα ἔσται ἐγχειρισθέντα ἐν αὐτῷ. 3. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα ποιήσας καὶ εἰπὼν· Δόξα σοι, κύριε, ἐκοιμήθη· ὁ δὲ οὐδὲν τούτων πρὸς τὸ παρὸν ἐλογίζετο· αἰεὶ γὰρ αὐτῷ τῶν μελλόντων ἐλπίς καὶ ἐπιθυμία ἦν. Οἱ δὲ παρόντες καὶ περιεστῶτες πιστοὶ ταῦτα ὁρῶντες καὶ πρὸς ἀλλήλους κατ' ἰδίαν ἀντέβαλλον, εὐέλπιδες ὄντες τοιοῦτου ποιμένος ἐπιτυχεῖν. 4. Ἀγαγόντες δὲ τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Βουκόλου εἰς Σμύρναν εἰς τὸ πρὸ τῆς Ἐφεσιακῆς βασιλείας κοιμητήριον καὶ καταθέμενοι, ἐνθα νῦν μυρσίνη ἀνεβλάστησεν μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ σώματος Θρασέου τοῦ μάρτυρος, πληρώσαντες πάντα προσέφερον ἄρτον ὑπὲρ τοῦ Βουκόλου καὶ τῶν λοιπῶν. Μία δὲ γνώμη ἐγένετο, ὥστε Πολύκαρπον προσενεγκεῖν· τοῦ δὲ αἰεὶ τε εὐλαβῶς ἔχοντος καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τιμὴν ἀπονεμεῖν βουλομένου, ἔφθασαν μὴ ἂν ἄλλως γενέσθαι· καὶ οὕτως πεισθεῖς ἐπλήρωσε τὴν λειτουργίαν. 5. Καὶ μηδεμίαν ἀναβολὴν ποιησάμενοι, οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας συγκαλεσάμενοι ἀπὸ

XI, 2. 18. ἀναπνεύουσα cod | 20. κη- | 31 sq. τιμὴ cod — ἀγαγόντες κτλ.] Bucolus igitur extra urbem mortuus

4. 26. πρό: πρὸς cod | 31. item | esse videtur. — Θρασέου] Huius etiam

voce est. Ego enim, inquit, sicut surdus non audiebam et factus sum tanquam homo non audiens et non habens in ore suo redargutiones.

XI. Abundantia gratiae a Christo Polycarpo impertitae, dum eius conversationem aliqua ex parte commemoramus, eo⁵ nos perduxit, ut etiam formam doctrinae exponeremus, scilicet quomodo Scripturas interpretatus esset. Deinde revertentes exponemus et illa idque eo fine, ut et posteris Scripturarum sacrarum et divinitus inspiratarum doctrinam rectam ministremus. Quod nunc attinet, ad episcopatum ei commissum venie-¹⁰ mus, quaeque in eo constitutus egerit, continue cursum pietatis currens. 2. Bucolus igitur, cum Dominus saepe per visum ei manifestaret, eum talem successorem habiturum esse, gaudens et exultans tanquam in sapiente herede acquiescens ita decessit, ut circa horam mortis Polycarpi manum caperet et primum¹⁵ pectori suo apprimeret, deinde vultui, ostendens, quod, quaecunque munia ac charismata illis sensuum facultatibus administrantur, corde quidem intellegendo, oculis videndo et auribus audiendo et naribus Christum adspirando et ore per verbum Deum patrem et filium Iesum Christum praedicando, omnia²⁰ essent ei commissa. 3. Quae cum ille egisset dixissetque: Gloria tibi, Domine, obdormivit. Hic autem nihil eorum tunc cogitabat; semper enim ei futurorum spes studiumque inerat. Fideles vero praesentes et circumstantes cum haec viderent, mutuos privatim sermones conferebant, spe pleni, quod talem²⁵ pastorem acciperent. 4. Efferentes corpus beati Bucoli Smyrnam in coemeterium, quod est ante basilicam Ephesiam, et condientes ibi, ubi nunc myrtus crescit post translationem corporis Thraseae martyris, cum omnia explevissent, obtulerunt panem pro Bucolo et reliquis. Una vero sententia fuit, ut³⁰ Polycarpus offerret. Qui cum semper modeste se gereret et iis, qui ante eum erant, honorem attribuere vellet, praeoccupaverunt, ne aliter fieret, et sic cessit peregitque sacrificium. 5. Et nulla interposita mora post paucos dies convocantes illi a

Polycrates Ephes. meminit apud Eus. | και ἐπίσκοπος και μάρτυς ἀπὸ Ἐδέμ-
H. E. V c. 24, 4 scribens: Θρασέας | νίας, ὃς ἐν Σμύρνῃ κεκοιμηται.

τῶν πέριξ πόλεων ἐπισκόπους, ἐτοιμασάμενοί τε τὰ πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῶν παραγινομένων εἰς τὸ καταστῆσαι διάδοχον, τὸν προστησόμενον τῆς ἐκκλησίας ἐπρονοήσαντο. Οἷς παραγενομένοις ὄχλοι πλείστοι τῶν πόλεων καὶ κωμῶν καὶ ἀγρῶν· οἱ μὲν εἰδότες, οἱ δὲ ἐπιθυμοῦντες ἐκ τοῦ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ τὸν Πολύκαρπον θεάσασθαι. 6. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν καὶ πληρωθέντος τοῦ κυριακοῦ, δόξα φωτὸς οὐρανόθεν περιήστραψε πάντας καὶ τινες ἀδελφοὶ ὀπτασίας θαύματα ἔβλεπον. Ὁ μὲν γὰρ εἶδεν περὶ τὴν κεφαλὴν Πολυκάρπου περιστεράν λευκὴν, περὶ ἣν κύκλος ἦν φω-
 10 τός· ὁ δὲ πρὶν καθίσει αὐτὸν ἐθεώρει ὡς ἤδη καθεζόμενον ἐν τῷ τόπῳ· ὁ δὲ στρατιώτου σχῆμα ἔχοντα καὶ ἱμάτια πυρὸς ἐζωσμέ-
 νον· ἄλλος δὲ πορφύραν αὐτῷ περικειμένην καὶ τι φῶς τῷ προσ-
 ὄπῳ αὐτοῦ περιλάμπον· ἄλλη δὲ πιστὴ παρθένος καὶ σεμνὴ εἶδεν τὸ μέγεθος αὐτοῦ διπλοῦν ὑπὲρ ὃ ἦν καὶ ἱμάτια κοκκινοβαφῆ
 15 κατὰ τὸν δεξιὸν ὤμον αὐτοῦ, τὸν δὲ τράχηλον αὐτοῦ λαμπρὸν ὡς χιόνα καὶ σφραγίδα ἐπάνω. 7. Δεήσεως δὲ τῷ σαββάτῳ καὶ γο-
 νυκλισίας ἐπὶ πολὺ γινομένης, ὡς ἔθος ἦν αὐτῷ, ἀνέστη ἀναγνώ-
 ναι· καὶ πάντες ἐνητένιζον αὐτῷ. Ἡ δὲ ἀνάγνωσις ἦν ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Τιμόθεον καὶ Τίτον, ἐν αἷς λέγει, ὅποιον εἶναι δεῖ
 20 τὸν ἐπίσκοπον, καὶ τοσοῦτον ἦν ἡρμωσμένος τῷ τόπῳ, ὡς πρὸς ἀλλήλους λέγειν τοὺς ἀκούοντας, ὅτι μηδὲν ἐνδέοι αὐτῷ ὢν ὁ Παῦλος ἀξιοῖ ἔχειν τὸν ἐκκλησίας ἐπιμελούμενον. 8. Ὡς οὖν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν ἐπισκόπων διδαχὴν καὶ πρεσβυτέρων ὁμι-
 λίαν ἐπέμφθησαν εἰς τὸ λαϊκὸν διάκονοι, ὥστε πυθέσθαι, τίνα
 25 βούλονται, οἱ δὲ ὁμοθυμαδὸν εἶπον· Πολύκαρπος ἔστω ἡμῶν ποι-
 μὴν καὶ διδάσκαλος. Συνεπινεύσαντος οὖν καὶ τοῦ ἱερατικοῦ παντός, ἀνέστησαν αὐτὸν πολλὰ ἱκετεύοντα καὶ παραιτεῖσθαι θέ-
 λοντα. Οἱ οὖν διάκονοι προσήγαγον πρὸς τὴν διὰ τῶν χειρῶν τῶν ἐπισκόπων κατὰ τὸ ἔθος γινομένην χειροθεσίαν.
 30 XII. Καθεσθεὶς δὲ ὑπ' αὐτῶν, πρῶτοις δάκρυσιν εὐλαβείας καὶ ταπεινοφροσύνης ἔβρεξε καὶ ἤλειψε τὸν τόπον, ἐν ᾧ τῷ πνεύ-
 ματι ἔβλεπεν πόδας ἐστῶτας τοῦ Χριστοῦ, συμπάροντος αὐτῷ εἰς τὴν τῆς ἱερατείας χρῆσιν. Ὅπου γὰρ οἱ λειτουργοὶ ἱερεῖς τε καὶ λευῖται, ἐν μέσῳ καὶ ὁ τὸν μέγα ποδῆρη περικείμενος ἀρχιερεὺς.

6. 11. πυρὸν cod | 13. περιλάμπων | episcopali.
 cod — ἐν τῷ τόπῳ] i. e. in sede | 7. 21. αὐτῷ: αὐτὸν cod

finitimis urbibus episcopos ac praeparantes, quae ad eos suscipiendos opus erant, qui convenirent ad electionem novi episcopi, consilium inierunt de eo, qui praeesset ecclesiae. Qui cum adessent, concurrunt multitudo hominum ingens ex oppidis et vicis et agris, quorum alii Polycarpum noverant, alii eum videre cupiebant, de quo iam multa audierant. 6. Cum ergo convenissent et templum repletum esset, splendor luminis caelestis cunctos circumfulsit et nonnulli e fratribus mira videbant portentosa. Unus enim circa Polycarpi caput vidit columbam albam lumine circumcinctam; alius, priusquam consedisset, conspexit eum velut iam in loco consistentem; alius ceu militari habitu conspicuum et cingulo igneo praecinctum; alius veste purpurea indutum et lumine faciem eius circumfulgente; alia fidelis et pia virgo vidit staturam eius duplo maiorem quam revera erat et vestimenta cocco tincta supra dexterum eius humerum, cervicem autem eius splendidam instar nivis et sigillum supra eam. 7. Cum die sabbati oratio et genuflexio multa esset, ut ei mos erat, surrexit ad legendum et omnes arrigebant animos ad eum. Lectio autem erat epistulae Pauli ad Timotheum et Titum, in quibus dicit, qualem esse oporteat episcopum, adeoque ipse erat ad locum compositus, ut audientes invicem dicerent, nihil ei deesse eorum, quibus Paulus vult praeditum esse eum, qui ecclesiae gubernacula suscepturus est. 8. Ut igitur post lectionem et episcoporum exhortationem ac concionem presbyterorum missi sunt ad laicos diaconi, sciscitaturi, quemnam vellent, hi unanimes dixerunt: Polycarpus sit pastor noster et doctor. Annuente igitur universo coetu ecclesiasticorum promoverunt eum, multa precantem et dignitatem refugere volentem. Diaconi ergo adduxerunt eum ad consuetam consecrationem, quae ab episcopis manuum impositione peragitur.

XII. Constitutus autem ab illis primis pietatis ac humilitatis lacrimis locum respersit et unxit, in quo per spiritum vidit stantes pedes Christi, qui ipsi in sacerdotio suscipiendo gerendoque aderat. Ubi enim ministri et sacerdotes et levitae, in medio et summus sacerdos magno podere circumamictus.

8. 28. *χειρῶν*: *χρηῶν* cod | Sap. 18, 24. Sirach 27, 8. Apoc. 1, XII, 1. *ποδῆρη*] Cf. Ezech. 9, 2. | 13. Tert. Adv. Iud. c. 14.

Καὶ δὴ προέτρεπον αὐτὸν οἱ συμπαρόντες, ἐπεὶ οὕτως ἔθος, προσ-
 λαλῆσαι· τὸ μέρος γὰρ πλείστον τῆς κοινωνίας καὶ τοῦτο ἔφασαν,
 τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας. 2. Ἀνοίξας οὖν τὸ στόμα ἀπεφθέγγε-
 γετο, τῆς φωνῆς αὐτοῦ σημαινούσης τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ φόβον, καὶ
 5 φησιν· Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἀρχιερέως
 καὶ ποιμένος καὶ διδασκάλου καὶ βασιλέως αἰωνίου Χριστοῦ, ᾧ ἡ
 δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ὁ ἐν πᾶσιν ἡμᾶς δοκιμάζων
 καὶ διὰ πάντων ἐτάζων τὰς καρδίας, καθὰ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν
 καὶ προφητῶν αὐτοῦ ἁγίων, οἷς προσέταξε προστάγματα καὶ δι-
 10 καιώματα ὑπὲρ τοῦ γνωρίσαι τὴν ἐν αὐτοῖς πίστιν τοῖς λοιποῖς·
 ὡς καὶ νῦν τὴν σμικρότητα τὴν ἐμὴν διὰ τοῦ μεγέθους τῆς ὑπὲρ
 ἐμὲ λειτουργίας, ἦν εὖ οἶδ' ὅτι οὐκ ἂν δύναίτο καλῶς ἄνθρωπος
 ἐπιτελεῖν μὴ πρότερον λαβὼν παρὰ κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς
 καὶ ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος διὰ τῶν ἐπιστολῶν δεδήλωκεν·
 15 καὶ ἐν ἐνὶ ῥήματι τὴν πᾶσαν πολιτείαν τοῦ καθισταμένου δηλώσας,
 ἐν τῷ εἰπεῖν ἀνεπίληπτον· ὅπερ οἶμαι μηδενὸς τὰς ἀκοὰς παραδε-
 δραμηκέναι, ἀλλ' εἰς αὐτὴν εἶσω ὄλην δι' ὄλης ἐνεστηρίχθαι τὴν
 ψυχὴν. 3. Διὸ δεόν ἐστιν ὑμῖν, ἀγαπητοί, τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς
 τὸν κύριον ποιήσασθαι δέησιν, ἵνα αὐτὸς παράσχη εὐαρέστως ὑπη-
 20 ρετῆσαι τῇ ἀμώμῳ νύμφῃ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ πᾶσι
 τοῖς συνδούλοις μου καὶ λειτουργοῖς, οἷς καὶ παράκλησιν ἀναγκαῖον
 ποιήσασθαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ὑμῶν, ὥστε συναθλήσασθαι μοι
 καὶ ὑπουργῆσαι ἐκ πάσης προθυμίας καὶ ἀγάπης ἀνυποκρίτου εἰς
 τὸν προκείμενόν μοι ἀγῶνα, εἰδόμενος, ὅτι δεῖ πάντας συντρέχειν,
 25 ἵνα πάντες βραβεῖον λάβωμεν, καθ' ὅτι πᾶσιν ἴσος πρόκειται ὁ
 τῆς ἀφθαρσίας στέφανος, ἀπροσωπολήπτως στεφανοῦντος τὸν κα-
 λῶς ἀγωνισάμενον καὶ νικήσαντα χάριτι τοῦ παντοκράτορος θεοῦ
 καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· δι' οὗ τῷ ἀοράτῳ καὶ ἀμετρήτῳ
 μόνῳ ἀθανάτῳ πατρὶ ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ παρακλήτῳ πνεύματι δόξα,
 30 τιμὴ καὶ κράτος καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται εἰς τοὺς αἰῶνας.
 Ἄμην. 4. Τότε δὴ καὶ οἱ λοιποὶ τὰς δεούσας παρακλήσεις καὶ
 παραμυθίας ἐν τε τῷ σαββάτῳ καὶ τῇ κυριακῇ ποιησάμενοι, προσ-
 φορὰς τε καὶ εὐχαριστίας, ἀγαλλιασάμενοι καὶ μεταλαβόντες τρο-
 φῆς ἐπανέεισαν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, μεγάλην χαρᾶν δοξά-

2. 9. προσέτασε cod | 16. ἀνεπί- | 25, 2; 65, 10; 138, 1. 23. — ἐτάζων
 λειπτον cod — ἡμᾶς δοκιμάζων] Ps. | τὰς καρδίας] Ps. 7, 10. — ἀνεπίληπ-

Et hortati sunt eum praesentes, ut, quia ita habet consuetudo, sermonem faceret; namque maximam communitatis partem hoc esse dicebant, opus doctrinae. 2. Aperiens igitur os suum locutus est, voce eius indicante timorem, qui inerat in corde, et dixit: Benedictus Deus et pater Domini nostri, summi sacer-⁵ dotis et pastoris et doctoris et regis aeterni Christi, cui gloria in saecula saeculorum, qui in omnibus *nos probat* et per omnia *corda scrutatur*, quemadmodum et patrum nostrorum et sanctorum suorum prophetarum, quibus praecepta et iustificationes dedit, ut quae in ipsis erat fides aliis innotesceret, sicut nunc¹⁰ quoque parvitatem meam magnitudine ministerii in me impositi, quod non ignoro neminem hominum bene obire posse, nisi prius a Domino e caelo virtutem acceperit, sicut etiam beatus apostolus Paulus in epistulis declaravit, in uno verbo omnem conversationem electi complectens, dicendo *irreprehensibilem* esse¹⁵ oportere, quod verbum arbitror nullius vestrum aures esse praeterlapsam, sed intra in eas penetrasse totamque pervasisse animam. 3. Propterea aequum est, dilecti, vos preces pro me ad Dominum fundere, ut ipse mihi tribuat digne servire immaculatae sponsae suae ecclesiae. Idem et omnibus conservis meis²⁰ et sacerdotibus dico, quos et adhortari debeo coram Deo ac vobis, ut mecum certent ac laborent cum omni alacritate et *caritate non ficta* in agone mihi proposito, scientes, omnes oportere simul currere, ut omnes bravium consequamur, cum omnibus aequalis proposita sit immortalitatis corona et sine ac-²⁵ ceptione personarum coronetur, qui bene certaverit atque vicerit per gratiam omnipotentis Dei et Domini nostri Iesu Christi, per quem invisibili et immenso et soli immortalis patri in sancto ac paraclito spiritu gloria, honor et fortitudo et fuit et est et erit in saecula. Amen. 4. Tunc reliqui quoque cum consuetas³⁰ exhortationes et consolationes et sabbato et dominica fecissent peregrissentque oblationes et gratiarum actiones, laetantes sumpto cibo domum suam singuli reversi sunt, magno gaudio glorifi-

τον] I Tim. 3, 2.

3. 21. ἀναγκαίαν cod — ἀγάπης — ἀοράτω κτλ.] Cf. I Cor. 9, 24.
ἀνυποκρίτου] II Cor. 6, 6. — πάν-

ζοντες ἐπὶ τῷ κεκοινωνηκένοι Πολυκάρπῳ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

XIII. Τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ ἔλεγεν· Ἀκούσατέ μου τῆς παρακλήσεως, ἀγαπητὰ τέκνα θεοῦ. Ἐγὼ καὶ τῶν ἐπισκόπων
 5 παρόντων διεμαρτυράμην καὶ νῦν παρακαλῶ πάντας κοσμίως καὶ ἀξίως περιπατεῖν τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, εἰδότες, ὅτι ἐν διακονίᾳ τῇ πρεσβυτέρων ὧν τοσαύτην κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν εἰσνεγκάμην ἐπιμέλειαν, νῦν μᾶλλον, ὅτε πλείστος ἐπικεῖται μοι ἀμελήσαντι κίνδυνος. Μετὰ γὰρ τὸν ἐκ τῆς κρίσεως φόβον αἰσχροὺς ἂν εἶη
 10 καὶ πρὸς ἀνθρώπους καθεῖλαί τι καὶ καταλύσαι καὶ οὐχὶ μᾶλλον προσοικοδομήσαι τὴν φθάνουσαν εἰς τοῦτο προθυμίαν. 2. Ἡμέτερον οὖν ἐστὶ τὸ στέλλεσθαι ἀπὸ πάσης ἀταξίας ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἵνα μὴ τις δόξῃ με μὴ κατ' εὐλάβειαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερηφανίαν κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων ποιεῖσθαι ἐκ-
 15 δικίαν. Καὶ γὰρ συμβέβηκεν ἐνίοις τῶν καθισταμένων εἰς τόπους, ὅτε δεῖ μᾶλλον, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐπιτείνειν τὸν δρόμον, τότε ὑπεκλύεσθαι ἐπιλαθομένους, ὅτι ὅσῳ τις πλείω τετιμησθαι δοκεῖ, πλείονα καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην ὀφείλει εἰσφέρεισθαι εὐνοίαν, μνημονεύειν τε τῶν λόγων κυρίου, ὅτι αὐτὸς εἶπεν· Ὡς τὸ πλεῖον
 20 παρεθέμην, περισσότερον ἀπαιτήσωσιν αὐτόν, καὶ τὴν τῶν πιστευθέντων τὰ τάλαντα παραβολὴν καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ γρηγοροῦντος δούλου μακαρισμόν, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἀμελησάντων ἐλθεῖν εἰς τοὺς γάμους μέμψιν καὶ τὴν καταδίκην τοῦ μὴ ἔχοντος ἐπάξιον τὸ ἔνδυμα τῆς χαρᾶς τοῦ γάμου, καὶ τὴν τῶν φρονίμων παρθένων
 25 εἴσοδον, τὸ Γρηγορεῖτε, τὸ Ἔτοιμοι γίνεσθε, μὴ βαρηθῶσιν αἱ καρδίαὶ ὑμῶν· τὴν περὶ τῆς εἰς ἀλλήλους ἀγάπης καινὴν ἐντολήν, τὴν κατάδηλον ἐξαπίνης ὡς ἀστραπῆς ἀθρώου αὐτοῦ παρουσίαν, τὴν μεγάλην διὰ πυρὸς κρίσιν, τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὴν ἀφθαρτον αὐτοῦ βασιλείαν. 3. Καὶ πάνθ' ὅσα θεοδίδακτοι ὄντες οἴδατε
 30 ἐρευνῶντες τὰς θεοπνεύστους γραφάς, τῇ γραφίδι τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγίου ἐγγράφετε εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, ἵνα μένωσιν ἐν ὑμῖν ἀνεξάλειπτοι αἱ ἐντολαί.

XIV. Τοιαῦτα μὲν δὴ αἰεὶ λέγων, ἐπιμένων τε τῇ διδασκαλίᾳ

XIII, 2. 16. δεῖ: δὴ cod | 17. ἐπι- | κτλ.] Cf. Matth. 25, 14—30. — τ. λαθομένοις cod — ᾧ τὸ πλεῖον κτλ.] ἀμ. εἰς τ. γάμους κτλ.] Cf. Matth. Luc. 12, 48. — τ. π. τὰ τάλαντα | 22, 3—14. — τ. φρονίμων παρθ. εἴσ-

cantes de communione cum Polycarpo contracta Iesum Christum Dominum, cui gloria in saecula. Amen.

XIII. Sabbato autem veniente dixit Polycarpus: Audite meam exhortationem, dilecti filii Dei. Ego et praesentibus episcopis contestatus sum et nunc iterum hortor omnes, ut honeste ac digne ambuletis viam Domini, scientes, quod, cum in ministerio presbyterorum essem, tantam pro viribus meis adhibuerim sollicitudinem, nunc maiorem impendere oportet, ubi maximum mihi imminet periculum, si segnis fuero. Nam praeter iudicii metum etiam apud homines turpissimum est, destruere aliquid ac dissolvere, et non potius superaedificare et augere promptitudinem ad hoc incitantem. 2. Nostrum igitur est, recedere ab omni improbitate viros ac mulieres, ne quis existimet me non secundum prudentiam, sed secundum fastum humanum in peccantes iudicium facere. Etenim contigit, ut nonnulli ex iis, qui in sublimioribus constituti sunt locis, ubi oportet potius, ut dixerit quis, cursum extendere, tunc remissius agerent, obliviscentes, quo quis ampliores videtur consecutus esse honorem, eo maiorem erga Dominum ei exhibendam esse benevolentiam et in memoriam revocanda verba Domini dicentis: *Cui plus datum est, plus ab eo quaeretur*, et parabolam eorum, quibus talenta credita sunt, et felicitatem vigilantibus servo oblatam, et vituperationem eorum, qui cunctabantur ad nuptias venire, et condemnationem eius, qui non habebat vestem laetitiae nuptiali accommodatam, et introitum virginum prudentium, verba *Vigilate; parati estote; ne graventur corda vestra*, novum mandatum de mutua caritate, adventum Domini subito manifestum tanquam fulguris sine strepitu, magnum per ignem iudicium, vitam aeternam, regnum eius sempiternum. 3. Et omnia, quae a Deo edocti nostis scrutantes divinitus inspiratas Scripturas, stylo spiritus sancti inscribite in cordibus vestris, ut mandata maneat in vobis indelebilia.

XIV. Talia semper loquens et permanens in doctrina ae-

οδον] Cf. Matth. 25, 1 sqq. — γοη- | — παρουσίαν] Cf. Matth. 24, 27. —
γορεῖτε κτλ.] Matth. 25, 13; 24, 44. | τ. μ. δ. πυρὸς κρίσιν κτλ.] Cf. Matth.
Luc. 21, 34. — καινήν ἐντολήν] Cf. | 25, 31—46 — τ. ἄφθ. βασιλείαν] Cf.
Ioann. 13, 34; 15, 12. — κατάδηλον | Luc. 1, 33.

ἠκοδόμει τε καὶ ἔσωζεν ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ. Ὅσα δὲ τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων μεγαλείων ἤλθεν εἰς ἡμᾶς, νῦν ἐπιμνησθήσομαι. 2. Ἦκέν ποτε Πολύκαρπος εἰς τὴν Τέω τὴν πρὸς τοῖς θερμοῖς πᾶσι καλουμένοις Λεβαδίσις πρὸς Δάφνον τινὰ ἐπίσκοπον, ὃς μετὰ τὸ δειπνήσαι διηγείτο αὐτῷ τὴν κατὰ τὸν βίον ἔνδειαν καὶ ὅτι ὀλίγας γεώργηκε τροφάς. Ὁ δὲ ἐπιδεικνυμένου αὐτοῦ τὰ πιθάρια σχεδὸν κενά, ἐπιθεῖς ἐν αὐτοῖς τὰς χεῖρας εἶπεν· Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, χρῶ· ὥστε ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας τοσοῦτον πλῆθος πληθυνθῆναι, ὡς μετὰ τὸ κατασπεῖραι τὴν γῆν καὶ ἀδεῶς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον θρέψαι καὶ ἑτέροις δυνηθῆναι παρασχεῖν. 3. Μετὰ δὲ χρόνον τινὰ ἤλθε πάλιν πρὸς τὸν Δάφνον· ὁ δὲ εὐχαριστῶν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ χάριτι παρόντος αὐτοῦ προσφορὰν ἐποίησεν εἰς πλῆθος ἀδελφῶν. Ἐβηκεν δὲ μέσον πιθάριον ἔχον οἶνον· τοῦ δὲ τοῖς οἰκείοις λέγοντος, ὥστε ἐπιβάλλειν κομίσαντας ἔνδοθεν οἶνον, εἶπεν τὸν Πολύκαρπον· Ἄφες οὕτως, ὅτι οὐκ ἐκλείψει. 4. Ἀντλούντων δὲ αὐτῶν καὶ πινόντων τὸν οἶνον καὶ τοῦ οἴνου μᾶλλον πληθυνομένου, ἐπιστάσα οἰκέτις παιδίσκη, οὐκ ἐν φόβῳ, ἀλλ' ἐν παιδιᾷ καὶ γέλωτι, ἀνεβόησε λέγουσα· ὦ πιθάριον ἀνεξάντητον. Ἐπὶ δὲ τοῦτο ἀποστάντος τοῦ ἐπὶ τὸ σημεῖον τῆς δυνάμεως ἀγγέλου, συνέβη καὶ τὸν ὑπάρχοντα οἶνον ἀφανῆ γενέσθαι, ὡς εἶπεν τὸν Πολύκαρπον· Καλὸν γὰρ τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ Δαυῖδ· Δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμφῳ.

XV. Κατέστησε δὲ ὁ Πολύκαρπος καὶ ἄλλους μὲν διακό-
 25 νους, ἓνα δέ, ᾧ ὄνομα Καμέριος, ὃς καὶ τρίτος ἀπ' αὐτοῦ μετὰ Παπίριον ἐπίσκοπος γεγένηται· τοῦτον παραλαβὼν ἀπῆλθεν εἰς ἀγρόν. Μέλον γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ τῶν κατὰ τὰς κόμας ἐκκλησιῶν φροντίδα ποιῆσθαι. Ἐπανίοντι δὲ αὐτῷ εἰς τὴν πόλιν, προδραμοῦσα κατὰ τὴν ὁδὸν ἕκ τινος ἀγροῦ χήρα, αὐτῷ ἐν δοκιμῇ πολλῇ
 30 προσήνεγκεν ὀρνίθιον ἕτι μικρόν· τοῦ δὲ μὴ βουλομένου λαβεῖν, ἔπειθεν λέγουσα χρήσασθαι αὐτῷ εἰς προσφορὰν. 2. Ὁψίας δὲ γενομένης, ἐπειδὴ καὶ αὐτουργῶν ἐχρήτο τὰ πλεῖστα ὁδοιπορία, κεκοπιακῶς διέγνω μετὰ τοῦ Καμερίου καταρτίσαι εἰς τι πανδοχείον, ἐπεὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἕτι τῆς χάριτος ἀνευαγγέλιστος ἦν.

XIV, 1. ἔσωζεν κτλ.] Cf. II Clem. | Haec urbs haud procul a Smyrna
 19, 1. | sita patria est Anacreontis poetae.

2. 9. ὡς add D: om cod — Τέω] — Δάφνον] Cf. Ign. Smyrn. 13, 2.

dificabat et saluum faciebat se ipsum et eos, qui ipsum audiebant. Quotquot autem de miraculis ab eo patratis ad nos pervenerunt, nunc commemorabo. 2. Venit aliquando Polycarpus Teum oppidum iuxta thermas Lebadias, quae ab omnibus vocantur, ad Daphnum quemdam episcopum, qui post sumptum ⁵ cibum narravit ei penuriam suam quodque exiguum alimentum colendo agrum sibi pararet. Hic vero cum ille dolia sua ostenderet paene vacua, manus imposuit in iis dixitque: In nomine Iesu Christi, utere. Itaque ab illa hora tanta copia aderat, ut post semen terrae commissum et domum suam secure alere et ¹⁰ aliis largiri posset. 3. Post aliquod tempus venit iterum ad Daphnum. Hic vero gratias agens pro tanto beneficio eo praesente multitudini fratrum oblationem fecit. Posuit in medio vasculum vinum continens. Cum autem domesticis diceret, ut afferrent atque infunderent intro vinum, dixit Polycarpus: Sine ¹⁵ ita, quoniam non deficiet. 4. Cum ergo haurirent ac biberent vinum et vinum potius augeretur, adstans ancilla adulescentula, non in timore, sed in ioco et risu, exclamavit dicens: O dolium inexhaustum. Ex hoc autem, cum angelus, qui est supra signum virtutis, abscederet, evenit, ut et vinum, quod supererat, ²⁰ evanesceret, ita ut diceret Polycarpus: Praeclare pronuntiatum est a David: *Servite Domino in timore et exsultate ei cum tremore.*

XV. Constituit vero Polycarpus et alios quidem diaconos, unum vero, cui nomen Camerius, qui tertius ab eo post Papi- ²⁵ rium episcopus factus est: hunc secum assumens rus abiit. Studebat enim et ecclesiarum, quae in pagis erant, curam gerere. Cum autem in urbem reverteretur, procurrens iuxta viam ex quodam agro vidua cum multo studio ei aviculam obtulit adhuc parvam, cumque accipere nollet, persuasit ei, dicens, ³⁰ ut ea uteretur pro oblatione. 2. Sero autem vespere, quoniam pedes plurimum iter agebat, fatigatus statuit cum Camerio ad diversorium quodam deflectere, cum locus ille gratiae evange-

3. 14. ἔχων cod

4. 18. παιδεία cod — δουλεύσατε
κτλ.] Ps. 2, 11.

XV, 1. 27. μέλον: μέλλων cod —

Παπίριον] Cf. Polycr. Eph. ap. Eus.
H. E. V c. 24, 4: ἔτι δὲ καὶ Παπει-
ριον (al. Παπίριον) τὸν μακάριον.

Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀναπαυσάμενον αὐτὸν ταχέως εἰς ὕπνον τρέπεσθαι· αἱ γὰρ ἑκούσιοι βάσανοι τοῦ σώματος ἀνάπαισιν ἐν ταῖς ἐρημίαις παρασκευάζουσι. 3. Καὶ δὴ τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ ἥμισυ προκοπούσης, παραστὰς αὐτῷ ἄγγελος κυρίου καὶ πατάξας τὴν πλευρὰν αὐτοῦ φησι· Πολύκαρπε. Ὁ δέ· Τί ἐστίν; καὶ ὁ ἄγγελος· Ἀναστάς ἔξελθε τοῦ πανδοχείου· μέλλει γὰρ πίπτειν. Ὁ δὲ ἀνεγρήγορέν τε καὶ τὸν Καμέριον ἐκάλει. Ὁ δὲ ὕπνῳ ἅμα καὶ καμάτῳ βαρούμενος μόλις μὲν, ἀλλ' ὅμως ὑπήκουσεν· καὶ διηγησάμενος αὐτῷ ἔπειθεν ἀναστῆναι. 4. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· 10 Πρῶτος ὕπνος οὕτω παρήλθεν, μακάριε πάπα, καὶ ποῦ ὑπάγομεν; σὺ αἰετὰς γραφὰς μελετῶν ἀγρυπνεῖς· διὰ τοῦτο καὶ οὐ κοιμᾶσαι. Κακείνος ἐποίει ἀγρυπνεῖν, ὁ δὲ ἡσύχασεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ δευτέρου παραστὰς ὁ ἄγγελος τὸ αὐτὸ εἶπεν, πάλιν ἐγείρεσθαι τῷ Καμερίῳ παρεκελεύετο. Τοῦ δὲ εἰπόντος πάλιν· Πιστεύω τῷ θεῷ, 15 ὅτι σοῦ ἐνθάδε ὄντος ὁ τοίχος οὐ μὴ πέσῃ, εἶπεν ὁ Πολύκαρπος· Καγὼ τῷ θεῷ πιστεύω, ἀλλὰ τῷ τοίχῳ οὐ πιστεύω. Τρίτον δὲ κατέδραθεν καὶ ὁ αὐτὸς ὑπὸ ἀγγέλου ἐλέχθη λόγος. Ὁ δὲ μὴ μελλήσας πρῶτος ἀνέστη, κακείνος δὲ λοιπὸν μετὰ σπουδῆς ἀπεπήδησεν. 5. Ἐξεληθόντες δὲ καὶ μικρὸν προσελθόντες ἀνεμνήσθησαν, ὅτι τὸ ὀρνίθιον κατέλιπον ἐν τῷ πανδοχείῳ. Ὅντων οὖν αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ τὸ διάστημα ὡσεὶ λίθου βολή· Μὴ ὀκνήσης, φησί, ἐπεὶ ἡ μακαρία χήρα εἰς προσφορὰν αὐτὸ ἐπωνόμασεν. Καὶ ὑποστρέψας ἔλαβεν αὐτὸ καὶ ὡς ἐξῆλθεν ὅσον ὀλίγον, τὸ πανδοχείον πᾶν σὺν αὐτοῖς τοῖς θεμελίοις εἰς ἕδαφος ἤλθεν κάτω, ὥστε 20 μηδένα σωθῆναι τῶν ἐν αὐτῷ. 6. Σταθεῖς δὲ ὁ Πολύκαρπος καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Θεὲ δέσποτα καὶ κύριε παντοκράτωρ, ὁ τοῦ εὐλογημένου Ἰησοῦ Χριστοῦ παιδὸς ἀγίου σου πατήρ, ὁ τὴν Νινευιτῶν καταστροφὴν διὰ τοῦ μεγάλου προφήτου προσημάνας Ἰωνᾶ καὶ δοὺς ἐκφυγεῖν τῶν κινδύνων, ἀληθῶς εὐ- 30 λογῶ σε, ὅτι ἐρρύσω ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κινδύνου τούτου διὰ χειρὸς ἀγγέλου, δι' οὗ ἐγνώρισάς μοι τὸ μέλλον ἀποβήσεσθαι.

XVI. Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον μεγαλεῖον δι' αὐτοῦ τοιοῦτον. Ἦδη τῶν ἐν τῇ πόλει πάντων ἀνθρώπων εἰς ὕπνον τραπέντων καὶ σχεδὸν μεσοῦσης τῆς νυκτὸς καὶ τῶν ἀρτοκόπων σιτοποιου- 35 μένων, συνέβη πῦρ ἐμπεσὸν εἰς τὰ σύνεγγυς φρύγανα ἐμπρῆσαι

2. 1. ἀναπαυσόμενω αὐτῷ cod | παντοκράτωρ cod
5. 20. ὄντων em D: τῶν cod | 21 sq.

licae nondum esset particeps. Evenit vero, ut post cenam requiescens celeriter in somnum incideret; nam voluntarii corporis labores quietem, dum quis solus est, facile conciliant. 3. Et cum nox usque ad dimidium decurrisset, adstitit ei angelus Domini et percusso eius latere ait: Polycarpe; ille autem: Quid est? et angelus: Surge atque egredere e diversorio; ruiturum est enim. Ipse quidem experrectus Camerium quoque vocavit. Hic vero somno simul ac lassitudine gravatus vix tandem obaudiit. Tum rem ei exponens suasit, ut surgeret. 4. Ille autem dixit ei: Primus somnus nondum praeteriit, beate papa, et quorsum recedimus? Tu assidue Scripturas meditans vigilas; propterea nec dormis. Et ille studebat vigilare; hic siluit. Postquam autem angelus secundo adstitit idemque dixit, Camerium iterum surgere iussit. Cumque rursus diceret: Credo Deo, murum non esse ruiturum, quamdiu tu intus es, respondit Polycarpus: Et ego Deo credo; sed muro non credo. Postquam tertio obdormivit idemque sermo ab angelo dictus est, Polycarpus non cunctans primus surrexit, ille post eum celeriter exsiliit. 5. Cum autem exiissent paullulumque processissent, recordati sunt aviculam se in diversorio reliquisse. Cum igitur ab eo circiter iactu lapidis abessent: Ne haesites, inquit Polycarpus, quoniam beata vidua eam in oblationem donavit. Et reversus eam accepit, cumque exiisset paullulum, diversorium totum cum ipsis fundamentis in terram corruit, ita ut nemo eorum servaretur, qui in ea erant. 6. Stans vero Polycarpus et ad caelum suspiciens ait: Dominator Deus et Dominus omnipotens, pater benedicti Iesu Christi filii tui sancti, qui Niniuitarum subversionem per magnum prophetam tuum Ionam praenuntiasti atque dedisti, ut discrimen effugerent, vere benedico te, quia nos ex hoc periculo exemisti per manum angeli, per quem eventura mihi significasti.

XVI. Aliud factum est per eum huiusmodi miraculum. Cum in urbe omnes homines ad somnum sese vertissent ac media fere esset nox et pectores coquerent panem, evenit, ut

6. 31. ἀποβήσασθαι em: ἀποβλή- | φήν κτλ.] Cf. Ion. 1—3.
σασθαι cod — τ. Νινευϊτῶν καταστρο- | XVI, 1. 35. ἐμπροσθὸν cod

τὸ ἐργαστήριον, καὶ ἐκ τούτου ἐπιμεμηθὲν πλείστον μέρος καταλαβεῖν τῆς πόλεως. 2. Τοῦ δὲ πλήθους παντὸς συνδραμόντος καὶ κραυγῆς καὶ ταράχου πολλοῦ ὄντος, ὁ στρατηγὸς ἐκέλευσεν τὰ πρὸς τοῦτο ὄργανα ἡτοιμασμένα κομίζεσθαι· ἐφέροντο οὖν οἱ σίφωνες καὶ ὕδωρ καὶ πᾶσα τέχνης ἐπίνοια· κατίεσαν δὲ καὶ Ἰουδαῖοι προφάσει τοῦ δύνασθαι κατασβεγγύναι αἰεὶ ἑαυτοὺς εἰς τὸ πῦρ ἐπιδιδόντες ἐκουσίως· φάσκουσι γὰρ μὴ ἂν ἄλλως δύνασθαι ἐμπρησμοὺς παύεσθαι, εἰ μὴ ἐπισταῖεν· τέχνη δ' αὐτοῖς τοῦ διαρπάζειν τὰ ἐν ταῖς οἰκίαις. 3. Κινδυνευούσης οὖν τῆς πόλεως ἔφη ὁ στρατηγός· Ὡ ἄνδρες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν εἰς τὴν ὥραν τῆς πικρᾶς θέας ταύτης, ὁρᾶτε, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν τὸ ὄφελος διὰ τὸ τὸν ἄνεμον εἶναι ἐναντίον· μιᾶς δὲ οὔσης ἐλπίδος τὸ παρεῖναι Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἡστοχήσαμεν. Τί οὖν ἐστίν, ὃ λέγω; Ἀκούσατε. Πρώην ἐν τῷ στρατηγίῳ νύκτωρ ἀναστάντι ἐμῷ οἰκέτῃ
15 περιέπεσέν τι δαιμόνιον, ἐκεκράγει τε καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ ἦν. Ἐπεὶ δὲ ἤψαμεν φῶτα, εὔρομεν αὐτὸν ἐνθουσιῶντα καὶ κατεσθίοντα πάντα· ἡμέρας δὲ γενομένης, ἦλθον οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπάδειν αὐτῷ θέλοντες· ὁ δὲ πλείστους αὐτοὺς ὄντας εἰς ὧν μικροῦ δεῖν παίων ἀπέκτεινεν, περιρρήξας τε αὐτῶν τὰς ἐσθῆτας, γυμνοὺς καὶ πλή-
20 ρεις αἱμάτων ἀπέπεμψεν. 4. Εἰς οὖν τις ἐν τῷ οἴκῳ μου ὧν Χριστιανὸς ἔφη· Εἰ κελεύεις, καλέσω τὸν δυνάμενον περιγενέσθαι αὐτοῦ. Ἐμοῦ δὲ ἐπιτρέψαντος, ἦλθεν ὁ τῶν Χριστιανῶν διδάσκαλος, ὃν λέγουσι Πολύκαρπον. Ἐπι δὲ αὐτοῦ μακρὰν πολὺ ἀπέχοντος, ἐκεκράγει ὁ νεανίας μέγα· Ἐρχεται μοι Πολύκαρπος καὶ
25 μέλλω φεύγειν. Ἐπιστάντος δὲ τοῦ

XVII. . . . τὰ εἰδισμένα, ἐπὶ πλείους ἡμέρας μηδὲν ἀνύοντες, ἐπαύσαντο τότε. Καὶ μόλις τῶν τὴν βουλευτικὴν ἐχόντων τιμὴν συνηγμένων καὶ τοῦ στρατηγοῦ φάσκοντος μήτε ἔχειν σίτον μηδ' ὄθεν πρίαίτο εὐρίσκειν ἐτοίμως ἔχοντα ἀργύριον ἀριθμεῖν, ἀναστάς
30 τις ἐκ μέσου αὐτῶν ἤδη πρέσβυς εἶπεν· 2. Ἄνδρες, ὅσοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον συμπαρόντες ἦτε, ὅτε νυκτὸς μεσοῦσης ἐμπρησμοῦ γενομένου ἢ πόλις ἐκινδύνευσεν, διαμέμνησθε, ὡς μήτε ἡμῶν

3. 12. παρῆναι cod

4. 25. τοῦ: hic folium in codice excidit. Halloix haud dubie ex ingenio suo vel respiciens 17, 1 sq. haec exhibet:

Quando ergo, inquit praefectus, neque per nos neque per Iudaeos restingui incendium potest, is nobis accersendus est, si forte huic malo mederi queat.

ignis in vicina sarmenta incidens inflammaret officinam indeque latius exundans maximam partem invaderet civitatis. 2. Concurrente universo populo et clamore ac tumultu magno exorto praefectus imperavit, ut instrumenta in eam rem parata afferrentur. Ferebantur igitur siphones et aqua omniaque artis instrumenta. Descenderunt et Iudaei hoc praetextu, quod flammam possent restinguere, semper ultro ad ignem sese dedentes; contendunt enim, aliter incendia non posse sopiri, nisi adstant. Id iis artificium est, ut rapiant, quae in domibus sunt. 3. Periclitante igitur civitate praefectus dixit: O viri, qui nobiscum praesentes estis hora huius acerbi spectaculi, videtis nihil esse remedii adverso spirante vento, cumque unica fuerit spes in praesentia Iudaeorum sita, nos ex hac quoque excidisse. Quid igitur est, quod dico? Audite. Nuper in praetorio noctu consurgens servus meus correptus a daemone vociferabatur neque sui ipse compos erat. Cum lucem attulissemus, reperimus eum furentem et omnia vorantem. Orto die venerunt Iudaei, incantare eum volentes. Ille vero cum unicus esset, ipsi plurimi, ita eos verberavit, ut parum abesset, quin eos interficeret, et dilacerans eorum vestes nudos et sanguine conspersos dimisit. 4. Unus igitur in domo mea Christianus dixit: Si iubes, advocabo, qui possit eum superare. Annuente me venit Christianorum doctor, quem vocant Polycarpum. Cum autem adhuc valde longe abesset, magna voce adolescens clamavit: Venit ad me Polycarpus: fugiturus sum. Adstante autem . . .

XVII. . . . consueta, ad dies plures nihil proficientes, tunc quieverunt. Et vix congregatis senatoribus et praefecto dicente, se neque frumentum habere neque reperire aliquem, qui pecuniam paratam numerare posset, qua compararetur, surgens e medio ipsorum senex quidam ait: 2. Viri, quotquot illo tempore praesentes fuistis, quando sub mediam noctem orto incendio urbs in periculo erat, meministis, quod, cum neque nos

<p><i>Ne multa. Inventus et invitatus adfuit, preces fudit, ignes inhibuit. — Alteri quoque malo partim praesenti, partim impendenti eodem remedii genere obviam ivit. Cum enim civitas</i></p>	<p><i>magna annonae penuria premeretur atque ingens et permolesta fames timeretur, congregatis super hac re primoribus et praefecto palam exponente etc. cf. c. XVII.</i></p>
---	---

μήτε Ἰουδαίων ἰσχυσάντων κατασβέσαι τὸ πῦρ, κληθεῖς τις ὑφ' ἡμῶν ἀνὴρ ταῖς ἀληθείαις θεοπρεπής, ὁ τῶν λεγομένων Χριστιανῶν ἱερεύς, στὰς ἔμπροσθε πάντων ἡμῶν καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπέν τινά ποτε ῥήματα, καὶ παραχρῆμα σφαιρωθεῖσα ἡ φλόξ καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν ἐκείνου ἐντραπεῖσα φωνήν, αὐτὴ συνέπεσεν εἰς ἑαυτήν· καὶ με πολλάκις ὑπείσηλθεν, ὡς ἄρα τις θεός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος. Ἴστε δέ, ὡς οἱ ποιηταὶ ἡμῶν καὶ συγγραφεῖς φασιν οὐρανοὺς καταπέμπεσθαι θεοὺς ὁμοιουμένους ἀνθρώποις τιμωρίας τε ἕνεκεν τῆς κατὰ τῶν ἀδικούντων, ἐκδικίας τε αὐτῶν πάλιν τῶν ἀδικουμένων. 3. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐβόων ἐκκλησίαν πάνδημον ἀξιῶντες γενέσθαι. Καὶ μὴ μελλήσαντες πάντες ἀθρόοι ἀπήεσαν εἰς τὸ θέατρον· λιμῶ γὰρ πιεζόμενοι τὴν παρά πόδας ἀνάγκην ἔβλεπον, ὅτε καὶ ἓνα θεὸν εἶναι διὰ μόνης κραυγῆς ἐκφωνεῖν ἠναγκάζοντο. Ἀποστειλάντων οὖν πρὸς τὸν Πολύκαρπον καὶ ἀξιωσάντων, ἤχθη εὐρεθεῖς καὶ εἰσήχθη. 4. Καὶ ὁ μὲν δῆμος ἐβόα, οἱ δὲ πρῶτοι τῆς πόλεως εἶπον πρὸς αὐτόν· Πολύκαρπε, ὄρας, ὅτι ἡ πόλις ἐν στενοῖς ἐστίν, ἐν ἣ καὶ σὺ κατοικεῖς, καὶ αὐτὸς συμμετέχων ἡμῖν καὶ συναπολαύων εἰ καὶ μὴ τῶν ἡμετέρων ἐθῶν, ἀλλὰ γε ἐνδείας τῆς νῦν διὰ τὴν ἀβροχίαν ὑπαρχούσης· ἀξιούσιν οὖν οἱ Σμυρναῖοι αἰτῆσαι παρὰ θεοῦ σου ὑετόν, ἵνα λαβοῦσα ἡ γῆ ὕδωρ ἐξ οὐρανοῦ τὰ δοθέντα αὐτῇ σπέρματα ἀποδῶ τοῖς γεωργοῖς. 5. Τοῦ δὲ τὸ μὲν πρόσωπον ἠρυθαίνετο, πᾶν δὲ τὸ σῶμα κρουνηδὸν ἰδρωτός πλήθει ἐστάζετο, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ τοῖς παλμοῖς πηδῶσα δι' εὐχῆς εἰς οὐρανὸν ἤλατο· καὶ δὴ βραδέως μὲν, ἀλλ' ὅμως κεκριμένως ἀπεκρίνατο λέγων· Ἄνδρες οἱ τῆσδε τῆς περικαλλοῦς πόλεως κάτοικοι, ἐπακούσατέ μου τοῦ παροίκου καὶ παρεπιδήμου, ὃ πᾶσα πόλις ξένη διὰ τὴν ἐπουράνιον πολιτείαν καὶ πᾶς ὁ κόσμος πόλις διὰ τὴν τοῦ κτίσαντος τὰ πάντα θεοῦ δωρεάν· οὐ γάρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, τοσοῦτον ἐμαυτὸν δέδωκα, ὡς δύνασθαι ἔθλους ὄλου διὰ τὰς ἀμαρτίας ἐνδίκως παιδευομένου πληγὰς ἀποδύεσθαι· ἀλλ' ὅσον δυνατὸν ὑποδείξω. 6. Εἰσὶ γὰρ συναγόμενοι σὺν ἐμοὶ πρεσβῦται θεοπρεπεῖς, οἷς καὶ γὰρ, ἐπειδὴν δεοίμην αἰτῆσαι παρὰ θεοῦ, προσαναφέρω πρέσβεις αὐτοὺς ἀξιῶν ὑπὲρ ἐμοῦ γενέσθαι· τούτους οὖν προσανοίσω, ὅπως αὐτοὶ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν πρεσβεύσωσι πρὸς τὸν διὰ προσευχῆς

neque Iudaei ignem exstinguere potuerimus, vir quidam a nobis accersitus, veritate Deo dignus, sacerdos eorum, qui Christiani dicuntur, stans coram nobis omnibus et suspiciens in caelum verba quaedam pronuntiavit: et confestim flamma conglobata et nescio quomodo illius vocem reverita ipsa in se ipsam re-⁵ cidit, et mihi saepe cogitatio occurrit, illum virum fortasse deum quemdam esse. Scitis autem, quod poetae nostri et scriptores tradunt, caelos mittere deos in forma hominum supplicia irrogaturos iniuriam facientibus, vindicatos iterum iniuriam patientes. 3. Quibus auditis clamabant, concilium omnis populi¹⁰ convocandum esse, neque cunctati omnes simul in theatrum abierunt; fame etenim pressi positam ante pedes necessitatem videbant, cum unum Deum esse una voce exclamare cogebantur. Cum ergo ad Polycarpum mitterent eumque accerserent, re-¹⁵ peritus adductus et introductus est. 4. Et populus clamabat, principes autem urbis ei dixerunt: Polycarpe, vides in angustiis esse urbem, in qua tu quoque habitas, ipse nobiscum eius particeps atque utens, etiamsi non nostris moribus, at certe penuria, quae ex siccitate exorta est; rogant te igitur Smyrnaei, ut a Deo tuo pluviam petas, ut tellus hausta caelitus aqua semina²⁰ ipsi commissa colonis reddat. 5. Huius vero facies rubore suffundebatur, corpus totum sudore multo bulliente manabat, cor eius tremoribus palpitans oratione in caelum siliebat; et tarde quidem, sed tandem considerate respondit dicens: Viri pulcherrimae huius urbis incolae, audite me hospitem et advenam, cui²⁵ omnis urbs peregrina est propter caelestem conversationem et universus mundus civitas dono Dei, qui omnia creavit. Non enim, ut vos existimatis, tantum mihi assumo, ut me posse arbitrer totius gentis propter delicta sua iuste castigatae plagas propulsare; sed quid fieri possit, ostendam. 6. Sunt enim³⁰ mecum congregati senes Deo digni, quos ego, si Deum aliquid petere debeo, adduco, quaerens, ut legati pro me fiant; hos igitur adducam, ut ipsi pro vobis quoque legatione fungantur

5. 27. φ̄ em D: ὡς cod — π. πό- | πᾶσα ξένη πατρις ἐστὶν ἀντῶν, καὶ
 λης ξένη κτλ.] Auctor hic proxime | πᾶσα πατρις ξένη.
 accedit ad Epist. ad Diogn. 5, 5:

. . . Ὑμῖν δὲ παραινῶ εὐθύμους γενέσθαι καὶ παντὶ τῷ δήμῳ παρακελεύεσθαι, ἀπαλάσσεσθαι μὲν τῆσδε τῆς συγγραφῆς, τὰ δὲ κρείττω ἐλπίζειν. Μακρόθυμος γὰρ ὢν ὁ θεὸς ἐπιδίδωσιν εἰς μετανοίαν χρόνους τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει. 7. Τότε ὁ στρατηγὸς ἔλαβεν θάρσος ἕκ τε τῶν αὐτοῦ Πολυκάρπου προγεγονότων σημείων καὶ ἕκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων καὶ φησιν· Ἴστε δὴ πάντες, ἀστικοὶ τε καὶ ξένοι, ὡς ἡμεῖς μὲν ἰδίοις ἔθεσί τε καὶ νόμοις τὸ θεῖον ἐκμειλισσόμεθα, ἱερουργίας τε καὶ θυσίας καὶ βωμῶν ἀνάψεις καὶ λιβανωτῶν καύσεις ποσοῦμενοι· οὗτος δὲ καὶ οὓς φησιν ἔχειν σὺν αὐτῷ συνιερεῖς τε καὶ συνθεράποντας, ἕξαναχωροῦντες ἰδίᾳ σχολαιότερον ποιοῦνται τὰς πρὸς τὸν θεὸν αὐτῶν εὐχάς. Ἀπολυώμεθα οὖν αὐτοὶ τε καὶ ἡμεῖς καὶ τοῦτον ἐκπέμπωμεν, ἄδειαν αὐτῷ δόντες, ὅπως μεθεῖς τὸ ἐκ τοῦ θορύβου γεγονὸς αὐτῷ περὶ τὴν ψυχὴν δεῖμα, ἀταράχῃ τῷ νῷ καὶ εὐσταθεῖ τῇ διανοίᾳ τὰς ὑπὲρ ἡμῶν ἱερουργίας ἐπιτελῆ. 8. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε τὸν δῆμον. Ὁ δὲ μηδὲν μελλήσας ἔδραμεν εἰς τὸν κυριακὸν οἶκον, ἔνθα συνάγεσθαι ἔθος ἦν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν καὶ τοῖς διακόνοις ἐκέλευσε παραγγέλλειν πάντας σπουδῆ πάλιν χρήσασθαι πρὸς τὸ μίαν ἐκ πολλῶν ἀνενεχθῆναι δέησιν. 20 Οἱ δὲ προητοιμακότες αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐωθινῆς διὰ τὸ εἰσῆχθαι αὐτὸν εἰς τὸ θέατρον, καὶ ὅτι παρασκευὴ ἦν (ἐδεδίσαν γὰρ, μή τι πάθῃ ὑπὸ τοῦ δήμου), ἀκούσαντες οὖν συνέδραμον. 9. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς εἶπεν· Μνημονεύσωμεν, ἀδελφοί, τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς εἶπεν· *Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· εἰὰν γὰρ συμφωνήσωσι δύο ἐξ ὑμῶν περὶ παντὸς πράγματος οὗ εἰὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* Πιστεύοντες οὖν αἰτήσωμεν καὶ μὴ διακρινόμενοι ταῖς διανοίαις· τοῦ γὰρ αἰτουήντος ἢ πρὸς σευχῆ τὴν τρόπον τινὰ ζυγαστατεῖται ὡς ἐπὶ πλάστιγγος καὶ ταλαντεύεται ὁ νοῦς, ὅποι κλίνει. 30 Δῆλον δὲ ἡμῖν τοῦτό γε ἐκ τοῦ ἐπιβῆναι τὸν Πέτρον τοῖς κύμασι· πιστεύων μὲν γὰρ περιεπάτει, φοβηθεὶς δὲ τὸ σφοδρὸν τοῦ ἀνέμου κατεποντίζετο, εἰς ἡμέτερον ὑπόδειγμα, ἵνα γνῶμεν τὴν ἐφ' ἑκάτερον ῥοπήν. 10. Τοιαύτην πεποίθησιν ἔχων ὁ θεράπων τοῦ θεοῦ Μωϋσῆς ἀποδειλιῶντι τῷ λαῷ ἔλεγεν· *Στήτε, καὶ ὄψεσθε τὴν δόξαν τοῦ κυρίου.* Στῆναι γὰρ ὡς ἀληθῶς δεῖ ἐδραίους ἐπὶ τὴν πέτραν, ἵνα ἀκλινεῖς ὄντες ἀπερίτρεπτοι καὶ ἄπτωτοι διὰ

ad eum, qui oratione . . . Vos autem adhortor, ut bono animo sitis et universum populum iubeatis dissolvere hunc contractum ac meliora sperare. Nam cum Deus longanimis sit, tribuit hominum generi paenitentiae tempus. 7. Tunc praefectus cum ex prioribus Polycarpi miraculis tum ex dictis eius sumpta fiducia dixit: Scitis omnes, cives et peregrini, nos iuxta proprios mores ac leges divinitatem venerari, sacrificia et hostias offerentes et altaria incendentes et tura concremantes; hic vero et quos secum sacerdotes ac comministros se habere dicit, recedentes privatim quietius ad Deum suum preces fundunt. 10 Discedamus igitur, ipsi atque nos, et hunc dimittamus, libertatem ipsi dantes, ut excusso pavore, qui per tumultum ei illatus erat, imperturbato animo et firma mente sacra pro nobis peragat. 8. Quae cum dixisset, populum dimisit. Hic autem e vestigio in domum Domini festinabat, ubi ecclesia Christi congregari solebat, et diaconos iussit omnibus praecipere, ut cum studio iterum una a multis offerretur deprecatio. Illi vero sese iam praeparaverant a tempore matutino, propterea quod ad theatrum adductus fuerat quodque parasceve erat (timuerant enim, ne quid a populo pateretur), cum ergo audissent, concurrerunt. 9. Hic autem ipsis dixit: Memores simus, fratres, promissorum Domini Iesu Christi, qui ait: *Petite, et dabitur vobis; si enim consenserint duo ex vobis de omni re, quam petierint, fiet iis a patre meo, qui est in caelis.* Credentes igitur petamus neque fluctuantes animis. Nam precantis oratio quodammodo libratur velut in lance et mens vacillat, quo inclinaret. Apparet id nobis ex eo, quod Petrus super undas incedebat; credens enim ambulabat, territus vero vehementiore vento demergebatur, exemplum nobis praebens, ut inclinationem in alterutram partem intellegamus. 10. Talem fiduciam habens famulus Dei Moses trepidanti populo dixit: *Stare, et videbitis gloriam Domini.* Stare enim vero oportet nos veluti supra petram vere fundatos, ut neutram in partem declinantes immo-

6. 2. ἀπαλλάσσεισθαι cod

7. 10 sq. ἐξαναχωροῦντας cod | 13.

μεθεῖς em D: μεθ' ἧς cod | 15. ἡμῶν:

ὑμῶν cod

9. αἰτεῖτε κτλ.] Matth. 7, 7; 18,

19. — Πέτρον κτλ.] Cf. Matth. 14,

28 sqq.

10. στῆτε κτλ.] Exod. 14, 13. —

πίστεως τῆς εἰς τὸν σωτῆρα καὶ κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν μείνωμεν· ὅστις καὶ τῷ μακαρίῳ προφήτῃ Ἡλίᾳ ἔδωκεν αἰτήσαντι ὑετόν, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ. 11. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, πρῶτος κλίνας τὰ γόνατα σὺν πᾶσιν, ἐπὶ πλείστον προσ-
 5 ἠύξατο οὕτως· Ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν· ᾧ λειτουργοῦσιν ἀρχάγγελοι, δόξαι καὶ δυνάμεις ἐπουράνιοι, θρόνοι, κυριότητες, Σεραφίμ, Χερουβίμ, ὁ θεὸς ὁ
 ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα
 10 τὰ ἐν αὐτοῖς· ὁ πλάσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν,
 δι' ὃν καὶ εὐδόκησας πέμψαι τὸν λόγον σου ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα σαρκωθῆς ἐκ παρθένου καὶ πνεύματος ἁγίου σῶσῃ καὶ ἀναστήσῃ
 διὰ πάθους τὸν ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν πεπτωκότα ἄνθρωπον· εἰσάκουσον, κύριε, εἰσβλεψόν, ἅγιε, ἐνώτισαι τὰς προσευχὰς τῆς ἁγίας
 15 σου καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ δὸς ὑετὸν ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ σπέρματα τῷ σπεύροντι καὶ ἄρτον εἰς βρωσίν· διότι ἐν ἡμέ-
 ραις ἀνάγκης γνόντα τὰ ἔθνη, ὅτι ἐσμὲν δοῦλοί σου, ζητοῦσι παρ' ἡμῶν δικαιοσύνην. Καὶ νῦν, κύριε, γνώτωσαν πάντες οἱ ἀντικείμενοι ἡμῖν. 12. Ταῦτα αὐτοῦ εὐξαμένου ὁ οὐρανὸς ἔδωκεν ὑετὸν
 20 καὶ πάντες τὸν θεὸν ἐδόξαζον τὸν ποιῶντα θαυμάσια διὰ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ νῦν καὶ εἰς ἀτε-
 λευτήτους αἰῶνας σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. Ἀμήν.

Ἡλίᾳ κτλ.] Cf. III Reg. 16, 45.

11. 4. σὺν πᾶσιν: συμπαῖσιν cod | ὁ ποιήσας κτλ.] Exod. 20, 11. Ps. 145,
 6. Act. 14, 15. — τ. ἄνθρωπον κτλ.]
 16. σπέρματι cod | σπεύροντι cod — Gen. 1, 26.

biles firmique permaneamus per fidem in salvatorem et Dominum Iesum Christum, qui et beato prophetae Eliae petenti pluviam tribuit, cum clausum fuisset caelum annos tres et menses sex. 11. Quae cum dixisset, primus genua flectens cum omnibus diutissime precatus est ita: Deus et pater Domini⁵ nostri Iesu Christi, Deus omnipotens benedictus in saecula saeculorum, amen; cui serviunt archangeli, gloriae et virtutes caelestes, throni, dominationes, Seraphim, Cherubim; Deus, *qui creasti caelum et terram et mare et omnia, quae in iis sunt; qui finxisti hominem ad imaginem et similitudinem tuam,*¹⁰ propter quem et dignatus es mittere verbum tuum in terram, ut carne assumpta ex virgine et spiritu sancto salvaret et suscitet per passionem suam hominem lapsum in peccatum: exaudi, Domine, respice, sancte, attende ad preces sanctae tuae catholicae ecclesiae et da pluviam super faciem terrae et semina¹⁵ seminanti et panem ad manducandum, quoniam in diebus necessitatis agnoscunt gentes, nos esse servos tuos, et quaerunt a nobis iustitiam. Et nunc, Domine, cognoscant omnes adversarii nostri. 12. Haec cum precatus esset, caelum dedit pluviam et omnes glorificabant Deum, qui mirabilia facit per²⁰ servos suos, cui gloria et fortitudo nunc et in saecula infinita cum patre et filio et sancto spiritu. Amen.

INDEX LOCORUM S. SCRIPTURAE ¹⁾.

I. S. Clementis de virginitate epistulae.

* Gen. 1, 28 : I Clem. 3, 6.	* Ps. 136, 4 : II Cl. 6, 3.
* Gen. 6, 3 : I Cl. 8, 5.	
* Gen. 34, 7 : II Cl. 11, 1.	* Prov. 3, 3. 4 : I Cl. 2, 3.
Gen. 39, 6—21 : II Cl. 8, 1.	* Prov. 4, 18 : I Cl. 2, 4.
* Exod. 15, 1. 20 : II Cl. 14, 4.	* Prov. 6, 25 : II Cl. 13, 3.
	* Prov. 6, 26 : II Cl. 9, 1.
Num. 2, 34 : II Clem. 14, 3.	* Prov. 6, 27—29 : II Cl. 13, 2.
	* Prov. 8, 27. 30 : I Cl. 5, 1.
* Iud. 13, 25 : II Cl. 9, 1.	* Prov. 13, 3 : I Cl. 11, 6.
Iud. 16 : II Cl. 9, 1.	* Prov. 15, 19 : I Cl. 10, 5.
	* Prov. 18, 6 : I Cl. 11, 6.
I Reg. 13, 14 : I Clem. 10, 1.	* Prov. 21, 23 : I Cl. 11, 6.
* I Reg. 16, 24 : I Clem. 8, 5.	* Prov. 25, 11 : I Cl. 11, 6.
II Reg. 11, 2—5 : II Cl. 10, 1.	* Prov. 26, 9 : I Cl. 10, 5.
II Reg. 11, 14—18 : II Cl. 10, 2.	* Prov. 28, 14 : II Cl. 5, 6.
II Reg. 13, 1—16 : II Cl. 11, 1.	
* II Reg. 19, 21 : II Cl. 10, 2.	* Eccles. 3, 7 : I Cl. 11, 5.
III Reg. 3, 11—14 : II Cl. 12.	* Eccles. 7, 27 : II Cl. 10, 4.
III Reg. 11, 1—5 : II Cl. 12.	
IV Reg. 8 : II Cl. 14, 5.	* Sirach 5, 14 : I Cl. 11, 5.
* IV Reg. 4, 27 : II Cl. 15, 5.	* Sir. 9, 4. 5 : II Cl. 13, 3.
	* Sir. 9, 8. 9 : II Cl. 13, 2.
Tob. 4, 13 : I Cl. 8, 3.	* Sir. 9, 12 : II Cl. 13, 2.
	* Sir. 20, 8 : I Cl. 11, 6.
Ps. 17, 51 : II Cl. 10, 2.	Sir. 21, 2 : II Cl. 5, 1.
Ps. 88, 21 : I Cl. 10, 1.	
	Os. 1, 10 : II Cl. 6, 2.

1) Ubi signum * prostat, locus ad S. Scripturam tam prope accedit, ut literis obliquis exprimendus esse visus sit.

- Ies. 46, 4. 5 : I Cl. 4, 2.
 * Ies. 54, 13 : I Cl. 8, 12.
 * Ies. 61, 9 : I Cl. 9, 4. II Cl. 6, 2.
- * Matth. 4, 16 : I Cl. 2, 4.
 * Matth. 5, 14 : I Cl. 2, 4; 11, 8; 13, 4.
 * Matth. 5, 16 : I Cl. 2, 2. 4.
 * Matth. 5, 43 : II Cl. 5, 5.
 * Matth. 7, 6 : II Cl. 6, 3.
 Matth. 7, 21 : I Cl. 3, 1.
 Matth. 9, 8 : I Cl. 13, 6.
 * Matth. 9, 37. 38 : I Cl. 13, 4.
 * Matth. 10, 8 : I Cl. 12, 5.
 * Matth. 10, 16 : II Cl. 6, 1.
 * Matth. 11, 11 : I Cl. 6, 2.
 Matth. 11, 29 : I Cl. 12, 4.
 * Matth. 12, 33 : I Cl. 3, 4.
 * Matth. 15, 14 : I Cl. 11, 8.
 * Matth. 16, 24 : I Cl. 5, 4. II Cl. 5, 5.
 * Matth. 17, 20 : I Cl. 12, 3.
 * Matth. 19, 12 : I Cl. 1; 2, 1 etc.
 Matth. 22, 30 : I Cl. 4, 1.
 * Matth. 23, 3 : I Cl. 11, 8.
 Matth. 24, 45—50 : I Cl. 13, 5.
 * Matth. 25, 1 sqq. : I Cl. 3, 3.
 * Matth. 25, 36 : I Cl. 12, 6.
- * Marc. 6, 7 : II Cl. 15, 1.
 Marc. 11, 25 : II Cl. 2, 4.
- Luc. 6, 46 : II Cl. 3, 1.
 Luc. 8, 2. 3 : II Cl. 15, 6.
 * Luc. 12, 35 : II Cl. 8, 2.
 Luc. 18, 11 : II Cl. 2, 4.
- Ioann. 1, 15 : I Cl. 6, 2.
 * Ioann. 3, 6. 31. : I Cl. 8, 4.
 * Ioann. 4, 27 : II Cl. 15, 2.
 * Ioann. 6, 27 : I Cl. 13, 4.
 * Ioann. 6, 45 : I Cl. 12, 8.
 * Ioann. 8, 47 : II Cl. 16, 2.
 * Ioann. 10, 12. 13 : I Cl. 13, 5.
 Ioann. 17, 22. 23 : II Cl. 16, 1.
- Ioann. 20, 11—16 : II Cl. 15, 3.
 * Ioann. 20, 17 : II Cl. 15, 3.
 * Ioann. 21, 20 : I Cl. 6, 8.
- * Act. 4, 32 : II Cl. 16, 1.
 * Act. 13, 22 : II Cl. 10, 1.
 Act. 23, 1 : II Cl. 15, 6.
- * Rom. 1, 3 : II Cl. 16, 3.
 Rom. 1, 30 : I Cl. 8, 2.
 Rom. 2, 11 : I Cl. 12, 8.
 * Rom. 7, 18 : I Cl. 8, 4.
 * Rom. 8, 6 : I Cl. 8, 2. 3.
 * Rom. 8, 7 : I Cl. 8, 4.
 * Rom. 8, 9 : I Cl. 8, 2. 5.
 * Rom. 9, 26 : II Cl. 6, 2.
 * Rom. 12, 17 : I Cl. 13, 6.
 * Rom. 13, 14 : I Cl. 7, 1. II Cl. 5, 5.
 * Rom. 14, 15 : II Cl. 5, 4.
 Rom. 16, 16 : II Cl. 2, 5.
 * Rom. 16, 18 : I Cl. 11, 7; 13, 5.
- * I Cor. 2, 9 : I Cl. 9, 4.
 * I Cor. 3, 16 : I Cl. 9, 2.
 * I Cor. 4, 16; 11, 1 : I Cl. 6, 5.
 * I Cor. 6, 19 : I Cl. 12, 5.
 * I Cor. 7, 32 : I Cl. 7, 2.
 * I Cor. 7, 34 : I Cl. 5, 1.
 * I Cor. 8, 12. 13 : II Cl. 5, 4.
 I Cor. 9, 5 : II Cl. 15, 6.
 * I Cor. 9, 27 : I Cl. 9, 1.
 * I Cor. 10, 12 : II Cl. 13, 3.
 * I Cor. 10, 31 : II Cl. 6, 2.
 * I Cor. 10, 32. 33 : II Cl. 5, 3.
 * I Cor. 12, 5 : I Cl. 11, 10.
 * I Cor. 12, 29 : I Cl. 11, 4.
 * I Cor. 13, 1 : I Cl. 12, 3.
 I Cor. 14, 26. 29. 37 : I Cl. 11, 10.
 I Cor. 14, 40 : I Cl. 2, 5.
 * II Cor. 5, 11 : II Cl. 3, 2.
 * II Cor. 6, 3 : II Cl. 3, 2.
 II Cor. 11, 3 : I Cl. 5, 3.
 * II Cor. 11, 12 : II Cl. 5, 3.
 * II Cor. 11, 13 : I Cl. 13, 5.

- * II Cor. 11, 29 : I Cl. 12, 7.
 * II Cor. 13, 11 : II Cl. 16, 1.
- * Gal. 3, 27 : II Cl. 5, 5.
 * Gal. 4, 26 : I Cl. 5, 2.
 * Gal. 5, 19—21 : I Cl. 8, 2.
 * Gal. 5, 22 : I Cl. 9, 2.
 * Gal. 5, 24 : I Cl. 7, 2; 9, 2.
 * Gal. 6, 3 : I Cl. 3, 3.
 * Gal. 6, 4 : I Cl. 3, 4.
 * Gal. 6, 10 : I Cl. 12, 1.
- * Eph. 2, 2 : I Cl. 11, 9.
 * Eph. 5, 6 : I Cl. 3, 2.
 * Eph. 5, 15. 16 : II Cl. 6, 1.
 Eph. 6, 9 : I Cl. 12, 8.
- * Phil. 2, 2; 3, 16 : II Cl. 16, 1.
 Phil. 2, 5 : II Cl. 6, 2.
 * Phil. 2, 15. 16 : I Cl. 9, 3.
 * Phil. 3, 14 : I Cl. 5, 4.
 * Phil. 3, 19 : I Cl. 13, 5.
 Phil. 3, 20 : I Cl. 3, 6.
 * Phil. 4, 1 : II Cl. 6, 5.
 * Phil. 4, 3 : I Cl. 6, 4.
 * Phil. 4, 4 : II Cl. 16, 3.
 * Phil. 4, 6 : II Cl. 1, 3.
 * Phil. 4, 8 : II Cl. 15, 6.
- * Col. 1, 5 : I Cl. 4, 2.
 * Col. 2, 4. 8 : I Cl. 11, 9.
 * Col. 2, 18 : I Cl. 11, 8.
 * Col. 3, 5 : I Cl. 8, 3.
 Col. 3, 25 : I Cl. 12, 8.
 * Col. 4, 6 : I Cl. 11, 6.
- II Thess. 1, 5 : I Cl. 2, 1.
 * II Thess. 2, 12 : I Cl. 4, 1.
- * I Tim. 3, 3 : I Cl. 13, 5.
 * I Tim. 5, 10 : II Cl. 4, 4.
- I Tim. 5, 11 : II Cl. 1.
 * I Tim. 5, 13 : I Cl. 11, 2.
 * I Tim. 6, 10 : I Cl. 8, 3.
 * I Tim. 6, 11 : I Cl. 9, 2.
 I Tim. 6, 20 : I Cl. 10, 4.
 II Tim. 2, 5 : I Cl. 5, 2.
 * II Tim. 2, 7 : I Cl. 3, 5.
 * II Tim. 2, 15 : I Cl. 13, 4.
 II Tim. 3, 1—6 : I Cl. 10, 5.
 II Tim. 3, 12 : II Cl. 1, 1.
 * II Tim. 3, 5 : I Cl. 3, 3.
 II Tim. 3, 17 : I Cl. 2, 5.
- Tit. 1, 7 : I Cl. 13, 5.
 Tit. 3, 9. 10 : I Cl. 10, 4. 5.
- * Hebr. 13, 4 : I Cl. 4, 2.
 * Hebr. 13, 7 : I Cl. 6, 5.
- * Iac. 1, 5 : I Cl. 11, 10.
 * Iac. 1, 26 : I Cl. 3, 4.
 * Iac. 1, 27 : I Cl. 12, 1.
 Iac. 2, 1 : I Cl. 12, 8.
 Iac. 2, 17 sqq. : I Cl. 2, 2.
 * Iac. 3, 1. 2 : I Cl. 11, 4.
 * Iac. 3, 15 : I Cl. 11, 9.
 * Iac. 4, 6 : I Cl. 8, 3.
- I Petr. 1, 4 : I Cl. 9, 4.
 * I Petr. 1, 16 : I Cl. 7, 3.
 * I Petr. 2, 9 : I Cl. 9, 4.
 I Petr. 2, 12 : I Cl. 2, 2.
 * I Petr. 4, 11 : I Cl. 11, 5.
 * I Petr. 5, 5 : I Cl. 8, 3.
 I Petr. 5, 8 : I Cl. 5, 3.
 I Petr. 5, 14 : II Cl. 2, 5.
- I Ioann. 5, 19 : II Cl. 5, 2.
- Apoc. 12, 7 : I Cl. 5, 3.

II. Pseudoignatii epistulae.

- * Gen. 1, 26. 27 : Ant. 2, 2.
 * Gen. 3, 19 : Magn. 9, 3.
 * Gen. 9, 3 : Her. 1, 2.
 * Gen. 9, 6 : Ant. 2, 2.
 * Gen. 18, 27 : Magn. 12, 3.
 * Gen. 19, 24 : Ant. 2, 1.
 * Gen. 20, 12 : Ant. 9, 2.
 * Gen. 49, 10 : Philad. 9, 3.
- * Exod. 3, 14 : Philipp. 2, 1; 7, 1.
 * Exod. 4, 10 : Magn. 12, 3.
 * Exod. 16, 8 : Magn. 3, 8.
- * Lev. 19, 18 : Eph. 14, 2.
- * Num. 12, 3 : Eph. 10, 2.
 * Num. 16, 30 : Magn. 3, 9.
 * Num. 27, 16. 17 : Ign. 1, 2. Her. 8, 3.
 * Num. 27, 17 : Her. 8, 3.
- * Deut. 6, 4 : Philipp. 2, 1. Ant. 2, 1.
 * Deut. 6, 5 : Eph. 14, 2.
 * Deut. 6, 16 : Philipp. 11, 1.
 * Deut. 7, 6 : Philad. 4, 4.
 * Deut. 13, 8 : Philad. 4, 4.
 * Deut. 18, 15 : Ant. 2, 2.
 Deut. 31 : Her. 8, 2.
 * Deut. 31, 23 : Her. 8, 3.
 * Deut. 32, 15 : Eph. 16, 2.
- I Reg. 3, 4 : Magn. 3, 3.
 * I Reg. 8, 7 : Magn. 3, 8.
 * I Reg. 9, 9. 18 : Ign. 2, 2.
 I Reg. 13 : Magn. 3, 10.
 * II Reg. 7, 18 : Magn. 12, 3.
 II Reg. 15—18 : Mag. 3, 10.
 II Reg. 20 : Magn. 3, 10.
 III Reg. 3, 16—28 : Ign. 3, 3.
 III Reg. 10, 1. 5 : Ign. 3, 4. Magn.
 3, 4.
 IV Reg. 23 : Magn. 3, 4.
 * IV Reg. 23, 14. 16 : Ign. 4, 1.
- * I Paralip. 29, 29 : Ign. 2, 2.
 II Paralip. 26 : Magn. 3, 10.
 * II Paralip. 34, 4 : Ign. 4, 1.
- Tob. 12, 9 : Her. 5, 2.
- * Iob. 26, 13 : Philipp. 11, 3. Phil-
 ad. 6, 4.
 Iob. 31, 13—15 : Philad. 4, 1.
 * Iob. 32, 8. 9 : Magn. 3, 1.
 * Iob. 42, 6 : Magn. 12, 3.
- * Ps. 5, 7 : Her. 5, 1.
 * Ps. 6, 1; 11, 1 : Magn. 9, 4.
 * Ps. 6, 6 : Smyrn. 9, 1.
 * Ps. 40, 11 : Trall. 10, 6.
 * Ps. 50, 12—14 : Philad. 5, 2.
 * Ps. 67, 6 : Her. 3, 1.
 * Ps. 67, 7 : Tars. 1, 3.
 * Ps. 81, 8 : Trall. 10, 6.
 * Ps. 84, 10 : Trall. 7, 2.
 * Ps. 85, 9. 12 : Eph. 9, 3.
 * Ps. 90, 11. 12 : Philipp. 10, 1.
 * Ps. 90, 13 : Philipp. 10, 2.
 * Ps. 101, 27. 28 : Magn. 6, 2.
 * Ps. 103, 15 : Her. 1, 2.
 * Ps. 109, 1 : Trall. 9, 4.
 * Ps. 115, 3 : Rom. 8, 2.
 * Ps. 118, 1 : Eph. 9, 5.
 * Ps. 118, 51 : Eph. 5, 4.
 Ps. 118, 158 : Philad. 3, 5.
 * Ps. 129, 3 : Magn. 10, 1.
 * Ps. 138, 21 : Philad. 3, 5.
 * Ps. (apocr.) 151, 1 : Ign. 4, 2.
- * Prov. 3, 34 : Her. 5, 1. Eph. 5, 4.
 * Prov. 8, 17 : Mar. 3, 3.
 * Prov. 8, 22—25 : Tars. 6, 3.
 * Prov. 8, 27. 30 : Tars. 6, 1.
 * Prov. 9, 1 : Philipp. 3, 1. Sm. 2, 2.
 * Prov. 10, 25 : Eph. 7, 1.
 * Prov. 11, 4 : Eph. 7, 1.

- * Prov. 14, 29 : Her. 5, 2.
 * Prov. 15, 27 : Her. 5, 2.
 * Prov. 18, 9 : Trall. 7, 1.
 * Prov. 18, 17 : Magn. 12, 2.
 * Prov. 22, 29 : Eph. 6, 1.
 * Prov. 23, 24 : Philad. 4, 6.
 * Prov. 24, 21 : Smyrn. 9, 1.
 * Prov. 30, 4 : Philipp. 2, 2.
- * Eccles. 2, 25 : Her. 1, 2.
- * Cant. 1, 3. 4 : Eph. 17, 1.
 Cant. 2, 15 : Philad. 3, 4.
- * Sirach 19, 4 : Her. 6, 2.
- * Os. 5, 1 : Trall. 7, 1.
- * Hab. 2, 4 : Tars. 1, 3.
- * Zach. 9, 17 : Her. 1, 2.
- * Mal. 2, 10 : Philipp. 2, 1.
- * Ies. 7, 14 : Philipp. 3, 2. Ant. 3, 3.
 Eph. 18, 2.
 * Ies. 9, 6 : Ant. 3, 2.
 * Ies. 27, 1 : Philipp. 11, 3.
 * Ies. 35, 4 : Magn. 9, 2.
 * Ies. 43, 26 : Magn. 12, 2.
 * Ies. 44, 6 : Ant. 3, 1.
 * Ies. 53, 7 : Ant. 3, 3.
 * Ies. 56, 10 : Eph. 7, 1.
 * Ies. 62, 2. 12 : Magn. 10, 2.
 * Ies. 62, 11 : Smyrn. 9, 1.
 * Ies. 66, 2 : Trall. 7, 2.
- * Ier. 1, 7 : Magn. 3, 3.
 * Ier. 1, 7. 8 : Ign. 3, 2.
 * Ier. 4, 22 : Philipp. 4, 4.
 * Ier. 8, 4 : Eph. 10, 1.
 * Ier. 10, 23 : Mar. 4, 2.
 * Ier. 11, 19 : Ant. 3, 3.
 * Ier. 15, 19 : Eph. 10, 1.
- * Ier. 17, 5 : Trall. 11, 1.
 * Ier. 17, 5—7 : Ant. 5, 2.
 * Ier. 23, 15 : Philad. 2, 1.
- * Ezech. 33, 11 : Philad. 11, 1.
- Dan. 6 : Tars. 1, 1.
 Dan. 7, 14. 27 : Magn. 6, 1.
 Dan. 13 (Vulg.) : Magn. 3, 2.
- * Matth. 1, 1 : Ant. 4, 2.
 Matth. 1. 2 : Philipp. 8, 1.
 Matth. 3 : Philipp. 8, 3.
 * Matth. 4, 3 : Philipp. 9, 2.
 * Matth. 4, 4 : Philipp. 9, 3.
 * Matth. 4, 7 : Philipp. 11, 1.
 * Matth. 4, 9 : Philipp. 11, 1. 3.
 * Matth. 4, 10 : Philipp. 12, 1. 2.
 * Matth. 4, 23 : Philipp. 5, 3.
 * Matth. 5, 5 : Eph. 10, 2.
 * Matth. 5, 19 : Eph. 15, 1.
 * Matth. 5, 45 : Philad. 3, 6.
 * Matth. 5, 48 Philad. 3, 6.
 Matth. 7, 14 : Philad. 2, 2.
 Matth. 7, 15 : Her. 2, 1.
 * Matth. 7, 26 : Philad. inscr.
 * Matth. 8, 17 : Polyc. 1, 3.
 Matth. 9, 5 : Philipp. 6, 1.
 * Matth. 9, 35 : Philipp. 5, 3.
 * Matth. 10, 41 : Smyrn. 9, 5.
 * Matth. 12, 33 : Eph. 14, 2.
 * Matth. 13, 9. 43 : Sm. 6, 1.
 * Matth. 12, 4 : Trall. 9, 5.
 * Matth. 15, 13 : Trall. 11, 4.
 * Matth. 16, 16 : Ign. 1, 1. Mar. 3, 3.
 * Matth. 16, 18 : Philad. inscr.
 * Matth. 16, 23 : Philipp. 12, 2.
 * Matth. 16, 26 : Rom. 6, 1.
 Matth. 18, 20 : Eph. 5, 2.
 * Matth. 19, 12 : Smyrn. 6, 1.
 * Matth. 22, 40 : Smyrn. 6, 2.
 * Matth. 23, 35 : Eph. 12, 1.
 Matth. 24, 30 : Sm. 3, 5.
 Matth. 27, 3 : Philipp. 4, 1.

- * Matth. 27, 52 : Trall. 9, 3.
 * Matth. 28, 19 : Philipp. 2, 4. Philad. 9, 3.
- * Marc. 11, 25 : Trall. 8, 3.
 Marc. 13, 26 : Sm. 3, 5.
- Luc. 1 : Philipp. 8, 1.
 * Luc. 1, 5. 6 : Philad. 1, 2.
 * Luc. 1, 33 : Magn. 6, 1.
 Luc. 2 sqq. : Philipp. 8, 2. 3.
 * Luc. 4, 9 : Philipp. 10, 1.
 * Luc. 6, 46 : Magn. 4.
 Luc. 8, 30 sqq. : Philipp. 6, 1.
 * Luc. 10, 16 : Eph. 5, 5.
 * Luc. 10, 18 : Philipp. 10, 1.
 * Luc. 10, 27 : Smyrn. 6, 2.
 * Luc. 14, 11 (18, 14) : Magn. 12, 3.
 * Luc. 16, 17 : Magn. 12, 2.
 * Luc. 17, 10 : Magn. 12, 2.
 * Luc. 18, 13 : Magn. 12, 2.
 * Luc. 18, 14 : Magn. 12, 3.
 Luc. 21, 27 : Sm. 3, 5.
 * Luc. 22, 31. 32 : Smyrn. 7, 1.
 * Luc. 23, 34 : Eph. 10, 3.
 * Luc. 24, 39 : Smyrn. 3, 1.
- * Ioann. 1, 1 : Magn. 6, 1. Tars. 4, 1; 6, 4. Philipp. 2, 2; 3, 1; Philad. 4, 2. Sm. 1, 1.
 * Ioann. 1, 1—3 : Ant. 4, 1.
 * Ioann. 1, 3 : Tars. 6, 1.
 * Ioann. 1, 9—11 : Tars. 6, 2.
 * Ioann. 1, 14 : Tr. 9, 2. Philipp. 3, 1; 5, 2. Sm. 2, 1. Ant. 4, 2. Eph. 7, 2.
 * Ioann. 1, 18 : Magn. 6, 1. Tars. 6, 4. Philipp. 2, 2. Philad. 4, 2. Sm. 1, 1. Eph. 20, 1.
 * Ioann. 2, 19 : Smyrn. 2, 2.
 * Ioann. 3, 14 : Sm. 2, 2.
 Ioann. 3, 16 : Trall. 8, 2.
 * Ioann. 3, 36 : Eph. 5, 4.
 * Ioann. 5, 25. 28 : Tars. 7, 1.
- * Ioann. 5, 30 : Magn. 7, 1.
 * Ioann. 5, 46 : Magn. 9, 1.
 Ioann. 6, 9 sqq. : Philipp. 6, 1.
 Ioann. 6, 32 sqq. : Rom. 7, 3.
 * Ioann. 6, 38 : Tars. 6, 2.
 * Ioann. 6, 57 : Philipp. 12, 3.
 Ioann. 6, 70 sq. : Ant. 5, 1.
 * Ioann. 8, 29 : Eph. 3, 2.
 * Ioann. 8, 44 : Philad. 6, 1. 2.
 * Ioann. 8, 46 : Trall. 9, 2.
 * Ioann. 8, 56. 58 : Magn. 9, 1.
 * Ioann. 8, 58 : Tars. 6, 2.
 * Ioann. 10, 9. 11 : Philad. 9, 2.
 * Ioann. 10, 11 : Rom. 9, 1.
 * Ioann. 11, 25. 26 : Trall. 10, 7.
 * Ioann. 12, 32 : Smyrn. 2, 2.
 * Ioann. 13, 34 : Smyrn. 6, 2.
 * Ioann. 14, 6 : Philad. 9, 2. Eph. 9, 5.
 * Ioann. 14, 17 : Philad. 4, 2.
 * Ioann. 14, 24 : Eph. 9, 2.
 * Ioann. 15, 4. 19 : Rom. 3, 3.
 * Ioann. 16, 13. 14 : Eph. 9, 3.
 * Ioann. 17, 3 : Sm. 6, 2. Ant. 4, 1. Eph. 7, 2.
 * Ioann. 17, 4. 6 : Eph. 9, 3.
 * Ioann. 17, 5 : Tars. 6, 2.
 * Ioann. 17, 11. 21 : Eph. 4, 2.
 Ioann. 19, 11 : Trall. 9, 5.
 * Ioann. 20, 17 : Tars. 5, 1.
 * Ioann. 20, 27. 28 : Smyrn. 3, 3.
- * Act. 1, 11 : Smyrn. 3, 4.
 * Act. 9, 15 : Eph. 12, 2.
 * Act. 11, 26 : Magn. 10, 2.
 * Act. 13, 10 : Ant. 5, 1.
 * Act. 13, 48 : Magn. 10, 4.
 Act. 17, 23 : Trall. 6, 3.
 Act. 19, 2 : Trall. 6, 3.
 * Act. 20, 24 : Tars. 1, 2.
 * Act. 26, 14 : Philad. 8, 3.
 * Act. 26, 23 : Tars. 3, 2.
- * Rom. 2, 4 : Eph. 11, 1.
 * Rom. 3, 31 : Trall. 6, 3.

- Rom. 4, 17 : Philipp. 10, 1.
 * Rom. 6, 10 : Tars. 3, 2.
 * Rom. 8, 18 : Mar. 2, 3.
 * Rom. 8, 32 : Trall. 8, 1.
 * Rom. 10, 10 : Eph. 15, 1.
 * Rom. 13, 14 : Tars. 8, 1.
 * Rom. 15, 19 : Tars. 2, 2.
- * I Cor. 1, 10 : Trall. 6, 1. Philipp. 1, 1. Eph. 2, 2.
 * I Cor. 1, 31 : Trall. 4, 1.
 * I Cor. 2, 8 : Trall. 11, 5. Philipp. 5, 2; 9, 3.
 * I Cor. 4, 20 : Eph. 15, 1.
 * I Cor. 6, 9. 10 : Tars. 7, 2.
 * I Cor. 8, 6 : Tars. 4, 2. Philipp. 1, 2; 2, 2.
 * I Cor. 10, 4 : Philad. 9, 2.
 * I Cor. 10, 13 : Magn. 1, 3.
 * I Cor. 11, 1 : Eph. 3, 2.
 * I Cor. 11, 11 : Her. 4, 2.
 * I Cor. 12, 11 : Philipp. 1, 2.
 * I Cor. 12, 11. 13 : Philipp. 2, 3.
 * I Cor. 13, 2. 3 : Her. 2, 2.
 * I Cor. 15, 13—19 : Tars. 7, 2.
 * I Cor. 15, 28 : Tars. 5, 1.
 * I Cor. 15, 32 : Tars. 7, 2.
 * I Cor. 15, 53 : Tars. 7, 1.
 * I Cor. 16, 22 : Ant. 7, 2.
 * II Cor. 2, 17 : Trall. 6, 2. Magn. 9, 5.
 * II Cor. 4, 18 : Rom. 3, 3.
 * II Cor. 5, 17 : Magn. 8, 1.
 * II Cor. 6, 14—16 : Eph. 16, 3.
 * II Cor. 6, 15 : Philipp. 11, 3.
 * II Cor. 8, 18 : Eph. 15, 2.
 * II Cor. 10, 17 : Her. 6, 1.
 * II Cor. 11, 3 : Eph. 17, 1.
- * Gal. 1, 1 : Philad. 11, 1.
 * Gal. 1, 4 : Her. inscr.
 * Gal. 2, 5 : Tars. 2, 2.
 * Gal. 2, 20 : Rom. 8, 1.
 * Gal. 3, 28 : Philad. 4, 6.
- * Gal. 4, 9 : Magn. 1, 2.
 * Gal. 6, 2 : Her. 1, 1.
 * Gal. 6, 14 : Tars. 3, 1.
 * Gal. 6, 17 : Tars. 2, 2.
- * Eph. 1, 1 : Eph. 9, 6.
 * Eph. 2, 2 : Philipp. 4, 1. Philad. 6, 8. Sm. 7, 1.
 * Eph. 4, 1 : Ant. 1, 2,
 * Eph. 4, 4 : Philipp. 2, 2.
 * Eph. 4, 4—6 : Eph. 6, 2.
 * Eph. 4, 5 : Philipp. 1, 2. Philad. 4, 2.
 * Eph. 4, 5. 6 : Philipp. 1, 3.
 * Eph. 4, 6 : Tars. 2, 1; 5, 1. Philipp. 7, 1.
 * Eph. 5, 2 : Eph. 1, 2.
 * Eph. 5, 3 : Ant. 11, 1.
 * Eph. 5, 9 : Philad. 2, 1.
 * Eph. 5, 22 : Philad. 4, 3.
 * Eph. 5, 25 : Philad. 4, 3.
 * Eph. 6, 1. 5 : Philad. 4, 3.
 * Eph. 6, 2—4 : Ant. 9, 2.
 * Eph. 6, 4 : Tars. 9, 1.
 * Eph. 6, 5 : Tars. 9, 2.
 * Eph. 6, 12 : Eph. 13, 2.
 * Eph. 6, 16 : Philad. inscr. Eph. 13, 1.
- * Philipp. 2, 2 : Philad. 6, 8.
 * Philipp. 3, 2 : Ant. 6, 2. 3.
 * Philipp. 3, 8 : Ant. 8, 1.
 * Philipp. 3, 16 : Philipp. 1, 1.
 * Philipp. 3, 18, 19 : Ant. 6, 2.
 * Philipp. 3, 19 : Magn. 9, 5.
- * Col. 1, 15 : Tars. 4, 1. Sm. 1, 1. Eph. 20, 1.
 * Col. 1, 16. 17 : Tars. 4, 2.
 * Col. 3, 18 sqq. : Philad. 4, 3.
 * Col. 4, 15 : Her. 9, 3.
 * Col. 4, 18 : Ant. 7, 2.
- I Thess. 2, 5 : Trall. 11, 6.
 * I Thess. 4, 5 : Philad. 3, 5.

* II Thess. 3, 10 : Magn. 9, 3. Ant. 11, 1. * I Tim. 1, 2 : Ant. inscr. * I Tim. 1, 4 : Magn. 8, 1. * I Tim. 2, 4 : Philad. 3, 6. * I Tim. 2, 5 : Tars. 4, 2. Philad. 5, 3. * I Tim. 2, 5. 6 : Ant. 4, 3. * I Tim. 4, 10 : Magn. 1, 2. Philipp. inscr. Eph. 8, 2. * I Tim. 4, 12 : Magn. 3, 6. * I Tim. 4, 13 : Her. 1, 3. * I Tim. 5, 3 : Her. 3, 1. * I Tim. 5, 5. 6. 11 : Ant. 11, 1. 2. * I Tim. 5, 8 : Trall. 7, 3. * I Tim. 6, 13. 20 : Her. 7, 2. * II Tim. 1, 16 : Eph. 2, 2. * II Tim. 1, 18 : Sm. 10, 2. Her. 9, 1. * II Tim. 2, 4 : Her. 1, 3. * II Tim. 2, 24 : Eph. 10, 2.	* II Tim. 2, 26 : Philad. 3, 2. * II Tim. 3, 4. 5 : Magn. 9, 5. * II Tim. 4, 6 : Ant. 8, 1. * II Tim. 4, 18 : Her. inscr. * Hebr. 11, 32 : Ign. 5, 1. * Hebr. 12, 23 : Eph. 5, 3. * Hebr. 13, 17 : Trall. 2, 1. * I Petr. 2, 9 : Eph. 9, 6. * I Petr. 2, 23 : Eph. 10, 3. * I Petr. 4, 7 : Eph. 10, 4. * Petr. 5, 2 : Ant. 8, 1. * I Ioann. 2, 22 : Ant. 5, 2. I Ioann. 4, 9. 10 : Trall. 8, 2. * Apoc. 1. 7 : Sm. 3, 6. Apoc. 5, 9 : Philad. 9, 2. Apoc. 12, 9; 20, 2 : Philipp. 11, 3.
-

INDEX NOMINUM PROPRIORUM AC VOCABULORUM MEMORABILIVM¹⁾.

Ἀαρών 80, 24.	ἀμνός 114, 9.
Ἀβεδδαδάν 82, 2.	ἀναγνώστης 122, 13; 170, 17.
Ἀβειρών 80, 23.	Ἀναζαροβός 180, 22.
Ἄβελ 118, 8; 148, 23.	ἄναρχος 112, 19.
Ἀβεσσαλώμ 80, 25.	ἀνασκάλλω 48, 12.
Ἀβραάμ 46, 9; 86, 11. 12; 90, 10; 92, 11; 98, 23; 130, 11; 166, 3; 180, 11; 210, 25; (255, 15).	ἀνάστασις 66, 7; 70, 27; 76, 5; 96, 20; 148, 21.
Ἀγαθόπους 104, 5; 122, 10; 172, 8.	Ἀνέγκλητος 58, 1; 68, 6.
ἄγγελος 64, 9; 112, 28; 114, 15. 20; 116, 15; 118, 5.	ἀνεπιστάτητος 102, 4.
ἀγέννητος 66, 8; 84, 24; 112, 18; 128, 17; 172, 11; 178, 13.	ἀνθρωπολάτρης 74, 10.
ἀγγελία 130, 8.	ἀνθρωπόμιμος 166, 25.
Ἀδάμ 74, 7; 148, 23; 176, 19. 20.	ἀνθρωπότης 130, 20.
Ἀδριατικὸν πέλαγος (256, 9).	Ἄννα 132, 7.
ἄδης 70, 13; 80, 23; 150, 19.	ἀνομία 66, 4.
ἄθεος 68, 7; 74, 5.	ἀντίθεος 118, 22.
Ἀιγύπτιοι (224, 21).	Ἀντιόχεια 46, 3; 90, 2; 102, 23; 122, 1; 156, 5; 162, 13; 180, 13; (244, 14; 250, 30; 252, 22; 257, 12. 32),
Ἀίγυπτος 114, 2.	Ἀντιοχεῖς 180, 1; 204, 7; (218, 5; 246, 4. 21; 247, 18; 248, 1).
Ἀιθιοπες 50, 15.	ἀντίχριστος 166, 14; 176, 1.
αἵρεσις 74, 5; 150, 5; 162, 19; (230, 8. 9).	ἀντίψυχον 102, 12; 122, 5; 168, 8; 170, 16; 174, 15; 180, 24.
αἵρεσιώτης 124, 24.	ἀντίψυχος 56, 15.
αἵρετικός 110, 2.	ἀπαράθετον, τὸ ἀ. τοῦ πατρὸς 64, 14.
αἰῶνες angeli 64, 11.	ἀπίραστος 116, 21.

1) In hoc indice Pseudoignatii epistulas tantum et Martyria Ignatii graeca, sc. Vaticanum et a S. Metaphraste conscriptum, respicio. Insuper ea omitto, quae ab Ignatio originem trahunt et in textu characteribus minoribus expressa sunt. Quae sunt Martyriorum, ea uncis inclusi.

- ἀπογραφή* 114, 3.
ἀποστάτης 118, 3. 21; 134, 19.
ἀποστολικός 46, 3.
ἀπόστολος 66, 22; 70, 16; 98, 5; 100, 16; 104, 24; 106, 17; 122, 8; 128, 19; 130, 13; 132, 7. 17 etc.
Ἀριμάθεια 70, 22.
Ἄρτεμις (230, 19).
ἀρχάγγελος 112, 25.
ἀρχέκακος 74, 6; 148, 21.
ἀρχιερέυς 82, 4. 10; 84, 23; 150, 22; 152, 9; (220, 12).
ἀρχιστρατηγός 150, 13.
Ἀσία 104, 1; (218, 11; 252, 5).
Ἀσκήπιος (222, 8; 250, 15).
ἄτρεπτος 110, 14.
Ἄττικός (218, 4).
Ἀὔγουστος (230, 24).
Ἀφροδίτη (222, 9; 250, 16).
- βαπτίζω* 72, 17; 106, 18; 114, 7. 21; 140, 8; 176, 7.
βάπτισμα 62, 6; 104, 24; 114, 7; 128, 19.
βαπτιστής 130, 6.
Βασιλίδης 74, 9.
Βελίαρ 118, 3; 200, 13; (226, 9).
Βιτάλιος 122, 4.
Βίτος 180, 3.
- γαλακτοτροφία* 114, 4. 17.
γάμος 128, 25; 130, 8. 13.
γέννησις Christi 58, 12; 108, 26; 110, 10; 112, 18; 120, 1.
γεννητός 86, 6.
Γόμορρα 164, 4.
γραφή 116, 14.
- Λαθάν* 80, 23.
Λαμᾶς 172, 6; 180, 3.
Λανήλ 50, 4; 78, 23; 84, 12; 94, 16.
Λαυιδ 46, 9; 52, 6; 92, 13; 166, 3; 194, 10; (255, 15).
Δημήτηρ (234, 16).
- δημιουργία* 132, 23.
δημιουργός 96, 6; 114, 26; 176, 22. 23.
διάβολος 74, 6; 82, 20. 23; 126, 15; 134, 5. 9; 166, 6. 12; 178, 1; 198, 8.
διάκονος 58, 17; 68, 3; 76, 20; 84, 18; 102, 11. 12; 104, 6; 120, 5; 122, 5. 10; 132, 1. 2; 138, 20; 152, 12. 21; 168, 12; 170, 15. 19; 172, 8. 19; 176, 7; 186, 18; 194, 4.
διάλογος 112, 21.
δοκεῖν, τὸ δ. 72, 3. 8.
—, τῷ δ. 140, 12. 14.
δόκησις 70, 7; 72, 18. 22; 96, 4. 5; 108, 2; 110, 11; 134, 21; 144, 3.
δοῦλος 102, 18; 128, 28; 130, 21; 148, 5; 168, 23; 170, 2; 194, 11; 208, 13.
δοχή 150, 15.
δρακόντιον 166, 24.
δράκων 118, 3; 134, 19.
δυνάμεις angeli 64, 10; 68, 4.
- Ἐβλῶν* 134, 16.
Ἐιρηναῖος (242, 20; 257, 26).
ἐκκλησία 46, 3; 90, 2; 94, 10; 102, 23; 104, 1. 2. 3; 106, 1; 124, 10; 128, 15. 20; 150, 25; 162, 11; 172, 4; 180, 1; 186, 16; 198, 21; 218, 5.
Ἐλληγες 110, 2; (232, 21; 240, 16; 250, 21).
ἐλληνικός 162, 22.
Ἐλληνισμός (220, 6; 234, 25).
Ἐλισσαῖος 130, 6.
Ἐμμανουήλ 164, 18; 202, 7.
ἐνανθρωπέω 106, 20; 108, 1.
ἐνανθρώπησις 110, 18; 164, 16; 166, 1. 13.
ἐνσωμάτωσις 134, 21; 166, 5.
ἐξεμπλάριον 180, 25.
ἐξουσία angeli 64, 11.
ἐορτή 120, 10; 122, 7.
Ἐπίδαμνος (256, 9).
ἐπίκλην 134, 16.
ἐπίσκοπος 48, 3; 66, 23; 68, 3; 94,

- 1; 102, 11; 120, 5; 122, 3; 132, 3. 4; 150, 26; 152, 13; 172, 3. 6; 176, 6; 180, 3.
ἐπορκιστής 170, 18.
Ἐρμῆς (224, 24).
Ἐῶα 176, 19.
εὐαγγέλιον 64, 22; 72, 18; 96, 12; 138, 16; 198, 21.
εὐαγγελιστής 164, 21; (246, 17).
Ἐὐλόγιος 48, 4.
Ἐὐόδιος 130, 7; 168, 2; (218, 6).
Ἐὐοδος (246, 6).
Ἐὐφάνιος 122, 13.
Ἐφέσιοι 172, 5; (255, 30).
Ἐῶλον 88, 1.
- Ζαφβός* 48, 3.
Ζαχαρίας 124, 21.
Ζεύς (220, 13. 17; 222, 7; 249, 2).
Ζώσιμος (244, 1; 258, 3).
- Ἡλεί* 50, 1; 80, 1.
Ἡλίας 130, 5.
Ἡπειρος (256, 9).
Ἡρα (234, 14).
Ἡρακλῆς (222, 9; 250, 16).
Ἡρώδης 90, 22; 114, 1.
Ἡρων 58, 17; 172, 19; 178, 11. 20; 180, 11; (244, 14).
Ἡσαίας 130, 12.
Ἡφαιστος (234, 15).
- Θεόδοτος* 74, 14.
Θεομάχος 76, 3.
Θεὸς ἄγνωστος 66, 7; cf. 148, 16; 166, 11.
Θεότης 166, 9.
Θεοφόρος 46, 2; 54, 2; 94, 10; 104, 11; 162, 11; 172, 17; (246, 5. 7; 247, 20. 30 etc.).
Θράκη (218, 11).
Θρόνοι angeli 64, 10.
Θρόνος 178, 20.
Θωμᾶς 144, 19. 22.
- Ἰακώβ* 130, 12.
Ἰάκωβος 68, 5; 96, 23; 176, 9.
Ἰγνάτιος 46, 2; 54, 2; 94, 10; 104, 11; 162, 11; 172, 17; 196, 14; (218, 5; 220, 7 etc.).
Ἰερεμίας 50, 6; 74, 11; 80, 3.
Ἰεροσόλυμα 96, 12; 176, 9.
ἰερουργέω 176, 7.
Ἰησοῦς τοῦ Ἰωσεδέκ 148, 24.
Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 130, 5; 180, 8.
Ἰησοῦς Χριστός 46, 2. 5; 54, 4; 56, 5 etc.
Ἰλιον (224, 1).
Ἰλλυρικόν 96, 12.
ἰουδαϊκός 84, 26; 148, 25; 162, 21.
Ἰουδαῖος 50, 6; 70, 8; 76, 3; 90, 21; 96, 25; 110, 1; 122, 6; 134, 22; 144, 10; 176, 2.
Ἰουδίθ 132, 6.
Ἰσαάκ 130, 11.
Ἰωάννης apostolus 96, 23; 196, 9; (246, 17; 257, 31).
Ἰωάννης baptista 72, 17; 114, 9; 130, 6; 202, 8.
Ἰώβ 92, 11; 118, 9; 130, 20; 148, 23; 168, 24.
Ἰωνᾶς 74, 24.
Ἰωσεδέκ 148, 24.
Ἰωσήφ ὁ ἀπ' Ἀριμαθείας 70, 22.
Ἰωσήφ patriarcha 130, 12.
Ἰωσίας 50, 18; 80, 4.
- καθαρτήριον* 204, 3.
Καῖν 118, 8; 148, 23; 178, 1.
καῖσαρ 130, 22; 132, 2; 170, 7.
κακόνοια 116, 3; 118, 1. 18.
κανών 104, 19.
Κασσιανός 60, 1; 172, 1; 180, 15.
Κασσόβολα 48, 4.
Κιθαρών (222, 8).
Κινύρας (222, 9).
Κλεόβουλος 74, 14.
Κλήμης 58, 1; 68, 7; 130, 8.
κλήρος 52, 18; 132, 2.

- κοπιῶντες 170, 18.
 Κορέ 80, 24.
 Κρήτη (222, 8; 250, 15).
 Κρόκος (255, 32).
 Κρόνος (232, 20).
 κυριακή 70, 22. 27; 120, 13.
 κυριοκτόνος 76, 3; 96, 25.
- λαϊκός 84, 18; 152, 11.
 Λαοδικεα 180, 19.
 λαός (= λαϊκοί) 52, 18; 102, 11; 122, 12; 132, 2; 168, 14; 170, 21; 180, 7.
 Λίνος 68, 6.
 λόγια (τὰ λ. = ἡ γραφή) 86, 18; 146, 1.
 Λουγδοῦνον (242, 20; 257, 28).
 Λουκᾶς 198, 21.
- Μαγνησία 172, 6.
 μάγος 110, 16; 112, 25; 114, 15; 134, 10.
 Μακεδονία (256, 5).
 Μαρία b. virgo 46, 9; 72, 10; 90, 16; 96, 16; 100, 7; 112, 23; 142, 19; 190, 2.
 Μαρία Cassobolitana 46, 2; 180, 23.
 Μάρτις 48, 2; 180, 21.
 Μάρκελλος (218, 4).
 μάρτυς 152, 19; 156, 5; 206, 16; 244, 15; (251, 20).
 Μελχισεδέκ 130, 5.
 Μένανδρος 74, 9.
 μετάνοια 128, 3; 142, 1.
 μοναρχία (230, 4).
 μονογενῆς θεός 134, 13.
 μύησις (230, 11.)
 Μωσῆς 48, 5; 80, 20. 12; 86, 10; 92, 13; 104, 23; 132, 25; 140, 1; 164, 1; 180, 8; 194, 9.
- Νεάπολις Ciliciae 180, 21; cf. 48, 3.
 Νεάπολις Macedoniae (256, 5).
 Νεῖλος 50, 16.
 νεολαία 166, 18.
 νηστεία 174, 4.
- νηστεύω 174, 17.
 Νικολαΐτης 74, 12; 136, 3.
 νόμισμα 82, 17. 18. 19.
 νομοθέτης 110, 14; 116, 21.
 νόμος 66, 3. 5; 86, 19; 118, 6; 128, 26; 134, 3; 148, 14; 150, 4; 162, 21; 166, 11; 174, 3. 12. 20.
- Ὄζιας 82, 3.
 οἰκονομία 202, 21; (222, 5; 230, 11; 249, 28).
 ὁμοιοπαθῆς 72, 11; 116, 9.
 ὁμολογητής 170, 18.
 ὁμότιμος 106, 20.
 Ὀνήσιμος 172, 5; 180, 3; (240, 24).
 ὄρφανός 176, 4. 5.
 οὐσία γεννητή 86, 6.
 οὐσιώδης 86, 5.
- πάθος Christi 58, 11; 66, 6; 70, 27; 76, 2; 108, 25; 114, 9. 17; 134, 21; 148, 3. 20; 164, 18; 166, 5; 174, 19.
 παιδεραστία 170, 10.
 παιδοποιέω 176, 16.
 παράκλητος 106, 12. 16. 17; 108, 1; 128, 18; 132, 25; 138, 23; 202, 28.
 παρασκευή 70, 18. 26; 120, 12.
 παραχάραγμα 82, 17. 19.
 παρθενεία 102, 16; 112, 23.
 παρθένοι 122, 11 (τὸ σύστημα τῶν π.); 128, 24; 130, 2; 168, 15; 170, 20; 178, 4.
 παρθένος Maria 46, 9; 66, 5; 70, 2; 72, 11. 13; 90, 16; 108, 5. 26; 112, 5. 14. 26. 27; 114, 14; 142, 19; 144, 5; 164, 17; 176, 21; 190, 3; 202, 6.
 παρθενεύω 174, 17.
 πάσχα 122, 7.
 Πάτριος 96, 24.
 Παῦλος 58, 2; 64, 15; 68, 6; 90, 2; 96, 11. 23; 104, 20; 130, 13; 138, 3; 168, 1; 184, 18; 188, 12. 17; 194,

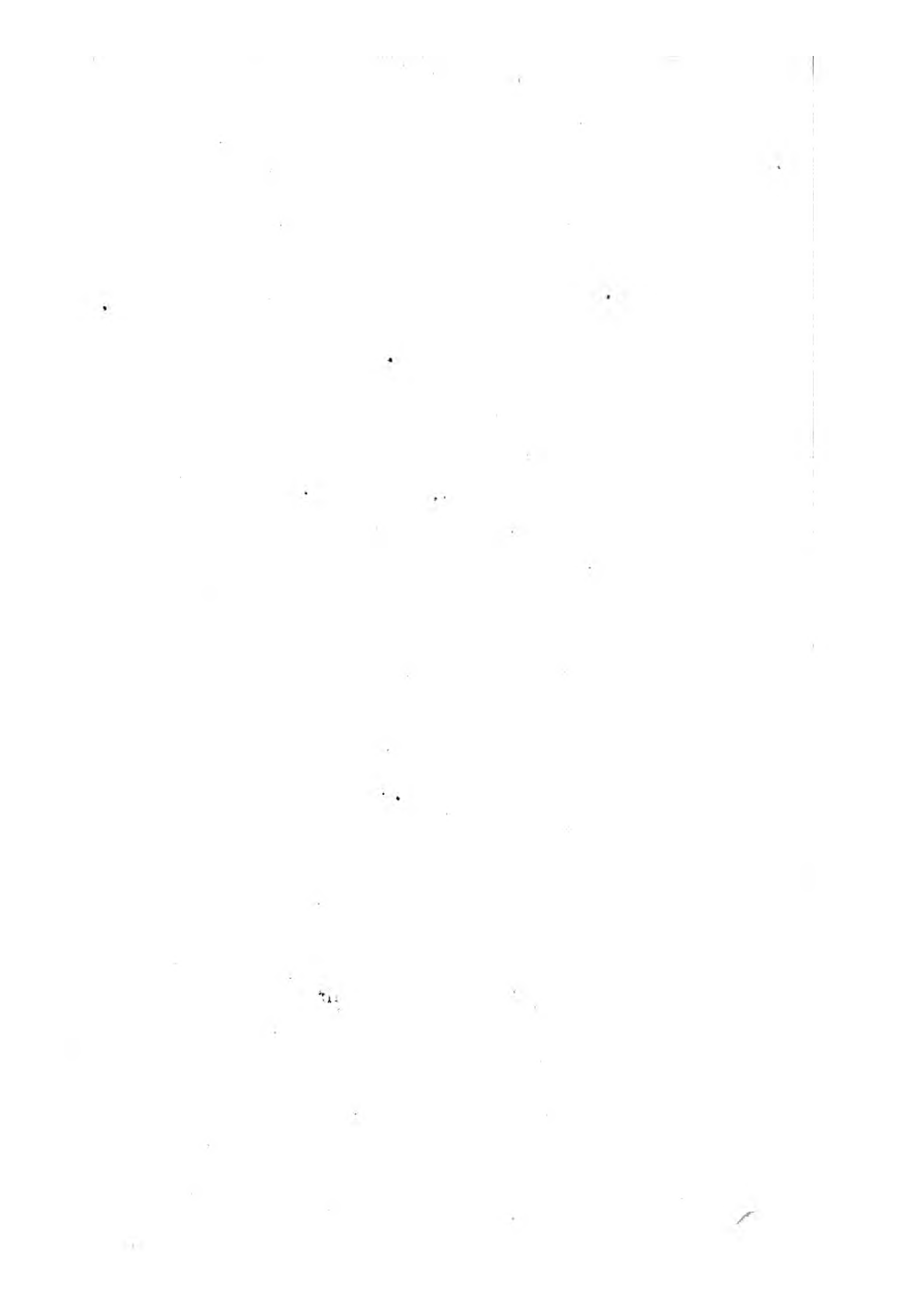
- 11; 196, 9; 198, 7; 200, 3; (240, 24; 244, 2; 251, 18; 254, 7; 258, 4).
Πάφος (222, 9; 250, 16).
περιτομή σαρκός 86, 1; 114, 7. 17.
Πέρσης (247, 17; 251, 23).
Περσικός (224, 23).
Πέτρος 58, 2; 64, 16; 68, 7; 90, 2; 96, 23; 130, 13; 168, 1; (240, 23; 246, 5; 254, 7).
Πιλᾶτος 70, 19; 72, 19; (247, 23; 249, 7).
πληροφορία 92, 1. 2.
Πλίνιος Σεκοῦνδος (240, 27).
Πλούτων (224, 24).
πνεῦμα (ἄγιον) 64, 13; 66, 8. 10; 104, 23; 106, 12. 13. 15; 114, 8; 118, 5; 128, 18; 132, 17. 20; 134, 10. 20; 136, 5; 140, 10; 156, 2; 170, 16; 178, 9. 23; 184, 21; 190, 14. 22. 25; 192, 4; 200, 3; 212, 8.
πνευματοφόρος 172, 18; 192, 21; 204, 19.
πολυαρχία (230, 24).
Πολύβιος 172, 7; 180, 4.
πολυθεΐα 90, 19; (234, 25).
Πολύκαρπος 104, 1; 122, 3; 154, 17; 172, 2; 180, 1; (242, 25; 246, 16; 251, 29; 257, 30).
Πόντιος (249, 7).
Ποσειδών (234, 14).
Ποτίλοιοι (256, 11).
πρεσβύτεριον 68, 2; 122, 4; 170, 14; 180, 5.
πρεσβύτερος 58, 16; 66, 24, 84, 18; 102, 10. 11; 120, 5; 122, 6; 132, 1; 152, 13; 168, 10. 14; 176, 9; 186, 18.
πρεσβύτερης 50, 1; 78, 24; 108, 16.
πρόδρομος 112, 27.
προσήλυτος 46, 2.
προφητεία 88, 18.
προφήτης 48, 1. 15; 68, 24; 74, 11; 84, 12; 88, 5; 104, 23; 130, 12 etc.
προφητοκτόνος 76, 4.
πρωτόπλαστος 118, 6; 176, 18.
πρωτότοκος τοῦ σατανᾶ 74, 9.
πυλωρός 170, 17.
Ῥήγιον 122, 14; (218, 12; 220, 1).
Ροῦφος (242, 28; 258, 3).
Ῥωμαῖοι 70, 9; (218, 7; 230, 23; 232, 2. 9; 238, 23; 240, 11. 23; 246, 3; 247, 6. 9; 251, 4; 252, 27; 256, 16. 24).
Ῥώμη 56, 20; 94, 14; 122, 2; 196, 4; (218, 17; 220, 2; 242, 13; 251, 2. 16; 252, 13; 254, 12; 256, 10. 13; 257, 6. 13. 17. 32).
σαββατίζω 86, 19; 88, 3.
σάββατον 70, 21. 27; 120, 13. 14.
Σαδδουκαῖος 108, 16.
Σαμονήλ 48, 14; 52, 7; 80, 1. 19; 82, 5.
Σαούλ 82, 4.
σατανᾶς 96, 3; 118, 16. 17.
Σελεύκεια (251, 26).
Σεραφείμ 64, 12.
Σίμων magus 74, 8; 134, 10.
Σκύθης (230, 19; 247, 6).
Σμόνα (246, 17; 251, 29. 31; 255, 30; 256, 4; 257, 30).
Σμυρναῖοι 172, 4; (242, 25).
Σόδομα 164, 4.
Σολομών 50, 10; 84, 4.
Σουρβανός (218, 4).
στάδιον 158, 12.
στανρός 66, 6; 72, 2; 90, 22; 94, 20; 108, 11. 12. 23. 25; 112, 19; 144, 3; 148, 2. 20; 166, 13; 174, 19.
Στέφανος 68, 5; 96, 24; 176, 8.
στοιχεῖον 176, 19.
στρατιαὶ angeli 64, 10; 150, 12.
στῦλοι τοῦ κόσμου 140, 1. 2.
σύμβολον 122, 7.
συναγωγή δόσιων 62, 17.
συνδιάκονος 154, 25; 180, 6.
Συρία 90, 1; 94, 14; 104, 6; 162, 12; 196, 4; (218, 7. 16; 220, 6; 238,

- 24; 253, 17; 254, 12; 255, 22. 32; 256, 20).
σχίσμα 64, 18.
- Ταρσός* 94, 12; 180, 20.
ταφή Christi 70, 27.
τεκνογονία 130, 2.
τεσσαρακοστή 120, 10.
τετράς 120, 12.
Τιμόθεος 68, 6; 80, 12; 130, 7; 188, 17; 196, 10.
Τιτᾶνες (222, 28).
Τίτος 130, 7.
Τραϊανός (218, 3. 9; 220, 2 etc.).
Τραλλαῖοι 172, 7.
τριώνυμος 106, 20.
Τρωάς (256, 5).
Τυρρηρικὸν πέλαγος (256, 10).
- ὕμνολογία* 114, 15.
ὕπατία (218, 4).
ὑπεροχή, sc. τοῦ πατρὸς 118, 22; 150, 2.
ὑποδιάκονος 170, 17.
ὑπόστασις 120, 2.
ὑποφωνητής 132, 9.
- Φαρισαῖος* 108, 16.
Φιλιππήσιοι 104, 3; (242, 26).
Φίλιπποι 104, 12; 172, 10; 180, 4; (256, 5).
Φίλων 104, 4; 122, 10; 172, 7.*
- φολιδωτός* 166, 24.
- Χαριναῖοι* 50, 6.
χειροθετέω 176, 8.
χειροτονέω 176, 7.
Χερουβείμ 64, 12.
χῆραι 102, 17; 122, 11 (τὸ τάγμα τῶν χ.) 132, 5; 170, 6. 20; 176, 4. 5.
χλιαρός 88, 2.
χρηματολαίλαψ 88, 12.
χριστέμπορος 64, 20; 88, 10.
Χριστιανισμός (220, 7; 230, 3. 8. 9. 10. 22).
Χριστιανός 64, 20; 90, 1; (236, 7; 238, 17; 242, 10; 247, 10. 16. 21; 249, 12; 258, 16. 23).
χριστοκτόνος 90, 21; 120, 14; 176, 3.
χριστόληπτος 170, 20.
χριστομάχος 144, 10.
Χριστός 46, 7; 48, 8; 58, 11. 15. 16; 60, 3 etc.
χριστοφόνος 134, 22.
χριστοφόρος 54, 5; 80, 12; 154, 18; 172, 18; 188, 17.
- ψάλτης* 170, 17.
ψευδαπόστολος 132, 13.
Ψευδοϊουδαῖος 72, 19; 134, 5.
ψευδοπροφήτης 132, 17.
ψιλὸς ἄνθρωπος 66, 9; 96, 7; 98, 19. 22; 100, 7; 110, 9; 134, 12; 166, 14.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

- In p. 62 adde in nota ad Trall. 4, 1: ἐν κυρίῳ κανχᾶσθαι] I Cor. 1, 31.
- p. 94 l. 8 pro τελήματος lege θελήματος.
- p. 122 l. 8 pro Ἰουδαίων lege Ἰουδαίων.
- p. 160 l. 26 pro σύντονον lege σύντομον.
- p. 222 in nota ad 3, 2 adde: Ζεὺς κτλ.] Cf. Clem. Al. Protrept. c. 2 § 37 p. 32 ed. Potter. — Ἀφροδίτη κτλ.] Cf. Clem. Al. Protrept. c. 2 § 13 sq. p. 12 sq.
- p. 224 in nota ad 3, 7 ante τῶ πεπεδημένῳ insere: τῶ δεκατρεῖς μῆνας κτλ.] i. e. Marti; de hoc enim Homerus II. V, 385 sqq. similia dicit. Cf. Clem. Al. Protrept. c. 2 § 29 p. 25.
- p. 280 in nota ad 1 post *Pseudoign.* insere: Magn. 9, 3.

Aus dem Verlag der **H. Laupp'schen** Buchhandlung in Tübingen.

Ambrosii, S., episcopi Mediolanensis, de officiis ministrorum libri III. Cum Paulini libello de vita S. Ambrosii. Illustr. J. G. Krabinger. gr. 8. broch. M. 6. 40.

Anselmi Sancti, cantuariensis monologium et proslogion nec non liber pro insipiente cum libro apologetico. M. 1. 50.

Augustini, S., Hipponensis episcopi, Enchiridio ad Laurentium de fide, spe et caritate. Illustr. J. G. Krabinger. gr. 8. broch. M. 2. —

Bonaventurae, S., eximii ecclesiae doctoris opuscula duo praestantissima breviloquium et itinerarium mentis ad Deum. Edidit C. J. Hefele. Editio tertia. 16. broch. M. 2. 70.

Cypriani, S. C., Libri ad Donatum, de dominica oratione, de mortalitate ad Demetrianum, de opere et eleemosynis, de bono patientiae et de zelo et livore. Instr. J. G. Krabinger. gr. 8. broch. M. 4. 80.

— — **Libri de catholicae ecclesiae unitate, de lapsis et de habitu virginum.** Instr. J. G. Krabinger. 8. broch. M. 2. 50.

Pastoralschriften des heil. Gregor des Grossen und des heil. Ambrosius von Mailand übersetzt von Dr. C. Haas. 8. broch. M. 5. 25.

Preces et Meditationes ante et post Missam, precibus piisque exercitiis in usum sacerdotis quotidianum adjectis, collegit et edidit Joh. Evang. Goeser, dioecesis rottenburgensis presbyter. kl. 8. broch. M. 2. 25.

Anselm, des heil. Erzbischofs von Canterbury, Buch der Betrachtungen und Gebete, nebst seinen Homilien und Ermahnungen, für Prediger und zur Privaterbauung übersetzt von Dr. Carl Haas. 8. broch. M. 3. 30.

Augustinus-Postille. Eine Auswahl aus den Reden des heiligen Augustin auf das Kirchenjahr vertheilt und aus dem Lateinischen übersetzt von Dr. C. Haas. 8. broch. M. 5. 70.

Chrysostomus-Postille, vierundsiebzig Predigten aus den Werken des heiligen Chrysostomus für Prediger und zur Privaterbauung ausgewählt und aus dem Griechischen übersetzt von Prof. Dr. C. J. von Hefele. Dritte verbesserte und vermehrte Auflage. broch. M. 4. 20.

